

שבוע פרשת בא

(14 - 20 January 2024)

ד' - י' שבט תשפ"ד

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דַגְגְךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וְשִׂבַּעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׂמִים
 וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבַּרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָאָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וְשִׂמְתֶם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֹתֶם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִכֶם לְתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׂמִים עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגָדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתֵּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעַד בְּמִוֶּדֶ:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אֵלֶיךָ נִשְׂאתִי אֶת
עֵינַי הַיֹּשְׁבִי בַשָּׁמַיִם: ב הֲנֵה כְּעֵינֵי
עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי
שֹׁפְתָה אֶל יְד גְּבֻרָתָהּ בֵּן עֵינֵינוּ אֶל
יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁחְחֵנוּ: ג חֲנֹנוּ יְיָ חֲנֹנוּ
כִּי רַב שִׁבְעָנוּ בּוֹז: ד רַב־תְּשַׁבֵּחַ לָהּ
נִפְשָׁנוּ הַלְעַג הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי
יּוֹנִים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שיר המעלות לְדָוִד שִׁמְחָתִי בְּאֲמָרִים לִי בַיּוֹם יְיָ נִלְךָ:
ב עַמְדוֹת הָיוּ רְגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם
הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחִבְרָה לָהּ יְחִדּוּ: ד שִׁשָּׁם עָלוּ שְׂבָטִים
שְׂבִטֵי־יְהוָה עֲדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה
יֵשְׁבוּ כְּסָאוֹת לְמִשְׁפַּט כְּסָאוֹת, לְבַיִת דָּוִד: ו שְׂאֵל
שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹו אֶהְבִּיד: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילֶךָ
שְׁלוֹה בְּאֲרָמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן אֲחִי וְרַעֲי אֲדַבְרָה־נָּא
שְׁלוֹם בְּךָ: ט לְמַעַן בַּיִת־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשָׁה טוֹב לְךָ:

תחילת זמן קידוש לבנה:
יום רביעי בערב, ז' שבט

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת יום ההילולא יו"ד שבט, ה'תשל"ג

שבת שלום והילולא והתועדויות פעילות והמשכם ופירותיהם טובות לשמים ולבריות בכל הימים שלאחריהם ובהצלחה רבה ועד שכמופת יהיו לרבים.

בברכה

מנחם שניאורסאהן

124. ונמוכן גם: ראה קונטרס הערות התמימים ואנ"ש (שנה זו) ע'

שכמופת יהיו לרבים: ע"פ תהלים ע"א, ז – הקאפיטל תהלים דשנה זו – ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו.

והמשכם: הפעולה עצמה נמשכת, ו(נוסף ע"ז) פירותיהם – ומעלה בכאו"א, וכמובן גם מרד"ה באתי לגני (דההילולא). טובות לשמים ולבריות: קדושין מ, א. שכמופת יהיו לרבים: עדמש"כ בזהר בחותם פרשת השבוע.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 258..... שולחן ערוך עם הערות וצינונים
258..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
261..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 264..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 265..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 266..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 267..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 268..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
269..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
270..... רשימת המאסר
274..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 72..... ילקוט לוי יצחק על התורה
74..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
218..... נביאים וכתובים.
228..... עין יעקב - מסכת ברכות.
276..... נקודה משיחת קודש מעובדת.
277..... חומש לקריאה בציבור.
285..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
286..... לוח זמנים.
287..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- 6..... ד"ה באתי לגני, ש"פ בא יו"ד שבת, ה'תש"י.
25..... פרק ארבעה עשר מהמשך באתי לגני ה'שי"ת.
27..... ד"ה באתי לגני, ש"פ בשלח, יו"ד שבת, ה'תשד"מ.

התוועדיות

- 40..... שיחת מוצש"ק פ' בא, יו"ד שבת, ה'תשל"ג.

לקוטי שיחות

- 67..... פרשת בא, כך כא, א.

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 75..... חומש יומי - פרשת בא.
99..... לוח לתהלים היומי.
100..... תניא יומי.
113..... לוח 'היום יום'.

רמב"ם

- 116..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
120..... שלושה פרקים ליום.
193..... פרק אחד ליום.
216..... ספר המצוות.

לימוד מוחולק לפי ימים

- 221..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת כתובות.
230..... גמרא עם ביאור - מסכת בבא קמא.
258..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

סדר מפורט ליום העשירי

ב"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים
או השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל לא להוסיף על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי -
מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות.

אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר.

בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד בע"פ. ואם אין

מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר.

ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו**

ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"ג (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ

לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי
מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראתו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל

ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבמה"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם

מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת
תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם
באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום,

גם במקום כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק
מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את
תפקידם בבחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

***

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום השי"ק

שלאחריו.

***

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם

ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֵלֶּא מְתַהַלֵּף, הפסוק מדייק ואומר "מתהלך" ולא "מהלך" להורות
 2 שה'הליכה' (כביכול) של הקדוש-ברוך-הוא בגן-עדן לא הייתה הליכה רגילה
 3 אלא, קַפֵּץ וְאָזַל קַפֵּץ וְאָזַל", קופץ והולך, קופץ והולך, וגם מדרש
 4 זה רומז על כך שבהשראת השכינה למטה היו שינויים ולאורך הדורות בדרך

1 יֵאָרְצִיט יו"ד שבת הוא יום השנה להסתלקותה של כְּבוֹד אִמּוֹ זְקֵנְתּוֹ.
 2 הָרַבִּינִית הַצְּדִיקָנִית מְרַת רַבָּקָה נִשְׁמָתָה עֵדָן סבתו של הרבי
 3 הרי"צ אם אביו הרבי הרש"ב, אשת סבו הרבי מהר"ש (נסתלקה בשנת
 4 תרע"ד) זְכוּתָהּ יִגַן עֲלֵינוּ שאף הוא נסתלק ביום זה, בשנת תש"י ולאחר

5 מעשה התברר כי מסר את המאמר הזה
 6 לפרסום ליום הסתלקותו.

7 הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל:
 8 "בִּאתִי לִגְנוֹי אַחֲתִי כְלָה",

9 וְאִיתָא מוּבָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה
 10 (בְּמִקּוּמוֹ עַל פְּסוּק זֶה בְּשִׁיר
 11 הַשִּׁירִים) "לִגַן אֵין כְּתִיב פֶּאן

12 אֵלֶּא לִגְנוֹי, לִגְנוֹנִי, לְמִקּוּם
 13 שְׁהָיָה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה", בפסוק

14 לא נאמר "לגן" סתם אלא "לגני"
 15 שמשמעו הגן שלי, המקום שבו יש לי

16 עונג והנאה מכבר דְּעַקֵר שְׂכִינָה
 17 בְּתַחֲתוֹנִים הִיְתָה, עם בריאת

18 העולם עיקר השכינה שרתה בעולמות
 19 התחתונים שבאותה שעה היו כלי ראוי

20 להשראת השכינה וְעַל יְדֵי חֲטָא
 21 עֵץ הַדְּעַת החטא הראשון שהיה

22 בתחילת הבריאה נִסְתַּלְקָה
 23 הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ וְעַלְתָה לְרַקִיעַ

24 הראשון מבין שבעת הרקיעים, וְעַל
 25 יְדֵי חֲטָא קִין וְאַנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה

26 הַשְּׂכִינָה וְעַלְתָה מְרַקִיעַ א' לְב'
 27 וְג', כלומר, בעקבות חטא קין

28 השכינה נסתלקה מהרקיע הראשון
 29 ועלתה לרקיע השני ובעקבות חטא

30 אנוש נסתלקה השכינה מהרקיע השני
 31 ועלתה לרקיע השלישי וְאַחַר כֵּן

32 בְּדוֹר הַמַּבּוּל בעקבות חטאי אותו
 33 דוֹר נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מְרַקִיעַ ג'

34 לְד', וְכַדְאִיתָא מוּבָא בְּמִדְרַשׁ
 35 רַבָּה עַל פְּסוּק "וַיִּשְׁמַע אֲדָם

36 הָרִאשׁוֹן אֵת קוֹל הַיְיָ אֱלֹקִים
 37 מִתְּהַלֵּף בְּגֵן עֵדֶן - אָמַר רַבִּי אַבְבָּא, מְהַלֵּף אֵין כְּתִיב פֶּאן

בס"ד*, שבת פרשת בא יו"ד

שבת, ה'תש"י

יֵאָרְצִיט כְּבוֹד אִמּוֹ זְקֵנְתּוֹ הָרַבִּינִית
 הַצְּדִיקָנִית מְרַת רַבָּקָה נִשְׁמָתָה עֵדָן
 זְכוּתָהּ יִגַן עֲלֵינוּ

1 "בִּאתִי לִגְנוֹי אַחֲתִי כְלָה", וְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה
 2 (בְּמִקּוּמוֹ) "לִגַן אֵין כְּתִיב פֶּאן אֵלֶּא

3 לִגְנוֹי, לִגְנוֹנִי, לְמִקּוּם שְׁהָיָה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה",
 4 דְּעַקֵר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים הִיְתָה, וְעַל יְדֵי חֲטָא עֵץ

5 הַדְּעַת נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ לְרַקִיעַ, וְעַל יְדֵי
 6 חֲטָא קִין וְאַנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מְרַקִיעַ א' לְב'

7 וְג', וְאַחַר כֵּן בְּדוֹר הַמַּבּוּל נִסְתַּלְקָה מְרַקִיעַ ג'
 8 לְד', וְכַדְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה עַל פְּסוּק "וַיִּשְׁמַע

9 אֵת קוֹל הַיְיָ אֱלֹקִים מִתְּהַלֵּף בְּגֵן - אָמַר רַבִּי
 10 אַבְבָּא, מְהַלֵּף אֵין כְּתִיב פֶּאן אֵלֶּא מִתְּהַלֵּף, קַפֵּץ

11 וְאָזַל קַפֵּץ וְאָזַל", וְאַחַר כֵּן עֲמָדוֹ שְׂבָעָה צְדִיקִים
 12 וְהוֹרִידוּ אֵת הַשְּׂכִינָה לְמַטָּה, אַבְרָהָם זְכָה וְהוֹרִיד

13 אֵת הַשְּׂכִינָה מְרַקִיעַ ז' לְו', וַיִּצְחַק מֹר' לְה', עַד
 14 כִּי מָשָׁה שְׁהוּא הַשְּׂבִיעִי (וְכָל הַשְּׂבִיעִין! חֲבִיבִין)

15 הוֹרִידוּ לְמַטָּה בְּאֶרֶץ. וְעַקֵר גְּלוֹי אֱלֹקוֹת הִיְתָה
 16 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכְתִיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי

17 בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹכוֹ לֹא נֶאֱמַר אֵלֶּא בְּתוֹכְכֶם, בְּתוֹף כָּל
 18 אֶחָד וְאֶחָד, וְזָהוּ "צְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁפְּנוּ

19 לְעַד עֲלֵיָהּ", דְּצְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ שְׁהוּא גֵן עֵדֶן,
 20 מִפְּנֵי מָה, לְפִי שְׁהֶם מִשְׁכִּינִים (הֵינּוּ מִמְּשִׁיכִים)

2 של קפיצה ודילוג, היינו סילוק
 3 השכינה מהארץ לרקיע וְאַחַר כֵּן

4 אחרי ששבעה חטאים בזמנים שונים
 5 גרמו את סילוק השכינה מהארץ

6 לרקיע השביעי עֲמָדוֹ שְׂבָעָה
 7 צְדִיקִים וְהוֹרִידוּ אֵת הַשְּׂכִינָה

8 בחזרה מהרקיע השביעי עד לְמַטָּה
 9 בארץ, אַבְרָהָם הראשון מבין שבעת

10 הצדיקים האמורים זְכָה וְהוֹרִיד
 11 אֵת הַשְּׂכִינָה מְרַקִיעַ ז' לְו',

12 וַיִּצְחַק מֹר' לְה', וכך הלאה עַד
 13 כִּי מָשָׁה שְׁהוּא הַשְּׂבִיעִי (וְכָל

14 הַשְּׂבִיעִין! חֲבִיבִין) הוֹרִידוּ
 15 אֵת עֵקֶר הַשְּׂכִינָה לְהִיּוֹת שוֹרָה

16 לְמַטָּה בְּאֶרֶץ.

17 וְעַקֵר גְּלוֹי אֱלֹקוֹת אַחַר
 18 שֶׁהִשְׂרִיתָ הַשְּׂכִינָה חוֹרָה לְהִיּוֹת כֹּאן

19 לְמַטָּה בְּאֶרֶץ הִיְתָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
 20 דְּכְתִיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ

21 וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹכוֹ לֹא
 22 נֶאֱמַר אֵלֶּא בְּתוֹכְכֶם, אִף שֶׁמֵּאחַר

23 וְהַבִּיטוּ "וּשְׁכַנְתִּי" מִתִּיחַס לְבֵית
 24 הַמִּקְדָּשׁ, הַפְּסוּק הִיָּה צְרִיךְ לומר

25 "וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכוֹ" בְּלִשׁוֹן יחיד, בְּכָל זֹאת
 26 אָמַר "בְּתוֹכְכֶם" כִּי הַכּוּוּנָה הִיא בְּתוֹף

27 כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְזָהוּ
 28 הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפְּסוּק "צְדִיקִים

29 יִירְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁפְּנוּ לְעַד
 30 עֲלֵיָהּ", דְּצְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ

31 שְׁהוּא גֵן עֵדֶן, מִפְּנֵי מָה, בִּיאוּ
 32 זְכוּת יִזְכוּ הַצְּדִיקִים לְרִשְׁתָּהּ אֵן עֵדֶן

33 לְפִי שְׁהֶם מִשְׁכִּינִים (הֵינּוּ
 34 מִמְּשִׁיכִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וְגוֹרָמִים שֶׁתִּהְיֶה הַתְּגַלּוּת שֶׁל) אֱלֹקוֹת בְּחִינַת

(* נדפס בספר המאמרים תש"י עמ' 111 ואילך. ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר. 1) ויקרא רבה פרשה כט, יא. - ראה גם כן סוף [מאמר] דיבור המתחיל החודש הזה ש"ת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שׁוֹכֵן עַד² מְרוֹם וְקָדוֹשׁ, שְׁיִהְיֶה בְּגִלּוּי לְמִטָּה שֶׁהיא
2 המקום הנמוך ביותר. וְזֶהוּ פִּירוּשׁ דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ שֶׁהוּבָאוּ לְעִיל בְּתַחֲלִיל
3 הַמֵּאמֵר "בְּאֵתִי לְגִנִּי לְגִנּוּנִי, לְמִקּוֹם שֶׁהִיָּה עֲקָרוֹ בְּתַחֲלָה",
4 דְּעַקֵּר שְׂכִינָה בְּתַחְתּוֹנִים הִיָּתָה וְעַם בְּנֵיית הַמִּשְׁכָּן וְהַמְקֻדָּשׁ חוּרָה
5 הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה לְהִיּוֹת לְמִטָּה כְּפִי
6 שֶׁהִיָּתָה בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה לְפָנֵי חֲטָא
7 עֵץ הָרֵעֵת.
8 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה תְּכָלִית
9 הַפְּנוּנָה הַמְטָרָה בְּכָרִיאָת
10 וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, הִיא כְּדַבְּרֵי
11 הַמְדַרְשׁ דְּנִתְאַנָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
12 הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבַּרְךָ דִּירָה
13 בְּתַחְתּוֹנִים, שְׁיִהְיֶה גִלּוּי
14 אֱלֹקוֹת לְמִטָּה וְכִפִּי שֶׁמְבוּאָר עַל
15 כֵּךְ בְּסַפְרֵי הַתְּנִיָּא (פֶּרֶק לוֹ) אֲשֶׁר "לֹא
16 שִׁיךְ לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ בְּחִינַת מַעֲלָה
17 וּמִטָּה... אֲלֵא... קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם
18 הִיָּה הוּא לְבַדּוֹ יִתְבַרְךָ יְחִיד וּמְיֻחָד
19 וּמִמֵּלֵא כֹל הַמִּקּוֹם הַזֶּה שֶׁבָּרָא בּוֹ
20 הָעוֹלָם וְגַם עֵתָה כֵּן הוּא לְפָנָיו יִתְבַרְךָ
21 רַק שֶׁהִשְׁעִינוּ הוּא אֵל הַמְקַבְּלִים חִיּוֹתוֹ
22 וְאוּרוֹ יִתְבַרְךָ שֶׁמְקַבְּלִים עַל-יְדֵי לְבוּשֵׁים
23 רַבִּים הַמְכַסִּים וּמִסְתִּירִים אוֹתוֹ יִתְבַרְךָ
24 ... עַד שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
25 וְהַחֲמוּרִי מִמֶּשׁ וְהוּא הַתַּחְתּוֹן בְּמַדְרֵיגָה
26 שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ בְּעִינֵי הַסֵּתֵר
27 אוֹרוֹ יִתְבַרְךָ... וְהִנֵּה תְּכָלִית הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת
28 הָעוֹלָמוֹת וִירִידָתָם מִמְדֻרְגָה לְמְדֻרְגָה
29 אֵינוֹ בְּשִׁבִיל עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, הוּאִיל
30 וְלֹהֵם [=אֵם הִיָּתָה הַמְטָרָה וְהַתְּכָלִית
31 לְהִגִּיעַ לְעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים מִצַּד מַעֲלָתָם
32 הָרִי עַם הַ] יְרִידָה מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבַרְךָ [=וּבְמִילָא יֵשׁ דְּבַר שֶׁהוּא יוֹתֵר גְּבוּהַ מֵהֵם)
33 אֲלֵא הַתְּכָלִית הוּא עוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן" עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם, עַל יְדֵי
34 אֲתַכְפִּיא כְּפִיית הַסְטָרָא אַחֲרָא וְהָרַע לְצַד הַקְּדוּשָׁה וְהַטּוֹב וְאֲתַהֲפִקָא שֶׁל
35 הַחֹשֶׁךְ וְהַהֶעֱלֵם וְהַסֵּתֵר הָרוּחָנִי לְאוֹר, וְכַהֲמֵשׁ דְּבָרֵי רַבְנּוּ הוֹקֵן בְּתַנְיָא שֶׁם:
36 "שִׁכְךְ עֲלָה בְּרַצּוֹנֵי יִתְבַרְךָ לְהִיּוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבַרְךָ כִּד אֲתַכְפִּיא סְטָרָא
37 אַחֲרָא וְאֲתַהֲפִיךְ חֲשׂוּכָא לְנֹהוּרָא" כֵּךְ שֶׁבְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר יִהְיֶה בְּעוֹלָם הַזֶּה יוֹתֵר
38 גִּילּוּי אֱלֹקוֹת מֵאֲשֶׁר בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, וְכַמּוֹר הַדְּבַר נִפְעַל עַל-יְדֵי עֲבוּדַת
39 הָאָדָם דְּנִשְׁמָה תֵּרַד מֵהַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים לְמִטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
40 הַתַּחְתּוֹן לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּף וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְהֵם יַעֲלִימוּ וְיִסְתִּירוּ
41 עַל אוֹר הַנִּשְׁמָה, וּבְכָל זֶה לְמִרּוֹת הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר תִּפְעַל הַנִּשְׁמָה

(2) להעיר בענין "עד" מזוהר חלק ב ריש פרשת וארא וכביאורי זוהר שם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל אלה פקודי פרק ו וביאורו פרק ד. 3) ראה תניא פרק כו. לקוטי תורה ריש פרשת פקודי. שם פרשת חוקת [מאמר] דיבור המתחיל על

ביאור בדרך אפשר

1 האלוקי בגלוי, ובעולמות התחתונים האור האלוקי אינו מאיר
 2 בגלוי כל כך, ויש שהאור בא בבחינת העלם והסתור, היינו
 3 שלא זו בלבד שאינו מאיר בגילוי כל-כך אלא אינו מאיר כלל (ומידת הגילוי
 4 היא ההבדל בין העולמות, כי בעצם הקדוש-ברוך-הוא נמצא בכל מקום
 5 בשווה ומצידו "מעלה" ו"מטה" שווים
 6 אלא שמצד העולמות יש הבדל עד
 7 כמה האור מאיר בהם בגלוי) ויש
 8 בזה חלוקי מדרגות, הבדלי
 9 דרגות, באיזו מידה האור האלוקי
 10 המאיר באותו עולם גלוי או נעלם
 11 ונסתר וכמו שכתוב "אף ידי
 12 יסדה ארץ וימיני טפחה טפחה
 13 שמים", ואיתא ומובא על פסוק
 14 "במדבר" 4 "נטה ימינו וברא
 15 שמים, ונטה שמאלו וברא
 16 ארץ", כלומר, הקדוש-ברוך-הוא
 17 ברא את השמים באמצעות יד ימין
 18 ואת הארץ באמצעות יד שמאל
 19 וידוע דיד ימין מורה על
 20 האור והגלוי יותר מאשר יד
 21 שמאל (כמובן גם מהנאמר ב"פתיח
 22 אליהו" שיד ימין היא מידת החסד ויד
 23 שמאל היא מידת הגבורה והרי החסד
 24 היא מידת הנתינה והגילוי, והגבורה
 25 היא מידת הצמצום והסתור), וזהו
 26 הפירוש הפנימי בדברי הכתוב
 27 "וימיני טפחה שמים",
 28 ד"שמים" הנמצאים למעלה
 29 הפונה עולמות העליונים -
 30 שם הגלוי בבחינת ימין
 31 שהיא גלוי האור, והאור
 32 עצמו הוא בבחינת גלוי,
 33 כלומר שבעולמות העליונים יש גילוי אלוקות בשני מובנים, האחד - שיש
 34 בהם אור רב, והשני - שהאור הוא בגילוי ולא בהעלם ו"ארץ" הפונה
 35 עולמות התחתונים, הם מבחינת שמאל שאין האור בגלוי
 36 כל כך, וגם האור עצמו בא בבחינת העלם והסתור, והם
 37 עולמות תחתונים בשני המובנים האמורים גם במידת האור שהוא אור מועט
 38 וגם שאינו בגילוי אלא בהעלם והסתור, והולך ומפטר את החלוקה הכללית
 39 בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים פידוע ההפך שהבדל בוד'
 40 עולמות, בין ארבעת העולמות הכלליים דקתיב כפי שמרומנו בכתוב
 41 "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו",
 42 שהם ד' עולמות - אצילות בריאה יצירה עשיה - בזה

ביאור בדרך אפשר

בחלוקה זו האור אינו כמו שהיא באצילות, כמו שהיא
 בבריאה יצירה עשיה, בארבעת העולמות עצמם יש הבדל גדול
 במיוחד בין עולם האצילות, העליון מבניהם, לשלושת העולמות שלמטה
 ממנו בריאה, יצירה עשיה דאצילות הוא⁵ בבחינת גלוי ההעלם,
 הבריאה כולה מוגדרת כ"ש" (דבר,
 מציאות מורגשת) מ"אין" (לא-דבר,
 שאינו מציאות מורגשת) כי הבריאה
 היא מציאות מוגדרת עם הגבלות ואילו
 הבורא הוא "אין" אינו מוגדר ומורגש
 בנודי המציאות, ובעוד שבריאה "יש"
 מ"אין" היא חידוש מציאות שטרם
 הייתה, עולם האצילות נקרא "גילוי
 ההעלם" להורות שאין הוא מציאות
 חדשה של "יש" שלא היה קודם לכן
 אלא רק גילוי של מה שהיה נעלם
 בדרגות שלמעלה ממנו (ולכן, למרות
 שגם בעולם האצילות יש עשר ספירות
 מוגדרות וגם הוא נחשב "עולם", בכל
 זאת הוא נקרא "אלוקות ממש"),
 ואצילות מלשון אצלו
 וסמוך, כלומר, עולם 'קרוי וסמוך'
 לבורא יותר מהעולמות ב"ע שלמטה
 ממנו שביחס לאצילות הם רחוקים
 מהבורא וכן פרוש אצילות
 מלשון הצלה האצלה
 והפרשה, וגם המשמעות הו
 באצילות, מלשון האצלה והפרשה
 (כמו שכתוב בתורה לגבי משה רבנו
 ושבעים הזקנים "ויאצל מן הרוח")
 מלמד על מעלתו המיוחדת של עולם
 האצילות שהוא חלק בלתי נפרד
 מהדרגות הגבוהות באלוקות שלמעלה
 מהאצילות ואינו דבר חדש אלא כמו חלק שנאלץ והופרש מהם דאצילות
 עם היותו בחינת עולם, ובמובנים מסויימים הוא דומה לעולמות
 שלמטה ממנו (וגם בו יש עשר ספירות מוגדרות, מושג שלא קיים באותה
 צורה למעלה מהאצילות) אָבֵל בְּכֻלּוֹתוֹ עוֹלָם הַאֲצִילוֹת הוּא בְּכֻלּוֹ
 עוֹלְמוֹת הָאֵין סוּף, שלמעלה ממדידה והגבלה, מה שאין בן
 בריאה עולם הבריאה שהוא העולם הבא לאחר עולם האצילות שהיא
 התחלת המציאות בבחינת יש מאין ולמרות שעולם הבריאה הוא
 רק "התחלת המציאות" ולא מוגדר כמציאות ממש וגם הוא עולם רוחני נעלה,
 בכל זאת הוא "יש" לעומת ה"אין" הבורא אותו. וזהו פירוש התחלת הפסוק
 שהובא לעיל "כל הנקרא בשמי ולכבודי", שכוונתו לעולם

כן יאמרו פרק ב. 4) ראה פרקי דר' אליעזר פרק יח. זוהר חלק ב כ, א. לז, א. פה, ב. 5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור ל[מאמר] דיבור המתחיל כי כאשר השמים. שם ריש פרשת וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האצילות דְשָׁמִי וּכְבוֹדִי לשון הפסוק "שמי" וכבודי" מלמד שמדובר
- 2 בדרגה גבוהה ביותר, היינו דרגה שהקדוש-ברוך-הוא אומר עליה השם שלי
- 3 והכבוד שלי הוא האור האלוקי הַמְיַחַד בִּי והוא דבר אחד ומאוחד אתי
- 4 בעצמי עֲדִין, כי עדיין לא ירד לדרגות נמוכות יותר שבהם האחרות עם
- 5 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו פחות ניכרת
- 6 שְׁקָאֵי והכוונה היא על עוֹלָם 1
- 7 הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם הַיְחוד 2
- 8 עולם ששמו אחד עם הבורא 3
- 9 וְהַהֲתַפְּלוֹת השארות והספירות 4
- 10 שבו כלולות זו מזו בגלל שכולן יחד 5
- 11 בטלות לגבי הבורא, כיוון שְׁהָאֹר 6
- 12 שֵׁם בְּתַכְלִית הַגְּלוּי, ללא כל 7
- 13 העלם והסתר דְאֵינוּ דוֹמָה כָּלָל 8
- 14 לְכֻמוּ שֶׁהוּא בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה 9
- 15 יְצִירָה עֲשִׂיהָ, אין כל דימיון בין 10
- 16 מידת גילוי האור בעולם האצילות 11
- 17 למידת גילוי האור בעולמות בי"ע 12
- 18 וּבְכִרְיָאָה יְצִירָה עֲשִׂיהָ עֲצָמָן 13
- 19 יש חלוקי מְדַרְגוֹת הַבְּדִלֵי דְרֻגוֹת 14
- 20 בְּהַגְּלוּי אִירוֹת בְּמִידַת הַגִּילוי שֶׁל 15
- 21 האורות כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעוֹלָם 16
- 22 הַבְּרִיאָה וְעוֹלָם הַיְצִירָה 17
- 23 וְעֲשִׂיהָ שֶׁבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה אֹרֹךְ מֵאִיר 18
- 24 בגילוי יותר מאשר בעולם היצירה, 19
- 25 ובעולם היצירה יש יותר גילוי מאשר 20
- 26 בעולם העשייה, נמצא שבסך הכול יש 21
- 27 עולמות שונים בדרגות שונות. 22
- 28 אָמְנָם כֹּל זֶה כֹּל הַבְּדִלֵי הַדְּרֻגוֹת 23
- 29 בין העולמות השונים המבוארים לעיל 24
- 30 הוּא בְּהָאֹר הַאֲלוּקִי שְׁבָא 25
- 31 לְהַחֲיוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת 26
- 32 בְּבַחֲיַנְתָּ מְמַלָּא כֹּל עֲלָמִין, 27
- 33 שמתלבט בכל עולם לפי ערכו ולפי 28
- 34 מהותו המיוחדת אָבֵל בְּהָאֹר 29
- 35 האלוקי שְׁהוּא מְצַד עֲצָמוֹ אֹר 30
- 36 אינסופי לא מדוד ולא מוגבל, האור 31
- 37 שהוא לְמַעְלָה מְשִׁיכּוֹת אֶל הָעוֹלָמוֹת, וְהוּא בְּחִינַת אֹר 32
- 38 הַסּוֹבֵב כֹּל עֲלָמִין, שְׁבָא וּמֵאִיר בְּבַחֲיַנְתָּ סוֹבֵב וּמְקִיף 33
- 39 לְעוֹלָמוֹת, וְאֵינוּ מֵאִיר כֹּל עוֹלָם לִפִּי מַהוּתוֹ הַפְּרִטִית הָרִי מֵאִיר כֹּלָל 34
- 40 הָעוֹלָמוֹת בְּשֵׁנָה, באותה מידה, וְזֶהוּ פִירוּשׁ דְּבִרֵי הוֹוֵהוּ שְׁאוֹרוֹ שֶׁל 35
- 41 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מֵאִיר "בְּכּוֹלָהוּ עֲלָמִין", כֹּל הָעוֹלָמוֹת וְהֵינּוּ 36
- 42 שְׁאוֹר זֶה הֵנָּה אֶפְסוֹן הַמְשָׁכְתוֹ הוּא כֹּל הָעוֹלָמוֹת בְּשֵׁנָה הוּא 37
- 43 מֵאִיר בְּאוֹתָהּ מִידָה בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת הַעֲלִיּוֹן וּבְעוֹלָם הַעֲשִׂיָה הַתַּחְתּוֹן. 38

6) נקראת המשכה זו בזוהר לשון אסתלק שהוא בחינת גילוי אור הסובב כל עלמין כו' בבחינת רוממות (תורה אור סוף

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בבחינת סובב ומקיף כָּל הַעוֹלָמוֹת בְּשׁוּה, וְאִם כֵּן מֵאִיר
 2 גַּם לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה כְּלוּמֵר, לֹא זֶה בְּלִבָּר שֶׁהָאֵוֶר ה"סוֹבֵב"
 3 מאיר גם למטה ולא רק למעלה אלא שגם למטה הוא מאיר בריוק כמו
 4 למעלה.
- 5 וְזֶהוּ "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
 6 וְשִׁכְנֵתי בְּתוֹכְכֶם", לְפִי כֹל הָאֵמֹר
 7 מִבֵּן כִּיִּצַד הִשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה ("וַיִּשְׁכַּנְתִּי
 8 בְּתוֹכְכֶם") אֲכַן יִכְוֵלָה לְהִיֵּת בְּתוֹךְ כָּל
 9 אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל
 10 יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּבַחֲנֵינָא אֲתַפְּסִיא
 11 וְאֲתַהֲפִיקָא חֲשׂוּכָא לְנַהוּרָא,
 12 הִנֵּה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה יִתְרוֹן
 13 הָאֵוֶר, כְּאֵמֹר לְעִיל בְּמַעֲלַת וִיתְרוֹן
 14 הָאֵוֶר שְׂבֵא מִתּוֹךְ הַחוּשֶׁךְ דְּאֲסִתְּלַק
 15 לְקָרָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 16 כְּבוֹלָהוּ עֲלֵמִין, שְׂמֵאִיר
 17 וּמִתְגַּלְגַּל בְּכֹל הַעוֹלָמוֹת בְּמִידָה שׁוּוֹה
 18 אֹר הַסּוֹבֵב שֶׁהוּא הָאֵוֶר הַנֶּעֱלָה
 19 שְׁלֵמַעֲלָה מִשִּׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת אֲבָל עַל
 20 יְדֵי "אֲתַכְפִּיא" ו"אֲתַהֲפִיקָא" הוּא מֵאִיר
 21 בְּעוֹלָמוֹת.
- 22 קְצוּר. עֶקֶר שְׂכִינָה שׁוּוֹה
 23 וּמִתְגַּלְגַּל בְּתַתְּוֹנִים דְּוִוָּקָא
 24 בְּעוֹלָמוֹת הַתַּתְּוֹנִים בִּיּוֹתָר, כִּךְ הִיָּה
 25 בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה וְכִךְ הִיָּה בְּהַקְמַת
 26 הַמִּשְׁכָּן עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבְּנּוּ. יִבְאָר
 27 דְּכֹנֵת הַמִּטְרָה שֶׁל בְּרִיאַת
 28 הַעוֹלָמוֹת הִיא שְׂיִהֵיָה דִּירָה
 29 לְקוּדְשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ
 30 בְּתַתְּוֹנִים, וּבְמִיּוֹחַד בְּעוֹלָם הַזֶּה
 31 וְנַעֲשֶׂה מִטְרָה זֶה שֶׁל שְׂעִיַת הַעוֹלָם
 32 הַתַּתְּוֹן לְדִירָה לְקוּדְשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 33 מִיּוֹשְׁמַת 'עַל יְדֵי אֲתַפְּסִיא
 34 וְאֲתַהֲפִיקָא, שְׂמֵמִשְׁיָךְ הָאֵדָם
 35 הַעוֹבֵד אֵת ה' בְּדוֹכִים אֵלָה אֵת אֹר
 36 הַסּוֹבֵב, שְׂזָהוּ אֹר הַמֵּאִיר
 37 כְּבוֹלָהוּ עֲלֵמִין בְּכֹל הַעוֹלָמוֹת
 38 בְּשׁוּה.
- 39 (ב) וְהִנֵּה עֲבוּדַת ה' הָאֵמֹרָה לְעִיל ("אֲתַהֲפִיקָא" שְׂמֵמִשְׁכִּיחָה
 40 לְעוֹלָם הַזֶּה אֹר אֲלוֹקֵי נַעֲלָה בִּיּוֹתָר, לְמַעֲלָה מִהַעוֹלָמוֹת, זֹאת הִיָּתָה
 41 הָעֲבוּדָה בְּמִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ בְּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים שֶׁל בִּירוֹר עֵינֵי
 42 הַעוֹלָם הַזֶּה וְהַעֲלָאָתָם לְקוּדְשָׁא, דְּבַחֲנֵינָא אֲתַפְּסִיא שְׂתַחֲלִילָתָה בְּדֶרֶךְ שֶׁל
- 43 "אֲתַכְפִּיא" הַמְּבִיא מוֹבִיל וּמַעְלָה אֵת הָאֵדָם לְדִרְגָה גְבוּוָה יוֹתֵר
 44 לְבַחֲנֵינָא אֲתַהֲפִיקָא חֲשׂוּכָא לְנַהוּרָא, שְׁהִירָה הַפִּיכַת הַחוּשֶׁךְ עַצְמוֹ
 45 לְאֹר הִיא עֲבוּדָה יוֹתֵר נַעֲלִית מֵאִשְׁרַת כְּפִיַת הַרַע וְהַכְנַעְתִּי כִּי ב"אֲתַכְפִּיא" הַרַע
 46 נִשְׂאָר בְּמַהוּתוֹ וְגַם אִם כַּעַת הוּא הוֹכַנַע יִתְכַן שְׂמֵאוּחַר יוֹתֵר יַחֲזוֹר וְיַתְעוֹרֵר
 47 וְיִשׁוּב לְהִיּוֹת רַע. וְאֵילוּ ב"אֲתַהֲפִיקָא"
 48 הַרַע הַפֶּךָ לְטוֹב (וּבְמִקְוֹמוֹת אַחֵרִים
 49 מְבֹאָר ש"אֲתַכְפִּיא" הִיא עֲבוּדַת כֹּל
 50 אָדָם ו"אֲתַהֲפִיקָא" הִיא עֲבוּדַת
 51 הַצְּדִיקִים) וְלִכְּן אַחַת הָעֲבוּדוֹת
 52 שְׂהִיָּה בְּמִקְדָּשׁ הוּא עֲנִין
 53 עֲבוּדַת הַקְּרַבְנֹת, שֶׁהוּא
 54 עֲבוּדָה רוּחַנִית שְׂבַנְפֶּשׁ, כִּי
 55 הַקְּרַבַת הַקְּרַבְנוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת הִיָּתָה
 56 מְלוּוָה בְּעֲבוּרָה רוּחַנִית-נַפְשִׁית. וְזֶהוּ
 57 הַחֲלָק הַרוּחַנִי-נַפְשִׁי שֶׁל עֲבוּדַת
 58 הַקְּרַבְנוֹת הוּא עֲנִין הַשְׂתַּתְּפוּת
 59 הַכְּהֵנִים וְהַלְוִיִּים בְּעֲבוּדָתָם
 60 וְשִׁירָם וְזִמְרָם בְּעַת הַבָּאָת
 61 הַקְּרָבָן, שְׂזָהוּ עֲבוּדָה רוּחַנִית
 62 כִּי פִרַט לְהַקְּרַבַת הַקְּרָבָן בְּפִעוּלָה,
 63 הַכְּהֵנִים הִיוּ עוֹבְדִים עֲבוּדָה רוּחַנִית
 64 וְהַלְוִיִּים הִיוּ שִׁירִים וּזְמוֹרִים בַּעַת
 65 הָעֲבוּדָה בְּמִקְדָּשׁ וְגַם זֶה עֲבוּדָה רוּחַנִית.
 66 וְכִיּוֹן שְׂעֲבוּדַת הַקְּרַבְנוֹת הִיא עֲבוּדָה
 67 רוּחַנִית, הִרִי הִיא שְׂיִכַת לְכֹל אָדָם, בְּכֹל
 68 זְמַן וּבְכֹל מְקוֹם, כְּפִי שְׁהוֹלֵךְ וּמְבֹאָר.
 69 וְעֲנִין עֲבוּדַת הַקְּרָבָן בְּעֲבוּדָה
 70 בְּנַפְשׁ הָאָדָם הוּא, דְּכַתִּיב
 71 בְּתַחֲלִיל פִּרְשַׁת הַקְּרַבְנוֹת בְּתוֹרָה,
 72 בְּחוּמֵשׁ וַיִּקְרָא "אָדָם כִּי יִקְרִיב
 73 מִמֶּם קְרָבָן לְהִנְיָ, מִן הַבְּהֵמָה
 74 מִן הַבְּקָר וּמִן כו', דְּלִכְאוּרָה
 75 יִקְשֶׁה יֵשׁ לְחַמּוּהָ עַל לִשׁוֹן הַכְּתוּב
 76 דָּאִם הִיָּתָה בְּנִתּוֹ בְּזָה
 77 "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּם" רַק לְבָאָר
 78 מְשַׁפְּטִי הַקְּרָבָן הִלְכָה לְמַעֲשֶׂה,
 79 הִנֵּה לִיָּה לְמִימְרָה הִיא לֹו (לְפִסּוֹק)
 80 לְזִמְרָה אָדָם מִמֶּם אֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 81 כִּי יִקְרִיב קְרָבָן לְהִנְיָ, הִנֵּה כֶּף וְכַף יִהְיֶה מְשַׁפְּטֵ הוֹבָאָת
 82 הַקְּרָבָן וְהַלְכוּתֵיו, וּמִפְּנֵי מָה אֹמְרָר "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּם"
 83 לִשׁוֹן שְׂמַשְׁמַעוּ הַקְּרַבָה "מִמֶּם", מַעֲצַמְכֶם וְכו'. אֲלָא יְדוּעַ בְּתוֹרַת
 84 הַחֲסִידוֹת הַכְּנֻנָה בְּזָה הַטַּעַם שֶׁהַכְּתוּב אֹמֵר "אָדָם כִּי יִקְרִיב מִמֶּם" וְלֹא

פרשת ויקהל עינין (שם). 7) ראה קונטרס לימוד החסידות פרק יב. [מאמר] דיבור המתחיל טעמה תש"ט (קונטרס סב) פרק ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נמצא במצב רוחני מאד שפל ונחות **לכול לאמר**⁹ וצריך לשאוף להתעלות
 למצב רוחני נעלה מאד ולשאול את עצמו **מתי יגיעו מעשי למעשי**¹⁰
אבותי אברהם יצחק ויעקב, היינו שעליו לשאוף להגיע לרמה
 רוחנית כל כך נעלית, כמו האבות, **ואין בזה הגבלות כלל**, שום דבר
 לא מהווה הגבלה שבגללה רק אנשים
 מסוימים, נעלים במיוחד, יוכלו
 להתקרב לאלוקות **ואין שום דבר**
המונע ומעכב חלילה, ושום
 דבר לא יכול להוות, חלילה, מחסום
 ומעצור בדרכו של האדם הרוצה
לעלות ממצבו הרוחני הנחות
 ולהגיע ולהתקרב לאלוקות,
ואין הקדוש ברוך הוא פא
בטרוניא¹⁰ עם בריותיו,
 מלכתחילה, הקדוש-ברוך-הוא לא
 דורש מהבריות דברים שאין להם
 יכולת לבצע ומתגלה ומאיר
בכל אחד ואחד לפי כחו
ויקלתו ובכל אדם מאיר אור אלוהי
 עד כמה שביכולתו להכיל ולקלוט,
כדאיתא מובא **במדרש**
רבה¹¹ **"ויקשאני הקדוש-ברוך"**
 הוא מבקש מבני אדם לעשות דבר
 כזה או אחר איני מבקש לפי
 כחי בהתאם לכוחות ויכולות שלי,
 של הקדוש-ברוך-הוא **אלא לפי**
כחו, לפי הכח של כל אחד
ואחד מבני ישראל בפרט, **דעל ידי**
זה על-ידי הכוחות שהקדוש-ברוך-
 הוא נותן לכל אדם **הנה בכח כל**
אחד ואחד מבלי יוצא מן הכלל
לעלות להתעלות ממצבו לפי שעה
 ולהגיע למדרגה היותר
נעלית וכאמור, הכוונה היא
 להתעלות אפילו לדרגת האבות.
וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "אדם
פי יקריב", **דבכדי שהאדם**
יתקרב לאלוקות הוא "מפם", שפכם
 הדבר תלוי, דעל ידי
 לעיל, והינו והעבודה הרוחנית הזו היא
 מתוך עצמכם **תקריבו את הקרבן להו'**,
דאין הפונה רק
הקרבן של הבהמה הגשמי על גבי המזבח הגשמי **בלבד**, **פי אם**

1 "אדם מפם כי יקריב" הוא שפא הכתוב לא לבאר רק את דיני הקרבנות
 2 בפועל אלא גם לבאר פללות ענין הקרבנות בעבודה הרוחנית
 3 בנפש האדם, וזהו הפירוש הפנימי בלשון הכתוב "אדם פי
 4 יקריב", האדם פאשר יתקרב לאלוקות, כאשר תהיה לו התעוררות
 5 ויעלה ברצונו להתקרב לאלוקות
 6 (למרות שהוא חי בעולם הזה הגשמי
 7 ונשמתו מלובשת בגוף גשמי כך שהוא
 8 רחוק מאלוקות) הנה מפם מתוך
 9 עצמכם הוא קרבן להו', ובנוסף
 10 לכך מפם ובכפם תלוי הדבר
 11 להיות קרבן להו', הינו
 12 להיות קרוב אל הו', וכאשר
 13 האדם רוצה להתקרב לאלוקות אין
 14 הדבר תלוי אלא בו עצמו **דירוע**
 15 **דקרבנות**⁸ מלשון קירוב והתקרבות
 16 הם ענין קרוב גם במובן של
 17 הקרבה, לתת ולמסור את הפחות
 18 והחוששים וכאשר האדם מבקש
 19 להתקרב לאלוקות עליו למסור את
 20 הכוחות והכישורונות והיכולות שלו
 21 לעבודת ה', ובא בזה הכתוב "אדם
 22 כי יקריב מפם" לבאר, דכאשר
 23 בא האדם להתקרב לאלוקות,
 24 הוא "מפם", והינו שפתי
 25 הדבר בכפם, באדם עצמו, דאל
 26 לאמר אדם בייאושו ממצבו איך
 27 אתקרב אל אלקות, ויימנע
 28 מעבודת הקירוב לאלוקות מתוך חשש
 29 שהדבר הוא מעל ומעבר ליכולתו
 30 ובפרט פאשר יודע בנפשו
 31 פנימה את מהותו העצמי מצבו
 32 ומעמדו הרוחני כפי שהוא בעצם,
 33 באמת שהוא בשפלות נחות
 34 ביותר ומקלכלך מבחינה רוחנית
 35 בכמה ענינים לא טובים
 36 שנדבקו בנפשו ופגמו בה, ואם פן
 37 הוא פתכלית בשיא הרחוק
 38 מאלקות וכדי להתקרב לאלוקות עליו לדלג על פני פער גדול והוא עשוי
 39 לשאול את עצמו ואיך אתקרב לאלוקות, ועל זה כדי להסיר את
 40 החשש הזה הוא אומר שאין לחשוש מפני המרחק הגדול כי מפם,
 41 בכפם הדבר תלוי, דכל אחד ואחד מישראל גם מי שלפי שעה

(8) ראה [מאמר] דיבור המתחיל טעמה הנ"ל, ושם נסמן. (9) תנא דבי אליהו רבה פרק כה. (10) עבודה זרה ג א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו. (11) במדבר רבה פרשה יב, ג.

ביאור בדרך אפשר

1 **מִפֶּם** מתוך האדם עצמו **מִמֶּשׁ, וְהוּא "מִן הַבְּהֵמָה", הַבְּהֵמָה**
 2 **שֶׁבִלְבוּ שֶׁל אָדָם, שְׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית** כפי שכתוב בכתבי
 3 הארז"ל ומבואר בספר התניא (פרק א) "דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד
 4 רשע, יש שתי נשמות... שהן שתי נפשות, נפש אחת מצד הקליפה וסטרא
 5 אחרא", והיא הנפש הבהמית, ונפש
 6 השנית שהיא הנשמה האלוקית, ועל
 7 האדם לקרב ולהעלות את נפשו
 8 הבהמית לאלוקות. והכתוב ממשיך
 9 ומפרט לגבי הקרבן "מן הבהמה"
 10 שעליו להיות "מן הַבְּקָר וּמִן
 11 הַצֹּאן", הֵן הַמָּה הַפְּרָטִי
 12 מִדְּרָגוֹת וְהוֹסִיגִים הַשּׁוֹנִים דִּישָׁנָם
 13 בַּנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְכִידוּעַ
 14 הַעֲנִינִים בְּזֶה, דְּאִינוּ דוֹמָה
 15 הָאֶפְנֵי הַבְּרוּרִים בְּכָל אֶחָד
 16 וְאֶחָד, כַּאֲמֹר לְעֵל עֲבוֹדַת הַקְּרִבּוֹת
 17 הַרוֹחֲנִית (על ידי "אתכפיא"
 18 ו"אתהפכא") נקראת "עבודת
 19 הַבְּרוּרִים" (מושב רחב שכולל גם את
 20 ענין העלאת ניצוצות הקדושה ש'נפלי'
 21 בענינים גשמיים. וכאן הכוונה בעיקר
 22 ל'ביור' ותיקון של הנפש הבהמית
 23 עצמה שענינו הפרדת הטוב שבה
 24 מהרע, וויכוח ועידון המידות הלא
 25 טובות של הנפש הבהמית שנועד
 26 להביא העלאה של הנפש הבהמית
 27 לקדושה ועד להתאחדות שלה עם
 28 הנפש האלוקית על ידי הפיכתה
 29 לקדושה, ובעבודה זו יש הברלים
 30 בהתאם לאופייה ומהותה של הנפש
 31 הבהמית (שבכל אדם) דִּישָׁנוּ
 32 שֶׁהֶנְפֵּשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁלוּ הוּא
 33 "מן הבקר" היינו נפש בהמית מגושמת בדוגמת **שׁוֹר נִגַּח וּבַעַל מְדוֹת**
 34 **גְּסוֹת בִּיתוֹר, וְיִשׁ שֶׁהוּא צֹאן שֶׁהוּא בְּהֵמָה דְּקָה וְלֹא גִסָּה, אִף**
 35 **שֶׁגַם זֶה בְּכָלל בְּהֵמָה, אֲבָל הוּא בְּדַקּוֹת עַל כָּל פְּנִיָּם** וביחס
 36 לנפש הבהמית מסוג "בקר", הרי נפש בהמית מסוג "צאן" היא עדינה ו'דקה'
 37 כך שבמובנים מסוימים מלאכת הביור והתיקון שלה יותר קלה (וְכַמְבָּאָר
 38 בְּאֲרִיכוֹת¹² בְּקִנְטָרְס הַתְּפֵלָה, תר"ס מאמר מיוחד בנושא עבודת
 39 ה' בתפילה שכתב הרבי הרוש"ב נ"ע בשנת תר"ס שם הוא עוסק בהרחבה
 40 בביאור סוגים שונים של הנפש הבהמית ואופן הביור וההעלאה של כל
 41 סוג), וְזֶהוּ שְׁאוּמְרַה הַפְּסוּק וּמִסִּיִּים אֲשֶׁר "תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבְּנֵכֶם"

ביאור בדרך אפשר

42 שעל כל אדם להקריב את הקרבן המיוחד שלו בהתאם למהותה של הנפש
 43 הבהמית הפרטית שלו.
 44 והולך ומוסיף פרטים לגבי המשמעות של עבודת הקרבנות בעבודה הרוחנית
 45 של האדם:
 46 **וְהִנֵּה בְּהַקְרִיבֵן הַגִּשְׁמִי** אופן
 47 העבודה הוא שְׁמִיבִיאִין במשכן
 48 ובבית המקדש בְּהֵמָה גִּשְׁמִית
 49 ולאחר תהליך השחיטה ושאר ההכנות
 50 שורפים את הבהמה (כולה או חלקה,
 51 בהתאם לסוג הקרבן) **עַל גְּבִי**
 52 **הַמִּזְבֵּחַ, וְהָיָה הָאֵשׁ**
 53 **שֶׁלְמַעְלָה, מַלְבֵּד הָאֵשׁ שֶׁהוֹדִיקוּ**
 54 הכהנים היה בבית המקדש נס שירדה
 55 על המזבח אש מן השמים וְכִדְאִיתָא
 56 וכמו שכתוב בְּיוֹמָא (כא עמוד
 57 ב) רְבוּצָה פְּאָרִי שהאש שירדה מן
 58 השמים אל המזבח הייתה רבוצה עליו
 59 כמו אריה שרובץ על הארץ (גַּחְלַת
 60 של אש שֶׁנִּפְלְגָה מִן הַשָּׁמַיִם
 61 בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה וְהָיְתָה עַל
 62 הַמִּזְבֵּחַ, ר"ש"י). וְכִזְהָר אִיתָא
 63 מובא אודות האש שירדה על המזבח
 64 מהשמים¹³ "אֲרִיָּה דְאָבָל
 65 קוֹרְבָנִין", אריה שאוכל קרבנות,
 66 הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן הוּא פְּעֻבְדָּה
 67 הַרוֹחֲנִית בַּנֶּפֶשׁ הָאָדָם, שאף היא
 68 צריכה להיות בדרך זו כפי שהולך
 69 ומפרט הָרִי יֵשׁ אֵשׁ שֶׁלְמַעְלָה,
 70 שבאה מלמעלה לא מצד עבודת האדם
 71 והוא הַרְשָׁפִי אֵשׁ שֶׁבְּנַפְשׁ
 72 הָאֱלֹקִית, שקיימים בה מעצם
 73 מהותה כי הצמאון והתשוקה לאלוקות
 74 בוערים כאש וְכַמְאָמְרַה הַפְּסוּק בְּשִׁיר הַשִּׁירִים "רְשָׁפִיָּה רְשָׁפִי אֵשׁ
 75 שְׁלֵהֶבֶת יָהּ", וְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (הוֹבָא בִּילְקוּט) על פסוק
 76 זה שרשפי האש שבנפש האדם הם כְּאֵשׁ שֶׁלְמַעְלָה, שְׁאִין הָאֵשׁ
 77 מְכַבֶּה לְמִים וְאִין הַמִּים מְכַבִּין לְאֵשׁ, וְהִינוּ שֶׁבְטַבְעֵה הַנֶּפֶשׁ
 78 הָאֱלֹקִית מצד טבעה ומהותה הָרִי יֵשׁ בּוֹ רְשָׁפִי אֵשׁ הָאֲהַבָּה
 79 לְאֱלֹקוֹת, שנמשלה לאש בגלל הצימאון הבווער כאש והוא בְּדוּגְמָא
 80 אֵשׁ שֶׁלְמַעְלָה שְׁאִין הַמִּים מְכַבִּין אוֹתוֹ, וְהַמִּים שֶׁבְנַפְשׁ
 81 שעלולים לכבות את האהבה לאלוקות ובכל זאת למעשה לא מכבים אותה
 82 הֵם מִים רַבִּים¹⁴ ככתוב בשיר השירים "מים רבים לא יוכלו לכבות את

(12) ראה גם כן שיחת שמחת תורה תרס"א (בספר תורת שלום). [מאמר] דיבור המתחיל משכני (השני) תש"א. 13) ראה זוהר חלק א ו, ב. זוהר חלק ב רעח, א. זוהר חלק ג יז, א. ועוד. 14) בארוכה ראה תורה אור ריש פרשת נח. המשך מים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האהבה ונהרות לא ישטפה" **בְּרֵבֵי הַטְּרָדוֹת בְּטְרָדוֹת הַפְּרָנְסָה**
 2 **וּבְלִבּוּלִים שׁוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת הַמְּבַלְבְּלִים** ועלולים להיות
 3 גורם מפריע, מטריד ומבלבל את האדם מלעסוק כראוי **בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה,**
 4 ולמרות שהטרדות הללו הן רבות מאד ומטרידות מאד, כמו שטף זורם חזק
 5 של מים רבים **וּבְכָל זֶה הִנֵּה גַם**
 6 **הַנְּהָרוֹת** שהם משל למים רבים מאד
 7 הוורמים בשטף ובזרם חזק ביותר **לֹא**
 8 **יִשְׁטַפּוּהָ,** ואין בכוחן של הטרדות
 9 וההפרעות הרבות לפגוע באהבת ה'
 10 שקיימת בנפש האלוקית **לְפִי**
 11 **דְּרָשְׁפִי אֵשׁ הָאֵהָבָה שֶׁבִּנְפֶשׁ**
 12 **הָאֱלֹקִית הוּא בְּדִגְמַת אֵשׁ**
 13 **שֶׁלְמַעֲלָה דָאִין הַמַּיִם מְכַפִּין**
 14 **אוֹתָהּ,** היינו אש בעוצמה כזו ששום
 15 דבר לא יכול לכבות אותה **וּבְזָה**
 16 **צָרִיף לְהִיּוֹת הַהֶקְרָבָה ה"קִרְבֵּן"**
 17 **שֶׁל הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁגַם**
 18 **הוּא יְהִי לֹא אֵהָבָה לְאֱלֹקוֹת,**
 19 שאהבת ה' של הנפש האלוקית תשפיע
 20 על הנפש הבהמית שגם היא תתקרב
 21 לאלוקות **וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפִרְשֵׁת**
 22 **"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" וְאֵהָבְתָּ אֶת ה'וְי'**
 23 **אֱלֹקֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ, וְאָמְרוּ**
 24 **רַ"ל שְׁרִיּוֹק הַלְשׁוֹן "לִבְבְּךָ" וְלֹא**
 25 **"לִבְךָ" וְכֵאלֵלוֹ נֹאמַר שֶׁאֵהָבָה ה' צְרִיכָה**
 26 להיות בשני לבבות ולא רק בלב אחד
 27 מלמד שעל האדם לאהוב את ה'
 28 **"בְּשָׁנֵי יִצְרִיף,"** גם ביצר טוב וגם
 29 ביצר הרע, **דְּגַם הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית**
 30 **וְלֹא רַק הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית יְהִי לֹא**
 31 **אֵהָבָה לְאֱלֹקוֹת, דְּזֶה בָּא הַדְּרוֹךְ**
 32 **לְהִבְיֵא לְיָדֵי כַךְ שֶׁאֵהָבָה ה' תְּהִיָּה גַם**
 33 **בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית הוּא עַל יְדֵי**
 34 **הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנְּפֶשׁ הָאֱלֹקִית**
 35 **בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דְּתַחֲלָה בְּמִצַּב הַתַּחֲלָתִי הַרִי"ל**
 36 **הַבְּהֵמִית מִצַּד עֲצָמָה וּמִטְבַּע מֵהוֹתָ אֵין לֹא שׁוֹם יְדִיעָה וְהַרְגֵּשׁ**
 37 **בְּעֵנֵינִי אֱלֹקוֹת כָּלֵל, אָמְנָם עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנְּפֶשׁ**
 38 **הָאֱלֹקִית בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי וּבְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וּמִתְבּוֹנֵן הָאָדָם בְּאִמְצַעוֹת הַנֶּפֶשׁ**
 39 **הָאֱלֹקִית שְׁלֹ בְּהַתְּבּוֹנְנוֹת אֱלֹקֵי דְגַם הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יוֹכֵל**
 40 **לְהַשְׁיִגּוֹ, הַתְּבּוֹנְנוֹת בְּאוֹפֵן וּבִסְגָנוֹן הַמּוּבָן גַם לְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית הִנֵּה עַל**
 41 **יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַתְּקַרְבוֹת הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְעֵינֵי אֱלֹקוֹת (וּכְמוֹ**
 42 **שֶׁמְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר לְגַבֵּי מֵהוֹת הַהַתְּקַרְבוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית**

בְּטְרָדוֹת הַפְּרָנְסָה וּבְלִבּוּלִים שׁוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת
הַמְּבַלְבְּלִים בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה, וּבְכָל זֶה הִנֵּה גַם
הַנְּהָרוֹת לֹא יִשְׁטַפּוּהָ, לְפִי דְרָשְׁפִי אֵשׁ הָאֵהָבָה
שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית הוּא בְּדִגְמַת אֵשׁ שֶׁלְמַעֲלָה דָאִין
הַמַּיִם מְכַפִּין אוֹתָהּ, וּבְזָה צָרִיף לְהִיּוֹת הַהֶקְרָבָה
שֶׁל הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁגַם הוּא יְהִי לֹא אֵהָבָה
לְאֱלֹקוֹת, וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְאֵהָבְתָּ אֶת ה'וְי' אֱלֹקֶיךָ
בְּכָל לִבְבְּךָ," וְאָמְרוּ רַ"ל "בְּשָׁנֵי יִצְרִיף," דְּגַם
הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יְהִי לֹא אֵהָבָה לְאֱלֹקוֹת, דְּזֶה בָּא
עַל יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנְּפֶשׁ הָאֱלֹקִית בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
דְּתַחֲלָה הַרִי"ל
הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית אֵין לֹא שׁוֹם יְדִיעָה
וְהַרְגֵּשׁ בְּעֵנֵינִי אֱלֹקוֹת כָּלֵל, אָמְנָם עַל יְדֵי
הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנְּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וּמִתְבּוֹנֵן בְּהַתְּבּוֹנְנוֹת
אֱלֹקֵי דְגַם הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יוֹכֵל לְהַשְׁיִגּוֹ, הִנֵּה עַל
יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַתְּקַרְבוֹת הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (וּכְמוֹ
שֶׁמְבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר שֶׁנַּעֲשֶׂה חֲקִיקָה כְּלִלִית
בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית דְּאֱלֹקוֹת הוּא גַם כֵּן דְּכָר הַמּוּבָן
וְהַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית הוּא בְּכָר הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית (וְכֵן הוּא "רַב תְּבוּאוֹת בְּכַח
שׁוֹר," שֶׁמֵּתֵהֶפֶף מִבְּהֵמִיתוֹ וְעוֹלָה וְנִקְלָל בְּרָשְׁפִי
אֵשׁ הַתְּשׁוּקָה שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית. וּכְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי
קִרְבָּן הַגִּשְׁמִי הָרִי מִתְּבַרֵר הַנִּיצוּצֵי דוֹמָם צוֹמַח
חַי, הִנֵּה כֵּן עַל יְדֵי הַהֶקְרָבָה בְּרוּחָנִיּוֹת הָרִי
מִתְּבַרֵר וּמֵתֵהֶפֶף הַחֲשׂוֹכָא דְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
לְנֵהוֹרָא. וְזֶהוּ "וְעֵשׂוּ לִי מִקֵּדֶשׁ וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכָם,"

43 לאלוקות בעקבות פעולה מסוג זה של הנפש האלוקית **שֶׁנַּעֲשֶׂה** בשלב
 44 ראשון **חֲקִיקָה** החלטה והסכמה **כְּלִלִית בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית דְּאֱלֹקוֹת**
 45 **הוּא גַם כֵּן דְּכָר הַמּוּבָן וְהַמְשֻׁג כו'** ועצם ה'חֲקִיקָה' וההחלטה
 46 שניתן להבין ולהשיג אלוקות מקרבת את הנפש הבהמית לאלוקות), **הִנֵּה**
 47 **אַחֵר כֵּן** בשלב מאוחר יותר יש
 48 לנפש האלוקית השפעה יותר מעמיקה
 49 על הנפש הבהמית וכתוצאה מכך
 50 **הוּא כְּלוּשׁוֹן הַכְּתוּב בְּמִשְׁלֵי "רַב**
 51 **תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר,"** לפי פשוטו
 52 כוונת הפסוק היא "הרבה תבוואות באה
 53 על-ידי כח השור, כי יחרוש בשדה,
 54 רצה לומר המקבל עליו עול תורה
 55 כשור לעול ימצא על ידו תורה הרבה"
 56 (מצודת דוד) וכאן הכוונה
 57 **שֶׁמֵּתֵהֶפֶף ה"שור"** הוא הנפש
 58 הבהמית **מִבְּהֵמִיתוֹ** והיא מפסיקה
 59 להיות "בהמית" **וְעוֹלָה וְנִקְלָל**
 60 **בְּרָשְׁפִי אֵשׁ הַתְּשׁוּקָה** והצמאון
 61 לאלוקות **שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית**
 62 (וכמבואר בספר התניא שהנפש
 63 האלוקית והנפש הבהמית נלחמות זו
 64 עם זו על השליטה באברי הגוף וגם על
 65 השליטה בכוחות הנפשיים. והשאיפה
 66 של הנפש האלוקית היא להפוך את
 67 הנפש הבהמית לטוב, כמו שכתוב
 68 בתניא פרק ט': "לשנותה ולהפכה
 69 מתענוגי עולם הזה לאהבת ה'... שהרע
 70 נהפך להיות טוב גמור כמו יצר טוב
 71 ממש") **וּכְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי קִרְבָּן**
 72 **הַגִּשְׁמִי הָרִי מִתְּבַרֵר הַנִּיצוּצֵי**
 73 **דוֹמָם צוֹמַח חַי,** בכל דבר גשמי
 74 יש ניצוצות של קדושה שהם מקור
 75 החיות והקיום שלו וכיון שניצוצות
 76 אלה ירדו והתלבשו בגשמיות
 77 וחומריות יש צורך לברר ולהעלות אותם בחזרה למקורם באלוקות. וכאשר
 78 מקריבים קרבנות מהדומם, הצומח והחי מבררים את הניצוצות שבהם **הִנֵּה**
 79 **כְּמוֹ כֵּן עַל יְדֵי הַהֶקְרָבָה בְּרוּחָנִיּוֹת** שתוכנה הוא התקרבות של
 80 הנפש הבהמית לקדושה ואלוקות **הָרִי מִתְּבַרֵר וּמֵתֵהֶפֶף הַחֲשׂוֹכָא**
 81 **הַחוּשׁ דְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְנֵהוֹרָא** לאור.
 82 **וְזֶהוּ הַחוּשׁ הַפְּנִימִי שֶׁל הַצִּיּוּר "וְעֵשׂוּ לִי מִקֵּדֶשׁ וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכָם,"**
 83 שבנוסף למשמעות הפשוטה של ציורי להקים את המשכן ובית המקדש,
 84 הכוונה גם להשראת השכינה והחדרת קדושה ואלוקות בנפש, וכאמור שלכן

רבים תר"ו. ועוד. 15) להעיר מהמשך ראש השנה ה'תש"י פרק יב, יג, כא ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר "בתוכם" (ולא "בתוכו") דְּבַתּוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָרִי עַל יָדֵי
 2 עֲבוֹדָתוֹ הַרוּחָנִית בְּבַחֲנֵית אֲתַפְּסֵיאַ, וְהַעֲקָר הַמְּכִיבֵי לְיָדֵי
 3 אֲתַתְּפַכָּא כּו', כּאמור שהעבודה הנעלית יותר היא הפיכת החושך לאור
 4 והיא האופן העיקרי שדרכו ממשיכים קדושה לעולם הַנְּהָ פֶד אֲתַפְּסֵיאַ
 5 סְטָרֵא-אַחְרָא אֶסְתַּלַּק יְקָרָא
 6 דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא כְּכוּלְהוּ
 7 עֲלָמִין, ו"הסתלקות" ועליית כבודו
 8 של הקדוש-ברוך-הוא האמורה כאן
 9 עניינה בְּחִינַת הָאוֹר וְהַגְּלוּי, של
 10 האור האלוקי בכל העולמות שְׁהוּא
 11 בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין כּו'.
 12 האור המאיר בכל העולמות בשווה,
 13 כמבואר לעיל.
 14 קצוּר. יְבָאָר עֲנִין הַקְּרַבְנוֹת
 15 בְּעֲבוֹדָה הַרוּחָנִית בְּנַפְשׁ הָאָדָם
 16 ד"אָדָם כִּי יִקְרִיב" כאשר אדם
 17 רוצה להתקרב לאלוקות צָרִיף
 18 לְהִיּוֹת "מִמָּם קְרִיבָן" עליו
 19 "להקריב" מתוכו, היינו את הנפש
 20 הבהמית שלו. אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה
 21 וְאֵשׁ מְלֻמְטָה, כשם שעל המזבח
 22 הייתה אש שירדה מלמעלה והייתה גם
 23 אש שהביאו למטה כך בעבודת ה' יש
 24 אֶהְבֵּה דְנַפְשׁ הָאֱלֹקִית שְׁקִימַת
 25 בה מטבעה בדוגמת אש שלמעלה
 26 וְדִנְפֵשׁ הַבְּהֵמִית שצריך להשפיע
 27 עליה ולהחזיר בה אהבת ה', בדוגמת
 28 אש שבאה מלמטה. אֶהְבֵּה דְנַפְשׁ
 29 הַבְּהֵמִית בָּאָה עַל יָדֵי
 30 הַתְּלַבְּשׁוֹת נַפְשׁ הָאֱלֹקִית
 31 בְּנַפְשׁ הַבְּהֵמִית שתחילתה היא
 32 בהתבוננות באלוקות באופן המובן גם
 33 לנפש הבהמית.
 34 (ג) וּבְזָה לאחר שנתבאר לעיל עניין
 35 השראת השכינה במשכן ועניין השראת
 36 השכינה בנפש האדם יוֹכֵן מֵה
 37 שְׁהַמְשַׁכֵּן הָיָה מַעְצֵי שְׁטִימ
 38 דְּנֻקָּא, לאור המשמעות המיוחדת
 39 של המושג "שטימ" כפי שיתבאר להלן, דְּלֵהִיּוֹת שְׁעַקְר הַעֲבוֹדָה
 40 בְּמִשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ הוּא לְאֶתְהַפְּכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, להפוך חושך
- ביאור בדרך אפשר
 של היפך הקדושה לאור אלוקי שְׁזָהוּ עֲנִין עֲבוֹדַת הַקְּרַבְנוֹת כְּנ"ל
 (ובפֶּרֶט¹⁶ מַעְשֵׂה הַקְּטָרֶת שבו עניין בירור החושך והעלאתו לקדושה
 מודגש יותר מאשר בעבודות אחרות בבית המקדש כי הסממנים של הקטורת
 היו מדברים שאין בהם טעם ואינם משמשים למזון והם בבחינת דומם שנחתו
 יותר מצומח וחי, ולאחר שעלו על גבי
 המזבח נוצר מהם "ריח ניחוח אשה
 לה", היינו הפיכת חושך לאור), וְעַל
 יָדֵי הַעֲבוֹדָה שְׁבַמְקַדָּשׁ כְּבִירוֹר
 והעלאת ענייני העולם לקדושה הַנְּהָ
 עַל יָדֵי זֶה הָאִיר גְּלוּי אֱלֹקוֹת
 בְּעוֹלָם, וְלִכְּן הָיָה הַמִּשְׁכָּן כְּנוֹי
 מַעְצֵי שְׁטִימ, דְּהַנְּהָ שִׁטָּה¹⁷
 בהקשר זה פְּרוּשָׁה נְטִיָה, סְטִיָה,
 דְּהִינּוּ שְׁיֵשׁ דְּכָר שְׁהוּא
 אֲמָצְעִי, שנמצא באמצע וְהַטְּיָה
 מהאמצע לְאִיזָה צַד, לצד כלשהו
 לְמַעְלָה או לְמַטָּה, נְקָרָאת
 שִׁטָּה, נְטִיָה וְסְטִיָה וְכֵן פְּרוּשׁ
 שְׁטוּת, דְּשְׁטוּת חוֹסֵר הַגִּיּוֹן הוּא
 הַטְּיָה מִהִדְיָעָה וְהַחֲקָמָה,
 דְּיִדְיָעָה וְהַשְׂגָּה הַבְּנָה הוּא
 דְּרָף הַמַּצּוּעַ, הַרְרָן הַיִּשְׂרָה
 הַמְּמוּצַעַת וְהַטְּיָה הַנְּטִיָה וְהַסְטִיָה
 מִזָּה נְקָרָא שְׁטוּת.
 וְהַנְּהָ יֵשׁ שְׁטוּת דְּלַעֲמַת זֶה,
 שְׁטוּת כְּכִיּוּן הַלֵּא רְצוּי הִינּוּ נְטִיָה
 לצד הַסְטָרֵא-אַחְרָא שֵׁאִינוּ צַד הַקְּדוּשָׁה
 (הַנְּקָרָא "לְעוֹמַת זֶה" עַל שֵׁם הַכְּתוּב
 "אֵת זֶה לְעוֹמַת זֶה עֲשֵׂה אֱלֹקִים")
 וְכִמּוֹ שְׁקָתוּב לְגַבִּי אֵשׁ סוּטָה
 "כִּי תִשְׁטָה אֲשֵׁתוֹ", וּפְרָשׁ
 רַש"י "שִׁחְשָׁה" פִּירוּשׁוֹ תַּט
 מְדַרְכֵי הַצְּנִיעוּת, וְכִתִּיב
 "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁטִים"
 ובהמשך נאמר שבני ישראל חטאו שם,
 שְׁהוּא הַנְּטִיָה לְצַד הַסְטָרֵא-אַחְרָא
 עֲנִין¹⁸ הַשְׁטוּת דְּלַעֲמַת זֶה,
 היינו נְטִיָה מְדוּרָךְ הַמִּיצוּעַ לְצַד שֵׁל
 הִיפֵךְ הַקְּדוּשָׁה וְכִמְאָמֵר רַז"ל "אִין אָדָם עוֹבֵר עֲבָרָה אֶלָּא אִם
 בֵּן נְכֻסֵּ בּוֹ רֹחַ שְׁטוּת", הִרִי שְׁנִטִּיָה מְדוּרְכֵי הַתּוֹרָה, וְעִבְרִיהָ עַל רְצוֹן

16) ראה תורה אור פרשת וישב ריש [מאמר] דיבור המתחיל בכ"ה בכסלו. אור התורה פרשת תולדות הגהה לריש [מאמר] דיבור המתחיל ראה ריח בני. 17) ראה בכל הנ"ל המשך וככה תרל"ז פרק טל ואילך. קונטרס ומעין. 18) סנהדרין קו, א. ספרי, במדבר רבה ותנחומא סוף פרשת בלק.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ה' נקראת "שטות" ורוח הנה רוח השטות שגורמת לאדם לחטוא מכסה
 2 על האמת, ורוח שטות זו שגורמת את החטא הוא רוח הקלפה
 3 וסטרטא אחרת, צד אחר שאינו צד הקדושה ונקרא "שטות"
 4 על-דרך מלך זקן וכסיל, כשם שהיצר הרע המפתה את האדם לעבור
 5 עבירה נקרא "כסיל", טיפש, והם
 6 הקליפות והסטרטא אחרא המכסים
 7 על האור והגלוי האלוקי, ורוח הנה רוח השטות, ורוח שטות
 8 דאלקות הוא אמת וחיים, הוא רוח הקלפה וסטרטא אחרת, ונקרא "שטות"
 9 וכמו שקתוב "והוי' אלקים
 10 אמת הוא אלקים חיים", ונקרא "שטות" ורוח הנה רוח השטות, ורוח שטות
 11 האלקות היא האמת והיא מקור החיים
 12 כי האלקות היא המציאות האמיתית
 13 וממנה נובעת החיות של כל הנבראים
 14 אלא שבעולם הזה הדבר מכוסה
 15 ונעלם, והאמת האלוקית היא לא בגלוי
 16 והנבראים לא מרגישים שהחיות
 17 והקיום שלהם נובעים מהאלקות
 18 וסבורים בטעות שהם בעלי מציאות
 19 עצמאית ורוח שטות מכסה
 20 על האמת והחיות האלקית, ונקרא "שטות" ורוח הנה רוח השטות, ורוח שטות
 21 והיא הסיבה להעלם והסתר האמור
 22 ולכן נקרא בשם "קלפה", ונקרא "שטות" ורוח הנה רוח השטות, ורוח שטות
 23 וכמו הקלפה המכסה על
 24 הפרי, עד כדי כך שהפרי אינו נראה
 25 כלל, כן הרוח שטות של הקליפה
 26 והסטרטא אחרא מכסה מעלים
 27 ומסתיר על האור דגלוי
 28 אלקות.
 29 וזהו הסבה מה שאפשר אין
 30 יתכן אשר האדם יכול להיות
 31 חס-ושלום עובר עברה,
 32 דלכאורה איך אפשר ייתכן
 33 הדבר אשר יבוא האדם לידי
 34 עברה, והרי מעצם טבעו ומהותו
 35 יהודי קשור באלקות בקשר שלא ניתן
 36 לניתוק (כפתגם רבנו הזקן – "יהודי
 37 לא יכול ולא רוצה להיות נפרד
 38 מאלקות", וכפי שיבואר להלן)
 39 והוא רק לפי שאינו מרגיש
 40 שפונה בעשיית העבירה הוא נפרד
 41 מאלקות, ונדמה לו בטעות אשר עודנו ביהדותו והדבקות שלו
 42 באלקות לא נפגמה, ואם האדם החוטא היה יודע את האמת כמו

(19) ראה תניא פרק כד כה. קונטרס ומעין מאמר ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **יִשְׂרָאֵל**, אף יהודי אפילו מי שכאמור לגבי מצוות אחרות נחשב "קל
 2 שבקלים" ו"פושעי ישראל" גם הוא לא מסוגל להיפרד מאלוקות **אֲבָל**
 3 **בְּשָׂרֵי דְבָרִים**, היינו **בְּשָׂרֵי עֲבֻרֹת רַחֲמָנָא-לְצַלְן**, **הָרִי אֵינוֹ**
 4 **יֹדֵעַ וְאֵינוֹ מְרַגֵּשׁ שְׂנֵעֶשֶׂה עַל יְדֵי זֶה נִפְרָד מֵאֲחֵדוֹתוֹ**
 5 **יְתַבְרָךְ, וְנִדְמָה לוֹ בְטַעֲוֹת כִּי**
 6 **הוּא עוֹד בְּיַהְדוּתוֹ פֶּאֶשֶׁר** 1 **בְּשָׂרֵי דְבָרִים**, היינו **בְּשָׂרֵי עֲבֻרֹת רַחֲמָנָא-לְצַלְן**,
 7 **הֵיחָה, וְלֹא חָל שׁוֹם שׁוֹנֵי בְקֶשֶׁר שְׁלוֹ** 2
 8 **עַם הַקְרוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְזֶה הַטַּעֲוֹת הוּוֹ** 3
 9 **שֶׁהִיא לַמַּעֲשֵׂה הַגּוֹרֵם לְאִדָּם לַעֲבוֹר אֵת**
 10 **הַעֲבִירָה פֶּאֶ מְהָרוּחַ שְׁטוֹת** 4
 11 **דְּסִטְרָא אַחְרָא שְׂמַכְסָה עַל** 5
 12 **הָאוֹר וְהַגְּלוּי שְׁלֵא יִרְגַּשׁ בּוֹ,** 6
 13 היינו שיש על נשמתו אור וגילוי אלוהי
 14 אבל הדבר לא ניכר ולא נרגש בו
 15 פרוש דהרוח שטות שמכסה על
 16 האמת גורם לו להאדם העדר
 17 ההרגש, והוא מאבד את היכולת
 18 לחוש ענייני אלוקות והינו שתקף
 19 התמדה²⁰ פתאום העובדה
 20 שהתאורות לענייני העולם הזה הם
 21 בתוקף רב ובתשוקה חזקה
 22 והתמימות הנפש הבהמית
 23 שמתחממת ומתלהבת לתאוות העולם
 24 גורם לו הקרירות והאדישות
 25 והעדר ההרגש חוסר יכולת לחוש
 26 בעניינים הרוחניים ולהתלהב
 27 ולהתרגש מהם, פרוש דיא
 28 צוגעבונדקייט און
 29 צעקאכטקייט ההתקשרות והלהט
 30 אין עניני חמדה הלא טובה
 31 ותאמה ברחיקה, זה מקרר
 32 ההרגש (דעם דערהער און
 33 געפיל את ההכרה הפנימית ואת
 34 יכולת התחושה) בעניינים
 35 הרוחניים, ער איז אזוי פיל
 36 איבערגעגעבען הוא מסור וקשור במידה כלי-כך גדולה בענייני
 37 תאוותיו ורצונותיו התמריים והגשמיים, אז דער
 38 ורחיקת'דיקער הרגש איז בא אים כך שההרגש הרוחני הוא אצלו

(20) להעיר [מאמר] דיבור המתחיל ויאמר משה תש"ט (קונטרס סג) פרק יב יג. 21) אולי הכוונה למה שנאמר בעץ חיים שער דרושי אצילות בריאה יצירה עשיה פרק א (הובא בלקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל ושמתי כדכד השני פרק ב): יש ניצוץ קטן מאוד שהוא בחינת אלקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה, עד כאן לשונו. ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. ועיין גם כן לקוטי תורה פרשת אמור [מאמר] דיבור המתחיל ונקדשתי פרק ה. דרך חיים פרק ח. קונטרס העבודה פרק ה.

ביאור בדרך אפשר

1 המנגדים לאלוקות וְהִינּוּ דְדָבָר שְׁאִינוּ אֱלֻקוֹת בְּגִלּוּי אֵינוּ רוֹצֵה
 2 בו, אֵין לוֹ עֵינִין בוֹ הוּא מֵתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וּבִפְרָט בְּדָבָר שֶׁהוּא מִגְנֵד
 3 עַל אֱלֻקוֹת, הֵינּוּ דָבָר שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְד שְׁאִינוּ אֲלוֹקוֹת בְּגִלּוּי אֲלֵא אִפִּילוּ
 4 מִגְנֵד לֵאלֻקוֹת הֵרִי לֹא זֶה בְּלִבְד שְׁאִינוּ רוֹצֵה בּוֹ אֲלֵא הַסְלִידָה מִמֶּנּוּ הִיא
 5 בְּתוֹקֶף גְּדוֹל בְּהִרְבֵּה וּבִוְרֵחַ מְזָה
 6 כְּבוֹרֵחַ מְדָבָר הַמְזִיק, וְלֹא עוֹד
 7 אֲלֵא שֶׁהִתְרַחֲקוֹת וְהִבְרִיחָה מִדָּבָר
 8 הַמִּגְנֵד לֵאלֻקוֹת הִיא לֹא רַק כְּבוֹרֵחַ
 9 מִדָּבָר הַמוֹזִיק סֵתֵם אֲלֵא וּכְאֵדָם
 10 הַבוֹרֵחַ מִמְּוֹת, דְּבָרָיו לוֹ
 11 לְהַנְפִישׁ הָאֱלֻקִּית דְּמִיתָה
 12 רוֹחַנִית רַחֲמָנָא-לְצֻלָן וְזֶה
 13 לְמַעֲשֵׂה מַה שֶׁהָאֵדָם מְכִיֵּא עַל עֲצֻמוֹ
 14 כְּאִשֶּׁר הוּא עוֹבֵר עִבְרִית וּנְפִיר
 15 וּמִתְנַתֵּק מֵאֲלוֹקוֹת שֶׁהִיא מְקוֹר חַיִּיו
 16 הוּא קָשָׁה יוֹתֵר מִמִּיתָה
 17 גְּשָׁמִית חֵס וְשְׁלוֹם, וְאֵם מִמִּיתָה
 18 גְּשָׁמִית, חֵס וְשְׁלוֹם, אֵדָם מֵתְרַחֵק
 19 וּבוֹרֵחַ בְּכֹל כּוּחוֹ קְלוּ-חֹמֵר שֶׁהוּא נוֹהֵג
 20 כִּךְ כְּאִשֶּׁר הוּא נִיצֵב בְּפִנֵּי סִכְנָה שֶׁל
 21 מִיתָה רוֹחַנִית וְכָל תְּשׁוּקָתוֹ
 22 וְחִפְצוֹ שֶׁל הָאֵדָם מִצֵּד הַנֶּפֶשׁ
 23 הָאֲלוֹקִית הוּא בְּאֱלֻקוֹת,
 24 וְלַעֲשׂוֹת מַעֲנִיני העולם הזה בְּלִים
 25 לְאֱלֻקוֹת לְהַכְשִׁיר אוֹתָם לְהִיּוֹת כְּלִים
 26 רְאוּיִים לְהִשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה, אֲלֵא שְׂכַל
 27 זֶה הוּא מִצֵּד נֶפֶשׁ הָאֲלוֹקִית כְּפִי שֶׁהִיא
 28 מִטְּבֵעָה וּמְהוּתָה, אֲבָל עֲלֶיהָ לְהִתְמוֹרֵד
 29 עִם הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שֶׁמִּכְסֶּה וּמִסְתִּירָה
 30 עֲלֶיהָ וְכָל גְּסוֹת וְחִמְרִיּוֹת וְשׁוֹת
 31 וּמִצִּיאוֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית,
 32 שֶׁהִיא גִּסָּה וְחֹמֵרִית, וְהַמְצִיאוֹת שֶׁלֶּה
 33 לֹא בְּטֵלָה לְמַה שֶׁנַּעֲלָה מִמֶּנָּה אֲלֵא הִיא
 34 חֲשָׂה אֵת עֲצֻמָּה לִ"שׁ וּבַעֲלַת מִצִּיאוֹת
 35 עֲצֻמָּאית חֲשׁוּבָה, וְבוֹתֵר שְׂכוֹן הֵרִי הוּא הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית מְכִסָּה וּמִסְתִּיר
 36 וּמַעֲלִים הֵינּוּ שֶׁלֹּא מִדּוּבָר בְּכִסּוּי קַל אֲלֵא כִּסּוּי שִׁמְכֶסֶה וּמִסְתִּיר
 37 וּמַעֲלִים" עַל הַהֲרָגָשׁ דְּנֶפֶשׁ הָאֱלֻקִּית, עַל תְּחוּשָׁה הַטְּבֵעִית שֶׁל
 38 הַנֶּפֶשׁ הָאֲלוֹקִית שֶׁנִּמְשַׁכֶּת לְעֵינֵי אֲלוֹקוֹת וְשׁוֹלֵל כֹּל דָּבָר שֶׁמִּגְנֵד לֵאלֻקוֹת
 39 וּבִפְשִׁיטוֹת הַבִּיטּוּי הַפְּשׁוּט שֶׁל כִּסּוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֲלוֹקִית
 40 הוּא אֲזִי דְעַר גְּעֵשְׂמָאק פּוֹן וְעוֹלֵט הַעוֹנֵם הַעוֹנֵם שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה
 41 הַגִּשְׁמִי וְהַחֹמוּרִי (עוֹלָם שֶׁהוּא הָעֵלֶם וְהוֹסֵת עַל אֲלוֹקוֹת וְעַל רוֹחַנִיּוֹת)
 42 אִיזוֹ מְכִסָּה וּמִסְתִּיר אוֹיֵף דְעַם הַרְגֵשׁ אֱלֻקִּי, הֵרִי הוּא מְכִסָּה
 43 וּמִסְתִּיר עַל הַ"הַרְגֵשׁ" הָאֲלוֹקִי שְׂקִים בְּנֶפֶשׁ הָאֲלוֹקִית וּמוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ לְפַעוֹל בְּגִלּוּי
 44 שְׂדָהוּ הַהֵעֵלֵם וְהוֹסֵת עַל הָאֲלוֹקוֹת שׁוֹרֵר בְּעוֹלָם, וּבְמִיּוּחַד הַהֵעֵלֵם וְהוֹסֵת
 45 עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֲלוֹקִית הוּא הַיִּפְךָ הַכּוֹנֵה מִמֶּשׁ, נִיגוּד גְּמוּר מִמֶּה

ביאור בדרך אפשר

שֶׁהִיָּתָה כּוֹנֵה וְהַמְטֵרָה הַעֲלִיּוֹנָה בְּכִרְיָאֵת הַעוֹלָמוֹת, הַהֵעֵלֵם
 וְהוֹסֵת עַל אֲלוֹקוֹת הוּא הַיִּפְכָּה הַגְּמוּר מֵהַכּוֹנֵה וְהַמְטֵרָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־
 הוּא בְּכִרְיָאֵת הָעוֹלָם שֶׁהִיא דְּנִתְאַוָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ
 וְתִבְרָךְ דִּיָּרָה בְּתַחְתּוֹנִים הָעוֹלָם נִבְרָא בְּגִלּוֹ רְצוֹנוֹ וְ"אוֹתוֹ" שֶׁל
 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא שְׁדוּקָא הָעוֹלָם
 הַזֶּה, לְמִרוֹת הִיּוֹתוֹ גִּשְׁמִי וְחֹמוּרִי,
 יֵהַפּוֹךְ לְהִיּוֹת לוֹ "דִּירָה", מְקוֹם רְאוּי
 לְהִשְׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה וְדוּקָא כִּאֵן יֵהִיָּה
 גִּלּוּי אֲלוֹקוֹת, וְזֹאת עַל יְדֵי עֲבוּדָת
 הָאֵדָם דוּקָא בְּגוּף וְנֶפֶשׁ
 הַבְּהִמִית שֶׁמַּעֲלִימִים וּמִסְתִּירִים עַל
 הָאֲלוֹקוֹת, וְלְהִיּוֹת כְּנִשְׂמָה בְּגוּף
 בְּעוֹלָם זֶה דְּוָקָא לְמִרוֹת שֶׁהוּא
 מַעֲלִים וּמִסְתִּיר עַל הָאֲלוֹקוֹת וְלְכַרְרוֹ
 לְהַפְרִיד אֵת הַטּוֹב שֶׁבוֹ מֵהָרַע
 וְלַהֲעֵלּוֹתוֹ לְקְדוּשָׁה וְלַהֲפוֹךְ אֵת הַחוּשׁךְ
 לְאוֹר וְלְזַכּוֹ, וְלִשְׁנוֹת אֵת הַגִּסּוֹת
 וְהַחֹמוּרִיּוֹת שֶׁל הַגּוּף וְהַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
 וְלִזְכֹּךְ וְלַעֲדוֹן אוֹתָם, וּבְפַעֲלָה יִיתְכַּן
 מִצַּב שֶׁבוֹ הָאֵדָם נוֹהֵג לְמַעֲשֵׂה בְּנִיגוּד
 מוֹחֲלֵט לְכוֹנֵה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהִיא מִטְרָה
 הַבְּרִיאָה, וְאִזוֹ בָּא לְהִיפּוֹךְ חֵס
 וְשְׁלוֹם, וְתוֹמֵרוֹת זֹאת שֶׁהָאֵדָם יִבְרַר
 וְיִזְכֹּךְ אֵת הָעוֹלָם נוֹצֵר מִצַּב שֶׁהָעוֹלָם
 מִסְתִּיר אֲצֵלוֹ עַל אוֹר הָאֵמֶת
 הָאֲלוֹקִית, וּבְגִלּוֹ הַהֵעֵלֵם וְהוֹסֵת הוּא,
 וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשְׁם כָּל כָּף עַד
 שֶׁנִּחְסָר אֲצֵלוֹ וְאֵין לוֹ כָּל חוּשׁ
 מֵהַהֲרָגָשׁ (הַנְּקָרָא פִּילְעוֹן
 הַרְגִישׁ) בְּעֵינֵינִים הַרְוִיחֵנִים,
 שֶׁזֶה בָּא בְּסִפְתָּה הַנֶּפֶשׁ
 הַבְּהִמִית, שֶׁהוּא קְבוּעַ
 וּמִשְׁרָשׁ בְּעֵינֵי הָעוֹלָם, לְעוֹמֵת
 הַנֶּפֶשׁ הָאֲלוֹקִית הַנוֹטָה לְעֵינֵינִים
 אֲלוֹקִיִּים-רוֹחַנִיִּים וּמִשְׁתַּקֵּק לְהִתְקַרֵּב אֵל ה', הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית נוֹטָה לְשַׁקּוֹעַ
 בְּעֵינֵי הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, לְהִתְחַבֵּר אֵלֵיהֶם וְלִהְיוֹת אִתָּם וְזֶהוּ כָּל מְהוּתוֹ
 וְעֵינֵינוּ, וְכִּהֵם יִהְיֶה וְיִחְשַׁב וְיִדְבַר בְּחִיּוֹת בְּהֲרָגָשׁ, מִיט אֲ
 גְרוּיִסְעֵן גִּישְׂמָאק, בְּנוֹעַם וְעוֹנֵם גְּדוֹל אֲשֶׁר הַרְגֵשׁ זֶה בְּכִלְלוֹתוֹ
 עִצְם הַתְּחַבְּרוּת וְהַשְׁתַּרְשׁוּת בְּעֵינֵי הָעוֹלָם הַחֹמוּרִי וּבִפְרָט עֵינֵי הַנֶּעֱמֵם
 (דְעַר גִּישְׂמָאק) שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּזֶה הוּא שׁוֹלֵל אֵת הַהֲרָגָשׁ
 בְּרוֹחַנִיּוֹת, וּמוֹנֵעַ מִנֶּפֶשׁ הָאֲלוֹקִית לְהִתְגַּלּוֹת וּלְפַעוֹל, שֶׁהִיא הַרְדִּיפָה אַחֲרֵי
 הַגִּשְׁמִיּוֹת וּבְמִיּוּחַד כִּשֶׁהִיא מִתּוֹךְ הַנָּהָה גְּדוֹלָה וְהָאֵדָם שְׂקוּעַ בָּהּ עִמוּק הִיא
 תְּסִירָה מוֹחֲלֵט לְהִתְלַחֲבוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת מַעֲנִיני אֲלוֹקוֹת וְהַעֲקָר הַגּוֹרֵם
 הַעִיקָרִי לְמַצַּב שֶׁל הָעֵדֵר רִגֵשׁ חַיּוּבִי לְעֵינֵי אֲלוֹקוֹת הוּא מִפְּנֵי הַקְּרִירוֹת
 וְהָאִדִּישׁוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית, דִּי עֵצָם קְאֻטְקִיטִי שְׁלוֹ אֵין

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הקרירות שלו אין עננינם רוחניים וזאת מפני שהוא בהמי
2 בעצם מהותו, דשמו מוכיח עליו נפש הבהמי, והשם הזה
3 נובע מהעובדה שזו אכן מהותו הנושאים שבהם הוא עוסק
4 בחיות ובעניין רב והרגשותו ובהם יש לו רגש והתלהבות הוא רק
5 **בעננינם בהמיים**, עננינם
6 גשמיים וחומריים שבהם האדם דומה
7 לבהמה וכמו שאנו רואין
8 במוחש, דיש אנשים כאלו
9 אשר לבד זאת שהם ריקים
10 מתחכמה תורה ומדות ישרות
11 כך שאין בהם תוכן רוחני חיובי הגה
12 בנוסף לכך מעשיהם כמעשה
13 בהמה ממש, שדורסים דורסים
14 ומתיחסים כזוול ומלעיגים
15 רחמנא לצלן מעננינם
16 הרוחניים אשר אין להם שום
17 משג כלי, באותם עננינם ורוחניים
18 והרי הם כבהמה ממש,
19 ההולכת ודורסת ברגליה את כל
20 מה שהיא פוגעת בו מפלי הבחן
21 כלי אם הוא עפר ועץ או
22 גוף אדם, שהוא מפני העדר
23 ההרגש, בגלל חוסר היכולת
24 להרגיש ולהבחין על מה ראוי לדרוך
25 ועל מה לא דבהמה הרי אין לה
26 דעת ויכולת הבחנה, כמו כן
27 ישנם אנשים כאלו שהם
28 כבהמה ממש, ולועגים על
29 התורה ומצוות מאחר שאבדו את
30 התחושות הנכונות ואת היכולת
31 להבחין (ומהם בין אלה שהנפש
32 הבהמית קובעת את צורת ההתנהגות
33 שלהם ישנם כאלה הבורחים להם
34 בעצמם, בשרירות ליבם דרכים
35 שונים, בשמירת התורה והמצוות
36 ומחליטים כי מצוה זו הם
37 מקיימים, ובזה אינם רוצים
38 לקיימה כו' בדומה לאמור לעיל
39 שבגלל ה"רוח שטות" של הנפש
40 הבהמית המכסה על הנפש האלוקית,
41 האדם יוצר בטעות אבחנה בין עבירות
42 מסוימות לעבירות אחרות),
43 והדומה, וכך ייתכן שאנשים
44 מקבלים החלטות מוטעות דומות לגבי קיום התורה והמצוות דכל זה הוא
45 בא מהעצות החוצפה והקרירות האדישות דנפש הבהמית לענייני

קדושה ואלוקות, אשר זה הוא הסבה והגורם מה שאדם בא
לידי עברה רחמנא לצלן, שהוא כמבואר לעיל רוח שטות
דסטרא אחרא והפסוי דנפש הבהמית, שהם מעלימים
ומסתירים על אור האמת האלוקית של הנפש האלוקית שמצד עצמה
היא קשורה באלוקות בקשר בלתי ניתן
לניתוק עד כדי כך שהאדם עובר
עבירה חס ושלום שנעשה כתוצאה
מהעבירה היפך הפונה המטרה
העליונה כברירת העולם, דכונה
העליונה שנברא העולם
למענה היא בכדי לבררו ולעדן
ולזכך אותו ולעשותו כלי
לאלקות, שהעולם הזה הגשמי
עצמו יהיה מקום ראוי להשראה
השכינה ד"ירה' לאלוקות ועל ידי
פסוי הנפש הבהמית שמכסה
ומסתירה על האמת הגה בא
למעשה ההיפך ממש,
שהעולם לא די שאינו
מתברר ומזדכך ולכן אינו הופך
להיות ד"ירה' לאלוקות, הגה עוד
מעלים ומסתיר על אור
האמת, וזהו הרוח שטות
שמכסה על האמת ובגללה
האדם עלול לעבור עבירות.
קצור. יבאר דרוח שטות,
שהיא תקף התאנה העובדה
שהתאוות לענייני העולם הזה הם
בתוקף והאדם שקוע בהן ונפש
הבהמית ככלל, מצד טבעה
ומהותה, מכסים על האמת
האלוקית שאמורה להאיר בנפש
האלוקית וגורמים העדר הרגש
האלוקות חוסר הרגשה והכרה
פנימית באלוקות ועלוי המצוות,
וכן חוסר הרגשה והכרה במעלת
המצוות מצד אחד ופחיתות
הרחוק מהם ומצד שני האדם
מאבד את ההכרה והרגשה בכך
שהתרחקות מאלוקות ומהמצוות היא
דבר פחות וגרוע.
ד אמנם זה שהנפש
הבהמית מכסה על הנפש
האלוקית ומעלימה ומסתירה על אורה, וחינו הרוח שטות של
הסטרא-אחרא, שמכסה ומעלים על אור האמת והגלוי של

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האין-סוף שורה של צמצומים שמעלימים את האור, כך שרק הארה מועטת
 ממנו תתגלה ותרד להוות את הנבראים. ותחילת הצמצומים היא בצמצום
 הראשון שבו הקדוש-ברוך-הוא סילק את אורו הגדול הצידה, כביכול, כדי
 שתהיה אפשרות ונתינת מקום לעולמות. והאדם חייב לדעת ולומר לעצמו
 שהעולם והצמצום נברא בשבילי,
 כמשימה לכל אחד ואחד בכדי
 לבררו ולזכרו, והאדם הוא
 בציור בדמות ובתבנית רמ"ח
 אברים ושס"ה גידים שהם
 במספר תרנ"ג, דלכן כיוון
 שמשמית בירור העולם מוטלת על
 האדם כל המדרגות
 בהשתלשלות של האור האלוקי
 מדרגה לדרגה הם במספר הזה,
 ובצמצם כל דרגה מתחלקת לתרנ"ג
 בחינות ולכן הנה גם בהנשמה
 עצמה שעליה מוטל לעסוק בבירור
 הרי יש גם בן תרנ"ג כחות,
 שבהם תלויים התרנ"ג
 מצוות, וחבל זה דנשמה
 הרי מתקשר באלקות, וכמו
 החבל שראשו אחד קשור
 למעלה, וראשו השני קשור
 למטה, כאשר קצה אחד של החבל
 קשור למעלה וקצהו השני קשור
 למטה הרי על ידי זה נעשה
 ההתקשרות בין ה"מעלה"
 וה"מטה" להיות לאחדים,
 להפוך לדבר אחד למרות שעדיין
 נשאר מרחק גדול ביניהם שזה למעלה
 וזה למטה הנה כמו כן הוא גם
 בן בחבל דנשמה, גם הנשמה
 נמשלה לחבל המקשר ומחבר
 שראשו האחד קשור למעלה
 באלקות, והוא התקשרות את
 ה' תפאה שם הוי' מורכב מארבעת
 האותיות י"ד, ה"א, ו"ו, ה"א. והאות ה"א הראשונה נקראת "ה" עלאה"
 (עליונה) והאות ה"א האחרונה נקראת "ה" תתאה" (תחתונה) והקשר של
 הנשמה באלקות פירושו שהאות ה' תתאה קשורה ומחוברת בהג'
 אותיות יה"ו, שלמעלה ממנה בדרגה וראשו אחד הקצה השני של
 'חבל' הנשמה קשור למטה, והוא בהארת הנשמה המתלבשת
 בגוף האדם להחיותו, כמבואר בחסידות שגם לאחר ירדת הנשמה

אלקות, והינו דאס וועלט איז מעלים אויף אלקות,
 העובדה שהעולם מעלים על אלקות הוא רק על המדות הרגש דנפש
 האלקית, כמבואר לעיל בהרחבה כיצד הכיסוי וההעלם על הנפש האלוקית
 פוגע ביכולת לחוש ולהרגיש את חשיבותם ומעלתם והעריבות של ענייני
 אלקות אבל לא על העצמות
 דנפש האלקית כי על עצם המהות
 של הנפש האלוקית לא ניתן להעלים
 ולהסתיר ושום דבר לא פוגע ולא פוגם
 בה, כפי שהולך ומבאר.
 דהנה פתיב בשירת האיזוני
 "יעקב חבל נחלתו", ומוסבר
 על כך בתורת החסידות אשר
 התקשרות הקשר והחיבור העמוק
 והפנימי של הנשמה באלקות
 הוא כמו חבל²² עבה השזור
 מתרנ"ג נימין חוטים דקים,
 דהחבל ננמשל הוא הנשמה
 עצמה, דנשמתו של אדם
 הוא החבל האמצעי המקשר
 באלקות, ולזאת הנשמה
 עצמה האמצעי המקשר ומחבר בין
 האדם לאלקות שזורה מתרנ"ג
 נימין, כנגד תרנ"ג המצוות (כפי
 שיבואר להלן) וכדאיטא מובא
 בספר של בינונים ספר התניא
 הנקרא "ספר של בינונים" כי הוא
 עוסק בעבודת ה' של ה"בינוני" שאינו
 צדיק ואינו רשע פרק נא,
 דהנשמה כלולה מתרנ"ג
 כחות, ובלשון ספר התניא שם:
 "שתי"ג מיני כוחות וחיות כלולים בה
 במהותה ועצמותה לצאת אל הפועל
 והגלוי מההעלם, להחיות רמ"ח אברין
 ושס"ה גידין שבגוף על-ידי
 התלבשותם בנפש החיונית שיש לה גם
 כן רמ"ח ושס"ה כוחות הללו."
 וטעם הדבר הוא, הסיבה לכך שכוחות הנפש הם במספר תרנ"ג היא
 דאמרו רז"ל (סנהדרין פ"ק ד משנה ה) "חייב אדם לומר
 בשבילי נברא העולם", דעולם הוא מלשון העולם, ולפי
 זה יש לפרש את המשנה דכל אחד ואחד חייב לומר דהעולם
 "עולם" וצמצום הראשון כדי שמהאור האלוקי האינסופי והבלתי
 מוגבל יתהוו עולמות ונבראים מוגבלים, הקדוש-ברוך-הוא עשה באור

(22) ראה אגרת התשובה פרק ה, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 למטה להתלבש בגוף, חלק פנימי ועצמי של הנשמה נשאר למעלה ורק
 2 הארה מועטת ממנה מלוכשת בתוך הגוף הגשמי.
 3 וְזֶהוּ "נַעֲקֹב חֶבֶל נַחְלָתוֹ", דָּגַם בַּמְדַּרְגּוֹת הַנְּמוּכוֹת שֶׁל בְּנֵי
 4 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּבַחֲיִנַת עֲקָבִים שֶׁנִּמְשְׁלוּ לַעֲקֹב שֶׁבְּרַגְלָהּ שֶׁהוּא הַחֵלֶק
 5 הַתַּחְתּוֹן בְּיִתְרוֹ שֶׁל גּוֹף הָאָדָם, הַנֶּהָה
 6 עַל יְדֵי חֶבֶל דְּנִשְׁמָה הָרִי הֵם 1 בַּמְדַּרְגּוֹת הַנְּמוּכוֹת שֶׁהֵם בְּבַחֲיִנַת עֲקָבִים, הַנֶּהָה
 7 גַּם הִיהוּדִים הֵלְלוּ קְשׁוּרִים 2 עַל יְדֵי חֶבֶל דְּנִשְׁמָה הָרִי הֵם קְשׁוּרִים בְּהַעֲצָמוֹת,
 8 וּמְחַבְרִים וּמְאוּחָדִים בְּהַעֲצָמוֹת, 3 וְכַיֵּכּוֹל שֶׁהֵם (נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל) נַחְלָתוֹ שֶׁל
 9 בְּעֲצוּמוֹת וּמְהוּתוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּיִוָּךְ- 4 מַעְלָה, וְעַל יְדֵי זֶה הֵם קְשׁוּרִים בְּתַכְלִית
 10 הוּא וְכַיֵּכּוֹל שֶׁהֵם (נִשְׁמוֹת 5 הַהֶתְקַשְׁרוֹת. וְהֵנָּה עֲנִיֵּן הַכְּפִירָה רַחֲמָנָא לְצַלְן אוֹ
 11 יִשְׂרָאֵל) נַחְלָתוֹ הַחֵלֶק וְהִירוּשָׁה 6 עֲבָרָה שֶׁהִיא בְּכֶרֶת חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, הֲלֹא הֵם נוֹגְעִים
 12 שֶׁל מַעְלָה, וְעַל יְדֵי זֶה עַל יְדֵי 7 לְעֶצֶם הַהֶתְקַשְׁרוֹת, הֵינּוּ בְּכֻלּוֹת הַהֶתְקַשְׁרוֹת,
 13 הַחִיבּוּר שֶׁל הַנִּשְׁמָה הֵם קְשׁוּרִים 8 שֶׁהֵם עֲצָם הַנִּשְׁמָה וְעֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, וְעַל-דִּרְךָ דְּכַתִּיב
 14 בְּאֵלּוּקוֹת בְּתַכְלִית הַהֶתְקַשְׁרוֹת 9 "כִּי עֲזַנְתִּיכֶם הָיוּ מִבְּדִלִים בֵּינֵיכֶם לְבִין
 15 תְּמִיד, בְּכֹל מִצַּב, גַּם אִם הַנֶּפֶשׁ 10 אֱלֹקֵיכֶם", דְּאֱלֹקֵיכֶם פְּרוּשׁ אֱלֹקָה שְׁלֹכֶם, וְהֵינּוּ
 16 בַּהֶמְכֵּת וְהַקְלִיפּוֹת מַעֲלִימִים וּמַסְתִּירִים 11 הָאֱלֹקוֹת שֶׁבְּנִשְׁמָה, וְעֲנִינִים אֵלּוּ הָרִי הֵם נוֹגְעִים
 17 עַל הַהֶרְגֵּשׁ וְעַל הַמִּדּוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ 12 בְּכֻלּוֹת הַהֶתְקַשְׁרוֹת, וְיָדוּעַ²³ דַּעַל עֲצָם הַנִּשְׁמָה
 18 הָאֱלֹקוֹת, כַּמְבֹאָר לַעֲלִי. וּמַעַתָּה, 13 הָרִי אֵין שׁוּם דְּבָר הַמַּעְלִים וּמַסְתִּיר, וְלִזְאוֹת
 19 לְאַחַר שֶׁהוֹסֵר כִּי עַל עֲצָם הַנִּשְׁמָה אֵין 14 כְּאֲשֶׁר בָּא אֵיזָה דְּבָר הַנּוֹגֵעַ בְּכֻלּוֹת הַהֶתְקַשְׁרוֹת
 20 הָעֵלָם וְהַסֵּתֵר בְּשׁוּם מִצַּב וּמִצַּד שֶׁנִּי עַל 15 נִפְשׁוֹ, שִׁכּוֹל לְהִיּוֹת נִפְרָד עַל יְדֵי זֶה מֵאֱלֹקוֹת
 21 הַרְגֵּשׁ וְעַל הַמִּדּוֹת יִכּוֹל לְהִיּוֹת הַסֵּתֵר 16 חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, וְכַנ"ל דְּאִישׁ יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ רוֹצֵה
 22 בְּגַלּל ה"רוּחַ שְׁטוֹת" מוֹכֵן מְרֹדַע הָאָדָם 17 בְּשׁוּם אִפְּן וְאֵינוֹ יְכוֹל חֶסֶד-וְשָׁלוֹם לְהַפְרִיד
 23 לְעוֹלָם לֹא יַעֲבֹר עֲבִירָה שְׁבָה הוּא 18 מֵאֱלֹקוֹת וְלִכֵּן דְּבָר זֶה, אֲבָל בְּשִׁאֲרֵי
 24 יוֹדַע בְּבִירוֹ שֶׁהוּא נִפְרָד וּמִתְנַתֵּק 19 עֲבִירוֹת חֶסֶד וְשָׁלוֹם שְׂאִינִם בְּכֶרֶת הָרִי הֵם נִימִין
 25 מֵאֱלֹקוֹת וְעַם זֹאת לְגַבֵּי עֲבִירוֹת 20 פְּרִטִיִּים, וְלִכֵּן אֵינִם נִרְגָּשִׁים אֲצִלּוֹ כֹּל כֶּף. וְהֵגַם
 26 אַחֲרוֹת יִתְכֵן שֶׁ"רוּחַ שְׁטוֹת" כֵּן תַּכְסָּה 21 דְּבַעֲבָרוֹ עַל אַחַת מִמִּצְוֹת הַיְוָי אֲשֶׁר צִוָּה
 27 עַל הָאִמֵּת: וְהֵנָּה עֲנִיֵּן הַכְּפִירָה 22 לְעִשׂוֹתָן וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, אוֹ שְׁעוֹשָׂה אַחַת מִמִּצְוֹת
 28 רַחֲמָנָא-לְצַלְן אוֹ עֲבָרָה שֶׁהִיא 23 הַיְוָי אֲשֶׁר צִוָּה הַיְוָי לְבַלְתִּי לְעִשׂוֹתָן, הָרִי עַל יְדֵי
 29 בְּכֶרֶת חֶסֶד-וְשָׁלוֹם, הֲלֹא הֵם 24 זֶה נִפְסֵק הַנִּימָא פְּרִטִית (דְּכַפְרָט זֶה הָרִי הוּא כֹּל
 30 נוֹגְעִים לְעֶצֶם הַהֶתְקַשְׁרוֹת שֶׁל 25 הַעֲצָמוֹת שֶׁל הַפְּרִטָה הַזֶּה), וְעוֹד יוֹתֵר שְׁפוּעֵל
 31 הַנִּשְׁמָה בְּאֱלֹקוֹת, הֵינּוּ בְּכֻלּוֹת 26 חֲלִישׁוֹת בְּכֻלּוֹת הַחֶבֶל, וּבְכֹל זֶה הֵנָּה לְהִיּוֹתָם
 32 הַהֶתְקַשְׁרוֹת וְלֹא רַק כַּפְרַט כֹּזֵה אוֹ 27 "כִּי עֲזַנְתִּיכֶם הָיוּ מִבְּדִלִים
 33 אַחַר, שֶׁהֵם עֲצָם הַנִּשְׁמָה וְעֶצֶם 28 בֵּינֵיכֶם לְבִין אֱלֹקֵיכֶם", וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ אֵת דִּיּוֹק לְשׁוֹן הַפְּסוּק "אֱלֹקֵיכֶם"
 34 הַנֶּפֶשׁ, שְׁבָהִם הִיא "עֶצֶם 29 וְלֹא "אֱלֹקִים" סֵתֵם דְּאֱלֹקֵיכֶם פְּרוּשׁ אֱלֹקָה שְׁלֹכֶם, וְהֵינּוּ
 35 הַהֶתְקַשְׁרוֹת" וְעַל-דִּרְךָ דְּכַתִּיב 30 הָאֱלֹקוֹת שֶׁבְּנִשְׁמָה, כֵּן שֶׁהַחֲבוּב לֹא אוֹמֵר רַק שֶׁהַעוֹנוֹת מִבְּדִלִים בֵּין
 36 "כִּי עֲזַנְתִּיכֶם הָיוּ מִבְּדִלִים 31 הָאָדָם לְאֱלֹקוֹת כִּלְכֵּל אֵלֶּא מְרַגְשִׁים גַּם שֶׁהַעוֹנוֹן יוֹצֵר פִּגְם וּפִירוּד בִּיחַס לְאֱלֹקוֹת
 37 בֵּינֵיכֶם לְבִין אֱלֹקֵיכֶם", וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ אֵת דִּיּוֹק לְשׁוֹן הַפְּסוּק "אֱלֹקֵיכֶם" 32 שֶׁבִּשְׁמֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם וְעֲנִינִים אֵלּוֹ עֲבִירוֹת שֶׁקְשׁוּרוֹת בְּכַפִּירָה אוֹ בְּאִיסוּרֵי
 38 וְלֹא "אֱלֹקִים" סֵתֵם דְּאֱלֹקֵיכֶם פְּרוּשׁ אֱלֹקָה שְׁלֹכֶם, וְהֵינּוּ 33 כֶּרֶת הָרִי הֵם נוֹגְעִים בְּכֻלּוֹת הַהֶתְקַשְׁרוֹת, כַּאֲמוֹר, וְיָדוּעַ²³ דַּעַל
 39 הָאֱלֹקוֹת שֶׁבְּנִשְׁמָה, כֵּן שֶׁהַחֲבוּב לֹא אוֹמֵר רַק שֶׁהַעוֹנוֹת מִבְּדִלִים בֵּין 34
 40 הָאָדָם לְאֱלֹקוֹת כִּלְכֵּל אֵלֶּא מְרַגְשִׁים גַּם שֶׁהַעוֹנוֹן יוֹצֵר פִּגְם וּפִירוּד בִּיחַס לְאֱלֹקוֹת 35
 41 שֶׁבִּשְׁמֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם וְעֲנִינִים אֵלּוֹ עֲבִירוֹת שֶׁקְשׁוּרוֹת בְּכַפִּירָה אוֹ בְּאִיסוּרֵי 36
 42 כֶּרֶת הָרִי הֵם נוֹגְעִים בְּכֻלּוֹת הַהֶתְקַשְׁרוֹת, כַּאֲמוֹר, וְיָדוּעַ²³ דַּעַל

(23) ראה תניא פרק יט. קונטרס העבודה פרק ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הנה להיוותם רק נימין פֿרטיים הרי אינו נרָגֶשׁ אֶצְלוֹ כֵּל
 2 כֶּף, והאדם טועה לחשוב שבעצם הוא לא נפרד ולא מתנתק וְהִינּוּ שִׁפְזָה
 3 בעבירות פרטיות אלו הנה המדות דִּנְפֶשׁ הַבְּהִמִית התחושות
 4 והרגשות שלה מְעֵלִימִים ומסְתִירִים על המדות דִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
 5 וְהִינּוּ שְׂאִינוּ נִרְגָשׁ אֶצְלוֹ
 6 הָאֹר וְהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִי, וְהוּ
 7 הַסִּבָּה שֶׁבָּא לְיַד עֲבָרָה
 8 רַחֲמָנָא לְצַלּוֹ, וְהִינּוּ הַרוּחַ
 9 שְׁטוֹת דִּסְטָרָא אַחְרָא שֶׁמְכַסֶּה
 10 וּמְעֵלִים עַל אֹר הָאֱמֶת,
 11 שְׂאִינוּ נִרְגָשׁ אֶצְלוֹ הָאֹר
 12 הָאֱלֹקִי, כַּמְבֹאֵר לְעִיל בְּאִרְכּוֹת
 13 וְכֵה הִנֵּה יוֹרֵד רַחֲמָנָא לְצַלּוֹ
 14 מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי אַחֵר שֶׁבִשְׁלֹב
 15 רֵאשׁוֹן הַהֶעֱלֵם וְהִכְסִיּוּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 16 הַבְּהִמִית וְהַקְּלִפּוֹת גּוֹרִמִים לוֹ לֵאבֹד
 17 אֶת הַרְגֵשׁ הָרְאוּי לֵאלּוּקוֹת, בַּהֲמִשָּׁךְ
 18 הוּא יוֹרֵד לַמַּטֵּה מִזֶּה עַד שֶׁבָּא
 19 לְעֵשׂוֹת דְּבַר אִסּוּר רַחֲמָנָא-
 20 לְצַלּוֹ, כַּפּוּעַל, וְהוּא מְצַד הַרוּחַ
 21 שְׁטוֹת כִּנְ"ל.
 22 קְצוּר. יִמְשִׁיף וְיוֹסִיף עַל הַמְּבֹאֵר
 23 בַּפֶּקֶד הַקּוֹדֵם דְּרוּחַ שְׁטוֹת
 24 הַמְעֵלִימָה וּמְסִירָה עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
 25 מְכַסֶּה רַק עַל מִדּוֹת הַרְגֵשׁ
 26 וְהַתְּחוּשׁוֹת דִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְלֹא
 27 עַל עֲצֻמוֹתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְעֵצָם
 28 הַהִתְקַשְׁרוֹת וְהַהֲתַחֲבָרוֹת שֶׁל
 29 הַנֶּשְׁמָה בֵּאלּוּקוֹת שֶׁלְעוֹלָם לֹא נִפְגְּעוֹת
 30 וּנִפְגְּמוֹת.
 31 (ה) וְהִנֵּה כְּשֵׁם שֵׁישׁ הַטְּיָה
 32 נְטִייה, סְטִייה לְמַטָּה מִן הַדַּעַת
 33 שֶׁהַדַּעַת הִיא הַדֶּרֶךְ הַיִּשְׁרָה וְהַמְּמוּצָעַת
 34 שֶׁהוּא שְׁנִטִּיה מִמֶּנָּה נִקְרָא בְּשֵׁם
 35 שְׁטוֹת דְּקִלְפָּה, הַיִּפְךְ הַקְּדוּשָׁה,
 36 הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנֶה הַטְּיָה נְטִייה
 37 מִהַדֶּרֶךְ הַמְּמוּצָעַת וְהַרְגִילָה לְמַעְלָה
 38 מִן הַדַּעַת, וְהוּא שְׁטוֹת
 39 דְּקִרְשָׁה, כְּפִי שֶׁחֹלֵךְ וּמְבֹאֵר.
 40 וְהַעֲנִיךְ הוּא, דְּהִנֵּה אֲמָרוּ
 41 רַנְ"ל (כְּתוּבוֹת יוֹ עֲמוּד א)
 42 "אֲמָרוּ עֲלֵיו עַל ר' יְהוּדָא
 43 בְּרַבִּי אֵילְעָאי, שֶׁהִיָּה נוֹטֵל
 44 בַּד שֶׁל הַדָּס וּמִרְקָד לְפָנָי
 45 הַכֶּפֶלָה וְכוּ', כְּדִי לִשְׂמַח אוֹתָהּ רַב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לפני הכלה בצורה כזו **מְדַרְגָה גְבוּהָהּ, לְכֵן בְּשִׁבִיל זֶה** בשל הדרגה
 2 הגבוהה שלו בעבודת ה', למעלה מטעם ודעת על-פי השכל, **זָכָה לְגִלּוּיִים**
 3 **נְעִלִים בְּיוֹתֵר** של אור אלוקי מדרגה גבוהה מאד **דְּאֶפְסִיק עֲמוּדָא**
 4 **דְנוּרָא כּו',** שהפסיק עמוד אש בין מיטותו לכל העולם **שְׁזָהוּ בְּחִינַת**
 5 **גְלוּי אור בְּגִלוּי מַמְש** באופן
 6 הנראה לעין כל כו'.
 7 והולך ומפטר את המעלה והחשיבות
 8 המיוחדת של "שטות דקדושה":
 9 **וּבְאוּר הָעֲנִיָן הוּא, דְהֵנָּה**
 10 **אור-אֵין-סוּף** מצד עצמו ומהותו
 11 **הָרִי לִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה**
 12 **כָּלל,** שום מחשבה אנושית לא
 13 'תופסת' ומבינה אותו כלל **וְהוּא**
 14 **לְמַעְלָה מְגֻדֵר הַשְּׁגָה,** הוא נעלה
 15 לא רק מהבנה והשגה בפועל אלא
 16 אפילו מ"גדר השגה" היינו שכל
 17 ההגדרה של הבנה והשגה לא
 18 מתייחסת אליו מלכתחילה **דְּכָל**
 19 **הַשְּׁגָה** רעיון שכלי שיכול להיות
 20 מובן ומושג **הֵנָּה גַם הַיּוֹתֵר**
 21 **נְעִלִית** גם הרעיון הנעלה ביותר
 22 והעמוק ביותר שקשה מאד להבין
 23 ולהשיג את העומק שלו **הָרִי הוּא**
 24 **בְּגֻדֵר הַשְּׁגָה עַל כָּל פְּנִים,**
 25 **אָבָל מַה שְׂאִינוּ בְּגֻדֵר הַשְּׁגָה**
 26 ומלכתחילה נעלה מלהיות מובן
 27 ומוגדר **הָרִי אֵי אֶפְשָׁר** לא יתכן
 28 **שְׂתִיפְס בְּהַשְּׁגָה כָּלל,**
 29 **וְכַדְאִיתָא בְּסִפְרָא שֶׁל בֵּינוּנִים,**
 30 **פְּרָק יח,** וזה לשונו: **"וְלִגְבֵי**
 31 **הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂהוּא**
 32 **מַעֲצָם מַהוּתוֹ לְמַעְלָה מִן הַשְּׁכָל**
 33 **וְהַדְעַת וְלִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא**
 34 **בֵּיה כָּלל** ואין המחשבה תופסת
 35 ומשיגה בו כלל, **הַכֵּל** גם החכמים
 36 הגדולים ביותר **כְּפִתְיִים** חסרי שכל
 37 **אֲצִלוּ** לגביו **יְתַבְרָךְ, כְּדַכְתִּיב**
 38 **"וְאִנִּי בַעַר וְלֹא אֲדַע בְּהַמּוֹת**
 39 **הַיִּיתִי עִמָּךְ, וְאִנִּי תְּמִיד עִמָּךְ"** וגו', **כְּלוּמַר שְׁפָזָה שְׂאִנִּי**
 40 **בַּעַר וּבְהַמּוֹת אֲנִי תְּמִיד עִמָּךְ,** כלומר, הדרך להתקרב אל

כו'), **אִם פֶּן הָרִי זֶה מְדַרְגָה גְבוּהָהּ, לְכֵן בְּשִׁבִיל**
 2 **זֶה זָכָה לְגִלּוּיִים נְעִלִים בְּיוֹתֵר דְּאֶפְסִיק עֲמוּדָא**
 3 **דְנוּרָא כּו',** שְׁזָהוּ בְּחִינַת גְלוּי אור בְּגִלוּי מַמְש
 4 **כו'. וּבְאוּר הָעֲנִיָן הוּא, דְהֵנָּה אור-אֵין-סוּף הָרִי**
 5 **לִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלל, וְהוּא לְמַעְלָה**
 6 **מְגֻדֵר הַשְּׁגָה, דְכָל הַשְּׁגָה הֵנָּה גַם הַיּוֹתֵר נְעִלִית**
 7 **הָרִי הוּא בְּגֻדֵר הַשְּׁגָה עַל כָּל פְּנִים, אָבָל מַה**
 8 **שְׂאִינוּ בְּגֻדֵר הַשְּׁגָה הָרִי אֵי אֶפְשָׁר שְׂתִיפְס**
 9 **בְּהַשְּׁגָה כָּלל, וְכַדְאִיתָא בְּסִפְרָא שֶׁל בֵּינוּנִים פְּרָק**
 10 **יח, וְלִגְבֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂהוּא לְמַעְלָה מִן**
 11 **הַשְּׁכָל וְהַדְעַת וְלִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלל,**
 12 **הַכֵּל כְּפִתְיִים אֲצִלוּ יְתַבְרָךְ, כְּדַכְתִּיב "וְאִנִּי בַעַר**
 13 **וְלֹא אֲדַע בְּהַמּוֹת הַיִּיתִי עִמָּךְ, וְאִנִּי תְּמִיד עִמָּךְ"**
 14 **וְגו', כְּלוּמַר שְׁפָזָה שְׂאִנִּי בַּעַר וּבְהַמּוֹת אֲנִי תְּמִיד**
 15 **עִמָּךְ, דְּבִכְדֵי לְהַגִּיעַ לְעֲצָמוֹתוֹ יְתַבְרָךְ הוּא עַל יְדֵי**
 16 **בְטוּל הַרְצוֹן שְׁלִמְעָלָה מַטְעֵם וְדַעַת, וְלְכֵן נִקְרָאת**
 17 **בְּחִינָה וּמְדַרְגָה זֶה בְּשֵׁם שְׂטוּת. וְזֶהוּ גַם פֶּן מַה**
 18 **שְׂהַנְבִיא נִקְרָא בְּשֵׁם מְשֻׁעַ, וְכִמּוֹ שְׂכַתוּב "מְדוּעַ**
 19 **כָּא הַמְשֻׁעַ הַזֶּה," דְהֵנָּה בְּעַת הַתְּגִלוֹת הַנְּבוּאָה**
 20 **הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּהַפְשֻׁט הַגְּשָׁמִיּוֹת²⁴, וְהֵינּוּ**
 21 **הַפְשֻׁט הַשְּׁכָל וְהַמְדוּת, וְלְהִיּוֹת בְּכַחֲנִיַת בְטוּל**
 22 **שְׁלִמְעָלָה מַטְעֵם וְדַעַת, דְּזֶהוּ גַם פֶּן עֲנִיָן הַפְשֻׁט**
 23 **הַלְבוּשִׁים בְּעַת הַנְּבוּאָה, וְכִמּוֹ שְׂכַתוּב בְּשִׂאוּל**
 24 **"וַיִּפְשֹׁט גַם הוּא אֶת²⁵ בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא,"**
 25 **דְּהַלְבוּשִׁים הֵם בָּאִים מִצַּד חָטָא עֵץ הַדַּעַת, דְּקִדְם**
 26 **הַחָטָא כְּתִיב "וַיְהִי וְשָׁנִיָּהֶם עָרוּמִים כּו' וְלֹא**
 27 **יְתַבְשָׁשׁוּ," וְעַל יְדֵי חָטָא עֵץ הַדַּעַת נִתְחַדַּשׁ עֲנִיָן**

הקדוש-ברוך-הוא איננה על-ידי הבנה והשגה שהרי ככל שהארם יצליח להבין
 ולהשיג באלוקות בסופו של דבר הרי מחשבה אנושית לא מסוגלת להגיע
 להבנה והשגה אמיתית בקדוש-ברוך-הוא שלמעלה מגדר שכל **דְּבִכְדֵי**
לְהַגִּיעַ לְעֲצָמוֹתוֹ יְתַבְרָךְ ולהתחבר ולהתקשר עמו **הוּא** לא על-ידי
 השכל אלא אדרבה **עַל יְדֵי בְטוּל**
הַרְצוֹן האישי של האדם
שְׁלִמְעָלָה מַטְעֵם וְדַעַת,
 והביטול הוא למעלה מהשכל **וְלְכֵן**
נִקְרָאת בְּחִינָה וּמְדַרְגָה זֶה של
 ביטול המציאות האישית באופן על-
 שכלי **בְּשֵׁם שְׂטוּת.**
וְזֶהוּ גַם פֶּן הסיבה לכך **מַה**
שְׂהַנְבִיא נִקְרָא בְּשֵׁם מְשֻׁעַ,
 ובעוד שברוך כלל משמעות הביטוי
 היא חוסר דעת ושכל, למטה מהדעת,
 כאן הכוונה למעלה מהדעת **וְכִמּוֹ**
שְׂכַתוּב גַם לגבי אחד מבני
 הנביאים שנשלח על ידי אלישע
 למשוח את יהוא למלך **"מְדוּעַ כָּא**
הַמְשֻׁעַ הַזֶּה" (וכפירוש המצודות
 דוד: "כן קראו את הנביא, לפי שבעת
 שהיה מתבודד בנבואה היה נדמה להם
 כמשתגע, על כי לא פנה אז בענייני
 העולם"), **דְהֵנָּה בְּעַת הַתְּגִלוֹת**
הַנְּבוּאָה הָיָה צְרִיף הנביא
לְהִיּוֹת בְּהַפְשֻׁט הַגְּשָׁמִיּוֹת²⁴,
וְהֵינּוּ הַפְשֻׁט יציאה מהגדרים
 של השכל והמדות, **וְלְהִיּוֹת**
בְּכַחֲנִיַת בְטוּל שְׁלִמְעָלָה
מַטְעֵם וְדַעַת, דְּזֶהוּ גַם פֶּן
עֲנִיָן הַפְשֻׁט הַלְבוּשִׁים
 הגשמיים **בְּעַת הַנְּבוּאָה, וְכִמּוֹ**
שְׂכַתוּב בְּשִׂאוּל "וַיִּפְשֹׁט גַם
הוּא אֶת²⁵ בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא,"
דְּהַלְבוּשִׁים כל ענייני הבגדים **הֵם**
בָּאִים מִצַּד חָטָא עֵץ הַדַּעַת,
דְּקִדְם הַחָטָא כְּתִיב על אדם
וְחוּהוּ "וַיְהִי וְשָׁנִיָּהֶם עָרוּמִים

24) תניא קונטרס אחרון דיבור המתחיל להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים בשם רעיא מהימנא פרשת משפטים. וראה זוהר חלק ב קטז, ב. - ועיין גם כן טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן צח. שולחן ערוך רבנו שם והלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ה. 25) בכתוב (שמואל א יט, כד) ליתא תיבת "את". אבל ככפנים הוא בגוף כתב יד קודש דתרנ"ח, מה שאין כן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַלְבוּשִׁים, וַיְדוּעַ דְּעַקְר הַחֲטָא הוּא הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב
 2 וְרַע, לְעוֹמַת הַמִּצַּב שְׁהִיה קוֹדֵם הַחֲטָא, לְלֹא כָל רֹגֶשׁ רַע, וְכַתִּיב "וַיִּדְעוּ
 3 כִּי עֵירֻמָּם הֵם", שְׁנִתְחַדַּשׁ בָּהֶם הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע,
 4 שְׁזָהוּ גַם כֵּן עֲנִינְ הַלְבוּשִׁים, הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע,
 5 וּבְשָׂרָשׁוּ הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל הַבְּגָדִים
 6 הַגְּשָׁמִים הוּא הַרְגָשׁ הַשְּׂכָל
 7 וְהַמְדוּת בַּנֶּפֶשׁ הָאָדָם, וְכִשֶׁם שֶׁבַעַת
 8 הַנְּבוּאָה עַל הַנְּבִיא לְצֵאת מִגְדֵי
 9 הַמִּצְיָאוֹת הַרוּחָנִית־נִפְשִׁית שֶׁלּו
 10 וְלַהֲבַטֵּל לַחְלוּטִין לְאִלּוּקוֹת, כִּךְ הִיָּה
 11 עֲלָיו לְפִשׁוּט אֶת הַבְּגָדִים וְהַדְּמוּת
 12 הַגְּשָׁמִית שֶׁלּוּ וְלָכֵן בַּעַת הַנְּבוּאָה
 13 הָיָה צְרִיף הָיִית הַפְּשֻׁטָּה
 14 הַלְבוּשִׁים שֶׁהוּא עֲנִינְ
 15 הַפְּשֻׁטָּה הַהֲרָגַשׁ דְּשֻׁכָּל
 16 וְיַמְדוּת, וְהִינּוּ לְהִיֹּת בְּכַחֲנִית
 17 בְּטוֹל הַכַּחוֹת וְהַחוּשִׁים וְלֹאֲבֹד
 18 לְגַמְרֵי אֶת הַדְּמוּת הַחֲצִירוֹ שֶׁל
 19 הַמִּצְיָאוֹת הָאִישִׁית שֶׁלּוּ עַל כָּל
 20 הַהִיבֻטִים שֶׁלָּהּ, וְכַמְבָּאָר
 21 בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי
 22 הַתּוֹרָה, "מִיִּסוּדֵי הַדֵּת לִידַע
 23 שְׁהָאֵל יִתְבָּרַךְ מִנְּבִיא בְּנֵי
 24 אָדָם, וְהַנְּבוּאָה חָלָה עַל חֲכָם
 25 וְגַבּוֹר הַמִּתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ, וְאִין
 26 יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּשׁוֹם
 27 דְּבָר", וְכַמְבָּאָר שֶׁם בְּאַרְכָּה
 28 כִּמֵּה גְדוּלָה מַעֲלַת הַנְּבִיאִים, וְלָכֵן
 29 מֵאַחַר שֶׁהַנְּבִיא מַתְעַלֵּה מִגְדֵי הַשְּׂכָל
 30 (וְגַם הַמִּדּוֹת וְכָל שְׂאֵר פְּרִטֵי הַמִּצְיָאוֹת
 31 וְהַיִּישׁוּת שֶׁלּוּ וּמַתְבַּטֵּל לַחְלוּטִין
 32 לְאִלּוּקוֹת) נִקְרָאת בְּחִינָה זוֹ
 33 שְׁטוּת, שְׁזָהוּ הַהֲטָיָה נְטִיָּה
 34 לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת וְהַשְּׂגָה,
 35 וְלְהִיֹּת שֶׁהַעֲבוּדָה בְּמִשְׁכָּן
 36 וּמִקְדָּשׁ הוּא לְאַהֲפָכָא
 37 חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, לְהַפּוֹן חוּשֶׁךְ
 38 לְאוֹר עַד כִּדִּי כִךְ דְּהַחֲשֵׁךְ עֲצָמוֹ
 39 יֵאָר, כַּמְבּוֹאֵר לְעֵיל בְּפָרְקִים אִיב
 40 וְהִינּוּ דְמַהֲשֻׁטוֹת דְּלַעֲמַת זָה
 41 שֶׁלְּמַטָּה מִן הַשְּׂכָל הַמַּעֲלִימָה וּמַסְתִּירָה
 42 עַל אִלּוּקוֹת וְלָכֵן הִיא בְּכַחֲנִית חוּשֶׁךְ
 43 יְהִיָּה בְּכַחֲנִית שְׁטוּת דְּקִדְשָׁה
 44 שְׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַשְּׂכָל וּבְכַחֲנִית אוֹר,
 45 לָכֵן הִיָּה הַמִּשְׁכָּן מַעֲצֵי שְׁטִים

46 דְּוָקָא, "שְׁטִים" מַלְשׁוֹן שְׁטוּת וְהִינּוּ הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת הַמִּתְבָּרַר
 47 וְנַעֲשֶׂה מִן הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת לְאַחַר שְׁחוּשֶׁךְ הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת
 48 מַתְבָּרַר וּמוֹדֵק וְהוֹפֵךְ לְאוֹר שֶׁל "לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת".
 49 וְהוֹלֵךְ וּמְפָרֵט אֶת מַשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בְּעִבּוּדֵת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַד:
 50 וְזָהוּ "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
 51 וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹף כָּל
 52 אֶחָד וְאַחַד, שְׁעִנִּינְ זֶה שֶׁל הַפִּיכַת
 53 הַשְׁטוּת דְּלַעֲמוּתֵיהּ לְשְׁטוּת דְּקוּדְשָׁה
 54 שְׁהִיָּה בְּמִשְׁכָּן קִיָּים לְמַעֲשֶׂה בְּעִבּוּדֵת ה'
 55 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַד וְזָה בָּא עַל יְדֵי
 56 עֲבוּדַת הָאָדָם בְּעִבּוּדֵת
 57 הַבְּרוּרִים הַפְּרִטִית שֶׁלּוּ, שְׁפּוֹעֵל
 58 לְאַהֲפָכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא,
 59 וְהִינּוּ לְהַפְּךָ אֶת הַלְמַטָּה מִן
 60 הַדַּעַת דְּעוֹלָם (פּוֹן וְעוֹלֵט שֶׁל
 61 הָעוֹלָם), שְׁיִהְיָה מִזָּה לְמַעְלָה
 62 מִן הַדַּעַת, כְּפִי שְׁהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר
 63 דְּיִשְׁנֵם כְּמָה דְּבָרִים בְּאָדָם
 64 שֶׁהוּא נוֹהֵג מִתְנַהֵג וְעוֹשֶׂה כֵּן
 65 לֹא בְּגַלֵּל סִיבָה הַגִּיּוּנִית הַמַּתְקַבֵּלֶת עַל
 66 הַדַּעַת אֵלֶּא וְוִיִּלְעֵ אֲזוּי טוֹט
 67 וְעוֹלֵט, כִּי כִךְ נוֹהֵגִים בְּעוֹלָם
 68 וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵם כְּמוֹ חֶק
 69 שְׁבָלְתִי מְזִיזִים אוֹתוֹ מִמְקוֹמוֹ
 70 וְאַנְשִׁים עוֹשִׂים אוֹתָם לְלֹא טַעַם אֵלֶּא
 71 רַק לְפִי דְכֵן הוּא הַנְּהַגָּת
 72 הָעוֹלָם, וְכִמּוֹ בְּכַמְהָ עֲנִינֵי
 73 נְמוּס וְהַדִּימָה כּו', שְׁנַהוּג
 74 לַעֲשׂוֹת אוֹתָם רַק כִּי כִךְ נַהוּג בְּעוֹלָם
 75 הֵנָּה אֵת זֶה צְרִיכִים לְהַפְּכוֹ
 76 מִמִּצַּב שֶׁל לְמַטָּה מֵהַדַּעַת אֶל
 77 הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת בְּעִבּוּדָה,
 78 וְכִמּוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מִשָּׁל זְמַנֵּי
 79 הָאֲכִילָה וְזְמַנֵּי הַשְּׂגָה, הֵנָּה
 80 מִצַּד הַרְגָשׁ הָעוֹלָם הֵם
 81 קְבוּעִים בְּעֵתִים וְזְמַנִּים, וּבִדְרוֹךְ
 82 כָּלֹּ אֲנָשִׁים אוֹכֵלִים וְיֹשְׁבֵים בּוֹמִנִים
 83 קְבוּעִים וְלֹא מוֹכְנִים לְשְׁנוֹת אֶת הַהַרְגֵל
 84 שֶׁלָּהֶם בְּעִנִּינְ זֶה וְגַם כְּשִׁצְרִיף
 85 לְהַתְעַפֵּק בְּמִשְׁא וּמִתָּן, וּמִכְּפֵל
 86 מְקוֹם הֵנָּה זְמַנִּים הָאֵלֶּוּ עַל
 87 פִּי הָרַב בְּלִתֵי נִיזְזִים וּבְלִתֵי
 88 נְדָחִים כְּלָל וְעַקְר, וְאַנְשִׁים לֹא
 89 מוֹכְנִים לְדַחוֹת אֲרוּחָה אוֹ זְמַן שִׁנְיָה
 90 אֲפִילוֹ לְמַטְרוֹת רִיוּחַ בְּמַסְחָר, וְאֶךְ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זְמַנִּי הַקְּבִיעוֹת שֶׁל תּוֹרָה וּתְפִלָּה הֵם נִדְחִים וְאֵין לָהֶם קָבֵעַ, 1
 2 ואנשים מסוגלים לדחות קביעות של זמני תפילה וזמני לימוד תורה בשביל
 3 מטרות כאלה ואחרות וְיֵשׁ שֶׁהֵם נִדְחִים חֲסֵי-וְשָׁלוֹם לְגַמְרֵי, ולא
 4 רק שזמן התפילה או הלימוד מתאחרים אלא מוותרים עליהם לחלוטין, חס
 5 ושלום, וואלם הִנֵּה הָאָדָם אֲשֶׁר
 6 נוֹתֵן אֵיזָה חֲשָׁבוֹן לְנַפְשׁוֹ, 1
 7 הָאֵם יֵשׁ אֵיזָה חֲכָמָה 2
 8 בְּהִנְהָגָה פְּזוּ, המתכוון בדבר
 9 ועושה חשבון-נפש יבין שהנהגה הזו
 10 היא חסרת הגיון דְּמִי הוּא הַיּוֹדֵעַ
 11 עֵתוֹ וְזַמְנוֹ מִתִּי יִפְטֹר מִן הָעוֹלָם, 5
 12 וְכִדְאִיתָא מוּבָא בְּמִדְרַשׁ 6
 13 בְּרַבָּה, 26 "אֵין אָדָם שֶׁהֵגִיעַ זְמַנוֹ 7
 14 לְהִיפְטֹר שְׁלֵיט לומר המְתִינֵנוּ לִי 8
 15 עַד שֶׁאֲעֻשֶׂה חֲשָׁבוֹנוֹתֵי וְעַד 9
 16 שֶׁאֲעֻשֶׂה לְבִיתִי" כו', וְאִיךָ 10
 17 יִתֵּן כָּל נַפְשׁוֹ עַל דְּבַר שְׂאֵין 11
 18 בּוֹ מִמֶּשׁ פְּלֵל, עֵינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה 12
 19 שְׁלֵמִיתוֹ שֶׁל דָּבָר הֵם חֲסֵי עֵרֶךְ וְעַל 13
 20 הַעֲקָר מֵה שְׁהִיתָה הַפְּנוּיָה 14
 21 בִּירִידַת נִשְׁמַתוֹ לְמִטָּה עֵינֵי 15
 22 עֲבוּדַת ה' בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם 16
 23 הַמְצוּוֹת הוּא שׁוֹכַח לְגַמְרֵי, 17
 24 וְהוּא רַק מִצַּד הַרְיוּחַ שְׁטוֹת 18
 25 שֶׁלֹּמֶטָה מִטַּעַם וְדַעַת וְחִסְרַת הַגִּיּוֹן 19
 26 שְׁמַכְסָּה עַל הָאֲמַת, הִנֵּה כִּיּוֹן 20
 27 שְׁהוּא נִתּוֹן תַּחַת הַהִשְׁפָּעָה שֶׁל 21
 28 ה"שטות דקליפה" זֹאת תְּהִיָּה 22
 29 עֲבוּדָתוֹ לְהַפְךָ שְׁטוֹת זֶה 23
 30 דְּעוֹלָם ל"שטות דקדושה", לְהַפְךָ 24
 31 אֶת הַחוּשׁ לְאוֹר, וְיַעֲמֵד עַל 25
 32 נַפְשׁוֹ וְיִקְבַּע לוֹ עֵתִים לְתוֹרָה 26
 33 מִבְּלִי לְבַטֵּל אוֹ אִפְלוּי לְדַחוֹת אוֹתָם, 27
 34 וְאֵז כַּאֲשֶׁר יִקְיִים בְּעַצְמוֹ אֶת הַצִּיּוּר 28

1 "ועשו לי מקדש" ויהפוך את חושך הקליפה לאור הקדושה הִנֵּה יְקוּיִים בּוֹ 35
 2 בפרט "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם", שתמורת המצב בו יש על הנפש האלוקית
 3 העלם וכיסוי יהיה מצב הפוך שְׁיֵאִיר לוֹ גְלוּי אוֹר אֶלְקֵי בְּנַפְשׁוֹ, 36
 4 וְזֶהוּ סִיכּוּם וְהַהוֹרָאָה לְמַעֲשֵׂה שְׁבַדְרֵי הוֹזְהוּ שְׁהוּבָא בַּחֲתִילַת הַמַּאֲמַר כִּד 37
 5 אֲתַפְּסִיא סְטְרָא אַחְרָא, שְׁעַל 38
 6 יְדֵי שְׁפוּעַל לְהַפְךָ אֶת הַשְׁטוֹת 39
 7 דְּנַפְשׁ הַבְּהִמִית אִין דְּעַם קָאךְ 40
 8 פּוֹן וְעַלְט וְאֵת הַהֲתַלְהַבּוֹת וְהַלַּהֵט 41
 9 שֶׁל הָעוֹלָם בְּעֵינֵי גַשְׁמִיִּים אֶל 42
 10 הַקְּדוּשָׁה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה 43
 11 וְהַמְצוּוֹת, אֵז אֶסְתְּלֵק יְקָרָא 44
 12 דְּקוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא בְּכוּלְהוּ 45
 13 עֲלָמִין, מִתְעַלָּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ 46
 14 בְּרוּךְ הוּא בְּכָל הָעוֹלָמוֹת שְׁמַאֲיֵר 47
 15 וּמִתְגַּלָּה אוֹר הַסּוֹבֵב כָּל 48
 16 עֲלָמִין הָאוֹר הָאֱלוֹקִי הַאיִנְסוּפִי 49
 17 הַמַּאֲיֵר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּרָה (כַּמְבוּאֵר 50
 18 לְעִיל בְּפֶרֶק א). 51
 19 קְצוּר. יְבָאֵר אֶת הַמְשַׁמְעוֹת 52
 20 הַפְּנִימִית וְהַעֲנִיין בְּעֲבוּדַת ה' שֶׁל 53
 21 שְׁטוֹת וְהַטְּיָה נְטִיָּה לְמַעְלָה 54
 22 מִטַּעַם וְדַעַת שְׁהִיא שְׁטוֹת 55
 23 דְּקְדוּשָׁה, וְכִמּוֹ הַפְּשֻׁטָּה הַיִּצִּיאָה 56
 24 מֵהַגְּדִירִים שֶׁל הַרְגָּשׁ הַשְּׂכָל 57
 25 וְהַמְדוּת בְּעַת הַנְּבוּאָה. לִכֵּן 58
 26 הַמְשַׁכֵּן מְעַצֵּי שְׁטִיִּים מִלְשׁוֹן 59
 27 "שטות", אֲתַהֲפֹכָא דְשְׁטוֹת 60
 28 דְלַעֲמַת זֶה לְשְׁטוֹת דְּקְדוּשָׁה. 61
 29 וְעַל דְּרָף זֶה בְּעֲבוּדַת כָּל אֶחָד 62
 30 וְאֶחָד. 63
 31 כָּל אֶחָד וְאֶחָד. 64

[בקונטרס] ומעין (מאמר כו פרק א). 26) דברים רבה פרשה ט, ג.

פרק ארבעה עשר מהמשך באתי לגני ה'שי"ת

בס"ד פורים ה'שי"ת.

התבוננות שהאור האלקי מחיה את הכל, מביאה להתפעלות הנפש. אור שהוא א"ס בעצם, מתפשט עד אין סוף ואינו משתנה כמו הנשמה בגוף. באור המחיה אין שינוי, כי הוא א"ס ופשוט בעצם, ולכן הוא נמשך למטה עד אין תכלית

יד) **וְהִנֵּה** בכל זאת, "וְאֵתָהּ מְחִיָּה אֶת כָּל־ם" כתיב, דְּהֶאֱרַת אֹר אֱלֹקֵי הָרִי נִמְשָׁךְ לְהוֹיֹת וּלְהַחֲיוֹת אֶת כָּל הַנְּבָרָאִים מֵאִין לִישׁ, וְכִדְאִיתָא בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ סִמְנָן ר', דְּהֶאֱרַה דְּהֶאֱרַה דְּהֶאֱרַה הוּא בְּכָל הַנְּבָרָאִים וְנוֹצְרִים וְנִעֲשִׂים כּו', שֶׁהוּא הָאֹר וְהַחֲיוֹת אֱלֹקֵי שְׁנַמְשָׁךְ בְּכָל הַנְּבָרָאִים, וְכִמְאָמְרֵי³⁵ "הִנֵּן וּמְפָרְנִים מְקַרְנֵי רְאָמִים עַד בֵּיצֵי כְּנִים", דְּהֶאֱרַר וְהַחֲיוֹת מֵאִיר וְנִמְשָׁךְ גַּם בְּמִדְרָגוֹת הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנִים וְהַיּוֹתֵר שְׁפָלִים, וְכִמּוֹ שְׁכַתּוּב "אִם אָסַק שְׁמִים שָׁם אֶתָּה וְאַצִּיעָה שְׁאוֹל הַנֶּךְ", דְּזִהוּ הַתְּבוֹנְנוֹת גְּדוֹלָה בְּגִדְלַת הַרְוֵי שְׁנַמְשָׁךְ בְּכָל סֶדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִמִּדְרָגָה לְמִדְרָגָה עַד מִדְרָגַת בְּרוּאִים הַיּוֹתֵר שְׁפָלִים, וּבִיכְלֵת כָּל אֶדָם וְאֶדָם גַּם הַפְּשוּט בְּיוֹתֵר לִידַע זֹאת, שְׁרוּאָה גְּדֻלַּת הַרְוֵי (וְכִמְבָאָר בְּ[מֵאֲמָר] דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְאֶרְא" הַנִּל בְּעֵנֵן "גְּדוֹל הַרְוֵי כּו' בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ", גְּדֻלַּת הַרְוֵי מִרְבוּי הַנְּבָרָאִים כּו'), וְהַתְּבוֹנְנוֹת זֹו עוֹשָׂה הַתְּפַעְלוֹת גְּדוֹלָה בְּנֶפֶשׁ, מְזַה שְׁרוּאִים בְּמוֹחַשׁ מִמֶּשׁ, וְכָל זֶה הוּא לְפִי שֶׁהָאֹר הוּא אִין סוֹף בְּעֵצָם, עַל כֵּן אִין סוֹף גַּם כֵּן לְהַתְּפַשְׁטוֹתוֹ בְּרְבוּי הַמִּדְרָגוֹת וְהַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַד לְמִטָּה מִטָּה מִמֶּשׁ כּו', וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ וּמִתְפַשֵּׁט אִינוּ בְּהַתְּפַעְלוֹת וְהַשְׁתַּנּוּת כָּלֵל, דְּאִינוּ כְּדִמְיוֹן הַנִּשְׁמָה וְהַגּוֹף, דְּהַנִּשְׁמָה הָרִי מִתְפַעֵלַת מִמְקָרֵי הַגּוֹף, אֲבָל הָאֹר אֱלֹקֵי הַמְּחִיָּה וְהַמְּהִיָּה אִינוּ מִתְפַעֵל וְאִינוּ מִשְׁתַּנָּה כָּלֵל, וְיִמָּה שְׁיִכּוֹל לְהוֹיֹת שְׁנוּי בְּהָאֹר עַל יְדֵי הַהִתְלַבְּשׁוֹת, וְהִנֵּנוּ מַה שְׁהַהִתְלַבְּשׁוֹת פּוֹעֵל אִיזָה שְׁנוּי, הוּא רַק בְּהַחֲיוֹת שְׁבַכְחִינַת כַּח, וְיִדוּעַ דְּחִיּוֹת שֶׁהוּא בְּבַחֲחִינַת כַּח הוּא מִהַפְּלִים דְּבְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, דְּכָלִים דְּבְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה הָרִי הֵם בְּבַחֲחִינַת מְצִיאוֹת, וְכִדְאִיתָא בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ הַנִּל דְּרֵאשִׁית הַיֵּשׁ הֵן כָּלִים דְּבְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, וּמִשׁוּם זֶה שְׁנָךְ בְּהֵם הַשְּׁנוּי וְהַהִתְפַעְלוֹת, אֲבָל בְּאֹר הַמְּחִיָּה אִין כּוֹ שׁוּם שְׁנוּי וְהַתְּפַעְלוֹת כָּלֵל, לְפִי שְׁאִינוּ מִתְעַרְב, וְכִמּוֹ שְׁכַתּוּב "אִין קְדוֹשׁ כְּהַרְוֵי", וְאִיתָא בְּזִהְרֵי³⁶ "כְּמָה מִ קְדִישִׁין אִינוּן, וְלִית קְדוֹשׁ כְּהַרְוֵי", דְּקְדוֹשׁ הַרְוֵי אִינוּ כְּמֹ כְּמָה קְדִישִׁין דְּסֶדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, דְּקְדִישִׁין שְׁבַסֶּדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הוּא שְׁקְדוֹשׁ וּמְבָדֵל וּקְדִישְׁתָּם הוּא שְׁאִינָם בְּאִים בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת, אֲבָל כְּאֶשֶׁר מִתְלַבְּשִׁים הָרִי הֵם בְּבַחֲחִינַת תְּפִיסָא, וְתְפִיסָא פּוֹעֵל שְׁנוּי, מַה שְׁאִין כֵּן קְדוֹשׁ הַרְוֵי שֶׁהוּא בְּחִינַת הָאֹר, דְּאִינוּ דוּמָה לְהַקְדִישִׁין דְּסֶדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְהוּא מַה דְּאִינוּ מִתְלַבֵּשׁ, וְכְאֶשֶׁר בָּא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת הָרִי אִינוּ בְּבַחֲחִינַת תְּפִיסָא, לְפִי שְׁאִינוּ מִתְעַרְב,

ועוד.

(35) ראה עבודה זרה ג, ב.

(36) חלק ג מד, א. וראה לקוטי תורה שיר השירים ריש

[מאמר] דיבור המתחיל צאינה וראינה (הראשון).

(32) תיקוני זוהר תיקון וא"ו.

(33) ראה לקוטי תורה שיר השירים עוד ביאור על פסוק

יונתי, ושם נסמן.

(34) ראה בראשית רבה פרשה י, ו. זוהר חלק א רנא, א.

מח. כמה קדושים הם (ישנם), ואין.

והוא כְּדִגְמַת הָאֹר לְמִטָּה שְׁמַאִיר, וּמְכַל מְקוֹם אֵינוֹ מִתְעַרֵּב. וּכְמוֹ עַל דְּרָף מְשָׁל, הָאֹר שְׁמַאִיר דְּרָף הַזְּכוּכִית, וַיֵּשׁ זְכוּכִית אֲדָמָה יִרְקָה וּלְבָנָה³⁷, דִּישׁ חֲלוּקִים בְּמִרְאוֹת אֱלוֹ, אֲבָל הָאֹר הָרִי הוּא פְּשוּט וּבִלְתִּי יֵשׁ בּוֹ שׁוּם מִרְאָה כָּלֵל מִמִּרְאוֹת הַזְּכוּכִית, לְפִי שֶׁהוּא רַק מֵה שְׁמַאִיר עַל יָדוֹ, וְגַם אִם מַאִיר עַל יָדוֹ בְּהִתְלַבְּשׁוֹת, מְכַל מְקוֹם הָרִי אֵין הָאֹר נִתְפָּס, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִתְעַרֵּב. וּכְמוֹ כֵּן יוֹכֵן דְּרָף דְּגָמָא, בְּהָאֹר וְחִיּוֹת אֱלֻקֵי הַמְּחִיָּה שְׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנָּה כָּלֵל, וְאֵין בּוֹ שׁוּם הַתְּפַעְלוֹת וְשִׁנוּי, וְכֵל זֶה הוּא לְפִי שֶׁהָאֹר הוּא אֵין סוּף בְּעֶצֶם, עַל כֵּן הֵנָּה גַם הַתְּפַשְׁטוֹתוֹ הוּא בְּכַחֲנִיַת אֵין סוּף, שְׁנִמְשָׁף בְּכֵל הַמְּדַרְגּוֹת עַד הַמְּדַרְגּוֹת הַיּוֹתֵר אֲחֵרוֹנוֹת וְהַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנוֹת, כְּמוֹ הַבְּרוּאִים הַיּוֹתֵר שְׁפָלִים בְּתַכְלִית, וּבְכֵל מְקוֹם שֶׁהוּא נִמְשָׁף אֵינוֹ מִתְפַּעֵל וְאֵינוֹ מִשְׁתַּנָּה, וְלִהְיוֹתוֹ בְּכַחֲנִיַת פְּשִׁיטוֹת בְּעֶצֶם, עַל כֵּן בָּא בְּרַבּוּי הַתְּחַלְקוֹת מְדַרְגּוֹת בְּלִי שְׁעוֹר וּבְלִי גְבוּל כָּלֵל, וְזֶהוּ לְמִטָּה מִטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, שֶׁהוּא בְּהַתְּפַשְׁטוֹת וּבְגִלּוּי עַד גַּם בְּמְדַרְגּוֹת הַיּוֹתֵר שְׁפָלִים בְּתַכְלִית.

לקוטי תורה שיר השירים סוף [מאמר] דיבור המתחיל הנך יפה.

37 המשל דהארה דרך זכוכית הובא בפרדס שער ד פרק ד בענין הספירות. ומה שתפס אדומה ירוקה ולבנה, יש לומר מפני שהם בשלשה הקווין. ראה זוהר חלק א עא, ב.

אגרות קודש

ב"ה, ד' שבט, תשט"ו

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה על מכתבה מכ"ב טבת, בו כותבת אודות... ש"י שהמורים אין שבעים רצון משקידתו בלימודו כי מעדיף הוא את המשחק על הלימוד בפרט בהנוגע ללימודי חול.

והנה בכלל רגיל הדבר אצל הנוער להגדיל המשחק על הלימוד ואפילו בגיל יותר גדול משל אחי, ובמילא אין להתרשם מזה ביותר, אף שכמובן צריך להשפיע עליו בדרכי נועם, והעיקר, ע"י התחרות והשוואה עם חברים בני גילו המתמידים יותר, וכדאי הי' ג"כ למעט השעות שלומד לימודי חול אם אי אפשר לבטל לימוד זה אצלו לגמרי, כי הרי אפשר שזהו הרמז שאינו רוצה בלימודי חול (אף שלעת עתה אינו מבין הענין הפנימי שבו), ובדרך ממילא משפיע ג"כ על השקידה בלימודי קדש.

אקוה אשר למותר לעוררה על הזכות הגדול שלה שעוסקת בחינוך הכשר המקרב את לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים, ובהתאם לזה גם האחריות שבדבר, אלא שבודאי ניתנו לה הכחות למלאות תפקיד זה במילואו ואין הדבר תלוי אלא ברצון, ומובטח אבינו שבשמים אשר אומר על כאו"א מבני ישראל בניס אתם לה' אלקיכם, להשפיע ברכתו שתצליח בעבודתה זו, ותומשך הצלחה גם בעניינים הפרטים שלה ושל המשפחה שיחיו.

בברכה.

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר ב'שיר השירים', ש'דוד', הקדוש ברוך הוא, אומר ל'כלה', בני ישראל:
 2 **בְּאֵתִי¹ לְגַנִּי אַחוֹתִי כְּלָה², וּמִבֵּיא כְּבוֹד קִדְשֵׁת מוֹרֵי וְחֻמֵי**
 3 **אֲדַמּוּר³** הרבי הרי"צ **בַּעַל הַהִילּוּלָא** שיום הסתלקותו הוא ביו"ד
 4 שבט (בשנת תש"י) **בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל** הפותח בפסוק **זֶה**
 5 **שְׁנִיתָן עַל יָדוֹ** לפרסום **לְיוֹם**
 6 **הַהִסְתַּלְקוֹת וְהַהִילּוּלָא שְׁלוֹ**
 7 המאמר נמסר לפרסום בתאריך זה
 8 שהוא יום הסתלקות סבתו הרבנית
 9 רבקה, אם אביו הרבי הרשב"ב
 10 (נסתלקה בשנת תרע"ד), וביום זה
 11 נסתלק (בשנת תש"י), **דְּאֵיתָא מוּבָא**
 12 **בְּמִדְרַש רַבָּה³ לְגַנִּי לְגַנוּנִי,**
 13 למקום ההתייחדות שלי רבאתי לגני
 14 פירושו באתי, היינו חזרתי **לְמִקּוּם**
 15 **שְׁהִיָּה עֵיקְרֵי בְּתַחֲלִילָה,** בעת
 16 בריאת העולם **דְּעֵיקְר גִּילּוֹי וְהַשְׂרָאָה**
 17 **שְׁכִינָה בְּתַחֲתוּנִים** בעולם הזה
 18 התחתון **הֵיָּתָה, וְעַל יְדֵי שְׁבָעָה**
 19 **הַעֲנִינִים הַבְּלִתִי רְצוּנִים** החל
 20 מחטא עץ הדעת **נִסְתַּלְקָה**
 21 **הַשְׁכִּינָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה**
 22 בחטא הראשון, נסתלקה ועלתה
 23 השכינה מהארץ לרקיע הראשון, אחר
 24 כך מהרקיע הראשון לשני וכן הלאה
 25 **עַד** שנסתלקה ועלתה השכינה
 26 **לְרִקְיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחַר כֵּן**
 27 **עָמְדוּ שְׁבָעָה צִדִּיקִים, מִתְחִיל**
 28 **מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ,** שעליו נאמר
 29 **בְּנֹבֵאת יִחְזָקָא אֶחָד הָיָה**
 30 **אַבְרָהָם⁴, וְהוֹרִידוֹ אֶת**
 31 **הַשְּׁכִינָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,** אברהם הוריד את השכינה מהרקיע
 32 השביעי לרקיע השישי, וכן הלאה **עַד שְׁבָא מִשָּׁה שְׁהוּא הַשְּׁבִיעִי**
 33 לאברהם אבינו (אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה), **וְכָל**

ביאור בדרך אפשר

34 **הַשְּׁבִיעִין חֲבִיבִין⁵,** (כדברי המדרש על הכתוב בתורה לגבי ראש השנה
 35 'בחדש השביעי באחד לחדש': "כל השביעין חביבין לעולם, למעלן השביעי
 36 חביב, שמים ושמי השמים ורקיע ושחקים זבול ומעון וערבות וכתוב "סולו
 37 לרוכב בערבות ביה שמו", בארצות שביעית חביבה, ארץ אדמה ארץ גיא

38 ציה נשיה תבל וכתוב "והוא ישפוט
 39 תבל בצדק ידין לאומים במישורים",
 40 בדרורות שביעית חביב, אדם שת אנוש
 41 קינן מהללאל ירד תנוך וכתוב
 42 "ויתהלך חנוך את האלקים", באבות
 43 שביעי חביב, אברהם יצחק ויעקב לוי
 44 קהת עמרם משה וכתוב "ומשה עלה
 45 אל האלקים", בבנים השביעי חביב,
 46 שנאמר "דוד (הוא) השביעי", במלכים
 47 השביעי חביב, שאל איש בושת דוד
 48 שלמה רחבעם אביה אסא וכתוב
 49 "ויקרא אסא אל ה'", בשנים שביעי
 50 חביב, שנאמר "והשביעית תשמטנה
 51 ונטשתה", בשמיטין שביעי חביב,
 52 שנאמר (ויקרא כה, י) "וקדשתם את
 53 שנת החמשים", בימים שביעי חביב,
 54 שנאמר "ויברך אלקים את יום
 55 השביעי", בחדשים שביעי חביב,
 56 שנאמר "בחדש השביעי באחד
 57 לחדש", **וְהוֹרִידָהּ** ומשה רבינו
 58 הוריד והמשיך את השכינה שתתגלה
 59 **לְמַטָּה בְּאַרְצָן, בְּעוֹלָם הַיָּהּ**
 60 **הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה**
 61 **מִמֶּנּוּ. וְהַמְּשַׁכֵּת הַשְּׁכִינָה**
 62 **לְמַטָּה** בעולם הזה **שְׁעַל יְדֵי**
 63 **מִשָּׁה הֵיָּתָה בְּעֵיקְר וּבְגִילּוֹי**
 64 **בְּמַעֲשֵׂה הַמְּשַׁכֵּן⁶, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב⁷**
 65 **וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם, הַמְּשַׁכֵּת עֵיקְר שְׁכִינָה**
 66 **(וְשְׁכַנְתִּי) בְּמַשְׁכַּן הַגְּשָׁמִי, בְּשַׁלְשָׁה עָשָׂר אוֹ בְּחִמְשָׁה**

בס"ד. ש"פ בשלח, יו"ד שבט,

ה'תשר"מ

(הנחה בלתי מוגה)

1 **בְּאֵתִי¹ לְגַנִּי אַחוֹתִי כְּלָה², וּמִבֵּיא כְּבוֹד קִדְשֵׁת**
 2 **מוֹרֵי וְחֻמֵי אֲדַמּוּר³** הרבי הרי"צ **בַּעַל הַהִילּוּלָא**
 3 **בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל** זה **שְׁנִיתָן עַל יָדוֹ לְיוֹם**
 4 **הַהִסְתַּלְקוֹת וְהַהִילּוּלָא שְׁלוֹ, דְּאֵיתָא בְּמִדְרַש**
 5 **רַבָּה³ לְגַנִּי לְגַנוּנִי, לְמִקּוּם שְׁהִיָּה עֵיקְרֵי בְּתַחֲלִילָה,**
 6 **דְּעֵיקְר שְׁכִינָה בְּתַחֲתוּנִים הֵיָּתָה, וְעַל יְדֵי שְׁבָעָה**
 7 **הַעֲנִינִים הַבְּלִתִי רְצוּנִים** נסתלקה **הַשְּׁכִינָה**
 8 **מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה עַד לְרִקְיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחַר כֵּן**
 9 **עָמְדוּ שְׁבָעָה צִדִּיקִים, מִתְחִיל מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ,**
 10 **אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם⁴, וְהוֹרִידוֹ אֶת הַשְּׁכִינָה**
 11 **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, עַד שְׁבָא מִשָּׁה שְׁהוּא הַשְּׁבִיעִי,**
 12 **וְכָל הַשְּׁבִיעִין חֲבִיבִין⁵, וְהוֹרִידָהּ לְמַטָּה בְּאַרְצָן,**
 13 **בְּעוֹלָם הַיָּהּ הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ.**
 14 **וְהַמְּשַׁכֵּת הַשְּׁכִינָה לְמַטָּה שְׁעַל יְדֵי מִשָּׁה הֵיָּתָה**
 15 **בְּעֵיקְר וּבְגִילּוֹי בְּמַעֲשֵׂה הַמְּשַׁכֵּן⁶, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב⁷**
 16 **וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם, הַמְּשַׁכֵּת עֵיקְר**
 17 **שְׁכִינָה (וְשְׁכַנְתִּי) בְּמַשְׁכַּן הַגְּשָׁמִי, בְּשַׁלְשָׁה עָשָׂר**
 18 **אוֹ בְּחִמְשָׁה עָשָׂר**
 19 **הַשְּׁכִינָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,** אברהם הוריד את השכינה מהרקיע
 20 השביעי לרקיע השישי, וכן הלאה **עַד שְׁבָא מִשָּׁה שְׁהוּא הַשְּׁבִיעִי**
 21 לאברהם אבינו (אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה), **וְכָל**

(1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק הארבעה עשר* מהמשך באתי לגני ה'ש"ת. (2) ש"ה"ש ה, א. (3) שהש"ר שם. וש"נ. (4) יחזקאל לג, כד. (5) ויק"ר פכ"ט, יא. (6) ראה גם סה"מ תרמ"ד ע' חצר. ד"ה באתי לגני תש"מ בתחלתו (תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' שנט). (7) תרומה כה, ח.

(* הפרק השייך לשנה זו – ראה תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' vi. וש"נ.)

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲשֹׂה⁸ (כשתי השיטות בדבר) דְּכָרִים הַגְּשָׁמִיִּים שְׁמָהֶם נַעֲשֶׂה
 2 הַמְשָׁכָן, בְּתוֹכָם בְּדַבְרֵים הַגְּשָׁמִיִּים כְּפִשְׁטוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה נִפְעַל
 3 שְׁיֵהְיָה גַם וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם (לְשׁוֹן רַבִּים) בְּנוֹסֵף לַהֲשֵׁרָת הַשְּׂכִינָה
 4 בְּמִשְׁכַּן עֲצֻמוֹ שֶׁעַל זֶה הָיָה רְאוּי לומר 'בְּתוֹכִי', לְשׁוֹן יַחֲדֵי) בְּתוֹף כָּל
 5 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּדָרְשָׁת
 6 רַז"ל⁹ על פסוק זה. וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ
 7 הַפְּנִימִי בְּכַתּוּב בְּתַהֲלִים צְדִיקִים
 8 יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ לְעַד
 9 עֲלֵיהֶם¹⁰, דְּעִבּוּדַת הַצְּדִיקִים
 10 הִיא לְהַשְׁפִּין וּלְהַמְשִׁיךְ
 11 מִלְּמַעַל לַמַּטָּה אֶת הַשְּׂכִינָה
 12 (שֶׁמִּצַּד עֲצֻמָּה הִיא כְּחִינַת שׁוֹכֵן
 13 עַד מְרוֹם וְקָדוֹשׁ¹¹ הֵינּוּ
 14 הַבְּבִרְלָה מֵהָעוֹלָם הַגְּשָׁמִי, שֶׁתָּרַד
 15 וְתוֹמָשׁ) לְמִטָּה בְּאֶרֶץ (עֲלֵיהֶם) בְּאוֹפֵן שֶׁל לְעַד, בְּאוֹפֵן
 16 עַל הָאֶרֶץ) בְּאוֹפֵן שֶׁל לְעַד,
 17 בְּאוֹפֵן נִצָּחִי וְהֵינּוּ וְהִסִּיבָה
 18 לְכַךְ שֶׁהַמְּשַׁכֵּת וְגִלּוּי הַשְּׂכִינָה לַמַּטָּה
 19 בְּאֶרֶץ הִיא נִצְחִית, לְעַד, הִיא לְפִי
 20 שְׁהַמְשָׁכָה הִיא עַל יְדֵי
 21 הָעִבּוּדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת,
 22 וְהַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית¹²].
 23 וְכַלִּשׁוֹן הַכְּתוּב בְּתוֹרָה הֲוֵי יִמְלֹךְ
 24 לְעוֹלָם וָעֶד¹³, שֶׁמִּלְכוּת הַקָּדוֹשׁ
 25 בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם הִיא נִצְחִית,
 26 מִתְחִיל מֵהַמְּשַׁכֵּת הַשְּׂכִינָה
 27 בְּמִשְׁכָּן שְׁעֵשָׂה מִשָּׁה, שְׁפָל
 28 מַעֲשֵׂי יְדֵי מִשָּׁה הֵם
 29 נִצְחִיִּים¹⁴ כְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא שֶׁלֹּא
 30 שֶׁלְטוֹ יְדֵי הַשּׁוֹנָאִים בְּמַעֲשֵׂה יְדֵי שֶׁל
 31 מִשָּׁה אֵלָּא מִשְׁנַבְנָה מִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן גִּנְנו
 32 אַהֵל מוֹעֵד קָרְשִׁי קָרְשִׁי וּבְרִיחֵי
 33 וְעַמּוּדָי וְאֲדָנָי תַּחַת מַחֲלֹת שֶׁל
 34 הִיכָל.
 35 (ב) וְהִנֵּה עַל פִּי מֵאֲמַר רַז"ל
 36 הַקְּדוּעַ בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא עַל

הַפְּסוּקִים בְּתַהֲלִים נוֹרָא עֲלֵיהֶם עַל בְּנֵי אָדָם¹⁵, "אִף הַנּוֹרָאוֹת
 שֶׁאֵתָּה מְבִיא עֲלֵינוּ בְּעֵלִילָה אֵת מְבִיאָן", וְהַמְּדַרְשׁ מְפָרֵט שֶׁהַמּוֹת נִבְרָא בְּעוֹלָם
 מִלְּכַתְחִילָה, וְאַחַר כֵּךְ הִדְבַר נִתְּלָה בְּאֵדָם בְּעֵלִילָה, וְכֵן לִגְבֵי דְבָרִים נוֹסְפִים כְּמוֹ
 מְכִירַת יוֹסֵף שֶׁמִּלְּכַתְחִילָה הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צוֹרִיכִים לְרַדַּת לְמַצְרַיִם וְבֵא הִדְבַר
 בְּעֵלִילָה עַל יְדֵי מְכִירַת יוֹסֵף, מוֹכֵן,
 שְׁשִׁבְעָה הָעֲנִינִים הַבְּלָתִי
 רְצוּיִים (מִתְחִיל מִחֻטָּא עֵץ
 הַדְּעַת) וְהַסִּילוּק שֶׁל הַשְּׂכִינָה
 מִלְּמַטָּה לְמַעַל, מֵהָאֶרֶץ עַד הָרִיקַע
 הַשְּׁבִיעִי, שְׁנַעֲשֶׂה עַל יָדָם, הָיָה
 בְּכַוִּנָּה עֲלִינוּהָ תְּחִילָה, וְהֵינּוּ
 שְׁיֵרִידָה זֹו הִיא צוֹרֵף נֹעֵדָה
 מִלְּכַתְחִילָה בְּשִׁבְלֵי עֲלֵיהֶם, בְּכַדֵּי
 שְׁהַמְשַׁכֵּת עֵיקַר שְׂכִינָה
 בְּתַחֲתוֹנִים תְּהֵי עַל יְדֵי
 הָעִבּוּדָה דְּיִשְׂרָאֵל, הַנְּקָרָאִים
 בְּכַתּוּב זֶה אֲחוֹתִי כְּלָה, פִּי,
 הַמְּשַׁכֵּת עֵיקַר שְׂכִינָה
 בְּתַחֲתוֹנִים שְׁעַל יְדֵי הָעִבּוּדָה
 דְּיִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁהִיא עֲשִׂית הַמְּשַׁכֵּן
 עַל יְדֵי מִשָּׁה הִיא נִעְלִית יוֹתֵר
 מִמָּה שְׁהֵי תְּהֵי מִצַּד עֲצֻמָּה
 בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה.
 וְטַעַם הַדְּבָר, וְהִסִּיבָה לְכַךְ
 שֶׁהַמְּשַׁכֵּת וְגִלּוּי הַשְּׂכִינָה עַל יְדֵי
 עִבּוּדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִעְלִית יוֹתֵר
 מֵהַמְּשַׁכֵּת וְגִלּוּי הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא
 בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה, קוֹדֵם הָעִבּוּדָה, הִיא
 כִּינּוֹן שְׁהַמְשָׁכָה שְׁלֹא אַחֲרֵי
 הַסִּילוּק נַעֲשִׂית עַל יְדֵי
 הָעִבּוּדָה דְּאֵתְהַפְּכָא חֲשׂוּכָא
 לְנִהוּרָא, שֶׁל הַפִּיכַת חוֹשֶׁךְ לְאוֹר,
 וְכֹאֲשֶׁר הַחוֹשֶׁף עֲצֻמוֹ נִהַפֵּף
 לְאוֹר, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה דְּנֻקָּא
 נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן הָאוֹר¹⁶ יוֹתֵר
 מֵאֲשֶׁר אוֹר שֶׁהָיָה מִלְּכַתְחִילָה וְלֹא בֵּא

8) י"ג – תנחומא תרומה ה. שהש"ר פ"ד, יג. זח"ב קמח, א. פרש"י ודעת זקנים מבעה"ת ר"פ תרומה. ט"ו – בחיי שם כה, ז. כלי יקר שם, 9. הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). שלה"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הערה 45. 10) תהלים לו, כט. 11) ע"פ נוסח התפלה – שחרית דשבת ויו"ט. ובשהש"ר שם: שוכן עד וקדוש שמו (ישעי' נז, טו). 12) תניא רפי"ז. 13) פרשתנו טו, יח. 14) סוטה ט, א. 15) תהלים סו, ה. תנחומא וישב ד. וראה תו"ח תולדות יג, א ואילך. ד"ה באתי לגני תשל"א (תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' כה ואילך). 16) ע"פ קהלת ב, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מחושך שנהפך לאור (בְּרוּגְמַת הַעֵילוּי הַמַּעֲלָה וְהִיתְרוֹן דִּתְשׁוּבָה
 2 שבאה אחרי ריחוק לְגַבֵּי עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים שלא קדם לה ריחוק),
 3 כְּמֵאמֶר¹⁷ הוֹדֵר כִּד אֲתַפְּכֵי אֶסְתַּלַּק אַחֲרָא אֶסְתַּלַּק יְקָרָא
 4 דְקוֹדֶשָׁא בְרִיךְ הוּא בְכוּלְהוּ עֲלָמִין, כאשר ה'סְטָרָא אַחֲרָא' (הצד
 5 האחר, הצד שהיפך הקדושה) נכפה
 6 ונכנע, מתעלה כבודו של הקדוש ברוך
 7 הוא בכל העולמות שְׁעַל יְדֵי
 8 הַעֲבוּדָה דְאֲתַפְּכֵי כַפִּית
 9 ה'סְטָרָא אַחֲרָא' וְאֲתַהַפְּכָא הַפִּיכָת
 10 הרע והחושך לטוב ולאור נְמִשָּׁף
 11 גֵּילוֹי אֹרַח נַעֲלָה בְיִתְרָה,
 12 שְׁאוּפֵן הַגֵּילוֹי שְׁלוֹ שֶׁל אֹרַח
 13 נַעֲלָה זֶה הוּא בְּכַחֲשֵׁינָת רִמְמוֹת,
 14 שְׁלֹכֵן יְקָרָא בְּשֵׁם אֶסְתַּלַּק¹⁸
 15 הַסְתַּלְקוֹת מִבְּשִׁמְעוֹת שֶׁל עִלְיָה.
 16 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ
 17 שֶׁהַתְּחִלַּת עֲשִׂית הַמְּשָׁפֵן הִיא
 18 בְּעֵנֵן הַקְּרָשִׁים, כְּכַתוּב בְּתוֹרָה
 19 דְקָרַשׁ הוּא אוֹתִיּוֹת זֹהוּ
 20 לְאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַמִּלָּה שְׁקָר, אֵלָּא
 21 שֶׁהוּא בְּצִירוֹף סֹדֵר הָאוֹתִיּוֹת
 22 בְּאוּפֵן אַחֲרָא (אַחֲרָא דְיִיקָא,
 23 הַיְפֵף עֲנִין אֶחָד¹⁹ כְּדַבְּרֵי הַמֵּדְרָשׁ
 24 "שִׁמְעֵי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, אִם
 25 אַת עוֹשֶׂה דְלִית רִ"שׁ אַתָּה מַחֲרִיב אַת
 26 כֹּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל
 27 אַחֲרָא"), וְהַעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי
 28 הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן עֲבוּדַת הָאָדָם בְּעוֹלָם
 29 כְּבָלָל, הִיא וְעֲשִׂית אֶת
 30 הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁפֵּן עֲצֵי שֵׁטִים
 31 עוֹמְדִים²⁰, הַיְיִנוּ, לְהַפּוֹף אֶת
 32 הַשְּׁקָר דְעוֹלָם שֶׁהָיָה הָעוֹלָם הַזֶּה
 33 מִסְתַּיֵּר עַל הָאֵמֶת הָאֱלוּקִית שֶׁהִיא מְקוֹר
 34 חַיּוּתוֹ לְהִיּוֹת קָרַשׁ לְמִשְׁפֵּן,
 35 וְאֵת הַשְּׁטוּת הַנִּהְגָה לְמַטָּה מִטַּעַם
 36 וְדַעַת, כְּדַבְּרֵי חֲכָמֵינוּ אֵין אָדָם עוֹבֵר
 37 עֲבִירָה אֵלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת'
 38 דְלַעֲוֹמַת זֶה שֶׁל הַיְפֵף הַקְּדוּשָׁה
 39 (וְהַקְּרָאָת כֵּךְ עַל שֵׁם הַכְּתוּב בְּקֵהֶלֶת:
 40 "בְּיָוִם טוֹבָה הָיָה בְּטוֹב וּבְיָוִם רַעָה רָאָה

גם את זה לעמת זה עשה האלקים").
 בהתמסרות למעלה מטעם ודעת (עֲצֵי שֵׁטִים), שְׁעַל יְדֵי זֶה הַעֲבוּדָה
 באופן של 'שְׁטוֹת דְקְדוּשָׁה' נַעֲשֶׂה הַמְּשַׁכֵּת עֵיקַר שְׁכִינָה
 בַּתְּחִלָּה יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּתְּחִלָּת
 הַבְּרִיאָה.
 (ג) וּמִמְשִׁיף הַרְבִּי הַרִי"צ
 בְּהַמְּאָמֶר²¹, שְׁעַל שֵׁם זֶה שְׁבִי
 יִשְׂרָאֵל מִתְּגַבְּרִים עַל חוֹשֶׁךְ הָעוֹלָם
 וְהוֹפְכִים אוֹתוֹ לְקְדוּשָׁה נְקָרָאִים כֹּל
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צְבָאוֹת הַיְוִי, וְכֵמוֹ
 שְׁכַתוּב²² בְּתוֹרָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם
 הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל צְבָאוֹת הַיְוִי'
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וַיֵּשׁ לְבָאֵר
 קִישׁוֹר הַעֲנַנִּים הַשִּׁיכּוֹת בֵּין
 עֲבוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַפּוֹךְ אֶת שְׁקָר
 הָעוֹלָם לְקְדוּשָׁה, לִכְךָ הֵם נְקָרָאִים
 'צְבָאוֹת הַשֵּׁם', כִּי, מָה שְׁיִשְׁרָאֵל
 אֵינִים מִתְּפַעְעִלִים לֹא מִתְרַשְׁמִים
 מִהַחֹשֶׁךְ וְהַשְּׁקָר דְעוֹלָם,
 וְאֶדְרָבָה, מִהַפְּכִים אוֹתוֹ אֶת
 שְׁקָר הָעוֹלָם לְקְדוּשָׁה, הָרִי זֶה
 עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה דְמִסִּירַת נַפְשׁ
 וְקַבְּלַת עוֹלָם, עֲבוּדָה שְׁלֵמָה
 מִטַּעַם וְדַעַת, וְלִכְךָ נְקָרָאִים בְּשֵׁם
 צְבָאוֹת, לְשׁוֹן חֵיל עַל שֵׁם
 הַרְמִיּוֹן לְאִנְשֵׁי חֵיל, לְחַמִּים, שְׁלַחֲמִים
 בְּמִסִּירוֹת וּנְפֵשׁ וּבְקַבְּלַת עוֹלָם. וְזֶהוּ
 גַם קָשֶׁר הַשֵּׁם שְׁבוּ נְקָרָא בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל צְבָאוֹת הַיְוִי עִם יְצִיאַת
 מִצְרַיִם (שֶׁהָרִי הַתּוֹאֵר צְבָאוֹת
 הַיְוִי נִתְּנָן לְיִשְׂרָאֵל בִּיצִיאַתָּם
 מִמִּצְרַיִם דְּוָקָא²³), כִּי, הַעֲבוּדָה בְּגִלוֹת
 מִצְרַיִם, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל הַגְּלִיּוֹת שֶׁנִּקְרָאוּ עַל
 שֵׁם מִצְרַיִם עַל שֵׁם שֶׁהֵם מְצִירוֹת לְיִשְׂרָאֵל²⁴ (זֵי
 מֵאֲכָן אֵינְג אִידִישְׁקִיט אֹן אִידִין), הִיא בְּאוּפֵן
 מִצְרַיִם וְדוּחַק לִיהָדוּת וְלִיהוּרִים), הִיא

(17) בתניא פכ"ז (לד, א) ובלקו"ת ר"פ פקודי מציינ לזהר ח"ב קכת, ב) ובלקו"ת שם מציינ גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. (18) תו"א שם. (19) ראה ויק"ר פי"ט, ב. המשך באתי לגני ה'שית' פרק ו. (20) תרומה כו, טו. (21) פרק י. (22) בא יב, מא. (23) ראה המשך באתי לגני רפי"א. (24) ב"ר פט"ז, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 באופן דקבלת עול ומסירת נפש דוקא, שזהו ענין צבאות
 2 מלשון חיל, כאמור לעיל.
 3 וממשיך הרבי הרי"צ במאמר לבאר²³ מה שישארל נקראו
 4 בשם צבאות הו', שהרי אין זה התואר 'צבאות' הנזכר כאן אינו
 5 שם צבאות שבו נקרא הקדוש ברוך
 6 הוא שהוא שם קדוש משבעה
 7 השמות הקדושים שאינן
 8 נמחקים²⁵, שעל פי ההלכה, מפני
 9 קדושתם אסור למחוק אותם, דשם
 10 זה 'צבאות' כאחד משבעת השמות
 11 הקדושים נתגלה על ידי
 12 הנביאים²⁶, כדברי הגמרא 'ותור'
 13 [תנה, אם שמואל הנביא] נדר ותאמר
 14 ה' צבאות, אמר רבי אלעזר מיום
 15 שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא
 16 היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא
 17 צבאות עד שבאתה חנה וקראתו
 18 צבאות', אבל בתורה לא נזכר
 19 שם צבאות ביחס לקדוש ברוך
 20 הוא, ונזכר רק צבאות הו',
 21 שאינו לשון שם התואר כמו
 22 שם הו' צבאות, אלא קאי
 23 מכיון על ישראל, שהם
 24 צבאות הו', והמילה 'צבאות'
 25 כתובה כאן בצורה של לשון
 26 סמוך, שהצבאות נטפל לשם
 27 הו', והיינו בחינת הניצוצים
 28 ניצוצות הקדושה שנתבררו
 29 בהפרדת הרע מהטוב ועלו לקדושה
 30 בגלות דמצינים ונתעלו
 31 ליפלה בשם הו'²⁷, כמבואר
 32 ב'תורה אור' לאדמו"ר הזקן: "...
 33 הניצוצים שנתבררו בגלות דמצינים
 34 ונתעלו ליכלל בשם הרי"ה הם
 35 הנקראים צבאות הו"ה"
 36 וכיון שנתבררו וחזרו למקורם בתכלית
 37 הבטול להתכלל באלקות אזי אין להם
 38 שמות כלל. ולכן נק' אז צבאות הו"ה"
 39 שהם טפלים וסמוכים ונכללים בשם הו"ה", וכפי שממשיך ומבאר.

והענין בזה, דהנה, העבודה הרוחנית של בני ישראל בארץ
 מצרים היא לקרר לתקן ולהעלות את הניצוצות שבמצרים,
 ערות הארץ²⁸, מקום נחות מבחינה רוחנית שהיו הניצוצות
 (תחילה) בתכלית ההעלם והסתור. ונהה, שורש פל
 ההעלמות וההסתרים על עניני
 קדושה ואלוקות הוא משם
 אלקים, בגימטריא הטבע²⁹
 והרי הטבע מכסה ומסתיר על
 האלוקות שמהווה ומתיה אותו.
 והגם שאלקים הוא לשון
 אלקות³⁰, והוא רק
 בגימטריא הטבע, היינו,
 שהיותו אלקות הוא בו בשם
 'אלקים' בגילוי, מה שאין כן
 ענין הטבע שבו הוא בהעלם
 (שרק מרימזו בהגימטריא
 שהיא רק הערך המספרי ולא הדבר
 עצמו), מפל מקום, הרי הוא
 שם 'אלקים' שורש ומקור
 לטבע, שענינו הוא שהאור
 האלקי בא ונמשך למטה בריבוי
 צמצומים העלמות והסתרים
 ביותר, שזהו ענין הטבע,
 מלשון טבעו כים סוף³¹,
 שמשמעו הוא שנתכסו במי הים
 שהאור האלוקי המצומצם
 בצמצומים רבים הוא מוטבע
 מכוסה ונעלם ונסתר בהסתור
 וההעלם ביותר (כמבואר
 בהמשך מאמרי ההילולא
 דיבור המתחיל 'באתי לגני פ'רק
 י"ג).
 אמנם, על ידי העבודה
 דצבאות הו' בני ישראל שעובדים
 את ה' בהביטול דקבלת עול
 (צבאות מלשון חיל כחיליים
 הממלאים פקודות מתוך קבלת עול
 ומתוך ביטול המציאות והרצונות
 האישיים שלהם) מתבררים הניצוצות

(25) שבועות לה, סע"א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. טושו"ע י"ד סרע"ו ס"ט. שו"ע אדה"ז חאו"ח ספ"ה ס"ג. (26) ראה ברכות לא, ב. (27) תו"א בא ס, ג. (28) מקץ מב, ט. שם, יב. קה"ר פ"א, ד (בסופו). (29) פרדס שער יב (שער התיבות) פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכם צבי ס"ח. תניא שעשהיה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, ריש ע"ג. (30) ראה גם סה"מ תרס"ח ע' קעז. (31) פרשתנו טו, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כפֿלִיִּים לְתוֹשִׁיָּהּ⁴⁰): וְהִנֵּה בְּכָל זֹאת לְמִרְתּוֹת הָאֱלֹהִים נִעְלַם
 2 וּמְכֻסָּה וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת פְּלִם כְּתִיב⁴¹ כְּתוּב בְּנַחֲמִיָּה, דְּהֶאֱרַת
 3 אֹר אֱלֹקֵי הָרִי נִמְשָׁךְ לְהוֹת וּלְהַחֲיוֹת אֶת פֶּל הַנִּבְרָאִים
 4 מֵאֵין לִישׁ, וְכִדְאִיתָא בְּאֲגַרְתָּ הַקִּדְּשׁ שֶׁכִּסְפֵּר הַתַּנְיָא
 5 סִימָן ך'42 דְּהֶאֱרָה דְּהֶאֱרָה
 6 דְּהֶאֱרָה הֵינּוּ לְפָחוֹת הָאֵרָה מוֹעֲטָה
 7 בִּיּוֹתֵר הוּא בְּכָל הַנִּבְרָאִים
 8 וְנוֹצְרִים וְנִעֲשִׂים כּו', שֶׁהוּא
 9 הָאֹר וְהַחֲיוֹת אֱלֹקֵי שְׁנִמְשָׁךְ
 10 בְּכָל הַנִּבְרָאִים, לֹא יוֹצֵא מִן
 11 הַכֹּל, שְׁמַאִיר וְנִמְשָׁךְ אֹר אֱלֹקֵי
 12 גַם אִפִּילוּ בְּמִדְרֵיגוֹת הַיּוֹתֵר
 13 תַּחְתּוֹנִים וְיוֹתֵר שְׁפָלִים הַהוֹת
 14 וְלִהְיוֹת גַּם אוֹתָם, וְכִמוֹ שְׁכַתּוּב⁴³
 15 בְּתַהֲלִילִים אִם אֶסֶק אֵעֲלֶה אֶל
 16 שְׁמַיִם הֵינּוּ הַנִּבְרָאִים הַנִּעְלָמִים שֶׁם
 17 אֶתָּה הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֶצִּיעָה
 18 וְגַם אִם הַמִּצֵּעַ שְׁלִי יִהְיֶה שְׂאוֹל הֵינּוּ
 19 הַנִּבְרָאִים הַכִּי נַחֲתִים וְהַכִּי שְׁפָלִים
 20 הַנֶּהְךְ גַּם שֶׁם נִמְצָא הַקִּדְּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 21 שְׁנִמְשָׁךְ הָאֹר אֱלֹקֵי בְּכָל סֹדֵר
 22 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְנִמְשָׁךְ וּמִשְׁתַּלְשֵׁל
 23 וְיוֹדֵר מִמְדְרֵיגָה לְמִדְרֵיגָה עַד
 24 מְדְרֵיגַת בְּרִואִים הַיּוֹתֵר
 25 שְׁפָלִים, וְכִיכּוֹלֵת פֶּל אָדָם
 26 וְאָדָם גַּם הַפְּשׁוּט בִּיּוֹתֵר לִידַע
 27 זֹאת לְבוֹא לְיַדִּי הַכֵּה בְּכִי שְׁחִיּוֹת
 28 וְהַתְּהוּוֹת כֹּל הַנִּבְרָאִים, כֹּל הַדְּרוֹגוֹת,
 29 הַיָּא מִהָאֹר אֱלֹקֵי, יָאֵתָה מַחִיָּה אֶת
 30 כּוֹלִם (עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ שֶׁל הַרְבִּי
 31 הַרִי"צ בְּמַמְרֵי בַּתִּי לִגְנֵי בְּפִרְקֵי י"ד).
 32 וְהֵינּוּ, שְׁבִפְרָק י"ג מְבוֹאֵר
 33 אֵיךְ שֶׁהָאֹר אֱלֹקֵי פֶּל וְנִמְשָׁךְ
 34 לְעוֹלָם כַּדִּי לְבוֹרָא נִבְרָאִים מוֹגְבִלִים
 35 בְּרִיבּוּי צְמִצְמוּמִים הַעֲלָמוֹת
 36 וְהִסְתָּרִים בִּיּוֹתֵר, וּבְפִרְקֵי י"ד
 37 מְבוֹאֵר (קִצְּצָה הַהִפְכִּי) אֵיךְ
 38 שֶׁהָאֹר אֱלֹקֵי נִמְשָׁךְ וּמַאִיר
 39 בְּכָל מְקוֹם, וּבְכָל מְקוֹם
 40 שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ (גַּם אִפִּילוּ
 41 בְּמְקוֹם הַכִּי תַּחְתּוֹן) הָרִי הוּא

בְּגִלּוּי, עַל יַד עֲבוֹדַתְּם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּבִירוֹ הַנִּיצוּצוֹת, מְגַלִּים גַּם אֶת
 הָאֹר הַנִּעְלָם וְנִסְתָּר בִּיּוֹתֵר, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, וְכִמוֹדֵךְ בְּפִסְוִק (שְׁמִבְיָא
 הַרְבִּי הַרִי"צ בְּהַתְּחַלַּת הַפִּרְקֵי פִּרְקֵי י"ד) וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת פְּלִם,
 וְאַתָּה (דְּיִיקָא הַכְּתוּב מִדִּיִּיק וְאוֹמֵר יָאֵתָה) לְשׁוֹן נוֹכַח (בְּגוֹף רֵאשׁוֹן,
 לֹא בְּלִשׁוֹן נִסְתָּר, בְּגוֹף שְׁלִישִׁי),
 הֵינּוּ, שֶׁהַחֲיוֹת אֱלֹקֵי שְׁבִכָּל
 הַנִּבְרָאִים הוּא נִמְצָא וּמַאִיר
 בְּגִלּוּי פֶּל כֶּךָ עַד שְׂאוֹמְרִים
 עָלָיו אֶתָּה לְשׁוֹן נוֹכַח. וְכִפִּי
 שְׁמִבְכָּאֵר הַרְבִּי הַרִי"צ בְּהַמְשָׁךְ הַפִּרְקֵי
 שֶׁהָאֹר אֱלֹקֵי הַמְּחִיָּה
 וּמַתְּפַעֵל אֵינּוּ מִתְּפַעֵל וְאֵינּוּ
 מְשַׁתְּפָּה כָּלֵל עַל יַד יוֹדוֹתוֹ
 לְהַחֲיוֹת וְלַהּוֹת, וּמָה שְׁיִכּוֹל
 לְהַחֲיוֹת שִׁנּוּי בְּהָאֹר עַל יַדִּי
 הַהִתְּלַבְּשׁוֹת בְּנִבְרָאִים לְהַחֲיוֹתָם,
 וְהֵינּוּ מָה שֶׁהַתְּלַבְּשׁוֹת
 פּוֹעֵל אֵיזָה שִׁנּוּי (בְּדוּמָה לִכְךָ
 שֶׁהַנְּשִׂמָה מִתְּפַעֵלֵת מִמָּה שְׁקוֹרָה בְּגוֹף
 כִּי הַנְּשִׂמָה מְלוּבֶשֶׂת בְּגוֹף בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת
 פְּנִימִית), הוּא רַק בְּהַחֲיוֹת
 שְׁבִכְחִינַת פֶּחַ, אֲכָל בָּאוֹר
 הַמְּחִיָּה אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁנּוּי
 וְהַתְּפַעֵלוֹת כָּלֵל (וְכִמְבוֹאֵר
 בְּמַמְרֵי שֶׁם שְׁבַחֲנִית 'כַּח' נִמְשַׁכֵּת
 מִהַכִּלִּים שֶׁל הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וְאֵילוּ
 בַּחֲנִית 'אוֹר' נִמְשַׁכֵּת מִהָאֹרוֹת שֶׁל
 הַסְּפִירוֹת, וְכִיוֵן שֶׁהַכִּלִּים הֵם מְצִיאוֹת
 שִׁיךְ בָּהֶם שִׁנּוּי וְהַתְּפַעֵלוֹת, מָה שְׁאֵין
 כֵּן בְּאוֹר).
 וְיִוְבֵן זֶה עַל פִּי הַיְדוּעַ בְּתוֹרַת
 הַחֲסִידוֹת בְּעֵנִין שֶׁלֵּשׁ הַלְּשׁוֹנוֹת
 אֹר חִיּוֹת וְכַח שְׁכּוֹתֵב כְּבוֹד
 קִדְּשֵׁת אֲדָמוֹר הַזְּקֵן
 פְּתִנְיָא⁴⁴ לְגַבֵּי הָאֹר אֱלֹקֵי הַנִּמְשָׁךְ
 בְּעוֹלָמוֹת, דְּשִׁלְשׁ לְשׁוֹנוֹת אֵלוּ
 הֵם שֶׁלֵּשׁ מְדְרֵיגוֹת שׁוֹנוֹת, כְּפִי

הַיְדוּעַ בְּעֵנִין שֶׁלֵּשׁ הַלְּשׁוֹנוֹת אֹר חִיּוֹת וְכַח שְׁכּוֹתֵב כְּבוֹד קִדְּשֵׁת אֲדָמוֹר הַזְּקֵן
 פְּתִנְיָא⁴⁴, דְּשִׁלְשׁ לְשׁוֹנוֹת אֵלוּ הֵם שֶׁלֵּשׁ מְדְרֵיגוֹת, כְּפִי שְׁמִבְכָּאֵר כְּבוֹד קִדְּשֵׁת

(40) ע"פ איוב יא, ו. שמו"ר פמ"ו, א. (41) נחמי' ט, ו. (42) קלא, ב. (43) תהלים קלט, ח. (44) ראה תניא ח"ב פי"ב (פט, סע"ב) ובהגהה שם. וראה אוה"ת ענינים ע' קלה. סה"מ תרס"ד ע' קכח (בהוצאה החדשה ע' ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְשִׁמְעוֹן כְּבוֹד קִדְשֵׁי אֲדֹמֹ"ר הָאֲמָצְעִי בְּאֵמְרֵי בִינֵה⁴⁵,
 2 וְכְבוֹד קִדְשֵׁי אֲדֹמֹ"ר (מֵהוֹרֶשׁ"ב) נִשְׁמְתוּ-עֵדֶן בְּהַמְשֵׁךְ
 3 תַּעֲרֹב⁴⁶, דְּכַח הוּא נִבְדָּל מִמְקוֹרוֹ, וְלִכֵּן הוּא בְּחֵינֵת
 4 הָעֵלָם כִּי מְקוּרוֹ אֵינוֹ נִיכָר בּוֹ, מֵה שְׂאֵיִן בֶּן אֹר וְגַם חֵיית הַם
 5 דְּבוֹקִים בְּמִקְוֶה, שְׁלֹכֵן הַם
 6 בָּאִים וְנִמְשָׁכִים בְּבַחֲיֵינֵת גִּילוּי, 1
 7 אֲלֵא, שְׁהָאֹר הוּא בְּבַחֲיֵינֵת 2
 8 מִקִּיף וְאֵינוֹ בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת 3
 9 פְּנִימִית, מֵה שְׂאֵיִן בֶּן חֵיית 4
 10 הוּא בְּבַחֲיֵינֵת פְּנִימִי שְׁבָא 5
 11 בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת (לְפִי שְׁהַגִּילוּי 6
 12 וְהַדְּבִיקוֹת בְּמִקְוֶה שְׁבַחֲיֵינֵת אֵינוֹ 7
 13 כְּהַגִּילוּי וְהַדְּבִיקוֹת שְׁבָאֹר 8
 14 וְכִינן שְׁהָאֹר דְּבוֹק בְּמִקְוֶה יוֹתֵר 9
 15 מֵחֵיית, אֵינוֹ מֵתְלַבֵּשׁ בְּפְנִימִיּוֹת אֵלֵא 10
 16 נִשְׁאֵר 'מִקִּיף'), וּמְכַל מְקוֹם 11
 17 לְמִוֹת שְׁבָא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת אֵינוֹ 12
 18 מִשְׁתַּנָּה, דְּכִינן שְׁגַם חֵיית 13
 19 הוּא בְּבַחֲיֵינֵת גִּילוּי וְהַדְּבִיקוֹת 14
 20 בְּמִקְוֶה, כִּאֲמֹר לְעִיל, לִכֵּן, גַּם 15
 21 כְּשִׁמְתְּלַבֵּשׁ בְּהַנְּבָרְאִים 16
 22 הַחֵייתִים אֵינוֹ מִשְׁתַּנָּה כָּלֵל 17
 23 (וּכְמִבְּאֹר בְּהַמְשֵׁךְ תַּעֲרֹב"ב: "שְׁכַל 18
 24 נִבְרָא יֵשׁ בּוֹ ג' מִינֵי חֵיית וְהֵן בְּחֵינֵת 19
 25 אֹר וְחֵיית וְכַח, וְהֵינֵנוּ מִבְּחֵינֵת הָאֹר 20
 26 מִקִּיף וְהָאֹר פְּנִימִי וְהַכֵּלִים כֹּר, דְּהָאֹר 21
 27 מִקִּיף אֵינוֹ בְּבַחֲיֵינֵת הַתְּלַבְּשׁוֹת כִּלְל כֹּר, 22
 28 וְהָאֹר פְּנִימִי הוּא בְּבַחֲיֵינֵת הַתְּלַבְּשׁוֹת 23
 29 וּמְכַל-מְקוֹם הוּא קְדוֹשׁ וּמוֹכְדֵל וְעַל זֶה 24
 30 נִאֲמַר אֵין קְדוֹשׁ כְּהוּי כֹּר, וּבְחֵינֵת כַּח 25
 31 הוּא מִבְּחֵינֵת הַכֵּלִים שְׁבַחֲיֵינֵת 26
 32 הַתְּלַבְּשׁוֹת מִמֶּשׁ וְבוֹה שִׁיךְ שִׁינּוּ 27
 33 כֹּר"). 28
 34 ה) אֲף לְאַחַר הַמְּבֹאֵר לְעִיל בְּעֵינֵן 29
 35 שְׁלוֹשׁ הַרְגוֹת שֶׁל אֹר, כּוֹחַ וְחֵיית, 30
 36 עֵדִיין צְרִיף לְהַבִּינּוּ, דְּהַגְּהֵי, 31
 37 בְּחֵיית הָאֲלֵקִי שְׁבַחֲיֵינֵת אֵינוֹ 32
 38 דְּרָגָא רְבִיעִית, בְּחֵינֵת שָׁם. וְכִידוּעַ תּוֹרַת הַבְּעַל שָׁם טוֹב 33
 39 שְׁהוֹבָאָה בְּשַׁעַר הַיְחִיד וְהָאֲמוּנָה⁴⁷ שְׁבַחֲיֵינֵת 34
 40 שֶׁל כָּל הַנְּבָרְאִים שְׁבַעֲוֹלָם הֵן הֵן אֹתִיּוֹת הַדְּבִיר 35

(45) ראה אמרי בינה שער הק"ש פ"ב ואילך. (46) ח"א ע' תפח ואילך. ע' תרלא ואילך. ח"ג ע' א'שט ואילך. (47) פ"א. (48) אור תורה ס"פ בראשית (סימן יד). לקוטי אמרים סימן רמד. (49) בראשית ב, יט. (50) תנחומא חקת ו. (51) תנחומא שם. ב"ר פי"ז, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מִפְּנֵי שֶׁהַשִּׁיג וַיִּדַע הַשׁוֹרֵשׁ הַאֲלוּקִי הַרוּחָנִי שֶׁל כָּל מִינַי וּמִינַי.
 2 וּמִבְּאֵר שָׁם, שֶׁעַל דְּרָף זֶה הוּא גַם בְּנוּגַע שְׁמוֹת בְּנֵי אָדָם
 3 (הַיְיִנוּ לֹא רַק שָׁם הַמִּינַי הַכִּלְלִי, אָדָם, אֲלֵא גַם הַשְּׁמוֹת
 4 הַפְּרָטִיִּים שֶׁל כָּל אָדָם בְּפִרְטוֹ), שֶׁשְּׁמוֹ הַפְּרָטִי שֶׁל כָּל אֶחָד
 5 וְאֶחָד הוּא חַיּוּתוֹ. [וְלִהְיֶער, שְׁכָשֶׁם
 6 שֶׁהַדְּבָרִים אֲמֹרִים בְּנוּגַע לְשֵׁמוֹ שֶׁל כָּל דְּבָר
 7 (שָׁם הַמִּינַי וְגַם שָׁם הָאִישׁ) אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ בְּלִשׁוֹן
 8 הַקּוֹדֵשׁ, כְּדַבְּרֵי אֲדַמּוֹר הַזֶּה הוּא
 9 גַם בְּהַנּוּגַע לְהַשְׁמוֹת שְׁבַלְעִ"ז, שְׁהַרִי כָּל הַעֲנִינִים
 10 הֵם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרִטִית, וְכִמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּסַפְרֵי אֲדַמּוֹר (אֲדַמּוֹרִי
 11 אַבִּי מוֹרֵי רַבִּי), הַגֵּאוֹן הַמְּקוּבֵּל רַבִּי ל״ו
 12 יִצְחָק בְּכֶמְהָ וְכֶמְהָ מְקוּמוֹת⁵², שֶׁמְדַדִּיק גַם בְּשְׁמוֹת שְׁבַלְעִ"ז
 13 וְלֹמֵד מֵהֶם עֲנִינִים חֲדָשִׁים וְהוֹרְאוֹת בְּעִבּוּדַת ה', כְּמוֹ
 14 בְּרִשְׁמֹתוֹ אֹדוֹת מֵאֲסֵרוֹ, לְגַבִּי עִיר גִּלּוֹת
 15 לְמַתָּה [לְעִיר] צִיֵּאֵלִי שְׁהוּא מַלְשׁוֹן צֵל, וּמִסְפָּרוֹ צֵל אֵל, מִסְפָּר
 16 אֲהִי דִהֵהִי... וְיֵהִי רַעְיוֹן שְׁבַמְהֵרָה יִהְיֶה הַצֵּל לְאוֹרָה וְטוֹבָה נִגְלִית...].
 17 וּנְמַצָּא, שֶׁהַחַיּוּת הַאֲלֵקִי שְׁבַכָּל הַנְּבִרָאִים (שֶׁעַל זֶה נֶאֱמַר וְאַתָּה מַחֲיָה אֶת
 18 כָּל־מֵתִים) הוּא בְּחַיִּינַת שָׁם. וְצָרִיף לְהַבִּין, אִיף זֶה
 19 מִתְּאִים עִם הַמְּבוּאָר בְּהַמְשָׁךְ דְּמֵאֲמָרֵי הַהִילּוּאָה
 20 דְּמָה שֶׁכְּתוּב וְאַתָּה מַחֲיָה אֶת כָּל־קָאֵי עַל הָאוֹר
 21 וְיִבְיֹתֵר אֵינּוּ מוּבָן עַל פִּי הַיְדוּעַ שְׁאוֹר (וְעַל דְּרָף זֶה חַיּוּת) וְשָׁם הֵם שְׁנֵי הַפְּכִים,
 22 שְׁאוֹר (וְכֵן חַיּוּת) הוּא בְּחַיִּינַת גִּילּוֹי בְּנִזְכָּר לְעֵל, מֵהַ שְׁאִין בֶּן שָׁם הוּא בְּחַיִּינַת הָעֵלָם. דְּהַגָּה⁵⁴,
 23 עֲנִינַי הַגִּילּוֹי הוּא בְּאוֹר דְּוָקָא, שְׁהַרִי הָאוֹר הוּא מְצִינַי הַמְּאוֹר, וְעַל יְדֵי הָאוֹר יְכוּלִים לְהַשִּׁיג
 24 אֵיכוֹת גְּדֻלוֹת הַמְּאוֹר, וְכִמוֹ אֹר הַגֵּר אֹר הַאֲבֹקָה אֹר הַיֶּרֶחַ וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ,
 25 שֶׁהַחִילּוּק שְׁבִינַי אֹר הַגֵּר לְאוֹר הַאֲבֹקָה מוֹרָה עַל הַמְּאוֹר, מֵהַ שְׁאִין בֶּן בְּשָׁם,
 26 שֶׁעַל יְדוֹ אֵינּוּ מוּשָׁג מֵהוּת הָאָדָם הַנִּקְרָא בְּשָׁם זֶה, שְׁהַרִי יִשְׁנֵם כְּפֵהָ אֲנָשִׁים
 27 וּמְכַל מְקוּם אֵינֵם דּוּמִים כָּל־זֶה לְזֶה בְּשֶׁכָּל־כּוֹ. שְׁנִקְרָאִים בְּאוֹתוֹ הַשָּׁם, וּמְכַל מְקוּם אֵינֵם דּוּמִים כָּל־זֶה לְזֶה בְּשֶׁכָּל־כּוֹ.
 28 וְיִתִּירָה מְזָה, שְׁגַם שָׁם הַמִּינַי (שְׁמוֹרָה יוֹתֵר עַל חַיּוּת) הוּא בְּהַעֲלָם, כְּדַמּוּכָה
 29 מְמַה שֶׁהַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁבְחָה אֶת אָדָם הַרְאִשׁוֹן שְׁהִיהָ יוֹדַע לְקִרּוֹת שְׁמוֹת לְפִי
 30 הוּא מְצִינַי הַמְּאוֹר, וְעַל יְדֵי הָאוֹר יְכוּלִים לְהַשִּׁיג אֵיכוֹת גְּדֻלוֹת הַמְּאוֹר, וְכִמוֹ אֹר הַגֵּר אֹר הַאֲבֹקָה אֹר הַיֶּרֶחַ וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ,
 31 שֶׁהַחִילּוּק שְׁבִינַי אֹר הַגֵּר לְאוֹר הַאֲבֹקָה מוֹרָה עַל הַמְּאוֹר, מֵהַ שְׁאִין בֶּן בְּשָׁם,
 32 שֶׁעַל יְדוֹ אֵינּוּ מוּשָׁג מֵהוּת הָאָדָם הַנִּקְרָא בְּשָׁם זֶה, שְׁהַרִי יִשְׁנֵם כְּפֵהָ אֲנָשִׁים
 33 וּמְכַל מְקוּם אֵינֵם דּוּמִים כָּל־זֶה לְזֶה בְּשֶׁכָּל־כּוֹ. שְׁנִקְרָאִים בְּאוֹתוֹ הַשָּׁם, וּמְכַל מְקוּם אֵינֵם דּוּמִים כָּל־זֶה לְזֶה בְּשֶׁכָּל־כּוֹ.
 34 וְיִתִּירָה מְזָה, שְׁגַם שָׁם הַמִּינַי (שְׁמוֹרָה יוֹתֵר עַל חַיּוּת) הוּא בְּהַעֲלָם, כְּדַמּוּכָה
 35 מְמַה שֶׁהַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁבְחָה אֶת אָדָם הַרְאִשׁוֹן שְׁהִיהָ יוֹדַע לְקִרּוֹת שְׁמוֹת לְפִי

(52) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' ריט ואילך; שלו ואילך – בנוגע לשמות אנשים שבלע"ז. ברשימתו ע"ד מאסרו וכו' (נדפסה בהתחלת ספרו לזהר ולתניא) – בנוגע לשם העיר ציאל"י. (53) ראה שעהיוה"א פ"ב. (54) ראה גם המשך תער"ב ח"א פש"ו ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 הזקן, כאמור לעיל, שגם בדומם ממש (הנבכראים שהם בבחינת
 44 דומם כי החיות האלווקית שבהם נעלמת ונסתרת) לאמיתו של דבר גם בהם
 45 יש בחינת נפש וחיות רוחנית. ובהמשך לזה מבאר
 46 שהחיות של הנבכראים הוא השמות שנקראים בהם, והיינו,
 47 ששם הוא בחינת העלם,
 48 כמבאר לעיל. אבל בהמשך
 49 ההילולא מבאר, שמה
 50 שנקמשך להיות ולהחיות את
 51 כל הנבכראים הוא הארת אור
 52 אלקי, אור דייקא, שהוא
 53 בבחינת גילוי. וכמוכן גם
 54 ממה שמביא על זה מה
 55 שכתוב באגרת הקדש סימן
 56 כ' דהארה דהארה דהארה
 57 (מהקו האור האלוקי שחזר והאיר
 58 לאחר הצמצום הראשון שהוא אור
 59 'דק' כמו קו) הוא בכל הנבכראים
 60 ונוצרים ונעשים כו', שבה
 61 מודגש ענין הגילוי, שהרי
 62 מה שהקו מהיה נבכראים יש
 63 מאין, אף שהתהוות יש מאין
 64 היא רק בכת העצמות
 65 שמציאותו מעצמותו, הרי זה
 66 מפני שהקו שעל ידו היא
 67 ההתהוות הוא מאור אין סוף
 68 שהאור הוא פעין המאור כו'
 69 שמציאותו כו' (כמבואר
 70 באגרת הקדש שם 58 וזה לשונו:
 71 "הקו מאור אין סוף שהאור הוא כעין
 72 המאור הוא מהותו ועצמותו של
 73 המאציל ברוך-הוא שמציאותו הוא
 74 מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה
 75 שקדמה לו חסידולום ולכן הוא לבדו
 76 בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס
 77 המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה
 78 אחרת קודמת ליש הוה", ומזה

1 שהפיר שרש חיותו של כל נכרא, כמבאר לעיל, ואם השם
 2 היה מאיר בגילוי כמו האור שמאיר בגילוי, מהו יתרון
 3 ההכמה כל כך במה שהפיר אדם הראשון את שורש החיות לפי
 4 השם, ומזה מוכח שההארה שבשם (גם בשם המין) היא
 5 בהעלם. ועל דרך זה במאמר
 6 שאמר אדם הראשון לקדוש ברוך
 7 הוא לך נאה לקרות אדני
 8 שאתה אדון לכל בריותיך⁵⁵,
 9 שהצורך על זה בהקמתו של
 10 אדם הראשון דקא והעובדה
 11 שאמר זאת היא הוכחה וראיה לחכמתו
 12 הוא לפי שענין זה הוא
 13 בהעלם. ?

14 ויש לומר, שזהו ענין זה שהשם
 15 הוא בהעלם (בשונה מהאור והחיות
 16 שהם בגילוי) גם מה שהובא
 17 בשער היחוד והאמונה⁴⁷
 18 בשם הארזי⁵⁶ שגם
 19 בדומם ממש כמו אבנים וכו'
 20 יש בחינת נפש וחיות
 21 רוחנית, שפונתו ב"דומם
 22 ממש" היא לא רק לדומם כפשוטו
 23 "כמו אבנים ועפר ומים" אלא גם
 24 לבחינת דומם ברוחניות, כפי
 25 שממשיך ומבאר. דהנה, כל
 26 הנבכראים (כמו שהם מצד
 27 עצמם מהותם ללא העלם והסתר
 28 מצד דברים אחרים) מראים
 29 ומגלים את החיות האלקי
 30 שבהם, היינו שהנבכראים
 31 עצמם אומרים (זיי אליין
 32 זאגן הם עצמם אומרים, מראים)
 33 שיש בהם חיות אלקי. ועל
 34 דרך הידוע⁵⁷ שכל נכרא
 35 אומר שירה להקדוש ברוך
 36 הוא כפי שמפורט בפרק שירה.
 37 אמן, מצד ריבוי ההעלמות
 38 וההסתרים יש נבכראים שהם
 39 בבחינת דומם, שאינם מגלים
 40 (זיי זאגן ניט אינם אומרים, אינם
 41 מראים) את החיות האלקי
 42 שבהם. ועל זה אומר אדמו"ר

לפי שהפיר שרש חיותו של כל נכרא, ואם השם
 היה מאיר בגילוי כמו האור, מהו יתרון ההכמה
 כל כך במה שהפיר, ומזה מוכח שההארה
 שבשם (גם בשם המין) היא בהעלם. ועל דרך
 זה במאמר אדם הראשון לך נאה לקרות אדני
 שאתה אדון לכל בריותיך⁵⁵, שהצורך על זה
 בהקמתו של אדם הראשון דקא הוא לפי שענין
 זה הוא בהעלם. ויש לומר, שזהו גם מה
 שהובא בשער היחוד והאמונה⁴⁷ בשם
 הארזי⁵⁶ שגם בדומם ממש כמו אבנים וכו'
 יש בחינת נפש וחיות רוחנית, שפונתו ב"דומם
 ממש" היא גם לבחינת דומם ברוחניות. דהנה,
 כל הנבכראים (כמו שהם מצד עצמם מהותם)
 מראים ומגלים את החיות האלקי שבהם, היינו
 שהנבכראים עצמם אומרים (זיי אליין זאגן) שיש
 בהם חיות אלקי. ועל דרך הידוע⁵⁷ שכל נכרא
 אומר שירה להקדוש ברוך הוא. אמן, מצד
 ריבוי ההעלמות וההסתרים יש נבכראים שהם
 בבחינת דומם, שאינם מגלים את החיות האלקי
 שבם, היינו שהנבכראים עצמם אומרים (זיי אליין
 זאגן הם עצמם אומרים, מראים) שיש בהם חיות
 אלקי. ועל דרך הידוע⁵⁷ שכל נכרא אומר שירה
 להקדוש ברוך הוא כפי שמפורט בפרק שירה.
 אמן, מצד ריבוי ההעלמות וההסתרים יש נבכראים
 שהם בבחינת דומם, שאינם מגלים (זיי זאגן ניט
 אינם אומרים, אינם מראים) את החיות האלקי
 שבהם. ועל זה אומר אדמו"ר

(55) ב"ר שם. (56) ראה עץ חיים שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש ג. (57) פרק שירה. (58) קל, סע"א ואלך.

ביאור בדרך אפשר

1 מוכן שגם ההארה דהארה הארה מועטת של הקו
 2 שבכל הנבראים ונוצרים ונעשים שמחה ומנהג אותם
 3 מאין ליש היא פעין המאור, ענין הגילוי והי זו הרגשה נוספת
 4 על ענין הגילוי (בשונה מהשם שהוא ענין ההעלם). ומוסיף הרבי הרי"צ
 5 לבאר (בהמשך ההילולא)
 6 שהאור והחיות האלוקית מאיר
 7 ונמשך מלמעלה למטה גם
 8 במדרגות היותר תחתונים
 9 והיותר שפלים, וכמו שכתוב
 10 אם אסק שמים שם אתה
 11 הקדוש ברוך הוא ואציעה שאל
 12 שהוא ענין הכי נחות, גם שם הנגף,
 13 והיינו, שגילוי החיות הוא
 14 לא רק בשמים, כפי שנרמז
 15 בכתוב בתהלים השמים מספרים
 16 כבוד אל-59, אלא גם בארץ
 17 ואפילו בשאל החיות הוא
 18 בגילוי וכפי שממשיך שם,
 19 שביכולת כל אדם ואדם גם
 20 הפשוט ביותר לידע זאת
 21 ולהגיע להכרה שהאלוקות נמצאת בכל
 22 דבר החיותו ולקיימו, כפי הנגף לעיל
 23 ועל פי כל זה חוזרת בתוספת הרגשה
 24 השאלה האמורה, כיון שהחיות
 25 האלוקית בנבראים היא בגלוי, מהו
 26 ענין השם שהוא בהעלם?
 27 (1) ונקודת הביאור בזה,
 28 שהענין שחיות הנבראים
 29 הוא (גם) בחינת שם
 30 (כמבואר בפעור היחוד
 31 והאמונה והובא לעיל) הרי זה
 32 לפי שיש מעלה בשם לגבי
 33 אור כי אמנם בכללות האור הוא
 34 בגלוי והשם הוא בהעלם, אבל מצד
 35 שני יש מעלה בשם שלא קיימת באור,
 36 כפי שממשיך ומבאר. והענין בזה,
 37 כפי שמבאר כבוד קדשת
 38 אדמו"ר מהר"ש⁶⁰ במאמר
 39 רנ"ל⁶¹ במדרש הלך הקב"ה
 40 מהלך חמש מאות שנה
 41 לקנות לו שם (שם דייקא

ביאור בדרך אפשר

ומדייקים ומדגישים את ענין השם), ששורש השם באלוקות הוא
 למעלה משורש האור, פי, ענין האור, עם היותו דבוק
 במאור ומעין המאור, כנזכר לעיל, הרי הוא רק הארה בלבד
 ולא המאור עצמו, מה שאין פן שם, עם היותו נבדל ממקורו
 ובכחינת העלם, הרי הוא
 מושך פהעצם, ולכן הוא
 השם ממשיך את העצם, וכפי
 שרואים באדם המתעלה
 רחמנא-לצלן (שאין בו
 התפשטות החיות באופן
 שפועלת החיות ניכרת ונרגשת
 ונשאר בו רק העצם ולכן הוא
 בהתעלפות), שעל ידי זה
 שקוראין אותו בשמו יכולים
 להשיב את נפשו, והיינו לפי
 שעל ידי קריאת השם
 ממשיכים את העצם⁶² שיעל
 וישפיע. ויתירה מזו מצינו⁶³,
 שאפילו בקריאת השמות
 פרטיים של הפחות של נפש
 האדם ממשיכים אותם
 משרשם ומקורם העצמיים
 ומביאים את הכחות לידי גילוי,
 וכמבואר בתורה אור⁶⁴ שעל
 ידי שקוראים את האדם בשם
 חכם וחסיד, ממשיכים את
 כח החכמה והחסד שלו
 מהעלמם העצמי ומביאים את
 הכחות הללו לידי גילוי. ועל דרך
 זה הוא למעלה, שעל ידי
 שקוראים אותו יתברך בשם
 חכם וחסיד, מעוררים
 1) ונקודת הביאור בזה, שהענין שחיות
 הנבראים הוא (גם) בחינת שם
 (כמבואר בפעור היחוד והאמונה) הרי זה לפי
 שיש מעלה בשם לגבי אור. והענין בזה, כפי
 שמבאר כבוד קדשת אדמו"ר מהר"ש⁶⁰ במאמר
 רנ"ל⁶¹ הלך הקב"ה מהלך חמש מאות שנה
 לקנות לו שם (שם דייקא), ששורש השם הוא
 למעלה משורש האור, פי, ענין האור, עם היותו
 דבוק במאור ומעין המאור, הרי הוא רק הארה
 בלבד, מה שאין פן שם, עם היותו נבדל
 ובכחינת העלם, הרי הוא מושך בהעצם, ולכן
 הוא ממשיך את העצם, וכפי שרואים באדם
 המתעלה רחמנא-לצלן (שאין בו התפשטות החיות ונשאר בו רק העצם),
 שעל ידי זה שקוראין אותו בשמו יכולים להשיב את נפשו, והיינו לפי שעל
 ידי קריאת השם ממשיכים את העצם⁶². ויתירה מזו מצינו⁶³, שאפילו
 בקריאת השמות פרטיים של הפחות ממשיכים אותם משרשם ומקורם
 העצמיים, וכמבואר בתורה אור⁶⁴ שעל ידי שקוראים את האדם בשם חכם
 וחסיד, ממשיכים את כח החכמה והחסד שלו מהעלמם העצמי. ועל דרך זה
 הוא למעלה, שעל ידי שקוראים אותו יתברך בשם חכם וחסיד, מעוררים

(59) תהלים יט, ב. (60) סה"מ תר"ל ע' סז ואילך. (61) קה"ר פ"ז, א. (62) ראה גם סה"מ תרצ"ט ע' 163. תש"א ע' 82.
 (63) ראה המשך תער"ב שם ספ"ח. (64) ויחי (בהוספות) קג, ג - הובא בהמשך תער"ב שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שִׁינְאֵצִיל וימשִׁיךְ ויגלה הקדוש ברוך הוא אֹרֶךְ בְּחֻמָּה וּבְחֶסֶד, אֶף
 2 שִׁלְפְּנֵי הַבְּרִיאָה לֹא הָיוּ הַחֻמָּה וְהַחֶסֶד גַּם אֵפִילוּ בְּהֶעָלֶם.
 3 וְלִכֵּן מְבוֹאֵר לְפָעֻמִּים⁶⁵ דְּקָרִיאַת שְׁמוֹת מַגְעַת גַּם לְמַעְלָה
 4 מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת עֵינֵי הַסְּפִירוֹת כִּפִּי שֶׁהֵן בְּמַדְרִיגוֹת עֲלִיוֹנוֹת
 5 מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, כִּשֶׁהַסְּפִירוֹת עֲדִינֵן
 6 'גְּנוּזוֹת' וְלֹא הִתְגַּלוּ כֹל אֶחָד עִם
 7 הַצִּיּוּר' וְהַהֲגֵרָה שֶׁלָּהּ (וּכְמוֹבֵא
 8 בְּפָרְקִים הַבָּאִים שֶׁל הַמֵּאמֵר 'בְּאֵתִי
 9 לִגְנוּ': 'וְיִדְוֵעַ דְּבִשְׁמוֹ הָרִי יֵשׁ בִּי'
 10 מְדַרְשֵׁיגוֹת, שְׁמוֹת וְשֵׁם, דְּשְׁמוֹת לְשׁוֹן
 11 רְבִים וְשֵׁם לְשׁוֹן יַחֲדֵי, דְּשְׁמוֹת לְשׁוֹן
 12 רְבִים הֵם הַעֲשֵׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת
 13 בְּמֵאֲצִילָן, וְהוּא מֵהַ דְּשִׁיעַר בְּעִצְמוֹ בְּכַח
 14 כֹּל מֵהַ שֶׁתְּחִיד לְהִיּוֹת בְּפוּעֵל, וְשֵׁם הוּא
 15 לְשׁוֹן יַחֲדֵי הוּא מֵהַ דְּאִין מְסַפֵּר
 16 לְסְפִירוֹת', הָרִי שְׁעֵנִין הַשֵּׁם' הוּא
 17 לְמַעְלָה מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת).
 18 וְעַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה בְּנוֹגֵעַ
 19 לְשֵׁם הָאָדָם (רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן,
 20 שִׁלְמַעְלָה יוֹתֵר מִהַשֵּׁם חֶסֶד'
 21 וְחֶסֶד כִּי הַתֵּאָרִים 'חֶסֶד' וְחֶסֶד'
 22 מִתִּיחָסִים לְתַכּוּנָה מְסוּיֵמֵת שֶׁל הָאָדָם
 23 וְאֵילוֹ שְׁמוֹ 'רְאוּבֵן' אוֹ 'שְׁמַעוֹן' מִתִּיחָס
 24 לְאָדָם עִצְמוֹ), שְׁעַל יְדֵי זֶה
 25 שְׁקוֹרְאִים אֶת הָאָדָם בְּשֵׁמוֹ
 26 מִמְּשִׁיכִים אֶת הָעֵצָם.
 27 וְעַל פִּי זֶה הַמְּבוֹאֵר לְעִיל עַל מַעֲלַת
 28 הַשֵּׁם בִּיחֹס לְאוֹר וְחַיּוֹת מוֹבֵן מֵהַ
 29 שְׁחִיּוֹת הָאֱלֹקִית שֶׁל
 30 הַנְּבִרָאִים הוּא (גַּם) בְּחֻמֵּי
 31 שֵׁם (פְּמִבּוֹאֵר בְּשַׁעַר הַיַּחֲדוּד
 32 וְהָאֱמוּנָה), אֶף שֵׁשׁ הוּא
 33 בְּחֻמֵּי הָעָלָם וְהַחִיּוֹת הֵיא בְּחֻמֵּי
 34 גִּילּוּי, פִּי יֵשׁ מְעַלָּה בְּשֵׁם
 35 שְׁאִינָה בְּאוֹר, שְׁהָאוֹר עִם
 36 הַיּוֹתוֹ מְעִין הַמְּאוֹר שׁוֹ אֲכַן
 37 מְעַלָּה גְּדוּלָה, אֲבָל מִצַּד שְׁנֵי הָאוֹר
 38 הוּא הָאָרֶה בְּלִבָּד וְלֹא הֵעֵצָם, לֹא
 39 הַמְּאוֹר עִצְמוֹ, וּמְכַל שְׁכֵן הַחִיּוֹת
 40 (דְּבַחֲמֵינָה אוֹר) שְׁכַכְל
 41 הַנְּבִרָאִים וְנוֹצְרִים וְנַעֲשִׂים, הַנְּבִרָאִים לְסוּגִיָּה, שְׁנוֹסֶף לְכֵן
- שֶׁהוּא רַק בְּחֻמֵּינָה אוֹר הָקֵן שְׁבַמְהוֹתוֹ הוּא אוֹר מוֹגְבֵל בִּיחֹס לְאוֹר
 הָאִין סוּף, הִנֵּה בְּאוֹר הָקֵן גּוֹפָא עִצְמוֹ הוּא רַק הָאָרֶה דְּהָאָרֶה
 דְּהָאָרֶה הָאָרֶה מוֹעֲטָת בִּיּוֹתֵר בְּלִבָּד, וְזוֹהִי הַמְּעַלָּה בְּהַחִיּוֹת
 דְּבַחֲמֵינָה שֵׁם, שְׁעֵנִין זֶה מְגִיעַ וְנוֹגֵעַ בְּהָעֵצָם וְלֹא הָאָרֶה בְּלִבָּד.
 ז) וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר עֵנִין זֶה שֶׁל מַעֲלַת
 עֵינֵי הַשֵּׁם גַּם בִּיחֹס לְאוֹר וְחַיּוֹת עִם
 מֵהַ שְׁנַתְּבָאָר לְעִיל בְּמַעֲלַת
 בִּירוּר הַנִּיצוּצוֹת בְּמִצְרִים
 שְׁהָיוּ בְּתַחֲלִילָה בְּתַכְלִית
 הַהָעָלָם וְהַיַּחֲסוּר וְהַבִּירוּר עַל יְדֵי
 עֲבוּרָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִבֵּיא אוֹתָם לְיַד
 גִּילּוּי, שְׁזָהוּ עַל דְּרָף עֵנִין
 הַשֵּׁם, שְׁעֵם הַיּוֹתוֹ בְּבַחֲמֵינָה
 שֵׁם שְׁהוּא בְּהָעָלָם לְגַבֵּי הָאוֹר וְהַחִיּוֹת
 שֶׁהֵם בְּגִילּוּי, מְכַל מְקוֹם, יֵשׁ בּוֹ
 בְּעֵינֵי הַשֵּׁם מְעַלָּה לְגַבֵּי אוֹר,
 שְׁעַל יְדוֹ דְּקָא מְגִיעִים
 בְּהָעֵצָם, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל.
 וְזוֹהוּ גַם מֵהַ שְׁכַתְּבָה כְּבוֹד
 קְדֻשַׁת אֲדָמוֹר הַצִּמְחָה צֶדֶק
 בְּדַבְּרוֹר הַמְּתַחֲלִיל וְיֵהִי בְּשִׁלְחָה
 פְּרַעַה אֶת הָעָם⁶⁶, דְּלִכְאוּרָה
 הָיָה לִיָּה לְמִימֵר הִיָּה לוֹ לְפַסּוֹק
 לומר וְיֵהִי בְּשִׁלְחָה פְּרַעַה אֶת
 יִשְׂרָאֵל, וְמֵהוּ אֶת הָעָם
 (לְשׁוֹן עוֹמְמוֹת⁶⁷ כְּמוֹ "גַּחֲלִים
 עוֹמְמוֹת", גַּחֲלִים כְּבוֹיִים בְּהֵם לֹא
 נִרְאִית הָאֵשׁ, כֵּן "עֵם" הֵינּוּ אֲנָשִׁים
 שְׁלֹא נִרְאִה בְּהֵם הַקֶּשֶׁר עִם הַמֶּלֶךְ),
 וּמְבָאָר, שְׁעַל יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת
 מְצִרִים כְּתִיב⁶⁸ בְּנִבּוּאֵת הוֹשֵׁעַ
 וְזִרְעֵתִיָּה לִי בְּאֶרֶץ, וְאָמְרוּ
 רַז"ל⁶⁹ בְּגִמְרָא כְּלוּם אָדָם
 זוֹרַע סָאָה מִידַת נֶפֶח אֱלָא כְּדִי
 לְהוֹצִיא פְּמָה כּוֹרִים, כּוֹר הִיא
 מִידַת נֶפֶח גְּדוּלָה מְסָאָה, וְאָדָם טוֹרָה
 וּמְשִׁקִיעַ זוֹרַע כְּמוֹת מְסוּיֵמֵת שֶׁל
 זוֹרַעִים בְּכוּנוֹהַ שֶׁתְּבֹאָה שֶׁתַּצְמַח
 תְּהִיָּה בְּכְמוֹת גְּדוּלָה בְּהַרְבֵּה מְכְמוֹת
 זוֹרַעִים, וְכֵן הִירִידָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְגַלוֹת מְצִרִים הִתְּבֵא כְּדִי 'לְהוֹרוּחַ' עֲלֵיהָ גְּדוּלָה בְּהַרְבֵּה. וְהֵינּוּ עַל דְּרָף

(65) ראה ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פרק יז. ד"ה באתי לגני תשכ"ז פ"ו (תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני ח"ב ע' תקעד). (66) אוה"ת פרשתנו ע' שנג. (67) תניא שעהיוה"א רפ"א. (68) הושע ב, כה. (69) פסחים פז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַיְדוּעַ⁷⁰ בתורת החסידות בענין שֶׁהַתּוֹרָה וּמִצְוֹת נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם
 2 זְרִיעָה, וְהַיְינוּ, שֶׁהַמִּצְוֹת נִזְרְעוּ בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְשְׁלוּ לֵארוֹץ שֶׁבָּה
 3 זורעים שְׁנֵאֲמַר⁷¹ בָּהֶם בְּנִבְוֹת מֵלֹאכִי כִּי תִהְיֶה אִתְּם לִי⁷² אֲרֹץ
 4 חֲפֵץ [וּכְתוּרַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב⁷³ עַל פְּסוּק זֶה שֶׁבָּכַל אֶחָד
 5 וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ אוֹצְרוֹת
 6 נַעֲלִים בְּדוּגְמַת הָאוֹצְרוֹת 1 עַל דֶּרֶךְ הַיְדוּעַ⁷⁰ בְּעֵינֵי שֶׁהַתּוֹרָה וּמִצְוֹת נִקְרְאוֹת
 7 שְׁבָאֲרֵץ הַגְּשָׁמִית, וְרַק 2 בְּשֵׁם זְרִיעָה, וְהַיְינוּ, שֶׁהַמִּצְוֹת נִזְרְעוּ בְּיִשְׂרָאֵל
 8 שְׁצָרִיף לְגִלּוֹתָם וְלִהְצִימָהּ 3 שְׁנֵאֲמַר⁷¹ בָּהֶם כִּי תִהְיֶה אִתְּם לִי⁷² אֲרֹץ חֲפֵץ
 9 אוֹתָם], שְׁזֶה קָאֵי מִכוּון עַל 4 [וּכְתוּרַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב⁷³ שֶׁבָּכַל אֶחָד וְאֶחָד
 10 יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמִטָּה⁷⁴ 5 מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ אוֹצְרוֹת נַעֲלִים בְּדוּגְמַת הָאוֹצְרוֹת
 11 כְּפִי שִׁירְדוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּלַבֵּשׁ 6 שְׁבָאֲרֵץ הַגְּשָׁמִית, וְרַק שְׁצָרִיף לְגִלּוֹתָם], שְׁזֶה
 12 בְּנוֹף גִּשְׁמֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל יְדֵי זֶה 7 קָאֵי עַל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמִטָּה⁷⁴, וְעַל יְדֵי זֶה
 13 עַל יְדֵי הִירִידָה דְּוָקָא נַעֲשֶׂה 8 דְּוָקָא נַעֲשֶׂה הַצְּמִיחָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם
 14 הַצְּמִיחָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא 9 גַם בְּנוֹגַע לְהַזְרִיעָה דִּישְׂרָאֵל
 15 גַם בְּנוֹגַע לְהַזְרִיעָה דִּישְׂרָאֵל 10 בְּשָׂבִיל הַצְּמִיחָה, הַיְינוּ, בְּשָׂבִיל הַהוֹסְפָה
 16 בְּגִלּוֹת מִצְרִים, שְׁזֶהוּ אִמְנָם 11 שְׁנַעֲשֶׂה בָּהֶם עַל יְדֵי בִירוֹר הַנִּיצוּצוֹת שֶׁבְּמִצְרַיִם
 17 יִרִידָה גְדוּלָה, אֲבָל הִיא בְּשָׂבִיל 12 שֶׁהִיוּ בְּתַחִילָה בְּתַכְלִית הַהַעֲלָם וְהַהֶסְתֵּר,
 18 הַצְּמִיחָה, הַיְינוּ, בְּשָׂבִיל 13 שְׁדוּקָא עַל יְדֵי זֶה נִיתוּסָף עֵילוּי גְדוּל יוֹתֵר, וְעַל
 19 הַהוֹסְפָה וְהַעֲלִיּוֹ שְׁנַעֲשֶׂה בָּהֶם 14 דֶּרֶךְ הַמַּעֲלָה שֶׁבְּשֵׁם דְּוָקָא לְגַבֵּי אוֹר, כְּפִנְזָר
 20 עַל יְדֵי בִירוֹר הַנִּיצוּצוֹת 15 לְעֵיל.
 21 שֶׁבְּמִצְרַיִם שֶׁהִיוּ הַנִּיצוּצוֹת 16 ח) אֲמָנָם פִּיּוֹן שְׁעֵינֵי הַשֵּׁם הוּא בְּבַחֲיַנַּת
 22 בְּתַחִילָה בְּתַכְלִית הַהַעֲלָם 17 הַעֲלָם, לְכֵן עֵינֵי זֶה גּוֹפָא (מַעֲלַת
 23 וְהַהֶסְתֵּר, שְׁדוּקָא עַל יְדֵי זֶה 18 הַשֵּׁם) מִתְגַּלָּה עַל יְדֵי הָאוֹר. וּמִזֶּה מוּבָן גַם
 24 הִירִידָה נִיתוּסָף עֵילוּי גְדוּל 19 בְּנוֹגַע לְהַחֲיוֹת הָאֱלֹקִי שֶׁבְּנִבְרָאִים, שְׁפִיּוֹן
 25 יוֹתֵר, וְעַל דֶּרֶךְ הַמַּעֲלָה 20 שֶׁהַחֲיוֹת הָאֱלֹקִי שֶׁבְּבַחֲיַנַּת שֵׁם (שֶׁבְּשִׁמּוֹת
 26 שְׁבִשֵׁם דְּוָקָא לְגַבֵּי אוֹר, 21 הַנִּבְרָאִים) הוּא בְּהַעֲלָם, לְכֵן צָרִיף גַם לְהַחֲיוֹת
 27 כְּפִנְזָר לְעֵיל. 22 שֶׁבְּבַחֲיַנַּת אוֹר שֶׁהוּא בְּגִילּוּי, וְעַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלָּה
 28 ח) אֲמָנָם פִּיּוֹן שְׁעֵינֵי הַשֵּׁם 23 גַם הַחֲיוֹת שֶׁבְּבַחֲיַנַּת הַשֵּׁם, וְאִזּוּ יִשְׁנֵם שְׁתֵּי
 29 הוּא בְּבַחֲיַנַּת הַעֲלָם, לְכֵן עֵינֵי 24 הַמַּעֲלוֹת, שְׁגַם הַעֲצָם (שֶׁבְּהַשֵּׁם) כָּאֵ בְּגִילּוּי.
 30 זֶה גּוֹפָא עֲצוּמוֹ (מַעֲלַת הַשֵּׁם) 25 וְעַל יְדֵי זֶה פּוֹעֲלִים שְׁיִהְיֶה הַשֵּׁם שְׁלָם [כְּמוֹ
 31 מִתְגַּלָּה עַל יְדֵי הָאוֹר שֶׁמִּגִּלָּה 26 שְׁאֵנִי נִכְתָּב כֶּף אֲנִי נִקְרָא⁷⁵] וְהַפְּסָא
 32 אֵת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים. וּמִזֶּה 27 שְׁלָם⁷⁶, בְּיַחַד עִם שְׁלִימוֹת הָעָם, שְׁלִימוֹת הַתּוֹרָה, וּשְׁלִימוֹת אֲרֹץ יִשְׂרָאֵל,
 33 מוּבָן גַם בְּנוֹגַע לְהַחֲיוֹת 28 שְׁנִקְרָאת בְּשֵׁם אֲרֹץ לְפִי שְׁרָצְתָה לְעֵשׂוֹת רָצוֹן קוֹנָה⁷⁷, וְהָרִי הַפִּירוּשׁ שְׁרָצְתָה
 34 הָאֱלֹקִי שֶׁבְּנִבְרָאִים, שְׁפִיּוֹן 29 לְעֵשׂוֹת כּוֹ' הוּא לֹא רַק מְלִשׁוֹן רָצוֹן, אֲלָא גַם מְלִשׁוֹן רִיצָה⁷⁸, וְהַיְינוּ, דְּעָם
 35 שֶׁהַחֲיוֹת הָאֱלֹקִי שֶׁבְּבַחֲיַנַּת 30 הֵיּוֹת שְׁאֲרֵץ הִיא בְּחִינַת מְלָכוּת שֶׁהִיא בְּבַחֲיַנַּת הַעֲלָם וְהַסְתֵּר, שְׁלָכֵן צָרִיכִים
 36 שֵׁם (שֶׁבְּשִׁמּוֹת הַנִּבְרָאִים) 31 הוּא בְּהַעֲלָם, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, לְכֵן
 37 הוּא בְּהַעֲלָם, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, לְכֵן 32 אֵת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים. וּמִזֶּה
 38 מֵמְרוֹת שֶׁאֵכֵן יֵשׁ מַעֲלָה וַיִּתְרוֹן בִּשְׁם 33 מוּבָן גַם בְּנוֹגַע לְהַחֲיוֹת
 39 לְגַבֵּי הָאוֹר וְהַחֲיוֹת, בְּכֹל זֹאת צָרִיף 34 הָאֱלֹקִי שֶׁבְּנִבְרָאִים, שְׁפִיּוֹן
 40 גַם לְהַחֲיוֹת שֶׁבְּבַחֲיַנַּת אוֹר 35 שֶׁהַחֲיוֹת הָאֱלֹקִי שֶׁבְּבַחֲיַנַּת
 36 שֵׁם (שֶׁבְּשִׁמּוֹת הַנִּבְרָאִים) 37 הוּא בְּהַעֲלָם, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, לְכֵן
 38 מֵמְרוֹת שֶׁאֵכֵן יֵשׁ מַעֲלָה וַיִּתְרוֹן בִּשְׁם 39 לְגַבֵּי הָאוֹר וְהַחֲיוֹת, בְּכֹל זֹאת צָרִיף
 40 גַם לְהַחֲיוֹת שֶׁבְּבַחֲיַנַּת אוֹר 40 גַם לְהַחֲיוֹת שֶׁבְּבַחֲיַנַּת אוֹר

(70) תו"א שמות נג, ד. (71) מלאכי ג, יב. (72) כ"ה בתו"א שם. וכ"ה גם שם נד, א. (73) כתר שם טוב (קה"ת, תשס"ד) בהוספות סימן נז. וש"נ. (74) ראה תו"א שם (נג, ד). (75) פסחים נ, א. (76) פרש"י סוף פרשתנו. (77) ב"ר פ"ה, ח. (78) ראה פי' מהר"ו ועץ יוסף לכ"ר שם. תו"א בראשית א, סע"ג.

ביאור בדרך אפשר

7 זֹכִים לְהַרְיֵצָה וְלֹא רַק הַלִּיכָה
8 לְקִרְאֵת הַגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית
9 וְהַשְּׁלִימָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
10 צְדָקָנוּ, בְּנִצְרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ גֹ' ⁷⁹
11 בְּכַנְיָנוּ וּבְכַנּוּתֵינוּ, כֹּל הָעַם
12 כֹּלֹו בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.

ביאור בדרך אפשר

1 לְהַעֲבֹדָה דְקִבְלַת עוֹל, מִכָּל מְקוֹם הָרִי זֶה גַם
2 בְּאוֹפֶן שֶׁל רִיֵצָה לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנוֹ. וְעַל יְדֵי זֶה
3 זֹכִים לְהַרְיֵצָה לְקִרְאֵת הַגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית
4 וְהַשְּׁלִימָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדָקָנוּ, בְּנִצְרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ
5 גֹ' בְּכַנְיָנוּ וּבְכַנּוּתֵינוּ⁷⁹, בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ.
6 זֶה הַרְיֵצָה לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹן ה'

(79) כמ"ש ביציאת מצרים – בא י, ט.

אגרות קודש

ב"ה, ג' שבט, תשט"ו
ברוקלין.

הנהלת אגודת חב"ד באה"ק ת"ו
ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מח"י טבת עם המוסגר בו. ובטח בינתיים נתקבל גם מכתבי הקודם. ובמה שכותבים בו... ע"ד סמיכות, שישנם מוכשרים אלא שאין הענין נוגע לפועל מפני שנמצא בידי מפלגה. הנה לפלא שלא נודע להם שבאה"ק ת"ו מכהנים במשרות-רבנים כאלה שאין להם שייכות למפלגת מזרחי או הפוה"מ? וכיו"ב ובפרט בהמשרות אשר לא בעירות גדולות. ואע"פ שהעבודה צריכה להתרכז בבנין בתי כנסיות וכפרים חב"דים וכדומה, הנה אינני מבין מה כוונתם בזה - אם באמת זוהי דעתם, שעד שיבנה עוד כפר אחד אין לעשות ולקוות שיהי עוד רב חב"די אחד או עכ"פ בית כנסת חב"די. הנה, מובן, שעל הנחה כזו אין בפי מה להשיב. ואם אין סברתם כך, אלא מפני יופי מליצה וכיו"ב - הנה מובן שגם אז אין כדאי לבוא בתשובה על זה. ומטובם לעיין מזמן לזמן בירחון קול תורה, ששם נדפסים שמות הרבנים החדשים המאושרים רשמית. ונוסף על אלו - ישנם כמה כאלה המנהיגים בפועל אף שלא נתאשרו עדיין...

והנה מתקרב יום ההילולא יו"ד שבט הבע"ל, אשר כידוע בכ"מ, הנה בכל יארציית מתעלית הנשמה לעולם עליון יותר, שבמילא הרי היכולת על זה ניתנה גם לכל השייכים אליו, אלא שפשוט שאין שוללים מהם הבחירה חפשית - שהרי זהו תכונתו של איש הישראלי מפני שמושרש בעצמות, שרק שם אפשרית בחירה חפשית באמת - ולכן אפשר שינצלו את היכולת, או לא. וידוע ג"כ דבריו של בעל ההילולא ואופן חייו, אשר הסיסמא שלו היתה - גדול המעשה. וכפי שנהג בעצמו, להשקיע מרצו וכחות נפשו בפעולות ממשיות, ביסוד מוסדות החזקתם והתפשטותם כו' וכו'. והנה זה כמה שנים שהנני מנסה בכל אופנים של פיתוי בקשה... שחסידי חב"ד באה"ק ת"ו יתחילו לעבוד ולפעול מתאים, עכ"פ במקצת לרצונו של בעל ההילולא בחוגים שונים ובאופנים שונים...

ויה"ר מהשי"ת שזכות בעל ההילולא יעמוד לבעל ההילולא - שיתמלא רצונו בהענינים שעליהם מסר את נפשו, ושחלק מהם נמצאים באה"ק ת"ו... שיפוצו המעיינות חוצה, ותהי יד החסידים על העליונה כפסק ב"יד הידוע (נדפס סוף עמוד קכ"ב בס' קיצורים והערות לתניא).

כבוד וברכה,

מ. שניאורסאהן

התוועדויות

בס"ד. שיחת מוצש"ק פ' בא, יו"ד שבט, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

1 א. דובר כבר כמ"פ¹ (וגם ביום הש"ק זה²) בנוגע לענין של זכרון אודות מאורע שאירע בשנים
2 שלפנ"ז, שלשמו מתאספים יחד, שכיון שאצל בני"ק נקבע ש"המעשה הוא העיקר³, וביחד עם זה יודעים
3 ש"ימים יוצרו ולו אחד בהם⁴, היינו, שאין יום מיותר בחשבון הימים שניתנו לכל אדם, הרי מובן,
4 שהתאספות והתדברות של כו"כ אנשים לאיזו מטרה שתהי', קשורה בודאי עם ענין של מעשה, כיון
5 שהוא העיקר.

6 ובמיוחד בנוגע לזכרון הקשור עם אדם שיוודעים כיצד היתה השקפתו על חיי האדם בכלל, ועל אסיפה
7 והתוועדות של ריבוי בני אדם ביחד, ולא רק סתם השקפה, אלא גם הוראה שהורה כמ"פ – שאסיפה
8 כזו צריכה להביא תוספת חיות בקבלת החלטות טובות בנוגע למעשה בפועל.

9 ולכן, אפילו לדעת האומרים שלשיטתם מספיקה עשיית זכרון לכבודו, ובכך מעניקים את הכבוד
10 הראוי וההערכה בנוגע לפעולות ואופן החיים של אותו אדם – הנה בנדו"ד, כשמדובר אודות יום הילולא
11 של כ"ק מו"ח אדמו"ר, הרי הוא בעצמו אמר שבזה לא יוצאים י"ח, ואדרבה: אם רוצים להעניק לו
12 כבוד, צריכים בודאי להתחשב עם הוראותיו; והרי ישנה הוראה מיוחדת בנוגע להתוועדות הקשורה עם
13 תורה ויהדות וחסידות במיוחד, שצריכה להתבטא בהחלטות טובות במעשה בפועל.

14 ואע"פ שאין זה מעשה עדיין, אלא רק החלטה שיהי' המעשה – הרי זה תלוי באופן עשיית ההחלטה,
15 שכאשר נעשית בתוקף המתאים, בודאי תבוא לידי פועל.

16 וראי' לדבר – גם מהלכה בפועל – מענין השבועה:

17 גם ענין השבועה אינו עדיין עשיית הדבר בפועל, אלא שכאשר מקבל על עצמו החלטה ומקשר זאת
18 עם ענין של שבועה, הרי זה נותן תוקף להחלטה, שמסייע לו להתגבר על כל הקשיים ולהבטיח
19 שההחלטה תבוא בפועל.

20 ומובן שאין הכוונה לדברים כפשוטם, שקבלת ההחלטות תהי' מתוך שבועה – שהרי צריך להזדעזע
21 ("זיך אַ טרייסל-טאָן") מענין של שבועה (כדברי הגמרא במסכת שבועות⁵), אלא רק להדגיש את התוקף
22 (שבשבועה) שיכול וצריך להיות בקבלת החלטה (גם ללא שבועה), באופן שתתקיים בפועל ללא מניעות
23 וללא שקו"ט וכיו"ב.

24 ב. ובנוגע לתוכן ההחלטה – הרי זה קשור עם זכרון הענין שלשמו מתאספים יחד:

25 בהתוועדות הקשורה עם "זכר ליציאת מצרים", צריכה להיות ההחלטה קשורה עם יציאה מהמיצרים
26 וגבולים של ענין הגלות.

27 ועד"ז בנוגע לזכרון הקשור עם הילולא של איש מסויים (כנ"ל) – שההחלטה צריכה להיות קשורה
28 עם הענינים שעליהם מסר את נפשו, שזה מורה שבענינים אלו הי' חי ("אין דערויף האָט ער געלעבט"),
29 ועד שזה הי' יקר אצלו יותר מאשר חייו הגשמיים.

(4) תהלים קלט, טז. וראה לקו"ש חט"ו ע' 273. וש"נ.

(5) לט, רע"א.

(1) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 265. וש"נ.

(2) ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות חע"א ע' 66).

(3) אבות פ"א מ"ז.

- 1 — רבינו הזקן כותב אמנם באגה"ק⁶ ש"חיי הצדיק אינם חיים בשריים כי אם חיים רוחניים", אבל
 2 ישנו הלבוש החיצוני כפי שמתבטא גם בחיי הגוף;
 3 וכאשר מוסר את נפשו על ענינים מסויימים,
 4 — שהרי אסור ליהודי "זיך וואַרפֿן" עם מסירת־נפש על כל צעד ושעל; יש ציווי בתורה "ונשמרתם
 5 מאד לנפשותיכם"⁷, היינו, שצריך לשמור אפילו ענין של בריאות, ועאכו"כ בנוגע לענין החיים. ובפרט
 6 ע"פ ההלכה הידועה שמביא רבינו הזקן בשו"ע הלכות נזקי גוף⁸, ש"אין לאדם רשות על גופו כלל", כיון
 7 שזהו נכסיו של הקב"ה, ואילו האדם הוא ה"שומר", וצריך להתנהג באופן ש"נכסיו של הקב"ה" יהיו
 8 בשלימות, מלבד במקרה שבו אומר הקב"ה שצריך להתנהג עם "נכסיו" באופן של מסירת־נפש —
 9 הרי מובן שענינים אלו חשובים אצלו עוד יותר מאשר חייו.
 10 ואם הדברים אמורים במשך כל השנה, ובמשך כל השנים — עאכו"כ בקשר ליום ההילולא, יום
 11 ההסתלקות, כמדובר בארוכה ביום הש"ק⁹ שזהו הסך־הכל של כל חייו, כפי שבא בפועל בענינים של
 12 קדושה ורוחניות, ובאופן ש"כל עבודתו אשר עבד בה" במשך כל ימי חייו עולה עד לשורש ומקור כו'
 13 (כמבואר בדרושי ל"ג בעומר¹⁰ ובכ"מ¹¹), הרי זה שעת סגולה ושעת הכושר ביותר, לקבל החלטות
 14 בענינים ונקודות שעליהם מסר נפשו.
 15 ג. ובכללות — הרי זה הענין של הפצת היהדות:
 16 ענין היהדות צריך להיות באופן של "הפצה" — בכל מקום שיש אפשרות להגיע אליו, ובכל זמן,
 17 והיינו, שהיהדות תהי' ניכרת לא רק ג' ימים בשנה, או בכל שבת ויום טוב, אלא גם בימות החול, ובהם
 18 גופא — לא רק בחלק היום שבו עסוקים בענינים נעלים, אלא בכל זמן, גם בחלק החולין של ימות החול,
 19 גם שם צ"ל הפצת היהדות.
 20 וענין זה — ככל עניני החסידות — אינו הוספה ח"ו על התורה,
 21 — שהרי "התורה הזו לא תהי' מוחלפת"¹²; התורה לא התחלפה ולא תתחלף, ולכן יש ציווי "לא
 22 תוסיפו .. ולא תגרעו"¹³ —
 23 אלא שיש ענינים שהם בהעלם בתורה, ומביאים אותם בגלוי.
 24 וע"ד שמצינו בתושבע"פ "מנא הני מילי דאמר קרא", והיינו, שענין זה נאמר בפסוק, אלא שפסוק
 25 הרי זה באופן נסתר, ברמז וכיו"ב, ואילו תושבע"פ מגלה כוונת הרמז ומשמעותו בנוגע למעשה בפועל¹⁴.
 26 וכן בתושבע"פ יש ענינים שנאמרו ברמז או בקיצור נמרץ וצריך לפרשם — ע"ד החילוק בין משנה
 27 לגמרא, כמ"ש הרמב"ם¹⁵ שבדורות של זמן המשנה הי' מספיק קיצור הלשון במשנה כדי לידע כוונת
 28 הדברים בכל הפרטים, ואילו בדורות שלאח"ז הוצרכו פירוש וביאור — שזהו ענין הגמרא.
 29 וכמובא בגמרא¹⁶ מאמרו של אילפא: "אי איכא דשאל לי במתניתא .. ולא פשטינא לי' ממתני'";
 30 אלא שענין זה הי' ביכלתו של אילפא, משא"כ אחרים, אפילו בדורו של אילפא, ועאכו"כ בדורות
 31 שלאח"ז.

רפ"ט. הל' מלכים פ"א סה"ג. פיהמ"ש סנהדרין פ' חלק יסוד
 התשיעי.

(13) ואתחנן שם, ב.

(14) ראה גם תניא אגה"ק סכ"ט.

(15) בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה אח"כ ראה להסתפק). וראה
 גם בהקדמתו לספר הי"ד.

(16) תענית כא, א.

(6) ביאור לסד"ך.

(7) ואתחנן ד, טו. וראה ברכות לב, סע"ב ובחדא"ג מהרש"א.

(8) ס"ד.

(9) ס"א (תורת מנחם שם ע' 64).

(10) סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, סע"ב ואילך
 (תמו, א).

(11) תניא אגה"ק סז"ך וכו"ח.

(12) עיקר הט' מ"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת

- 1 וכן בנוגע לדורות שלאחרי הגמרא וכו', הנה "מפני צוק העיתים", שנעשה קשה יותר להתרכז
 2 ולהתעמק בתושבע"פ – הי' צורך, ולכן "חשף ה' זרוע קדשו"¹⁷ והעמיד גדולי ישראל בכל דור ודור,
 3 שימשיכו מן ההעלם אל הגילוי את הענינים שנאמרו בתושבע"פ ברמז או בנסתר.
- 4 ועד"ז בנוגע לענין של הפצת היהדות בכל זמן ובכל מקום – שאין זה דבר חדש לגמרי; זהו ענין
 5 שנאמר כבר בתורה, אלא שנאמר ברמז ובקיצור, ואח"כ גילו והסבירו זאת ובתוספת חיות – ש"בכל
 6 זמן" פירושו לא רק בכל שנה או בכל חודש, אלא בפרטיות יותר: בכל רגע שבזמן זה.
- 7 ובעצם הרי זה פסוק מפורש וגמרא מפורשת – "איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה, בכלל¹⁸
 8 דרכיך דעהו"¹⁹:
- 9 הפירוש הפשוט ד"בכל דרכיך דעהו" הוא – שבכל דרכיך, כל מה שאתה עושה ובאיזה זמן שאתה
 10 עושה זאת, צ"ל ניכר בזה הענין ד"דעהו", ידיעת והכרת הקב"ה.
- 11 ובפרט כפי שנתפרש בפרטיות יותר בדברי הרמב"ם בהלכות דעות²⁰ בנוגע להנהגת החכם – ש"החכם
 12 ניכר" לא רק בלימודו ("בחכמתו ובדעותיו") דוקא, אלא גם "במאכלו ובמשקו וכו'", ומונה עשרה
 13 סוגים שבהם נכללים כל עניני האדם²¹.
- 14 אמנם, אפילו בדברי הרמב"ם לא מצינו הדיוק שבכל רגע צ"ל ניכר הענין ד"דעהו".
- 15 אך ענין זה הוא בדיוק יותר בתניא²² – שאפילו כאשר אדם עושה דבר סתם ("שכוונתו אינה לשם
 16 שמים"), הרי גם זה ענין של קליפה, כי כל ענין שעושה צ"ל "לשם שמים"²³, ויתירה מזה – לא זו
 17 בלבד שלאחר זמן יבוא מזה ענין של "שמים", אלא בשעת מעשה הרי זה באופן ש"בכל דרכיך דעהו"²⁴.
- 18 ד. ובענין זה צריכה להיות ההחלטה כאשר נמצאים כולם יחד בהתוועדות, במצב רוח מיוחד של
 19 שמחה וטוב לבב – להיות במעמד ומצב נעלה יותר מכמו שהי' עד עתה, זך, רוחני וקדוש יותר, שהוא
 20 יהודי ("אידישער") יותר, שכן, ענין היהדות מתבטא בהתקשרות עם הקב"ה, כמארז"ל²⁵ "אמאי קרי לי'
 21 יהודי על שום שכפר בעבודה זרה, שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי", והיינו, שכל ענין שהוא "זר"
 22 להקב"ה, הרי הוא כופר בו, והיינו, שאין זה שייך אליו, לעולם שלו, כיון שזה "זר" לענין האלקות –
 23 החלטה שתבוא אח"כ בפועל, לא רק בנוגע לקיום ההחלטה, אלא גם שהקיום יהי' בשמחה ובטוב לבב.
- 24 ונוסף על האמור בכללות, בנוגע לכל התוועדות הקשורה עם יום הילולא כזה בכל שנה ושנה, יש
 25 גם דבר חידוש בכל שנה – כמדובר כמ"פ שאין ענין בעולם שחוזר ונשנה באותו אופן, כי, אם זה בדיוק
 26 אותו דבר, הרי זה "דבר לבטלה"²⁶, שהרי כבר הי' לעולמים, ועכצ"ל שכל פעם ניתוסף דבר חידוש, או
 27 ענין מיוחד שלא הי' מעולם.
- 28 וכמבואר באגה"ק²⁷ בנוגע לראש השנה – "מראשית השנה ועד אחרית שנה"²⁸ – ש"בכל שנה ושנה
 29 .. מאיר .. אור חדש ומחודש שלא הי' מאיר עדיין מעולם", והיינו, שאף שלכאורה ישנם אותם ימים
 30 טובים, שבתות וימות החול, מוצאי שבת ויום ראשון בשבוע וכיו"ב, הנה לאמיתו של דבר הרי זה מוצאי
 31 שבת אחר שאף פעם לא הי' כמותו.
- 32 אלא שזהו מה שנותנים מלמעלה; ועבודת האדם היא – לנצל זאת, שיומשך במעשה בפועל.

(17) לשון הכתוב – ישעי' נב, יו"ד.

(18) משלי ג, ו.

(19) ברכות סג, א.

(20) רפ"ה.

(21) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ריש ע' 232.

וש"נ.

(22) פ"ז.

(23) אבות פ"ב מי"ב.

(24) ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

(25) מגילה יג, רע"א.

(26) ראה שבת עז, ב.

(27) סי"ד.

(28) עקב יא, יב.

1 וכפי שרואים בפועל בנוגע לענין העשירות – שהעובדה שיש לפלוני ריבוי ממון היא רק עשירות
 2 בכח, ואילו העשירות בפועל תלוי' בכך שמנצל את הממון בתכלית האפשריות, באופן היותר גדול וטוב
 3 שיש ביכלתו לנצל זאת.
 4 ובנוגע למעשה בפועל גופא – הרי אינו דומה דור אחד למשנהו, ואפילו בדור זה עצמו – שנה אחת
 5 לחברתה.
 6 ובנוגע לשנים אלו, ישנו ענין מיוחד שבנוגע אליו יש לקבל החלטה תקיפה לפעול בזה במעשה
 7 בפועל, ובשמחה ובטוב לבב – כפי שיתבאר לקמן.
 8 ה. וכאשר מקבלים החלטה מפורטת בתוקף המתאים, הרי זה בודאי יומשך בפועל, וכמ"ש²⁹ "וילכו
 9 ויעשו בני ישראל", כפי שמביא רש"י ממכילתא: "וכי כבר עשו? .. אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה
 10 עליהם הכתוב כאילו עשו".
 11 ובפרט כשקבלת ההחלטה היא "ברוב עם"³⁰, באופן ד"כולנו כאחד" – אזי יש ברכה מיוחדת
 12 מלמעלה, כהלשון³¹: "ברכנו אבינו וכולנו כאחד", היינו, שהסיבה לכך שמבקשים ודורשים ופועלים את
 13 הענין ד"ברכנו אבינו" היא – בגלל ש"כולנו כאחד" רוצים אותו הדבר.
 14 ובאופן כזה נמשך הדבר למטה מעשרה טפחים, וכאמור – בשמחה ובטוב לבב, במשך כל השנה.
 15 ועד שניכר גם בעיני בשר שזוהי התועדות חדשה, החלטה חדשה ושנה חדשה,
 16 ועי"ז זוכים בקרוב ל"שיר חדש" שלא הי' מעולם, כמובא בתוספות במסכת פסחים³² (ממכילתא³³):
 17 "כל השירות (החל משירות משה וכל השירות שלאח"ז) לשון נקבה, חוץ משירה דלעתיד דלשון זכר",
 18 כמ"ש³⁴ "שירו להוי' שיר חדש", כיון שקשורה עם "גאולה שאין אחרי' גלות" – גאולה האמיתית
 19 והשלימה ע"י משיח צדקנו,
 20 שאז יקויים היעוד³⁵ "הקיצו ורננו שוכני עפר", והוא בתוכם, בתחיית המתים, ובקרוב ממש.

* * *

21
 22 ו. דובר לעיל אודות כללות העבודה בהפצת היהדות, שיכולה להיות באופנים שונים ובדברים שונים
 23 – שבכל דור, בכל שנה ובכל תקופה ישנו תפקיד מיוחד שבו צריכה להיות עיקר ההתעסקות.
 24 וכיון שנתמעטו הלבבות, ואין זה מצב של מנוחה וריכוז כפי שהי' בעבר שיכולו לבד להתבונן ולהגיע
 25 למסקנא במה מתבטא התפקיד המיוחד של תקופה זו – מתחשב הקב"ה במצב הדורות, ש"אכשור דרא"
 26 בתמי'³⁶, ונותן כמה סימנים ברורים כדי שיהי' ניכר בוודאות, ללא ספיקות, במה מתבטא התפקיד המיוחד
 27 של תקופה מיוחדת זו.
 28 זאת ועוד:

29 כיון שזוהו תפקיד מיוחד שיש לו חשיבות גדולה והכרח גדול – הרי מובן שלא רוצים לסמוך על כך
 30 שכנראה יתפסו כולם בשכלם מהו התפקיד, ולא נורא אם יהי' מיעוט שלא יתפסו, אלא בגלל חשיבותו
 31 של התפקיד המיוחד, באים הסימנים באופן ברור כל כך שלא יהי' ספק לאף אחד במה מתבטא התפקיד
 32 המיוחד בתקופה זו.

(29) בא יב, כח.
 (30) משלי יד, כח.
 (31) ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.
 (32) קטז, ב (ד"ה ה"ג ונאמר).
 (33) בשלח טו, א.
 (34) ישעי' מב, יו"ד. ועוד.
 (35) שם כו, יט.
 (36) יבמות לט, ב ובפרש"י. וש"נ.

1 ובכן: אחד הסימנים הכי ברורים באופן שאין צורך לחשוב ולהתבונן במה צריכה להתבטא השליחות
2 שלו בהתעסקות ויגיעה בהפצת טוב וקדושה ויהדות – כשבאים אליו ודופקים על הדלת, ודורשים ממנו
3 לעשות זאת, ולא רק פעם אחת, אלא כמה פעמים, ובאופן לבבי וכו', שאז ברור הדבר ללא כל ספק
4 שזהו התפקיד שלו.

5 וע"ד שמצינו בנוגע לצדקה בכלל – שיש בזה כמה דרגות³⁷, ולכן, כשיש לו כספי צדקה צריך לחשוב
6 לאיזה ענין של צדקה ליתן זאת – שכאשר בא עני לביתו ודופק בדלת ואומר שיש לו צורך בזה בשביל
7 חיי נפשו, אזי אין שאלה וספק בדבר שישנו החיוב ד"לא תקפוץ את ירך"³⁸, וצריך ליתן מה שהעני
8 מבקש ממנו³⁹.

9 ז. ובכן, מצב זה רואים בפרט בתקופתנו – בענין החינוך⁴⁰:

10 בזמנים שעברו היו יכולים לחשוב מה לעשות עם כספי ציבור – אם לנצלם עבור רפואת חולים,
11 לבנות בית-רפואה ("אָ שפיטאַל"), או לבנות בית-הכנסת ובית-מדרש נאה וכיו"ב, או ליתנם עבור חינוך,
12 והיו בזה כמה שיטות.

13 אבל בזמנינו זה, בשנים האחרונות ובחדשים האחרונים, יצא הדבר מגדר כל הספיקות – כיון שאלו
14 שזקוקים לחינוך, הנוער, אינם ממתנינים עד שיבואו אליהם ויסבירו להם שהגיע הזמן לחנך אותם וללמד
15 אותם דבר שאינם יודעים עדיין, אלא הם באים בעצמם ומרעישים ("מאַכן אַ גאַנצן טומל"): מדוע לא
16 מתעסקים עם החינוך שלהם?! ...!

17 אך כיון שהם עומדים עדיין קודם החינוך, לפני שלימדו אותם כללות הדבר, או עכ"פ ללא כל
18 הפרטים – לא יכולה דרישתם להיות באופן ברור, שיאמרו שרצונם שיחנכו אותם ב"אל"ף-בית" של
19 יהדות, ומה"אל"ף-בית" יוסיפו להתעלות עד שיגיעו לתכלית השלימות, ולכן דרישתם היא בבחינת
20 "ניבא ולא ידע מה ניבא", "ביקש ולא ידע מה ביקש": הם רק עומדים ודופקים על כל הדלתות, וזועקים
21 שיש להם חיים ריקים, ודורשים בכל לשון של בקשה והפצרה שיעניקו להם תוכן בחיים.

22 הם לא אומרים בפירוש שכוננתם ליהדות – שהרי לא קיבלו חינוך שיעמיד אותם על דרך הישר
23 והטוב לידע זאת; הם רק יודעים בנוגע לכל מה שהי' עד עתה, שנשאר חלל ריק!

24 הקב"ה נתן לו נשמה וגוף, ונתן לו ימים וכשרונות – אבל הוא לא יודע כיצד לנצל אותם. כל מה
25 שהראו לו עד עתה – לא "לקח" אותו; הוא עשה ענינים מסויימים באופן של "מצות אנשים מלומדה"⁴¹,
26 מצד ההרגל, כיון שכך אמר לו אביו, כך אמרה המשפחה או החברה וכו', אבל הוא נשאר ריק מכל
27 תוכן, ואין לו תוכן בחיים.

28 וכך מסתובבים ותועים, דופקים על כל הדלתות ומנסים בכל מיני דרכים, ונשארת הריקנות כמו
29 מקודם; ולכל היותר ניתוסף עוד ענין של מרירות – כיון שניסה עוד ענין, והקדיש עבורו כמה זמן, מרץ
30 והשתדלות כו', ואעפ"כ נשאר ריק כמו קודם.

31 וכיון שכן, הרי כל אלו שיודעים מהי יהדות – צריכים לקרב את הנוער ליהדות.

32 ח. ובהקדמה:

33 כדי לדעת מהי יהדות – לא צריך להיות דתי, מאמין או אפילו בעל-שכל; די רק לשאול ולבחון כיצד
34 יתכן שהעם היהודי נשאר קיים למרות כל הקשיים, רדיפות וגזירות שעברו עליו במשך שלש וחצי אלפי
35 שנה⁴², ואילו העמים שעשו את הגזירות והרדיפות – החל ממצרים, כפי שקראנו היום בתורה ובהפטרה,

(37) ראה רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י. טושו"ע יו"ד סרמ"ט. (41) ישעי' כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג, ב). ובכ"מ.

(38) פ' ראה טו, ז. (42) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 268. וש"נ.

(39) ראה גם לקמן סכ"ט. לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ בשלח ס"ט ואילך (תורת

(40) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ס"ע 340 מנחם – התוועדויות חע"א ע' 147 ואילך).

ואילך.

1 וכן כל המלכיות שלאח"ז, אשור, בבל, יון ואדום וכו', ש"נקראו ע"ש מצרים ע"ש שהם מצירות
2 לישראל⁴³, ע"י הגזירות וכו', ועד לגזירה הכי קשה, שבלבלו ומנעו מיהודי מלידע אודות יהדות ולחיות
3 כמו יהודי – לא נשאר מהם שריד ופליט, ורק יהודים, שהיו תמיד "המעט מכל העמים"⁴⁴, נשארו
4 בקיומם⁴⁵.

5 וכיון שכן, הרי בהכרח לומר שהסיבה לכך קשורה עם ענין שמוצאים אותו בכל אלפי השנים מאז
6 שבנ"י נעשו לעם.

7 ולכן⁴⁶:

8 אי אפשר לומר שזהו ענין הלשון והשפה – שהרי אפילו בזמן שביהמ"ק הי' קיים היו כבר יהודים
9 שדיברו שפות אחרות (כמסופר בתנ"ך⁴⁷), אפילו בזמן בית ראשון, ועאכו"כ בזמן בית שני ובגלות בבל
10 שבינתיים, ועאכו"כ לאחרי שבנ"י נפוצו בכל הארצות, שדיברו בחיי היום-יום לפי לשון המדינה –
11 שבעים לשונות; ואעפ"כ נשאר אותו העם היהודי כפי שהי' במתן-תורה, גם לאח"ז, בזמן בית ראשון
12 ובית שני, ולאחרי שנפוצו בכל הארצות.

13 ועד"ז אי אפשר לומר שזהו הענין שנקרא עתה "תרבות" ("קולטור") או מנהגים וכו' – שהרי הי'
14 בזה חילוק ושינוי מן הקצה אל הקצה במשך אותם אלפי שנים.

15 הענין היחידי שלא השתנה אלא נשאר באותו אופן במשך כל אלפי השנים – הרי זה ענין התורה,
16 כאמור לעיל ש"התורה הזו לא תהי' מוחלפת", התורה שניתנה במעמד הר סיני לפני יותר משלש וחצי
17 אלפי שנה⁴², שבה נאמר (מיד בעשה"ד) "זכור (או שמור) את יום השבת"⁴⁸, ועד"ז שאר הציוויים
18 שבתורה, ועד לאכילת כשרות (כמ"ש בפרשה שלאח"ז⁴⁹), והנחת תפילין – כפי שקראנו בפרשת
19 השבוע⁵⁰: "והי' לך לאות על ירך גוי' ולטוטפות בין עיניך" – בענין זה לא הי' שום חילוק.

20 – ביאור ופירוש התורה, נאמר בכל מדינה לפי לשונה, אבל השינוי הוא רק בנוגע ללשון, ואילו
21 בנוגע לתוכן הדברים, נאמר בכל הלשונות הענין ד"שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד"⁵¹, "אנכי הוי'
22 אלקיך" ו"לא יהי' לך אלהים אחרים"⁵², יחד עם כל עשרת הדברות, שכוללים כל תרי"ג מצוות (כפי
23 שמביא רש"י בפירושו על התורה⁵³ בשם אזהרות ר' סעדי' גאון, שמזה מובן שגם ילד בן חמש יכול
24 להבין שעשה"ד כוללים כל תרי"ג מצוות).

25 ובענין זה אין שום חילוק: התפילין שהניח משה רבינו מיד לאחרי מ"ת (או גם לפני מ"ת, כהדעות
26 בזה⁵⁴) – הם אותם התפילין שהניחו אח"כ בזמן שביהמ"ק הראשון הי' קיים, בזמן שביהמ"ק השני הי'
27 קיים, ולאחרי שנפוצו בין שבעים אומות העולם, ואותם תפילין מניחים עד היום הזה.

28 ועד"ז הציווי "שמור את יום השבת לקדשו" – שאצל בני' נשאר יום השביעי ליום השבת ללא שום
29 שינויים. ישנם אלו ששינוי זאת ליום ראשון או ליום ששי, כמו הנוצרים והמוסלמים; אבל אצל בני' לא
30 נשתנה הדבר מאז ששמעו הציווי "שמור את יום השבת לקדשו" עד לימינו אלו. ועד"ז בשאר הציוויים
31 שבעשה"ד, ובכל תרי"ג מצוות, כמבואר לעיל.

32 ואע"פ שלכאורה יש שינוי שבזמן שביהמ"ק הי' קיים הקריבו קרבנות, משא"כ בזמן הגלות – הרי
33 בנוגע למצוה של הקרבת קרבנות נאמר לכתחילה שמצוה זו היא רק בזמן שישנו המשכן או המקדש;

(49) משפטים כג, יט.

(50) בא יג, ט"ז.

(51) ואתחנן ו, ד.

(52) יתרו שם, ב"ג.

(53) משפטים כד, יב.

(54) ראה בהנסמן בתו"ש במילואים לפ' בא ס"מ (ע' רמט

ואילך), לפ' תשא ס"א (ע' קסט ואילך).

(43) ב"ר פט"ז, ד.

(44) ואתחנן ז, ז.

(45) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ס"ע 78 ואילך.

וש"נ.

(46) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ס"ע 386

ואילך. וש"נ.

(47) נחמ"י יג, כד.

(48) יתרו כ, ח (ואתחנן ה, יב).

1 כשם שבנוגע לציויי "שמור את יום השבת לקדשו" נאמר שהזהירות מעשיית מלאכות היא רק ביום
2 השביעי, ולא בששת ימי החול, כמו"כ נאמר בנוגע למצוות התלויות בביהמ"ק, שקיומם הוא רק
3 כשביהמ"ק קיים. ועד"ז בשאר הענינים שהתורה עצמה הוסיפה שקיום מצוה זו הוא בזמן מסויים ובמקום
4 מסויים ובתנאים מסויים;

5 אבל כשאין תנאים מסויים, במצוה שאינה תלויה לא בזמן ולא במקום, מצוה שאין הזמן גרמא ולא
6 המקום גרמא – אין בזה שום שינויים.

7 וע"ד שבקרבות עצמם לא הי' חילוק בין המשכן למקדש ראשון ומקדש שני, מלבד החילוקים שנימנו
8 בגמרא במסכת זבחים⁵⁵ ובשאר המקומות שבהם מדובר אודות החילוקים שבין המשכן למקדש ראשון
9 ומקדש שני.

10 וכאמור, אין זה ענין שקשור עם אמונה; יש צורך רק בשכל הישר (ולא להיות משוחד להצדיק את
11 עצמו ולהיות פורק-עול ח"ו, שלא לעשות את רצונו של הקב"ה), לרצות לראות את המצב כמו שהוא.

12 ונמצא, שאצלנו העבודה קלה יותר מכמו שהיתה בשעת מתן תורה – כיון שאז הי' צורך באמונה,
13 שכאשר ילכו בדרך התורה, אזי יעמדו בכל הקשיים; אבל עכשיו אין צורך בענין של אמונה, לסמוך על
14 סיפור של משהו – שהרי בידו הברירה לעיין בעצמו בדברי ימי בני ישראל, ולראות ש"אלה שמות בני
15 ישראל הבאים מצרימה גו' איש וביתו באו"⁵⁶, ולאחרי כן "יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים"⁵⁷ (כמסופר
16 בפרשה שקראנו ביום הש"ק), ואף אחד לא נשאר במצרים; ועד"ז בדורות שלאח"ז, כפי שנרשם הן אצל
17 יהודים והן אצל אינם יהודים, שהעם היהודי שמר על קיום תרי"ג מצוות ועי"ז נשאר בקיומו עד שנת
18 תשל"ג, ולאחרי זה, עד ביאת משיח צדקנו, וגם לאחרי זה, כיון ש"התורה הזו לא תהי' מוחלפת".

19 ט. אך עדיין יכולים לשאול: הרי ישנם גם יהודים שמאיזה טעם שיהי' אינם אווזים בכך?!

20 ובכן, גם זה לא חידוש:

21 מיד לאחרי מתן תורה היו יהודים שאמרו "ניתנה ראש ונשובה מצרימה"⁵⁸, להתנהג כמו המצריים,
22 ועד – יהודים שעשו בפועל עגל הזהב (לא יעלה ולא יבוא, ולא יזיק זכרון זה לאף אחד).

23 וכאשר מסתכלים לראות מה נעשה מיהודים אלו לאחרי זמן קצר – הרי זה אחד מן השנים: או ששבו
24 בתשובה וחזרו להיות יהודים שומרי תורה ומצוה, או שנאבדו לגמרי ולא נשאר מהם שריד ופליט בעם
25 ישראל⁴⁶.

26 וזוהי גם הוראה, שכאשר מאיזו סיבה שתהי' חסר אצל יהודי בקיום התומ"צ, אין זה מצב שמאפשר
27 לו ח"ו לעזוב את היהדות, אלא כפי שרואים שמיד לאחרי מ"ת היו כבר כאלו שהלכו הצדה כו', אבל
28 לאח"ז עשו תשובה ושבו לעם ישראל ונשארו עמו עד היום הזה – שהרי ישנו דין בהלכה שציבור הוא
29 דבר תמידי, ובלשון הגמרא⁵⁹: "אין הציבור מתים"; אותו ציבור שהי' בזמן משה רבינו – ישנו גם עתה.

30 ולכן, אם נכשל פעם (ואפילו בסמיכות זמן) – יכול גם הוא לשוב בתשובה, וכדברי הרמב"ם⁶⁰ שע"י
31 התשובה נעשה "אהוב ונחמד... לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה...
32 מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו", "צועק ונענה מיד, שנאמר⁶¹ והי'
33 טרם יקראו ואני אענה"⁶² (לא כמו צדיק, שצריך להתפלל תחילה, ולאח"ז ממלאים בקשתו).

34 י. ולכן:

35 כשרואים בזמננו שהנוער באים ודופקים בכל הדלתות, ואומרים שיש להם חיים ריקים, ולכן מבקשים

(59) הוריות ו, א. וראה לקו"ש חל"ג ע' 129. וש"נ.

(60) הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(61) ישעי' סה, כד.

(62) שם ה"ז.

(55) סא, ב. וש"נ.

(56) ר"פ שמות.

(57) בא יב, מא.

(58) שלח יד, ד.

1 ודורשים שיעניקו להם תוכן בחיים – הנה כל איש ישר הולך, כל מי שרוצה למצוא את האמת, ולהתנהג
 2 לפי מה שגילה, ברור הדבר שהתוכן בחיים צ"ל באותו אופן שחיו יהודים, בתור עם ובתור יחידים,
 3 במשך יותר משלש וחצי אלפי שנים מאז מתן-תורה⁴² – יהדות, תורה ומצוות, שהם "חיינו ואורך
 4 מינו"⁶³, ובפרט מה שניתוסף בזה גופא בתקופה הכי אחרונה, כפי שיתבאר לקמן.

5 וכך נותנים לנוער את התוכן האמיתי בחיים, באופן שהם יהיו מאושרים, ובדרך ממילא יהיו מאושרים
 6 גם הוריהם וזקניהם וקרוביהם, ועאכו"כ אלו שיעמידו אותם על הדרך הנכונה.

7 יא. וכל זה מודגש במיוחד כשמתאספים יחד בקשר ליום הילולא של יהודי שמסר נפשו להפיץ
 8 יהדות בכל זמן ובכל מקום, ובאופן שלמרות היותו במדינה כזו שהיו נגדו מאה ושמונים מליון אנשים⁶⁴,
 9 לא התיירא ולא התחשב בכך, וחיפש ילד או ילדה לספר להם שהם בני אברהם יצחק ויעקב ובנות שרה
 10 רבקה רחל ולא, ולכן צריכים ללמוד ולהתנהג כפי שהתנהגו זקני זקניהם.

11 אלא שבעל ההילולא הי' בכחו לילך לפינה רחוקה, ולמצוא שם את הילד היהודי והילדה היהודי;
 12 ואילו עלינו הקילו את העבודה – שילדי ישראל באים מעצמם לכל אחד ודופקים על כל הדלתות ואומרים
 13 שיש להם חיים ריקים, ומבקשים שיתנו להם תוכן בחיים – הרי זו לא רק מצוה, אלא חוב קדוש,
 14 ובלשונו של בעל ההילולא: עד כדי מסירת-נפש, לתת להם תוכן אמיתי בחייהם, עי"ז שילמדו אותם
 15 דרך התורה והמצוה – לימוד בפשטות, ויתירה מזה – להראות להם דוגמא חי' מחייו האישיים, כפי
 16 שרואים בפועל שבאופן כזה היא ההשפעה הגדולה ביותר.

17 ולכן: מבלי הבט על אופן הנהגתו עד להתוועדות, שזהו "פרק" ו"חשבון" בפני עצמו – הנה מכאן
 18 ולהבא נעשה מפיץ של יהדות, תורה ומצוות, בכל זמן ובכל מקום, עי"ז שמראה דוגמא חי' מחייו,
 19 שמתעסק בהחזקת מוסדות חינוך שמלמדים ומחנכים ומגדלים בדרך התורה והמצוה, ולא נותן מנוח
 20 לכל אלו שיש להם כסף או אפשרויות לפעול בזה, שלא ינחו, ויעשו ככל הדרוש וככל האפשרי, ויותר
 21 מזה, בהפצת היהדות בכלל, ובפרט בנוגע לדור הצעיר שדורשים תוכן בחיים.

22 וכאמור לעיל (ס"ד) – יש לעשות זאת בשמחה ובטוב לבב, דכיון ששמחה פורץ גדר⁶⁵, פועלת
 23 השמחה שהעבודה תהי' קלה יותר, כיון שמתבטלים כל הגדרים וההגבלות, ובודאי יעזור הקב"ה שתהי'
 24 העבודה בהצלחה רבה.

25 וכך ממלאים את השליחות להעמיד על דרך הישר כו"כ מהנוער היהודי, להשיב אותם אל הענין
 26 שהוא ה"עצם" שלהם, ו"בנערינו" .. בבנינו ובבנותינו⁶⁶, יחד עם "זקנינו", הולכים לקבל פני משיח
 27 צדקנו, ובקרוב ממש.

* * *

28 יב. כאשר מדברים אודות חינוך הנוער – יש כאלו שהדברים אינם פועלים עליהם ("זיי דערנעמט
 29 דאָס ניט"), כיון שרגילים בכך, באמרם, שבכל דור ודור הי' חילוק בין אבות ובנים, בין "נערינו"
 30 ו"זקנינו", וא"כ מה החידוש בכך שהנוער מתקומם ומורד וכיו"ב – בסופו של דבר הם ירגעו, ויחזור
 31 להיות "עולם כמנהגו נוהג", ועד להפירוש ד"עולם" מלשון העלם⁶⁷ (והסתר), והיינו, שאין מה להרעיש
 32 אודות העולם וההסתר שהי' אתמול שצריך לבטלו כו', אלא יכול להיות "כמנהגו נוהג", כיון שנמשך
 33 כבר ריבוי שנים וריבוי דורות.

34 וגם כאשר מסבירים לו שאף פעם לא היתה כזו שעת הכושר, שהנוער לא רק מורד, אלא "נערים פני
 35 זקנים ילבינו" ו"בת קמה באמה כלה בחמותה" (כמבואר בסוף מסכתא סוטה בנוגע לסימנים של עקבתא
 36

(63) נוסח תפלת ערבית. ע"פ לשון הכתוב – ס"פ נצבים. (64) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"נ ע' 178. (65) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.
 (66) בא יו"ד, ט. (67) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

1 דמשיחא⁶⁸, שמביישים את ההורים והזקנים וטוענים נגדם: למה לא הענקתם לנו תוכן בחיים – אין זה
 2 פועל עליו, באמרו, מהיכי תיתי, זהו רק "קנקן חדש", סוג חדש של טענה, אבל טענה זו נובעת מאותה
 3 סיבה – שטבע הנוער שיש לו יותר אנרגי, ולכן צריך להתקומם ולמרוד, ולא נורא ("ס'איז ניט אַזוי
 4 גוואַלדיק").

5 וכאשר מראים לו שבמספר השנים האחרונות נאבדו רח"ל רבים מהנוער היהודי – שאפילו "נפש
 6 אחת מישראל" היא "עולם מלא"⁶⁹, ועאכו"כ כשמדובר לא רק אודות נפש אחת, אלא אודות עשירות
 7 ומאות ואלפים – צריך ליכנס עמו בשקלא-וטריא וויכוח, ואח"כ אומר שאין לו פנאי; הוא אדם גדול,
 8 עסקן ציבורי ומנהיג, וצריך לילך ולהנהיג את כל הדור, המלוכה כולה והעולם כולו, ואין לו פנאי
 9 להתווכח ולהתפלפל בענינים שנחשבים אצלו ל"קטנוניים"!

10 יג. אבל יש נקודה שני, שגם בה מודגשת מסירת נפשו של בעל ההילולא, וגם היא באה לידי ביטוי
 11 במלוא הרעש ("מיט אַ גוואַלדיקן שטורעם") דוקא במספר השנים האחרונות:

12 כשם שבעל ההילולא עסק בלהט בהפצת היהדות בכלל, ובמיוחד ע"י עניני חינוך, לייסד מוסדות
 13 חינוך, ולשלוח מלמדים או מלמדות וכיו"ב, להביא "דבר ה'" זו התורה ומצוותי, ענין היהדות, בכל
 14 מקום שאפשר להגיע אליו, אם רק שמע שנמצא שם יהודי, ילד או זקן או בגיל העמידה וכו' – כך עסק
 15 בלהט גם בענינם של יהודי רוסיא.

16 בכל משך ימי חייו, אפילו⁷⁰ לאחרי שנסע כבר מעבר לגבול, היתה משאת חייו... עד לאופן של
 17 מסירת-נפש... לסייע להם, הן לאלו שנשאר שם, ועאכו"כ לאלו שיצאו משם, בענינים של גשמיות,
 18 ועאכו"כ בענינים של רוחניות – שהרי אצל בני" ישנו הענין דהגברת הצורה על החומר והרוחניות על
 19 הגשמיות, כך, שכאשר מעמידים את הרוחניות שלו, אזי בדרך ממילא נעשית גם הגשמיות בסדר.

20 – לפעמים הגישה היא שצריך להתחיל מהגשמיות, ע"ד המסופר⁷¹ אודות הבעש"ט, שקודם
 21 התגלותו, שאז הפיץ תורה בגלוי, התעסק כבר לשלוח שלוחים לעזור לבני" בפרנסתם (והתעסקות זו
 22 היתה בקנה מדה גדול, וגם עורר כו"כ לעסוק בזה), ועי"ז שהעמיד אותם בגשמיות, העמידו את עצמם
 23 ברוחניות. וענין זה תלוי בתקופה, במקום וזמן וכו'; אבל בכללות, הסדר אצל בני" הוא באופן של
 24 הגברת הרוח על הגשם והצורה על החומר, כך, שע"י הסיוע ברוחניות, נעשית בדרך ממילא העמידה
 25 גם בגשמיות.

26 יד. ובענין זה ניתוסף בימינו אלו דבר שאף אחד לא שיער:

27 יהודים אלו שבמשך יותר מיובל שנים היו מסוגרים מאחורי מחיצה מבלי יכולת לצאת, "אין יוצא
 28 ואין בא"⁷² – נפתח השער והתחילו לצאת משם, ובאופן דמוסיף והולך.

29 וכאשר שואלים אותם מהי סיבת יציאתם משם – אין זה בגלל שמחפשים גשמיות, שפה או תרבות
 30 כו', ככל הענינים שנזכרו לעיל (ס"ח), שאינם שייכים לסוד קיומם של בני" הן בתור עם והן בתור
 31 יחידים; הם חיפשו רק דבר אחד – יהדות!...

32 חלק מהם – יודעים שזוהי משאת נפשם;

33 וגם אלו שאינם יודעים מהי יהדות, כיון שלא ראו זאת במשך יותר מיובל שנים [שנקרא עולם,
 34 כדאיתא במכילתא על הפסוק⁷³ "ועבדו לעולם"],

68) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ריש ע' 44.

התוועדויות חס"ד ע' 394. וש"נ.

72) יהושע ו, א.

69) ב"ב יא, א. וש"נ.
 73) משפטים כא, ו. וראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"א (עה"פ
 שמואל-א א, כב) "וישב שם עד עולם" שנאמר גבי שמואל:

"עולמו של לוי חמישים שנה".

70) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בהתרגשות גדולה ובקול חנוק

מבכי (המו"ק?).

71) ראה "התמים" ח"ב ע' מד. וראה גם תורת מנחם –

1 – וע"ד האמור לעיל (ס"ז) בנוגע לנוער שאינם יכולים לומר בפירוש שהם מחפשים יהדות, בגלל
 2 שלא קיבלו חינוך המתאים, עד"ז בנוגע להיוצאים מהמיצר ושבי' לחירות (בערך המיצר ושבי' שם),
 3 שלא היתה להם אפשרות (לאחרי כל הרצון הטוב, אפילו ע"י מסירת-נפש) להודיע מהי יהדות אמיתית –
 4 הנה גם הם יודעים, שהחיים שהיו להם עד עתה הם רק חיים בחיצוניות, והי' חסר העיקר בחייהם
 5 ובמציאותם.

6 החיים שהיו להם עד עתה יכולים להיות טוב עבור שבעים האומות שנשארו שם, ואולי גם עבורם
 7 אין זה טוב... אבל עכ"פ בנוגע ליעקב, "הן עם לבדד ישכון"⁷⁴, כפי שבנ"י היו תמיד עם בפני עצמו,
 8 בעל הנהגה וסוד-קיום בפני עצמם – הנה כל זמן שאין יהדות, חסר העיקר בחייהם ובמציאותם.

9 וכיון שכן, לא היתה אצלם נתינת-מקום לחשבונות על מה מוותרים ומה משאירים שם כו' – כיון
 10 שהי' ברור להם שחייבים להגיע למקום שבו יוכלו להתהלך בחופשיות ולחפש יהדות, ובאופן שתבוא
 11 אצלם בחיים בפועל, למטה מעשרה טפחים, ובמעשה הוא העיקר.

12 אמנם, לאחרי שיצאו משם, שנתבטלו המיצרים וההגבלות והגזירות כו' – עומדים הם וממתנינים
 13 בהשתוממות גדולה: חושבים אודות הגשמיות שלהם (אם כי לא במדה הדרושה), אבל בנוגע לרוחניות
 14 שלהם – אין פוצה פה ומצפצף!...

15 כל מה שעושים עבורם, אינו בערך לגבי הענין שבשבילו יצאו משם – לא כל הענינים החיצוניים,
 16 אלא רק העובדה שלפתע הרגישו שחסרה אצלם עצם מציאותם, שאין להם אפשרות לבטאותה בגלוי;
 17 ובצאתם לחפשי מכל אותם גזירות, מדידות והגבלות, אין מי שיעזור ויראה להם שזהו האל"ף וזהו
 18 הבי"ת של יהדות, ויעשה זאת מתוך הרגשה ש"ימים יוצרו ולו אחד בהם" (כנ"ל ס"א), שכל רגע
 19 שמפסידים הוא בבחי' עיוות שלא יוכל לתיקון!

20 הם ממתנינים שתהי' מהפיכה ביחס הציבור והיחיד, כשיראו שהנה יצאו משם רבים מבנ"י, כן ירבו,
 21 ועומדים ומבקשים שיתנו להם את הדבר שבגללו השאירו שם את הכל... ויצאו משם למקום שבו יצטרכו
 22 לבנות את חייהם מהתחלה, מאל"ף-בי"ת, מבלי לדעת מה יהי', וכל זה בגלל שהכריע אצלם הצמאון...
 23 ליהדות, ורצונם שישבירו להם ויתנו להם את האפשרויות להיות חדורים ביהדות, תורה ומצוותי'.

24 ואעפ"כ, מתעסקים בכל הענינים שבעולם בכלל, וגם בכמה ענינים בנוגע אליהם, שהם אמנם ענינים
 25 חשובים ונחוצים, אבל עדיין אין זה הדבר שבגללו יצאו משם!

26 הם הרסו את כל הבנין הממוסד של סדר החיים שהי' להם שם, כדי לצאת למקום שבו יוכלו להתנהג
 27 כרצונם, ללא מונע ומעכב; אבל הם צריכים משהו שיראה להם את האל"ף ואת הבי"ת, כיון שלא היתה
 28 להם... אפשרות ללכת ל"חדר" של יהדות... ולידע מהי יהדות, וכיצד חיים זאת בפועל, בחיי היום-יום,
 29 בה"מעשה הוא העיקר"³, ותמורת זה, נותנים להם ענינים של מה-בכך, שהיו להם שם באופן טוב וקל
 30 יותר, ללא קשיים, ולא נותנים להם מה שנדרש להם בגלל ש"נפשם"⁷⁵ בהם תתעטף..."

31 וגם כאן אירע רח"ל מה שאירע עם הנוער – שמצד זה שהתעסקו מסביבם בדברים ריקים, או אפילו
 32 דברים חשובים, אבל לא מה שהם חיפשו, יש כבר כו"כ שנאבדו מיהדות, בגלל האכזבה והמרירות על
 33 שלא מצאו את הדבר שחיפשו, ובשבילו עזבו את כל מה שהי' להם שם, אלא שכאמור, בגלל שלא הי'
 34 להם "חדר" של יהדות, אינם יכולים להראות באצבע ולומר: זה מה שאנו רוצים!

35 והרי בענין זה לא שייך הטעם האמור בנוגע לנוער, שההתקוממות והמרירה היא דבר הרגיל, כך,
 36 שאין מה להתפעל מזה, ויכולים להמשיך את סדר חיי היום-יום כרגיל, ובלשון המדינה: "ביצועס עו
 37 יוזשועל", זה משחק "גאָלף", זה קורא עיתון, וזה הולך ל"משרד", והעולה על כולנה – הוא מתעסק

1 בהנהגת העולם כולו, להיותו גדול יותר מדי בשביל להתעסק עם "קטנות", כמו לסייע בחינוך, ולסייע
 2 להעמיד על הרגלים הרוחניים עשרות אלפי יהודים שיצאו משם.

3 טו. ויה"ר שעכ"פ מכאן ולהבא יעסקו בזה – ע"פ הוראות בעל ההילולא – עד כדי מסירת-נפש,
 4 ולא מס"נ מתוך כפי'... מדוע צריך למסור נפשו... אלא אדרבה – מתוך שמחה וטוב לבב... בגלל
 5 שהקב"ה הזמין לו שעת הכושר שלא היתה מעולם: בתור יחיד יכול לפעול דבר גדול – להציל ולהחיות
 6 עשרות אלפי יהודים מבוגרים שמבקשים שיצילו אותם, ולעזור להם לעמוד על רגליהם הרוחניים, באופן
 7 שמכאן ולהבא עכ"פ ילכו בדרך החיים, ש"היא חיינו ואורך ימינו"⁶³, ומצד זה עליו להיות בשמחה
 8 ובטוב לבב, שהקב"ה נתן לו את האפשרות להיות השליח שלו לעסוק בענין זה.

9 וברור הדבר, שעיי"ז הנה גם אלו שלפי שעה נאבדו בהגשמיות או בדרכים עקלקלות ברוחניות,
 10 שהסירו אותם רח"ל מהדרך שבשבילה יצאו משם – ישוּבו גם הם וימצאו את דרכם בחיים, דרך המלך,
 11 מלכו של עולם, כך, שיעמידו את כל אחד מהם להיות "צבאות ה'", שזהו רצונם האמיתי.

12 טז. ובענין זה צריכה להיות החלטת כל אחד ואחת – כיון שהנשים יכולות לפעול בענין זה עוד
 13 יותר מאשר האנשים⁷⁶:

14 העמדת הבית בכל מקום היא ע"י האשה, "עקרת הבית"⁷⁷. ועאכו"כ כשבאים למקום חדש, לאחרי
 15 שהרסו את כל סדר החיים שניהלו יותר מיובל שנים, וצריכים להתחיל לבנות הן עניני פרנסה הן עניני
 16 חיים – הנה בעניני פרנסה עוסק בעיקר הבעל, ואילו באשה תלוי' הנהגת הבית;

17 וגם בנוגע להנהגת הבעל – מסבירה האשה, שאע"פ שבהיותם מעבר השני של המחיצה לא היתה
 18 ברירה והוכרחו להסתפק בנוגע ליהדות באופן שאפילו עם מסירת-נפש לא היו יכולים להגיע למעלה
 19 יותר, הנה כשנמצאים עתה במעמד ומצב שהסירו את הגזירות וההגבלות, ביכלתה להעמיד את הבית
 20 באופן שיהי' בית יהודי בכל הפרטים.

21 וכאשר עקרת הבית מחליטה כך – נעשה כן בפועל, וכאמור לעיל (סי"ג), ע"י הרוחניות נמשכת
 22 ברכת ה' גם בגשמיות.

23 יז. ועוד זאת, שענין זה ישפיע מיד גם על אלו שנמצאים עדיין שם:

24 עכשיו אין מחיצה המפסקת, כך, שכל ענין שנעשה בפינה אחת, יודעים אודותיו בכל קצוי תבל.
 25 ובכן: יש יהודים שנמצאים לפי שעה בצד השני של המחיצה, והם שואלים ומבררים מה נעשה עם
 26 קרוביהם וידידיהם ומכריהם שיצאו משם, האם אכן מצאו מה שחיפשו – "הם חיינו ואורך ימינו", האם
 27 עזרו להם בכך, והאם הם הולכים "מחיל אל חיל"⁷⁸ בחינוך עצמם ובחינוך הבנים והבנות.

28 וכיון שכן, צריך להזהר שלא יהי' מקום לומר: מהי טענתכם שאתם מחפשים יהדות – הנה פלוני בן
 29 פלוני שיצא לחירות, ונעשה פחות דתי, רח"ל, מכמו שהי' במוסקבה, לנינגרד, אודסה או קיוב!...
 30 ולאידך גיסא:

31 כאשר תגיע ידיעה למוסקבה או ללנינגרד או לפינה נדחת בגרוזיא וכוּכרה, שפלוני בן פלוני, חבר
 32 טוב ומכיר שלו, יצא מן המיצר והשבי', ומיד נעשה אצלו בית יהודי, עם חינוך הבנים והבנות כדבעי
 33 ב"חדר" וב"שיבה", לבנים, בסדר הלימוד שלהם, ולבנות בסדר הלימוד שלהן, ובודאי מתוך שמירת
 34 שבת, אכילת כשרות, טהרת המשפחה ושמירת כל המצוות שחייבים בהם – הרי זה יפעל פתיחת הדלת
 35 עבור אלו שנמצאים שם, ויחזק את טענתם שגם הם צריכים לצאת משם, ויתבטלו שאר מחיצות וגדרים
 36 והגבלות שעדיין נשאר שם.

76 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ס"ע 352. תתעא. ע' תתנח ואילך.
 וש"נ. 78 תהלים פד, ח.

77 ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע'

1 כשתגיע ידיעה מכל אחד ואחת מאלו ששיחררו משם, שרואים בפועל את התוצאה מזה בחיי יום-יום
2 וב"מעשה הוא העיקר" – הרי זה יוסיף תוקף אצל אלו שעדיין נמצאים שם, שידרשו את היציאה משם
3 בתוקף המתאים, ובודאי יתנו להם היתרי-יציאה לצאת משם,

4 – כפי שרואים בפועל, שכאשר מבקשים מתוך תקיפות, הרי זה עוזר! "הפגנות", לא עזרו בעבר,
5 ולא עוזרים גם עכשיו⁷⁹; הלואי יתבטל ההיזק שגרמו ההפגנות! מה שכן עזר – הרי זה התוקף של
6 אותם יהודים שביקשו לצאת משם, ולא בגלל שמחפשים שפה או תרבות וכל הענינים שבעולם, אלא
7 כפי שאמרו בפשטות: בתור יהודי, רצוני שתהי' לי אפשרות לחיות כמו יהודי! וזה מה שפעל, כיון
8 שראו שמתכוין לכך באמת, ולא יוכלו להיפטר ממנו –

9 ואכן יצאו משם – כלשון הכתוב⁶⁶: "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו" – כיון ששם אין חילוק
10 בין "נערינו" ל"זקנינו" בנוגע ליהדות, כיון שלאף אחד מהם לא היתה הזדמנות לקבל חינוך של "חדר",
11 "ישיבה" או בית-ספר דתי לבנות, וגם מסירת-נפש לא היתה מועילה! – לכל היותר היו יכולים לחנך
12 ביחידות, ב"מרתף"... אבל העילוי שניתוסף ע"י "דיבוק חברים" ו"פלפול התלמידים"⁸⁰ וכו', לא הי' שם
13 במציאות.

14 וזוהי גם נתינת כח עבור העולים חדשים שבאו משם, שטוענים, לשלל לראש צריכים להסתדר
15 בפרנסה גשמית, ולאח"ז יוכלו לחשוב אודות ענין הרוחניות, שהרי הנשמה זקוקה לגוף שעל ידו תוכל
16 לפעול בעולם – בידעו שאין זה רק ענינו הפרטי, שהרי מסתכלים עליו הן אלו שנותנים את היתרי
17 היציאה ממדינה ההיא, והן אלו שצריכים להגיש בקשה להיתר יציאה, למרות שיודעים שבגלל זה יפטר
18 אותם ממישרתם, ויציקו להם, ויצטרכו להשאיר שם את הכל, ולהתחיל לאח"ז חיים חדשים מאל"ף, מן
19 המסד ועד הטפחות.

20 יח. ויה"ר שיתאחדו כולם יחד ע"ז ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"⁸¹, ובדרכי נועם ובדרכי שלום,
21 וכפי שבעל ההילולא הראה את הדרך – שע"י מס"נ מבטלים את חשכת הגלות באופן שלא זקוקים
22 עוד לענין של מס"נ, ויכולים לפעול בדרך הטבע שתהי' דרך המלך, מלכו של עולם, זה הקב"ה – לחיות
23 את חיי היום-יום בדרך התורה והמצוה, ולהכין את עצמו ואת העולם – "לתקן עולם במלכות שדי"⁸².
24 ובקרוב ממש פועלים שיהי' סוף הגלות, אתחלתא דגאולה וגאולה בשלימותה, תיכף ומיד, ובלשון
25 הרמב"ם⁸³: "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה.. ומיד הן נגאלין", בשמחה ובטוב לבב,
26 ו"ביד רמה".

27 * * *

28 יט. דובר לעיל⁸⁴ שבחיינו של כל אחד מישראל צריך להיות הענין של יציאת מצרים, כמ"ש רבינו
29 הזקן⁸⁵: "בכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים", היינו, שביום זה צריך
30 לצאת מההגבלות של יום זה, ולהעמיד את עצמו למעלה מהגבלות אלו.

31 וסיפור התורה אודות יצי"מ אצל כל עם ישראל בפעם הראשונה – צריך להשתקף ב"יציאת מצרים"
32 של כל אחד מישראל בחייו היום-יומיים בכל יום בפני עצמו.

33 וע"ד ש"התורה כללות ופרטות ניתנה"⁸⁶, וכל מצוה כלולה מכל המצוות⁸⁷, ועד שכל תרי"ג מצוות

(79) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 257. וש"נ.

(80) אבות פ"ו מ"ו.

(81) בשלח יד, ח.

(82) נוסח התפלה – "וע"כ נקוה לך".

(83) הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(84) בהתוועדות דיום הש"ק ס"ח (תורת מנחם – התוועדויות

חע"א ע' 69).

(85) תניא רפמ"ז.

(86) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ. וראה גם תורת מנחם

– התוועדויות ח"ע ע' 295. וש"נ.

(87) ראה תורת מנחם – התוועדויות שם ע' 243. וש"נ.

1 כלולים בעשה"ד (כנ"ל מפירוש רש"י⁵³), ויתירה מזה – כמאמר הבעש"ט⁸⁸ שכולם כלולים בדיבור
 2 הראשון – "אנכי ה' אלקיך"⁵² [ונדברי רבינו הזקן⁸⁹ ש"שני דברות הראשונים אנכי ולא יהי' לך הם
 3 כללות כל התורה כולה, כי דיבור אנכי כולל כל רמ"ח מצוות עשה, ולא יהי' לך כולל כל שס"ה מצוות
 4 לא תעשה, ולכן שמענו אנכי ולא יהי' לך לבד מפי הגבורה⁹⁰, מפני שהם כללות התורה כולה"], ועד
 5 שכלולים בתיבה הראשונה שבדיבור הראשון – "אנכי", ועד להתכללות בראש תיבת "אנכי" – באות
 6 אל"ף, שלכן מסרו יהודים נפשם שלימוד אל"ף-בי"ת של ילדי ישראל יתחיל מ"קמץ אל"ף אָ", כיון
 7 שזוהי ההכנה שיהי' אצלם ה"קמץ אל"ף אָ" של "אָנכי הוי' אלקיך"⁹¹.

8 וכיון שמצינו ביצי"מ ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה" (כנ"ל סי"ח), הרי מובן, שהקב"ה דורש
 9 מיהודי, ובמילא נותן לו כח, שיגיעתו עם עצמו לצאת מהמצרים וגבולים שלו תהי' בשמחה ובטוב
 10 לבב, ו"ביד רמה".

11 וענין זה בא לידי ביטוי בענין השירה – כפי שרואים שכאשר יצי"מ היתה בשלימותה, בשביעי של
 12 פסח (שהרי עד אז הי' תוקף במצרים, ורק אז נתבטל כל הענין דמצרים באופן ש"אחד מהם לא נותר"⁹²,
 13 ונעשית יצי"מ בשלימותה⁹³), התבטא הדבר בענין השירה – "אז ישיר משה ובני ישראל"³³.

14 והרי על זה איתא בגמרא במסכת סנהדרין⁹⁴: "שר לא נאמר אלא ישיר", לשון עתיד, בתחיית המתים.
 15 ובינתיים, בשעה שישנו אצל יהודי הענין של יצי"מ בכל יום, הרי זה צ"ל באופן שיוצא "ביד רמה",
 16 וכאמור לעיל (סט"ו) שהמס"נ אינה באופן שנאנח על כך שצריך למסור נפשו, אלא אדרבה: בשמחה
 17 ובטוב לבב, ששמח מזה שיש לו הזדמנות למסור נפשו עבור דבר טוב; ולא די שאומר זאת בדיבור,
 18 אלא הדבר צריך להתבטא גם בשירה, שכן, כיצד יודעים שנסתיים הענין דמצרים – כשישנו הענין
 19 ד"ישיר".

20 כ. ובפרטיות יותר:

21 בעל ההילולא מבאר בכמה שיחות⁹⁵, שישנה דרגת הנשמה כפי שהיא כבר מלובשת בשכל, שהוא
 22 מדוד ומוגבל, ויכול לבוא לידי ביטוי באותיות ותיבות, שמצדה יש בכחו לכתוב אודות ענין מסויים,
 23 לדבר ולצעוק, ולשמוח על זה, אבל עדיין אין זה חודר בו לגמרי, כיון שישנה עיקר הנשמה שלמעלה
 24 מהתלבשות בשכל, שלכן אינה יכולה לבוא לידי ביטוי באותיות ותיבות.

25 וזוהי המעלה בענין השירה – שבה מתבטאת כל הנשמה ועיקר הנשמה שאינה יכולה לבוא לידי
 26 ביטוי באותיות ותיבות מוגבלים, ולכן אין לה ברירה אחרת, ומוכרחת לבטא את רגשותי' ע"י שירה.

27 [ובזה יש מעלה אפילו לגבי ענין שבא לידי ביטוי (לא באותיות ותיבות, אלא) במעשה, כמו ע"י
 28 נשיקה או ריקוד – כי, גם כאשר אצלו הרי זה באופן שלמעלה מהתבטאות באותיות ותיבות, הרי כשיש
 29 צורך בהשפעה על הזולת, יתכן שלא תועיל הנשיקה או הריקוד, שהרי יכול להיות שהזולת אינו רואה
 30 זאת, כיון שמביט לצד אחר (ומה גם שיש מציאות שמנשק את עצמו, או שמנשק דבר דומם, כפי שמצינו
 31 כמה סיפורים בתורה – בזהר ובכ"מ⁹⁶); משא"כ בשירה שנשמעת גם אצל הזולת].

32 כא. וזהו שאמרו רז"ל⁹⁷ "אין אומרים שירה אלא על היין", "המשמח אלקים ואנשים"⁹⁸:

(88) ראה בן פורת יוסף כג, ד. וראה גם תורת מנחם –
 התועדויות חס"ב ס"ע 126. וש"נ.
 (89) תניא רפ"כ.
 (90) מכות כד, רע"א. וש"נ.
 (91) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 117 הערה
 17. וש"נ.
 (92) תהלים קו, יא.
 (93) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח ס"ע 156.
 וש"נ.
 (94) צא, ב. מכילתא ופרש"י עה"פ.
 (95) ראה לקו"ד ח"א קב, א [ע' קצה ואילך] ואילך. סה"ש
 תרצ"ז ע' 221. תש"ב ע' 122. תש"ח ע' 180. תש"ט ע' 299.
 תורת מנחם – התועדויות דלקמן הערה 100. וש"נ.
 (96) ראה – לדוגמא – כתובות קיב, סע"א. רמב"ם הל'
 מלכים פ"ה ה"י. זהר ח"א ד, א. ח"ג קסו, ב. קסח, א. וראה גם
 תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ס"ע 155 ואילך. וש"נ.
 (97) ברכות לה, א. וש"נ.
 (98) ס' שופטים ט, יג.

1 בנוגע לענין השמחה – רואים שכאשר אדם נמצא בשמחה, אזי מתגלים אצלו ענינים כאלו שמקודם
 2 לכן לא ידעו שישנם אצלו, כיון שהיו בהעלם.

3 וכיון ש"יין" הוא "המשמח .. אנשים" ומגלה אצלם דברים נעלמים, בהכרח לומר שגם ביין עצמו
 4 ישנו ענין זה (שהרי אין בעולם דבר שהוא במקרה) – כי, יין אינו כמו מים שנמצאים בעולם כפי שהם,
 5 שהרי יין אינו נמצא בעולם כמו שהוא, אלא ישנם ענבים שבתוכם ישנו יין, אבל היין הוא בהעלם [שלכן
 6 דינם של ענבים – בנוגע לברכה וכיו"ב – הוא כמו מאכל, ולא כמו משקה], והיינו, שכל ענין היין הוא
 7 שדבר שבהעלם בא לידי גילוי; ולכן כאשר האדם שותה יין, נעשה גם אצלו כן – שהענינים שבהעלם
 8 באים לידי גילוי.

9 ולכן "אין אומרים שירה אלא על היין" – כי, כל זמן שאין יין שעל ידו מתגלה באדם חלק הנשמה
 10 שאינו בגלוי בשכלו ודיבורו, שזהו החלק הנסתר של הנשמה, שזהו עיקר הנשמה, אין עדיין ענין השירה
 11 (כי אם דיבור מתון); ורק כשישנו ענין היין, שאז מתגלה אצלו ההעלם שבתוכו – הרי זה בא לידי ביטוי
 12 בענין השירה.

13 וזהו מה שמסביר בעל ההילולא, שכל זמן שאדם עומד במעמד ומצב של הגבלה, אינו יכול להגיע
 14 לשירה; ומזה מובן, שכאשר ישנו ענין השירה, הרי זה סימן שהאדם יצא מההגבלות שלו.

15 ועוד זאת:

16 כשם שהיין יש לו השפעה על האדם לגלות מה שנמצא אצלו בהעלם, כן הוא גם בנוגע לענין השירה
 17 – שלאחרי שמתחיל לשיר (בגלל שכבר נתעלה מההגבלות שלו ויצא מ"מצרים"), הנה השירה עצמה
 18 מגלה אצלו חלק נוסף שנשמתו שהי' עד אז בהעלם, שגם הוא יבוא לידי גילוי.

19 כלומר: גם התחלת השירה היא כבר במעמד ומצב נעלה, שהרי אי אפשר להתחיל לשיר כל זמן
 20 שאינו נמצא במצב רוח מרומם, למעלה ממעמדו ומצבו הרגיל בימות החולין; ולאחרי כן, הנה השירה
 21 עצמה פועלת אצלו עילוי גדול גם לגבי המעמד ומצב שהביא אותו לענין השירה.

22 כב. ובפרטיות יותר – יש בשירה גופא כמה אופנים:

23 יש שירה בכלי ויש שירה בפה (כידוע ב' הדעות אם "עיקר שירה בפה" או "עיקר שירה בכלי"⁹⁹),
 24 והיינו, שגם בשירה בכלי בא ההעלם לידי גילוי, אבל רק באופן של מדידה והגבלה, שעל זה מורה ענין
 25 הכלי; ולמעלה מזה – שירה בפה, ללא כלי, למעלה ממדידה והגבלה.

26 ובשירה בפה גופא יש חילוק בין שיר עם תיבות, לניגון ללא תיבות¹⁰⁰.

27 ובהקדמה – שאפילו שירה עם תיבות היא למעלה מאמירת התיבות עצמם ללא ניגון (כמבואר גם
 28 בשיחות של בעל ההילולא⁹⁴).

29 – ולהעיר גם מסיפורי החסידים שכאשר רבינו הזקן הי' עונה על שאלות בענינים שלכאורה הם
 30 במדידה והגבלה, הי' אומר זאת מתוך ניגון¹⁰¹, ועד שיש חסידים שחוזרים את המענה יחד עם הניגון
 31 כפי ששמעו מאבותיהם וזקניהם. –

32 ונוסף לזה, גם בניגון עם תיבות, הנה בין התיבות יש גם תנועות ללא תיבות, וכמו בשיר הלויים
 33 בביהמ"ק, שאף שהיו בו תיבות, הרי בין דיבור לדיבור, בין תיבה לתיבה, היו גם תנועות שאין בהם
 34 תיבות, כי אם שירה בלבד.

35 אך ישנו ניגון נעלה יותר – שלא שייך כלל שתהי' לו אחיזה בתיבות, והיינו, לפי שנמצא במעמד

101) ראה גם שיחת יו"ד שבט תשט"ז ס"ו (תורת מנחם –

99) סוכה נ, ב. וש"נ.

100) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 119. וש"נ. התוועדויות חט"ז ע' 43. וש"נ.

1 ומצב שלמעלה מכל מדידה והגבלה, ולכן אינו יכול לצמצם את עצמו באופן שיבוא לידי ביטוי בכמה
2 תיבות מדודות ומוגבלות.

3 וזהו שמצינו בנוגע לניגונים של רבינו הזקן, שהניגון העיקרי – ניגון ד' הבבות – הוא ניגון ללא
4 תיבות, וכולל כל סדר ההשתלשלות באותו ניגון, שזה מורה על היותו למעלה מכל הניגונים¹⁰².

5 וגם לאחרי שנמצא כבר במעמד ומצב שלמעלה מהגבלות, עד שאינו יכול להתבטא בניגון בדיבור,
6 כי אם בניגון ללא תיבות – הנה הניגון ללא תיבות גופא פועל בו עליו גדול יותר.

7 והענין בזה – שכיון שהנשמה קשורה עם הקב"ה, שהוא אין-סוף, יכולה גם הנשמה להתעלות תמיד
8 בעילוי אחר עליו, ולכן, ככל שתגדל מעלת היציאה מההגבלה בהתחלת הניגון, מעלה אותו הניגון עצמו
9 למעלה יותר.

10 כג. וכל זה נוגע לשליחותו של יהודי מידי יום ביומו לעשות כל התלוי בו לצאת מההגבלות
11 ("מצרים") שלו – שאין לו להסתפק ביציאה מההגבלות סתם, אלא עליו לעשות זאת "ביד רמה"
12 ובשמחה, ובאופן של שלימות, עד שאינו יכול להסתפק בדיבור סתם, אלא באופן של שירה שלמעלה
13 ממדידה והגבלה של חיי היום יום, אפילו ע"י שירה עם תיבות, ומזה מגיע גם לשירה שלמעלה מתיבות
14 (נוסף על האמור לעיל שאפילו בשירה עם תיבות יש תנועות ללא תיבות בין דיבור לדיבור).

15 וענין זה צריך להיות אצל כל אחד מישראל בתור פרט – כמו אצל כלל ישראל, כפי שהי' ביצי"מ:
16 "אז ישיר משה", וכאמור, "שר לא נאמר אלא ישיר", שבשירה זו ישנם כבר "בכח" כל השירות שלאח"ז,
17 עד לשירה שתהי' בגאולה העתידה עלי' נאמר¹⁰³ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" – "שיר
18 להוי' שיר חדש", כיון שתהי' גאולה שאין אחרי' גלות (כנ"ל ס"ה).

19 וכפי שאומר כל אחד מישראל בהגדה בחג הפסח בכל שנה: "ונודה לך שיר חדש", היינו, שאפילו
20 כשנמצאים בגלות בחושך כפול ומכופל, בכחו של יהודי להעמיד את עצמו במעמד ומצב של "שיר
21 להוי' שיר חדש" בתור פרט, ולאח"ז מצליחו הקב"ה להכריע את עצמו וכל העולם כולו לכף זכות¹⁰⁴,
22 ולהביא את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יאמרו כל בני" את ה"שיר חדש" להוי',
23 ובקרוב ממש.

24 כד. (ואח"כ אמר):

25 כיון שדובר אודות היהודים שבאו ממדינה ההיא – ינגנו עתה ניגון שמנגנים שם. (והוסיף): ישנם
26 כאלו שמכירים אותם ניגונים – שינגנו כולם יחד, או שאחד יתחיל וכולם יעזרו לו.

27 [אחד מהעולים מרוסי' התחיל לנגן את הניגון "אי וואַדע מיא נייע פּאַטאַנים כו", ואח"כ ניגן את
28 הניגון "עך טי זימליאַק .. סלוזשבאַ יעוורייסקאַאַ".]

29 * * *

30 כה. יש להתעכב גם על ענין שאירע ברגע שלפנ"ז, אף שלכאורה הרי זה כאילו אירע במקרה –
31 שהרי ידועה תורת הבעש"ט¹⁰⁵ שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, אפילו דבר הקשור עם דומם, ואפילו
32 דבר שאינו קשור עם עצם ענין הדומם, אלא עם תנועה שלו, ואפילו לא עם התנועה עצמה, אלא באיזה
33 אופן תהי' התנועה – גם על פרט זה חלה השגחה פרטית; וכמבואר במק"א¹⁰⁶ שזה קשור עם מחשבה
34 הקדומה דאדם קדמון.

102) ראה לקו"ד שם. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' רח ה"ד.

ואילך. וש"נ. 105) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

103) מיכה ז, טו. 106) לקו"ד ח"א פד, ב [ע' קסא].

104) ראה קידושין מ, סע"א ואילך. רמב"ם הל' תשובה פ"ג

1 וכפי שגילה בעל ההילולא¹⁰⁶ עד כמה נוגע ענין זה:

2 בשעה שהלך פעם לטייל עם אביו, הנה בהיותו טרוד להתבונן בענין ששמע מאביו, תלש עלה מאילן
3 – בלכתם במקום של אילנות – ומלל אותו בין אצבעותיו.
4 והעיר לו אביו על כך,

5 – אף שמצינו בגמרא במסכת שבת¹⁰⁷ (בסוגיא דמתן-תורה) בנוגע לאופן ההנהגה מצד הטיירא
6 בגירסא: "ההוא צדוקי דחזי" לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא דידי' תותי כרעא וקא מייץ
7 בהו וקא מבען אצבעתי' דמא, אמר לי' עמא פזיזא כו'" –
8 שאין לתלוש עלה מאילן ולמללו בין האצבעות בלי שימת לב, כיון שזהו פרט בהשגחה פרטית, והרי
9 זה נוגע ביותר כו', כיון שאצל הקב"ה לא שייך לחלק בין ענין ההשגחה לשאר עניניו, כמ"ש רבינו
10 הזקן¹⁰⁸.

11 ולהעיר גם מסיפור בעל ההילולא¹⁰⁹ שהזכרת הענין דהשגחה פרטית נתן לו כח לעמוד בנסיונות...
12 בהיותו במאסר הנורא שהי' קשור עם משפט שפסק-דינו הי' היפך ענין החיים¹¹⁰, כשנזכר בתיבות
13 ספורות אלו ששמע אודות השגחה פרטית על עלה של אילן, ולא רק בנוגע למציאותו של העלה, אלא
14 גם בנוגע לאופן תלישתו מן האילן כו'.

15 ואם הדברים אמורים בנוגע לצומח ודומם וכו' – עאכו"כ ובמש"כ וק"ו בנוגע למאורע הקשור עם
16 יהודי, ובלשון הידוע¹¹¹, שכל דבר שיהודי רואה או שומע יש בו הארה והוראה בנוגע לעבודתו את קונו
17 ואת בוראו.

18 ובהתאם לכך, יש לקשר עם המדובר לעיל גם את הניגון שסיימו לנגן זה עתה, שבו מדובר אודות
19 "סלוזשבאָ יעוורייסקאַיאַ" (עבודה יהודית), כדלקמן.

20 כו. ענין העבודה ("סלוזשבאָ") ישנו בכל העמים כולם, אבל ישנו אופן מיוחד בענין העבודה ששייך
21 רק אצל בניי ("יעוורייסקאַיאַ").

22 ובהקדמה – שכל המציאות של בני אדם היא ענין החירות, להיפך מהמציאות של בעלי-חיים שאצלם
23 אין ענין החירות, כיון שכל ענינם אינו אלא לשמש את בני אדם; ורק אצל בני אדם ישנו ענין החירות,
24 כיון ש"אדם" הוא מלשון "אדמה לעליון"¹¹², והרי ה"עליון" הוא באופן של חירות אמיתית, ולכן יכול
25 להיות ענין החירות גם אצל בן אדם, ועאכו"כ אצל בניי – "אתם קרויין אדם"¹¹³, אמיתית ענין ה"אדם".
26 ובוזה גופא – הנה "אני נבראתי לשמש את קוניי"¹¹⁴, להיות עבדו של הקב"ה, "אנא עבדא דקודשא
27 בריך הוא"¹¹⁵.

28 אך ישנו אופן מיוחד של עבודה שישנו רק אצל בניי:

29 ישנו כלל (שנוגע להלכה) ש"עבדא בהפקירא ניהא לי"¹¹⁶, כך, שענין העבדות הוא היפך טבעו והיפך
30 ענינו, שנעשה רק מצד ההכרח, ומצטער מזה, כיון שהענין ש"ניהא לי" ובו מונח התענוג שלו הו"ע
31 ההפקירות, היפך ענין העבדות.

32 אבל ענין העבודה אצל בניי ("סלוזשבאָ יעוורייסקאַיאַ") הוא להיפך – שלא זו בלבד שהוא "עבדא
33 דקודשא בריך הוא", אלא הוא עושה זאת מתוך רצון ותענוג אמיתי.

(112) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(113) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(114) משנה ובריייתא קידושין בסופה.

(115) זח"ב רו, א.

(116) גיטין יג, א. וש"נ.

(107) פח, סע"א.

(108) ראה תניא שעהיוה"א פ"ז.

(109) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ריש ע' שיב. וש"נ.

(110) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ד ע' 409. וש"נ.

(111) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" ט אייר).

- 1 וכמבואר בארוכה בהמשך תרס"ו¹¹⁷, שתכלית העילוי בעבד היא – שדוקא מצד זה שאינו מציאות
2 לעצמו, אלא כל מציאותו היא מציאות האדון,
- 3 – וכידוע המבואר בחידושי הרשב"א¹¹⁸ בפירושו "מה שקנה עבד קנה רבו"¹¹⁹, שאין זה באופן
4 שתחילה קונה העבד, ואח"כ נקנה לרבו, אלא מלכתחילה "קנה רבו", כיון שהעבד אינו מציאות לעצמו
5 כלל –
- 6 הנה התענוג שלו הוא תענוג האדון.
- 7 כלומר: אין הכוונה שאצל העבד יש רק ענין העבדות באופן של קבלת-עול, ואין אצלו כח התענוג,
8 כח הרצון וכו', אלא אדרבה: דוקא יש לו רצון ותענוג, כך, שעבודתו היא מתוך תענוג (היפך הענין
9 ד"בהפקירא ניחא לי"), אלא שכל מציאותו היא מציאות האדון, כך שהתענוג שלו הוא תענוג האדון.
- 10 ומובן, שבמצב כזה לא שייך שיעשה חשבון, שכיון ש"בהפקירא ניחא לי", ינסה למצוא תירוץ
11 להתחמק מהעבודה, להעבירה למישהו אחר וכו' וכו' – כי, כאשר תענוג האדון נעשה התענוג שלו, הרי
12 מעצמו מובן שבשמעו שישנו רצון וציווי האדון שיעשה ענין פלוני, הנה לכל לראש עושה זאת;
- 13 ולאחרי כן, הנה כיון שיש לו גם ענין של שכל – שזהו אמנם שכל האדון, אבל הוא צריך להשתמש
14 בשכל זה – רוצה גם להבין זאת. והיינו, שרצונו שגם מצד שכלו תהי' כל מציאותו מציאות האדון, ולכן
15 רצונו שיונח אצלו שכל האדון, שמצדו בא ציווי ופקודת האדון.
- 16 כז. וזהו כללות הענין שנאמר בגמרא במילים קצרות – שבנ"י קיבלו את התורה (שעז"נ¹²⁰ "היום
17 הזה נהיית לעם") ע"י הקדמת "נעשה" ל"נשמע"¹⁰⁷;
- 18 לכל לראש – צריך להיות הענין ד"נעשה".
- 19 וכיון שהתורה היא תורת אמת, הרי מובן שכוונת התורה שהענין ד"נעשה" יהי' באמת – שצריך
20 להיות מונח בזה בכל מציאותו: מתוך קבלת-עול, רגש שבלב, הבנה שבשכל, רצון ותענוג, שבאופן כזה
21 העשי' היא באמת, שהרי לולי זאת, עושה זאת חצי אדם, שלישי אדם – רק חלק מסויים מהאדם, ולא
22 כל האדם, ולכן אין זו עשי' אמיתית, כיון שחלק ממנו נשאר מבחוץ.
- 23 ומזה מובן, שכאשר תורת אמת אומרת שהיא ניתנת באופן שבנ"י מקדימים "נעשה" ל"נשמע" – הרי
24 זו עשי' יהודית ("סלוזשבא יעוורייסקאִיא"), שנעשית בתענוג ובשמחה ובטוב לבב.
- 25 כח. וזהו משנת"ל בארוכה בנוגע לענין המסירות-נפש – אפילו במצב של הרווחה והרחבה – שאין
26 זה באופן שנאנח על זה שצריך למסור נפשו, אלא אדרבה: יש לו תענוג מאין כמוהו, שלא זו בלבד
27 שביכלתו לעבוד את הקב"ה ע"י ה"כלים" של הנשמה, בחלק הנשמה שבא בהתלבשות ובמדידה והגבלה
28 בגוף, אלא הוא מוסר את כל נפשו להקב"ה.
- 29 וכפי שמבאר רבינו הזקן¹²¹ בנוגע לענין העקדה: "וריוותי דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד לנו
30 ולבנינו עד עולם",
- 31 וממשיך לבאר: "כי העקדה עצמה אינה נחשבת כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה, בשגם כי
32 ה' דיבר בו קח נא את בנך כו', והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה' גם כי לא דיבר
33 ה' בס", כך, שבשביל זה אין צורך בהפלאה של אברהם אבינו להזכיר את נסיון העקדה בכל יום ויום,
34 אלא החידוש הוא – "שא"א ע"ה עשה זאת בזריוות נפלאה, להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון
35 קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו".

117) ע' שט [תי] ואילך.

118) קידושין כג, ב.

119) פסחים פה, ב. קידושין שם.

120) תבוא כז, ט.

121) תניא אגה"ק סכ"א.

1 כלומר: למרות שענין העקדה הי' לא רק היפך טבע האדם שיש לו אהבה עצמית לבנו יחידו, אלא
 2 גם היפך טבעו של אברהם בעבודת ה', שנקרא "אברהם אוהבי"¹²², כיון שעבודתו היתה בענין החסדים:
 3 הכנסת אורחים, גמילות חסדים וכו', הנה גם ענין זה שהי' היפך כל חייו בעבודת ה', לא זו בלבד שקיימו
 4 בפועל, אלא "עשה זאת בזריות נפלאה, להראות שמחתו וכו'" (ככל הלשונות שמבאר שם, שזהו ענין
 5 הדורש ביאור לעצמו¹²³).

6 ומסיים: "וממנו למדו רז"ל לקיום כל המצוות כו'" – שהרי התורה אינה ספר של סיפורים יפים,
 7 אלא ספר של הוראות, כך, שזוהי הוראה והלכה לכל אחד מישראל שקורא ולומד פרשת העקדה –
 8 ללמוד מזה ש"וישכם אברהם בבוקר", "נזדרזו למצוה", "ויחבוש את חמורו", "הוא בעצמו ולא צוה
 9 לאחד מעבדיו"¹²⁴ (אע"פ שהי' זה רק ענין של מכשירי מצוה והכנה למצוה, ככל הגדרים שביריחוק הערך
 10 בין "ויחבוש את חמורו" לקיום הציווי עצמו), בגלל שמחתו וחפצו כו'.

11 כט. וענין זה בא בהמשך להמדובר לעיל (ס"ו) אודות צו השעה – שאין צורך להסתובב ולחשוב
 12 כיצד יכול לעבוד את ה', או באותיות פשוטות יותר: מהו תפקידו היום, במצב ההוה בעולם ואצל בני
 13 – כיון שחסכו ממנו את כל החקירה ודרישה, שהרי הנוער היהודי בא ומרעיש (מתוך "טומל"
 14 ו"שטורעם") שהם נמצאים ב"חלל ריק", כיון שחינכו אותם ל"ריקנות", והם רוצים תוכן בחיים.

15 וכאמור לעיל (ס"ו) הדוגמא מענין הצדקה – שיש דין בשו"ע¹²⁵ ש"מאד יש לזוהר בה .. אם לא
 16 יתן לו מיד", והיינו, שזהו ענין שאינו סובל דיחוי אפילו לרגע אחד בשביל איזה ענין שיהי'.

17 וכדי לעורר יותר ("ס'זאָל זיין מערער איינגעפרעסט"), מוסיף ומביא בשו"ע גם סיפור – אף שבדרך
 18 כלל הובאו בשו"ע רק דינים, ועד שבכל ריבוי הסימנים שישנם בשו"ע יש רק סיפורים אחדים, וא' מהם
 19 הוא סיפור זה¹²⁶ – "כעובדא דנחום איש גם זו"¹⁶.

20 ולהעיר, שכיון שנחום איש גם זו הי' רבו של רבי עקיבא¹²⁷, ה"כונה" של תורה שבע"פ כולה –
 21 "כולהו אליבא דרבי עקיבא"¹²⁸, הרי מובן, שדחייתו לרגע את נתינת הצדקה לעני ("עד שאפרוק מן
 22 החמור") לא היתה באופן שבאותו רגע הי' במעמד ומצב של הנאת עצמו, או סתם רגע בחיים, אלא
 23 מדובר אודות חייו של נחום איש גם זו, רבו של רבי עקיבא, המקור של כל תורה שבע"פ; ואעפ"כ,
 24 כיון שלא נתן צדקה לעני מיד, אירע רח"ל הסיפור המובא בשו"ע.

25 ודוגמתו בנוגע להמדובר לעיל שהענין הראשון שבו צריך לעסוק בכל מדינה ומדינה ועיר ועיר הוא
 26 חינוך הנוער – שאין זה כמו גבאי צדקה שצריך לחשוב ולחפש היכן נמצא העני, אלא צריך רק לקיים
 27 את הציווי "לא תקפוץ את ירך"³⁸, כיון שה"עני" בא אליו ודופק ומרעיש כו', ועד כדי כך גדלה עניותו,
 28 שאינו יודע במה צריכה להתבטא החיות שלו, וכיצד ימלא את הריקנות שבו!

29 ל. ועד"ז בנוגע לענין השני שדובר אודותיו (סי"ג):

30 ישנם עשרות אלפים יהודים שיצאו מעבר למחיצה של מדינה שבה לא היתה להם אפשרות (אפילו
 31 ע"י מס"נ) לחיות חיים יהודיים (מלבד נקודות ספורות שהיו יכולים לעמוד בהם מתוך מס"נ), ופעלו
 32 על עצמם למסור נפשם ולשבור לגמרי את כל סדר חייהם המסודרים ולהתחיל את החיים מאל"ף, מתוך
 33 תקוה שבצאתם מהמיצר ושבי' יוכלו "למצוא את עצמם" – שזהו מה שהם רוצים, אבל בעצמם אינם
 34 יודעים מהו הצמא והרעב שלהם;

35 ובצאתם משם, עומדים בתמהון גדול על כך שמסביבם מתעסקים בענינים של מה-בכך!

(125) יו"ד רסרמ"ז.

(122) ישעי' מא, ח.

(126) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ע' 227. וש"נ.

(123) ראה גם אג"ק ח"ג ריש ע' קלט. תורת מנחם –

(127) ראה חגיגה יב, סע"א.

התוועדויות חל"ו ע' 50.

(128) סנהדרין פו, רע"א.

(124) וירא כב, ג ובפרש"י.

- 1 אפילו אלו שמסייעים להם – מסייעים רק בענינים טפלים;
- 2 ואפילו אלו שכבר רוצים לעשות משהו בענינים חשובים – מקשרים זאת עם תנאים שונים ומשונים:
- 3 עליו להרשם לארגון פלוני ולמפלגה פלונית, ולקבל על עצמו התחייבויות מסוימות, ואז יעשו לו טובה
- 4 ויתנו לו האפשרות להתנהג כיהודי בחייו במשך כל היום כולו, ולחנך כך את בניו ובנותיו – שבשביל
- 5 זה מסר נפשו לשבור את כל מה שהי' לו שם ובלבד לצאת מן המיצר ושבי'!
- 6 זהו דבר שלא הי' לעולמים! – כשמסבירים מה שקורה כאן, הנה לומר על זה "שומו שמים" הרי
- 7 זה ביטוי מדי חלש!...
- 8 במקום לדאוג ל"חדרים" ו"ישיבות" ובתי-חינוך על יסודי התורה והמצוה לילדות עבור העולים
- 9 החדשים – עורכים אסיפות בכל מקום ומקום, ודנים את מי למנות לחלק את הכסף, ולאח"ז עורכים
- 10 אסיפה חשאית – חדר לפני מחדר, ומזהירים שאף א' לא יספר על זה, כיון שאם יתפרסם הדבר בעיתון
- 11 אזי יתעורר רעש, שהרי זה לא יפה... – לקבוע "תנאים" לנתינת העזר: כיון שלאחר משך זמן יערכו
- 12 "בחירות", הנה מי שיבחר עבורם, יקבל את העזר הדרוש לו!
- 13 [ובמה מתבטא כבר העזר? – בה בשעה שהי' לו כל טוב גשמי בהיותו מעבר השני של המחיצה;
- 14 הוא בא לכאן כדי למצוא יהדות!...].
- 15 אפילו בנוגע לעזר גשמי הרי זה גם דבר מבהיל, וראי' לדבר, שאלו שעורכים את האסיפות מזהירים
- 16 שלא יתפרסם הדבר ברבים ח"ו! – אלא שיש כלל בגמרא¹²⁹ ש"כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית
- 17 בה משום לישנא בישא" (לשון הרע), ולכן, בו ביום נודע הדבר! ואעפ"כ, לא מנע הדבר שבאסיפה
- 18 השני' יחזרו וידברו באותו נוסח!
- 19 לא. ולאחרי כן ניתוספה צרה חדשה:
- 20 כיון ש"עם חכם ונבון הגוי .. הזה"¹³⁰, כפי שאומרת התורה ש"היא חכמתכם ובינתכם"¹³⁰, הנה
- 21 כשמתחילים לומר: "עשו משהו עבור הנוער", "עשו משהו עבור העולים החדשים", ישנו מיד המענה
- 22 – שלהיותו איש חכם ונבון, ואינו אוחז מהסדר ד"עמא פיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו"¹⁰⁷, הנה לכל
- 23 לראש יש לבחור אנשים חשובים שיערכו "מחקר" (כפי שנקרא כאן בעדינות: "ריסורטש"), וכדי
- 24 שה"מחקר" יהי' באופן טוב ומבוסס, יש צורך בכמה שנים, ובמילא דרוש שבביל זה הון תועפות!
- 25 לכל לראש "מרויחים" מזה – שלוקחים את הכסף שעל ידו היו יכולים להחיות עשירות אלפים
- 26 מהנוער היהודי שיוכלו לשוב לצור מחצבתם, ומשתמשים בו עבור מחקרים שאין בהם כל צורך לגמרי!
- 27 התועלת היחידה שיש ממחקרים אלו היא – שתהי' "פרנסה" עבור אותם אחדים שמתעסקים במחקר
- 28 זה! ...
- 29 וע"פ רוב בוחרים (לא עניים, אלא) כאלו שגם בלאה"כ יש להם פרנסה בהרחבה, אלא ש"מי שיש
- 30 לו מאתיים רוצה ד' מאות"¹³¹ (ולהעיר, שבמארז"ל הנ"ל אינו מפרט יותר מזה; אבל עכשיו, שחיים
- 31 בעולם שיש בו חידושים, אוחזים כבר במצב ש"יש לו ארבע מאות" ו"רוצה שמונה מאות", ועוד מוסיף
- 32 ו"מהדר" לרצות ב"פ ככה, ג' ד' וה' פעמים ככה!),
- 33 ונוסף גם ענין הכבוד ש"חכם יתקרי" ו"רבי יתקרי" – הוא זה שיחרוץ גורלם של עשרות אלפי נפשות,
- 34 אם לאחרי שלש שנים יתנו להם כמה פרוטות כדי להעמיד להם "מלמד" שילמד עמהם "אל"ף-בי"ת"
- 35 בנוגע למציאות שלהם – מהו יהודי ומהי יהדות, או שמסקנת ה"מחקר" תהי' – כפי שכבר אירע בעבר
- 36 – שיש לערוך מחקר נוסף לבדוק ולהחליט אם המחקר הקודם הי' נכון או לא, ואז ידעו איך להתקדם
- 37 וכו' וכו'!

131) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. ועוד.

129) ב"ב לט, סע"א ואילך.

130) ואתחנן ד, ו.

1 והגע עצמך: יהודים עברו כבר כל מיני צרות, וכל מיני שיטות שנוסו (לא על בעלי-חיים, כנהוג
 2 בחכמת הרפואה, אלא) על יהודים חיים... כל מיני השיטות בחקירה ובפילוסופי, באמונות טפלות
 3 ובכפירה רח"ל – נוסו כבר: פלוני בן פלוני – על בן, פב"פ – על תלמיד, ופב"פ – סתם כך על יהודי;
 4 אלא כיון שיש לו השפעה, עלה בדעתו בקומו היום משנתו, שלפי מעמד ומצב ההוה יש לנסות שיטה
 5 מסויימת שיתכן שהיא אמיתית, ולכן סבור שאין צורך בתורת משה, שניתנה ב"מדבר", כשעדיין לא היו
 6 במציאות כל עניני הגדלות שהמציאו לאחרונה...
 7 ולכן – ממשיך לטעון – לכל לראש עליו לערוך "מחקר" כיצד ליישם שיטה זו בחיים, וכדי
 8 שה"מחקר" יוכל להיות כדבעי, "על מי מנוחות"¹³², הרי זה צריך להיות באופן שיוכל לישב במנוחה
 9 בביתו כו' (כמובן מדברי הגמרא במסכת בכורות¹³³), ובשביל זה צריך ליתן לו הון תועפות; ומה שנעשה
 10 בינתיים בחוץ, ויתירה מזה: מה שנעשה בפנים, עם הבן או הנכד שלו, ילד או ילדה – אין זה ענינו;
 11 הוא עסוק ב"חכמתכם ובינתכם" – עריכת ה"מחקר"!!!
 12 ובכן: זוהי הצרה הכי גדולה – שלאחרי שעברו אלפי שנים ממתן-תורה בהר סיני, מחפשים מחקרים
 13 חדשים!
 14 וכמדובר לעיל (ס"ח), שבשעת מתן-תורה היתה עבודה קשה, כיון שלא ידעו אם זו תהי' "תורת
 15 חיים" ש'היא חיינו ואורך ימינו", או שזהו רק עול קשה של מלכות שמים, והי' צורך בענין של אמונה;
 16 משא"כ לאחר ששעברו אלפי שנים ממתן-תורה.
 17 וכאמור לעיל שכבר ניסו אצל בני" את כל השיטות – החל מ"עגל הזהב" מיד לאחר מ"ת, וכן העגל
 18 שהי' בזמן הבית בדן ובבאר-שבע,
 19 – שהעמיד אחד שהי' למדן מופלג, כדאיתא בגמרא במסכת סנהדרין¹³⁴ ש"תורתו . . לא הי' בה שום
 20 דופי", כ"שלמה חדשה"¹³⁵ ש"אין בה שום דופי", "ושניהם (הוא ואחי' השילוני) לבדם בשדה"¹³⁵, "שכל
 21 תלמידי חכמים דומין לפניהם כעשבי השדה" –
 22 ועד לימינו אלו, שעושים "ענין" גם מ"עם-הארצות" – שלא לחנך ולחזק ילד בשיטה מסויימת, כדי
 23 שלא להכריחו ולשלול אצלו ענין הבחירה, ורק לאחר שיגדל הנער וידע "מאוס ברע ובחור בטוב"
 24 (כלשון הכתוב בישעיה'¹³⁶), אזי יספרו לו שישנם כל מיני דתות, וישלחו אותו ללמוד אודות כל מיני
 25 אמונות טפילות (ועד לענינים של אכזריות) שאין להם כל שחר אפילו בשכל הפשוט, ויסמכו עליו שבגיל
 26 שמונה עשרה או עשרים ימצא את דרכו בחיים!
 27 והנקודה שבדבר – שבנוגע ל"מחקר", יש לסמוך על דברי ימי בני" במשך אלפי שנים, שבהם כבר
 28 ערכו את כל סוגי ה"מחקרים", לבחון מהו הענין בחיים שיביא לידי קיומו של יהודי, ומהי השיטה בחיים
 29 שמביאה להיפך הקיום כו'. ובשביל זה אין צורך באריכות זמן של כמה שנים, ואפילו לא חדשים
 30 ושבעות; זהו דבר ברור ומנוסה כבר, כמדובר כמ"פ בארוכה.
 31 לב. וכאמור, אין הענין והכוונה בזה לומר "מוסר", אבל עכ"פ יש צורך ב"קול קורא", וכמובן גם
 32 מהלשון בתנ"ך¹³⁷: "קול קורא במדבר", שמזה גופא מוכח שאפילו כאשר לפי שעה הרי זה בבחינת
 33 "קול קורא במדבר", אין רשות לוותר על ה"קול קורא".
 34 וכמדובר כמ"פ, שהצלחת העבודה שייכת להקב"ה, אבל העבודה של יהודי ("סלוזשבא יעוורייסקא")
 35 היא – לעשות מה שהקב"ה צוה עליו:

135) מלכים-א יא, כט.

136) ז, טו-טז.

137) שם מ, ג.

132) תהלים כג, ב.

133) ט, רע"א ובפרש"י.

134) קב, א.

1 הקב"ה צוה "ואהבת לרעך כמוך"¹³⁸ – עליו לקיים הציווי "ואהבת לרעך כמוך"; הקב"ה צוה "הוכח
2 תוכיח את עמיתך"¹³⁹ – עליו לקיים הציווי "הוכח תוכיח את עמיתך". וגם אם כבר עשה זאת תשעים
3 ותשע פעמים ולא פעל מאומה, "קול קורא במדבר" – צריך לעשות זאת "אפילו מאה פעמים"¹⁴⁰,
4 וכמבואר במפרשים¹⁴¹ שאין הכוונה רק מאה פעמים, ולא מאה ואחת, אלא זהו לשון הרגיל שמורה על
5 ריבוי פעמים ללא הגבלות.

6 וכאשר טוען: חבל על הזמן, שהרי כבר ניסה תשעים ותשע פעמים ולא פעל מאומה – אומרים לו:
7 הענין שלך הוא – לקיים "ואהבת לרעך כמוך", "הוכח תוכיח את עמיתך"; ואילו ההצלחה שבדבר –
8 הרי זה ענין ששייך להקב"ה.

9 אך אין הכוונה שכיון שהתורה אומרת לו "ואהבת לרעך כמוך", "הוכח תוכיח את עמיתך", ו"לא
10 תשנא את אחיך בלבבך"¹³⁹, אזי ילך ויערוך "מחקר" בנוגע לכל פרטי הענינים שבזה שנתבאר במפרשי
11 התורה וכו'; עליו רק לראות מ"ש בענין זה בשולחן-ערוך, ששם נאמר הציווי והענין כפשוטו.

12 ואדרבה: הדרך לבוא להבנת ציווי התורה, "נשמע" שפירושו "נבין"¹⁴² – אף שבעצם הרי זה שלא
13 בערך, שהרי מדובר אודות שכל האדון שהוא אדונו של עולם, שאינו בערך כלל לשכל האדם, ואין זה
14 אלא בגלל ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ו"הנותן בעין יפה נותן"¹⁴³ – הרי זה דוקא
15 ע"י הקדמת "נעשה" ל"נשמע".

16 וכאשר עושים זאת מיד, כציווי השו"ע שנתנית הצדקה צריכה להיות מיד (אפילו לא כפי שהי' אצל
17 גדול בישראל כמו נחום איש גם זו), שזוהי גם התנועה של עשיית תשובה מיד – אזי זוכים לגאולה
18 האמיתית והשלימה, שהרי "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה"¹⁴⁴, ובקרוב ממש, ובלשון הרמב"ם⁸³:
19 "הבטיחה תורה .. (ש)מיד הן נגאלין".

20 * * *

21 לג. אע"פ שכבר דובר אודות הענין הבא לקמן בהתוועדות של יום הש"ק¹⁴⁵, ולכאורה מהו הענין
22 לחזור עליו פעמיים – הרי כיון שנמצאים כאן כאלו שלא היו ביום הש"ק, והעיקר, שהדברים הנאמרים
23 עתה מגיעים לכמה מדינות ע"י הטלפון, הנה כדי להסיר מכשול, "לאפוקי מאיסורא", ברצוני לחזור
24 עוה"פ עכ"פ נקודת הדברים.

25 ובכן, המדובר הוא אודות מה שאירע בארץ הקודש בנוגע לענין של "אח ואחות":

26 בתחילה – נאטרו האח והאחות ע"י ב' וג' בתי-דינים, שחתמו בשמותיהם פסקי-הדינים ("מסמכים"
27 – כפי שנקראים שם), באמרם – כדברי המשנה במסכת סנהדרין¹⁴⁶ – "איש פלוני אתה זכאי איש פלוני
28 אתה חייב", ובאופן שכאשר הדברים יוצאים לחוץ מספיק לומר שהב"ד פסק כך וכך, ולא לומר "אני
29 מזכה וחבירי מחייבים כו'", ש"על זה נאמר¹⁴⁷ הולך רכיל מגלה סוד", אבל אעפ"כ, יודעים שבין
30 האוסרים היו הרבנים שמכהנים עתה ברבנות באה"ק (באופן שאין פוצה פה ומצפצף), אפילו אלו
31 שאומרים שהפס"ד שלהם נכתב באופן... אינני רוצה לחזור על המילים שאמרו עליהם!

32 ולאחרי כן הי' פס"ד נוסף – להיפך!

33 אך על זה היתה דעה ברורה מגדולי הפוסקים באה"ק ומגדולי הפוסקים בחו"ל, ועד להחלטה של
34 "אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה" – שפס"ד זה (וכיו"ב) בטל ומבוטל!

(143) ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(144) רמב"ם הל' מתנות עניים רפ"י.

(145) סי"ב (תורת מנחם – התוועדויות חע"א ע' 73). וש"נ.

(146) כט, א.

(147) משלי יא, יג.

(138) קדושים יט, יח.

(139) שם, יז.

(140) ב"מ לא, א.

(141) ראה לקו"ש חל"ד ע' 87. וש"נ.

(142) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 93. וש"נ.

1 ועכשיו באים ומחפשים כל מיני פירושים וענינים של סילוף – כלשון הפסוק¹⁴⁸ "השוחד יעוור עיני
2 חכמים ויסלף דברי צדיקים", ולא די בכך שמסלף דברי עצמו, אלא רוצה לסלף גם דבריו של פלוני,
3 אע"פ שאינו צדיק וכו'.

4 ולכן, החובה והזכות לומר עוה"פ דבר ברור מהי עמדתי בדבר:

5 אע"פ שאין עניני להתעסק עם פסקי הלכות – הרי כיון שזהו דבר ברור לגמרי, כשיודעים מי הם
6 האומרים שפס"ד זה הוא בטל ומבוטל, כך, שברור הדבר שכך קובע השולחן-ערוך באותיות ברורים,
7 ו"התורה הזו לא תהי' מוחלפת", אזי מעצמו מובן שלא יתכן שינוי בדעתי בענין זה – שלא כדעת
8 האומרים אולי הי' שינוי, ואולי אין הענין כ"כ בחריפות, ואולי אינו כ"כ בכירור וכו'.

9 והנני מנצל במיוחד את העובדה שע"י הטלפון יגיעו הדברים לכו"כ מקומות – שאלו שחפצים
10 להתחשב בדעתי, ידעו, שלא הי' בזה שינוי כלל לגבי המדובר בזה כבר כמ"פ,

11 שבשעה שלוקחים שוחד – לא יכולים להיות פוסק בדין זה!

12 אפילו לאחרי עשיית התשובה – הרי זה מועיל רק שיוכל לפסוק דין בענין אחר, אבל לא באותו ענין
13 שעבורו לקח שוחד; וקודם שעשה תשובה – ישנו פס"ד ברור מ"אגודת הרבנים" כאן ומגדולי הפוסקים
14 באה"ק ומגדולי הפוסקים בכל קצוי תבל, שפס"ד זה בטל ומבוטל, ופסקי דיניו בטלים ומבוטלים,
15 כמדובר לעיל.

16 ובזה לא שייך שינוי, לא בעבר ולא בהוה.

17 ואם מישהו ירצה לסלף את דברי ולומר, שמחר יהי' בזה איזה שינוי – כבר דובר כמ"פ ש"תורה"
18 אי אפשר לשנות!

19 בנוגע לאדם, איש ישראל – ניתנה בחירה חפשית, כך, שביכלתו לעשות ולומר כדברי התורה, או –
20 רח"ל ח"ו – היפך התורה, אבל לא עי"ז נעשה שינוי בתורה.

21 במילים אחרות: כשמדובר אודות רב, יש לו א' משתי הברירות: או לפסוק ע"פ "דבר הוי' זו
22 הלכה"¹⁴⁹, או (אם רצונו לפסוק באופן אחר, אבל אינו יכול לשנות את ההלכה) להודיע שהוא לא רב!
23 ובנוגע לדבר החדש, שטוענים שבנוגע לפס"ד שכבר נדפס בקונטרס הקודם היסוד של ההיתר, עשו
24 כמה שינויים בענינים עיקריים לגבי מה שנדפס – הנה: בימים אלו קבלתי זאת, ולאחרי העיון כפי
25 האפשרי וכו' – אין זה נוגע ושייך כלל לפסק-דין שניתן מאגודת הרבנים דארה"ב וקנדה, ומהפוסקים
26 בא"י ובכל מדינות תבל; כל האמור שם באריכות, לא דן כלל ב"שטח" שעליו בנוי הפס"ד שקובע
27 שהפס"ד הנ"ל בטל ומבוטל. וכל זה – מלבד הסתירות שיש בהנדפס, אשר, כאמור לעיל אין כאן המקום
28 ואין זה עניני לדבר על זה.

29 לד. ונקודת הדברים – ש"עת צרה היא ליעקב"¹⁵⁰:

30 בתחילה התנכלו ("געריסן שטיקער") לשלימות עם ישראל, ע"י הענין של "מיהו יהודי", ועכשיו
31 הגיע ענין חדש – שמתנכלים ל"דבר הוי' זו הלכה"; מ"ישראל" ל"אורייתא" – תורת ישראל;

32 לאחרי ה"רעש" אודות "מיהו יהודי", התחילו לחשוב ש"צרות אחרונות משכחות את הראשונות"¹⁵¹
33 – לא "מבטלות", שהרי הצרה נשארה בתקפה, אלא שע"ז שיתעסקו עם ענין חדש, אולי ישכחו על
34 "מיהו יהודי"!!!

35 ומכינים כבר "היתר" רח"ל בנוגע לקוב"ה... באמרם שיש להם "יסוד" בדברי הרמב"ם סוף הלכות

150) ירמי' ל, ז.
151) ברכות יג, א.

148) פ' שופטים טז, יט.
149) שבת קלח, ב.

- 1 מלכים¹⁵², ויש כאלו שרוצים להראות דוקא ענין של חסידות ולבסס זאת על יסוד פתגם של הבעש"ט¹⁵³,
2 הי' לא תהי'!
- 3 וכאמור לעיל, "התורה הזו לא תהי' מוחלפת",
- 4 — שזוהו דבר ברור, אחד מי"ג העיקרים¹² (שכמה מהם נרמזים בפיוט "אדון עולם"), ועד שקבעו
5 זאת ב"אני מאמין באמונה שלימה", שבכמה קהילות בישראל אומרים זאת בדיבור, וגם אלו שלא אומרים
6 זאת בדיבור, הרי זה לרוב פשטות הדבר, אבל ישנו במחשבה לא רק פעם אחת ביום אלא כל היום
7 כולו —
- 8 ובמילא, גם עם ישראל ישאר בשלימותו, ע"י אחיזתם ב"דבר הוי' זו הלכה" שהיא "חיינו ואורך
9 ימינו", ועאכו"כ שהאמונה בקוב"ה תשאר בשלימותה,
- 10 מבלי הבט על כל עניני לחץ ושוחד, שיכולים "להועיל" רק לעוור עיני חכמים ולסלף דברי צדיקים,
11 אבל לא לפגוע בעם ישראל, ולא לפגוע בתורה ש"לא תהי' מוחלפת", כיון שאין זה פוגע בשלימות
12 ובפשטות של הקב"ה, שהוא נותן התורה, ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" — תורת ה',
13 "דבר הוי' זו הלכה".
- 14 ויה"ר שיקויים מ"ש בפרשה שהתחילו לקרוא בתורה⁸¹: "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" — שיוצאים
15 מהגלות "ביד רמה", ובלשון התרגום: "בריש גלי", בפשטות, וללא מורא, מבלי הבט על איזה לחץ
16 ושוחד שיהי', אפילו לא הלחץ והשוחד שמצד ה"א-ל זר אשר בקרבך" זה היצה"ר¹⁵⁴.
- 17 ויקויים מ"ש¹⁵⁵ "יערה עלינו רוח ממרום", על כל אחד ואחת בישראל, ואז בודאי תקויים הבטחת
18 התורה — בלשון הרמב"ם⁸³: "הבטיחה תורה" — "סוּפָה יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה . . ומיד הן נגאלין",
19 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויוליכנו לארצנו קוממיות — כיון שהולכים "ביד
20 רמה" ו"בריש גלי" עם התורה — ובעגלא דידן.
- 21 * * *
- 22 לה. עומדים אנו בזמן שבין פרשת בא (שקראו ולמדו בשבוע שעבר) לפרשת בשלח, שבשניהם
23 מדובר אודות ענין הגאולה, אלא שבענין הגאולה גופא יש הוספה בפרשת בשלח לגבי פרשת בא:
- 24 כללות הענין של היציאה ממצרים — נאמר כבר בפרשת בא; אבל אופן היציאה "ביד רמה", ועד
25 לענין השירה, "אז ישיר משה"³³, וכן נשי ובנות ישראל, כיון ש"ותקח מרים גו' אחות אהרן את התוף
26 בידה ותצאן כל הנשים אחרי' גו'¹⁵⁶ — הרי זה ניתוסף בפרשת בשלח.
- 27 והענין בזה — שעבודת האדם היא באופן שהולך מן הקל אל הגדול יותר, "מעלין בקודש"¹⁵⁷, "ילכו
28 מחיל אל חיל"⁷⁸, שלכן, באותה יציאה ממצרים (שהרי לא מדובר כאן אודות ב' יציאות ממצרים, אלא
29 אודות אותה יציאת) לא מסתפקים בגאולה כפי שהיא בפרשת בא, אלא ניתוסף בה יותר כו'.
- 30 וכשם שבלימוד התורה אודות הגאולה, לומדים תחילה את הפסוקים שבהם מסופר אודות היציאה
31 ממצרים כשלעצמה, ולאח"ז לומדים שהיציאה היתה "ביד רמה", ואח"כ לומדים את הפסוקים שלאח"ז,
32 שהשמידו לגמרי את מצרים באופן ש"לא נשאר בהם עד אחד"¹⁵⁸, ועד ש"וירא ישראל את היד

(154) ראה שבת קה, ב.

(155) ישעי' לב, טו.

(156) בשלח טו, כ.

(157) ברכות כח, א. וש"ג.

(158) שם יד, כח.

(152) כנראה הכוונה למ"ש בספ"א (בהשמטת הצענוור) בנוגע לדברי הנוצרי והישמעאלי ש"אינן אלא לישר דרך למלך המשיח".

(153) כנראה הכוונה לפתגם "שיותר יש תיקון לגוי עו"ז מן האפיקורסים כו'" (ראה כש"ט בהוספות סקס"ג. וש"ג).

- 1 הגדולה¹⁵⁹ (שלא זו בלבד שלומדים אודות "היד הגדולה", אלא רואים זאת בראי' מוחשית בעיני בשר),
 2 ואז באים לענין השירה אצל כל אחד ואחת מישראל – כן הוא גם עתה, "כימי צאתך מארץ מצרים"¹⁰³.
 3 לו. ובפרט במוצאי-שבת – שכולל ב' הענינים:
 4 מחד גיסא – ישנו עדיין ענין השבת שלפניו, כמובן ממ"ש בשו"ע¹⁶⁰ שצריך "ללוות את השבת ..
 5 כדרך שמלוין את המלך", ומובן, שכאשר מלווים את המלך, לא יתכן שהמלך נמצא במקום אחד והמלווה
 6 נמצא במקום אחר, אלא נמצאים ביחד עם המלך – "שבת מלכתא"¹⁶¹;
 7 וביחד עם זה, הרי זה כבר מוצאי שבת, שלכן הענינים דמוצאי שבת הם דוקא לאחרי הבדלה, ואילו
 8 הסעודה שאוכל קודם הבדלה (כאשר הסעודה השלישית נתאחרה ונמשכה לתוך הלילה) אינה סעודת
 9 "מלוה מלכה" של מוצאי שבת, כי אם דוקא לאחרי הבדלה, אלא שההבדלה היא באופן שהשבת נמשכת
 10 ב"מוצאי שבת"¹⁶², וביחד עם זה ש"מלוין את המלך", "שבת מלכתא", עורכים "סעודתא דדוד מלכא
 11 משיחא"¹⁶³, שבה נמצאים יחד עם "דוד מלך ישראל חי וקיים"¹⁶⁴,
 12 ובפרט במוצאי שבת שבו מקדשים את הלבנה ("כשהוא מבושם ובגדיו נאים", כמובא בפוסקים¹⁶⁵
 13 – ממסכתות קטנות¹⁶⁶), שאז מודגש יותר ענין הגאולה – כפי שאומרים בנוסח ברכת קידוש הלבנה:
 14 "שהם עתידים להתחדש כמותה"¹⁶⁷.
 15 וכאשר ממשיכים זאת בענין של פועל, ענין גשמי, כמו ענין הסעודה – סעודת מלוה מלכה, "סעודתא
 16 דדוד מלכא משיחא" – הרי זה חודר גם את גשמיות העולם.
 17 וזהו גם הקשר עם הענין ד"אל תירא עבדי יעקב"¹⁶⁸,
 18 – שאע"פ שבנוסח חב"ד אין אומרים זה¹⁶⁹, הרי נהוג לאמרו בכמה קהילות קדושות, ועד שרבינו
 19 הזקן מבאר בלקו"ת¹⁷⁰ "מה שאומרים במוצאי שבת אל תירא עבדי יעקב", שמזה מובן שענין זה ישנו
 20 בחסידות ואצל חסידים, אע"פ שמאזיזה טעם שיהי' אין אומרים זאת בדיבור –
 21 כיון שבענין של "יעקב", שמורה על ענינים גשמיים, באכילה ושתי' גשמיים של הסעודה דמוצאי
 22 שבת, נמשך ענין השבת (שלכן "יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת .. כמו בכניסתו"¹⁷¹),
 23 ואח"כ ממשיכים את הענין ד"אל תירא עבדי יעקב" על כל השבוע, באופן שאין זה שבוע של חולין
 24 כפי שהעולם מפרש "חולין", אלא זהו שבוע שנמשך בו ענין השבת – "מיני' מתברכין כולהו יומין"¹⁷².
 25 לז. ועד שבאים לסיום הסדרה – "והי' לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחוזק יד הוציאנו
 26 הוי' ממצרים"¹⁷³,
 27 וענין זה פועל "והי' בשלח פרעה את העם"¹⁷⁴, כולל גם הפירוש¹⁷⁵ שפרעה שלח ענינים שלו יחד
 28 עם העם, כך, שהוציאו לגאולה גם מעניניו של פרעה,
 29 ואז הגאולה היא "ביד רמה", ועד לאופן ש"אז ישיר משה ובני ישראל (וגם נשי ובנות ישראל, כנ"ל
 30 שגם מרים לקחה "את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחרי") את השירה הזאת", ובאופן ד"לאמר"³³,

(167) סנהדרין מב, א.

(168) ישעי' מד, ב. ועוד.

(169) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 150. וש"נ.

(170) בלק עב, ב.

(171) שו"ע אדה"ז או"ח רס"ש. וש"נ.

(172) זח"ב סג, ב. פח, א.

(173) ס"פ בא.

(174) ר"פ בשלח.

(175) ראה תו"א בשלח סא, ג. וראה גם פרדר"א רפמ"ב.

(159) שם, לא.

(160) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ש ס"א-ב. וש"נ.

(161) ראה שם סרס"ב ס"ד. וש"נ.

(162) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ה (דרמ"צ ח, א).

(163) סידור האריז"ל בכוננות הבדלה ומוצ"ש. פע"ח שער

השבת פכ"ד.

(164) נוסח קידוש לבנה (ר"ה כה, א).

(165) טושו"ע או"ח סתכ"ו ס"ב.

(166) מס' סופרים רפ"ב.

1 שבכל דור ודור ובכל יום ויום אומרים שירה זו, ועד ש"אז ישיר" – בתחיית המתים (כנ"ל (סי"ט) מדברי
2 הגמרא במסכת סנהדרין).

3 ומתוך שירה וזמרה נכנסים לשבוע חדש – השבוע של פרשת "בשלח", באופן ששולחים עם יהודי
4 כל טוב ורוחני וגשמי, ללכת לקראת משיח צדקנו, לקבל פניו "ביד רמה" ו"בריש גלי", בגאולה האמיתית
5 והשלימה, ובקרוב ממש.

6 * * *

7 לח. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה.

8 * * *

9 לט. כיון שעומדים כבר ב"א שבט – יש להזכיר שבשנה שעברה ב"א ניסן דובר¹⁷⁶ (אודות כמה
10 ענינים, וביניהם גם) אודות ענין שנוגע לחדשים שלאח"ז עד י"א ניסן תשל"ג – הקמת ע"א מוסדות.
11 וכמובן מעצמו – לא על חשבון המוסדות הקיימים (שיחסר בהם דבר-מה), אלא באופן של הוספה;
12 וכיון ש"צדיקים" ("עמך כולם צדיקים" ¹⁷⁷) דומין לבוראם¹⁷⁸ – יהי זה באופן של "תוספתו מרובה על
13 העיקר"¹⁷⁹, והיינו, שבמוסדות חדשים תהי' לא רק אותה מדה של חיות כמו במוסדות הקיימים, אלא
14 באופן ש"מרובה על העיקר", ובמילא יהי' הענין ד"קנאת סופרים תרבה חכמה"¹⁸⁰, שאלו שעוסקים
15 במוסדות הקיימים יוסיפו בעבודתם, כדי שלא "לפגר" ("ניט אַפּשטיין") אחר המוסדות החדשים, וכך
16 תהי' ההליכה "מחיל אל חיל"⁷⁸.

17 ובכן: מ"א שבט עד י"א ניסן יש בכל שנה שני חדשים; וכיון שהקב"ה הוא רחמן, הוסיף עוד חודש
18 (שהרי בשנה זו יש אדר ראשון ואדר שני), כך שישנם שלשה חדשים – שזהו ענין של "חזקה" וכו'
19 וכו', ככל הפרטים שישנם בשלשה חדשים, כולל ובמיוחד – תקופה שלימה, דכיון שיש ד' תקופות
20 בשנה, הרי כל ג' חדשים הו"ע של "תקופה".

21 ויהי רצון שינצלו את הזמן של שלושת החדשים שנשארו עד י"א ניסן, למלא את כל ההחלטות
22 טובות שכבר קיבלו, ולהוסיף החלטות טובות כהנה וכהנה, ועד לאופן ד"כהנה וכהנה"¹⁸¹ כפי שנתפרש
23 בגמרא במסכת סנהדרין¹⁸² – ב"פ ככה או ד"פ ככה (ככל פרטי הדעות שבזה), וכל המחמיר בזה הרי
24 זה משובח.

25 וכפי שאמר הרבי בעל ההלולא כמ"פ¹⁸³, וגם ראו זאת במוחש, שכאשר יהודי מחליט לעשות דבר
26 טוב, הנה אע"פ שבשעת מעשה אין לו אפשרות בדרך הטבע למלאות החלטתו, הרי כיון שזוהי החלטה
27 של יהודי, ובתוקף, ובאופן של "בא", שהוא מונח בזה כו'¹⁸⁴, פותחת ההחלטה עצמה צינור חדש, שיוכל
28 אח"כ למלא החלטתו במילואה.

29 וכפי שראו אז בנוגע לפועל אצל אברך שהתקשרות שלו היתה באופן ד"מהיכי תיתי", אבל אותם
30 ענינים שבהם הי' בהתקשרות היו אצלו בפשטות ובאופן שאין להרהר בזה, וכאשר הבטיח שמקבל על
31 עצמו ענין של הדפסה באופן מסויים, שהי' לגמרי שלא בערכו – הנה מיד נפתח צינור, והרויח את
32 הכסף הדרוש שיוכל למלא החלטתו בפועל [אבל כנראה שהי' זה צינור מיוחד רק לקיום החלטתו זו,

181) שמואל-ב יב, ת.

182) כא, א.

183) ראה אג"ק שלו ח"ח ע' תקיג ואילך. וראה גם תורת
מנחם – התוועדויות חס"ה ע' 202. וש"נ.

184) ראה גם בהתוועדות דיום הש"ק ס"ה ואילך (תורת
מנחם – התוועדויות חע"א ע' 67 ואילך).

176) סל"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חס"ה ע' 84

ואילך).

177) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

178) ב"ר פס"ו, ה. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

179) ב"ר פס"א, ד.

180) ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א. וראה אוה"ת ויצא ריח, ב

ואילך. וש"נ.

1 כיון שלאחרי כמה שבועות התבטל כל הענין...], כידוע להמתווך והמתווכים בזה, ועכשיו לא צריך כבר
 2 לעשות מזה "סוד", שהרי "מצוה לפרסם עושי מצוה" 185 וכו'.

3 וזוהי גם הוראה לכל אחד ואחת – שצריך רק להחליט אליבא דאמת, ובתוקף, שיעשה ענינים אלו
 4 במשך שלושת החדשים [ובמהם גופא – כל המקדים הרי זה משובת, ובמילא יוכל לאח"ז להוסיף "כהנה
 5 וכהנה" עד י"א ניסן], ואז, אם יש לו כבר את הצינורות על זה, מה טוב, ואפילו אם יש צורך להשלים
 6 משאו – הרי זה יושלם "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" 186.

7 מ. בנוגע לע"א המוסדות דובר במיוחד בנוגע לענין הקשור עם הפצת התורה – שבימינו אלו דבר
 8 חשוב לקיים הענין ד"צדקתו עומדת לעד" 187. זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאחרים" 188,
 9 שהמציאות בזה בדורנו היא ע"י הקמת "ספרי" 189 – מקום שיכולים לבוא ללמוד ולעיין על אתר בספרי
 10 תורתנו הקדושה, בנגלה ובחסידות וכו', ובמקום שאפשר – גם להשאל ספרים שכל אחד יוכל לקחתם
 11 לביתו על משך זמן, כדי שיוכל ללמוד אפילו באותם שעות שהספרי סגורה, ובשעות שיש לו יותר
 12 מנוחה, בריבוי בכמות ובריבוי באיכות.

13 ובהמשך להמדובר אודות פרשת "ויהי בשלח", שבה יש ענין השירה, וכן יש ענין השירה בהפטרה
 14 (כמבואר בכ"מ" 190), והעיקר, שמנהג ישראל תורה הוא לקרוא שבת זו בשם "שבת שירה" – הנה כדאי
 15 שבספריות יהיו גם תקליטים של ניגוני קודש בכלל וניגוני חב"ד בפרט. וגם בזה תהי' השתתפות במדה
 16 מסוימת, ע"ד ההשתתפות בעניני הספריות.

17 וענין זה ימשיך שמחה והצלחה – ע"י שירה, ועד לשירה בקול רם, שזהו עיקר ענין השירה – הן
 18 בכלי והן בפה, ועד לניגון ללא תיבות, כיון שנמצא במעמד ומצב שלמעלה אפילו מתיבות כפי שקשורים
 19 עם ניגון (כנ"ל ס"כ).

20 מא. כמו"כ נהוג מידי שנה בשנה בהתוועדות יום ההילולא העשירי בשבט לערוך מגבית עבור "קרן
 21 תורה" 191 – להתנדב ביד פתוחה ונדיבה, ובאופן ד"נדיב לב", עבור אלו שרוצים ללמוד תורה ללא כוונות
 22 צדדיות, אפילו כוונות של קדושה, אלא רק בשביל לימוד התורה מצד אהבת התורה.
 23 וכל הרוצה – ירום שמו בצירוף שם אמו, להזכירו על הציון של בעל ההילולא.

24 וענין זה ימשיך ריבוי ברכה והשפעה והצלחה ממקור הברכות, נותן התורה ומצוה המצוות, בורא
 25 העולם ומנהיגו – ממהותו ועצמותו של הקב"ה בעצמו, באופן ש"הריקותי לכם ברכה עד בלי די" 192,
 26 "עד שיבלו שפתותיכם מלומר די" 193.

27 וברכת ה' תהי' באופן ד"יברכך הוי' וישמרך" 194, והיינו, ש"הקב"ה הוא הנותן הוא השומר" 195 –
 28 שהברכה וההצלחה תנוצל באופן טוב לדברים טובים (כמבואר בספרי בארוכה), ועד "וישם לך שלום" 196,
 29 ש"גדול השלום שאין חותם כל הברכות אלא בשלום" (כמ"ש בספרי), והוא כלי מחזיק ברכתו של
 30 הקב"ה (כמ"ש בסיום ששה סדרי משנה).

31 ועי"ז יומשך גם הענין ד"ונתתי שלום בארץ" 197 – בארץ הקודש, וכן בכל מקום שנמצאים בני",
 32 שגם הוא נעשה בבחי' "ארץ", ש"רצתה לעשות רצון קונה" 198, דכיון שנמצא שם יהודי שרוצה לעשות

התוועדויות שם ע' 161). וש"נ.
 (192) מלאכי ג, יו"ד.
 (193) שבת לב, סע"ב.
 (194) נשא ו, כד.
 (195) פרש"י עה"פ.
 (196) שם, כו.
 (197) בחוקותיו, ו.
 (198) ב"ר פ"ה, ת.

(185) שו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א. הובא במג"א אור"ח
 סקנ"ד סק"ג. רמ"א יו"ד סרמ"ט ס"ג.
 (186) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
 (187) תהלים קיב, ט.
 (188) כתובות נ, סע"א.
 (189) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 276. וש"נ.
 (190) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד ס"ח ואילך (תורת
 מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 131 ואילך). וש"נ.
 (191) ראה גם שיחת יו"ד שבט הנ"ל סמ"ו (תורת מנחם –

1 רצון קונו, וכמאמר רבינו הזקן¹⁹⁹ (שהובא לעיל במאמר²⁰⁰) שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד
2 מאלקות, אזי נעשה המקום שבו נמצא בבחי' "ארץ אשר .. עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה גו"²⁸,
3 הנה גם שם יקויים "ונתתי שלום בארץ",

4 ועד ש"כולנו כאחד" נמשיך בקרוב ממש את ה"שר שלום"²⁰¹, משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות
5 לארצנו, "ביד רמה" ו"בריש גלי", ובשמחה ובטוב לבב.

6 * * *

7 מב. בנוגע להקמת ע"א מוסדות – יקחו משקה מהתועודות זו, ועי"ז ימשיכו מהמעמד ומצב
8 שנמצאים בשעת ההתועודות גם לשעת האסיפה שתערך בקשר לזה, שבה יקבלו החלטות טובות על מנת
9 לקיימן בפועל (כמדובר לעיל),

10 ואכן יבואו הדברים בפועל עד י"א ניסן תשל"ג (או לפנ"ז) – מוסדות חדשים במספר ע"א או (ולא
11 "או", אלא בפשיטות וודאות) יותר מזה, מתוך שמחה וטוב לבב ובהצלחה רבה,

12 ועד שכל מוסד וכל מי שמתעסק בו יהיו באופן ד"כמופת הייתי לרבים"²⁰² – לעורר בני" בכל מקום
13 שהם ובכל חוג וענין שהם, שיפעלו בענין ד"יגדיל תורה ויאדיר"²⁰³ – להגדיל תורה ולהאדירה, ובאופן
14 ש"לימוד מביא לידי מעשה"²⁰⁴ – קיום המצוות,

15 ובמילא יומשכו גם הברכות שבאים עי"ז ש"בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", "ואת מצוותי
16 תשמרו ועשיתם אותם", עשיית המצוות²⁰⁵ – "ונתתי גשמיכם בעתם"²⁰⁶, וכל הברכות המנויות בפרשה,
17 ובאופן דמוסיף והולך, בבני חיי ומזוני, ובכולם – באופן דרוויחא,

18 ותהי' שנה שבה יסתיים הגלות שנקרא בשם "עיבור"²⁰⁷, וללא "חבלי לידה" תהי' "חלה גם ילדה
19 ציון את בני" ב"פעם אחת"²⁰⁸, כך, ש"בין רגע" יאמרו שנתמלאה הארץ בבני ובנות ישראל לומדי תורה
20 ועוסקים במצוות, מתוך שמחה והרחבה בבני חיי ומזוני,

21 ועי"ז ישנו את העולם כולו – שיהי' במעמד ומצב (כמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות מלכים) ש"כל
22 המעדנים מצויין כעפר, ולא יהי' עסק כל העולם (ובפרט בני") אלא לדעת את ה' בלבד .. וישיגו דעת
23 בוראם כפי כח האדם", ועד לאופן ש"מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"²⁰⁹, ובקרוב ממש.

24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל מיהו המארגן של האסיפה, ונתן לו קנקן משקה, ואמר: שיהיו בשורות
25 טובות גם מהענינים הפרטיים.

26 אח"כ אמר: נמצאים כאן מכמה מדינות שלא קיבלו משקה ביום הש"ק, ולכן יגשו ויקבלו משקה.

27 אח"כ צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בכא הרביעית – ג"פ), והניגון "ניע
28 זשוריצי כלאפצי".

29 אח"כ ניגן כ"ק אדמו"ר שליט"א בעצמו את הניגון "צמאה לך נפשי גו' כן בקודש חזיתך וגו'"²¹⁰.

30 אח"כ התחיל לנגן את הניגון "ופרצת".

(205) ר"פ בחוקותי ובתו"כ ופרש"י.

(206) שם, ד.

(207) ראה תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ.

(208) ישע"י סו, ח ובמצו"ד.

(209) שם יא, ט.

(210) יש לציין שהקלטה מניגון זה נכנסה לתקליט ניגוני

חב"ד שי"ל כחלק מע"א מוסדות באישור והוראת כ"ק אדמו"ר

שליט"א (ראה "התקשרות" גליון לז ע' 12) – המו"ל.

(199) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק

ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא
סיון). ועוד.

(200) פ"ב (תורת מנחם – התועודות חע"א ס"ע 79).

(201) ישע"י ט, ה. וראה פ' השלום, סוף ד"א זוטא. מדרש

מעשה תורה (אות ח).

(202) תהלים עא, ז.

(203) ישע"י מב, כא. וראה חולין סו, ב. וש"נ.

(204) קידושין מ, ב. וש"נ.

לקוטי שיחות

פרשת בא

כך כא, שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

24 במשוער, בערך, קרוב לזמן חצות. ויוצא, ש"הדבר
25 מסופק"⁹, ואין יודעים בדיוק את הזמן שבו יתרחש הדבר
26 – והרי כך אי אפשר לומר כלפי הקדוש-ברוך-הוא¹⁰.
27 על כך מביא רש"י שני פירושים: א) המשמעות של
28 "כחצות הלילה" היא "כהחלק הלילה". ולגבי פעולה
29 המשמעות של "כ"ף" היא "כאשר": "כחצות הלילה" –
30 "כאשר יחלק הלילה"¹¹, בדיוק בחצי הלילה. ויוצא, שאין
31 כאן ספק. ב) המשמעות של "כחצות" היא אכן "כמו
32 כבחצות הלילה.. דמשמע סמוך לו", ומשה אמר כך "שמא
33 יטעו...". ואילו הקדוש ברוך הוא אכן אמר "בחצות" – את
34 הזמן המדוייק.

ב.

מהו ההוכחה של רש"י שמדובר כאן על ספק?

35 אך יש להבין:
36 מדוע מוכרחים לומר, שכאשר ה"כ"ף" של "כחצות"
37 היא "כ"ף השיעור" או "יחוייב שיהיה הדבר מסופק"⁹?
38 הרי אפשר לומר, שנאמר "כחצות" לא משום הספק
39 שבדבר, אלא משום שאכן היה זה "סמוך לחצות"¹²?
40 ובמיוחד, כפי ששואל בעל ה"לבוש": גם כאשר אדם
41 מתבטא ב"כ"ף השיעור" אין בכונתו לומר שזהו דוקא
42 "דבר מסופק". אלא שהוא "לא חש" לומר את המספר
43 המדוייק, ולכן הוא מציין באופן כללי, שזה סמוך למספר
44 מעוגל.
45 הטעם הפשוט לכך שאי אפשר לומר זאת¹³ הוא

א.

שני הפירושים של רש"י על "כחצות הלילה"

1 על הפסוק¹ "כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך
2 מצרים" מביא רש"י שני פירושים למילים "כחצות
3 הלילה":
4 א) "פשוטו לישבו על אופניו" הוא, שהמשמעות של
5 "כחצות הלילה" היא "כהחלק הלילה", ולפי פירוש זה
6 "אין חצות שם דבר של חצי" – חצי לילה, אלא זוהי
7 פעולה?² (ורש"י מביא לכך מספר דוגמאות).
8 ב) "ורבותינו דרשו³ כמו כבחצות"⁴ הלילה, ואמרו
9 שאמר משה כחצות דמשמע סמוך לו.. שמא יטעו
10 אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא": משמעות
11 המילה "חצות" כאן היא "שם דבר של חצי" – חצי
12 הלילה, אך משה אמר "כחצות" – "סמוך לו", ולא
13 "בחצות" (בדיוק), משום חששו "שמא יטעו... ויאמרו
14 משה בדאי הוא". ולאחר מכן מסיים רש"י (לפי מספר
15 נוסחאות⁵) ואומר: "אבל הקדוש-ברוך-הוא יודע עתיו
16 ורגעיו, אמר בחצות".
17 ה"מזרחי" ומפרשים נוספים מסבירים, שהקושי
18 בפסוק, אשר אותו רוצה רש"י לתרץ על-ידי שני
19 הפירושים הוא בדומה לקושי הגמרא⁶ – "מי איכא ספיקא
20 קמי שמיא" (=וכי יש ספק אצל הקדוש-ברוך-הוא)?
21 אם נאמר ש"חצות" הוא "שם דבר של חצי", יוצא
22 שה"כ"ף" של "כחצות" היא "כ"ף השיעור", כבדוגמאות
23 שמביא רש"י: כעשרת הימים⁷, כאיפה שעורים⁸. כלומר,

ועוד. וראה לקמן הערה 52.
6 ברכות שם.
7 שמואל א כה, לח.
8 רות ב, יז.
9 לשון הרא"ם כאן.
10 ועד"ז אין לומר ע"ד הפשט שהכ"ף הוא כ' הדמיון (כדעת רב אשי בברכות שם), כמ"ש הרא"ם שם.
11 ראה גם רשב"ם כאן.
12 להעיר מלשון הכתוב (וירא יט, טו) "וכמו השחר עלה".
13 ראה גם בחיי כאן. ועוד.

1 פרשתנו יא, ד.
2 ראה ראב"ע וגו"א כאן (באר הגולה באר השלישי סמוך לסופו).
רא"ם, דקדוקי רש"י (ועוד) כאן.
3 ברכות ג, ב ואילך.
4 כ"ה בדפוסים שלפנינו, אבל בדפוס ראשון ושני ובכמה כתי"ר ש"י שתח"י – "בחציו", והוא לשון הכתוב לקמן יב, כט (וראה לקמן סעיף ב).
5 כ"ה בדפוס שני ועוד (אבל בדפוס ראשון ובכמה כתי"ר ש"י שתח"י ליתא). וראה ברכות ותוד"ה ואתא שם. – הלי' "יודע עתיו ורגעיו" נמצא בפסיקתא דר"כ פ' ויהי בחצי הלילה. וראה גם מכילתא על הפסוק ויהי בחצי הלילה. פס"ר פ' ויהי בחצי הלילה. יל"ש פרשתנו רמז קפו.

27 פשוטו לישבו על אופניו שאין חצות שם דבר של חצי",
 28 כי "אין חצות דבר של חצי" היא הסיבה ל"זהו פשוטו"
 29 – שהרי המילה "חצות" מופיעה פעמיים במקרא¹⁸, ובשני
 30 המקומות "חצות" הוא "שם דבר של חצי"¹⁹,
 31 ומוכרחים לומר, שבאמרו "זהו פשוטו .. שאין חצות
 32 שם דבר של חצי" מתכוון רש"י לומר, שכדי "לישבו על
 33 אופניו" לפי פשוטו, צריך לחדש ולומר, שבענינו²⁰ "אין
 34 חצות שם דבר של חצי".
 35 וכיון שבמקום שנאמר "חצות" זהו "שם דבר של
 36 חצי", מדוע נאמר, ש"פשוטו" של "כחצות" כאן אינו שם
 37 דבר של חצי, אלא "כהחלק הלילה" אשר אין לו הוכחה
 38 במקרא, והפירוש המסביר שהכוונה היא "סמוך לחצות"
 39 הוא "דרש" בלבד²¹?
 40 ולמרות שלפי זה צריך לומר, שמשא אמר "כחצות"
 41 כדי למנוע "שמה יטעו...", הרי, לכאורה, יש לחשש זה
 42 מקום בדרך הפשט²².
 43 (ב) מהי כוונת רש"י באמרו בפירושו השני "שמה
 44 יטעו... ויאמרו משה בדאי הוא" – מדוע יקבל משה את
 45 החשש של שמה בודאות רבה כל כך (ובמילא כאשר כל
 46 הבכורות ימותו לפי חישוביהם של אצטגניני פרה "סמוך
 47 לחצות" ולא בדיוק בחצות, יאמרו ש"משה בדאי הוא"²³),
 48 עד כדי כך שהוא משנה עקב זאת את הביטוי בחצות
 49 ואומר כחצות!?
 50 (ג) בסוף דברי רש"י "אבל הקדוש-ברוך-הוא יודע
 51 עתיו ורגעיו"²⁴ אמר בחצות", אין מובן:
 52 כאמור מספר פעמים, גם כאשר מביא רש"י מדרשי
 53 חז"ל, הוא מצטט רק את הענינים המיישבים את דברי
 54 המקרא בדרך הפשט. ויש להבין בענינו: למרות
 55 שהדברים לקוחים מ"רבותינו"²⁵, מדוע הכרחי לומר על

1 שבהמשך נאמר¹⁴ "ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור..."
 2 – שמכת בכורות ארעה בדיוק "בחצי הלילה" ולא "סמוך
 3 לחצות".
 4 אך אין סביר לומר שזוהי הסיבה שבגללה מוכרח רש"י
 5 נאן להסביר אחרת, שהרי אם ההוכחה של רש"י היא רק
 6 מפסוק מאוחר יותר "ויהי בחצי הלילה", צריך היה רש"י
 7 לצטט פסוק זה בפירושו כאן,
 8 כפי שהוסבר מספר פעמים שרש"י בפירושו על התורה
 9 אינו מסתמך על פסוק אשר בן החמש לא למד אותו עדיין.
 10 ובמיוחד כאשר לפני כן, על הפסוק בפרשת לך לך¹⁵
 11 "ויחלק עליהם לילה" מצטט רש"י ממדרש אגדה¹⁶
 12 "שנחלק הלילה .. וחציו השני נשמר .. לחצות לילה של
 13 מצרים". כלומר, ש"חצות לילה של מצרים" אינו דוקא
 14 הרגע של חצות הלילה, אלא "חציו השני" באופן כללי¹⁷.
 15 ובודאי צריך היה רש"י לצטט כאן את הפסוק "ויהי
 16 בחצי הלילה...".
 17 וכיון שרש"י אינו מצטט פסוק זה, ואומר על פירושו
 18 הראשון "זהו פשוטו לישבו על אופניו" מובן,
 19 ש"פשוטו" של פסוק זה, כשלעצמו, מוכרחים לבאר
 20 "כהחלק הלילה".

ג.

שאלות נוספות על דברי רש"י

21 כן יש להבין:
 22 (א) במה קרוב יותר פירושו הראשון של רש"י
 23 ל"פשוטו" מאשר הפירוש השני, אשר רש"י מגדיר אותו
 24 כ"דרש"?
 25 אין לומר, שלפי פשוטו "אין חצות שם דבר של חצי"
 26 [כפי שניתן היה, לכאורה, להבין את דברי רש"י "זהו

(14) פרשתנו יב, כט.

(15) יד, טו.

(16) תיב"ע שם. ב"ר פמ"ג, ג. ועוד.

(17) ולהעיר, שהראב"ע כאן פירש שזהו "כחצות הלילה", בחציו השני, וכן מפרש מ"ש לקמן "בחצי הלילה". ובהנה פרשתנו לו, ב (ופי עץ הדעת טוב כאן) שזהו הפרש בין "כחצות" (שפירושו "כמפלג") ל"בחצי" (כפירושו "בפלגות בתראה"). וראה ש"ך על התורה כאן, שרציאה ("אני יוצא") היתה "כחצות" והמכה ("וה' הכה") "בחצי הלילה".

(18) תהלים קיט, סב. איוב לד, כ. וראה חדא"ג מהרש"א ברכות שם. ולהעיר גם מלשון רש"י לך שם – "לחצות לילה של מצרים", המורה ג"כ ש"חצות" הוא "שם דבר של חצי". אלא שאפשר לחלק בין לשון מקרא ללשון רש"י.

(19) ולהעיר, שבאיוב שם פירש"י דקאי על חצות לילה דמצרים.

(20) להעיר (יתירה מזו) מפירוש הרא"ם בפרשתנו (יא, ב) במ"ש רש"י "אין נא אלא לשון בקשה", דהיינו "אין נא האמור פה אלא כו", והביא כמה ראיות לדבריו.

(21) כקושיית הלבוש.

(22) וע"ד מ"ש רש"י לקמן (פסוק ח) שחלק משה כבוד למלכות, ומשום זה חי' דיבורו באופן המתאים. וראה דברי דוד (ועוד) כאן, שמשא שינה מדברי הקב"ה ע"ד מה ששינה הכתוב מפני השלום (פרש"י וירא יח, ג).

(23) ראה בחיי כאן. שפ"ח כאן. ועוד. ולהעיר מנתיבות עולם (למהר"ל) נתיב האמת פ"ב.

(24) ראה ג"כ פרש"י בראשית ב, ב. וראה לקמן סעיף ח.

(25) נסמן לעיל הערה 5.

28 אפילו במכות "דבר", "ברד" ו"ארבה"²⁷, הרי שבמכות
 29 "דבר"²⁸ ו"ארבה"²⁹ קבע הקדוש ברוך הוא את היום,
 30 "מחר", ולא את השעה ביום³⁰. ובמכת "ברד" שבה אמר
 31 הקדוש ברוך הוא "כעת מחר"³¹, וכפירוש רש"י "כעת"
 32 הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל...", יש סיבה מיוחדת
 33 להכרח שבדבר³², כדי לוודא ש"ירא את דבר ה'"³³ ידע
 34 את הזמן כדי להציל את "עבדיו" ו"מקנהו" מן המכה,
 35 ובענייננו אין סיבה כזו.

36 בנוסף לכך – בענייננו לא אמר הקדוש ברוך הוא באיזה
 37 יום תתרחש המכה, אלא רק "כחצות הלילה", וממילא אין
 38 פרעה יכול לדעת בודאות את זמנה של המכה!³⁴
 39 הכרחי לומר, שהכוונה במילים "כחצות הלילה" אינה
 40 להודיע את זמנה של המכה, אלא יש חשיבות בדבר לגבי
 41 אופן ואיכות המכה: המילים "כחצות הלילה" מדגישות
 42 ומגלות ש"אני יוצא", שהקדוש ברוך הוא בעצמו יוצא
 43 ומביא את המכה, בדומה לנאמר לפני כן³⁵ "למען תדע כי
 44 אין כה' אלקינו".

45 אך על כך נדרש הסבר: מהי המעלה המיוחדת בזמן
 46 של "כחצות הלילה", בסמוך לחצות, שדוקא בזמן זה
 47 מתבטא היתרון המיוחד של "אני יוצא"?

48 ואדבר: לאחר שראה פרעה שמכת ברד התרחשה
 49 בזמן המדוייק, בדיוק ברגע שאמר הקדוש ברוך הוא
 50 מראש: "כעת מחר .. שתגיע חמה לכאן ירד הברד"³⁶, הרי,
 51 אדרבה, תיחלש ה"נאמנות" של משה באמרו ש"אני יוצא"
 52 יתרחש "כחצות הלילה" (בערך, בסמוך לחצות) !?

ה.

חצות הלילה – זמן; כהחלק הלילה – נקודה בלבד
 53 לפיכך מפרש רש"י, שהמשמעות של "כחצות הלילה"
 54 היא "כהחלק הלילה", ולפי פירוש זה אכן נקבע הזמן

1 דרך הפשט ש"הקדוש ברוך הוא .. אמר בחצות", ומשום
 2 כך יש לומר שמשה שינה את דברי הקדוש ברוך הוא, כפי
 3 שהמפרשים מאריכים בכך. והרי אפשר לומר, שגם
 4 הקדוש ברוך הוא אמר למשה שיאמר לפרעה "כחצות",
 5 מאותו חשש עצמו "שמה יטעו..."²⁶?

6 (ד מדוע מצטט רש"י מן הפסוק גם את המילה
 7 "הלילה" – והרי, לכאורה, שני הפירושים הם בקשר
 8 למילה "כחצות" ("כהחלק" או "כמו כחצות")?

ד.

הקושי הוא על תוכן המילים "כחצות הלילה"
 9 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את הדיוק בלשונו
 10 של רש"י – "זהו פשוטו לישבו על אופניו", שהרי, לכאורה,
 11 ביטוי זה מיותר. רש"י צריך היה לומר כלשונו במקומות
 12 אחרים בפירושו "זהו פשוטו, ורבותינו דרשו...".

13 אלא, בכך רומז רש"י, שהקושי במילים "כחצות
 14 הלילה", שאותן הוא מצטט, איננו על עצם פירוש המילה
 15 "כחצות", ואפילו לא על הטעם שאי אפשר לבאר כך כלפי
 16 הקדוש ברוך הוא, אלא על תוכן הענין שבפסוקים:
 17 ה"פשוטו" צריך להיות פירוש כזה אשר יישב את הפסוק
 18 "על אופניו", כך שהמילים "כחצות הלילה" יתאימו לתוכן
 19 הכללי של הפסוקים.

20 ההסבר לכך הוא:

21 בלימוד הפסוק "כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא
 22 בתוך מצרים" מתעוררת מיד שאלה פשוטה: לשם מה
 23 חשוב לציין שהפעולה "אני יוצא" תארע "כחצות
 24 הלילה"?

25 אין לומר, שהקדוש ברוך הוא רצה להודיע בכך
 26 לפרעה את זמן המכה, כי ברוב המכות לא קבע הקדוש-
 27 ברוך הוא את הזמן המדוייק להתרחשות המכה –

(26 בלבוש פירש כן לפי האמת (אלא שרו"ל וגם רש"י ז"ל אחריהם
 כינו הדברים כלפי משה). וכפי הנראה לא היו תיבות אלה לפניו (ראה
 לעיל הערה 5). וראה צידה לדרך כאן.
 (27 וגבי צפרדע וערוב אמר משה לפרעה שטיוס המכה יהי "מחר"
 (וארא ח, ו. ח, כח).
 (28 וארא ט, ה.
 (29 פרשתנו י, ד.
 (30 ועוד: שם י"ל שנאמר הזמן כדי לזרו את פרעה, שאין לו זמן
 לשהות בהחלטתו אם לשלוח את בניו, ואם אינו מוציאם עד למחר תבוא
 עליו המכה (ולהעיר מפרש"י וארא ז, כח), משא"כ כאן שלא נאמר באיזה
 לילה, כדלקמן בפנים.

(31 וארא ט, יח.
 (32 ראה בארוכה – לקו"ש ח"א ע' 43. וראה גם אוה"ח וארא ט, ה
 (גם בנוגע לדבר).
 (33 וארא ט, כ.
 (34 וכמ"ש הרמב"ן כאן: ולא פירש עתה איזה לילה תהי' המכה
 הזאת. ומה שביאר, שעיקר הכוונה היא לומר לו שיקום הוא ועבדיו
 באמצע הלילה, לכאורה אי"ז ביאור מספיק על הדיוק "כחצות הלילה",
 והי' די שיאמר "בלילה" סתם, כמו: "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה"
 (פרשתנו יב, יב); "ויקם פרעה לילה" (שם, ל).
 (35 וארא ח, ו – גבי קביעת זמן סיום מכת הצפרדעים.
 (36 ל' רש"י וארא ט, יח.

- 1 המדויק ביותר להתרחשות המכה, יותר מאשר ב"כעת
2 מחר"³⁷.
- 3 ההבדל בין שתי הדרכים השונות לבטא את הזמן של
4 "חצי הלילה" – "חצות הלילה" או "כהחלק הלילה" –
5 הוא:
- 6 בביטוי "חצות הלילה" מדובר על זמן מסויים. הביטוי
7 "כהחלק הלילה", שמבטא את התחלקות הלילה לשני
8 חצאים, אינו מתאר זמן, אלא פעולה, אשר איננה מתבצעת
9 בזמן ממושך, אלא בנקודה של "זמן".

- 10 הנקודה המחלקת את הלילה לשני חצאים אינה משך
11 זמן מסויים הניתן למדידה, שהרי אם ניתן למדוד אותה
12 צריכה אף היא להתחלק – חציה לחצי הלילה הראשון,
13 וחציה השני – לחצי הלילה השני.
- 14 וזהו החידוש של "כחצות הלילה אני יוצא..." –
15 הקדוש-ברוך-הוא יוצא בדיוק בנקודה של "כהחלק
16 הלילה"³⁸, כי הוא "יודע עתיו ורגעיו".

ו.

בפירוש הדרש מדובר על שני נוסחים שונים

- 17 אך אין מובן: מדוע נאמר "כחצות", אשר לכך יש שתי
18 משמעויות, ואדרבה: הפשט נזקק כאן להוכחות, ואין די
19 בהוכחה אחת, וההוכחות אינן מתאימות בדיוק לעניינינו³⁹,
20 כי בשתייהן מדובר על נקודה התחלתית שלאחריה המשך
21 בזמן ממושך (מחוץ לנקודה), ואילו כאן מדובר על נקודה
22 בלבד, כדלעיל – כאשר ניתן לומר בפשטות ממש בחצות,
23 "ב"ב"ת"⁴⁰! לפיכך זקוק רש"י לפירוש שני, למרות שאין
24 הוא חֶלֶק בדרך הפשט, אלא בדרך הדרש, שמשה אמר
25 בתחילה "כה אמר ה'", ומיד שינה ואמר במקום בחצות –
26 בחצות.
- 27 אך גם לפי פירוש רבותינו הרי "הקדוש-ברוך-הוא
28 יודע עתיו ורגעיו (וממילא אין אצלו ספק) אמר בחצות",
29 ובכך מודגש ש"אני יוצא" – בארץ מצרים, אחר הרחיים...
30 שאילולא כן אין טעם לקבוע את הזמן של "חצות לילה",

37 דבר ה' למשה, וק דבר משה לישראל – אף ששניהם היו. וראה פרש"י לפנ"ו – שמות ג, יד.

38 (42) להעיר מתוס' ברכות שם ד"ה ואתא. וראה גם אבי עזר לראב"ע כאן.

39 (43) פרשתנו יא, ה.

40 (44) פרש"י לך טו, ה: אברהם אין לו בן. וראה הערה הבאה.

41 (45) פרש"י שמות א, טז, שם, כב.

42 (46) ראה ברכות ז, א) ויודע דעת עליון.. שהי' יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כו.

(37) וי"ל, שגם מטעם זה מעתיק רש"י תיבת "הלילה", להדגיש, שכאן לא ה' יכול לשרוט שריטה בכותל וכו' ככבר (שהרי אין חמה בלילה), ואעפ"כ ה' זמן המכה בדיוק ועוד יותר משם.

(38) ראה גם מכילתא פרשתנו יב, כט (ובשאר מקומות שנשמנו בהערה 5). שו"ת הרדב"ז סי' תתי"ד.

(39) ראה גם גור"א (כאן) ובאר הגולה שנשמנו בהערה 2.

(40) גר"ז יש לפרשו פעולה ולא זמן – כי אין משנה בזה האם כתוב בכ"ף או בבית.

(41) וי"ל שהי' גם דברי ה' וע"ד שמצינו בכוכ"כ ענינים שבכתוב מפורש

11 של הזמן שאדם אינו מסוגל להגדירה ולחלקה – אפילו
 12 אצטגנינין ובלעם⁴⁹ אשר יכולים להבחין ברגע של פעולת
 13 ה⁵⁰, אלא רק הקדוש-ברוך-הוא אשר "יודע עתיו ורגעיו"
 14 יכול להבחין בכך.
 15 ולכך רומז רש"י בפרשתנו באמרו "אבל הקדוש-ברוך-
 16 הוא יודע עתיו ורגעיו אמר בחצות":
 17 במילה "בחצות" אין הכוונה סתם לרגע של חצות
 18 אשר גם אדם יכול לכוון אליו, אם כי במאמץ רב, וכלשון
 19 ה"אבן עזרא"⁵¹: "בטורח גדול בכלים גדולים של נחושת",
 20 אלא הכוונה היא ל"חזוט השערה", של חצות⁵², שאליה יכול
 21 לכוון רק "הקדוש-ברוך-הוא (אשר הוא) יודע עתיו
 22 ורגעיו".

(משיחות ש"פ בא וש"פ יתרו תש"מ)

הפעמים טועים, ולכן חשש משה כ"כ שמה יטעו עד כדי לשנות
 ל"כחצות". ואכ"מ.
 (51) פרשתנו כאן.

(52) וכלשון הפסיקתא רבתי (ויל"ש) שבהערה 5: הקב"ה יודע
 עתותיו כו' נכנס בו כחזוט השערה. ובמכילתא (שם) "היודע עותיו ..
 חלקו". וראה תנחומא (באבער) פרשתנו יז: שנחלק הלילה מאליו וחלק
 כחוט השערה.

(*) יש לקשר זה בהא דפחות מכשערה אינו שולט עליו (רש"י וארא ח, יד – משא"כ בסנה' טו, ב) מיכנף וברפשי"י שם, שאינו שייך לכאן).

(47) בראשית ב, ב.

(48) ברכות שם ובתורה"ה שאלמלי.

(49) ברכות שם.

(50) דלא כדלעיל בנוגע לאצטגנינין. וי"ל דגם מכת בכורות ה"ז זעמו
 וכמה זעמו רגע (ברכות שם) ולא חוט השערה. ועוד י"ל שרק בלעם
 (דוגמא באומות – דמשה, שלא קם נביא בישראל כמשה אבל באומות
 קם וזיהו זה בלעם (ספרי ברכה לד, י)), משא"כ אצטגנינין שהן (בנוגע
 לדין בנקודה*) כסומא בארובה (ב"ב יב, ב), אבל כדוגמתו. ברוב

ללומדים ע"פ מחזור הלימוד השבועי,

שיחת פרשת בא - י' שבט מכרך טז הודפסה בפרשת וארא

המשך ביאור למס' ברא קמא ליום שני עמ' ב

8 גמליאל, תיב לשחררו, ושמענו מזה שהמודה
 9 בקנס וְאָחַר כִּי פָּאוּ עֵדִים, תיב, וקשה על רב הונא. אָמַר לִיה -
 10 השיב רב הונא לרב חסדא, שאני - שונה המעשה שהיה עם רבן
 11 גמליאל, כיון דלא בפני בית דין אודי - לא הודה לפני בית דין, ורק
 12 המודה בקנס בפני בית דין פטור. מקשה הגמרא: וְהָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
 13 אב בית דין תנה, והרי רבן גמליאל הודה בפניו.

1 לְחִירוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לָמָּה הוּא יֵצֵא לְחִירוֹת. אָמַר לִיה רַבֵּן
 2 גמליאל, מפני שפמיתי את עינו. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֵין בְּדַבְרֵיךָ
 3 אלו פלום לפסוק על פיהם שיצא טבי לחירות, מפני שפבר אין לו
 4 [לך] עדים על כך, אלא מפניך אנו יודעים זאת, וכיון שיצאת עבד
 5 בראשי אברים הוא קנס, והמודה בקנס פטור, לפיכך אין העבד
 6 יוצא לחירות על פי הודאתך. מדייק רב חסדא מדברי הברייתא,
 7 הָא יֵשׁ לוֹ עֵדִים - אבל אם באו עדים לאחר שכבר הודה רבן

המשך ביאור למס' ברא קמא ליום שלישי עמ' ב

6 משלמים קרן וכפל. וקשה, מִדְּקָא מוֹדָה דְּנָבַב קָרְוֹן פְּעֵי שְׁלוּמֵי -
 7 מאחר והוא מודה שגנב, הוא חייב לשלם את הקרן. ואין העדים
 8 מפסידים לו מאומה בעדותם, מאחר והוא חייב כבר משעה שגנב.
 9 מתרצת הגמרא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר מְשַׁמֵּיחַ דְּרַבִּי, תְּנֵי - תשנה בדברי
 10 סומכוס

1 פִּיעֵי הוּא דְּקָא מְסִיעֵי לִיה וּמוֹדָה שִׁגְבָּה וּטְבַח וּמְכַר בְּפִנְיָהּ,
 2 והודאת בעל דין כמאה עדים, לפיכך סובר סומכוס שעדות כשרה
 3 היא.
 4 הגמרא מקשה על דברי סומכוס: אָמַר מַר בְּרִייתא לעיל בדברי
 5 סומכוס, שְׁתֵּן - העדים שהומו משלמין תְּשְׁלוּמֵי כְּפָל, ומשמע שהם

ילקוט לוי יצחק על התורה

דוקא, שעצם המלה הוא קרקף בגי' דעו"ת. דתפילין של ראש רומז על⁸ המוחין, שהם ד' מוחין חכמה בינה וחסד וגבורה דדעת⁹.

וכל ענין התפילין הוא ע"י הכאה¹⁰ במוח הדעת שבערף

מז - והיה לאות על ידכה ולמוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

קטו

רמזים בגי', הב' אותיות "שין" בתפילין שבראש, וביאור לשון מאחז"ל (ר"ה יז, א) "קרקפתא דלא מנח תפילין"

כתיב! וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך אלו תפילין שבראש כדאיתא במנחות דל"ה ע"ב. והוא השיני"ן דתש"ר שהם מבחוץ להבתים, שהם נראין, שם יהו"ה נקרא ר"ת ש"ין, וכמו"ש בפרי עץ חיים שער התפילין פרק ב'²¹.

וי"ל הב' שינין דתפילין של ראש הם לנגד הת"ר אותיות³ דק"כ צרופי אלקים⁴, והב"פ י"ן⁵ שבמילוי אותיות ש"ן, שביחד הם ק"כ, הם לנגד הק"כ צרופים.

ובפרק קמא דראש השנה⁶ פושעי ישראל בגופן מאי ניהו אמר רב קרקפתא דלא מנח תפילין, נקט קרקפתא

(1) דברים כה, י.

(2) וז"ל: ונבאר ענין השיני"ן שיש בתפילין ש"ר, והוא, כי הנה המוחין של קטנות, כאשר באין אלו המוחין גדלות, הם נעשים אליהם בחי בתים אל המוחין גדלות, שהם הפרשיות דתפילין, ולכן הם רמזים בבחי' עור לבד, ולכן צריך שיהיו שחורים, כי הקטנות הם דינין. והנה הקטנות הוא שם אלהי"ם, והנה אלהי"ם במילוי ודין הוא ש'.

וגם המוחין גדלות, שהם הויות, כאשר תחליף שם הויה בשם מצפ"ן בא"ת ב"ש, הוא גימטריא ש'.

וזהו ענין [דברים כה-י] וראו כל עמי הארץ כי "שם" יהו"ה "נקרא עליך, כי ר"ת הוא ש"ין, כי מאלו המוחין דקטנות שהוא שם אלהי"ם, שהוא גימטריא ש"ין, ונרשם בתפילין כנ"ל, ע"כ ויראו ממך, כי כל היראה משם אלהי"ם הוא.

(3) פירושי: דיש חמשה אותיות בשם "אלקים", ויכולים לעשות מחמשה אותיות קכ צירופים שונים הלוך וחזור של חמשה חמשה אותיות, ומספר ק"כ פעמים חמשה (5 × 120) = ת"ר, שהוא פעמיים אות ש (2 × 300 = 600), זהו הב' שיני"ן של התפילין של ראש.

(4) ראה גם לעיל סי' קיד.

(5) פירושי: דיש שני פעמים "שין" בשני צידי התפילין של ראש. ואותיות "ש-ש" בגי' ת"ר הוא כנגד הת"ר אותיות כנ"ל, והאותיות הנשאר המילוי "יין+ן" (60 + 60) = ק"כ, נגד הק"כ צירופים עצמם.

(6) ראש השנה יז, א.

(7) קרק"ף בגי' 480, וכן דעו"ת הוא 480.

(8) ראה תניא פרק מא וז"ל: יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלוכב באותיות וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בלבישתו הוא ממשיך אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך.

ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי' חכמתו ובינתו שבנפשו האלהית בבחי' חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלוכשות דרך פרט בפרשת קדש והיה כי יביאך דהיינו שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבנפשו הכולל חסד וגבורה שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חסד וגבורה המלוכב בפרשת שמע והיה אם שמוע והיינו כמו"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו'.

(9) ונרמז בזה גם הקשר דתפילין של ראש שהוא בחי' לאה הנקראת מד"ת שעומדת לנגד דעת בערף דז"א, כי לא"ה מד"ת גי' קרקף במכוון" (תורת לוי יצחק כאן).

לאה (36) + מדת (444) = 480, כמספר "קרקף". ותפילין של ראש בחי' לאה ראה סי' צו. צו. קטו. קכח.

ובענין "מדת" ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג' סי' קטז, שהוא כנגד הציור דקשר תפילין של ראש בצורת ד, וד' פעמים אל"ף (4 × 111 =) 444 מספר מד"ת ע"י ש"ש.

(10) ראה סידור עם דא"ח ז, א וז"ל: בחי' מוח הדעת שבז"א הוא הכולל חו"ג, וידוע דפ' קדש והי' כי יביאך הן חו"ב ופ' שמע והי' אם שמוע הן חו"ג מפני שהדעת הוא המחלק להחו"ג ונעשים ד' מוחין.

ואמנם בתחילה אין בז"א רק ג' מוחין חב"ד, וסיבת ההתחלקות מן הדעת לחו"ג הוא בא מבחי' קוצי דשערי שנמשך מבחי' מ"ס דא"א ומכה באחורי מוח הדעת דז"א לב' מוחין חו"ג כו'. וזהו מ"ש כאן [זהר פ' ואתחנן דף רסב, א] דמשירותא וממשיכותא דמ"ס כו' אשתכחו ד' מוחי בההוא ז"א כו' וד"ל.

ולהבין ביאור הדברים, הנה עד"מ באדם התחתון שאנו רואין בחוש שכל השפעות שכל שמשפיע האדם לזולתו ימצא בה תוספות דברים פרטים יותר מה שלא הי' נמצא בהיות עדיין השפעה זו במוח המשפיע כי היתה כלולה בקוצר הדברים בלתי פירוד ופיזור לחלקים רבים. והנה אנו רואין בחוש שיש אדם שיוכל להשפיע שכל וסברא לזולתו הקטן ממנו להלביש השכל בכמה לבושים שונים כמו משלים וחידות עד

דז"א, וע"ז נבקע ג"כ מוח הדעת לשנים וכמ"ש בפע"ח שם

פ"ד עי"ש. והיינו מה שתיבת קרק"פ גי' דעות¹¹.

וזהו דעו"ת לשון רבי"ם הוא מה שנחלק מוח הדעת לשנים, ב¹² עטרין דחסד וגבורה.

מספר דעו"ת¹³ עם מספר ק"כ – נגד הק"כ צירופים שם אלקים – בגי' ת"ר, הב' שיני"ן דתפילין של ראש.

מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד תלד ואילך

שיסביר לו אור אותו השכל על בוריו. ויש אדם שלא יוכל להשפיע אותו השכל שהוא משיגו אע"פ שמישגו בכי טוב על בוריו אך להלביש הדברים לזולתו לא יוכל, ולאמר לו הדברים כמו שהוא במוחו לא יבין המקבל וכו'.

והטעם הוא ידוע שזה תלוי בעומק המושג שבאותו השכל שמי שיש לו עומק גדול בהשגה זו יוכל להוריד ולהשפיל בחלקים רבים אותו השכל כמו בלבושים דמשלים וכיוצא, ומי שאין לו עומק כלל בהשגת שכל זה אלא רק שמישגו כמו שהוא לא נתפס אצלו רק בדברים כהוייתו ע"כ הגם שמבין לעצמו היטב אבל מפני שנתפס אצלו השכל בקיצור הדברים בלתי ימצא בו חלקים רבים כלל אלא רק הדברים כמו שהן ע"כ לא יוכל להוריד ולהלביש הדברים לזולתו בחלקים רבים וצירופים שונים וכו'.

נמצא מובן לפי"ז שסבת הריבוי של התחלקות בדבר שפע השכל בא רק מצד עומק המושג שהוא בא מבחי' כח המוליד כל ההשכלות מלבד זה השכל שמשפיע וכו' והוא הנקרא משכיל והיינו כל מי שהוא חכם ביותר בעמקות השכל יוכל להשפיע גם לתינוק קטן וכל מי שאינו חכם בעומק ההשכלות לא יוכל להשפיע ולחלק השפע לחלקים רבים מפני שנתפס אצלו בקוצר דהיינו בבחי' התכללות ולא דרך פרטות כו'

וד"ל. עי"ש.

ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק בראשית סי' נא.

(11) "ועוד זאת לימין המניח הוא המוחין דדעת והי' אם שמוע, שְׁמַע". (תורת לוי יצחק כאן).

(12) התרין "עטרין" (כתרים) דחסד וגבורה שבדעת. ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד קסה, בביאור הטעם שנק' "עטרין", וז"ל: "חסד וגבורה שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה דדעת נקראין עטרין, עטרא דחסד, עטרא דגבורה, שעטרה הוא בבחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן". עכ"ל.

(13) דעו"ת (בגי' 480) + ק"כ (120) = ת"ר, 600.

אגרות קודש

ב"ה, ד' שבט, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

... מ"ש שתמהו עליו בהנוסח של רבותינו הקי' בהנוגע ליי"ט כסלו לכתוב כוח"ט, הרי פלא על בני תורה שיקשו כזה, לאחר המבואר במשנה תחלת ר"ה אשר ארבעה ראשי שנים הם, ובש"ס שם ובמשנה סוף פ"ח גיטין אשר מונים למלכים אפילו למלכי או"ה, ועאכו"כ למלכי ישראל, ובכל שנה ושנה חוגגים את יום ההכתרה, וכיון שגם זה נקרא בתורתנו, אשר כל עניני' מדויקים בתכלית הדיוק, בשם **ראש השנה**, הרי מובן שגם ע"ז קאי הביאור בזה, וכמו שהראש כולל כל האיברים כך יום זה כולל, בענין זה כל הימים שאחריו עד תקופת השנה.

וכיון שכל דבר ישנו מתחילה רק בכתיבה ואח"כ נחתם, וכמובא בש"ס בכמה מקומות, במילא מובן מזה אפילו ע"פ נגלה הענין דיום י"ט כסלו שהוא ר"ה לחסידים המתנהגים ע"פ תורת החסידות שיצאו אז בנצחון.

מובן אשר כ"ז הוא רק ע"פ נגלה (משא"כ פנימיות תוכן הענינים - שמבוארים ע"פ פנימיות התורה), ועי"ד לשונו של רבנו הזקן, מהנגלות לנו ולבנינו (באגה"ק סוף סי' כ"ה) להאמין אמונה שלימה - שנשיאנו הקי' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר קשרו ואחדו נגלה דתורה ונסתר דתורה להיות תורה אחת, ועל פיהם נהגו את עדתם את בניהם ובני בניהם. בודאי שהנהגותיהם מדויקות הן ע"פ נסתר דתורה והן ע"פ נגלה דתורה...

בברכת הצ' בכהנ"ל.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

"הסח הדעת" פרושו - למעלה מן הדעת; כלומר, שלאחר שענין זה חודר בדעתו (על ידי המחשבה וההתבוננות וכו'), הרי זה נעשה אצלו באופן של "הסח" ולמעלה מן הדעת.

(ע"פ שיחת ש"פ בלק תנש"א. מתוך "לקראת שבת")

חובה לעסוק בהפצת המעיינות

כל אחד ואחד מבני ישראל הרי מאמין הוא ומקנה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אשר, ההקדמה וההכנה לזה - שיפוצו מעינותיו של הבעל שם טוב חוצה. ובמילא - עליהם לנצל כל אפשריות בזמן לקלט תורת הבעל שם טוב, שנתבארה הדק היטב בתורת חסידות ח'כמה ב'ינה ד'עת, למען יוכלו לעמוד בראש אלו שיזכו לקבל פני משיח צדקנו בקרוב.

(לקוטי שיחות ח"ו עמ' 227)

הכל מתחיל בתורה

מאחר שהגאולה צריכה להיות בכל העולמות כולם, וכל ענין נפעל על ידי התורה - מובן, שבמינים אלו של סוף הגלות חשוב ביותר שלמוד התורה יחדר בכל העולמות כולם, על ידי זה שלומדים את כל ארבעת חלקי פרד"ס בתורה ביחד, שהם פנגד ארבעה העולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. מובן, אם כן, עד כמה חשוב בימינו אלו ללמוד נגלה דתורה ביחד עם פנימיות התורה.

(ש"פ האזינו תשמ"ג)

לדעת את ה' - בהתעסקות

על ימות המשיח אומר הרמב"ם בסיום וחותרם ספרו "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" ודייק הלשון 'עסק' דוקא, הינו, לא מעשה ופעולה סתם, כי אם באופן של התעסקות (ראה ב"ח לטור ארח חיים סימן מ"ז דבור המתחיל ונסחא), כולל - שיש בזה גם רוח והוספה כו', כלשון חז"ל (בבא מציעא מ, ב) "זבון וזבין תגרא אקרי" (בתמיה). ופשיטא שנתוסף בזה מיום ליום, הינו, אף על פי שגם ביום שלפני זה הייתה התעסקותו ב'לדעת את ה'", הרי מיום ליום נתוסף בזה באופן נעלה יותר.

(ע"פ ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 232 הערה 21. מתוך "לקראת שבת")

להקשיב ל"תינוק הבוכה"

כל יהודי הנמצא בגלות, בין אם הוא בוכה בגלוי ובין אם אינו בוכה בגלוי, מצבו הוא בבחינת "תינוק הבוכה": מדוע לא נמצאים במעמד ומצב של הגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו ושרויים עדין בגלות?!

וכיון שהוא יהודי אמתי, הרי כואב לו, ובאמת, עד שהדבר גורם למצב של "בוכה", - מדוע נמצאים עדין בגלות?!

(משיחת ה' תמוז תש"מ. מתוך "לקראת שבת")

"ימות המשיח", לשון רבים

יש להוסיף בדייק הלשון "להביא לימות המשיח" - "להביא" דיקא, ולא כלשון הרגיל "לרבות", ו"ימות המשיח" לשון רבים - שכאשר החיות דכל אחד ואחד מישראל הוא בענין המשיח הנ"ל, הרי זה מביא (בדרך ממילא) למעמד ומצב ימות המשיח, שהעצם דישראל יהיה בהתגלות בפעל ממש; ובזה גופא "לימות המשיח" לשון רבים, דיש לומר שרומז על שתי התקופות הכלליות שבימות המשיח, ורומז גם על כל דבר העליות שיהיו בימות המשיח באופן של הליכה מחיל אל חיל עד אין קץ.

(ע"פ ש"פ תולדות תנש"ב. מתוך "לקראת שבת")

להתכונן ל"חפה"

ישנם כאלה שטוענים: תורת החסידות אכן משולה לאיכנים טובות ומרגליות, אבל - הוא אינו רודף אחרי מרגליות, ודי לו אם לבושו יהיו שלמים.

אף אתה אמר לו: הרי "הנה זה עומד אחר כתלנו", ועלינו אפוא להתכונן לביאת המשיח, שאז נזכה "ללכת אל החפה" עם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. ואם כן צריכים גם מרגליות.

(לקוטי שיחות ח"כ עמ' 871)

למעלה מן הדעת

מאמר חז"ל שפשיח בא "בהסח הדעת" (סנהדרין צז, א) אינו בסתירה חס ושלום למחשבה ולהתבוננות, באופן של דעת, בעניני משיח וגאולה.

חומש יומי

פרשת בא

~ יום ראשון ד' שבט ~

א ויאמר יי למשה עול לות פרעה ארי אנא יקרית ות לכה וית לפא דעבדוהי בדיל לשואה אתי אלין ביניהון:

י (א) ויאמר יהוה אל-משה בא אל-פרעה כִּי-אֲנִי הכבדתי את-לבו ואת-לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבו:

כ"ט ~ ויאמר ה' אל-משה בא אל-פרעה • והתרה בו • שתי • שימי, שאשית אני.

ב ובדיל דתשמעי קדם כרף ובר כרף ות נסין די עבדית במצרים וית אתותי די שותי בהון ותדעון ארי אנא יי:

(ב) ולמען תספר באזני כנך ובן-בנדך את אשר התעללתי במצרים ואת-אתתי אשר-שמתי בם וידעתם כִּי-אֲנִי יהוה:

כ"ן, הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב עוֹלְלָתִי – כְּמוֹ: (איכה א) "ועולל למו פֶּאֶשֶׁר עוֹלְלָת לִי", "אֲשֶׁר עוֹלַל לִי".

כ"ט ~ התעללתי • שחקתי, כְּמוֹ: (במדבר כב) "כי התעללתי בִּי", (שמואל א ה) "הלוא פֶּאֶשֶׁר התעלל בהם", הקאמור במצרים. ואינו לשון פועל ומעללים – שאם

ג ואתא משה ואהרן לות פרעה ויאמרו לה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי עד אמתי מסרב את לאתפנעא מן קדמי שלח עמי ויפלחיון קדמי:

(ג) ויבא משה ואהרן אל-פרעה ויאמרו אליו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָדִים עַד-מָתִי מֵאֲנֶתְּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

כ"ט ~ לענת • פתרגומו: לאתפנעא, והוא מגזרת עני, מאנת להיות עני ושפל מפני.

ד ארי אם סריב את לשלחא ות עמי הא אנא מיתי מקר גובא בתחומך:

(ד) כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנְּנִי מִבְּיַד מֶחָר אַרְבָּה בְּגִבְלֶךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּכֹל מַצֵּב יְכוּלִים לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה

שהטעם שמאן פרעה לשלח את בני ישראל הוא מפנין שהקב"ה חזק את לבו, ואס-כן מדוע נענש בארבה מטעם שמאן לשלח, הרי זה לא הנה בבחירתו? ויש לתרץ על-פי מה שכתב רבנו הנזקן נשמתו-עזרן באגרת

בתחלת פרשתנו הובאו דברי משה אל פרעה בשליחותו של הקב"ה "כי אם מאן אתה לשלח את עמי, הנני מביא מקר ארבה בגבלך" (י, ד). וידועה הקושיא, דהרי כתוב לפני זה "אני הכבדתי את לבו",

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

א-ד) בא אל פרעה וגו' מביא מקר. ומשה היאך ידע, ונהלא לא על המטה דצ"ף עב"ש באח"ב. וקשה לי אם כן במקות אחרונות אמאי

מצינו שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא מפת הארבה. יש לומר שהיו תקוקות

מצינו שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא מפת הארבה. יש לומר שהיו תקוקות

התשובה' (פרק יא) שאף מי שנאמר עליו "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" (יומא פה, ב במשנה), הנה "אם דחק ונתחזק ונתגבר על יצרו ועשה תשובה מקבלין תשובתו". דהיינו, דאף מי שמלמעלה מכבידים עליו התשובה, מפל-מקום צדין יש לו משפט הבחירה "להדחק" ולשוב בתשובה.

ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע לפרעה, שהפונה בזה ש"הכבדתי את לבו" הוא שמלמעלה הקשו עליו לשוב בתשובה, אבל לא לקחו ממנו את משפט הבחירה, וצדין היה יכול "להדחק"

ולשוב בתשובה ושללח את בני ישראל, ועל זה הוא נענש. ומזה הוראה נפלאה אלינו, שאם בנוגע לפרעה שהיה רשע גמור, אומרת לנו התורה שהיה בכחו לשוב בתשובה, על-אחת-פמה-וכמה אחד מבני ישראל שיש לו נשמה קדושה ש"אפילו בשעת החטא היטה באמנה אתו יתברך" (תניא סוף פרק כד) שבכל מצב שיהיה, ביכלתו לשוב בתשובה ולהתקרב להקב"ה.

(על-פי 'לקוטי שיחות' כרך ו, עמוד 65 - מתוך 'לקראת שבת')

(ה) וְכִסְּהָ אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאוֹת אֶת-הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת-יֵיתֵר הַפֶּלֶטָה הַנִּשְׁאָרֶת לָכֶם מִזֶּה הַבְּרִד וְאָכַל אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה:

ה וְכִסְּהָ ית עין שמשא דארעא ולא יכול למחזי ית ארעא ויכול ית שאר שזבתא דאשתאר לכון מן ברדא ויכול ית פל אילנא דאצמח לכון מן חקלא:

כ"ט • את עין הארץ • את מראה הארץ. ולא יוכל וגו' • הרואה לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר.

(ו) וּמָלְאוּ בְּתִיד וּבְתִי וּבְתִי כָל-עֲבָדֶיךָ וּבְתִי כָל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתָם עַל-הָאֲדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲה:

ו וימלון בתיך ובתי כל עבדיך ובתי כל מצרים די לא חזו אבותך ואבות אבותך מיומא דמהגריהון על ארעא עד יומא הדין ויתפני ויפק מן קדם פרעה:

(ז) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲה אֵלָיו עַד-מָתִי יְהִיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שֶׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-יְהוָה אֲלֵהֵיהֶם הַטָּרִם תִּדַע פִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:

ז ויאמרו עבדי פרעה לה עד אמתי יהי דין לנא לתקלא שלח ית גבריא ויפלוחון קדם יי אלההון העד כען לא ידעת ארי אבדת מצרים:

כ"ט • הטרם תדע • העוד לא ידעת פי אבדה מצרים?

(ח) וַיּוֹשֶׁב אֶת-מִשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פְּרַעֲה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לָכוּ עֲבְדוּ אֶת-יְהוָה אֲלֵהֵיכֶם מִי וּמִי הַהֵלָכִים:

ח ואתומב ית משה וית אהרן לית פרעה ויאמר להון אזילו פלוח קדם יי אלהכון מן ומן דאזליו:

כ"ט • ויושב • הושבו על-ידי שליח ששלחו אחריהם, והשיבוים אל פרעה.

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעֲרֵינוּ וּבְזַקְנֵינוּ נִלְדָּה בְּבָנֵינוּ וּבְבָנֵיתָנוּ בְּצִאֲנָנוּ וּבְבָקְרָנוּ נִלְדָּה פִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:

ט ויאמר משה בעולמנא ובסבנא גזיל בבננא ובבנותנא בעננא ובתורנא גזיל ארי חגא קדם יי לנא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הוצרך להודיעו, לכן נראה לי דהבין משה המכה מדאמר לו הקדוש-ברוך- משה למשה ולמען תספר, ודרך הוא לספר על מפת הארבה, שהרי גם עליה לבניכם ספרו: תורה ה

במפת הארבה דיאול כתיב (ויאל א)

י' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי כֵן יְהוֹה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ כִי רָעָה נִגְדַּת פְּנֵיכֶם:

י' וַיֹּאמֶר לַהוֹן יְהִי כֵן מִימְרָא דַּיִי בְּסַעֲדָכוֹן פִּד אֲשַׁלַּח יְתָכוֹן וְיַת טַפְלָכוֹן חֲזוּ אַרְי בִּישָׂא דַּאֲתוֹן סְבִירִין לַמְעַבְד לְקַבֵּל אֲפִיכוֹן לַאֲסַתְרָא:

בתפלתו: (לקמן לב) "למה יאמרו מצרים לאמר ברעה הוציאם?" זו היא שאמר להם: "ראו כי רעה נגד פניכם", מיד: "וינחם ה' על הרעה" והפך את הדם לדם מילה שמל יהושע אותם, וזהו שנאמר: (יהושע ה) "היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם", שהיו אומרים לכם: דם אנו רואין עליכם במדבר.

כ"ט • כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְגו' • אף כי אשלח גם את הצאן ואת הבקר, כאשר אמרתם. ראו כי רעה נגד פניכם • כתרגומו. ומדרש אגדה שמעתי: כוכב אחד יש ששמו 'רעה', אמר להם פרעה: רואה אני באיצטגנינות שלי, אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן דם והריגה. וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקדוש-ברוך-הוא להרגם, אמר משה

י"א לֹא כֵן לָכוּ נָא הַגְּבֵרִים וְעַבְדוּ אֶת־יְהוָה כִּי אַתְּהָ אַתֶּם מִבְּקָשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֶת פְּנֵי פְרַעֲה: ס

י"א לֹא כֵן אֲזִילוּ כַעֲן גְּבִרְיָא וּפְלַחוּ קְדָם יְיָ אַרְי יַתְּהָ אַתּוֹן בְּעֵן וְתִרְיָד יַתְּהוֹן מִן קְדָם פְּרַעֲה:

לאלהינו, ואין דרך הטף לזבח. ויגרש אתם • הרי זה לשון קצר, ולא פרש מי המגרש.

כ"ט • לֹא כֵן • כַּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְהוֹלִיךְ הַטֶּף עִמָּכֶם, אֲלֹא "לכו הגברים ועבדו את ה'". כי אתה אתם מבקשים • (אותה עבודה) בקשתם עד הנה: נזבחה

~ יום שני ה' שבט ~

י"ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטְהַ יַדְךָ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַרְבֶּה וְעַל עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת פֶּלֶעֶשֶׂב הָאֶרֶץ אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׁאִיר הַבְּרֵד:

י"ב וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה אֲרִים יָדְךָ עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיְתִי גוֹבָא וַיִּסַּק עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּכּוֹל יַת כָּל עֶסְבָּא דְּאֶרְעָא יַת כָּל דִּי אֲשָׂאָר בְּרֵדָא:

יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יְיָ חֲטָרָה עַל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וַיִּזְכֹּר רִיחַ קְדוּמָא בְּאֶרְעָא כָּל יוֹמָא הַהוּא וְכָל לַיְלָא צִפְרָא הַהוּא וְרִיחַ קְדוּמָא נָטַל יַת גוֹבָא:

יג וַיִּט מֹשֶׁה אֶת־מִפְּהוֹ עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיְהוֹה נַחַר רִיחַ־קָדִים בְּאֶרֶץ כְּלֵי־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה הַבֶּקֶר הָיָה וְרִיחַ הַקָּדִים נִשָּׂא אֶת־הָאֶרֶבָה:

כ"ט • וְרִיחַ הַקָּדִים • ריח מזרחית נשא את הארבה, לפי שבא בנגדו, שמצרים בדרומית מערבית היתה, כמו שמפךש במקום אחר.

יד וַיַּעַל הָאֶרְבֶּה עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְד מְאֹד לְפָנָיו לֹא־הָיָה כֵן אֶרְבֶּה כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יְהִי־כֵן:

יד וַיִּסְלִיק גוֹבָא עַל כָּל אֶרְעָא דְּמִצְרַיִם וּשְׂרָא בְּכָל תַּחוּם מִצְרַיִם תְּקִיף לַחֲדָא קְדַמּוּהִי לֹא הָיָה כֵן גוֹבָא דְּכֹתָמָה וּבִתְרוּהִי לֹא יְהִי כֵן:

(יד) וַאֲחֲרָיו. פירש רש"י, וכיוצא ב) (עח.מ. קה. לד) קא חשיב על מפת ארבה מצרים ילק ותסיל, יש לומר דמכל-מקום לא היו כל כך מינים כמו

כ"י • וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה-בֶּן • וְאוֹתוֹ שֶׁהָיָה בֵּימֵי יוֹאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (יואל ב) "כִּמְהוּ לֹא נִהְיָה מִן-הָעוֹלָם", לְמַדְנֵנו שֶׁהָיָה בְּכַד מִשָּׁל מִשָּׁה, [כִּי שָׁל יוֹאֵל הָיָה]

על-ידי מינין הרבה שהיו יחד: ארבה, זלוק, חסיל, גזם, אכל של משה לא היה אלא של מין אחד (פך גרסת רבי אליהו מזרחי), וכמהו לא היה ולא יהיה.

טו וְחָפָא ית עין שמשא דכל ארעא וחשוכת ארעא ואכל ית כל עסבא דארעא ונת כל פירי אילנא די אשאר ברדא ולא אשתאר כל ירוקא באילנא ובעסבא דחקלא בכל ארעא דמצרים:

(טו) וַיִּכַּם אֶת-עֵין כָּל-הָאָרֶץ וַתַּחֲשֹׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת-כָּל-עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת כָּל-פְּרֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבָּרָד וְלֹא-נֹתַר כָּל-יֵרֶק בְּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל-אָרֶץ מִצְרָיִם:

כ"י • כל ירק • עלה ירק, וירדור"א בלע"ז.

טז וַיֹּאחֲזִי פְרַעְה לְמַקְרֵי לְמִשָּׁה וּלְאֶהֱרֹן וַאֲמַר חֲבִית קָדָם יי אֶלְהֶכּוֹן וּלְכוּן:

(טז) וַיִּמְהַר פְּרַעְה לְקַרְא לְמִשָּׁה וּלְאֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר חֲטֵאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְלָכֶם:

יז וּכְעַן שְׂבוּק כְּעַן לְחוּבֵי בָרַם זִמְנָא הָדָא וְצִלוּ קָדָם יי אֶלְהֶכּוֹן וַיַּעֲדֵי מַנִּי לְחוּד ית מוֹתָא הָדִין:

(יז) וְעַתָּה שָׂא נָא חֲטֵאתִי אִךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְיִסַּר מַעֲלֵי רַק אֶת-הַמּוֹת הַזֶּה:

יח וַיִּצָא מֵעַם פְּרַעְה וַיַּעֲתַר אֶל-יְהוָה:

יט וַחֲפָף יי רוֹחָא מֵעַרְבָא תְּקִיף לְחֵדָא וַנְטַל ית גּוֹבָא וַרְמַהֵי לְיִמָא דְסוּף לֹא אֲשַׁתָּאֵר גּוֹבָא חַד בְּכָל תַּחוּם מִצְרָיִם:

(יט) וַיַּחֲפֹף יְהוָה רוּחַיִם חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת-הָאֲרָבָה וַיִּתְקַעְהוּ יַמָּה סוּף לֹא נִשְׂאָר אֲרָבָה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרָיִם:

ועד ים פלשתים, ממזרח למערב, שים פלשתים במערב היה, שנאמר בפלשתים: (צפניה ב) "יושבי חבל הים, גוי כרתים". לא נשאר ארבה אחד • אף המלוחים שמלחו מהם (שמות רבח) •

כ"י • רוח ים • רוח מערב. ימה סוף • אומר אני, שים סוף היה מקצתו במערב כנגד כל רוח דרומית וגם במזרח של ארץ ישראל. לפיכך, רוח ים תקעו לארבה בימה סוף כנגדו. וכן מצינו לענין תחומין, שהוא פונה לצד מזרח, שנאמר: (לקמן כג) "מים סוף

כ וַאֲתַקֵּף יי ית לבא דפרעה ולא שלח ית בני ישראל:

(כ) וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת-לֵב פְּרַעְה וְלֹא שִׁלַּח אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כא וַאֲמַר יי לְמִשָּׁה אַרְיִם יָדָף עַל צִית שְׂמֵאָא וַיְהִי חֲשׂוּקָא עַל אֲרַעָא דְמִצְרָיִם בְּתַר דִּיעֲדֵי קָבַל לִילִיָּא:

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מִשָּׁה נְטֵה יָדְךָ עַל-הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֲשֶׁךְ עַל-אֶרֶץ מִצְרָיִם וַיִּמַּשׁ חֲשֶׁךְ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לחודיה לא היה לעולם כמו שבא בימי יואל, וכן מארבה לחודיה וכן מללך לחודיה: תורה טו

בימי יואל בא זה אחר זה כדכתיב (יזאל א ד) יתר הגזם אכל הארבה. והא דכתיב (ו) כמהו לא נהיה, מגזם

בימי יואל. אי נמי בימי משה באו כל המינים ביחד, והא דקאמר ואחרייו לא יהיה פן היינו בבת אמת, אכל

כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶף אֵת תִּמְסַר בְּיַדְנָא נְכַסְתָּ קַדְשֵׁינוּ וְעַלְזוֹ וְנַעֲבֹד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֶתְּהָ תִתֵּן בְּיַדְנוּ זְבָחִים וְעֹלֹת וְעַשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:

כז"י ◀ גם אתה תתן • לא דגך ש"מקננו ילך עמנו", אלא "גם אתה תתן".

כו וַיֹּאף בְּעֵינָיו זֵיל עֲמָנָא לֹא תִשְׁתַּאֲר מַדְעַם אַרְי מַגְה אֲנַחְנָא נְסִכִּין לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא דְעֵין מַה נְפַלַח קָדָם יְיָ עַד מִיתְנָא תַּמָּן:

(כו) וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלֵךְ עִמָּנוּ לֹא תִשְׁאֲר פְּרִסָּה בִּי מִמֵּנוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נִדַע מַה נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בָּאֵנוּ שָׁמָּה:

כז"י ◀ פרסה • פרסת רגל, פלנט"א בלע"ז. לא נדע מה נעבד • כמה תכבד העבודה. שמא ישאל יותר ממה שיש בדינו.

כז וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:

(כז) וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:

כח וַיֹּאמֶר לָהּ פְּרַעֲה אֲזִיל מַעְלֵי אִסְתַּמַּר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי אַרְי בְּיוֹמָא דְתַחְזִי אִפִּי תְמוֹת:

(כח) וַיֹּאמְרוּ לָהּ פְּרַעֲה לָךְ מַעְלֵי הַשָּׁמַר לָךְ אֶל־תִּסְרִי רְאוֹת פָּנָי כִּי בְּיוֹם רְאוֹתָ פָּנָי תְמוֹת:

כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יְאוֹת מְלִילְתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי אִפִּיךָ:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דִּבַּרְתָּ לֹא־אֶסַּף עוֹד רְאוֹת פָּנָיךְ: פ

כז"י ◀ כן דברת • יפה דברת, ובזמנו דברת. אמת, שלא אוסיף עוד ראות פניך (שמות רבה).

א וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מִקְתָּשׁ חַד אֵינִי עַל פְּרַעֲה וְעַל מִצְרַיִם בְּתַר כֵּן יִשְׁלַח יְהוָה מִכָּא בְּשַׁלְּחוֹתָהּ גַּמְיָא תִּרְכָּא יִתְרִיף יְהוָה מִכָּא:

יא (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע אַחַד אָבִיָּא עַל־פְּרַעֲה וְעַל־מִצְרַיִם אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה בְּשַׁלְּחוֹ בָּלָה גָרַשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:

כז"י ◀ בלה • "גמירא". "בלה", כליל. כלכם שלח.

ב מְלִיל כַּעֲזָא פְּעִין קָדָם עֲמָא וְשִׁאִילוּ גָבַר מִן חֲבֵרָה וְאִתְתָּא מִן חֲבֵרָתָהּ מְנִין דְּכֶסֶף וּמְנִין דְּדָהָב:

(ב) דְּבִרְנָא בְּאֲזִנֵּי הָעַם וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּל־כֶּסֶף וְכָל־זָהָב:

~ נקודות משיחות קודש ~

רכוש גדול כמתנה או כתשלום

דְּבִרְנָא בְּאֲזִנֵּי הָעַם וַיִּשְׁאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְגו' . וּבְנִי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדָּבָר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאֲלוּ מִמִּצְרַיִם כָּל־כֶּסֶף וְגו' וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם: (פרשתנו יא, ב ואילך)

וַיִּשְׁאֲלוּ לְעֵזְרָא, דָּאָם הַכּוֹנֵה בִּי וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם" הַיְתָה כְּדִי לְקַיֵּם הַהַבְטָחָה לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּכִרְיַת בֵּין הַבְּתָרִים שְׁׁוֹאֲמֵי כֵּן יִצְאוּ בְּכּוֹשׁ גְּדוֹל", לְמַה עָשָׂה הַקָּב"ה שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל וְקִבְּלוּ אֶת

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(א) וַיֹּאמֶר וְגו' עוֹד נִגַּע אָחַד. פִּירוּשׁ, לְפָנָי פְּרַעֲה נֹאמַר לוֹ, שְׁחִירֵי מִשְׁצָא מִלְּפָנָי לֹא יִסַּף לְרְאוֹת פָּנָיו עוֹד. וְצָרִיף לּוֹמֵר שֶׁהִגְבִּיהוּ הַקְּדוּשׁ־טוֹמְאָת גִּילּוּלִים שְׁבִמְצָרִים: תורה ב

ה"רכוש גדול" על-ידי שאילה ובקשה מהמצרים, דלכאורה הנה מתאים יותר אם המצריים היו נותנים להם את זה בדרך כבוד על-ידי נתינת מתנה וכיצא בזה, ולמה הצרכו בני ישראל לבקש ולשאל את הרכוש מהמצריים?
 ויש לומר על פי מה דאימא בסנהדרין (צא, א) "פעם אחת באו בני מצרים . . . אמרו . . . תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו, אמר גביהא בן פסיסא . . . תנו לנו שכר עבודה של ששים רבוא ששעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה . . . ולא מצאו תשובה", והינו, שבני ישראל קבלו את הרכוש כתשלום

שכר על שעבודם למצרים. ועל-פי-זה אם המצריים היו נותנים להם את זה מצד עצמם, היו יכולים לחשב שנה היה רק בדרך מתנה ולא כתשלום שכר (שתיבים לשלם להם), ולכן עשה הקב"ה שהמצריים יתנו את הרכוש רק כתוצאה מהשאלה וה"תביעה" של בני ישראל (שמויע להם שכר, מצד הדין) ואז ראו הכל, שנה הגיע לבני ישראל פי היו ראויים וזכאים לזה כתשלום, ולא בדרך מתנה. וק"ל.
 (ע"פ לקו"ש כרך כא עמ' 12 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

כש"כ ◀ דְּבַר-נָא • (ברכות ז) אין 'נא' אלא לשון בקשה. בבקשה ממוך, הזהירם על כך, שלא יאמר אותו

צדיק, אברהם: "ועבדום וענו אותם" קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם.

(ג) ויתן יהוה את-חן העם בעיני מצרים גם האיש משה גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי-פרעה ובעיני העם: ם

ג ויהיב יי ית עמא לרחמין בעיני מצרים אף גברא משה רב לחדא בארעא דמצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא:

~ יום רביעי ז' שבט ~

(ד) ויאמר משה בה אמר יהוה פחצת הלילה אני יוצא בתוך מצרים:

ד ויאמר משה כדנן אמר יי כפלגות ליליא אנא מתגלי בגו מצרים:

כש"כ ◀ ויאמר משה בה אמר ה' • בעמדו לפני פרעה נאמרה לו נבואה זו, שהרי משיצא מלפניו לא הוסיף ראות פניו. פחצת הלילה • כהחלק הלילה. פחצות, כמו: (מלכים א יט) "כעלות", (תהלים קכד) "בחרות אפם בנו", זהו פשוטו, לישבו על אפניו, שאין 'חצות' שם דבר של חצי. ורבתינו דרשו: (ברכות ז)

כמו בפחצות הלילה, ואמרו שאמר משה: 'פחצות', דמשמע סמוך לו, או לפניו או לאחוריו, ולא אמר פחצות, שמא ישעו אצטגניני פרעה ויאמרו: משה בדאי הוא, אכל הקדוש-ברוך-הוא יודע עתיו ורנעיו, אמר: 'פחצות'.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שבהם, וכן מפת בכורות. וכל מה שהביא על המצריים עתיד הקדוש-ברוך-הוא להביא על עפונם, דם כדאמרין (ויאל א ג) ונתתי מופתים וגו', צפרדעים שקולן קשה וכן בעפונם קול שאון מעיר (ישעיה טו ט), צפר מצרים לכנים, פן בעפונם ונהפכו נחליה וגו' (שם לד ט), ערוב דקתיב (שם פסוק יא) וירשוק קצת וקפד וגו', דבר דקתיב (יחזקאל לח ב) ונשפטתי אתו

(ד) פחצות. בטכסיס מלך בשר-ודם הביא המכות על מצרים, מלך בשר-ודם שסרחה עליו מדינה בתחילה סוכר את אמת המים שלהם, כך הקדוש-ברוך-הוא הביא דם ולא יכלו לשתות מן המים. ואחר פן מביא קולנים להריע עליהם בפחצות וקול שופר, כך הצפרדעים. אחר פן יורה להם חיצים, פן הכנים שנגנסינ לתוכן פחץ. אחר פן מביא ברברים,

(ה) וּמַתְּ כָל־בְּכוֹרֹ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֵעָה הַיֹּשֵׁב עַל־כַּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׂפִחָה אֲשֶׁר אַחַר הַרְחִים וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

הוימות כל בוכרא בארעא דמצרים מבוכרא דפרעה דעתיד למתב על פרסי מלכותה עד בוכרא דאמתא די בטר ריחיא וכל בוכרא דבעירא:

כ"ט • עד בכור השבי • למה לקו השבויים? פדי שלא יאמרו: וראתם תבועה עלבונם, והביאה פרענות על מצרים. מבכור פרעה וגו' עד בכור השפחה • כל הפחותים מבכור פרעה וחסובים מבכור השפחה

היו בכלל, ולמה לקו בני השפחות? שאף הם היו משעבדים בהם ושמתים בצרתם. וכל בכור בהמה • לפי שהיו עובדין לה. ופשקדוש-ברוך-הוא נפרע מן האמה, נפרע מאלהיה (מכילתא).

(ו) וְהִיתָה צֶעֱקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמֹהוּ לֹא נְהִיְתָה וְכִמֹּהוּ לֹא תִסָּף:

ויהיה צוחתא רבא בכל ארעא דמצרים דכותה לא הות ודכותה לא תסף:

(ז) וְלָכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַחְרִץ פְּלֶבֶל לְשֹׁנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:

ולכל בני ישראל לא יחרץ פלב לשנו למאיש ועד-בהמה למען תדעון אשר יפלה יהוה בין מצרים ובין ישראל:

כ"ט • לא יחרץ פלב לשנו • אומר אני, שהוא לשון שנון: לא ישנו, וכן (יהושע י) "לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו", לא שנו. (שמואל ב ה) "אז תחרץ", תשפנו. (ישעיה מא) "למורג חרוץ", שנון. (משלי כא)

"מחשבות חרוץ", אדם חרוץ ושנון, (שמואל א י) "וינד חרוצים תעשיר", חריפים, סותרים שנונים. אשר יפלה • יבדיל.

(ח) וַיִּרְדּוּ כָל־עַבְדֵיךָ אֵלֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִי־לִי לְאֹמֶר צֵא אִתָּהּ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֵצֶא וַיֵּצֵא מֵעַם־פְּרֵעָה בְּחַר־יָאֵף: ם

ח ויחתיו כל עבדיך אלין לוחי ויבועו מני למימר פוק את וכל עמא די עמך ובתר כן אפוק ונפק מלות פרעה בתקוף רגז:

כ"ט • וירדו כל עבדיך • חלק כבוד למלכות, שהרי בסוף, ירד פרעה בעצמו אליו בלילה ואמר: "קומו צאו מתוך עמי", ולא אמר לו משה מתחלה: וירדת אלי והשתחית לי (ובחים קב) • אשר ברגליך •

ההולכים אחר עצתך והלוקך. ואחרי-כן אצא עם כל העם מארצך. ויצא מעם פרעה • פשגמר דבריו, יצא מלפניו. בחר-יאף • על שאמר לו: "אל תסף ראות פני".

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פְּרֵעָה לְמַעַן רְבוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

ט ואמר יי למשה לא יקבל מנכון פרעה גדיל לאסגאה מפתי בארעא דמצרים:

כ"ט • למען רבות מופתי • "מופתי" שנים, "רבות" שלשה: מפת בכורות, וקריעת ים-סוף וליגער את מצרים.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

בדבר וגו', שחין דכתיב (זכריה יד יב) וזאת המגפה וגו', פרד דכתיב ואבני אלגביש (יחזקאל שם), אך בה דכתיב (שם) אמר לצפור כל כנף ולכל חית השדה הקבצו וגו', חושף דכתיב

(ישעיה לד יא) ונטשה עליה קו תהו ואבני בהו, מפת בכורים דכתיב (יחזקאל לב ל) (והיו ל)שמה נסיכי צפון (תנחומא ה) תורה ה

והיינו הנס, דאף על גב דאמרין (ביק ס) פלבים צועקים מלאך המות בא לעיר, ואם כן דין היה לצעק בשעת מפת בכורות, אפילו הכי ולכל בני ישראל לא יחרץ פלב לשונו: תורה ח

(ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ פלב לשנו וגו'.

י ומֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ אֶת־כָּל־הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לְפָנַי
קִדְּם פְּרַעַה וְיַחְזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעַה וְלֹא־שַׁלַּח אֶת־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: יב

י ומֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ אֶת־כָּל־הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לְפָנַי
קִדְּם פְּרַעַה וְיַחְזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעַה וְלֹא־שַׁלַּח אֶת־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: יב

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

יב ויֹאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וְגו' • כָּכָר כָּתַב לָנוּ זֹאת בְּכָל־הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסַמְכָה
לְפָרְשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

(א) דְּבָרוּ אֶל-כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שָׂה לְבֵית-אָבֶת שָׂה לְבֵיתוֹ:

גמלילו עם כל כנשתא ד'ישראל למימר בעסרא ל'רחא ד'דין ו'סבון להון גבר אמר לבית אבא אמר לביתא:

דברו היום, בראש חודש, שיקחוהו בעשור לחודש. הַזֶּה • פסח מצרים מקחו בעשור ולא פסח דורות (פסחים צו). שָׂה לְבֵית אָבֶת • (שם) למשפחה אחת. הרי שהיו מרבין, יכול שיהא אחד לכלן? תלמוד-לומר: "שָׂה לְבֵיתוֹ".

דברו אל כל עדת • (מכילתא) וכי אהרן מדבר, והלא כבר נאמר: "אתה תדבר" - אלא חולקין כבוד זה לזה, ואומרים זה לזה: למדני, והדבור יוצא מבין שניהם כאלו שניהם מדברים. דברו אֶל-כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ • (מכילתא)

ד ואם יזעיר ביתא מלאתמנאה על אמרא ו'סב הוא ושיכבה דקריב לביתה במנן נפשתא גבר לפום מיכלה תתמנון על אמרא:

(ו) וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מִהָיֹת מִשֶּׁה וְלָקַח הוּא וְשִׁכְנוֹ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בַּמִּכְסֵת נִפְשֵׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תִכְסּוּ עַל-הַשָּׂה:

ולהתמעט, "מהיות משֶׁה" יתמעטו, בעוד השֶׁה קיים, בהיותו בחיים, ולא משנשחט (פסחים טו). בַּמִּכְסֵת • חשבון, וכן: (ויקרא כז) "מכסת העֶרְבֹד". לְפִי אָכְלוֹ • הראוי לאכילה, פֶּרֶט לחולה וזֶקֶן שאינו יכול לאכל כִּזְוִת • (מכילתא) • תתמנון.

וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מִהָיֹת מִשֶּׁה • ואם יהיו מועטין מהיות משֶׁה אָחֵד, שאין יכולין לאכול ויבא לידי נותר, "ולקח הוא ושכנו וגו'", זהו משמעו לפי פשוטו. ועוד יש בו מדרש ללמד שאחר שנמנו עליו, יכולין להתמעט ולמשך ידיהם הימנו ולהמנות על שֶׁה אחר, אך אם באו למשך ידיהם

ה אמר שלים דבר בר שתה יהי לכוון מן אמריא ומן עזיא תסבון:

(ה) שֶׁה תָּמִים זָכַר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּפְשִׁים וּמִן-הָעֵינִים תִּקְחוּ:

ומן העזים • או מזֶה או מזֶה, שאף עז קרוי שֶׁה, שֶׁנָּאֵמַר: (דברים יד) "וְשֶׁה עֵזִים".

בֶּן שָׁנָה • בלא מום. בֶּן שָׁנָה • כל שנתו קרוי "בֶּן שָׁנָה", כלומר שנולד בשנה זו. מן הכֹּפְשִׁים

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

רבי עקיבא (פס), אם פן עשור שלו בשבת שלפניו, וכשראו המצריים (כ) שלוקחין הפסחים לשחוט נתקבצו עליהם להרגו, כי יראתן של מצרים היה בהמות, ועשה להם הקדוש-ברוך-הוא נס וניצולו, ולכך קרוי שבת הגדול מפני גדול הנס. ומיהו צריך ליתן טעם למה מקחו מבעשור. ואומר רש"י שיתעסקו בכרית מילה ובדם פסח ארבעה ימים. ומקשים ארבעה ימים למה, ואומר הרב יצחק מאיבר"א כדי שימלוו וישהו שלשה ימים אחר המילה קודם שיצאו לדרך: תורה ד

פסח הוא שיפסח המקום על בתי בני ישראל במצרים, ויהרגו במצרים בכוריהם לפי שאינם רוצים לשלוח ישראל, מיד הלכו הבכורות אצל המצריים ואמרו להם שלחו ישראל כי אתם גורמים לנו למות, ולא רצו, והם הרגו בהם כמה וכמה. והיינו דכתיב (תהלים קלו ז) למפה מצרים בכוריהם, בכורי מצרים לא נאמר אלא מצרים בכוריהם, שהבכורות הפו עצמן (מדרש תהלים קלו). ועוד אתמר במדרש פי כשלקחו הפסח בעשור לחודש שבת היה, שהרי קנימאלן דפסח מצרים בתמישי בשבת כדכתיב במסכת שבת פרק

מן השלשה דברים שנתקשה משֶׁה עליו-השלום. וקשיא, שהרי קטנה היה בסוף החודש כמו בתחילת המולד, ואיך יוכל להבחין אם היא מן השנה או מן התדשה. ויש לומר, דמפל-מקום יוכל להבחין מתוך הפגימה, כי הישנה פגימתה לצד המערב והתדשה לצד מזרח. דבר אחר, כי בסופה עומדת בקרן דרומית מזרחית, ובחידושה בקרן דרומית מערבית: תורה ג

(ג) בעשור לחודש. פסח מצרים מקחו בעשור היה, וכאשר ראו בכורי מצרים כך, אמרו להם לישראל מה זאת לכם, אמרו להם

(ו) וְהָיָה לָכֵם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדְת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים:

כוכבים "וקחו לכם" צאן של מצוה. ושחטו אתו וגו'. וכי בלן שוחטין? אלא מכאן, ששלוחו של אדם כמותו (מכילתא. קידושין מא). קהל עדת ישראל • קהל ועדה וישראל. מכאן אמרו: פסחי צבור נשחטין בשלש כפות, זו אחר זו. נכנסה פת ראשונה, ננעלו דלתות העזרה וכו', פדאיתא ב'פסחים' (דף סד). **בין הערבים • משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה לבית מבוא לערב, ולשון "בין הערבים" נראה בעיני, אותן שעות שבין עריבת היום לעריבת הלילה. עריבת היום בתחלת שבע שעות מפי ינטו צללי ערב, ועריבת הלילה בתחלת הלילה. 'ערב', לשון נשף וחשך, כמו: (ישעיה כד) "ערכה כל-שמחה".**

כ"י • וְהָיָה לָכֵם לְמִשְׁמֶרֶת • זהו לשון בקור, שטעון בקור ממום ארבעה ימים קדם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא צוה פן בפסח דורות? הנה רבי מתא פן קרש אמר: הרי הוא אמר: (יחזקאל טז) "ואעבר עליך ואראך והנה עתף עת דדים", הגיעה שבועה שנשבעתה לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר: (שם) "ואת ערם ועריה", ונתן להם שתי מצות: דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר: (שם) "מתבוססת בדםך", בשני דמים, ואומר: (זכריה ט) "גם-את בדם-בריתך שלחתי אסירך מבור אין מים בו", ושהיו שטופים בעבודת-כוכבים, אמר להם: "משכו וקחו לכם", "משכו" ידכם מעבודת-

~ נקודות משיחות קודש ~

יאמרו, הקמו וערכבו פתאום וטרד דעתו. ואף כאן: מפנין שגני ישראל היו שטופים בגלילים, לא הנה די בפעלה חר-פעמית כדי לנתק אותם מעבודה זרה, אלא הנה צרך בארבעה ימים של ישוב הדעת לפני פעלה זו. (לקוטי שיהות כרך טז עמ' 114)

ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים (כ"י יב, ו) ארבעה ימים הם משך הזמן הנדרש לאדם לקבל החלטה מתונה ומתבוננת וישוב הדעת. וכפי שפרש רש"י לגבי העקדה, שהקב"ה הראה לאברהם את הר המוריה רק ביום השלישי למסעו (שהוא היום הרביעי מאז הצווי על העקדה) "כדי שלא

(ז) וְלָקְחוּ מִן־הֶדֶם וְנָתְנוּ עַל־שְׂתֵי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמַּשְׁקוֹף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בֵּהֶם:

חבטה, כמו: (ויקרא כו) "קול עלה נדף" טרפא דשקיף, "חבורה" משקופי. על הבתים אשר יאכלו אתו בהם • ולא על משקוף ומזוזות שבבית התבן ובבית הסקר, שאין דרין בתוכן.

כ"י • וְלָקְחוּ מִן הַדָּם • זו קבלת הדם. יכול ביד? תלמוד-לומר: "אשר בסף". המזוזות • הם הזקופות אחת מכאן לפתח ואחת מכאן. המשקוף • הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל בלע"ז. ולשון שקיפה -

(ח) וְאָכְלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מְרִירִים יֹאכְלֵהוּ:

כ"י • אֶת הַבֶּשֶׂר • ולא גידים ועצמות (מכילתא. פסחים פג). **על מרירים • כל עשב מר נקרא מרור, וצום לאכל מרור, זכר ל'וימנרו את חיייהם'.**

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר
 (ח) ואכלו את הבשר. לכך נהגו זכר לשלש סאין שאמר (בראשית יח ו) מהרי שלש סאים, ופסח הנה ראה ביד
 (ח) יב. ויש אומר זכר לשלשה אבות. ובציעתה, זכר לקריעת ים סוף ויגדון

(ט) אֱלֹהֵי־אֱלֹהֵי מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֵׁל מִבָּשֵׁל בַּמַּיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעֵיו וְעַל־קַרְבּוֹ:

ט לא תִּכְלוּן מִגַּה כַּד חַי וְאִף לֹא בְּשֵׁלָא מִבָּשֵׁל בְּמַיָּא אֱלֵהֶן טַי נֹר רִישָׁה עַל כַּרְעוּהִי וְעַל גְּוֵה:

מִמֶּנּוּ כִּי־אִם צְלִי אֵשׁ. רֹאשׁוֹ עַל כַּרְעֵיו • צוּלְהוּ כְלוּ כְּאֶחָד עִם רֹאשׁוֹ וְעִם כַּרְעֵיו וְעִם קַרְבּוֹ, וּכְגַי מַעֲיו גוֹתֵן לְתוֹכוֹ אַחַר הַדְּחָתֵן (שם עה). וְלִשׁוֹן "עַל כַּרְעֵיו וְעַל קַרְבּוֹ", כְּלִשׁוֹן (לְקַמּוֹן ג) "עַל צְבָאוֹתֵם", כְּמוֹ בְּצָבָאוֹתֵם – כְּמוֹת שֶׁהֵן, אִף זֶה כְּמוֹת שֶׁהוּא, כֹּל בְּשָׂרוֹ מִשְׁלָם.

כִּי־אִם אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא • שְׂאִינוּ צְלוּי כֹּל צָרְכוֹ, קוֹרְאוֹ 'נָא' בְּלִשׁוֹן עַרְבִי. וּבָשֵׁל מִבָּשֵׁל • כֹּל זֶה בְּאִזְהָרַת "לֹא תֹאכְלוּ" (שם פא). בַּמַּיִם • מִזֵּיִן לְשִׂאָר מִשְׁקִיִן? תְּלִמּוּד־לוֹמַר: "וּבָשֵׁל מִבָּשֵׁל", מִכֹּל־מִקּוֹם (שם). כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ • לְמַעַלָּה, גְּזַר עֲלֵיו בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה, וְכֵאֵן הוֹסִיף עֲלָיו 'לֹא תַעֲשֶׂה', "אֵל תֹּאכְלוּ

(י) וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וְהִנֹּתֶר מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:

י וְלֹא תִשְׂאָרוּן מִגַּה עַד צְפָרָא וְדִישְׁתָּאָר מִגַּה עַד צְפָרָא בְּנוֹרָא תוֹקְדוּן:

וְעוֹד מִדְּרָשׁ אַחַר: לְמַד שְׂאִינוּ נִשְׂרָף בְּיּוֹם טוֹבִי אֲלֵא מִמְחָרַת, וְכִף תְּדַרְשָׁנוּ: וְהִנֹּתֶר מִמֶּנּוּ בְּבִקְרָא רֹאשׁוֹן, עַד בֶּקֶר שְׁנֵי תַעֲמֵד וְתִשְׂרַפְנוּ.

כִּי־אִם וְהִנֹּתֶר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר • מַה תְּלִמּוּד־לוֹמַר "עַד בֶּקֶר" פַּעַם שְׁנֵיִה, לִיתֵן בֶּקֶר עַל בֶּקֶר, שֶׁהַבֶּקֶר מִשְׁמַעוֹ מִשְׁעַת הַגֵּץ הַחֲמָה, וְכֵאֵן הַכְּתוּב לְהַקְדִּים שְׂאִסוֹר בְּאִכְלָה מַעֲלוֹת הַשְּׁחַר, זֶהוּ לְפִי מִשְׁמַעוֹ.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

קטו גא, 'ישועה' לא נאמר אלא 'ישועות', אחד לימות המשמים ואחד לעולם הבא. דבר אחר, כנגד ארבעה כוסות שאמר שר המשקים ליוסף (בראשית מא יא ג). דבר אחר, כנגד ארבעה כוסות התרעלה שעתיד הקדוש ברוך הוא להשקות לעכו"ם, שאמר (ירמיה כה טו) קח את כוס היין החמה, ונאמר (תהלים עה ט) כי כוס ביד ה', וכן כוס זהב ביד ה' דכתיב גבי ככל (ירמיה נא ז), ונאמר (תהלים יא ז) ורוח זלעפות מנת כוסם (ראה ביר פח ה): תורה ט

(ט) אל תאכלו ממנו נא. פירש רבינו אברהם בן עזרא, דלפי שתועבת מצרים תזבחן, שמא תאמרו לא נצלהו כל צרכו פן ירגישו בו המצרים, תלמוד לומר אל תאכלו ממנו נא. ושמא תאמרו נבשלנו ונכנסנו בקדירה, תלמוד לומר ובשל מבוישל. ושמא תאמרו לתתוף הראש והכרעים ואל יכירו מה זאת, תלמוד לומר ראשו על כרעיו ועל קרבו: תורה י

שהוא לבן. וכן תניא בערבי פסחים (קטו). תבלין זכר לתבן, חרוסת זכר לטיט. שני תבשילין זכר למשה ואהרן. דבר אחר, דג כנגד לויתן, ביצה כנגד זיו שדי. ובערבי פסחים (קיד) מסיק אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה. ארבע כוסות כנגד ארבע גאולות, והוצאתי, והצלתי, וגאלתי, ולקחתי (לעיל ו רז). וכוס חמישי דהיינו למאן דצריך למשתייה), הוא כנגד והבאתי (שם פסוק ח) שגם הוא גאולה, כדאמרי אינשי מאן דמריה שחרריה ומסר (כל דידיה) [פלדיה] בידיה, אי לא איתיה לבי דריה מאי אהני ליה. פירוש, עבד ששחררו רבו ומסר לו גביעו בידו, אם לא הביאו לבית דירתו מה מועיל לו כל הטובה. הקא נמי אם לא הביא הקדוש ברוך הוא אותן לארץ ישראל, מה היה מועיל להם היציאה של מצרים. דבר אחר, ארבעה כוסות כנגד ארבעה ישועות, ה' מנת חלקי וכוסי (תהלים טו ז), כוסי רינה (שם כג ד), כוס ישועות אשא (שם

שנבקע בפסח. ולברך על הפרוסה אכילת מצה, כדאיתא בפסחים (קטו) מה דרכו של עני בפרוסה. ושני טיבולין, על שתי טבילות ששבלו ליד בית ומקנת פסח. דבר אחר, כנגד שתי הנאות, אחת על המשקוף ואחת על המזוזות. דבר אחר, כנגד דם ברית ודם פסח, שאמר (חזקאל טו ו) מתבוססת בדמיה. ובערבי פסחים (פסחים קיד) מוכח שהן להיפרא דתינוקות, שהיו רגילין לאכול ירקות לאחר אכילה לקניוח, והשתא קא אכלי קודם סעודה ישאלו מה גשפתה. ועוד הוסיף אחריתי, כי כשיראו בשאר ימים טובים שלא ישתו קודם רק כוס אחד, ועכשיו מוזגין כוס שני אז ישאלו, וכן מסיק התם (קטו). וכאן הבן שואל. וחרוסת זכר לטיט (שם), ונותנין בו תפוחים זכר לתפוח, כדכתיב (לעיל) (שיר השירים ח ה) תחת התפוח עוררתיד, ומיני תבלין דומין לתבן זכר לתבן, ונאגוזים ושקדים שמלבנין החרוסת זכר לטיט שעושין מסיד

יא וכדין תיכלון יתה תרציון יהון אסירין
מסניכון ברגליון וחסריון בדיכון
ותיכלון יתה בבחילו פסחא הוא קדם יי:

(יא) וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֵם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם
בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בְּיַדְכֶם וְאִכְלַתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזִין
פֶּסַח הוּא לַיהוָה:

ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי,
וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לשם
שמים. (דבר אחר) דרך דלוג וקפיצה, זכר לשמו
שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה.

כ"ט • מִתְנִיכֵם חֲגָרִים • מְזַמְנִים לְדָרֶךְ. בַּחֲפוּזִין •
לְשׁוֹן בְּהִלָּה וּמְהִירוֹת, כְּמוֹ: (שמואל א כג) "וַיְהִי דוֹד נֶחֱפֵז
לְלַכֵּת", (מלכים ב ז) "אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אָרֶם בַּחֲפֹזִים". פֶּסַח
הוּא לַה'. הַקְרָבֶן הוּא קְרוֹי פֶּסַח, עַל שֵׁם
הַדְּלוּג וְהַפְּסִיחָה שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְדַלֵּג בְּתֵי

~ נקודות משיחות קודש ~

"נעליכם" – על האדם לעזור ולסיע לאנשים שאתם הוא בא
במגע. ובאפן כללי יותר – להכניס אלקות וקדשה בכל
סביבתו. ענין זה נרמז ב"נעלים", שהרי על-ידי הרגל בא
האדם במגע עם האדמה.
"מקלכם" – אדם חייב להשפיע גם על החלק בעולם שרחוק
ממנו, שאינו מסוגל להגיע אליו, שהרי "חייב אדם לומר
בשביילי נכרא העולם". דבר זה נרמז ב'מקל', שכן אדם
משתמש במקל כדי להגיע לדבר שאינו יכול להגיע אליו בידו.
(מכתב-כילי "א בניסן תשמ"ו - מתוך 'התקשרות')

וככה תאכלו אותו, מתיניכם חגורים, נעליכם ברגליכם,
ומקלכם בידכם (יב, יא)
חיוי של אדם מתחלקים, בדרך כלל, לשלושה סוגים: האדם
עצמו, קשריו עם סביבתו הקרובה, קשריו עם הסביבה
הרחוקה.
שלושה חלקים אלו נרמזים בשלשת הפרטים האמורים –
"מתיניכם", "נעליכם", "מקלכם":
"מתיניכם" – אדם צריך להגיע לחרות בכל הקשור בו-עצמו.
חרות זו נרמזת ב"מתיניכם", שכן "המתנינים הם דבר המעמיד
את כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם".

יב ואתגלי בארעא דמצרים בליליא הדין
ואקטול כל בוכרא בארעא דמצרים
מאנשא ועד בעירא ובכל טעות מצרים
אעבד דינין אנא יי:

(יב) וְעַבְרַתִּי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה זֹהָ וְהַפִּיתִי כָל-
בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי
מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

בבכוריהם". מאדם ועד בהמה • מי שהתחיל
בעברה תחלה, ממנו מתחלת הפרענות. ובכל
אלהי מצרים • של עץ - נרקבת, ושל מתכת -
נמסת ונתכת לארץ. אעשה שפטים אני ה' • אני
בעצמי ולא על-ידי שליח.

כ"ט • וְעַבְרַתִּי • כְּמִלֵּךְ הַעוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם,
וּבְהִעָבְרָה אַחַת וּבִרְגַע אֶחָד פֶּלֶן לֹקִין (פכילתא). כָּל
בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם • אף בכורות אחרים והם
במצרים. ומניין אף בכורי מצרים שבמקומות
אחרים? תלמוד-לומר: (תהלים קלח) "למפה מצרים

יג ויהי דמא לכוון לאת על בתיא די אתון
תמן ואחזי ית דמא ואיחוס עליכון ולא יהי
בכוון מותא לחבלא במקטלי בארעא
דמצרים:

(יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם
שֹׁם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִיֶּה
בְּכֶם נִגְף לְמִשְׁחִית בְּהַפְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

יג ויהי הדם לכם לאות • הפל גלוי לפניו, אלא אמר
הקדוש-ברוך-הוא, נותן אני את עיני לראות שאתם

כ"ט • וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת • "לכם לאות" ולא
לאחרים לאות. מפאן, שלא נתנו הדם אלא מבפנים.

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

(יא) וְאִכְלַתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזִין. תקנו
חכמים שיהא נאכל על השבע.
השעם מפרש בירושלמי (פסחים פ"ו ה"ד)
משום דכתיב (פסוק מז) וְעַצֶּם לֹא
תשברו בו, וכשאדם רעב יש לו
לחוש לשבירת עצם. ובפרק ביצד
צולין (פסחים פ"ה) מסיק, שאין חיוב
שבירת עצם נהג אלא בשעת אכילת
הפסח: תורה יב

עֲסוּקִים בַּמִּצְוֹתַי, וּפֹסֶסֶת אֲנִי עֲלֵיכֶם. וּפְסַחְתִּי • וְחַמְלַתִּי, וְדוֹמָה לּוֹ: (ישעיה לא) "פֹּסֶסֶת וְחַמְלַתִּי". וְאֲנִי אֹמֵר: כָּל 'פְּסִיחָה', לְשׁוֹן דְּלוּג וְקַפִּיצָה: וּפְסַחְתִּי, מְדַלֵּג הִיא מִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵתֵי מִצְרַיִם, שֶׁהָיוּ שְׂרוּיִים זֶה בְּתוֹךְ זֶה. וְכֵן: (מלכים א יח) "פְּסָחִים עַל-שְׂתֵי הַסְּעִפִּים", וְכֵן כָּל הַפְּסָחִים הַזֵּהִים כְּקוֹפְצִים, וְכֵן "פֹּסֶסֶת וְחַמְלַתִּי", מְדַלְּגוּ וּמְמַלְטוּ מִבֵּין הַמוֹמְתִים.

וְלֹא-יְהִיָּה בְכֶם נִגְף • אֲבָל הַזֶּה הוּא בְּמִצְרַיִם. (מכילתא). הָרִי שֶׁהָיָה מִצְרֵי בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יְכוּל יִמְלֹט? תְּלַמּוּד-לוֹמֵר: "וְלֹא-יְהִיָּה בְכֶם נִגְף", אֲבָל הַזֶּה בְּמִצְרֵי שֶׁבְּבֵתֵיכֶם. הָרִי שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּבֵיתוֹ שֶׁל מִצְרֵי, שׁוֹמֵעַ אֲנִי יִלְקַח כְּמוֹתוֹ? תְּלַמּוּד-לוֹמֵר: "וְלֹא-יְהִיָּה בְכֶם נִגְף".

(יד) וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְתֶּם אֹתוֹ חַג לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֲקַת עוֹלָם תַּחֲגֹהוּ:

יְדוּיָהּ יוֹמָא דְדִין לְכוּן לְדוּכְרָנָא וְתַחֲגוּן תַּחַּה חַגָּא קְדָם יְיָ לְדְרִיכוֹן קָנִים עָלֵם תַּחֲגִּינָה:

"מִמְחַרַת הַפֶּסַח יֵצְאוּ", הָיָה אֹמֵר יוֹם ט"ו בְּנִיטָן, הוּא שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁהָרִי לִיל ט"ו אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח וְלִבְקָר יֵצְאוּ (מכילתא). לְדֹרֹתֵיכֶם וְגו' • שׁוֹמֵעַ אֲנִי, מַעוּט "דֹּרוֹת", שָׁנִים? תְּלַמּוּד-לוֹמֵר: "חֲקַת עוֹלָם תַּחֲגֹהוּ" (מכילתא) •

כִּי-לְזִכְרוֹן • לְדֹרוֹת. וְחַגְתֶּם אֹתוֹ • (מכילתא) יוֹם שֶׁהוּא לֶךְ לְזִכְרוֹן אֶתְּהָ חוּגְגוֹ, וְעַדִּין לֹא שָׁמַעְנוּ אֵי זֶהוּ יוֹם הַזִּכְרוֹן? תְּלַמּוּד-לוֹמֵר: "יְכוּר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאֲתֶם", לְמַדְנֵנו שְׁיֹם הַיֵּצִיאָה הוּא יוֹם שֶׁל זִכְרוֹן. וְאֵיזָה יוֹם יֵצְאוּ? תְּלַמּוּד-לוֹמֵר: (במדבר ג)

~ נקודות משיחות קודש ~

קרוב כל יהודי באשר הוא

וְלֹא חָרִי הַמְּכוֹת שֶׁקָּבְלוּ הַמִּצְרַיִם, וְלֹא חָרִי שֶׁהִזְהִירוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּלִילָה זֶה "לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִמֶּטַח בֵּיתוֹ עַד בֶּקֶר" (שם, כב), עַדִּין נִמְצָא הוּא בְּבֵית שֶׁל מִצְרֵי!
וְעַם כָּל זֶה, "יָרַד" הַקֶּבֶ"ה "בְּכַבֹּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ" (הגדה של פסח, פיסקא ויוציאנו), עַד לְבֵיתוֹ שֶׁל הַמִּצְרֵי, לְהִצִּיל גַּם יְהוּדֵי זֶה וְלִהְיוֹתָם מִמִּצְרַיִם, וְהוּא מִצַּד חֲבֹתוֹ שֶׁל הַקֶּבֶ"ה לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל.
וּמִזֶּה לּוֹמְדִים גַּם בְּנוֹגַע אֵלֵינוּ, שֶׁ"דִּי לְעֵבֶד שֶׁיְהֵא קְרָבוֹ" (ברכות נח, ב. ועוד). דְּכַשֵּׁם שֶׁהַקֶּבֶ"ה יָרַד "בְּכַבֹּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ" עַד לְבֵיתוֹ שֶׁל מִצְרֵי לְקַרֵּב בֶּן יִשְׂרָאֵל לְתוֹרָתוֹ וְעַבְדוּתוֹ, בֶּן צְרִיף כָּל אֶחָד לְקַרֵּב כָּל יְהוּדֵי בְּאֶשֶׁר הוּא, לְדַרְכֵי וְעַבְדוּת הַבּוֹרָא וְתַבְרֹף, גַּם אִם לֹא צְרִיף "לְדַרְת" מִמַּעֲמָדוֹ וּמִצְבּוֹ הַנִּעְלָה.

בְּנוֹגַע לְדַם הַפֶּסַח שֶׁנִּצְטוּר יִשְׂרָאֵל לְתַת עַל הַמִּשְׁקוֹף, כְּתוּב בְּפֶרֶשְׁתֵּנוּ "וְלֹא יְהִיָּה בְכֶם נִגְף לְמִשְׁחִית בְּהִכּוֹתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (יב, ג). וּפֶרֶשׁ רַש"י "הָרִי שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּבֵיתוֹ שֶׁל מִצְרֵי, שׁוֹמֵעַ אֲנִי יִלְקַח כְּמוֹתוֹ, תְּלַמּוּד-לוֹמֵר וְלֹא יְהִיָּה בְכֶם נִגְף".
וְיֵשׁ לְלַמֵּד הַחֲרָא נְפִלְאָה מִדְּבָרִים אֵלוֹ בְּדֶרֶךְ קְרוֹב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶם שֶׁבְּשָׂמִים.
דְּהִנָּה גְּשָׁם הַאוֹמְרִים, דְּאִף שֶׁהֵם מוֹכְנִים לְעֵסֶק בְּקְרוֹב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְתוֹרָה וּמִצְוֹת, גַּם אִם הֵם אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים בְּיֹתֵר, הֵנָּה זֶהוּ רַק אִם לְכַל-הַפְּחוֹת גִּיעֵוֹ לְבֵית הַמְּדַרְשׁ, וְאִזּוֹ יִתְעַסְקוּ בְּקְרוֹבָם. אִף עַם אֲנָשִׁים כְּאֵלוֹ שְׂאִינִם מְגִיעִים מִצַּד-עֶצְמָם לְבֵית הַמְּדַרְשׁ, אִינֵם רוֹצִים לְהִתְעַסֵּק. שֶׁהָרִי לִזֶּה צְרִיף לְהַפְּסִיק אֶת הַלְמוּד, וְ"לְדַרְת" לְמַקְוֹת בְּהֵם נִמְצָאִים אֲנָשִׁים אֵלוֹ.
וְעַל זֶה בָּאָה הַחֲרָא מְלִיל הַפֶּסַח:
דְּהִנָּה יְהוּדֵי שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית הַמִּצְרֵי בְּלִילָה הַזֶּה, מִצְמָדוֹ וּמִצְבּוֹ בְּרוּחַנִיּוֹת נִמּוּף מְאוּד. דְּלְאַחַר כָּל מֵה שֶׁעָשׂוּ לְהֵם הַמִּצְרַיִם,

(על-פי 'לקוטי שחות' כרך לו, עמוד 50 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

טו שְׁבַעַת יוֹמִין פְּטִיר תִּכְלֹן בְּרַם בְּיוֹמָא קְדַמָּא תְּבַשְׁלוֹן חֲמִיעַ מִבְּתִיכוֹן אַרִי כָּל דְּיִכּוּל חֲמִיעַ וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׂא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיוֹמָא קְדַמָּא עַד יוֹמָא שְׁבִיעָא:

(טו) שְׁבַעַת יוֹמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ אַךְ בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר מִבְּתִיכֶם כִּי לֹא-אֲכַל חֲמִין וְנִכְרַתְהָ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד-יוֹם הַשְּׁבַעִי:

דעת זקנים מבדלי התוספות - עזו והדר
(טו) אך ביום הראשון. פירוש, כְּכָר בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן, כְּלוֹמֵר שֶׁתִּשְׁבִּיתוּ מִכְּכָר בְּיוֹם אַרְבְּעָה עָשָׂר. וְדוֹמָה לוֹ הַזֶּהוּ שֶׁיְהֵא הַשְּׂאֵר מוֹשְׁבַת מִבְּתִיכֶם

וְיִכָּל אֱלֵהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי (בראשית ב טו), כְּדַפְרִישִׁית בְּפֶרֶשׁת בְּרֵאשִׁית: תוּרָה טו

הֲרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר • מַעֲרַב יוֹם טוֹב, וְקָרוֹי "רֵאשׁוֹן" לְפִי שֶׁהוּא לִפְנֵי הַשְּׂבָעָה. וּמְצִינּוּ מִקֶּדֶם קָרוֹי "רֵאשׁוֹן", כְּמוֹ (איוב טו) "הֲרֵאשׁוֹן אָדָם תְּוֹלֵד"? הַלִּפְנֵי אָדָם נוֹלְדָתָ? אוֹ אֵינּוּ אֶלָּא רֵאשׁוֹן שֶׁל שְׂבָעָה? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "לֹא-תִשְׁחַט עַל-חֲמִיץ", לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וְעִדִּין חֲמִיץ קָנִים (מכילתא) • הַנֶּפֶשׁ הַהוּא • כִּשְׁהִיא בְּנִפְשָׁה וּבְדַעְתָּהּ, פָּרַט לְאַנּוּס. מִיִּשְׂרָאֵל • שׁוֹמֵעַ אֲנִי תִכְרַת מִיִּשְׂרָאֵל וְחִלְף לָהּ לְעַם אַחֵר? תִּלְמוּד-לוֹמֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר: "מִלְּפָנָי", בְּכָל מִקּוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּתִי.

כִּי־יֵי • שְׂבָעַת יָמִים • שְׂטִינֵי־א שֶׁל יָמִים. שְׂבָעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ • וּבְמִקּוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: (דברים טז) "שִׁשֶּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת". (פסחים קכ) לְמַד עַל שְׂבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח שֶׁאֵינּוּ חוֹבָה לְאָכַל מִצָּה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֵאָכַל חֲמִיץ. מִנֵּיִן אָף שֶׁשָּׂה רְשׁוּת? תִּלְמוּד לוֹמֵר "שְׂבָעַת יָמִים", זֶה מִדָּה בַתּוֹרָה: דָּבָר שֶׁהִיָּה בְּפֶלֶל וְיֵצֵא מִן הַפֶּלֶל לְלַמֵּד, לֹא לְלַמֵּד עַל עֲצָמוּ בְּלִבָּד יֵצֵא, אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַפֶּלֶל כְּלוּ יֵצֵא: מַה שְׂבִיעֵי רְשׁוּת, אָף שֶׁשָּׂה רְשׁוּת. יְכוּל אָף לִלְהָ הֲרֵאשׁוֹן רְשׁוּת? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "בְּעֶרְבֵי תֹאכְלוּ מִצּוֹת", הַפְּתוּב קָבְעוּ חוֹבָה (שם כח) • אָף בְּיוֹם

טז וּבִיּוֹמָא קִדְמָאָה מְעַרַע קִדִּישׁ וּבִיּוֹמָא שְׂבִיעֵאָה מְעַרַע קִדִּישׁ יְהִי לְכוּן פֶּל עֵיבִידָא לֹא יִתְעַבַד בְּהוּן פְּרַם דִּי מִתְאַכַּל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא בְּחֻדוּדֵיהִי יִתְעַבַד לְכוּן:

(טז) וּבִיּוֹם הֲרֵאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבִיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יְהִיָּה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶךְ אֲשֶׁר יֵאָכַל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוּ יַעֲשֶׂה לָכֶם:

שְׂאֵפְשֵׁר לְעִשׂוֹתָן מַעֲרַב יוֹם־טוֹב. לְכָל נֶפֶשׁ • אֲפִלּוּ לְבַהֲמָה. יְכוּל אָף לְפָנְעִים? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "לָכֶם" (נִסְחָה אַחֲרָת: תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "אֶךְ", חֵלֶק) • (ביצה כ"ח, ב"ר) •

כִּי־יֵי • מִקְרָא קֹדֶשׁ • "מִקְרָא", שֵׁם דָּבָר. קָרָא אוֹתוֹ קֹדֶשׁ לְאָכִילָה וּשְׁתִּיָּה וּכְסוּת (מכילתא) • לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם • אֲפִלּוּ עַל־יְדֵי אַחֲרִים. הוּא לְבָדוּ • (יְכוּל אָף לְפָנְעִים? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "הוּא לְבָדוּ יַעֲשֶׂה לָכֶם", "לָכֶם" וְלֹא לְפָנְעִים), הוּא וְלֹא מְכַשְׂרֵיו,

יִו וְתִטְרוּן יִת פְּטִירָא אַרִי בְּכֻרן יוֹמָא הַדִּין אֲפִיקִית יִת חִילִיכוּן מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם וְתִטְרוּן יִת יוֹמָא הַדִּין לְדַרְיִכוּן קָנִים עָלֶם:

(יז) וּשְׂמֵרְתֶם אֶת־הַמִּצּוֹת כִּי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׂמֵרְתֶם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

אוֹתָהּ מִיָּד. וּשְׂמֵרְתֶם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה • מִמְּלֶאכֶה. לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם • לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר "דֹּרוֹת" וְ"חֻקַּת עוֹלָם" עַל הַמְּלֶאכֶה, אֶלָּא עַל הַחֲגִיגָה, לְכַף חֲזָר וּשְׁנָאוּ כְּאֵן, שֶׁלֹּא תֵאמַר: אֲזַחֲרַת כָּל־מְלֶאכֶה לֹא־יַעֲשֶׂה", לֹא לְדֹרוֹת נֶאֱמָרָה, אֶלָּא לְאוֹתוֹ הַדּוֹר.

כִּי־יֵי • וּשְׂמֵרְתֶם אֶת הַמִּצּוֹת • שֶׁלֹּא יָבִאוּ לִידֵי חֲמוּץ, מִכָּאֵן אֶמְרוּ: תַּפַּח, תִּלְטַשׁ בְּצוֹנָן. רַבִּי יֵאשִׁיָּה אוֹמֵר: אַל תְּהִי קוֹרָא "אֶת הַמִּצּוֹת", אֶלָּא "אֶת הַמִּצּוֹת", כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין מִחְמִיצִין אֶת הַמִּצּוֹת, כִּף אֵין מִחְמִיצִין אֶת הַמִּצּוֹת, אֶלָּא אִם בָּאָה לִידֶךָ, עֲשֶׂה

יח בְּנִיטָן בְּאַרְבָּעָא עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּרַמְשָׂא תִכְלוּן פְּטִירָא עַד יוֹמָא עֶסְרִין וְחַד לִירְחָא בְּרַמְשָׂא:

(יח) בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֵי תֹאכְלוּ מִצַּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֵי:

כִּי־יֵי • עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים • לְמָה נֶאֱמַר, וְהֵלֵא כְּבָר נֶאֱמַר: "שְׂבָעַת יָמִים"? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "יָמִים", לִילוֹת מִנֵּיִן? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "עַד יוֹם הָאֶחָד וְגו'".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
(טז) כָּל מְלֶאכֶה וְגו'. פִּירֵשׁ רַש"י אֲפִילוּ עַל יְדֵי אַחֲרִים. וְקָשָׁה לְהַרְבֵּ מִשָּׂה, דְּבִשְׁבַת (קכ) אֶמְרִינֵן דְּאִמְרִיהּ לְעַכּוּ"ם שְׂבוֹת מְדַרְבְּנָן, וְהֵכָא מִשְׁמַע דְּמֵן הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּאִסְמַקְתָּא

(יט) **שִׁבְעַת יָמִים שָׂאֵר לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֹכֶם כִּי בְּלֹא־אֵכֶל מִחֻמְצַת וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵרַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֻזְרַח הָאָרֶץ:**

יט שבַעַת יומֵי חמיר לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּבִתְיֹכֶם אֲרִי כֹל דִּיכּוֹל מִחֻמְצָא וְיִשְׁתַּצִּי אֲנָשָׁא הֵהִיא מִפְּנֵשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל בְּגֵיזְרָא וּבְנִצְיָבָא דְאַרְעָא:

שְׂאִינוּ רְאוּי לְאָכִילָה – לֹא יַעֲנֹשׂ עָלָיו. וְאִם עָנֹשׂ עַל הַשְּׂאֹר וְלֹא עָנֹשׂ עַל הַחֻמְץ, הֵייתִי אוֹמֵר: שְׂאֹר שֶׁהוּא מְחַמֵּץ אַחֲרֵי, עָנֹשׂ עָלָיו, חֻמְץ שְׂאִינוּ מְחַמֵּץ אַחֲרֵי, לֹא יַעֲנֹשׂ עָלָיו. לְכֹף נֶאֱמָרוּ שְׁנֵיהֶם (מכילתא).
בְּגֵר וּבְאֻזְרַח הָאָרֶץ • לְפִי שֶׁהִנֵּס נַעֲשֶׂה לִישְׂרָאֵל, הַצָּרָף לְרַבּוֹת אֶת הַגָּרִים.

יט"א לֹא יִמָּצֵא בְּבִתְיֹכֶם • מַנִּין לְגִבּוֹלִין? תִּלְמוּד לֹאֵר: "בְּכָל גְּבוּלָךְ". מַה תִּלְמוּד-לֹאֵר "בְּבִתְיֹכֶם"? – מַה בֵּיתְךָ בְּרִשׁוּתְךָ, אִף גְּבוּלְךָ שֶׁבְּרִשׁוּתְךָ, יֵצֵא חֻמְצוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִים שֶׁהוּא אֵצֶל יִשְׂרָאֵל וְלֹא קָבַל עָלָיו אַחֲרֵיהֶן. כִּי כָּל-אֵכֶל מִחֻמְצָת • לַעֲנֹשׂ כֶּרֶת עַל הַשְּׂאֹר. וְהֲלֹא כָּבֵר עָנֹשׂ עַל הַחֻמְץ? אֵלֶּא שְׂלֵא תֹאמַר: חֻמְץ שְׂרָאוּי לְאָכִילָה – עָנֹשׂ עָלָיו, שְׂאֹר

(כ) **כָּל-מִחֻמְצַת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת: פ**

כ כָּל מִחֻמְצָא לֹא תִיכְלוּן בְּכָל מוֹתְבִנְיֹכֶון תִּיכְלוּן פְּטִירָא:

רְאוּיָה לְהֶאֱכֹל בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם, פָּרֵט לְמַעֲשֵׂר שְׁנֵי וְחִלּוֹת תּוֹדָה (מכילתא עיין שם) (שְׂאִינִם רְאוּיִים לְהֶאֱכֹל בְּכָל מוֹשְׁבוֹת, אֵלֶּא בִירוּשָׁלַיִם).

יט"ב מִחֻמְצַת לֹא תֹאכְלוּ • אֲזַחְרָה עַל אֲכִילַת שְׂאֹר. כָּל מִחֻמְצָת • לְהִבִּיא אֶת תַּעֲרֻכְתּוֹ. בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת • זֶה בָּא לְלַמֵּד שֶׁתִּהְיֶה

~ יום חמישי ח' שבט ~

(כא) **וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח:**

כא וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל סְבִי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לְהוּן אֲתַנְגִּידוּ וְסִיבּוּ לְכוּן (מִן בְּנֵי) עֲנָא לְנִרְעִינְתְכוּן וְכוּסּוּ פֶסַחָא:

יט"ג מִשְׁכּוֹ • מִי שֵׁיֵשׁ לוֹ צֹאן, יִמְשֹׁף מִשְׁלוֹ. וּקְחוּ • מִי שְׂאִין לוֹ, יִקַּח מִן הַשּׁוֹק. לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם • שֶׁהַ לְבֵית אָבוֹת.

(כב) **וּלְקַחְתֶּם אֲגַדַּת אֲזוֹב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר-בִּסְף וְהִנְעַתֶם אֶל-הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֵר:**

כב וְתִסְבּוּן אֶסְרַת אֲזוֹבָא וְתִטְבְּלוּן בְּדָמָא דְבָמְנָא וְתִדְוּן לְשַׁקְפָא וְלְתַרְיִן סְפִינָא מִן דָּמָא דְבָמְנָא וְאַתּוּן לֹא תִפְקוּן אֲנֵשׁ מִתַּרְעַב בֵּיתָה עַד צִפְרָא:

"מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְף": עַל כָּל הַנְּעֻחַ, טְבִילָה. וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ רְגוּ' • מִגִּיד שֶׁמֵּאַחַר שְׁנִתְנָה רִשׁוּת לְמִשְׁחִית לְחַבֵּל, אֵינוּ מְבַחֲיִן בֵּין צְדִיק לְרָשָׁע, וְלִילָה רִשׁוּת לְמַחְבְּלִים הוּא, שְׁנֹאֲמַר: (תהלים קד) "בו' תִּרְמַשׁ כָּל חֵיתוֹ יַעֲר" (מכילתא).

יט"ד אֲזוֹב • מִין יֵרֵק שֵׁיֵשׁ לוֹ גְּבֻעוּלִין. אֲגַדַּת אֲזוֹב • ג' קְלָחִין קְרוּיִין אֲגַדָּה. אֲשֶׁר בִּסְף • בְּכָלִי, כְּמוֹ סְפוֹת כֶּסֶף. מִן הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְף • לְמַה חֹזֵר וְשָׁנְאוּ? שְׂלֵא תֹאמַר: טְבִילָה אַחַת לְשֵׁלֶשׁ הַמַּתְנַחוֹת, לְכֹף נֶאֱמַר עוֹד "אֲשֶׁר בִּסְף", שֶׁתִּהְיֶה כָּל נִתְיָנָה וְנִתְיָנָה

~ נקודות משיחות קודש ~

<p>"ושמונים פילגשים" - שמונים בְּרִייתוֹת (ראה במדב"ר פי"ח).</p> <p>(אורה-תורה שמות כרך א עמ' שכה - מתוך 'התקשרות')</p>	<p>וטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר בִּסְף (יב, כב) בְּמִדְרָשׁ כָּאֵן אֲמָרוּ, שְׁדִים' רוּמּוֹ לְלַמּוּד הַתּוֹרָה. וְסִימְנָה: 'סָף' רוּמּוֹ לְ"שִׁשִּׁים הֵמָּה מְלָכוֹת", שִׁשִּׁים מִסְּפָחוֹת,</p>
---	--

כג וַיִּתְגַּלֵּי יְיָ לְמַמְחֵי יְת מִצְרַיִם וַיַּחְזִי יְת דְּמָא עַל שְׂקָפָא וְעַל תְּרִיזֵי סַפְיָא וַיַּחֲזֵם יְיָ עַל תְּרַעָא וְלֹא יִשְׁבּוּק לְחַבְלָא לְמִיעַל לְבַתִּיכוֹן לְמַמְחֵי:

(כג) וְעָבַר יְהוָה לְנֹגֵף אֶת־מִצְרַיִם וַרְאָה אֶת־הָרָדִם עַל־הַמִּשְׁקֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזֹת וּפָסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא יָתַן הַמִּשְׁחִית לְבֹא אֶל־בְּתִיכֶם לְנֹגֵף:

כט"ו ◀ וּפָסַח • וְחָמַל', וַיֵּשׁ לְפָרֵשׁ וְדַלְגָּ'. וְלֹא יָתַן הַמִּשְׁחִית • וְלֹא יָתַן לוֹ יְכַלֵּת לְבֹא, כְּמוֹ: (בְּרֵאשִׁית כ"א) "וְלֹא נִתְּנוּ אֱלֹהִים לְהִרְעֵ עַמְדִּי".

כד וַתִּטְרוּן יְת פִּתְגָמָא הַדִּין לְקַיָּם לָךְ וּלְבִנְיָךְ עַד עַלְמָ:

(כד) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה לְחֻק־לָךְ וּלְבִנְיָךְ עַד־עוֹלָם:

כה וַיְהִי אַרְי תַּעֲלוֹן לְאַרְעָא דִּיתָן יְיָ לְכוֹן כְּמָא דִּי מְלִיל וַתִּטְרוּן יְת פְּלִחְנָא הַדִּין:

(כה) וַהֲיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָתַן יְהוָה לְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַעֲבֹדָה הַזֹּאת:

כז וַיְהִי אַרְי יִמְרוּן לְכוֹן בְּנִיכוֹן מָה פְּלִחְנָא הַדִּין לְכוֹן? (לעיל 1) "וְהִבַּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ וְגו'".

כז"א ◀ וַהֲיָה כִּי תָבֹאוּ • תְּלַח הַכְּתוּב מַצְוָה זוֹ בְּבִיאַתְכֶם לְאָרֶץ, וְלֹא נִתְחַיְבוּ בַּמִּדְבָּר אֶלָּא פָּסַח אֶחָד שָׁעָשׂוּ

כח וַיְהִי אַרְי יִמְרוּן לְכוֹן בְּנִיכוֹן מָה פְּלִחְנָא הַדִּין לְכוֹן:

(כז) וַהֲיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם מַה הַעֲבַדְתֶּם הַזֹּאת לְכֶם:

כט וַתִּמְרוּן דְּבַח חָיִס הוּא קָדָם יְיָ דִּי חָס עַל בְּתִי כְּגִי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם כִּד הָיָה מְחֵי יְת מִצְרַאֲי וְיָת פִּתְנָא שׁוֹזִיב וְכַרְע עֲמָא וּסְגִידוֹ:

(כז) וַאֲמַרְתֶּם זִבְח־פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל־בְּתֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנֹגֵפוֹ אֶת־מִצְרַיִם וְאֶת־בְּתֵינּוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעַם וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

כט"א ◀ וַיִּקַּד הָעַם • עַל בְּשׂוֹרַת הַגָּאֵלָה וּבִיאַת הָאָרֶץ, וּבְשׂוֹרַת הַבְּנִים שִׁיחִיו לָהֶם.

כ"א וַאֲזַלּוּ וַעֲבָדוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דְּפָקִיד יְיָ יְת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲבָדוֹ:

(כח) וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ: ם

ל' וְשָׂכַר לַעֲשִׂיָה. כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְהַגִּיד שְׂבַחֲךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הִפִּילוּ דְבָר מִכָּל מִצְוֹת מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. וּמָהוּ "בֶּן עֲשׂוֹ"? אִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ.

כט"א ◀ וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ וְגו' • וְכִי כָּבַר עֲשׂוֹ? וְהִלָּא מְרַאש־חֲדָשׁ נֹאמַר לָהֶם? אֶלָּא מִכִּיּוֹן שָׁקְבִלוּ עֲלֵיהֶם, מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ עֲשׂוֹ (מִכִּילַתָּא). וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ • אִם הִחְלִיכָה מְנָה הַכְּתוּב, לִיתָן שָׂכַר לְהַלִּיכָה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
(כג) וְלֹא יָתַן הַמִּשְׁחִית. קָשָׁה לְהַרְבּ מֹשֶׁה, דְּהָא בְּהַגְדָּה כְּתִיב וְעָבַדְתִּי בְּאָרֶץ מִצְרַיִם (פסוק י"ב) אֲנִי וְלֹא מִלְּאָךְ. וַיֵּשׁ לּוֹמַר דְּהָכִי פִּירוּשׁוֹ, אֲנִי בְּכַבּוּדִי וְגַם הַמִּלְאָךְ, וְלֹא הַמִּלְאָךְ לְבַדּוֹ, כִּי בְּלֹא מִלְאָךְ: תורה כד

~ יום שישי ט' שבט ~

כט וְהָיָה בַּפְּלִגּוֹת לַיְלִיָּא וַיֵּי קָטַל כָּל בּוֹכְרָא
בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפְרַעָה דְּעֵתִיד
לְמַתְבַּע עַל פְּרָסֵי מַלְכוּתָהּ עַד בּוֹכְרָא דְּשִׁבְנָא
דִּי בְּבֵית אֲסִירֵי וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲיָרָא :

(כט) וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיְהוּהָ הַבָּה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבְּכֹר פְּרַעֲהָ הַיֹּשֵׁב עַל־כַּסְאָו עַד בְּכוֹר
הַשִּׁבְנִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

הַעֲמִדְתִּיךָ, בְּעִבּוֹר הַרְאֵתְךָ אֶת־לַחֲיִי, בַּיָּם סוּף. עַד
בְּכוֹר הַשִּׁבְנִי • שֶׁהָיוּ שְׂמַחֲיָן לְאִידָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְעוֹד,
שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: יִרְאֲתָנוּ הַכִּיָּאָה זֹו הַפְּרַעֲנוֹת. וּבְכוֹר
הַשִּׁפְחָה בְּכָלֵל הָיָה, שֶׁהָרִי מָנָה מִן הַחֲשׁוֹב שֶׁבְּכָלֵן עַד
הַפְּחוֹת, וּבְכוֹר הַשִּׁפְחָה חֲשׁוֹב מִבְּכוֹר הַשִּׁבְנִי.

כט"א • וְה' • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְה', הוּא וּבֵית דִּינּוּ,
שֶׁהָיָה לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הוּא, כְּמוֹ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי. הַבָּה
כָּל בְּכוֹר • אֵף שֶׁל אָמָה אַחֲרַת וְהוּא בְּמִצְרַיִם.
מִבְּכוֹר פְּרַעֲהָ • אֵף פְּרַעֲהָ בְּכוֹר הָיָה, וְנִשְׁתַּיֵּר מִן
הַבְּכוֹרוֹת, וְעָלְיוֹ הוּא אוֹמֵר: (לעיל ט) "בְּעִבּוֹר זֹאת

~ נקודות משיחות קודש ~

לְקַבֵּל הַתּוֹרָה. חֲצִי הַיּוֹם - הַרְגַע הַמוֹאָר בִּיּוֹתֵר בְּיָמָמָה, מְסַמֵּל
מִצְבֵּי שְׁבוּ הָאָדָם מִקֶּדֶם הַתּוֹרָה; וְגַם אָדָם זֶה חַיֵּב לְצִאֵת
מִמִּצְרַיִם' וְלַחֲוֹשׁ שֶׁמִּצְבּוֹ הַנוֹכְחִי נִחְשָׁב כִּימִצְרַיִם' בְּיַחַס
לְדַרְגּוֹת גְּבוּהוֹת יוֹתֵר.
(שיחות י"א ניסן תשד"ט)

וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה (יב, כט) הַתְּחִלַּת הַגְּאֻלָּה הַיְהוּהָ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה,
וְהַגְּאֻלָּה בְּפֶעֶל הַיְהוּהָ בַּחֲצִי הַיּוֹם ("בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה' /
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"). חֲצִי הַלַּיְלָה - הַרְגַע הַחֲשׁוּךָ
בִּיּוֹתֵר בְּיָמָמָה, מְסַמֵּל מִצְבֵּי שְׁבוּ הָאָדָם שְׂקוּעַ בַּחֲשֻׁכַת הַעוֹלָם;
וְגַם אָדָם זֶה בְּכַחוֹ 'לְצִאֵת מִמִּצְרַיִם' וְלַעֲלוֹת בְּדֶרֶךְ הַמּוֹכִילָה

לִּקְוֵם פְּרַעֲהָ לַיְלִיָּא הוּא וְכָל עַבְדֵיהִי וְכָל
מִצְרַיִם וְהוֹת צֹחֲתָא רַבְתָּא בְּמִצְרַיִם אֲרִי
לֵית בֵּיתָא דִּי לֵית הָרָה בַּהּ תְּמַן מִתָּא :

(ל) וַיִּקְוֵם פְּרַעֲהָ לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם
וַתְּהִי צִעֲקָה גְּדוֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר
אֵין־שָׁם מֵת:

בְּכוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים פט) "אֵף אֲנִי בְּכוֹר אֲתַנְהוּ". דְּבָר
אַחַר: מִצְרַיִת מְזַנּוֹת תַּחַת בְּעַלְיָהֶם וַיּוֹלְדוֹת מִרוֹקִים
פְּנוּיִים, וְהָיוּ לָהֶם בְּכוֹרוֹת הַרְבֵּה. פְּעָמִים, חֲמִשָּׁה
לְאִשָּׁה אַחַת, כָּל אֶחָד בְּכוֹר לְאָבִיו.

כט"א • וַיִּקְוֵם פְּרַעֲהָ • מִמִּשְׁתּוֹ. לַיְלָה • וְלֹא כְּדֶרֶךְ
הַמַּלְכִים בְּשִׁלְשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם. הוּא • תְּחִלָּה, וְאַחֲר־
כֵּן עַבְדָּיו, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה הוּא מַחֲזֵר עַל בְּתִי עַבְדָּיו
וּמְעַמִּדֵן. כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מֵת • יֵשׁ
שָׁם בְּכוֹר, מֵת. אֵין שָׁם בְּכוֹר, גְּדוֹל שֶׁבְּבֵית קְרוּי

לֹא וַיִּקְרָא לְמִשָּׁה וְלֹא־הָרָן לַיְלִיָּא וְאָמַר קוֹמוּ
פּוֹקֵד מִגּוֹ עָמִי אֵף אֲתוֹן אֵף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאֲזִילוּ פְּלַחוּ קְדָם יְיָ כְּמָא דְּהוֹיְתוֹן אֲמַרִין:

(לא) וַיִּקְרָא לְמִשָּׁה וְלֹא־הָרָן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוֹמוּ צְאוּ
מִתּוֹךְ עָמִי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עַבְדוּ
אֶת־יְהוָה כְּדַבְּרְכֶם:

הַכֵּל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתֶּם וְלֹא כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתִּי אֲנִי, בְּטַל
"לֹא אֲשַׁלַּח", בְּטַל "מִי וְמִי הַהוֹלְכִים", בְּטַל "רַק
צֵאוּנְכֶם וּבְקַרְכֶם יֵצֵאוּ".

כט"א • וַיִּקְרָא לְמִשָּׁה וְלֹא־הָרָן לַיְלָה • מַגִּיד שֶׁהָיָה
מַחֲזֵר עַל פְּתַחֵי הָעִיר, וְצוּעֵק: הֵיכֵן מִשָּׁה שְׂרוּיָה?
הֵיכֵן אֲהָרֹן שְׂרוּיָה? • גַּם אַתֶּם • הַגְּבֻרִים. גַּם־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל • הַטָּף. וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת ה' כְּדַבְּרְכֶם •

דעת זקנים מנבעלי התוספות - עוז והדר

שֶׁהָיוּ שָׁם בְּכוֹרֵיהֶם קְבוּרִים, הָיוּ בְּאִים
עַבְדֵי־יְהוָה וְחֹטְטִים אַחֲרֵיהֶם וּמוֹצִיאִין
אוֹתָם וּמְגַרְרִין אוֹתָם, וְהָיָה קִשָּׁה לָהֶם
מִיּוֹם הַמִּיתָה: תורה לא

בְּכוֹר שֶׁלָּהֶם מֵת הָיוּ עוֹשִׂין אִיקוּנִין שֶׁלוֹ
בְּכַתִּיבָהֶם, וּבְאֹתָהּ שְׁעָה הָיָה נִשְׁבֵּר
וַיִּתַּף אֶרְצָה וְהָיָה קִשָּׁה בְּעֵינֵיהֶם כְּיוֹם
הַמּוֹת. וְעוֹד אֲמַרִין הַתָּם, שֶׁבְּמִקּוֹם

(ל) כִּי אֵין בֵּית. אֲמַרִין בְּסַפְרֵי רֵאָה
מְכִילתָא מִס' דְּפִסְחָא (א), וְכִי תַעֲלֶה עַל דְּעִתְךָ
שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם בֵּית שְׂאִין שָׁם בְּכוֹר, אֲלֵא
כֵּן הָיָה מְנַהֵגִם שֶׁל מִצְרַיִם, כִּשְׁהָיָה

גג
(לב) גַּם־צִאֲנֹכֶם גַּם־בְּקִרְכֶם קָחוּ בְּאִשְׁרֵי דְבַרְתֶּם וְלָכוּ וּבְרַכְתֶּם גַּם־אֹתִי:

לכ אף עֲנֹכֶם אף תִּרְכֹּן דְּבַרְוּ כָּמָא דִּי מְלַלְתִּין וְאַזְלוּ וְצִלוּ אף עָלַי:
כ"י ◀ גַּם צִאֲנֹכֶם גַּם בְּקִרְכֶם קָחוּ • ומהו "בְּאִשְׁרֵי דְבַרְתֶּם"? (לעיל ט) "גַּם־אֹתָהּ תִּתֵּן בְּיַדְנִי זְכָחִים וְעוֹלוֹת". • וּבְרַכְתֶּם גַּם אֹתִי • הִתְפַּלְלוּ עָלַי שְׁלֹא אָמוֹת, שְׂאֲנִי בְּכוֹר (מכילתא).

לג ותקִיפת מְצָרִים על עֲמָא לְאוּחָא לְשַׁחֲוִיתָהוֹן מִן אַרְעָא אַרְי אַמְרוּ כְּלָנָא מִיָּתִין:
(לז) וַתִּחַזַק מְצָרִים עַל־הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחֵם מִן־הָאָרֶץ כִּי אָמְרוּ כְּלָנוּ מֵתִים:

לג ותקִיפת מְצָרִים על עֲמָא לְאוּחָא לְשַׁחֲוִיתָהוֹן מִן אַרְעָא אַרְי אַמְרוּ כְּלָנָא מִיָּתִין:
כ"י ◀ כְּלָנוּ מֵתִים • אָמְרוּ: לֹא כַגְזַרְתָּ מִשֶּׁה הוּא, שְׁהָרִי אָמַר: "וַיִּמַּת כָּל בְּכוֹר", וְכֵאֵן אף הִפְשׁוּטִים מֵתִים, חֲמִשָּׁה אוֹ עֶשְׂרֵה בְּבֵית אֶחָד (מכילתא).

לד וינטל עֲמָא יָת לְיִשְׁהוֹן עַד לֹא חָמַע מוֹתַר אֲצוֹתָהוֹן צָרִיר כְּלִבְשִׁיהוֹן עַל פְּתִיחֹן:
(לח) וַיִּשְׂאֵהָ הָעַם אֶת־בִּצְקוֹ טָרֶם יַחְמִץ מִשְׂאֵרְתֶּם צָרֹת בְּשִׁמְלֹתֶם עַל־שַׁכְּמֹם:

לד וינטל עֲמָא יָת לְיִשְׁהוֹן עַד לֹא חָמַע מוֹתַר אֲצוֹתָהוֹן צָרִיר כְּלִבְשִׁיהוֹן עַל פְּתִיחֹן:
כ"י ◀ טָרֶם יַחְמִץ • הַמְצָרִים לֹא הִנְיָחִים לְשֵׁהוֹת כְּדִי חֲמוּץ. מִשְׂאֵרְתֶּם • שְׂרִי מִצָּה וּמְרוּר (מכילתא).

לה ויבני ישראל עָשׂוּ כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֲלוּ מִמְצָרִים כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׁמֹלֹת:
(לח) וַיִּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֲלוּ מִמְצָרִים כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׁמֹלֹת:

לה ויבני ישראל עָשׂוּ כְּדַבַּר מֹשֶׁה וַיִּשְׂאֲלוּ מִמְצָרִים כְּלִי־כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּשְׁמֹלֹת:
כ"י ◀ כְּדַבַּר מֹשֶׁה • שְׂאֵמַר לָהֶם בְּמִצְרַיִם: (לעיל יא) "וַיִּשְׂאֲלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ". וּשְׁמֹלֹת • אף הֵן הָיוּ חֲשׂוֹבוֹת לָהֶם מִן הַכֶּסֶף וּמִן הַזָּהָב, וְהַמֵּאֲחָר בְּפִסּוּק - חֲשׂוֹב (מכילתא).

לו ויהיה נתן את־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מְצָרִים וַיִּשְׂאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מְצָרִים: פ
(לח) וַיְהִי־נָתַן אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מְצָרִים וַיִּשְׂאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מְצָרִים: פ

לו ויהיה נתן את־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מְצָרִים וַיִּשְׂאֲלוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מְצָרִים: פ
כ"י ◀ וַיִּשְׂאֲלוּם • אף מַה שְׁלֹא הָיוּ שׂוֹאֲלִים מֵהֶם, הָיוּ נוֹתְנִים לָהֶם: אֹתָהּ אוֹמֵר אֶחָד, טַל שְׁנִים וְלָךְ. וַיִּנְצְלוּ • "וְרוֹקִינוּ".

לז ויסעו בני־ישראל מִרְעַמְסֵם סִפְתָּה כְּשִׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף רֹגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִמֶּנֶּה:
(לח) וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרְעַמְסֵם סִפְתָּה כְּשִׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף רֹגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִמֶּנֶּה:

לז ויסעו בני־ישראל מִרְעַמְסֵם סִפְתָּה כְּשִׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף רֹגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִמֶּנֶּה:
כ"י ◀ מִרְעַמְסֵם סִפְתָּה • מֵאָה וְעֶשְׂרִים מִל הָיוּ, וּבָאוּ שֵׁם לְפִי שְׁעָה, שְׁנָאֵמַר: (לקמן יט) "וְאִשָּׁא אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׂרִים". הַגְּבָרִים • מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה.

לח ונסעו בני־ישראל מִרְעַמְסֵם סִפְתָּה כְּשִׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף רֹגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִמֶּנֶּה:
(לח) וַיִּסְעוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל מִרְעַמְסֵם סִפְתָּה כְּשִׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף רֹגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִמֶּנֶּה:
מֵאֵד:

לח ונסעו בני־ישראל מִרְעַמְסֵם סִפְתָּה כְּשִׁשׁ־מֵאוֹת אֲלָף רֹגְלֵי הַגְּבָרִים לְבַד מִמֶּנֶּה:
כ"י ◀ עָרַב רַב • תַּעְרוּכוֹת אֲמוֹת שֶׁל גְּרִים.

דעת זקנים מבִּעְלֵי הַתּוֹסֵפוֹת - עוז והדר
(לז) וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. מֵאָה וְעֶשְׂרִים מִל הָיוּ וּבָאוּ שֵׁם לְפִי שְׁעָה, שְׁלֹשָׁה מִמִּי"ן יֵשׁ בָּאוֹתוֹ פְּסוּק זֶהוּ שְׂאֵמַר הַכְּתוּב (לח' ט ד) וְאִשָּׁא וְעֶשְׂרִים מִל הָיוּ וּבָאוּ שֵׁם לְפִי שְׁעָה, שְׁלֹשָׁה מִמִּי"ן יֵשׁ בָּאוֹתוֹ פְּסוּק בְּסוֹפֵי תִיבוֹת הֵם מֵאָה וְעֶשְׂרִים, וְזָכַר אֶתְכֶם עַל כְּנָפֵי נְשָׂרִים (מכילתא מס' דפסח יט). מִמִּי"ן יֵשׁ בָּאוֹתוֹ פְּסוּק בְּסוֹפֵי תִיבוֹת הֵם מֵאָה וְעֶשְׂרִים, וְזָכַר מִלִּין. מִהֶרֶב מִשֶּׁה: תורה לח

לט ואפו ית לישא די אפיקו ממצרים גריצן
פטירון ארי לא חמע ארי אתרכו ממצרים
ולא יכילו לאתעבבא ונאף זנדין לא עבדו
להון:

**(ט) ויאפו את־הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת
מצות פי לא חמץ פיגורשו ממצרים ולא יכלו
להתמהמה וגם־צדה לא־עשו להם:**

שמפרש בקבלה: (ירמיה ב) "זכרתי לך חסד נעורייך
אהבת כלולתיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא
זרועה". ומה שכר מפרש אחרי? "קדש ישראל לה"
גו' (מכילתא) *

כ"ט◀ עגת מצות • תורה של מצה. בצק שלא
החמיץ קרוי מצה. וגם צדה לא עשו להם •
לדרף. מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו: היאך
נצא למדבר בלא צדה? אלא האמינו והלכו. הוא

מ ומותב בני ישראל די יתיבו במצרים
ארבע מאה ותלתין שנין:

**(מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים
שנה וארבע מאות שנה:**

נבלעים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה
נבלעים בשנות עמרם. הרי, שלא תמצא ארבע
מאות לביאת מצרים, והזקקת לומר על־כרחך,
שאף שאר הישיבות נקראו 'גרות', ואפלו בכבודן,
כענן שנאמר: (בראשית לה) "אשר גר שם אברהם
ויצחק", ואומר: (לעיל ו) "את ארץ מגוריהם אשר גרו
בה". לפיכך אפה צריך לומר "כי גר יהיה ורעך",
משהיה לו זרע. וכשתמנה ארבע מאות שנה
משנולד יצחק, תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן
מאתים ועשר שנה, וזה אחד מן הדברים ששנו
לתלמי הפלוז.

כ"ט◀ אשר ישבו במצרים • אחר שאר הישיבות
שישבו גרים, "בארץ לא להם". שלשים שנה
וארבע מאות שנה • בין הכל, משנולד יצחק עד
עכשו, היו ארבע מאות שנה. משהיה לו זרע
לאברהם, נתקם: "כי גר יהיה ורעך", ושלשים
שנה היו משנזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד
יצחק. ואי־אפשר לומר בארץ מצרים לבדה, שהרי
קהת מן הבאים עם יעקב היה. צא וחשב כל
שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה,
לא תמצאם כל־כף. ועל־כרחך הרבה שנים היו
לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם

מ והנה מסוף ארבע מאה ותלתין שנין
והנה בכרן יומא הדין נפקו כל חיליא דני
מארעא דמצרים:

**(מא) ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה
ויהי בעצם היום הזה יצאו כל־צבאות יהודה
מארץ מצרים:**

אצל אברהם לכשרו, בחמשה עשר בניסן נולד
יצחק, ובט"ו בניסן נגזרה גזרת בין הבתרים (מכילתא) •

כ"ט◀ ויהי מקץ שלשים שנה וגו', ויהי בעצם
היום הזה • מגיד שפינן שהגיע הקץ, לא עכבן
המקום כהרף עין. בט"ו בניסן באו מלאכי השרת

מב לילי נטיר הוא קדם יי לאפקותהון
מארעא דמצרים הוא ליליא הדין קדם יי
נטירין לכל בני ישראל לדריהון:

**(מב) ליל שמרים הוא ליהוה להוציאם מארץ
מצרים הוא־הלילה הזה ליהוה שמרים לכל־בני
ישראל לדרתם: פ**

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הנז"ן, וכן וגם, אמנה מצינו וא"ו
יתירה, נרדם ורכב וסוס (תהלים עו), וכן
בהרבה מקומות: תורה מ
חסלת פרשת בא

נצטרכו לאכול מצה כל שבועה, אם בן
מאי פי גורשו. ויש לומר דהכי קאמר,
ויאפו את הבצק מפני חייב מצה, ולפי
שגורשו ממצרים לא יכלו להתמהמה
לבקש צידה לדרף. אכן קשה קצת

(לט) פי לא חמץ. למאן דאמר (פסחים
כה) פסח מצרים לא נהגו אלא יום אחד
ניחא כפשטיה, פי לפי שגורשו
ממצרים לא נתחמצו, אלא למאן דאמר
(תוספתא פסחים כ"ג, פ"ח הב"א) פסח מצרים נמי

שיעור יומי ליום שישי ט' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - יב - פרשת בא
 כ"י • ליל שמרים • שהיה הקדוש-ברוך-הוא שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים. הוא הלילה הזה לה' • הוא הלילה שאמר

(מג) ויאמר יהוה אל־משה ואהרן זאת חקת הפסח כל־בן־נכר לא־יאכל בו:
 מג ויאמר יי למשה ולאהרן דא גזירת פסחא כל בר ישראל דישתמד לא יכול בה:

כ"י • זאת חקת הפסח • ב"ד בניסן נאמרה להם פרשה זו. כל בן־נכר • שנתנכרו מעשיו לאביו
 שבשמים, ואחד עובד־כוכבים ואחד ישראל מומר, במשמע (מכילתא) •

(מד) וכל־עבד איש מקנת־פסח ומלתה אתו או יאכל בו:
 מד וכל עבד גבר זכיני פספא ותגזר יתה בכן יכול בה:

כ"י • ומלתה אתו אז יאכל בו • רבו. (יבמות עא) מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכל בפסח, דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר: אין מילת עבדיו מעכבתו
 מלאכל בפסח. אם־כן מה תלמוד־לומר: "אז יאכל בו"? הַעֲבָד.

(מה) תושב ושכיר לא־יאכל בו:
 מה תותבא ואגריא לא יכול בה:

כ"י • תושב • זה גר תושב. ושכיר • זה העובד־כוכבים. ומה תלמוד־לומר, והלא ערלים הם, ונאמר

(מו) בבית אחד יאכל לא־תוציא מן־הבית מן־הבשר חוצה ועצם לא תשברו־בו:
 מו בבבירא חדא ותאכל לא תפיק מן ביתא מן בסרא לברא וגרמא לא תתברון בה:

כ"י • בבית אחד יאכל • (מכילתא) בבבירא אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות ויחלקוהו. אתה אומר בבבירא אחת, או אינו אלא "בבית אחד" כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בקוצר וקרדו גשמים שלא יכנסו לבית? תלמוד־לומר: "על הבתים אשר יאכלו אותו בהם", מכאן

(מז) כל־עדת ישראל יעשו אתו:
 מז כל פגשתא דישראל יעבדון יתה:

כ"י • כל־עדת ישראל יעשו אתו • למה נאמר? לפי שהוא אומר בפסח מצרים: "שה לבית אבות",

(מח) וכי־יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל־זכר ואז יקרב לעשתו והיה באזרח הארץ וכל־ערל לא־יאכל בו:
 מח ויארי יתגיר עמו גירא ויעבד פסחא קדם יי מגזר לה כל דכורא וכן יקרב למעבדה ויהי פניציבא דארעא וכל ערלא לא יכול בה:

כ"י • ועשה פסח • יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד? תלמוד־לומר: "והיה באזרח הארץ". מה אזרח בארבעה עשר, אף גר בארבעה עשר. וכל־ערל

(מט) תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם:
 מט אורייתא חדא יהא לציבא ולגירא דיתגירון ביניכון:

כ"ט תורה אחת וגו' • להשוות גר לאזרח, אף לשאר מצות שבתורה (מכילתא) •

וַיַּעֲבְדוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי פְקִיד יְיָ יַתְּ מִשֶּׁה וְיַת אֶהְרֹן בֶּן עֲבָדוֹ:

(ג) וַיַּעֲשׂוּ כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת- מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ: ם

נא והנה בכרן יומא הדין אפיק יי ית פני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון:

(נא) וַיְהִי בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאוֹתָם: פ

~ שבת קודש י' שבט ~

א ומליל יי עם משה למימר:

יג (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב אקדש קדמי כל בוכרא פתח כל וקרא בכני ישראל באנשא ובבעירא דילי הוא:

(ב) קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא:

ג ואמר משה לעמא הוו דכירין ית יומא הדין די נפקתון ממצרים מבית עבדותא ארי בתקוף ודא אפיק יי יתכון מקא ולא יתאבל חמיצ:

כ"ט פטר כל-רחם • שפתח את הרחם תחלה, כמו (משלי יז) "פטר מים ראשית מדון", וכן (תהלים כב) "ויאמר משה אל-העם זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים פי בחוק יד הוציא יהוה אתכם מזה ולא יאכל חמץ:

כ"ט זכור את היום הזה • למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום.

ד יומא דין אתון נפקין בנרסא דאפיכא:

(ד) היום אתם יצאים בחדש האביב:

ה והיה כייביאך יהוה אל-ארץ הפנעני ותחתי והאמרי ותחתי והיבסי אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועבדת את-העברה היות בחדש הנה:

כ"ט בחדש האביב • וכי לא היינו יודעין באיזה חדש יצאו? אלא כך אמר להם: ראו חסד שגמלקם שהוציא אתכם בחדש שהוא כשר לצאת, לא חמה

ו והיה ארי יעלנך יי לארעא דכנענא ותחתי ואמוראי ותחתי ויבוסאי די קיים לאבדתך למתן לך ארעא עבדא חלב ודבש ותפלח ית פלחנא הדא בנרסא הדין:

ז ויהי ארי יעלנך יי לארעא דכנענא ותחתי ואמוראי ותחתי ויבוסאי די קיים לאבדתך למתן לך ארעא עבדא חלב ודבש ותפלח ית פלחנא הדא בנרסא הדין:

ח ויהי ארי יעלנך יי לארעא דכנענא ותחתי ואמוראי ותחתי ויבוסאי די קיים לאבדתך למתן לך ארעא עבדא חלב ודבש ותפלח ית פלחנא הדא בנרסא הדין:

כ"ט אל ארץ הפנעני וגו' • ואף-על-פי שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גויים במשמע, שפלן בכלל פנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא כנעני (תנחומא) • נשבע

(לעיל יב) "וְהָיָה כִּי יֵאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם, מָה הָעֵבֶדְהָ הַזֹּאת לָכֶם", בְּכֵן רָשַׁע הַפְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַקָּלָל. וְכֵאן: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ", בְּכֵן שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ לְשֹׂאֵל, וְהַפְּתוּב מְלַמֵּד שֶׁתַּפְתַּח לוֹ אֶת־הַבְּדַבְרֵי אַגְדָּה הַמוֹשְׁכִין אֶת הַלֵּב.

זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ • חֶלֶב זָב מִן הָעֵזִים, וְהַדְּבַשׁ זָב מִן הַתְּמָרִים וּמִן הַתְּאֵנִים (מגילה ט). אֶת הָעֵבֶדְהָ הַזֹּאת • (פסחים טז) שֶׁל פֶּסַח. וְהָלֹא כָּבֵד נֹאמַר לְמַעַלְהָ: "וְהָיָה כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְגו'", וְלָמָּה תִזְרַח וּשְׂנֵאָהָ? בְּשִׁבִיל דְּבַר שְׁנַתְחַדֵּשׁ בָּהּ. בְּפִרְשָׁה רֵאשׁוּנָה נֹאמַר:

וּשְׂבָעָא יוֹמִין תִּיכּוּל פְּטִירָא וּבִיּוֹמָא שְׂבִיעֵאָה חָגָא קָדָם יְיָ:

(י) שְׂבַעַת יוֹמִים תֹּאכַל מִצֵּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חָג לַיהוָה:

ז פְּטִיר יִתְאַכַּל יְת שְׂבַעַת יוֹמִין וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִיעַ וְלֹא יִתְחַזֵּי לָךְ חֲמִיר בְּכָל תַּחֲוּמָךְ:

(י) מִצוֹת יֵאָכַל אֶת שְׂבַעַת הַיּוֹמִים וְלֹא־יִרְאֶה לָךְ חֲמִיץ וְלֹא־יִרְאֶה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלְךָ:

ח וְתַחֲוֵי לְבִנְךָ בִּיּוֹמָא הַהוּא לְמִימְרָא בְּדִיל דִּין עֵבֵד יְיָ לִי בְּמִפְקֵי מִמְצָרִים:

(ח) וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:

לְכֵן רָשַׁע, לומר: "עָשָׂה ה' לִי" וְלֹא לָךְ, שְׂאֵלוֹ הַיִּיתָ שָׁם, לֹא הָיִיתָ כְּדָאי לְהַגָּאֵל (מכילתא).

כ"ט • בְּעֵבֹר זֶה • בְּעֵבֹר שְׂאָקִים מְצוּוֹתֵינוּ, כְּגוֹן: פֶּסַח, מִצֵּה וּמְרוֹר הַלֵּלוֹ. עָשָׂה ה' לִי • רְמַז תְּשׁוּבָה

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׂהוּא שִׁנְךָ לִיצִיאַת מִצְרַיִם. לְכֵן אֹמַר לוֹ הַפְּתוּב: לוֹ הָיִיתָ שָׁם הָיִיתָ נִגְאָל (כְּמוֹ שְׂאֵר הַרְשָׁעִים שֶׁחֲטָאוּ בְּדַבְרֵים אַחֲרַיִם, שֶׁצִּיאָו מִמִּצְרַיִם), אֲכַל לֹא הָיִיתָ כְּדָאי וְרֵאיוֹ לְכֹךְ.

לֹא הָיִיתָ כְּדָאי לִיגָאֵל (יג, ח) וְאֵלוֹ בְּמִכִּילְתָא נֹאמַר "לֹא הִנֵּה נִגְאָל". וְיֵשׁ לְכָאֵר, דְּהִנֵּה רַק הַרְשָׁעִים שֶׁסָּרְכוּ לְצֵאת מִמִּצְרַיִם מִתּוֹ בַעַת מַכַּת חֹשֶׁף וְלֹא נִגְאָלוּ (רש"י לעיל י, כב). מוּכָן אֶפּוֹא, שֶׁכֵּן רָשַׁע יְהוֹ כֵּן הִנֵּה נִגְאָל, שֶׁהָרִי הוּא מוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַקָּלָל רַק לְגַבֵּי קָרְפֵן פֶּסַח (מִצֵּה וּמְרוֹר), אִוְלָם הוּא מוֹדֵה

(לקוטי שיחות כרך כו עמ' 187)

ט וְהָיָה לָךְ לְעַת עַל יְדֶךָ וּלְדַכְרֵנָא בֵּין עֵינֶיךָ בְּדִיל תְּהִי אֹרִיתָא וְיֵי בְּפּוּמְךָ אַרְי בִּידָא תְּקִיפָא אֶפְקֶךָ יְיָ מִמִּצְרַיִם:

(ט) וְהָיָה לָךְ לְאֹת עַל־יְדֶךָ וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תְּהִיָּה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בִיד חֲזָקָה הוֹצִיאָךְ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:

יְדֶךָ • עַל יְדֶךָ שְׂמָאֵל. לְפִיכָךְ, "יְדֻכָּה" מְלֵא בְּפִרְשָׁה שְׂנִיָּה (לְקַמֵּן פְּסוּק טז), לְדַרְשׁ בָּהּ, יְדֶךָ שְׂהִיא בְּהָה (מכילתא). מִנְחוֹת לוֹ

כ"ט • וְהָיָה לָךְ לְאֹת • יְצִיאַת מִצְרַיִם תְּהִיָּה לָךְ לְאֹת. עַל־יְדֶךָ וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ • רוּצָה לומר, שֶׁתַּכְתֵּב פְּרָשִׁיּוֹת הַלֵּלוֹ וְתַקְשְׂרֵם בְּרֵאשׁ וּבְזֵרוּעַ. עַל

י וְתַשְׂרֵת יְת קָנְמָא קְדָא לְזַמְנָה מְזַמֵּן לְזַמֵּן: מִיָּמִים

(י) וְשִׁמְרַת אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה יְמִימָה: פ

כ"ט • מִיָּמִים יְמִימָה • מִשְׁנָה לְשָׁנָה (מִנְחוֹת לוֹ)

יא וְהָיָה אַרְי יַעֲלֶנְךָ יְיָ לְאַרְעָא דְכְּנַעַנָאִי קְמָא דִּי קְזִיִּים לָךְ וְלֹא־בְהִתְךָ וְיִתְנַנְהָ לָךְ:

(יא) וְהָיָה כִּי־יִבְאֶךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי פֶּאֶשֶׁר נִשְׂבַּע לָךְ וְלֹא־בְתִיךָ וּנְתַנְנָה לָךְ:

יג שְׂקָדְשׁוֹ, מְפָרֵשׁ בִּיאָה זֹו לומר: אִם תְּקִימוּהוּ בְּמִדְבָר, תִּזְכּוּ לְהַכְנִס לְאַרְץ וְתַקִּימוּהוּ שָׁם (מכילתא).

כ"ט • וְהָיָה כִּי יִבְאֶךָ • יֵשׁ מִרְבוּתֵינוּ שֶׁלְמַדּוֹ מִכָּאֵן שֶׁלֹּא קָדְשׁוֹ בְּכוֹרוֹת הַנּוֹלָדִים בְּמִדְבָר. וְהָאֹמַר

תהא בעיניך כאלו נתנה לך בו ביום, ואל תהי בעיניך כירשת אבות.

יב ומעבר כל פתח ולדא קדם יי וכל פתח ולד בעירא די יהי לך דכרין תקדש קדם יי:

אבל זה לא בא אלא ללמד על הנפל, שהרי כבר כתב: "כל פטר רחם". ואם תאמר: אף בכור בהמה טמאה במשמע, בא ופרש במקום אחר: "בבקרך ובצאנך". לשון אחר, יש לפרש: "והעברת כל פטר רחם", בבכור אדם - הכתוב מדבר.

יג וכל פתח (ביוקרא) דחמרא תפרוק באמרא ואם לא תפרוק ותנקפה וכל בוקרא דאנשא בבניך תפרוק:

לכהן, ופטר חמור מתר בהנאה, והשה חלין ביד כהן. וערפתו • עורפו בקופיץ מאחוריו והורגו. הוא הפסיד ממונו של כהן, לפיכך יפסיד ממונו וכל בכור אדם בבניך תפדה • חמש סלעים, פדיונו קצוב במקום אחר.

יד ויהי ארי ישאלנך בנך מחר למימר מא דא ותימר לה בתקוף ידא אפקנא יי ממצרים מבית עבדותא:

הוא אומר: (דברים ו) "מה העדות והחקים והמשפטים וגו'", הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה בנים: תם, רשע, ושאינו יודע לשאל, והשואל דרך חכמה.

טו ויהי ארי אקשי פרעה לשלחו תנא וקטל יי כל בוקרא בארעא דמצרים מבוקרא דאנשא ועד בוקרא דבעירא על פן אנא דבח קדם יי כל פתח ולדא דכרין וכל בוקרא דבני אפרוק:

טז ויהי לאת על ידך ולתפלין בין עיניך ארי בתקוף ידא אפקנא יי ממצרים:

דרום, "אל תטיפו", לשון דבור, כמו "ולזכרון בין עיניך", האמורה בפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים בין העינים, יזכר הגס וידבר בו:

נשבע לך • והיכן נשבע לך? (לעיל ו) "והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי וגו'". ונתנה לך • (מכילתא)

(יב) והעברת כל פטר רחם ליהוה וכל פטר שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים ליהוה:

יג • והעברת • אין "והעברת" אלא לשון הפרשה, וכן הוא אומר: "והעברתם את נחלתו לבתו". שגר בהמה • נפל ששגרתו אמו ושלחתו בלא עתו, ולמדך הפתוב שהוא קדוש בכבודה לפטר את הבא אחריו, ואף שאינו נפל, קרוי שגר, כמו שגר אלפיד,

(יג) וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה:

יד • פטר חמור • ולא פטר שאר בהמה טמאה, גזרת הפתוב היא, לפי שנמשלו בכורי מצרים לחמורים. ועוד, שסיעו את ישראל ביציאתן ממצרים (שאין לך אחד מישראל שלא נטל הרבה חמורים) טעונים מפספס ומזהבם של מצרים. תפדה בשה • נותן שה

(יד) והיה פיישאלך בנך מחר לאמר מה יזאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים מבית עבדים:

טו • פי ישאלך בנך מחר • יש 'מחר' שהוא עכשו ויש 'מחר' שהוא לאחר זמן, כגון זה וכגון: (יהושע כב) "מחר יאמרו בניכם לבנינו" דבני גד ובני ראובן. מה זאת • זה תינוק טפש שאינו יודע להעמיק שאלתו, וסותם ושואל: "מה זאת". ובמקום אחר

(טו) ויהי פיהקשה פרעה לשלחנו ויהרג יהוה כל בכור בארץ מצרים מבכור אדם ועד בכור בהמה על פן אני זבח ליהוה כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה:

(טז) והיה לאות עלידכה ולטוטפת בין עיניך פי בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים: ססס

יז • ולטוטפת בין עיניך • תפלין, ועל שם שהם ארבעה פתים קרויין טוטפות, 'טט' בכתפי שתיים, 'פת' באפריקי שתיים. ומנתם חברו עם "והטף אל

ק"ה פסוקים, ימנ"ה סימן. חסלת פרשת בא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רפב - רפד

לוח תהלים

יום ראשון, ד' שבט < מפרק כג עד סוף פרק כח

יום שני, ה' שבט < מפרק כט עד פרק לד

יום שלישי, ו' שבט < מפרק לה עד סוף פרק לח

יום רביעי, ז' שבט < מפרק לט עד סוף פרק מג

יום חמישי, ח' שבט < מפרק מד עד סוף פרק מח

יום שישי, ט' שבט < מפרק מט עד סוף פרק נד

שבת קודש, י' שבט < פרק כ. מפרק נה עד סוף פרק נט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ד' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 44, פרק יז ובוה יובן... עד עמ' כג, מצותיו ותורתו.

אך, כאמור, במוחש אנו רואים: **שָׁאִין "קְרוֹב מְאֹד תְּדַבֵּר" לְהַפִּיךְ לְבוֹ מִתְּאֵוּת עוֹלָם-הַזֶּה לְאַהֲבַת ה' בְּאַמְתָּ, – שֶׁכֵּן, מִטְּבַעו נוֹטָה הַלֵּב לְתַאוּת, וְכִי לְעוֹר אַהֲבָה לְהַקִּיב"ה, עַל הָאָדָם לְשֵׁנוֹת אֶת הַנְּטִיָּה הַמְּצִיאֹתִית שֶׁבֵּלָב, מְקִיצוֹנִיּוֹת אַחַת**

לְקִיצוֹנִיּוֹת קוֹטְבִית – מִתְּאֵוּת הָעוֹלָם-הַזֶּה לְאַהֲבָה לְהַקִּיב"ה. שְׁתֵּי אֵלֶּה – תְּאֵוּת הָעוֹלָם-הַזֶּה, וְאַהֲבַת ה', אֵינֵן יְכוּלוֹת, בְּשׁוֹם אֹפֶן, לְהִיטֵב בִּיחָד. כְּמֵאֵמֶר הַחֹבֶת הַלְּבָבוֹת² שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁאֵשׁ וּמִים אֵינֵם יְכוּלִים "לְדוֹר" בִּיחָד, כֵּךְ

לֹא יְכוּלוֹת תְּאֵוּת הָעוֹלָם-הַזֶּה וְאַהֲבַת ה' לְהִיטֵב בִּיחָד בִּלְבַב הָאָדָם. אֲנֹכִי רֹאִים, אִם כֵּן, שֶׁלֹּא "קְרוֹב" וְלֹא קֵל כִּלְכֶּךְ לְקַבֵּעַ בִּלְבַב הָאָדָם אַהֲבַת ה' וִירַאת ה'. וְכֵמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּנִמְכָּרִים: **"אִטּוֹ יִרְאֶה מִלְּתָא זֹמְרָתִי הִיא?" – וְכִי הִירָאָה (מִהַקִּיב"ה) הִיא דְּבַר קִטָּן? עַל מָה שֶׁאֵמֶר מִשֶׁה רַבְנוּ:** "מָה ה' אֵלֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעֵמֶךְ כִּי-אֵם לִירָאָה", שׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: "אִטּוֹ יִרְאֶה מִילְתָא זֹמְרָתָא הִיא?" – "דְּמִזָּה מוֹכַח – דְּאִדְרַבְהָ, בְּכָל הַדְּרוֹרוֹת וְאִפִּילוּ בְּדוֹרוֹ שֶׁל מִשֶׁה – אֵינִי קְרוֹב מְאֹד" (לְשׁוֹן כ"ק רַבִּינוּ), וְאֵם כֵּךְ הַדְּבַר בִּיחַס לִירָאָה וְכָל-שֶׁשֶׁן אַהֲבַת ה' – שֶׁכֵּן, קֶשֶׁה יוֹתֵר לְהִגִּיעַ לְאַהֲבָה מֵאִשֶׁר לִירָאָה, שֶׁלֹּא אַהֲבָה בּוֹדָאֵי לֹא כִלְכֶּךְ קֵל לְהִגִּיעַ. הִרִי, שֶׁנוֹסֵף לְחוּשׁ שִׁלְנוּ, יֵשׁ לָנוּ רֵאִיָּה גַם מִהַגְּמָרָא, שֶׁאֵינִי הַדְּבַר קֵל כִּלְכֶּךְ לְהִגִּיעַ לִירַאת ה' וּבִמְיֻחָד לְאַהֲבַת ה'. כִּיצַד, אִיפּוֹא, אֹמֵר הַפְּסוּק "קְרוֹב מְאֹד" הַדְּבַר? **וְגַם אִמְרוּ רַז"ל: "צִדִּיקִים – דִּןָּקָא – לְכֶם בְּרִשׁוֹתֵם".** – לְעוֹרֵר בִּלְבָבְכֶם אַהֲבַת ה' וִירַאת ה'. וְאִילוּ מִי שֶׁאֵינִי "צִדִּיק" – אֵינִי לָבוֹ בְּרִשׁוֹתֵי, "דְּמִזָּה מוֹכַח דְּלֹא לָבַד שֶׁאֵינִי קְרוֹב כּו', אֲלֵא אִדְרַבְהָ אֵינִי שִׁיךְ רַק לְצִדִּיקִים, שְׁמוֹעֵטִין הֵן וְכוּ'" (לְשׁוֹן הַרְבִּי), כִּיצַד, אִיפּוֹא, אֹמֵר הַפְּסוּק, שֶׁלֵּכֵל יְהוּדִי, "קְרוֹב מְאֹד", לְקִיִּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת "בִּלְבַבְכֶן", עִם הַלֵּב, כְּלוֹמֵר: שֶׁלָּבוֹ בְּרִשׁוֹתֵי, תַּחַת פִּיקּוּחוֹ, לְהַפִּיךְ אֶת תְּאֵוּת הָעוֹלָם-הַזֶּה לְאַהֲבַת ה'? וְהִרִי תְּהוֹרָה לֹא נִיתְּנָה רַק לְצִדִּיקִים? **אֲלֵא דִ"לְעִשׂוֹתוֹ", – הַמְלָה "לְעִשׂוֹתוֹ" יֵשׁ בָּהּ מִשׁוֹם הַסֵּבֵר עַל "קְרוֹב מְאֹד בִּלְבַבְכֶן" – אִיזָה "בִּלְבַבְכֶן" קְרוֹב מְאֹד? הִרִי זֶה אוֹתוֹ "בִּלְבַבְכֶן" הַנוֹגֵעַ לְ"לְעִשׂוֹתוֹ" בִּלְבַד, לְקִיִּים מִצְוֹת. שֶׁכֵּן, בְּעֵצֶם, קֶשֶׁה הַסֵּדֵר בַּפְּסוּק: "בִּפְיֶךָ וּבִלְבַבְכֶן לְעִשׂוֹתוֹ" רוּמְזִים,**

פְּרָק יז. בַּפְּרָק הַקֹּדֵם הַסְּבִיר רַבְנוּ הִזְקֵן כִּיצַד צְרִיךְ לְהִיטֵב סוֹר עֲבוּדָתוֹ שֶׁל "בִּינּוּנִי": עַל-יְדֵי הַתְּבוֹנְנוֹת בְּגִדּוֹלַת הַקִּיב"ה, יְעוֹרֵר בְּהַתְּגַלוֹת בִּלְבוֹ אַהֲבַת ה' וִירַאת ה', וְזֹאת כִּדֵי לְשִׁלוֹט בִּיצִר-הָרַע. הִירָאָה תִּמְנַע אוֹתוֹ מִלְעִשׂוֹת עֲבִירָה, וְהַאֲהַבָה תִּנְיַע

לִיקוּנֵי אִמְרִים

פְּרָק יז וְבוֹה יוֹבֵן מ"ש כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבַר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבַבְכֶן לְעִשׂוֹתוֹ דְּלְכָאוֹרָה הוּא בִּלְבַבְכֶן נֹגֵד הַחוּשׁ שִׁלְנוּ [וְהַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית] שָׁאִין קְרוֹב מְאֹד הַדְּבַר לְהַפִּיךְ לְבוֹ מִתְּאֵוּת עוֹה"ז לְאַהֲבַת ה' בְּאַמְתָּ וְכֵמוֹ שֶׁ בְּנִמְכָּרִים אִטּוֹ יִרְאֶה מִילְתָא זֹמְרָתִי הִיא וְכֵל שֶׁכֵּן אַהֲבָה. וְגַם אִמְרוּ רַז"ל דְּצִדִּיקִים דּוֹקָא לְבָם בְּרִשׁוֹתֵם. אֲלֵא דְּלְעִשׂוֹתוֹ רַז"ל הַאֲהַבָה

אוֹתוֹ לְקִיִּים מִצְוֹת וְלִלְמוּד תּוֹרָה; וְאֵם אֵינִי בְּכוּחוֹ לְעוֹרֵר, עַל-יְדֵי הַהַתְּבוֹנְנוֹת, אַהֲבָה וִירָאָה כְּאֵלוֹ, שֶׁתְּהִינֵנָה בְּהַתְּגַלוֹת בִּלְבוֹ, אֲלֵא רַק מוֹסְתְרוֹת בְּכוּחוֹ וּבִלְבוֹ – גַם אִזְ בְּכוּחוֹ, לְהַחֲזִיק אוֹתוֹ בְּמַדְרִיגַת הַ"בִּינּוּנִי", וְלְהִיטֵב זְהִיר כִּכֵּל הַתּוֹרָה

וְהַמִּצְוֹת; כֵּן, עוֹלוֹת גַם אִזְ הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שֶׁלּוֹ לְמַעֲלָה, כְּאִילוֹ לְמַד תּוֹרָה וְקִיִּים מִצְוֹת בְּאַהֲבָה וִירָאָה שֶׁבְּהַתְּגַלוֹת הַלֵּב. וְבוֹהָ – בְּמָה שֶׁלְּמַדְנוּ, שֶׁגַם מִי שֶׁאֵינִי בְּכוּחוֹ לְעוֹרֵר, עַל-יְדֵי הַתְּבוֹנְנוֹת, אַהֲבָה וִירָאָה רִגְשִׁית בִּלְבוֹ, אֲלֵא רַק אַהֲבָה וִירָאָה הַמְּתַבְּטְאוֹת בְּתַעֲלוּמוֹת מוֹחוֹ וּלְבוֹ בִּלְבַד – בְּכָל זֹאת יֵשׁ בְּכוּחוֹ לְהַבִּיאֵו לְזִהִירוֹת וּלְשִׁלְמוֹת בְּכָל תְּרִי"ג הַמִּצְוֹת, לְהַכְנִיס בְּהֵן "חִיּוֹת" וְלְהַעֲלוֹתָן לְמַעֲלָה, יוֹבֵן מָה שֶׁכָּתוּב: **"כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ תְּדַבֵּר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבִלְבַבְכֶן לְעִשׂוֹתוֹ"**. – הַפְּסוּק אֹמֵר, שֶׁקֵּל לְיְהוּדֵי לְקִיִּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּשִׁלוֹשֵׁת לְבוּשֵׁיו: מַחֲשֶׁבָה, דִּיבּוּר וּמַעֲשֶׂה – "בִּפְיֶךָ" – דִּיבּוּר, "בִּלְבַבְכֶן" – בְּמַחֲשֶׁבָה, "לְעִשׂוֹתוֹ" – בְּמַעֲשֶׂה. בְּרַם, בְּמוֹכֵן פְּנִימִי וְעִמּוּק יוֹתֵר, אֵינִי מִשְׁמַעוֹתָה שֶׁל הַמִּילָה "בִּלְבַבְכֶן" לְמַחֲשֶׁבָה בִּלְבַד, אֲלֵא גַם עַל עֵינֵינוּ הָאִמִּיתִי שֶׁל הַלֵּב, וְהוּא: אַהֲבָה וִירָאָה. שֶׁכֵּן, מְקוּמָם שֶׁל רִגְשׁוֹת הַאֲהַבָה וְהִירָאָה וְכּוּדוּמָה, הוּא בִּלְבַב. בְּהַתְּאָם לְכֶךְ, הִרִי מִשְׁמַעוֹתָה שֶׁל הַפְּסוּק הִיא: קְרוֹב (קֵל) הַדְּבַר לְכָל יְהוּדֵי לְקִיִּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ רִגְשׁ פְּנִימִי שֶׁל מוֹרָא מִהַקִּיב"ה, וּמִתּוֹךְ רִגְשׁ שֶׁל אַהֲבָה לְהַקִּיב"ה. עַל כֵּךְ שׁוֹאֵל רַבְנוּ הִזְקֵן: **דִּלְכָאוֹרָה, הוּא – "בִּלְבַבְכֶן" – רִגְשׁוֹת הַלֵּב בְּאַהֲבָה וִירָאָה, נֹגֵד הַחוּשׁ שִׁלְנוּ** – לְפִיּוֹ לֹא כִלְכֶּךְ קֵל לְהִגִּיעַ לְאַהֲבָה וִירָאָה מִהַקִּיב"ה, [וְהַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית], – כֵּל עֵנִין בְּתוֹרָה עוֹמֵד בְּתוֹקְפוֹ נִצְנַח וְלִכֵּל זְמַן. כְּלוֹמֵר: אִי אִפְשָׁר לְבוֹא וְלוֹמֵר שֶׁמִּשֶׁה רַבְנוּ אִמֵּר זֹאת לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּדוֹר הַמְּדַבֵּר, שֶׁבְּהִיּוֹתָם דוֹר דְּעָה הִיָּה הַדְּבַר קֵל לְהֵם לְהִגִּיעַ לְמַדְרִיגוֹת אַהֲבָה וִירָאָה, וְאִילוּ לְגַבִּינוּ אֵינִי הַדְּבַר קֵל וְקְרוֹב כֵּל כֵּךְ. אֵינִי הַדְּבַר כֵּךְ. שֶׁכֵּן, הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית וְנִאֲמָרָה לְכָל דּוֹר, לֹא דּוֹקָא לְדוֹר הַמְּדַבֵּר,

1. דְּבִרִים ל, יד. 2. פְּתִיחָה לְשַׁעַר אַהֲבָה. 3. בְּרִכּוֹת לג, ב. מְגִילָה כה, א. 4. דְּבִרִים י, יב. 5. בְּרַאשִׁית רַבָּה לד, י.

הכוונה לאהבה "שבתעלומות לבו ומוחו", שעליה דיבר בפרק הקודם, במדריגות אהבת ה', אין זו נקראת אהבה. רק שביחס לקיום המצוות היא נקראת "אהבה", מפני שבכוחה להביא לקיום המצוות, **שְׁהִיא "רְעוּתָא דְלָבָא" – רצון הלב, שְׁבַתְעֵלוּמוֹת לֵב, גַּם כִּי אֵינָה בְּהַתְגַּלוּת לְבוּ כְרִשְׁפֵי אִשׁ.** – ובכל זאת גם היא מביאה אותו לקיום המצוות. וְדָבָר זֶה – לעורר בתוכו אהבה כזו שבתעלומות לבו בלבד, **"קְרוֹב מְאֹד" וְנִקְל לְכַל אָדָם אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ מֶחֱוּ בְרִשְׁוֹתוֹ וְיִכּוֹל לְהַתְּבוֹנֵן בּוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יִחְפוֹץ וְכִשְׂיִתְבוֹנֵן בּוֹ בְּגִדּוּלַת א"ס ב"ה מְמִילָא יוֹלִיד בְּמוֹחוֹ עַל כָּל פְּנִים הָאֵהָבָה לֵה' לְדַבְּקָה בּוֹ בְּקִיּוֹם מְצוּתוֹ וְתוֹרָתוֹ** – גם אם אין לבו ברשותו, וְיִכּוֹל לְהַתְּבוֹנֵן בּוֹ – בְּמוֹחוֹ, כְּכֹל אֲשֶׁר יִחְפוֹץ, וְכִשְׂיִתְבוֹנֵן בּוֹ בְּגִדּוּלַת אֵינִסוּף בְּרוּךְ הוּא – מְמִילָא יוֹלִיד, בְּמֶחֱוּ עַל-כָּל-פְּנִימִים, – אם לא בלבו, הָאֵהָבָה לֵה' לְדַבְּקָה בּוֹ – בְּהַקְב"ה, בְּקִיּוֹם – עַל-יְדֵי קִיּוֹם, מְצוּתוֹ וְתוֹרָתוֹ.

כאמור לעיל, על מחשבה, דיבור ומעשה – אך אין הם מסודרים בפסוק, לא לפי הסדר שמלמעלה למטה, ולא לפי הסדר שמלמטה למעלה. אם מתחילים במדריגה העליונה יותר, היה צריך להיות הסדר: "בלבבך" (מחשבה), לאחר מכן

"בפיך" (דיבור), ולאחר מכן "לעשותו" (מעשה), כי מחשבה היא למעלה מדיבור, ודיבור למעלה ממעשה. ואם מתחילים במדריגה התחתונה, היה צריך להיות הסדר: "לעשותו", לאחר מכן "בפיך", ולאחר מכן "בלבבך". מדוע, איפוא, מתחיל הפסוק ב"בפיך"

– דיבור, וממשיך "בלבבך" – מחשבה, ולאחר מכן "לעשותו" – מעשה? אלא, המלה "לעשותו" נכתבה מיד אחרי "בלבבך" מפני שהיא באה להסביר ולפרש, ש"בלבבך" האמור כאן, הכוונה לאופן כזה שקשור ל"לעשותו", לקיום המצוות. רְוִצָּה לומר, הָאֵהָבָה הַמְּבִיָּא לְיָדֵי עֲשִׂית הַמְּצוּת בְּלִבְךָ, –

~ יום שני ה' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כג, וזה כל האדם.. עד עמ' כג, ובפי' הרמ"ז ש[ב].

האהבה הבאה לידי ביטוי במוחו בלבד, ודי בה להביא לידי "לעשותו"; אהבה כזו יכול לעורר בתוכו, גם מי שאינו מסוגל לעורר אהבה בהתגלות הלב. אהבה זו במוח, תביא כבר את האדם לקיום התורה והמצוות – כפי שיוסבר להלן: וְהַמְּחָ שְׁלִיט בְּמַבְעוֹ וְתוֹלְדוֹתוֹ, עַל חֲלָל הַשְּׂמַאֲלֵי שְׂבַלְב, – מקומה של הנפש הבהמית והיציר הרע, משם עלולות להתעורר תאוות, ולאחר מכן – מחשבות רעות, וְעַל פִּיּוֹ, וְעַל כָּל הָאֲבָרִים שֶׁהֵם בְּלֵי הַמְּעֵשָׂה. – המוח שליט עליהם. ומאחר שבמותו, על-כל-פנים, תהיה לו האהבה והרצון ללמוד תורה ולקיים מצוות, וכך ישלוט המוח, לאחר מכן, על התאווה שבלב, ויניע את הפה ואת שאר האברים ללמוד תורה ולקיים מצוות. לפי זה, גם כאשר לבו אינו ברשותו, כפי שזה ב"צדיק", הרי כיון שמוחו ברשותו – ביכולתו להשפיע על הלב ועל שאר האברים,

וְזֶה – העיקר והתכלית של כָּל הָאֲדָם, – לקיים מצוות וללמוד תורה, כִּי "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם" בְּתִיב, – המצוות ניתנו לעשותן "היום", ש"הַיּוֹם" הוּא עוֹלָם הַמְּעֵשָׂה דְקוּא – "היום" רומז על "עולם המעשה" דוקא, העולם-הזה, האהבה להקב"ה כשלעצמה

איננה הדבר העיקרי. העיקר הוא קיומן המעשי של המצוות. אלא, כדי לקיים מצוות כראוי, מתוך רגש נפשי פנימי, זקוק האדם לאהבת ה'. אך, עיקרו של ה"היום",

הוא "לעשותם", וְלִמְחָךְ – כלומר לעתיד לבוא, כו", – יקבלו את השכר, כְּמוֹ שְׂנַתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר. – דרגתה האמיתית של אהבת ה', שהיא כשלעצמה יש בה משום קיבול שכר חלקי, אינה נוגעת כעת, כמו שנוגע עצם המעשה של תורה ומצוות. ולשם כך מספיקה גם האהבה שבתעלומות המוח והלב. הרי שהמלה "לעשותו" מסבירה את "ובלבבך": איזו אהבה "בלבבך" היא "קרוב מאד" לכל אדם – וזהו

6. דברים ז', יא. 7. עירובין כב, א.

דְּבָרָה תּוֹרָה בְּמַתִּים – אֵלּוּ שְׁבַחֲתֵיהֶם קְרוּיִם מְתִים. – אין התורה – בה נאמר ש"קרוּב אֵלַיךְ וְגו' – מדברת ב"רשעים" שבחיייהם נקראים מתים. כ"ק רבינו העיר כאן: "והנה עפהנ"ל [דהלב בטבעו רוצה גשמיות ולא אהוי"ר אפי" לא שבתעלומות כו', והרשעים אפי" מוחם ברשות לבם] א"כ 1) א"א בהם עבודת ה' 2) לעולם ח"ו (כי מי יעוררם כו'). ומבאר 1) דבאמת במצבם א"א כו'. אבל 2) בידם לשנות מצבם (טבע הלב ותוקפו) ע"י שבירת לבם כו". **כִּי בִּי בְּאַמְתָּ, אִי אֶפְשָׁר לְרַשְׁעִים לְהִתְחִיל לְעַבֵּד ה' – שמשמעה לקיים תורה ומצוות מתוך רגש הנפש, באהבה ויראה, בְּלִי**

שְׁיַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה עַל הָעֶבֶר תְּחִלָּה, לְשֹׁפֵר הַקְּלִפּוֹת, שֶׁהֵם – הקליפות, שנוצרו מהעבירות שלהם, מִסֶּךְ מְבַדִּיל וּמַחְצֵה שֶׁל פְּרִזָּל הַמִּפְסֶקֶת בֵּינָם לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִיִּם, – כיצד, אם כן, ובמה, איפוא, שוברים את הקליפות? – עַל־יְדֵי שְׁבִירַת לֵב וּמְרִירַת נַפְשׁוֹ עַל הַמְּאִוִּי, – המרירות ושברון הלב – שוברים את הקליפות. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בּוֹהֵר עַל פְּסוּק: "זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נְשֻׁבָּה, לֵב נְשֻׁבָּה וְגו'". – קרבן לשם אלקים, הוא "רוח נשברה", כשרוח ה"סטרא אחרא" נשברה. כיצד ובמה נשברת רוח ה"סטרא אחרא"? – שְׁעַל־יְדֵי לֵב נְשֻׁבָּה – נְשֻׁבָּה רוּחַ הַסְטְרָא־אֲחֵרָא [עֵינֵי שֶׁם פְּרִשְׁתַּי בֵּינְהֶם דָּף רַמ, וּפְרִשְׁתַּי וַיִּקְרָא דָּף חַ וְדָף הַ עֲמוּד א, וּבְפִרְוֵשׁ הַרְמ"ז שֶׁם]. – ב"זוהר" שם מדובר, שכל הקרבנות נזכרים בתורה בשייכות לשם הוי", כמו שכתוב תמיד בקרבנות: "ריח ניחוח להוי'". ואילו בשייכות לשם אלקים – אינו נזכר שום קרבן. מה, איפוא, משמש כקרבן לשם אלקים? – שבירת רוח ה"סטרא אחרא"; זאת אומר הפסוק: "זבחי אלקים – רוח נשברה". הרי, על-כל-פנים, שאכן אין ה"רשעים" יכולים להתחיל בעבודת ה', מבלי שישברו תחילה את לבם.

אם לא מי שהוא רשע באמת, – לא "בינוני" הנקרא "כרשע" (כמוזכר בפרק י"ג), אלא רשע באמת, אצלו אין המוח "שליט על הלב", אלא אדרבה, בְּמֵאֵמֶר רַן"ל⁸ ש"הרשעים הם ברשות לָבָם", – אין באפשרותם לשלוט על עצמם, כשמתעוררת תאוה בלבם, וְאִין לָבָם בְּרִשְׁוֹתָם כָּלָל, – אין למוח שום פיקוח והשפעה על לבם. כאמור לעיל, יוסבר דבר נוסף: לכאורה קשה, מצד אחד נאמר ש"צדיקים לבם ברשותם", כלומר שרק ה"צדיק" לבו ברשותו, ואילו ה"בינוני", שהוא למטה במדרגה מ"צדיק" – אין לבו ברשותו; ומצד שני נאמר, שדווקא רשעים הם "ברשות

לבם". ולפי זה, מי שאינו בכלל של "רשע" – "בינוני" – לבו הוא אכן ברשותו? אלא כפי שהסברנו, יובן הדבר: שלשה אופנים בדבר: ה"צדיקים" – "לבם ברשותם", ובכל עת שהם רוצים להתעורר באהבת ה', הם מתעוררים, מבלי שיעצרכו להזדקק לכך שהמוח ישפיע על הלב; ה"רשעים" – לא זו בלבד שאין לבם ברשותם, אלא אדרבה: הם ברשות לבם; וה"בינונים" – אמנם אין לבם ברשותם, באותה מדה כפי שזה ב"צדיק", אך המוח משפיע בהם על הלב. הרי שבמדה מסוימת, ב"בינונים", הלב הוא ברשותם, וזאת בכל הקשור להשפעה המעשית במחשבה, דיבור ומעשה. לכן, ב"רשעים" הוא אומר: "אין לבם ברשותם כלל" – גם באמצעות המוח, אין הם יכולים להשפיע על הלב. למדנו שהמוח שליט על הלב בטבע מתולדתו של האדם, אך מדוע אין אנו אומרים כך גם ביחס ל"רשעים", הרי, לכאורה, גם בהם ישנו אותו טבע מתולדתם? – מסביר רבנו הזקן: **וְזֶה עֲנִשׁ עַל גְּדִל וְעֵצִים עֲוֹנִים.** – כעונש על עוונותיהם נלקח מהם כוחו של המוח לשלוט על הלב. ברם, אם כך, נשאלת השאלה: כיצד אפשר לומר בהם שהדבר "קרוּב מאד", שגם ל"רשעים" קל הדבר לקיים תורה ומצוות ב"בלבבך"? – והתשובה היא: **וְלֹא**

8. בראשית רבה לר, יא. 9. תהלים נא, יח.

~ יום שלישי ו' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כג, והיא בחי' תשובה תתאה... עד עמ' 46, כמ"ש במ"א:

גם כופים עליו לעשות פעולותיו של השואן שבידיו הוא שבו. ואילו הניצוץ האלקי עצמו נמצא רק בגלות – נעדרת השפעתו הראויה להחיות את הנפש, רוח ונשמה, שתורגש בהן, ועל-ידן בכל הגוף, "חיות" אלקית. ובשנשבר לבו פקדו, ונשברה רוח הטמאה וסמרא

אחרא, ויתפרדו – כוחות הקליפה וה"סטרא אחרא", כו' – היא – האות ה' תתאה של שם הוי', שהיא השכינה, קמה מנפילתה ונס נצבת, כמו שנתבאר במקום אחר: – הרי, שעל-ידי תשובה, משתחררת, כביכול, השכינה מגלותה. הניצוץ האלקי שבאדם מתחיל להשפיע בנפשו ובגופו,

ורק אז, הוא יכול להתחיל בעבודת ה'. כך הדבר ב"רשע". ואילו במי שאינו רשע, מוחו "שליט על הלב", ולכן אומר הפסוק (שמדבר באלה שאינם רשעים): "כי קרוב אליך הדבר מאד" – קל מאד ליהודי לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה'.

בפרק זה למדנו אודות הענין של "מוח שליט על הלב", ועל-ידי הרצון שהאדם יוצר בתוכו בהשפעת הבנת מוחו, ביכולתו להתגבר על תאוות לבו. – ראוי להוסיף בקשר לאמור:

הרבי מוהרש"ב נשמת-עדן מליובאוויטש ביקר פעם בוינה אצל רופא, פרופסור מסויים. שאלו הפרופסור: מהי תורת החסידות? הרבי נשמת-עדן ענה לו: – תורת החסידות היא, שהמוח יסביר ללב מה עליו לרצות, ועל הלב ליישם בחיים את מה שהמוח מבין. שאלו שוב הפרופסור: כיצד עושים זאת, מוח ולב הם הרי שני עולמות שים גדול מפריד ביניהם! ענה לו הרבי: – אכן, בכך מתבטאת עבודת האדם, להקים גשר בין שני חלקי עולם אלה, או לכל-הפחות למתוח חוטי טלפון אלקטרוניים ביניהם, כך שהאור שבמוח יגיע ויאיר בלב.

והיא – שברוך הלב וההתמרמרות על החטאים, שזהו חרטה על העבר, הם פחינת תשובה תתאה, – תשובה תחתונה. שתי בחינות בתשובה: "תשובה תתאה" ו"תשובה עלילה", הבאות לידי ביטוי במילה "תשובה", "תשוב ה'", החזרת האות ה' משם הוי'; בשם הוי' – שתי ההי"ן: ה' עילאה (העליונה), הה' הראשונה שאחרי הוי"ד – וה' תתאה, הה' שאחרי הו"א"ן. – "תשובה עילאה" היינו: החזרת ה' עילאה לוי"ד של שם הוי'; ו"תשובה תתאה" היינו: החזרת ה' תתאה לוא"ו של שם הוי'. התשובה אודותה מדובר כאן – היא תשובה תתאה: להעלות ה' תתאה, – של שם הוי', להקימה מנפילתה שנפלה אל – הקליפות, הנקראות תחיצונים, שהיא – נפילת ה' תתאה של שם הוי' לידי תחיצונים, סוד גלות השכינה, כמאמר ר"ל: "גלו לאדם – שכינה עמהם", – בתוך הגלות, דחינו – בעבודה הרוחנית של האדם, הכוונה: כשארדם עושה מעשה "אדם" – נכשל בעבירות רחמנא-ליצלן, מוריד וממשיך לשם – בתוך הקליפות, פחינת וניצוץ אלהות המתייה את נפש-רוח-נשמה שלו, – גלות השכינה – הניצוץ האלקי שבו הוא בגלות; הגלות מתבטאת בכך שהניצוץ האלקי הרי מחיה את נפשו, רוחו ונשמתו, המלכשים בו בנפש הבהמית מהקליפה, שבלבו שבחלל השמאלי, המולכת בו – הנפש הבהמית והקליפה שולטות בו, בעודו רשע, – לפני שחזר בתשובה, ומושלת פ"עיר קטנה" – הגוף, שלו, – הרי שהנפש, רוח ונשמה נמצאות בגלות בתוך הקליפה, ויחד איתן ועל-ידן נמצא בגלות גם הניצוץ האלקי המחיה אותן, ונפש-רוח-נשמה כבושים בגולה אצלם. – הנפש, הרוח והנשמה עצמן, לא זו בלבד שהן נמצאות בגלות, הן גם "כבושות" בגלות – מצב של שבי. השבוי לא רק שמאבד את חירותו לעשות פעולותיו הוא, אלא

ליקוטי אמרים

והיא בחי' תשובה תתאה להעלות ה' תתאה להקימה מנפילתה שנפלה אל החיצוני' שהוא סוד גלות השכינה כמארו"ל גלו לאדם שכינה עמהם דחינו כשהאדם עושה מעשה אדם מוריד וממשיך לשם בחי' וניצוץ אלהות המחיה את נר"ג שלו המלובשים בו בנפש הבהמית מהקליפה שבלבו שבחלל השמאלי המולכת בו בעודו רשע ומושלת בעיר קטנה שלו ונר"ג כבושי' בגולה אצלם וכשנשבר לבו בקרבו ונשברה רוח הטמאה וס"א ויתפרדו כו' היא קמה מנפילתה וגם נצבה כמ"ש במ"א:

ה' תתאה להקימה מנפילתה שנפלה אל החיצוני' שהוא סוד גלות השכינה כמארו"ל גלו לאדם שכינה עמהם דחינו כשהאדם עושה מעשה אדם מוריד וממשיך לשם בחי' וניצוץ אלהות המחיה את נר"ג שלו המלובשים בו בנפש הבהמית מהקליפה שבלבו שבחלל השמאלי המולכת בו בעודו רשע ומושלת בעיר קטנה שלו ונר"ג כבושי' בגולה אצלם וכשנשבר לבו בקרבו ונשברה רוח הטמאה וס"א ויתפרדו כו' היא קמה מנפילתה וגם נצבה כמ"ש במ"א:

10. ראה מגילה כט, א.

~ יום רביעי ז' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 46, פרק יח ולתוספת... עד עמ' 46, גם דחילו.

היא, שמאד קרוב וקל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה'. ברם, לפי מה שהסברנו, שמשמעות "קרוב אליך הדבר" היא, שעל-ידי התבוננות בגדולת הקב"ה, ביכולת האדם "ליצור" בתוכו אהבה ויראה, לפחות בכחינת "תבונה" – טעונים עדיין הדברים הסבר. שכן, אם דרושה

לכך התבוננות והתעמקות, הרי שאין זה "קרוב מאד", צריך לידע נאמנה, כי אף מי שדעתו קצרה כצרה ב"ה להוליד ממנה דחילו ורחימו אפי' במוחו ותבונתו לבד אעפ"כ קרוב אליו הדבר מאד לשמור ולעשות כל מצות התורה ות"ת כנגד כולן בפיו ובלבבו ממש מעומקא דלבא באמת לאמיתו בדחילו ורחימו שהיא אהבה מסותרת שבלב כללות ישראל שהיא ירושה לנו

מוחו ולבו אינם מותאמים כפי שצריך לענין ההתבוננות, שיוכל להוליד ממהותו, מההתבוננות, דחילו ורחימו – יראה ואהבה, אפילו במוחו ותבונתו לבד – לא זו בלבד שאין באפשרותו לעורר בתוכו אהבה ויראה מורגשות בלב, אלא שאין גם באפשרותו לעורר אהבה ויראה שתבאנה לידי ביטוי במוחו ובתבונתו בלבד, אף-על-פי-כן קרוב אליו הדבר מאד לשמר – להישמר מלעבור על איזו מצות-לא-תעשה, שכפי שהוסבר לעיל, זקוק האדם לשם כך, ל"מדה" של יראת ה', ולעשות – לקיים, כל מצות התורה, ותלמוד תורה בנגד כלן, – שכן, לשלימות קיומן של מצוות-העשה ולימוד תורה, נדרשת אהבת ה' – הרי שבידו לקיים זאת, בפיו ובלבבו ממש, – כלומר, לא רק לפי פירושה הגלוי של המלה "בלבבך" – מחשבה, אלא גם לפי מושג האמיתי של המלה "בלבבך" – ביראת ה' ובאהבת ה', בלב ממש, מעמקא דלבא, – מעומק הלב, באמת לאמתו, בדחילו ורחימו, – ביראה ואהבה. לא באהבה שבכחינת "תבונה", שכשלעצמה אין היא במדרגת אהבה אמיתית, ונקראת בשם אהבה רק ביחס ל"לעשותו", לקיומן של המצוות. ואילו האהבה והיראה, עליהן מדובר כאן, הן אהבת ה' ויראת ה' הנחשבות לכאלו במדרגות של אהבה ויראה. אלא – כיצד אפשר לו ליהודי כזה, שאינו שייך להתבוננות, שתהינה לו אהבת ה' ויראת ה' אמיתיות? – אומר על כך רבנו הזקן: **שְׁהִיא אַהֲבָה מְסֻתֶרֶת שְׁבֵלֵב פְּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיא יְרֻשָׁה לָנוּ מֵאַבֹּתֵינוּ.** – כל אחד מישראל יש לו בירושה אהבה זו, ואין הוא צריך "ליצור" אותה. אלא, כדי שנבין כיצד אפשר לו לקיים, באהבה זו, תורה ומצוות! במיוחד כשלקיום תורה ומצוות נדרשת גם יראת ה' –

בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שקרוב הדבר לכל אחד מישראל, לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה', על-ידי ענין "ההתבוננות", ההתעמקות בגדולת הקב"ה. שכן, ה"מוח" הוא ברשותו של כל אחד מישראל (גם כשלבנו אינו ברשותו, כפי שזה ב"צדיקים" שלבם ברשותם), וביכולתו להתעמק במוחו בכל מה שהוא רוצה. וכשיתעמק במוחו בגדולת הקב"ה – "יוליד" בתוכו אהבה להקב"ה ויראה ממנו. גם אם מחמת סיבות שונות,

אין באפשרותו "ליצור" אהבה ויראה גלויות ומורגשות בלבו, אך הוא יכול "ליצור" אותן במוחו ובתעלומות לבו. אהבה ויראה אלו די בהן ל"לעשותו" – להביא אותו לקיום תורה ומצוות. הן גם מתלבשות בתורתו ובמצוותיו, להעלות למעלה – כאילו למד תורה וקיים מצוות מתוך אהבה ויראה גלויות ומורגשות בלב.

ברם, מאחר שאלו הן אהבה ויראה שנוצרו על-ידי "התבוננות" – טעונה המלה "מאד" (שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד") הסבר, כי כדי להתבונן בגדולת הקב"ה, צריך שיהיה לאדם במה להתבונן, צריך שתהיה לו ידיעה בגדולת ה' ולהתבונן בידיעה זו. הוא גם צריך להיות בנוי ומתאים לענין ההתבוננות. כיצד, איפוא, אפשר לומר על כך שזה "קרוב מאד"? – יסביר רבנו הזקן, בפרק שאנו עומדים ללמוד, שגם מי שאין לו ידיעה בגדולת הקב"ה, ואינו שייך לענין ההתבוננות – בכל זאת יכול גם הוא לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, באהבת ה' וביראת ה'. וזאת, על-ידי ה"אהבה מסותרת" להקב"ה שבלב כל אחד מישראל, שהיא ירושה לכל אחד מישראל מאבותינו. לשם גילוי אהבה זו (הכוללת בתוכה גם יראה) אין האדם זקוק לענין ההתבוננות, אלא – כפי שיסביר להלן – די לו בענין "זכרון", שיזכור שקיימת בו אהבה זו. זכרון זה בלבד יביא אותו לקיום התורה והמצוות. על אהבה זו אפשר כבר לומר "קרוב מאד", כי גם מי שאינו שייך לענין ההתבוננות – אפשר לו, באהבה זו, לקיים תורה ומצוות.

וְלַתּוֹסֶפֶת בְּאוֹר, בְּאֵר הַיִּטֵּב, מֵלֵת "מֵאֵד" שְׁבֵפְסוֹק; "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר הַזֶּה וְגו' – משמעות המלה "מאד"

אהבה הנושאת בתוכה כמיהה של "כלות הנפש", שהנפש מחפשת להיכלות ולהיכלל בהקב"ה, וכדומה. מהו, איפוא, ה"מבוקש" של האהבה המסותרת? **וְאִיךָ הִיא יְרֻשָׁה לָנוּ**, – כיצד יורשים אהבה? **וְאִיךָ נִכְלָל בָּהּ גַּם דְּחִילוֹ**. – נכללת באהבה זו גם יראה? שכן, כפי שלמדנו, כדי להישמר מעבירות, נדרשת הרי גם "יראה", ומאחר שבאהבה (מסותרת) זו אפשר לקיים את כל התורה והמצוות, הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה – ודבר זה עלינו להבין, איך וכיצד כוללת אהבה זו גם יראה?

ואילו כאן מדובר על אהבה מסותרת בלבד – מסביר רבנו הזקן עניינה של אהבה זו, כדי שנדע איך לעורר אהבה זו ולהביאה לידי ביטוי בשמירת התורה והמצוות, ואיך כוללת אהבה זו גם יראת ה' – **רַק שְׁצַרְיָךְ לְהַקְדִּים וּלְבָאֵר תְּחַלְּהָ בְּאֵר הַיַּיִב, שְׂרֵשׁ אַהֲבָה זו – באיזו בחינה, ובאיזה כוח בנפש, מושרשת אהבה זו, וְעֵינֶיךָ, – מה משמעותה של אהבה זו: ישנה אהבה המתבטאת ביצירת לחץ להתאחד עם הקב"ה, שהנשמה כפי שהיא מלוכשת בגוף שלה תתאחד עם הקב"ה; וישנה**

ליקוטי אמרים

מאבותינו רק שצריך להקדי' ולבאר תחלה באר היטב שרש אהבה זו ועניינה ואיך היא ירושה לנו ואיך נכלל בה גם דחילו.

~ יום חמישי ח' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 46, והענין כי האבות... עד עמ' כד, גלגולים]:

"מלכות" היא הספירה האחרונה בעשר הספירות; וב"מלכות" עצמה, ישנן נפש, רוח ונשמה, והנפש היא האחרונה בין השלוש; ול"קל שבקלים" או ל"פושעי ישראל", נמשכת "נפש" בלבד. כלומר, נפש הבאה מנפש של "מלכות" של עולם העשיה. היינו: אף ה"יחוד" (הזיווג) הנחות ביותר, מקבל, לפחות, נפש מהמדרגה התחתונה ביותר שבקדושה: **שְׁהִיא מְדַרְגָה תַּחְתּוֹנָה שְׁבַקְדֻשָּׁת הָעֲשִׂיָה. וְאִתְּעַלְפִּיבּוּ**, – למרות שנפש זו היא מהמדרגה התחתונה, מאחר שְׁהִיא – הנפש, מְעִשֵׂר סְפִירוֹת קְדוּשׁוֹת, – קיים הרי "כלל", שכל דבר בקדושה הוא בהתכללות, שכל מדרגה כלולה מכל המדרגות, ולכן **הִיא** – גם המדרגה התחתונה ביותר בקדושה של עולם העשיה, **כְּלוּלָה מִכָּל**, – מכל שאר המדרגות והספירות של "עשיה", **גַּם מִחֻקֵּיהֶּ הָעֲשִׂיָה**, – שהיא הספירה העליונה ביותר בעולם העשיה, **שְׁבַתּוּכָה** – ב"חכמה דעשיה", **מְלַבֶּשֶׁת חֻקֵּיהֶּ דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת**, – שכן, כפי שיוסבר להלן, בפרק נ"ב, ספירת ה"מלכות" של עולם האצילות, מתלבשת ומאירה בעולם העשיה. ומאחר שב"מלכות" דאצילות כלולות כל עשר הספירות, הרי שעשר הספירות של "מלכות" דאצילות, מתלבשות בעשר הספירות של עולם העשיה: "חכמה" של מלכות דאצילות – ב"חכמה" של עולם העשיה, "בינה" של מלכות דאצילות – ב"בינה" של עולם העשיה, וכך הלאה. הרי

וְהַעֲנִינוּ, – הוא, **כִּי הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבֶּבָה**, – האבות היו בטלים לגמרי, בכל עצמותם, להקב"ה, כמו "מרכבה" הבטלה ל"רוכב" בה, והיא מונהגת רק לפי רצונו – כך, לא היה לאבות שום רצון אחר מאשר רצונו של הקב"ה, **וְעַל כֵּן – ולכן, זָכוּ לְהַמְשִׁיךְ נְפִשְׁדוֹתֵיהֶם עַד לְבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם עַד עוֹלָם, מְעִשֵׂר סְפִירוֹת דְּקַדְוֶשָׁה שְׁבַאֲרַבְעַ עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת דְּבְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָה, – בגלל עבודתם, זכו האבות, אברהם יצחק ויעקב, שכל מי שהוא מזרעם תהיה לו נשמה קדושה, המורכבת משלוש מדרגות: נפש, רוח ונשמה, הנובעות מעשר הספירות שבארבעת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. אך, מאחר שלמעלה, בקדושה עצמה, ישנן כאמור, ארבע מדרגות ועולמות כלליים, ובכל עולם – עשר ספירות, הרי מאיזו מדרגה ומאיזה עולם באות ליהודי הנפש, הרוח והנשמה? הרי זה: **לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מְדַרְגָתוֹ וְכְפִי מְעִשְׂוֹ**. – "כפי מדרגתו" – כפי רום שורש נשמתו, "כפי מעשיו" – כפי שהוא "עבד" ויזכך את עצמו לאחר מכן, כפי שכתוב ב"זוהר" כשאדם הופך את עצמו ל"טוב" – מעניקים לו מלמעלה מדרגה עליונה יותר של נשמה. **וְעַל־כֵּל־פְּנֵיהֶם, אִפְלוּ לְקַל שְׁבַקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, נִמְשָׁךְ בְּזוּוּגָם נִפְשׁ דְּנַפְשׁ דְּמַלְכוּת דְּעֲשִׂיָה**, – "מלכות" של עולם העשיה. עולם העשיה הוא הרי העולם התחתון ביותר. ובעולם העשיה עצמו,**

שבנפש, הנקראת "ראש" של הנפש, עד למדריגה התחתונה ביותר שבנפש, הנקראת "רגל" של הנפש. **בְּדַכְתִּיבִי:** "הַחֲכֵמָה תַחֲיָה בְעֲלִיָּה" – הנפש נקראת "בעליה", היא בעלת כוח החכמה. [וְלַפְעָמַיִם מִמְּשִׁיכִים פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל –

לילדיהם, נְשִׁמוֹת גְּבוּהוֹת מְאֹד שֶׁהֵיוּ בְעֵמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת, – ומפני היות נשמות גבוהות אלו בשבי, ברשות "עמקי הקליפות" – והרי "כלל" בידנו, ש"אין הקב"ה בא בטרוננו עם בריותיו"⁵ – אין הקב"ה בא בדרישות מופרזות מבריותיו, לא

מוציאים מידי הקליפות, שלא ברצונן, דבר שנפל ברשותן; הקליפות לא היו משחררות את הנשמות הגבוהות שנפלו ברשותן, אלא במקרה של זיווג "פושעי ישראל", כי אז, הן מקוות, שאותה נשמה גבוהה, בתור "ילוד" של "פושעי ישראל", תושפע מה"לבושים" הגסים של ההורים, ותהיה כמותם. ואז יינקו הקליפות חיות במדה מרובה יותר, מהנשמה הגבוהה. ברם, בהיותה נשמה גבוהה – היא "שוברת" ופורצת את הלבוש הגס בו הולבשה על-ידי ההורים, ומתעלה למדריגה של "צדיק". כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב בְּסֵפֶר גְּלוּלִים: הרי, שבמדריגות השונות שבנשמות, קורה שדוקא בהורים "פושעי ישראל", נמשכת נשמה גבוהה כזו.

– שב"חכמה" של עולם העשיה, מתלבשת "חכמה" של "מלכות" דאצילות: **שֶׁכְּתוּבָה** – ב"חכמה" של מלכות דאצילות, ישנה **חֲכֵמָה דְאֲצִילוֹת**, – שכן, עשר הספירות של עולם האצילות, כלולות אחת מהשניה, ממילא כלולה

ב"מלכות" גם "חכמה" של עולם האצילות, **שֶׁכְּבָה** – ב"חכמה" של עולם האצילות, **מְאִיר אֹרֶךְ אֵינִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא מִמֶּשׁ, בְּדַכְתִּיבִי:** "ה' בְּחֲכָמָה יָסַד אֶרֶץ", – "ה' בחכמה" – אור אין־סוף מאיר ב"חכמה"; "בחכמה יסד ארץ" – מאירה

ב"מלכות" הנקראת "ארץ". שכן, "מלכות" כמו "ארץ", כל אחת בענינה, היא המדריגה התחתונה ביותר; ו"בְּכָלֶם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתִי"³. – מכאן, ש"חכמה" מאירה ב"עשיה". וְנִמְצָא, כִּי אֵינִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא מְלַבֵּשׁ בְּבַחֲיַת חֲכָמָה שֶׁבְּנֶפֶשׁ הָאָדָם – יְהִי מִי שִׁיחִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל, – בנשמתו של כל אחד מישראל, מאיר אור מהאין־סוף ברוך־הוא. מדוע הוא מאיר דוקא בבחינת ה"חכמה" שבנשמה – יסביר ה"תניא" להלן. וּבַחֲיַת הַחֲכָמָה שֶׁכְּבָה, – שבנפש, עִם אֹרֶךְ אֵינִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא מְלַבֵּשׁ בָּהּ, – ב"חכמה", מִתְפַּשְׁטֵת בְּכָל בַּחֲיַת הַנֶּפֶשׁ כְּלָה, לְתַחֲיוּתָהּ – בחיות אלוֹקִית, מְבַחֲיַת רֵאשָׁה עַד בַּחֲיַת רַגְלָה, – מהמדריגה העליונה ביותר

ליקוטי אמרים

שבה מאיר אור א"ס ב"ה ממש כדכתיב ה' בחכמה יסד ארץ וכולם בחכמה עשית ונמצא כי אין סוף ב"ה מלוּבש בבחי' חכמה שבנפש האדם יהיה מי שיהיה מישראל ובחי' החכמה שבה עם אור א"ס ב"ה המלוּבש בה מתפשטת בכל בחי' הנפש כולה להחיותה מבחי' ראשה עד בחי' רגלה כדכתיב החכמה תחיה בעליה [ולפעמים ממשויכים פושעי ישראל נשמות גבוהות מאד שהיו בעמקי הקליפות כמו"ש בספר גלגולים]:

~ יום שישי ט' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כד, הנה החכמה היא... עד עמ' כד, המושג ומובן:

ה"חכמה", לְמַעְלָה מִתְבַּיֵּן שֶׁהוּא – ה"בינה", הַכְּנַת הַשֶּׁכֶל וְהַשְׁנָתוֹ, וְהַחֲכָמָה הִיא לְמַעְלָה מִתְבַּיֵּן וְהַשְׁנָתוֹ, וְהִיא מְקוּר לְהֵן. וְזֶהוּ לְשׁוֹן – משמעות המלה חֲכָמָה – "בַּח מָה", – "חכמה" היא כוח שממנו נובע ה"שכל", והיא פועלת בתור

"כוח". ויחד עם כך – היא בבחינת "מ"ה" – שהיא לשון שאלה: "מה" היא?, כפי ששואלים על דבר שלא משיגים אותו – שֶׁהוּא מָה שְׁאִינּוּ מִשְׁגִּי וּמוֹבָן, וְאִינּוּ נִתְפָּס בְּהַשְׁגָּה עֲדוּן, וְלִכֵּן אֵינִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא דְלִית

על-כל-פנים, למדנו, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה, ושבבחינת ה"חכמה" של הנשמה "שורה" אור אין־סוף ברוך־הוא. להלן יוסבר טעמו של דבר, מדוע ההשראה מאור אין־סוף היא דוקא בבחינת "חכמה" של הנפש – כי "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל" ומ"הבנה".

הַנֶּה, הַחֲכָמָה הִיא מְקוּר הַשֶּׁכֶל וְהַתְבַּיֵּן, – ה"שכל" וה"הבנה" נמצאים ב"כוח הבינה", ו"בינה" היא הכוח להבין כל דבר על כל פרטיו. ואילו ה"חכמה" היא מקור ה"שכל" וה"הבנה". וְהִיא –

ליקוטי אמרים

הנה החכמה היא מקור השכל וההבנה והיא למעלה מהבינה שהוא הכנת השכל והשגתו והחכמה היא למעלה מההבנה וההשגה והיא מקור להן וזהו לשון חכמה כ"ח מ"ה שהוא מה שאינו מושג ומובן ואינו נתפס בהשגה עדיין ולכן מתלבש בה אור א"ס ב"ה

מְלַבֵּשׁ בָּהּ – ב"חכמה", אֹרֶךְ אֵינִי־סוּף בְּרוּךְ־הוּא דְלִית

2. משלי ג, יט. 3. תהלים קד, כד. 4. קהלת ז, יב. 5. עבודה זרה ג, א.

שלמעלה מה"שכל", בְּדַכְתִּיבּ: "וְאֲנִי בָעַר וְלֹא אֲדַע, בְּהַמּוֹת הַיִּיְתִי עֵמֶד, וְאֲנִי תָמִיד עֵמֶד וְגו'", כְּלוֹמֵר: שְׂבוּהָ שְׂאֲנִי "בָּעַר" ו"בְּהַמּוֹת" – "אֲנִי תָמִיד עֵמֶד". – עַם הַקְּבִ"ה. וְלִבְּנֵי אֶפְלֹ קָל שְׂבָכִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, מוֹסְרִים נַפְשָׁם עַל

קִדְשַׁת ה', עַל הַרְבֵּי וּסְבָכִים עֲנוּיִם קָשִׁים שְׂלֹא לְכַפֵּר בָּהּ אֶחָד. וְאִם אִם הֵם בּוֹרִים וְעַיִתֵּהֶם וְאִין יוֹדְעִים גְּדוּלַת ה', וְגַם בְּמַעַט שְׂיוֹדְעִים – בְּגִדּוּלַת ה', אִין – הֵם, מִתְּבוֹנְנִים כְּלָל, – שִׁיחָה מְקוּם לומר שְׂמִסִּירוֹת נַפְשָׁם נּוֹבַעַת מִהַבְּנֵת בְּגִדּוּלַת הַקְּבִ"ה, וְאִין מוֹסְרִים נַפְשָׁם מִחֻמַּת דַּעַת וְהַתְּבוֹנְנוֹת בָּהּ כְּלָל, אֲלֵא בְּלִי שׁוּם דַּעַת וְהַתְּבוֹנְנוֹת, – הֵם מוֹכִינִים תָּמִיד לְמַסּוֹר אֶת נַפְשָׁם, כִּי בְּכָל כְּאֵלֹ הוּא דְבָר שְׂאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לְכַפֵּר בָּהּ

אֶחָד, בְּלִי שׁוּם טַעַם וְיַעֲנֶנָּה וְיַעֲנֶנָּה כְּלָל. בְּלִי שׁוּם מְנִיעַ וְסִיבָה הַגִּיּוּנִים, כִּי כָל דְּבַר שְׂנוּבַע מִן ה"שְׂכָל" הוּא שְׂקוּל וּמְדוּד, וְיִכּוּלָה לְהִיּוֹת סְבֵרָא לְכָאן וְסְבֵרָא לְכָאן, וְאִם הַנְּכוּנוֹת לְמִסִּירוֹת־נַפְשָׁה הִתְּנָה נּוֹבַעַת מִן ה"שְׂכָל" וּמִן ה"טַעַם", הִיא כְּאֵן עַל־כָּל־פְּנִים מְקוּם ל"טַעֲנוֹת וּמַעֲנוֹת" בְּשִׂכּוּל: לְמַסּוֹר אֶת הַנַּפֶּשׁ אוֹ לֹא. אִךְ הָאֲמַת הִיא, שְׂבַמְסַקְנָה הַהַחְלָטִית לְמַסּוֹר אֶת הַנַּפֶּשׁ – אִין שׁוּם שְׂקֵלָא־וֹטְרִיא, אֲלֵא הַהֲנַחָה הַמוֹחֲלָטָה, שְׂאִי־אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת אַחֲרָת! – דְּבַר זֶה אִינוֹ נּוֹבַע מִה"שְׂכָל". וְהִינֵן, – זֶהוּ מִחֻמַּת, מְשׁוּם שְׂה' אֶחָד מְאִיר וּמְחַיֶּה כָּל הַנְּפִשׁ, – שֶׁל יְהוּדִי, עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכַהֲנִית חֻמְתָּה שְׂבָה, – שְׂבַנְפֶּשׁ, שְׂחֵיא – כּוֹחַ הַחֻמְתָּה, לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַשְׂכָּל הַמְּשֻׁגַּם וּמוֹכֵן; – לִכֵּן גַּם בְּאֵלֶּה שְׂאִינֵם שְׂיִיכִים כְּלָל ל"שְׂכָל" וּל"הַבְּנָה", יֵשׁ בְּהֵם הַכּוֹחַ לְמַסּוֹר אֶת נַפְשָׁם עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם. כִּכֵּן, הוֹבַחַר לָנוּ שׁוֹרְשָׁה שֶׁל הָאֲהַבָּה הַמְּסוּתֶרֶת: הִיא מוֹשְׂרֶשֶׁת ב"כּוֹחַ הַחֻמְתָּה" שֶׁל הַנַּפֶּשׁ, שְׂלֵמַעֲלָה מ"שְׂכָל", וְכוּ – ב"כּוֹחַ הַחֻמְתָּה" – מְלוּבֶשׁ אֹר אִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא. מִשֵּׁם נּוֹבַע בְּכָל יְהוּדִי כּוֹחַ הָאֲמוּנָה וּמִסִּירוֹת הַנַּפֶּשׁ.

מִחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל. – שְׂאִין מַחֲשָׁבָה וּשְׂכָל שְׂבַאפְשׁוֹתֵם "לְתַפּוּס", לְהַשִּׁיג וּלְהַבִּין אֶת אֹר אִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא. הַכּוֹחוֹת הַמְּהוּוּיִם אֶת ה"שְׂכָל" וְה"הַבְּנָה" אִינֵם בְּגִדּוֹ שְׂבָהם יִתְּלַבֵּשׁ אֹר אִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, כִּי "שְׂכָל" ו"הַבְּנָה" אִינֵם יְכוּלִים לְהַשִּׁיג אֶת אֹר אִין־סוֹף שְׂהוּא לְמַעַלָּה מִ"הַבְּנָה". וְאִילוֹ "כּוֹחַ הַחֻמְתָּה", מֵאַחַר שְׂכַאמוֹר, הוּא לְמַעַלָּה מ"שְׂכָל" ו"הַשְּׂגָה" – מִתְּלַבֵּשׁ בּוֹ אֹר אִין־סוֹף. לְשׁוֹן כ"ק רַבִּינוּ: "מִהַהֲמַשְׁךְ וּמִהַלְשׁוֹן מִשְׂמַע (וְאוּלַי גַּם מוֹכַח) דְּמַדְבֵּר בְּמַדְרִי אַחַת. וּמַפְרֵשׁ כ"ח מ"ה – ג"כ עֵינִן אַחַד, – כַּח שְׂאִינוֹ מוֹשֵׁג. וְנִקּוּדַת הַבִּיאוֹר – דַּחַכ' הִיא מְקוּר הַשְׂכָּל (וְלִכֵּן מִתְּפַשֵּׁט בְּנַפֶּשׁ, וְכַשְׂמַתְּגָלָה פּוֹעֵל אִפִּי בְּמַחְדוּ"מ כְּדַלְעִיל וְכַדְלַקְמֵן) אֲבַל זֶהוּ מְקוּר שְׂאִינוֹ נַתְּפֵס וְנִמְצָא לְמַעַ'

כַּח וְשְׂאִינוֹ מוֹשֵׁג, (וְלִכֵּן אוּ"ס מִתְּלַבֵּשׁ בּוֹ). וְלִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֶפְלֹ הַנְּשִׁימִים וְעַיִן הָאֲרִיזִין, – אֵלֶּה שְׂאִינֵם שְׂיִיכִים ל"שְׂכָל" וּל"הַבְּנָה" בְּגִדּוּלַת הַקְּבִ"ה, הֵם מְאֲמִינִים בָּהּ, שְׂהַאֲמוּנָה הִיא לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַשְּׂגָה, – "כּוֹחַ הָאֲמוּנָה" "קוֹלֵט" אֶת מַה שֶּׁה"שְׂכָל" וְה"הַבְּנָה" אִינֵם יְכוּלִים לְהַשִּׁיג, כִּי "פְּתִי יֵאֱמִין לְכָל דְּבָר, וְעִירוֹם יְבִין וְגו'", – הַפְּתִי תוֹפֵס כָּל דְּבַר עַל־יְדֵי הָאֲמוּנָה בּוֹ. הִרִי, שְׂתַפִּיסְתוֹ שֶׁל דְּבַר שְׂלֹא עַל־יְדֵי הַבְּנָתוֹ בְּשְׂכָל, הִיא עַל־יְדֵי אֲמוּנָה. בְּרַם, כְּשֶׁמְדוּבֵר עַל דְּבַר שֶׁהַשְׂכָּל מְסוּגֵל לְתוֹפְסוֹ, אֲלֵא שְׂהוּא, הַפְּתִי, אִין לוֹ שְׂכָל וְהוּא תוֹפְסוֹ ב"אֲמוּנָה" – יֵשׁ בְּכַךְ מְשׁוּם חֲסִירוֹן. וְאִילוֹ כְּשֶׁמְדוּבֵר אֹדוּת אֲלֻקוֹת שְׂהוּא לְמַעַלָּה לְגַמְרִי מ"שְׂכָל", אִין כָּל דֶּרֶךְ אַחֲרָת "לְהַשִּׁיגָה", אֲלֵא עַל־יְדֵי אֲמוּנָה בְּלִבְד. וְכֵן אֹמֵר ה"תְּנִיא": "וְלִבְּנֵי תְּקוּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׂהוּא לְמַעַלָּה מִן הַשְׂכָּל וְהַדַּעַת, וְלִית מִחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל – אִין שׁוּם מַחֲשָׁבָה וּשְׂכָל הַמְּסוּגֵלִים לְהַשִּׁיגוֹ כְּלָל, תְּכַל בְּפְתִיִּים אֲצִלוֹ יְתַבָּרָה, – כּוֹלְנוֹ כְּפְתִיִּים גַּמּוּרִים לְגַבִּיו, שְׂהִרִי ב"שְׂכָל" אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיגוֹ, וּמִן הַהֲכִרְחָה לְהַשִּׁיגוֹ עַל־יְדֵי אֲמוּנָה

לִיקוּטֵי אֲמִרִים

דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל וְלִכֵּן כָּל יִשְׂרָאֵל אֶפְלֹ הַנְּשִׁימִים וְעַיִן הָאֲרִיזִין הֵם מְאֲמִינִים בָּהּ שְׂהַאֲמוּנָה הִיא לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַשְּׂגָה" כִּי פְתִי יֵאֱמִין לְכָל דְּבַר וְעִירוֹם יְבִין וְגו' וְלִבְּנֵי הַקְּבִ"ה שְׂהוּא לְמַעַלָּה מִן הַשְׂכָּל וְהַדַּעַת וְלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל הַכָּל כְּפְתִיִים אֲצִלוֹ יְת' כְּדַכְתִּיבּ וְאֲנִי בָעַר וְלֹא אֲדַע בְּהַמּוֹת הַיִּיְתִי עֵמֶד וְאֲנִי תָמִיד עֵמֶד וְגו' כְּלוֹמֵר שְׂבוּהָ שְׂאֲנִי בָּעַר וּבְהַמּוֹת אֲנִי תָמִיד עֵמֶד וְלִכֵּן אִפִּי קָל שְׂבָכִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מוֹסְרִים נַפְשָׁם עַל קִדְוֶשֶׁת ה' עַל הַרּוּב וּסְבָכִים עֲנוּיִם קָשִׁים שְׂלֹא לְכַפּוֹר בָּהּ אַחַד וְאִם הֵם בּוֹרִים וְעַיִן הָאֲרִיזִין וְיוֹדְעִים גְּדוּלַת ה'. וְגַם בְּמַעַט שְׂיוֹדְעִים אִין מִתְּבוֹנְנִי כְּלָל וְאִין מוֹסְרִי נַפְשָׁם מִחֻמַּת דַּעַת וְהַתְּבוֹנְנוֹת בָּה' כְּלָל. אֲלֵא בְּלִי שׁוּם דַּעַת וְהַתְּבוֹנְנוֹת רַק כְּאֵלֹ הוּא דְּבַר שְׂאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לְכַפּוֹר בָּה' אַחַד בְּלִי שׁוּם טַעַם וּמַעֲנָה וּמַעֲנָה כְּלָל וְהִינֵנוּ מְשׁוּם שְׂה' אַחַד מְאִיר וּמְחַיֶּה כָּל הַנַּפֶּשׁ ע"י הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ בְּכַח' חֻמְתָּה שְׂבָה שְׂהוּא לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַשְׂכָּל הַמוֹשֵׁג וּמוֹבֵן:

~ שבת קודש י' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כד, פרק יט ולתוספת... עד עמ' 50, בלב כלל:

מתחת לגלגל הירח. וְאִף שְׁעָלֵי־יְדֵי־וְהָ – על־ידי היתנתקות האש מהפתילה והיתדבקתה בשורשה למעלה, יִכְבֵּה וְלֹא יֵאִיר כְּלוּם לְמִטָּה, וְגַם לְמַעַל בְּשָׂרְשׁוֹ יִתְבַטֵּל אוֹרוֹ בְּמִצִּיאוֹת בְּשָׂרְשׁוֹ, – שכן, "מציאות" הנר היא הרי כדי להאיר, ובשורשו תבטל

מציאות זו. כי, נר רגיל לעומת נר גדול – מאבד את מציאותו ואינו משמש לשום דבר (למשל: נר דלוק באמצע היום), מכל־שכן שהוא מאבד את מציאותו לגמרי לגבי שורשו. הרי, שאין לומר שמיכת הנר לשורשו היא כדי שיהיה שם מציאות נעלה יותר. אדרבה, שם תבטל מציאותו לגמרי. והרי קיים כלל ש"כל דבר חפץ בקיומו", ובהתאם

ל"כלל" זה, לא היתה האש שבנר צריכה להימשך ל"שורש", אִף־עַל־פִּי־כֵן בְּכֶף הוּא – אור האש, חֲפִץ בְּמִבְעוֹ. – כלומר, כאילו אור הנר "רוצה" בכך, כמו שאכן אנו רואים ב"נר" שהוא נמשך תמיד לשורשו, כִּדְ נִשְׁמַת הָאָדָם, וְכֵן בְּחִינַת רוּחַ וְנִפְשׁוֹ, – לאו דוקא במי ש"פועלת" בו המדרגה העליונה יותר של "נשמה", אלא גם באלה שנשמתם היא בבחינת התחתונות יותר, של "רוח" או של "נפש", חֲפִצָּה וְחֻשְׁקָה – של הנשמה, בְּמִבְעָה לְפָרֵד וְלִצְאָת מִן הַגּוּף וְלִדְבֶק בְּשָׂרְשָׁה וּמְקוֹרָה בַּח' חַיִּי הַחַיִּים בְּרוּךְ־הוּא; – הרי הוא ה"חיים" של הנשמה, שענינה – חיות, והנשמה בטבעה רוצה להינתק מגופה ולהתאחד בשורשה, ב"חיי החיים" – הקב"ה. הַגֵּם שְׂתֵהוּיָהּ – שם, אֵינָן וְאִפְסָן וְתִתְבַטֵּל שָׁם – בשורשה, בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרִי, וְלֹא יֵשָׁאֵר מִמֶּנָּה מְאֻמָּה מִמְהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ הָרִאשׁוֹן, – אי אפשר לומר שלא ישאר ממנה מאומה, שהרי אדרבה, מהותה האמיתית של הנשמה היא, כשהיא מתאחדת עם שורשה, לכן אומר רבנו הזקן: "מהותה ועצמותה הראשון", כפי שהיא בהיותה בגופה – נשמה עם כוחות של "שכל" ו"מדות" וכדומה – מזה לא ישאר כלום. כן לא שייך לומר שתשוקת הנשמה היא להתעלות למדרגה עליונה יותר. שכן, תשוקה למדרגה עליונה יותר, שייכת רק כשבהיותה באותה "מהות" היא מגיעה למדרגה עליונה יותר. כמו: חכם

פָּרַק יט. בפרק הקודם הוסבר שלכל יהודי "קרוב מאד" לקיים תורה ומצוות באהבת ה' ובראת ה', וזה נובע מהאהבה המסותרת שבלב כל אחד מהם להקב"ה. אהבה זו באה להם בירושה מהאבות, שעל־ידי עבודתם וביטולם להקב"ה, המשיכו נשמה קדושה לכל יוצאי חלציהם לנצח.

בנשמה קדושה זו, בבחינת ה"חכמה" שבה, מלוכב אור אין־סוף ברוך־הוא, ממנו נובעת בכל אחד מישראל אהבה להקב"ה, עד לכדי מסירות נפש על קידוש השם. בכך הוסבר "שורש" אהבה זו, וכיצד היא באה לנו בירושה. אך, עדיין טעון הסבר: א) "ענין" אהבה זו, במה מתבטאת שאיפתה של אהבה זו. ב) כיצד כוללת

בתוכה אהבה זו גם יראה, שצורך בה לקיום תורה ומצוות. ענינים אלה, יובהרו בפרק י"ט אותו אנו עומדים ללמוד, לאחר הסבר נרחב אודות האהבה המסותרת.

וְלִתּוֹסַפֵּת פְּאוּר, – ענין האהבה המסותרת, בשייכות לשני הפרטים האמורים: "ענינה" ו"איך נכלל בה גם דחילו (יראה)", צָרַרְךָ לְבָאֵר הַיִּטֵּב מִה שְׂפָתוֹבֵי: "נר ה' נִשְׁמַת אָדָם". פְּרוֹשׁ, שִׁישְׂרָאֵל תְּקָרוּיִם "אָדָם", – כמאמר חכמינו ז"ל²: "אתם קרויים אדם", שבני ישראל הם הנקראים "אדם", נִשְׁמַתָּם הִיא, לְמִשְׁלַל, בְּאוֹר הַנֵּר שְׂמִתְנַעֲנַע תְּמִיד לְמַעַל בְּמִבְעוֹ, – וכל כך למה? – מִפְּנֵי שְׂאוֹר הָאֵשׁ חֲפִץ בְּמִבְעָה לְפָרֵד מִהַפְתִּילָה – בה האש מחזיקה את עצמה, וְלִדְבֶק בְּשָׂרְשׁוֹ לְמַעַל בְּיִסוּד הָאֵשׁ הַכִּלְלִי שֶׁתַּחַת גִּלְגַּל תִּירַת, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּעֵץ חַיִּים! – האש שבנר נמשכת בטבעה ללמעלה, כדי להתאחד עם שורשה, "יסוד האש", הנמצא למעלה, מתחת לגלגל הלבנה. שכן, ארבעה היסודות: אש, רוח, מים, עפר, מסודרים בצורה כזו, שהיסוד הקל והעדין יותר, מקיף את היסוד הכבד יותר: עפר שהוא היסוד הכבד ביותר – הוא גם התחתון ביותר; מים מבחינת הטבע שלהם, צריכים להיות מעל לעפר ולהקיף את העפר, אלא מחמת חסד ה' בלבד, הרי "לרוקע הארץ על המים"³, נמתח חלק מהעפר מעל למים; רוח היא למעלה מן המים ומקיפה את המים; אש מקיפה את הרוח. כך נמצא יסוד האש הכללי,

1. משלי כ, כז. 2. יבמות סא, א. 3. תהלים קלו, ו.

"ביטול" זה מה"חכמה" – אין זו קדושה. וכך אומר רבנו הזקן ביחס ל"קודש העליון" (חכמה): **הַבְּטָל** – "קודש העליון" (חכמה) בטל **בְּמִצִּיאוֹת בְּאֹר אֵינְסוּף בְּרוּךְ הוּא הַמְּלַבֵּשׁ בּוֹ, וְאֵינוֹ דָּבָר בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, בְּנוֹכַר לְעֵיל, וְלִכֵּן נִקְרָא "בַּח מַה"**.

– ולכן זה נקרא בשם "חכמה", המורכבת משתי המלים: "כח מה", כוח של מה, של ביטול. הרי שקדושה היא דוקא דבר שיש בו המשכה מ"חכמה" – דבר שבטל להקב"ה ואינו "מציאות" לעצמו כלל, והוא הַפָּךְ מִמָּשׁ מִבְּחִינַת הַקְּלִיפָה וּמִסְרָא־אֲחֵרָא, שְׂמֻמָּנָה נִפְשׁוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם דְּעֵבְדִין לְגַרְמִיחָהּ, – העושות רק למען מציאותן האנוכית, וְאֲמָרוּ: "הַב הַב" – ואומרות "תן תן" וְ"תִלְעִימִנִי", – כמו שאמר עשו: "הלעיטני",

לְהִיֹּת יֵשׁ וְדָבָר בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, – ולא בטל לאלקות, בְּנוֹכַר לְעֵיל, – שקליפה היא בחינת "יש" (מציאות) המנותקת מאלקות, הַפָּךְ בְּחִינַת הַחֲכֵמָה; – שענינה – ביטול. וְלִכֵּן – אלה שמצד הקליפה, נִקְרָאִים "מְתִים", כִּי "הַחֲכֵמָה תִּתִּיחֵה", – אך, דבר שהוא היפך ה"חכמה", הוא גם היפך החיים, וְכֵתִיב: "יָמוּתוּ וְלֹא בְּחֵמָה"; – מיתה קשורה במה שאין בו ענין ה"חכמה", וזה אמור ביחס לאומות העולם המקבלות חיותן מהקליפות. וְכֵן הַרְשָׁעִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כִּדְם שִׁפְאוּ לִידֵי נִסְיוֹן לְקִדּוֹשׁ הַשָּׁמַיִם; – שכן, כשהם באים לידי נסיון של קידוש ה', מתעוררת בהם בחינת ה"חכמה" שבנשמתם, ומחיה אז את נפשם. ואילו שלא בשעת נסיון של קידוש ה', למרות שגם אז קיימת בהם, בחינת ה"חכמה" שבנפש וה"ביטול" להקב"ה, אך זה אצלם בהעלם ובגלות – כפי שיסביר להלן: כִּי בְּחִינַת הַחֲכֵמָה שֶׁבְּנִפְשׁ הַאֱלֹהִית עִם נִיצוּץ אֱלֹהוֹת מְאֹד אֵינְסוּף בְּרוּךְ הוּא הַמְּלַבֵּשׁ בָּהּ, – בכוח החכמה, הֵם בְּחִינַת גְּלוּת בְּנוֹפֵס בְּנִפְשׁ הַבְּחִימִית, מִצַּד הַקְּלִיפָה שֶׁבְּחֵלֶל הַשְּׂמָאֵלִי שֶׁבְּלִב, הַמּוֹלֶכֶת וּמוֹשֶׁלֶת בְּנוֹפֵס – בשעה שהנפש הבהמית מושלת בגוף, נמצאים אז, בחינת ה"חכמה" של הנפש האלקית והניצוץ האלקי, בגלות בגוף – פְּסוּד

קטן יכול לשאוף להיעשות חכם גדול. אך היהפך ל"מהות" אחרת – לא מתאימה לכך "תשוקה" – לא שייך הדבר שאדם ישתוקק להיהפך למלאך, כי זו "מהות" אחרת לגמרי. ומכיון שכך – מדוע, איפוא, תרצה הנשמה לצאת מגופה ולהתאחד

בשורשה? – אַף־עַל־פִּי־כֵן זֶה רִצּוֹנָהּ וְחֲפִצָּהּ בְּטַבְעָהּ. – כרם, המושג "טבע" נחשב בדרך כלל לחסרון, אם הדבר הוא לפי הטבע, חסר כאן הדר ה"שכל" – וכאן הרי מה שהנשמה נמשכת אל הקב"ה בטבע, נחשב ל"מעלה" – לכן, מעיר ה"תניא", מיד, שהמלה "טבע" כאן, משמעה, כל ענין שאינו לפי ה"טעם" וה"שכל", גם כשהדבר הוא למעלה מה"שכל", מציינים אותו במלה "טבע". וְטַבְעֵי זֵה, – המלה "טבע", הוא שם הַמְּשָׂאֵל לְכָל דָּבָר שְׂאִינוֹ בְּבְחִינַת טַעַם וְדַעַת. – כל דבר שאינו נעשה מתוך הגיון ושכל, מתואר בשם "טבע", וְגַם כָּאֵן – ביחס להמשכת הנשמה לשורשה, הַכּוֹנֵנָה, – בשימוש במלה טבע: שְׂרָצוֹן וְחַפְצֵי זֵה בְּנִפְשׁ – להיות דבוק בשורשה, אֵינוֹ בְּבְחִינַת טַעַם וְדַעַת וְשִׁכְלֵי מִשְׁגֵּג וּמוֹבָן, אֲלֵא לְמַעְלָה מִהַדַּעַת וְשִׁכְלֵי הַמִּשְׁגֵּג וְהַמוֹבָן, וְהִיא בְּחִינַת חֲכֵמָה שֶׁבְּנִפְשׁ – שלפי מה שהוסבר בפרק הקודם, "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל" ו"הבנה", שִׁפְשָׁה – בחכמה שבנפש, שורה אֹר אֵינְסוּף בְּרוּךְ הוּא. – ומשום כך, נמשכת הנשמה להתאחד בשורשה, המשכה שלמעלה מה"שכל" וה"הבנה". הרי ש"ענין" האהבה המסותרת הוא – רצונה הפנימי של הנשמה להתאחד עם שורשה, עם הקב"ה. להלן יוסבר מדוע נקראת אהבה זו – "אהבה מסותרת". וְזֶהוּ כִּלְלֵי בְּכָל סְרָא דְקִדְשָׁהּ, – בצד הקדושה: שְׂאִינוֹ אֲלֵא מַה שְׂנַמְשָׁף מִחֲכֵמָה, שְׂנַקְרָא "קִדְשׁ הָעֵלְיוֹן", – המלה קודש רומזת על "חכמה", וקדושה היא המשכה מ"קודש" – המשכה מ"חכמה". מה משמעות המשכה מ"חכמה" – יוסבר להלן, ש"חכמה" היא ענין ה"ביטול" לאור אין־סוף ברוך־הוא, להקב"ה: "המשכה מחכמה" פירושה – המשכת ביטול זה לאלקות, שאז זה צד הקדושה. אך, כשחסר

ליקוטי אמרים

בטבעה וטבע זה הוא שם המושאל לכל דבר שאינו בבחי' טעם ודעת וגם כאן הכוונה שרצון וחפץ זה בנפש אינו בבחי' טעם ודעת ושכל מושג ומובן אלא למעלה מהדעת ושכל המושג והמובן והיא בחי' חכמה שבנפש שבה אור א"ס ב"ה. והוה כלל בכל סטרא דקדושה שאינו אלא מה שנמשך מחכמה שנק' קודש העליון הבטל במציאות באור א"ס ב"ה המלוכש בו ואינו דבר בפני עצמו כנ"ל ולכן נקרא כ"ח מ"ה והוא הפך ממש מבחי' הקליפה וס"א שממנה נפשות אומות העולם דעבדין לגרמייהו ואמרין הב הב והלעיטני להיות יש ודבר בפני עצמו כנ"ל הפך בחי' החכמה ולכן נקראים מתים כי החכמה תחיה וכתוב ימותו ולא בחכמה. וכן הרשעים ופושעי ישראל קודם שבאו לידי נסיון לקדש השם כי בחי' החכמה שבנפש האלהית עם ניצוץ אלהות מאור א"ס ב"ה המלוכש בה הם בבחי' גלות בגופם בנפש הבהמית מצד הקליפה שבחלל השמאלי שבלב המולכת ומושלת

4. פרק ו. 5. משלי ל, טו. 6. בראשית כה, ל. 7. ברכות יח, ב. 8. קהלת ז, יב. 9. איוב ד, כא.

בכל הגוף, להחיותם בחיות של קדושה ולשמור עליהם מלעבור עבירה. **אָבֵל שְׂרֵשׁ וְעַקְרָהּ שֶׁל בְּחִינַת חֲכָמָה שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹהִית הוּא בְּמַחִין, וְאֵינָהּ – ה"עיקר" שבחכמה, אינה מְתַלַּבֶּשֶׁת בְּלָבוֹשׁ שֶׁקַּדְלִיפָה שֶׁבִּלְבָב הַשְּׂמָאֵלִי**

בְּבְחִינַת גְּלוּת מִמֶּשׁ, –

שלא יוכל להיות לה שום

השפעה, רק **שְׁהִיא –**

בחינת חכמה זו, **בְּבְחִינַת**

שְׁנֵה בְּרָשָׁעִים, – אדם

ישן קיימים בו כל

הכוחות, כמו לאדם ער,

אלא שבשעת השינה

הכוחות

רדומים

ומוסתרים, **וְאֵינָהּ**

פּוֹעֵלַת פְּעוּלָתָהּ בָּהֶם –

שהרי פעולתה צריכה

להיות, שהנפש כולה

תהיה בטלה להקב"ה, **כָּל**

זְמַן שְׁעֵסוּקִים בְּרַעְיוֹתָם

וּבִינָתָם בְּתַאֲוֹת

הָעוֹלָם. – כל זמן

שה"דעת" וה"בינה",

שהן הכוחות הגלויים

ולמטה מ"חכמה",

שקועות בתאוות –

בחינת ה"חכמה" היא כנרדמת ונתונה בשינה. **אֵךְ בְּשִׁבְאִים**

– הרשעים, **לְיַד נְסִיּוֹן בְּדָבָר אֲמוּנָה, שְׁהִיא לְמַעְלָה**

מִהַדְרַעַת, וְנִגְעָה עַד הַנְּפֶשׁ – עד לְבְחִינַת חֲכָמָה שְׁבָה –

שורש האמונה הוא, כאמור, ב"חכמה", **אֵיזֵי הִיא –**

ה"חכמה", **נְעוּרָה מְשֻׁנָּתָה, –** כלומר, היא מתגלה, **וּפּוֹעֵלַת**

פְּעוּלָתָהּ בְּכַח ה' הַמְלַבֵּשׁ בָּהּ, – השפעתה של ה"חכמה"

מתבטאת בכך, שאותו אדם מוכן למסור את נפשו על קידוש

ה', **וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב¹²: "וַיִּקְרַע בְּיָשׁוּן ה'", –** הרומז על בחינת

ה"חכמה" שבנפש ואור אין-סוף המלוכב בה, שהיתה קודם

כרדומה, ולא פעלה פעולתה. אך, כשכא האדם לידי נסיון של

קידוש ה' – היא מתעוררת ופועלת פעולתה – **לְעַמּוּד בְּנְסִיּוֹן**

בְּאֵמוּנַת ה' בְּלִי שׁוּם טַעַם וְדַעַת וְשִׁכְל מִשְׁנֵי לו', – מדוע

עליו למסור את נפשו, **לְהַתְּנַבֵּר עַל הַקְּלִיפּוֹת וְתַאֲוֹת עוֹלָם**

הַזֶּה בְּהִתְרַוּ וּבְאִסּוּר שְׁהוֹרֵג בָּהֶם, וְלִמְאֹס בָּהֶם, – כלומר,

בעמדו עתה נכון למסור את נפשו על קידוש ה', לא רק שהוא

מרסן את תאוותיו הפנימיות ומושל עליהן, אלא הן נעשות

מאוסות בעיניו, **וְלִבְחַר לוֹ ה' לְחַלְקוֹ וְלַגְּזוּרְלוֹ, –** גם

כחותיו הפנימיים, כ"שכל" ו"מדות", הנקראים "חלק", וגם

גְּלוּת הַשְּׂכִינָה, בְּנוֹכַח לְעִיל¹⁰. וְלִכֵּן נִקְרָאת אֲהָבָה זוֹ בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, שְׂרַצוּנָה וְחִפְצָה לְדַבֵּק בַּה' חַיֵּי חַיִּים בְּרוּךְ הוּא, – נקראת אהבה זו, בְּשֵׁם "אֲהָבָה מְסֻתֶרֶת", – לכאורה: "אהבה" היא הרי רגש שבא לידי גילוי, כיצד זה

תואם למה שמתארים

אותה כאן בשם "אהבה

מסותרת"? אלא בהתאם

למה שיוסבר להלן, באה

"הסתרה" זו מעניין אחר

לגמרי. המכסה ומסתיר

על האהבה, והוא לבוש

השק של הקליפה: **כִּי**

הִיא – אהבה זו,

מְסֻתֶרֶת וּמְכַסֶּה בְּלָבוֹשׁ

שֶׁקַּדְלִיפָה בְּפּוֹשְׁעֵי

יִשְׂרָאֵל, וּמְמַנָּה –

מהקליפה, **נִכְנָס בָּהֶם**

רוּחַ שְׁטוֹת לְחִמָּא,

בְּמֵאֵמַר רַו¹¹: "אֵין

אָדָם חוֹטֵא כּו'. – אלא

אם כן נכנסה בו רוח

שטות". "רוח שטות" זו

מתבטאת, כמוסבר להלן,

בכך, שנדמה לאדם

החוטא, שלמרות שהוא

חוטא, הוא נשאר אותו

יהודי, ואין הוא מרגיש שהוא נפרד בכך, חלילה, מהקב"ה. לו

היה חש שעל-ידי החטא הוא נפרד וניתק מהקב"ה – לא היה

חוטא, מחמת האהבה הנטועה בלבו להקב"ה, שבגללה הרי

היה מוסר את נפשו כדי שלא להינתק מהקב"ה – אלא "רוח

שטות" זו מטפשת אותו שלא ירגיש בהינתקות מהקב"ה

הנגרמת על-ידי החטא. ברם, אם כך הדבר, הרי שגם בשעת

"נסיון" של קידוש ה', כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה,

לא היה צריך לחוש שעל-ידי-כך הוא ניתק מהקב"ה, וממילא

– לא למסור את נפשו? – מסביר רבנו הזקן, שבאפשרות

הקליפה להסתיר רק על דברים שאינם נוגעים ישירות בבחינת

ה"חכמה" של הנפש האלקית. ואילו – כשמדובר בנסיון של

קידוש ה', הפוגע ישירות ב"כוח החכמה", באמונה הנובעת

מה"חכמה", שם אין הקליפה יכולה לכסות ולהסתיר, ויהודי

מרגיש אז וחש שעל-ידי-כך אכן יינתק מהקב"ה, ולכן הוא

מוסר את נפשו: **אֵלָא שְׁגָלוֹת הַזֶּה לְבְחִינַת חֲכָמָה – אֵינּוּ**

אֵלָא לְבְחִינָה הַמְתַּפְשֶׁמֶת מִמֶּנָּה בְּנֶפֶשׁ פְּלָה לְהַחֲיוֹתָהּ,

– בחיות אלקית. התפשטות זו בלבד של "חכמה", אפשר

שתהיה בגלות, ולא יתאפשר לה להתפשט בכל הנפש, וממנה

ליקוטי אמרים

בגופם בסוד גלות השכינה כו"ל. ולכן נקראת אהבה

זו בנפש האלהית שרצונה וחפצה לדבק בה' חיי החיים

ברוך הוא בשם אהבה מסותרת כי היא מסותרת

ומכוסה בלבוש שק דקליפה בפושעי ישראל וממנה

נכנס בהם רוח שטות לחטוא כמאמר רז"ל אין אדם

חוטא כו' אלא שגלות הזה לבחי' חכמה אינו אלא לבחי'

המתפשטת ממנה בנפש כולה להחיותה אבל שרש

ועיקר של בחי' חכמה שבנפש האלהית הוא במוחין

ואינה מתלבשת בלבוש שק דקליפה שבלב בחלל

השמאלי בבחי' גלות ממש. רק שהיא בבחי' שינה

ברשעים ואינה פועלת פעולתה בהם כל זמן שעסוקים

בדעתם ובינתם בתאות העולם. אך כשבאים לידי

נסיון בדבר אמונה שהיא למעלה מהדעת ונגעה עד

הנפש לבחי' חכמה שבה אזי היא נייעורה משנתה

ופועלת פעולתה בכח ה' המלוכב בה. וכמ"ש ויקץ

כישן ה' לעמוד בנסיון באמונת ה' בלי שום טעם ודעת

ושכל מושג לו להתגבר על הקליפות ותאוות עוה"ז

בהיתר ובאיסור שהורגל בהם ולמאוס בהם ולבחור לו

ה' לחלקו ולגורלו למסור לו נפשו על קדושת שמו ואף

10. פרק יז. 11. סוטה ג, א. 12. תהלים עח, סה.

אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַמְלִכְשׁ פְּחֻכְמָה שְׁבִנְפֵשׁ – גְדוֹל וְעִצּוֹם כַּחוֹ בְּלִפְדָּ לְגֵרֵשׁ וְלִדְחוֹת הַסְּמִרָא־אֲחֵרָא וְהַקְּלִפּוֹת שְׁלֵא יוֹכְלוּ יַעֲוּ אֶפְלוּ בְּלִבוֹשָׁיו, – ה'לבושים" שהם שייכים לאור אי־סוף ברוך־הוא, שְׁהֵם מַחֲשֵׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל אַמוּנַת ה'

אָחֵד; – שלא יהיה בכוחן של הקליפות "לנגוע" לא רק באמונה עצמה, אלא גם לא במחשבה, דיבור ומעשה, שעליהם להיות מושלטים מהאמונה ומאחדות ה'. דְּהִינּוּ – אור אי־סוף המלוּבש בנפש היהודי, נותן לו הכוח, לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹן לְמִסַּר נַפְשׁוֹ, אֶפְלוּ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת רַק אִיזָה מַעֲשֵׂה לְכַד נֶגֶד אַמוּנַת ה' אָחֵד, כְּגוֹן – כשכופים לְהַשְׁתַּחֲוֹת לַעֲבוּדָה זָרָה, אֶף שְׂאִינּוּ מֵאֲמִין בָּהּ בְּלִל בְּלִפְדָּ, – ואין זה "נוגע" באמונה עצמה, שכן – בלבו הוא הרי מאמין בהקב"ה, יש בכך רק משום מעשה שבניגוד

לאמונה – ואף על כך הוא מוסר את נפשו; וְכֵן – זה נותן לו הכוח למסור את נפשו, שְׁלֵא לְדַבֵּר תּוֹעָה חֲסִידִי שְׁלוֹם עַל אֲחֵדוֹת ה', אֶף שְׂאִינּוּ פִּי וְלִבּוֹ שׁוֹיִן, רַק לְבוֹ שְׁלֵם בְּאֲמוּנַת ה'. – אף־על־פי־כן ימסור את נפשו, שלא לעשות אותו מעשה ושלא לדבר אותו דיבור. ברם, אין זו ההתבטאות של האהבה המסותרת עצמה. האהבה הטבעית והמשיכה להקב"ה, אינן נפגעות כאן ישירות, כי גם בשעת המעשה או הדיבור נשאר האמונה בתומתה, אלא זו היא ההתבטאות של ה"יראה" הכלולה ב"אהבה" – הוא ירא מלהיות חס־שלוּם נפרד מהקב"ה, יראה זו מונעת אותו מלעשות אותו מעשה או מלדבר אותו דיבור. וכל זה – מחמת שנתגלתה בו, בגלל הנסיון של קידוש ה', ה"חכמה" שבנפשו. וְזֶה נִקְרָא "דְּחִילוֹ הַנִּבְּלָל בְּרַחֲמֵי" – יראה הכלולה באהבה, שְׁחִיא אֲהָבָה הַטְּבָעִית שְׁבִנְפֵשׁ הָאֱלֹהִית שְׁבִכְלָלוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁחַפְצָה וְרִצּוֹנָה בְּטַבְעָה לְדַבֵּק בְּשֵׁרֶשֶׁה וּמְקוֹרָה אֹר אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שְׁמַפְנֵי אֲהָבָה זֶה וְרִצּוֹן זֶה – להידבק בהקב"ה, הִיא – הנפש האלקית, יִרְאָה וּמַפְחֵדָת בְּטַבְעָה מִנְגַע בְּקִצָּה טְמֵאת

הכוחות העליוניים יותר, "רצון" ו"תענוג", הנקראים "גורל" – יהיו נתונים כולם להקב"ה – לְמִסַּר לוֹ נַפְשׁוֹ עַל קִדְשָׁת שְׁמוֹ. וְאֶף כִּי תְקַלְפּוֹת גְּבָרוּ עָלָיו כֹּל יָמָיו וְלֹא יָבֹל לָהֶם, – שהרי, מדובר כאן ביחס ל"פושע ישראל", שגם הוא מוסר את נפשו על קידוש

ה', והקליפות היו בו תמיד על העליונה, כְּמֵאֵמֶר רַן"ל¹³ ש"הרשעים הם פְּרָשׁוֹת לָבָם", – ברשות החלל השמאלי שבלבם, מקומה של הנפש הבהמית והיצר־הרע הקליפה; מְּלִל־מְקוֹם בְּשֵׁבָא לְיָדֵי נִסְיוֹן בְּדַבֵּר אַמוּנָה בְּה' אָחֵד, שְׁיִסְבְּרָתָהּ בְּתַרְדֵּי קִדְשָׁה, הִיא בְּחִינַת חֻקְמָה שְׁבִנְפֵשׁ הָאֱלֹהִית, – כפי שזכר לעיל, נקראת "חכמה" בשם "קדש", שְׁבָה – ב"חכמה", מְלִכְשׁ אֹר אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא – אִז, הִרִי כֹל תְּקַלְפּוֹת בְּטַלְמִים וּמְכַמְלִים וְהִיוּ בְּלֵא הִיוּ מִמֶּשׁ לְפָנָי ה', בְּדַבְּרֵי¹⁴: "כֹּל הַגּוֹיִם – כּוֹלֵל קְלִיפּוֹת, בְּאֵינן נִגְדוּ וְגוֹ", וּכְתִיב¹⁵: "כִּי הִנֵּה אֵיבִיךָ ה', – כּוֹלֵל גַּם קְלִיפּוֹת שֶׁהֵן "אויבי ה'", כִּי הִנֵּה אֵיבִיךָ יֵאָבְדוּ, וְיִתְפָּרְדוּ וְגוֹ", וּכְתִיב¹⁶: "בְּחֵמֶם דּוֹנֵג מִפְּנֵי אִשׁ יֵאָבְדוּ וְגוֹ", – הרשעים והקליפות יימסו מפני השי"ת, וּכְתִיב¹⁷: "הִרִים – הקליפות שהן בעיני עצמן כהרים, בְּדוֹנֵג נְמִסוּ". – הרי, שכלפי אור אי־סוף ברוך־הוא המלוּבש בבחינת "חכמה" שבנפש של יהודי – בטלות ונעלמות כל הקליפות, ואז – כשיהודי עומד לפני נסיון של קידוש ה' – מתעוררת ומתגלה בתוכו בחינת חכמה זו. לכן, למרות שלפני כן היתה לקליפות השליטה המלאה עליו, יש בו עתה הכוח להתגבר עליהן. זאת אומרת: יהודי יש בו תמיד הכוח (הנובע מ"חכמה" – אהבה מסותרת) לשלוט על התאוות, צרכים רק לעורר כוח זה. להלן, יסביר רבנו הזקן, איך כלולה באהבה זו גם יראה. שכן, כאמור, כדי לקיים תורה ומצוות נדרשת גם יראה; ומאחר שאנו אומרים, שלשמירת התורה והמצוות מספיקה האהבה המסותרת בלבד – הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה: וְהִנֵּה, אֹר ה'

ליקוטי אמרים

כי הקליפות גברו עליו כל ימיו ולא יכול להם כמארו"ל שהרשעים הם ברשות לבם מ"מ כשבא לידי נסיון בדבר אמונה בה' אחד שיסודתה בהררי קודש היא בחי' חכמה שבנפש האלהית שבה מלוּבש אור א"ם ב"ה הרי כל הקליפות בטלים ומבוטלים והיו כלא היו ממש לפני ה' כדכתיב כל הגוים כאין נגדו וגו' וכתיב כי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאבדו ויתפרדו וגו' וכתיב כהמם דונג מפני אש יאבדו וגו' וכתיב הרים כדונג נמסו. והנה אור ה' א"ם ב"ה המלוּבש בחכמה שבנפש גדול ועצום כחו כל כך לגרש ולדחות הס"א והקליפות שלא יוכלו יגעו אפי' בלבושיו שהם מחשבה דבור ומעשה של אמונת ה' אחד דהיינו לעמוד בנסיון למסור נפשו אפי' שלא לעשות רק איזה מעשה לכד נגד אמונת ה' אחד כגון להשתחות לעבודה זרה אף שאינו מאמין בה כלל בלבו וכן שלא לדבר תועה ח"ו על אחדות ה' אף שאין פיו ולבו שוין רק לבו שלם באמונת ה' וזה נקרא דחילו הנכלל ברחימו שהיא אהבה הטבעית שבנפש האלהית שבכללות ישראל שחפצה ורצונה בטבעה לידבק בשרשה ומקורה אור א"ם ב"ה שמפני אהבה זו ורצון זה היא יראה ומפחדת בטבעה מנגוע

13. בראשית רבה לד, יא. 14. ישעי' מ, יז. 15. תהלים צב, י. 16. תהלים סח, ג. 17. שם צז, ה.

ילד יהודי אצל גוי "פריץ", ולא ידע שום דבר מיהדות. כשבגר קצת אותו ילד, החליט ה"פריץ" להמיר את דתו באופן רשמי, והכין לכבוד אותו מאורע סעודה גדולה. בהיותו בטוח שהילד לא יתנגד לכך, הודיע לו ה"פריץ" שביום מסויים ימירו את דתו. הילד החל לשאול למשמעות הדבר. וה"פריץ" ענה לו: כלום, עד עתה קוראים לך פייוויש – וכשימירו את דתך יקראו לך "איוואן".

שאל הילד: מדוע אני נקרא "פייוויש"? נאלץ ה"פריץ" לספר לו, שהוא ילד יהודי. מששמע הילד שהוא ילד יהודי, לא רצה להסכים שימירו את דתו, בטענו: אני נקרא "פייוויש" – אשאר "פייוויש"! ולא הועילו היסורים הרבים שייסר אותו ה"פריץ" על כך. פייוויש מסר את נפשו על קידוש ה'. התבטאה על כך אשה יהודיה: ריבוננו של עולם, אנחנו, אכן, לא טעינו בכך. אך, גם אתה לא טעית בנו. פייוויש, פושע ישראל, מסר את נפשו על קידוש ה'.

עבודת־זרה חס־יְשׁוּלֹם, שְׁהִיא נֶגַד אַמוּנַת ה' אֶחָד, אֶפְלוּ בְּלִבוֹשֵׁיהָ הַחִיצוֹנִים שֶׁהֵם דְּבוּר אוֹ מַעֲשֵׂה, – הַקְּשׁוּרִים בַּעֲבוּד־זֵרָה, בְּלִי אַמוּנָה בְּלִבְ כָּלֵל: – בַּעֲבוּד־זֵרָה זֶה. גַּם מִזֶּה יֵרָאֶה נִשְׁמַתּוֹ שֶׁל יְהוּדִי, וְיֵרָאֶה זֶה, הִיא הַכּוֹלֵלָה בִּאֲהָבָה

הַמְּסוּתֶרֶת. הִרִי, שִׁבְאַהֲבָה מְסוּתֶרֶת – הַכּוֹלֵלָת בְּתוֹכָהּ גַּם יֵרָאֶה – יְכוּל יְהוּדִי לִקְיִים תּוֹרָה וּמִצְוֹת, כְּפִי שִׁפּוּרֵת הַלֶּחֶן, עַל־יְדֵי שְׁעוּשָׁה חֲשׁוּבִין: מֵאַחַר שֶׁהִיָּה גַּם

מוסר את נפשו, ובלבד שלא להיות נפרד מהקב"ה, עליו בודאי להימנע מלעבור עבירה, כי על-ידי עבירה נפרדים חס־יְשׁוּלֹם מהקב"ה. עליו לקיים מצוות, כי על-ידן מתאחדים עם הקב"ה, וזה הרי רצונו האמיתי – להיות דבוק בהקב"ה.

בהקשר למה שלמדנו בפרק זה ב"תניא", שגם 'פושע ישראל' מוסר את נפשו כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה, מן הראוי להביא סיפור שאירע בזמנו של הבעל-שם-טוב, המובא בספר "תולדות יעקב יוסף": בגלל סיבות שונות, גדל וחונך

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מייז טבת.

ובהנוגע למסחרו הנה ידוע מ"ש וברכך ה"א בכל אשר תעשה. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, לעשות כלים טבעיים. וכפי המבואר בכ"מ בדא"ח שכן הוא השפעת עוה"ז, ברובא דרובא, שצ"ל לבוש טבעי, וכנראה ומכמה ידיעות שהנני מקבל הנה מוזנח אצלו זה במדה גדושה, ואף שמבואר שכאו"א מבנ"י הנה כל אוצרות תבל אינם מספיקים לשלם המגיע לו, וכמובא הבנין אב ממה שנפסקה מלוכה ג' דורות בשביל שעשה ג' פסיעות לכבוד השי"ת, הרי לאחכ"ז ואעפ"כ - נאמר בכל אשר תעשה, והובאו כל הביאורים בהנ"ל. וממה שמבואר במקומות הנ"ל, שאין צ"ל לבוש יותר מהמדה, ודוקא וגלחה את ראשה ועשתה את צפרני, הרי מזה עצמו מובן ג"כ שאין צ"ל הלבושים קצרים יותר מדאי. ובפרט כשנוגע לפרנסת ב"ב של אדם - שזהו מצוה מן התורה. מובן שאין כוונתי בצעקה על העבר, אלא נסיון להבין המצב ולעוררו בהנוגע להבא...

בברכה.

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	<p align="center">ד שבט</p> <p align="center">יום ראשון</p> <p align="center">שיעורים. חומש: בא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: כג-כח. תניא: פרק יז. ובוה . . . כג מצותיו ותורתו.</p> <p>מצרים הוא לשון מצר וגבול. גלות מצרים ברוחניות, הוא מה שנפש הבהמית מגבלת ומסתרת על הנפש האלקית, עד שנפש האלקית מתצמצמת כל כך שנעשה בקטנות והעלם. ויציאת מצרים הוא הסרת המצר והגבול. והינו דהשכל שבמת מאיר בלב במדות טובות בפעל ממש.</p>	יום ראשון
--------	---	-----------

ה'תש"ג	<p align="center">ה שבט</p> <p align="center">יום שני</p> <p align="center">שיעורים. חומש: בא, שני עם פירש"י. תהלים: כט-לד. תניא: וזה כל . . . הרמ"ז שם.</p> <p>א מענש דארף מרבה זיין אין זאגען אותיות התורה (זאגען תהלים, חזרן משניות) ווען און וואו ער קען, בכדי צו שטארקען דעם קיום העולם, בכדי מציל צו זיין זיך פון חיבוט הקבר און כף הקלע, און זוכה צו זיין צו אלע העכסטע גילויים.</p> <p align="right">— תרגום —</p> <p>האדם צריך להרבות באמירת אותיות התורה (לומר תהלים, לשנן משניות) מתי והיכן שיש, כדי לחזק את קיום העולם, בכדי להציל את עצמו מחבוט הקבר וכף הקלע, ולזכות לכל הגלויים הנעלים ביותר.</p>	יום שני
--------	---	---------

ה'תש"ג	<p align="center">ו שבט</p> <p align="center">יום שלישי</p> <p align="center">שיעורים. חומש: בא, שלישי עם פירש"י. תהלים: לה-לח. תניא: והיא בחי' . . . כמ"ש במ"א.</p> <p>אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב ששמע בשם רבנו הזקן, שכל המחברים עד ה"ז והש"ך [=ה"טורי זהב" וה"שפתי כהן], באורים על ה"שלקן ערוך", והם בכלל, עשו החבורים שלהם ברוח הקדש. וענין רוח הקדש, איתא בקרבן העדה סוף פרק ג' דשקלים, שזהו שמגלים לו רזי תורה, שזהו מבחינת העלם דחכמה.</p>	יום שלישי
--------	---	-----------

יום רביעי	ז שבט	ה'תש"ג
יום רביעי	שיעורים. חומש: בא, רביעי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. תניא: פרק יח. ולתוספות . . . 46 גם דחילו.	ה'תש"ג
	בהיות אדמו"ר הזקן בן תשע שנה - למד חכמת ההנדסה והתכונה. בן עשר - סדר לוח על חמש עשרה שנה. בהיותו בן שנים עשר - נודמן שלמד ברבים הלכות קדוש החדש להרמב"ם, ולא מצאו הגאונים, שהיו באותו מעמד, ידיהם ורגליהם בבית המדרש.	

יום חמישי	ח שבט	ה'תש"ג
יום חמישי	שיעורים. חומש: בא, חמישי עם פירש"י. תהלים: מדרמח. תניא: והענין . . . כד גלגולים.	ה'תש"ג
	בפרט בזמן הזה אשר בחדדי השם יתברך אנו עומדים על סף הגאולה, עלינו להתאמץ בכל מיני אמוץ, לחזק כל עניני הדת בהדור מצוה, ולשמר את כל המנהגים מבלי לתור אף כל שהוא, ומצוה וחובה על כל רב בישראל, להודיע לקהל עדתו כי הצרות והיסורים חבלי משיח המה, וה' אלקינו דורש מאתנו תשובה לתורה ומצות, שלא נעכב ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.	

יום שישי	ט שבט	ה'תש"ג
יום שישי	שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י. תהלים: מט-נד. תניא: הנה החכמה . . . ומובן.	ה'תש"ג
	כשסיים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] הש"ס בפעם השלישית, אמר מאמר דא"ח, ותכנו - מהו "הדרן". בשנת האבלות אחרי אמו סיים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ש"ס משנה לסוף י"א חדש, וליום היארצייט [=יום השנה] - כל הש"ס.	

שבת קודש	י שבט	ה'תש"ג
שבת קודש	שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י. תהלים: נה-נט. תניא: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.	ה'תש"ג
	תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישבות יומם מלראות" צ"ל "לא ישבות יומם ולילה מלרצות". אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה - בשנת תרי"א - חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא	

חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כח. אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער טייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען א חיות אין מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפט ניט זיין קיין ניכטערע. בעסער עסען צוליב דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אדמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאן בשמחה.

תרגום

"תורה אור" דבור המתחיל "למען תהיה" סוף סעיף המתחיל "אמנם": "לא ישובות יומם מלראות", צריך להיות "לא ישובות יומם ולילה מלרצות". אמר זקנתי (הרבנית מרת רבקה נשמתה ע"ן), בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וצוה הרופא אשר תאכל תכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעם קדם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה, אדמו"ר ה"צמח צדק", אמר לה: יהודי צריך להיות בריא ובעל כח. על מצות נאמר "וחי בהם", הפרוש וחי בהם; יש להחזיר חיות במצות. בכדי שיוכלו להכניס חיות במצות, חייבים להיות בעל כח ולהיות בשמחה. וסיים: אינך צריכה להיות 'על בטן ריקה'. עדיף לאכל כדי להתפלל, מלהתפלל כדי לאכל. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג, ונפטרה י' שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] לאחד על יחידות, והוסיף: ויש לעשות זאת בשמחה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

...לפלא שאינו מזכיר משיחותיו והשפעתו על שכניו, וכמו שכתבתי לו ועוררתיו על זה, זה איזה פעמים, ובודאי עושה בזה, והרי חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקס, ובמילא יהיו בודאי פירות מזה. וגודל הזכות דלהוציא יקר מזולל כבר אמורה בדברי רז"ל בכמה מקומות ואדם אוכל מפירותיהם בעולם הזה בהטבת הבריות ובכלל בהמצטרך הן בגשמיות והן ברוחניות, וכיון שיום ההילולא עשרה שבט ממשמש ובא, בטח ימצא אותיות המתאימות להסביר להשכנים שלו מעבודת הקדש של כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר עמל בה בחיים חיותו בעלמא דין, שאחד היסודות שלה היא אהבת ישראל שבמילא הביאה לקירוב בני ישראל מחוגים שונים למקור החיים והטוב הוא ה' אלקינו על פי הדרכים שהורנו בתורתו תורת חיים, והשי"ת יצליחו גם בזה.

בברכה לבשר טוב מהטבת בריאותו בקרוב ממש ובכל הנ"ל.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ד' שבט ~

בין אונאה למקח שנמצא בו מום

גבוה מדי, הרי גם הקונה מעוניין בו שהרי הוא צריך את החפץ שקנה וגם המוכר רוצה למכור, והיוכוח ביניהם הוא רק על גובה המחיר. וכיון שהעסקה כשלעצמה רצויה והיתה לו אפשרות להראות את החפץ לאדם מבין בדבר ובכל זאת המתין ולא תבע את אונאתו, אמדוהו חז"ל שהוא מוכן לוותר על התוספת במחיר ששילם, כי המעוניין בחפץ מוכן לפעמים להוסיף על המחיר, ולכן אינו יכול לחזור ולתבוע.

אך כשהקונה טוען למקח טעות מחמת מום בחפץ, עיקר תביעתו היא על עצם הקניה ולא על המחיר, כי אף אחד אינו מוכן לקנות דבר פגום, ולכן גם אם שהה זמן רב ולא תבע את כספו מהמוכר, אין זו ראייה שמחל, כי מאחר שתביעתו ברורה ומוחלטת ביכולתו להשהות את תביעתו "אפילו לאחר כמה שנים".

(גליא מסכת, חז"מ סי' י)

הלכות מכירה פרק טו, הלכה ג: וְכֵן הַמוֹכֵר לְחַבְרֵוֹ קָרָע... וְנִמְצָא בַּמִּקָּח מוֹם שְׁלֹא יָדַע בּוֹ הַלּוֹקֵחַ - מְחִירָו אֶפְלוּ אַחַר בְּמֵה שָׁנִים, שָׁוָה מִקַּח טְעוּת.

בדיני אונאה, כתב הרמב"ם (לעיל פי"ב הלכות ד"ה) שאם הונה המוכר את הקונה יתר על שתות, יכול הקונה לבטל את המקח וזאת בזמן קצוב, "עד כדי שיראה (את החפץ שקנה) לתגר או לקרובו". ולאחר זמן זה אינו יכול לבטל את המקח, כי כבר "מחל על אונאתו" (רש"י בבא מציעא מט, ב ד"ה עד).

מדוע אם-כן כאן, כשמצא הקונה מום במקח, "מחזירו אפילו לאחר כמה שנים", ולא קבעו זמן בו יוכל לתבוע ולבטל את המקח, כמו באונאת ממון?

ויש לחלק בין מקח שנעשתה בו אונאת ממון למקח טעות מחמת מום שמצא הקונה בחפץ:

מקח שיש בו אונאת ממון, גם אם התשלום עבורו היה

~ יום שני ה' שבט ~

קנה חומץ וקיבל יין - האם המכירה חלה?

את כספו, אך בשינוי באותו מין עצמו בין איכות גבוהה לאיכות נמוכה וכדומה, הקנין חל אלא שיש זכות לבטל, וזכות זו נתונה רק לצד המתאנה ולא לצד השני שלא הפסיד אלא הרוויח (ראה רשב"א ב"ב פג, ב. מגיד משנה כאן).

ולפי זה, ב"יין ונמצא חומץ" אפילו אם שני הצדדים רוצים בקיומו המקוח לא חלה המכירה, ואם ברצונם לקיים את העסקה עליהם לעשות קנין חדש (ראה חידושי ר' ברוך בער, ב"ב סי' כז).

ואם הלוקח כבר משך את החפץ ולאחר מכן רוצה לחזור בו, מלשון הרמב"ם "שאיין זה המין שאמר שימכור לו" משמע שמדובר באופן שהיתה אמירה בלבד, אולם אם כבר נעשה קנין אינם יכולים לחזור בהם, אך מלשון ה'טור' (ח"מ סי' רלג) משמע שאף לאחר שקיבל את החפץ לידיו יכול לחזור בו (כנסת הגדולה הגהות הטור שם). ויש שהכריעו שאם בשעת המשיכה ראה שאין זה המין שסיכמו עליו ואעפ"כ משך, אינו יכול לחזור בו, אבל אם ראה זאת לאחר המשיכה יכול לחזור בו מיד, אך אם שתק בתחילה שוב אינו יכול לחזור בו (מטה שמעון על הטור שם).

הלכות מכירה פרק יז, הלכה ב: אֶבֶל הַמוֹכֵר חֲמִים שְׁחִמְמִית וְנִמְצָאת לָכֶנֶה, או לָכֶנֶה וְנִמְצָאת שְׁחִמְמִית... יֵינ וְנִמְצָא חֲמִין, חֲמִין וְנִמְצָא יֵינ - כֹּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בְּחַבְרֵוֹ, שְׁאִין זֶה חֲמִין שְׁאָמַר שְׁיִמְכֹר לוֹ.

בהלכה הקודמת נאמר שאם סיכמו על מכירת חייטים יפות וקיבל רעות - הלוקח יכול לחזור בו ולא המוכר, כי הלוקח הוא שהתאנה. אולם כאן, לגבי חיטה שנמצאת ממין אחר או יין ונמצא חומץ, כתב הרמב"ם כי שני הצדדים יכולים לחזור בהם.

ויש שפירשו את טעם החילוק, כי בשינוי מיין לחומץ האונאה היא כלפי שני הצדדים שהרי הם שני מוצרים שונים שיש בזה מה שאין בזה, ויש מי שצריך דווקא יין ויש שצריך דווקא חומץ, ולכן אף אם סיכמו על חומץ והלוקח קיבל יין (המשוכח מחומץ) יכול הלוקח לטעון שהוא מעוניין בחומץ דווקא (רשב"ם ב"ב פג, ב).

אולם הרמב"ם מנמק דין זה בכך "שאיין זה המין שאמר שימכור לו", ומשמע שהקנין לא חל כלל שהרי נעשה על חומץ ולא על יין, ולכן הלוקח יכול להחזיר את היין ולקבל

~ יום שלישי ו' שבט ~

מיהו המוכר?

לצאת ידי שמים.

ואף לדעת הרמב"ם יש מקרה שבו אין חיוב אפילו לצאת ידי שמים, שהרי בפקדון כתב (הל' שאלה ופקדון פ"ה ה"ד) שאם שני בני אדם הפקידו אצל פלוני שלוש מאות זוז שמאה מתוכם שייכים לאחד ומאתיים לשני, וכשבאו לתבוע את הפקדון טען כל אחד שהמאתיים הם שלו, עליו לשלם לכל אחד מאה והשאר יהא מונח אצלו לעולם, ולא כתב שישלם לכל אחד מאתיים כדי לצאת ידי שמים.

ובטעם הדבר מבאר ה'שער המשפט' (ס"ו רכב סק"ב): במקרה יש קצת פשיעה כי היה עליו לזכור מי המוכר, אך בפקדון כיון שנתנו לו שניהם כאחד וסמכו זה על זה אין פשיעה מצדו כלל, ופטור אפילו כדי לצאת ידי שמים.

וה'קצות החושן' (ס"ו ש סק"א) מבאר: בפקדון אין חיוב על השומר להשיבו לבעליו אלא עליו רק לאפשר לבעלים ליטלו, וכאשר אין ידוע מי הבעלים אין עליו חיוב אפילו לצאת ידי שמים, כי מלכתחילה לא מוטלת עליו חובה להשיב את הפקדון. אך הקונה חפץ חייב לשלם, ומאחר שאינו יודע מיהו המוכר, ישלם לכולם כדי לצאת ידי שמים.

הלכות מכירה פרק כ, הלכה ב: הלוקח מקח מאחד מחמשה בני אדם... והוא אינו יודע ממי מהן לקח - מניח דמי המקח ביניהם, ומסתלק... ואם היה חסיד, נותן דמים לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים.

דברי הרמב"ם בתחילת ההלכה מבוארים בגמרא (יבמות ק"ח, ב). ומה שכתב שממדת חסידות ישלם לכולם, ביאר ה'כסף משנה' שהרמב"ם למד זאת מהנאמר בגמרא (ב"מ לו, א) שהאומר לשנים גזלתי מאחד מכם ואיני יודע ממי, או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע מי הוא (וגם הם אינם יודעים) - מעיקר הדין אינו צריך לשלם לשניהם, אך כדי לצאת ידי שמים חייב.

אך לדעת הרמב"ן והרשב"א (ב"מ ס"ו) החיוב לצאת ידי שמים נאמר רק בגזלן שעבר איסור בעצם הגזלה וכן בפקדון שיש פשיעה מצדו ששכח מי המפקיד, ולכן עליו לשלם כדי לצאת ידי שמים. אך במקח אין חיוב אפילו לצאת ידי שמים, כי דרך המוכר לתבוע את התשלום מיד ולא היה על הלוקח להעלות בדעתו שאדם אחר יעזי לשקר ולומר שהוא המוכר, ומאחר שלא היתה פשיעה מצדו אינו חייב לשלם אפילו כדי

~ יום רביעי ז' שבט ~

דבר שלא בא לעולם

אך הריב"ש כתב שהשבועה אינה מועילה כדי שיחול הקנין על דבר שאינו בעולם, כי החיסרון הוא בעצם כוח ההקנאה ולא בגמירות הדעת, ולכן השבועה אינה מועילה. ואת הראיה ממכירת הבכורה הוא דוחה, וכותב כי מכירה זו נעשתה קודם מתן תורה, ויתכן שאז היה ניתן להקנות דבר שלא בא לעולם ועיקר הדין התחדש במתן תורה.

וכן כתב המבי"ט (קריית ספר כאן) שאין אדם מקנה דבר שלא בעולם, משום שבכל דיני הקנינים שמצאנו בתורה משמע שהדבר הנקנה נמצא בשעת המכר, כמו 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך', שמשמעו שהדבר הנקנה קיים.

וה'שואל ומשיב' (תניינא ח"ד סי' צז) דן אם המוכר והקונה חשבו שהדבר הנקנה בא לעולם ועשו קנין, והתברר שטעו ובעת הקנין עדיין לא בא לעולם. וכתב שהדבר תלוי בשני הביאורים: אם החיסרון הוא בעצם כוח הקנין, מאחר ולמעשה מתברר שהדבר לא היה בעולם אין המכר חל, אך אם החיסרון הוא מצד גמירות דעת, הרי מאחר וסברו שהדבר קיים בעולם היתה מצידם גמירות דעת והמכר חל.

הלכות מכירה פרק כב, הלכה א: אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם.

שני טעמים נאמרו בדבר: א. החיסרון הוא בעצם כוח הקנין, שאינו יכול לחול על דבר שאינו קיים. ב. אין כאן הסכמה גמורה של שני הצדדים לעסקה, כי כאשר הדבר הנקנה אינו בעולם, המוכר אינו גומר בדעתו למכור והלוקח אינו סומך לגמרי על המוכר שיקיים את העסקה כאשר הדבר יבוא לעולם.

ובכך תלוי מה שדנו הראשונים בדין אדם שהקנה דבר שלא בא לעולם ונשבע שלא יחזור בו. הריב"ש (סי' שכח) הביא מדברי הטור בשם הרא"ש שהקנין חל והוכיח ממכירת הבכורה על ידי עשיו ליעקב שאע"פ שעדיין לא היתה בעולם חל הקנין מאחר ועשיו נשבע על כך ליעקב ('ויאמר יעקב השבע לי כיום וישבע לך').

ומבואר מדבריו שהחיסרון בדבר שלא בעולם הוא מצד העדר גמירות דעת לקנין, וכאשר מצטרפת לכך שבועה יש כאן גמירות דעת מוחלטת מצד המוכר, והקונה סמוך ובטוח בקיום הדבר, ולכן הקנין חל.

~ יום חמישי ח' שבט ~

מתני הולכים בממון אחר הרוב ?

לכד חבית (ודעת מיעוט זה ידועה), הרי אם המוכר נותן לקונה כד בטענה שלכך נתכוין באומר 'חבית', אין הקונה יכול לתבוע חבית בנימוק שהרוב קורא לחבית חבית, כי אין זו טענה להוציא ממון מבעליו (ב"ק כו, א).

אמנם, אם בעת המכירה דעת המיעוט לא ידועה - דעת הרוב קובעת, ואף אם יתברר אחר כך שדעת המיעוט שונה, אי אפשר לבטל את המקח בטענת "אין הולכין בממון אחר הרוב", כי אין לומר שדעת המוכר היתה כדעת המיעוט שהרי דעה זו לא היתה ידועה בשעת המקח.

וזהו שהדגיש הרמב"ם (בפרק כח) וכתב שיש ללכת אחר "לשון רוב אנשי המקום הידועים להם", כי כאשר דעת הרוב בלבד ידועה בעת המקח, גם בממון הולכים אחר הרוב.

(נחל יצחק סי' סא, ענף ד.)

הלכות מכירה, פרק כו הלכה ח: וזה עקר גדול בקל דברי משא ומתן: הולכין אחר לשון בני אדם פאותו המקום, ואחר המנהג.

להלן (פכ"ח הט"ו) כתב הרמב"ם שהולכים אפילו "אחר לשון רוב אנשי המקום הידועים להם".

ויש להבין: הרי הלכה היא שאין הולכין בממון אחר הרוב (ב"ב צב, א), וכסהברו של הרשב"ם (שם, ד"ה לשחיטה), שאם אין הולכים אחר הרוב הרי זה כמחצה על מחצה והמוציא מחברו עליו הראיה?

ויש לבאר: הכלל שאין הולכים בממון אחר הרוב, אמור רק כאשר עמדת המיעוט ידועה. ולדוגמה: המוכר לחבירו חבית. מאחר שהרוב קורא לחבית חבית ולכך כד, ורק המיעוט קורא גם

~ יום שישי ט' שבט ~

'זכין לאדם שלא בפניו' - במכירה

הוא לו, אך הרמב"ם כאן מדבר בדברים שאינם של מאכל (קרקע או מטלטלין), ובזה המכירה היא זכות לקונה ואפשר לזכות לו על ידי אחר.

וה'אור שמח' (הל' מכירה פכ"ט הי"א) מחלק: הקניה היא זכות לקונה כאשר הוא לבדו יכול לחזור בו והמוכר אינו יכול לחזור בו, וזאת רק אם הקונה לא שילם עדיין. ובאופן זה מדבר כאן הרמב"ם שהאדם שזיכה עבור הקונה לא שילם למוכר מכספו של הקונה, והרי זו זכות בשבילו וקנה ואין המוכר יכול לחזור בו.

ואילו בנידון במסכת עירובין (שם), שה'טבח' זיכה לקונה על ידי אחר חלק מבשר בהמה, מדובר שהקונה כבר שילם עבור חלקו, כמו שכתב רש"י (ד"ה שאין ללוקח) "שנתן לו דינר מבעוד יום בשווה דינר בשר", וכאשר הכסף נמצא בידי המוכר ויכול לעכבו אצלו ולא להחזירו לקונה הרי זה חוב בשבילו, ולכן לא קנה כי אין חבין לאדם אלא בפניו.

הלכות מכירה פרק ל, הלכה א: המוכר שמכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן ללוקח שלא מדעתו - יד הלוקח על העליונה: ואם רצה לקח, אין המוכר יכול לחזור בו.

כאשר המוכר זיכה ללוקח על ידי אדם אחר, מדין זכין לאדם שלא בפניו' (הל' זכיה ומתנה פ"ד ה"ב), יד הלוקח על העליונה ואין המוכר יכול לחזור בו.

והקשה ה'מתנה אפרים' (הל' זכיה ומתנה סי' ו) : נאמר בגמרא (עירובין פא, ב): 'טבח' שזיכה לקונה על ידי אחר חלק מבשר בהמה שעומדת לשחיטה - לא קנה (אף שכבר שילם לו) כיון שחוב הוא לו, כי "אין אדם רוצה להרבות בהוצאה", ואין חבין לאדם שלא בפניו (ורק בזמנים מיוחדים שבהם כל ישראל עושים סעודות, זכות היא לו וקונה כשזיכו לו על ידי אחר). ואם כן, מכירה היא חוב לקונה ולא זכות!

ותירץ: אכן, בדברי מאכל אין אדם רוצה להוציא את כספו, ולכן אין המוכר יכול לזכות לקונה על ידי אחר כי חוב

~ שבת קודש י' שבט ~

מדוע נגנזו דלתות בית המקדש?

האחרון; שהראשון לא עשה בנות הארץ בלום, ותררי הוא כמי שעשה גל אבנים על גב הארץ שאינו קונה, שהרי לא הועיל

הלכות זכיה ומתנה פרק ב, הלכה ט: הפונה פלטורין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד להם דלתות - קנה

השערים בארץ הרי בלאר-הכי "מקדש העתיד שאנו מצפיין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים" (רש"י סוכה מא, א), ומדוע יצטרכו את שערי בית המקדש השני? והביאור:

העובדה שבית המקדש 'בנוי ומשוכלל' למעלה אינה מועילה לתפקידו ההלכתי כ"בית לה' מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות" (הל' בית הבחירה פ"א ה"א) שהרי לעבודת הקרבנות יש צורך שבנין בית המקדש ייקבע בקרקע (ראב"ד שם ה"א). וכיון שקרקע ירושלים מצד עצמה היא הפקר, שכן "ירושלים לא נתחלקה לשבטים" (מגילה כו, א) – באנו לנידון שבהלכה זו שכדי לקבל בעלות על שטח הפקר יש צורך בפעולה ממשית בגוף הקרקע או בהעמדת הדלתות.

והנה, בית המקדש השלישי כפי שהוא בנוי בידי שמים עומד למעלה ולא נעשו לו יסודות בקרקע, ואם-כן זהו בדוגמת מה "שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום... שאינו קונה". לפיכך, יש צורך בפעולת קנין של בית המקדש השלישי. ולכן דלתות בית המקדש השני נגזזו - כדי שבני ישראל יעמידו את הדלתות ותהיה להם אחיזה ובעלות בבית המקדש, כי "העמיד להם דלתות - קנה".

(שיחות קודש תשל"ו ח"ב עמ' 526 ואילך)

בְּנֵדָר זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָחֵב בְּיוֹתֵר וּמְפֹלֵשׁ; וְאֵין צוֹרֵת אוֹתוֹ הַבְּנִין מוֹעֵלֵת לוֹ, עַד שֶׁיַּעֲמִיד דְּלֵתוֹת.

נכסי הגר שמתם הם הפקר, והבונה שם בנין גדול אך לא העמיד את הדלתות, ובא אחר והציב דלתות – השני קנה את השטח. ומה בנוגע לבנין עצמו והרהיטים שהביא הראשון – האם גם אותם קנה השני?

וכתב הרשב"א (הובא במגיד משנה) כי "לא נתבאר בדברי הרמב"ם אם השני קונה גוף הקרקע לבד או כל מה שקנה הראשון" אולם הר"י מיגאש (הובא במ"מ) פסק כי השני קנה גם את הרהיטים והבנין שהביא הראשון, כי בשעה שהראשון הניח את הכלים והבנין בנכסי הגר נעשו הפקר, וכשבא השני והעמיד את הדלתות – זכה בקרקע ובכל מה שבתוכה. ואולם אם הראשון עשה תיקון כלשהו בקרקע עצמה, זכה הוא בנכסי הגר. והוסיף ה'מגיד משנה' שהדברים מדויקים בלשון הרמב"ם, שכתב: "שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום והרי הוא כמי שעשה גל אבנים על הארץ שאינו קונה". הרי שחסרונו של הראשון הוא בכך שלא עשה תיקון בקרקע.

ולפי זה, יש לבאר את דברי חז"ל (במדב"ר טו, יג) "כל כלי המקדש גלו... אבל שערי בית המקדש במקומן נגזזו שנאמר: טבעו בארץ שעריה". ולכאורה אינו מוכן, לאיזה צורך נגזזו

אגרות קודש

ב"ה, י"ט טבת, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו טבת. ולפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד השתתפותו בהתועדות דיום הבהיר הוא י"ט כסלו יום גאולתנו ופדות נפשנו, שבודאי השתתף בזה וגם בהחלטות הטובות בהנוגע לפועל מ"רה לחסידות על כל השנה.

בנוגע לקריאת שם הנולדים בשעה טובה ומוצלחת, ידועה הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שלא הי' מורה בכגון דא (ומובן ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל - שער הגלגולים הקדמה כ"ג, עמק המלך שער א' סוף פרק ד' - אשר השם הוא צנור המשכה לנשמה זו דוקא ונותנים מלמעלה הרעיון בזה להורי הנולד), ואיך שיחליטו הוא וזוגתו שיחיו ביחד, יה"ר שיהי' לאורך ימים ושנים טובות.

בברכה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ד' שבט ~

הלכות מְכִירָה

פְּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) נתבארו הצדדין שאין בהם אונאה והדברים שאין במכירתן אונאה, והנמשך אחר זה.

א. המְחַלֵּף² פְּלִים בְּכֵלִים או בְּהֵמָה בְּבִהְמָה, אֶפְלוּ מִחַט פְּשִׁירִים או טָלָה בְּסוֹס - אֵין לוֹ הוֹנָה; שְׁזָה רוּצָה בְּמַחֵט יוֹתֵר מִן הַשִּׁירִים. אֲבָל הַמְחַלֵּף פְּרוֹת בְּפְרוֹת³, בֵּין שְׁשָׂמוּ אוֹתָם קָדָם הַמְכִירָה בֵּין שְׁשָׂמוּ אוֹתָם אַחַר מְכִירָה - יֵשׁ לָהֶן הוֹנָה.

2) בבבא מציעא מז. אמר רב אבא בשם רב הונא שאם אמר לו "מכור לי באלו" – אין לו עליו אונאה, לפי שהוא כחליפין ואף רבה לא נחלק עליו אלא מפני שאמר "מכור לי" ולפיכך דינו כמכירה. ובירושלמי שם פרק ד הלכה א אמרו: אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שור בפרה או חמור בשור, הא ציבור [פירות] בציבור [פירות] לא קנה. ומפרשה רבינו לעניין אונאה, ועיין ראב"ד. (3) ראה למעלה פרק ה הלכה א שחליפין של "שווה בשווה", ישנם גם בפירות.

ב. הַלוֹקֵחַ בְּדָמִים⁴ אֲכַסְרָה⁵, כְּגוֹן שֶׁחָפֵן מִמְּעוֹת⁶ וְאָמַר לוֹ: מְכַר לִי פְּרֹתְךָ בְּאֵלוֹ⁷ - אֵף עַל פִּי שְׁקוּנָה⁸ בְּחַלִּיפִין⁹, קָנָה וּמַחְזִיר הוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנַנְי¹⁰. וְהוּא הַדִּין לְלוֹקֵחַ פְּרוֹת אֲכַסְרָה¹¹ בְּסָלַע אוֹ בְּשִׁתִּים, שְׁקָנָה וּמַחְזִיר אוֹנָה. בְּעַל הַבֵּית שְׁמֹכֵר כְּלֵי תְשֻׁמִּישׁוֹ¹² - אֵין לוֹ הוֹנָה; שְׁאֵלֹלֵי לֹא הִרְפוּ לוֹ הַדָּמִים¹³ לֹא הִיָּה מוֹכֵר לוֹ כְּלֵי תְשֻׁמִּישׁוֹ.

4) בבא מציעא (שם), כרבה בשם רב הונא ולא כרב אבא בשם רב הונא, וכהכרעת הרי"ף. 5) ללא מידה, מניין ומשקל; וראה למעלה פרק ה הלכה ג. ולהלן פרק כא הלכה א והערה ב. 6) שלקח מלוא חפניו מעות ללא הבחנה כמה מספרם. 7) דווקא אם אמר בלשון זה של מכירה, אבל אם אמר בלשון של חליפין אין בו דין אונאה כמו בחליפין (כסף משנה). 8) והזכיר כבר הרמב"ם דין זה לעיל (פרק ח), אבל שם לעניין הקניין, שזה נושא הפרק שלעיל, וכאן לעניין שלפנינו: אונאה. 9) כלומר, לא בחליפין ממש כי אין מטבע עושה חליפין, אלא מעין חליפין שלא הקפיד על כמות המעות – והלחם משנה תיקן: "כחליפין". ובגמרא (שם) הסיקו, שאף על פי, שעקרו חכמים קניין כסף במטלטלין – מכיוון שצורת קנייה זו היא בלתי שכיחה, ושוב לא גזרו בה חכמים, כי כלל הוא שגזירות חכמים ותקנותיהם אינן כוללות אלא דברים

שכיחים. וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פרק ה הלכה ג) שאין קניינו מטעם חליפין אלא מדין כסף ומהטעם הנ"ל. 10) לפי דיני אונאה שביאר הרמב"ם בפרק הקודם. 11) נלמד מההלכה הקודמת, אלא ששם הכסף הוא "אכסרה" – והחפץ מסויים, וכאן להיפך: הכסף הוא מסויים: סלע או שתיים, והחפץ אינו מסויים. 12) דווקא כלי תשמישו אבל כלים העומדים לסחורה אף אצל "בעל הבית" יש דין אונאה. 13) טעם זה מובא בגמרא (שם). ורש"י מוסיף על זה: "והוה ליה כמפרש: יודע אני שיש בו דין אונאה, אבל על מנת שאין לך עלי אונאה" (שם בשם שאילתות דרב אחאי). ודווקא אם נתאנה הלוקח, אבל אם נתאנה המוכר, הרי הוא כשאר המוכרים ויש בו דין אונאה (כסף משנה).

ג. הַאוֹמֵר לְחַבְרוֹ: עַל מְנַת שְׁאֵין לְךָ עָלַי אוֹנָה - יֵשׁ לוֹ עָלָיו הוֹנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֵתָם¹⁴; שְׁאֵין יוֹדֵעַ בְּמָה הוֹנָה יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי שְׁיִמְחַל¹⁵. וְאֵין צָרִיף לֹמַר, אִם אָמַר לוֹ: עַל מְנַת שְׁאֵין בּוֹ הוֹנָה¹⁶; שְׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ¹⁷. אֲבָל בְּמִפְרָשׁ¹⁸ - אֵין לוֹ הוֹנָה; שְׁפָל תְּנַאי שְׁבִמְמוֹן - קָנִים¹⁹.

14) חילוק זה העלה רבא (שם) מתוך השוואת שיטת רב עם תוכן ברייתא אחת. 15) [רש"י שם פירש שסבור שאין בו אונאה כלל. אבל רבינו לשיטתו למעלה (פרק יא הלכה טז) שאי אפשר להתחייב או לתת במתנה אלא דבר ידוע וקצוב – והוא הדין שאי אפשר למחול דבר שאינו ידוע. ועיין שולחן-ערוך חושן משפט סימן רלב סעיף ז]. 16) שלא אמר בלשון: "אין לך עלי", אלא "שאיין בו", ולביטוי זה משמעות הפוכה מזה הקודם. 17) כלומר, ביטוי זה לא רק שאינו מכיל מחילת האונאה, אלא להיפך יש בו משום הדגשת התביעה שלא יהיה בו אונאה (רש"י דיבור המתחיל שאין בו אונאה), ומתוך כך, כפי שמציין רש"י, אם יש רק אונאה כל שהיא, הרי זה מקח טעות – שהרי הותנה מפורש על העדר אונאה – והמתאנה יכול לחזור בו. 18) שמתנה במפורש את כמות האונאה, כדלהלן בהלכה ד. 19) כרבי יהודה בבבא מציעא שם. מפני שממון ניתן למחילה (שם).

ד. פִּיעֵד²⁰? מוֹכֵר שְׁאֵמֵר לְלוֹקֵחַ: חָפֵן זֶה שְׁאֵנִי נוֹתֵן בְּמֵאֲתִים, יוֹדֵעַ אֲנִי שְׁאֵינוֹ שְׁוָה אֲלֵא מְנָה, עַל מְנַת שְׁאֵין לְךָ הוֹנָה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ - אֵין לוֹ עָלָיו הוֹנָה. וְכֵן לוֹקֵחַ שְׁאֵמֵר לְמוֹכֵר: חָפֵן זֶה שְׁאֵנִי לוֹקֵחַ מִמְּךָ בְּמְנָה, יוֹדֵעַ אֲנִי שְׁשׁוּוֹה מְאֲתִים, עַל מְנַת שְׁאֵין לְךָ עָלַי הוֹנָה אֲנִי לוֹקֵחַ מִמְּךָ - אֵין לוֹ עָלָיו הוֹנָה.

20) כל ההמשך הוא לשון הברייתא המצוטטת בבבא מציעא שם.

ה. הַנוֹשֵׂא וְהַנוֹתֵן בְּאֲמוּנָה - אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהַעֲבָדִים, וְהַשְּׁטָרוֹת⁴⁵, וְהַהֲקָדְשׁוֹת⁴⁶. אֶפְלוּ מִכֹּר שְׁנֵה אֶלֶף בְּדִינָר⁴⁷ אוֹ שְׁנֵה דִינָר בְּאֶלֶף - אֵין פְּהֵן הוֹנְנָה. שְׁנַאֲמַר: אוֹ קִנְיָה מִיַּד עֲמִיתָךְ - דְּבַר הַנִּקְנָה מִיַּד לִיד⁴⁸. יִצְאוּ הַקְּרָקְעוֹת; וְיִצְאוּ עֲבָדִים, שֶׁהִקְשׁוּ לַקְּרָקְעוֹת⁴⁹; וְיִצְאוּ שְׁטָרוֹת⁵⁰, שְׁאֵין גּוֹפֵן קִנְיֵי אֶלָּא לְרֵאֵיהֶ שְׁבִהוֹן⁵¹; 'עֲמִיתָךְ' - וְלֹא הַקְּדֵשׁ⁵².

(42) משנה בבבא מציעא נו. (43) שהמאנה אינו יכול לתבוע בחזרה את האונאה. (44) במשנה שם, הסדר: "העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות" (ועיין תוספות יום טוב שם). [ובגמרא כ"ר (בדקדוקי-סופרים שם): "השטרות והקרקעות והעבדים וכו'" וזהו לפי סדר הלימודים מהפסוק: "ממכר ולא שטר", "מיד ולא קרקעות ועבדים", "עמיתך ולא הקדש"]. (45) שמכר את השטר לגבות בו את החוב הכלול בו. (46) כגון, אם הגזבר מכר נכסי הקדש או אפילו אדם פרטי שמכר קרבן שהקדישו להקריב ונפל בו מום. (47) כרבי אמי ולא כרבי יוחנן (שם נז.). שלא רק דין אונאה אין להם, אלא אף ביטול מקח אין בהם, ואפילו אם האונאה היא ביחס מופרז כזה של דינר אחד ולאף דינר - ולא כדעת הירושלמי שיש דין אונאה בקרקעות אם מכר שווה מנה במאתיים. (48) נכסים העוברים מיד ליד, והיינו מטלטלין. (49) שנאמר בהם (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם - לרשת אחוזה", כלומר, שדה אחוזה (רש"י שם). (50) בגמרא למדו זאת מהביטוי בתורה: "ממכר". ורבינו לא הזכירו. (51) לעדות ולהוכחה, שיש חוב לגבות. (52) בגמרא מיעטו הקדש מ"אחיו" - "אחיו ולא הקדש". ואם כן, על כורחנו שדין הגוי נלמד מעמיתך - עמיתך ולא גוי (ראה בבכורות יג:), ואילו רבינו הפך את הדרשות הנ"ל. ראה למעלה הלכה ז (לחם משנה).

ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמוֹכֵר נִכְסֵי עֲצֻמוֹ⁵³; אֶבֶל הַשְּׁלִיחַ שְׁטֻעָה⁵⁴ בְּכָל שְׁהוּא⁵⁵, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקְרָקְעוֹת - חוֹזְרָה⁵⁶. וְנִרְאָה לִי⁵⁷, שְׁפָן הַדִּין בְּאִפּוֹטְרוֹפּוֹס⁵⁸ שְׁטֻעָה בְּכָל שְׁהוּא, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקְרָקְעוֹת - חוֹזְרָה⁵⁹. וְאֵינוֹ דוֹמֵה לְבֵית דִּין⁶⁰, מִפְּנֵי שְׁהוּא יִחִיד⁶¹.

(53) ולא על ידי שליח. (54) לדעת רוב המפרשים הכוונה גם לשליח בית דין (מגיד משנה). (55) אפילו פחות משתות, כך מובן מתוך הסוגייה בכתובות ק. ששם הסיקו: "שליח דינו כאלמנה", כלומר, כאלמנה שמכרה אפילו "שווה מנה ודינר במנה, מכרה בטל", וזהו פחות משתות. (56) שהמשלח יכול לטעון: "לתיקוני שדרתיך ולא לעותי" (לתקן שלחתיך ולא לקלקל), ובטלה השליחות. (57) סברת עצמו. (58) ממונה על פי בית הדין לפקח על נכסי יתומים; רש"י (בכמה מקומות) מסביר: "אפוטרון" בלטינית: "אב", ו"פוס" - בן, היינו, אבי הבנים - היתומים. (59) לדעת המפרשים ש"השליח" שלמעלה הוא גם שליח בית-דין, פשוט הוא שאפוטרופוס דינו כשליח. ואף לפי הפירוש, ששם הכוונה לסתם שליח, אבל שליח

בְּיַצֵּד? חֲפֵץ זֶה בְּכָף וְכָף לְקַחְתִּיו, כָּף וְכָף אֲנִי מְשַׁתְּפֵר בּוֹ²¹ - אֵין לוֹ עֲלָיו הוֹנְנָה²².

(21) ודבריו מתאימים למציאות שבאמת קנה בסכום שאמר. (22) לפי שלא סמך משעה ראשונה על שוויו האמיתי של החפץ - אלא על המחיר שקנה זה (מגיד משנה).

ו. וְהַנּוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן בְּאֲמוּנָה, אִם לָקַח פְּלִים רַבִּים אוֹ בְּגָדִים בְּמִמְכָּר אֶחָד²³ - לֹא יִחְשַׁב²⁴ אֶת הַרַע בְּאֲמוּנָה²⁵ וְאֶת הַיָּפֶה בְּשׁוֹה²⁶, אֶלָּא זֶה זֶה בְּאֲמוּנָה²⁷ אוֹ זֶה זֶה בְּשׁוֹנִין²⁸. וַיֵּשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת²⁹ עַל הַמִּקַּח שֹׁכֵר הַכֶּתֶף³⁰, וְשֹׁכֵר הַחֲמֵר³¹, וְשֹׁכֵר פְּנִדָּק³²; אֶבֶל שֹׁכֵר עֲצֻמוֹ, מִפְּנֵי שְׁהוּא פְּפוּעֵל³³ - אֵינוֹ מוֹסִיף³⁴ אוֹתוֹ עַל הַמִּקַּח, אֶלָּא מִפְּרֵשׁ³⁵ וְאוֹמֵר לוֹ: כָּף וְכָף אֲנִי מְשַׁתְּפֵר.

(23) בקנייה אחת, היינו שקנה בבת אחת סך מסויים של חפצים, בהם יפס, ששווים יותר, ובהם רעים, ששווים פחות, והלוקח הסכים לתת את המחיר הממוצע, בעד הטובים והרעים בשווה, כגון, שקנה עשרה דברים, חמישה מהם יפים ושווים דינר וחצי כל אחד, וחמישה מהם רעים ושווים כל אחד חצי דינר והלוקח מסכים לתת בממוצע דינר לכל חפץ (פירוש ה"ח, והביאו התוספות שם דיבור המתחיל לא יחשב). (24) אין המוכר יכול לחשוב. (25) כלומר, שישלם בשביל הרעים את הממוצע - היינו דינר, למרות שהם שווים פחות. (26) ובעד היפים ידרוש כפי מחירם האמיתי ולא הממוצע, היינו דינר וחצי. (27) היינו, שישלם מחיר ממוצע כולו, שהרי לא הסכים להעלות על המחיר בשביל הרעים אלא על מנת שגם הטובים ימכור לו במחיר ממוצע זה. (28) מחיר ממוצע לכל היחידות, הטובות והרעות בשווה. (29) על ריווח זה, שהמוכר קבע באמונה שאותו רוצה להרוויח, והלוקח הסכים לו, יכול המוכר עוד להוסיף את ההוצאות דלקמן. (30) הסבל שנשא את הסחורה בכתפו. (31) בעל החמור, שהעביר את הסחורה על חמורו. (32) המלון, שאליו נזדקק המוכר בעת העבירו את סחורתו. (33) שכר טירחתו כפועל. (34) אינו יכול להכניס במסגרת ההוצאות גם שכר טירחתו. (35) והשכר שהוא מתנה עליו, כולל גם את טירחתו. ועיין תוספות (שם דיבור המתחיל לא יחשב).

ז. הַעֲפֹ"ם³⁶ אֵין לוֹ הוֹנְנָה³⁷; שְׁנַאֲמַר: אִישׁ אֶת אַחִיו³⁸. וְעַפֹּ"ם שְׁהוּנָה³⁹ אֶת יִשְׂרָאֵל - מִחֲזִיר הוֹנְנָה בְּדִינָן שְׁלָנוֹ⁴⁰; לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוֹר מִיִּשְׂרָאֵל⁴¹.

(36) בכורות יג: (37) אינו יכול לתבוע את האונאה מישראל, שהונה אותו. (38) וגוי אינו אחיו של ישראל. וראה להלן הלכה ח. (39) בגמרא בכורות שם, מפורש שישראל יכול לחזור בו ממקחו שקנה אצל גוי, אם היה מקח טעות והוא הדין לאונאה (מגיד משנה). (40) לפי דיני אונאה בין ישראל לישראל. (41) שישראל מישראל יכול לתבוע אונאה.

ח. אֶלֶף דְּבָרִים⁴² שְׁאֵין לָהֶם הוֹנְנָה⁴³: הַקְּרָקְעוֹת⁴⁴,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. הָאֶחָדִין וְהַשֵּׁתַּפִּין שֶׁחֲלָקוּ הַמְטַלְטְלִין⁷¹ - הָרִי הֵן בְּלִקְוֹחוֹת: פְּחוֹת מְשֻׁתוֹת - נִקְנָה מְקַח, וְאִין מַחְזִיר כְּלוּם; וְתָר עַל שְׁתוֹת - בְּטַל מְקַח; שְׁתוֹת - קִנְיָה וּמַחְזִיר אֲוֹנָא. וְאִם הִתְנִי בִּינֵיהֶם שֶׁיַּחְלְקוּ בְּשׁוּם הַדִּינִין⁷², וְטַעַו בְּשְׁתוֹת - בְּטַלָּה חֲלָקָה; שֶׁהַדִּינִין שֶׁשָּׁמוּ וּפְחָתוּ שְׁתוֹת אוֹ הוֹתִירוּ שְׁתוֹת - מְכָרְן בְּטַל.

71) דווקא מטלטלין, כי בקרקע, כאמור, אין דין אונאה כלל. 72) שלחלוקה שלהם יהיה תוקף כמו לשום הדיינים.

יג. הַבְּהֵמָה וְהַמְרַגְלִית וְהַסִּיף⁷³ וְסִפְר תּוֹרָה - הָרִי הֵן כְּשָׂאָר מְטַלְטְלִין, וְיֵשׁ בְּהֵן הוֹנָה. אִין לָךְ דְּבָר שְׂאִין בּוֹ הוֹנָה חוּץ מְאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁמְנִי חֲכָמִים; וְהוּא שִׁינְיָה מוֹכֵר קוֹנֵה בְּנִכְסֵי עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

73) החרב. ודלא כרבי יהודה בן בתירא בברייתא שם נח: שאמר "המוכר סוס וסייף וחטיטים (= מגן) במלחמה אין להם אונאה מפני שיש בהן חיי נפש". ופלא שרבינו לא הזכיר את שאר הדברים, שהוזכרו בברייתא זו.

יד. כְּשֵׁם⁷⁴ שְׂאִין לְקַרְקַעוֹת הוֹנָה, כְּפֵן שְׂכִירוֹת קַרְקַע אִין לוֹ הוֹנָה. אֶפְלוּ שְׂכָר טְרַקְלִין גְּדוּל בְּדִינָר בְּשָׁנָה⁷⁵, אוֹ רַפְתָּ קִטְנָה בְּדִינָר בְּכָל יוֹם⁷⁶ - אִין לוֹ הוֹנָה.

74) בגמרא (שם נו:): יש בעייה: אם בשכירות של מטלטלין יש דין אונאה, והסיקו ששכירות היא כמכר ויש בה דין אונאה. ומזה למד רבינו שהוא הדין לגבי הדברים שאין להם דין אונאה, כגון בקרקע, שדין השכירות כדין המכר. 75) שהאונאה היא מופרות, ורבינו לשיטתו, שאף במכר אינו מבחין בשיעור האונאה ואף אונאה מופרות אינה חוזרת (למעלה הלכה ח). 76) גם כאן אונאה מופרות, אלא שכאן השוכר נתאנה.

טו. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת עֲמוֹ, בִּין בְּקַרְקַע בִּין בְּמְטַלְטְלִין - אִין לוֹ הוֹנָה; מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּקוּנָה אוֹתוֹ לְזַמֵּן⁷⁷, וְעַבְדִּים אִין בְּהֵן הוֹנָה⁷⁸.

77) ודין מכירה לזמן כדין מכירה לעולם. כנ"ל בהלכה יד. 78) למעלה הלכה ח. ואף על פי ששם מדובר בעבדים כנענים וכאן מדובר בעבד ישראל – גם עבד ישראל דינו כקרקע, כמפורש בקידושין כת.

טז. שְׂכָרוֹ⁷⁹ לְזַרְעַ לוֹ קַרְקַע, וְאָמַר: זִרְעֵתִי בְּהַ זְרִיעָה הָרְאוּיָ בְּהַ⁸⁰, וּבְכָאוּ עֲדִים⁸¹ שֶׁזָּרַע בְּהַ פְּחוֹת מִן הָרְאוּיָ לָהּ - הָרִי זֶה סִפְקָא אִם יֵשׁ לוֹ הוֹנָה, מִפְּנֵי הַזְּרִיעָה⁸², אוֹ אִין לוֹ הוֹנָה, מִפְּנֵי הַקַּרְקַע⁸³. לְפִיכָךְ⁸⁴ אִין מוֹצִיאִין⁸⁵ מִיַּד נִתְבַּע. וְכֵן אִין מְשַׁבְּעִין⁸⁶ אוֹתוֹ אֶלָּא שְׁבוּעַת הַסֵּת⁸⁷, מִפְּנֵי צַד הַקַּרְקַע שֶׁיֵּשׁ פָּאָן.

79) בעייה בגמרא (שם נו:). והמדובר כששכרו בקבלנות

בית דין דינו כבית דין צריך לומר שאפוטרופוס אין כוחו יפה מסתם שליח (מגיד משנה), מפני ששליח בית דין נשלח על ידי בית הדין באופן מיוחד למכירה זו, ואילו האפוטרופוס לא נשלח על ידי בית הדין אלא לפקח על נכסי היתומים אבל לא מלאו ידו באופן מיוחד למטרת "מכירה זו" (לחם משנה). 60) שאם טעו בפחות משתות, הרי זו מחילה (להלן הלכה י'). 61) בטענה זו נימקו בגמרא (כתובות שם) את השוני בין בית דין לבין שליח.

י. בֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּ נִכְסֵי תוֹמִים וְטַעַו, בִּין בְּקַרְקַעוֹת בִּין בְּמְטַלְטְלִין: אִם טַעַו בְּפְחוֹת מְשֻׁתוֹת⁶² - הָרִי זֶה מְחִילָה, כְּהַדְיוּט; טַעַו בְּשְׁתוֹת - בְּטַל הַמְקַח. וְאִם רָצוּ שְׁלֹא לְבַטֵּל הַמְּכָר וַיַּחְזִירוּ הַהוֹנָה⁶³ - מַחְזִירִין; לֹא יִהְיֶה פַח הַדְיוּט⁶⁴ חִמּוּר מִהֵן⁶⁵.

62) שהרי במשנה הזכירו: "שתות", משמע שבפחות משתות דינם כשאר בני אדם. 63) יפעלו, שתוחזרו להם האונאה, כלומר יתבעו ההונויה מהלוקח (לחם משנה להלן הלכה יא). 64) שאף על פי שהאונאה יותר משתות ובטל המקח – אם רצה המתאנה לקיים את המקח, אין המאנה יכול לעכב, כמו שכתב רבינו למעלה פרק יב הלכה ד. 65) מדין יתומים ששקדו חכמים על תקנתם, וראה למעלה פרק ט הלכה ג.

יא. נִרְאָה לִי, שֶׁבֵּית דִּין שֶׁמְכָרוּ קַרְקַע אוֹ עַבְדִּים⁶⁶ שָׁל תוֹמִים שְׁוָה מְנָה בְּמֵאֲתִים⁶⁷ - אִין הַלּוֹקֵחַ יְכוּל לְחַזֵּר בְּהֵן; לֹא יִהְיֶה פַח הַדְיוּט⁶⁸ חִמּוּר מִפַּח הַתוֹמִים⁶⁹. וְכֵן הַדִּין בְּאֶפּוֹטְרוֹפּוֹס⁷⁰ שֶׁמְכָר קַרְקַע וְעַבְדִּים, שְׂאִין הַלּוֹקֵחַ יְכוּל לְחַזֵּר בְּהוֹנָה, בְּדִין הַהַדְיוּט.

66) שאין בהם דיני אונאה וביטול מקח. ואילו במטלטלין אין הדין כן. 67) שהלוקח נתאנה. 68) שאינו יכול לחזור באונאת קרקעות ועבדים (למעלה הלכה ח). 69) ששקדו חכמים על תקנתם כדלעיל. והראב"ד סובר, שאף הלוקח יכול לחזור בו, שלא כשאר לוקחים. הוא מסתמך על המשנה שהזכירה מפורש ששני הצדדים יכולים לחזור: "פחתו שתות או הותירו שתות" – במקרה האחרון רק הלוקח מעוניין לחזור, ובגמרא פירשו, שהכוונה במשנה לקרקע, הרי ששניהם: גם בית הדין וגם הלוקח יכולים לחזור בהם, והוא גם מנמק הלכה זו, מפני שסתם מי שקונה על פי בית דין סומך עליהם שהקניין נעשה בצורה מושלמת ללא פגם ואין בדעתו לוותר על שום אונאה קטנה שהיא, ואף בקרקעות שכרגיל אין בהם אונאה. ברם הרמב"ן (מביאו המגיד משנה) מסביר, שבמשנה לא מדובר בלוקח, אלא בבעל חוב שנכנס לשדה הלווה לפי הוראת בית דין (הלכות מלווה ולווה), ואז יכול אף הוא לחזור, שהרי עושה מכוח בית דין, מה שאין כן בלוקח סתם, שעושה מדעתו (עייין מגיד משנה המסלק גם טענות אחרות נגד שיטת רבינו). 70) מדברי הטור (סימן רכז) שמביא בשם רבינו יונה נראה שגם בשליח, הדין כן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְקַחְתִּי בְּסֻלַע, וּבְעֶשֶׂר אֲנִי מוֹכֵר³ - מִתְּרִי⁴. אֲבָל⁵ בֵּית
דִּין חִבְּכִין⁶ לְפֶסֶק הַשְּׁעָרִים⁷ וְלִהְעֵמִיד שׁוֹטְרִין⁸ לְכָךְ.
וְלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁹ מִשְׁתַּפֵּר כָּל מֵה שְׁיִרְצָה,
אֲלֵא שְׁתוֹת בְּלִבָּד יִפְסְקוּ¹⁰ לָהֶם בְּשֹׁכְרָם, וְלֹא יִשְׁתַּפֵּר
הַמוֹכֵר¹¹ יְתָר עַל שְׁתוֹת¹².

(2) פ"ג הלכה ה. (3) אף שההבדל בין ערך החפץ והכסף ששולם תמורתו – הוא גדול, אחרי שהוא מודיע על זה ומתנה על זה מראש. (4) שהרי נתרצה הלוקח בכך. (5) בבא-בתרא פט. כרמי בר חמא בשם רב יצחק וכקרא, ש"מעמידים אגרדמין (= ממונים) בין למידות (ראה פ"ח מהלכות גניבה הלכה כ) בין לשערים, מפני הרמאים – "המוכרים ביוקר ואומרים שהוסיפו במידה, או שנתן חיטים יפות למעלה כו' או כל מיני רמאות" (רשב"ם שם). ודלא כברייתא ושמואל שם שאין מעמידין אגרדמין לשערים. וכן פסק הר"י מיגש, והוכיח כן ממה שאמרו (יומא ט.) "שפרהדין (= פקידי המלך) הללו חובטים אותם (= מכים את בעלי החנויות) ואומרים להם מכרו בזול" (ועיין רשב"ם שם). (6) ב"ב שם: "[אבן שלמה וצדק] יהיה לך, מלמד שמעמידין אגרדמין כו'" "שלבית-הדין קא מזהיר להו רחמנא (= מזהירה התורה) שימנו אדם ממונה כו'" (ר"י מיגש). ודרשו כן, מפני שנראה להם לחכמינו שפסוק זה מיותר, שהרי כבר צויה על היחיד ואמר "לא יהיה לך אבן ואבן" (רשב"ם). וכל זה במידות והוא-הדין בשערים. (7) לקבוע המחירים. (8) זהו פירוש ל"אגרדמין" שהובא שם. (9) כלומר, בית-הדין צריך לדאוג לזה. (10) הבית-דין. (11) בבא-בתרא צ. וזוהי אזהרה למוכר עצמו, שאסור לו להשתכר יותר משתות. (12) וכל זה אם שער המחירים עומד בעינו, אבל אם עלו המחירים, מותר גם למוכר לדרוש כפי השער החדש, אף אם זה יהיה כפליים מהמחיר הקודם (הגהות מיימוניות בשם ר"ש, וכ"ה ברשב"ם, ובמ"מ בשם רש"י).

ב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹³? בְּדָבָרִים שֵׁשׁ בָּהֶם חֵי נַפְשׁ, כְּגֹן יֵינֹת שְׁמָנִים וּסְלֹתוֹת; אֲבָל הַעֲקָרִין¹⁴, כְּגֹן הַקֶּשֶׁט וְהַלְבוּנָה¹⁵ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין פּוֹסְקִין לָהֶם שְׁעָר, אֲלֵא יִשְׁתַּפֵּר כָּל מֵה שְׁיִרְצָה.

(13) אין לדברים אלה מקור מפורש בדברי חז"ל, אבל למדם רבינו מהברייתא בבא-בתרא צ: "תנו רבנן, אין אוצרין פירות דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות, שמנים וסלתות, אבל תבלין כמון ופלפלין מותר". וטעם איסור זה הוא כדי שלא יפקיע את השערים (רשב"ם שם, ורש"י יומא פג.) – הרי שבדברים שאין בהם חיי נפש אין איסור הפקעת שערים (ראה במגיד-משנה). וכן דעת רש"י במנחות עז. ודעת רשב"ם בבא-בתרא צא. (14) שרשים. (15) מיני בשמים.

ג. וְאֵין מִשְׁתַּפְּרִין¹⁶ פְּעָמִים בְּבִיצִים; אֲלֵא הַתֶּגֶר הָרֵאשׁוֹן הוּא מוֹכֵרֵן בְּשֹׁכֵר, וְהַלּוֹקֵת מִמֶּנּוּ מוֹכֵרֵן בְּקָרָן בְּלִבָּד.

והקבלן יש בו דין אונאה במטלטלין (להלן הלכה יח), אבל בשכיר יום כתב רבינו למעלה שאין בו דין אונאה (כסף משנה). (80) שהוא מודה בסכום הורעים שזרע, אלא שלדעתו היא זריעה מספקת, אבל אם הכניס פחות מכדי זריעה כפי שהותנה, הרי זו טעות במידה, ואז המקח בטל כולו אף בכל שהוא (להלן פרק ט"ו הלכה א). (81) ואין אפשרות לזרוע עוד פעם, מפני שהזריעה השנייה עלולה לקלקל יותר מלתקן, שאם יפול הזרע החדש למקום שנפל הראשון, יתקלקלו שניהם (מגיד משנה בשם הראב"ד). (82) שהוא מטלטלין ויש בו דין אונאה. (83) ובקרקע אין דין אונאה. (84) אחרי שהבעייה לא נפתרה, ונשאר כאן ספק. (85) כדין כל ספק, שבו שולט העיקרון: "המוציא מחבירו עליו הראייה", ואין כאן עניין של מזיק וניזק שהרי הקרקע השביחה אלא שלא השביחה כראוי (כסף משנה). (86) היינו, שבועה מן התורה ("דאורייתא"), שאינה בקרקע, וכאן הרי יש לנו ספק אם זה נחשב כקרקע, וכשם שאין מוציאין ממון מספק, כך אין משיביעין על ספק. (87) כמפורש להלן פרק ה מהלכות טוען ונטען הלכה א שנשבעין שבועת היסט על הקרקע.

יז. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפְּלִים אוֹ אֶת הַבְּהֵמָה - יֵשׁ לָהֶם אוֹנְיָה; שְׁהַשְׁכִּירוֹת מְכִירָה בַּת יוֹמָה הִיא. וְאִם יֵשׁ בָּהּ הוֹנְיָה שְׁתוֹת אוֹ יוֹתָר, בֵּין שְׁנֵתְאָנָה שׁוֹכֵר בֵּין שְׁנֵתְאָנָה מִשְׁפִּיר - הֲרִי זֶה מַחְזִיר הוֹנְיָה⁸⁸, וְאִפְלוּ לְאַחַר זְמַן מְרַבָּה⁸⁹.

(88) אבל ביטול מקח לא שייך כאן, שהרי אי אפשר להחזיר את המלאכה שכבר נעשתה (סמ"ע סימן רכז, סעיף קטן סד בשם תרומת הדשן, ועיין כסף משנה). (89) שלא נתנו זמן מסויים לתביעת חזרת האונאה (למעלה פרק י"ב הלכה ה), אלא במקח, שדרכו של לוקח להראות מקחו לתגר או לקרובו. אבל בשכירות אין דרכו של שוכר להראות (מגיד משנה).

יח. נִרְאָה לִי, שְׁהַקְבָּלֵן יֵשׁ לוֹ הוֹנְאָה⁹⁰. פִּיצַד? כְּגֹן שְׁקָבֵל עָלָיו לְאַרְגַּ פְּגָד זֶה בְּעֶשְׂרָה זוּזִים, אוֹ לְתַפֵּר חֲלוֹק זֶה בְּשָׁנֵי זוּזִים - הֲרִי זֶה יֵשׁ לוֹ הוֹנְיָה; וְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם, בֵּין קָבָלֵן בֵּין פַּעַל הַפְּגָד, חוֹזֵר לְעוֹלָם כְּמוֹכְרִי⁹¹.

(90) שרק פועל דינו כעבד (למעלה הלכה טו), אבל קבלן אין דינו כעבד, שהרי הוא עושה מלאכתו בזמן שהוא רוצה. ראה בתוספות לבבא מציעא מח. דיבור המתחיל והא ובתרומת הדשן סימן שיח. (91) שחוזר לעולם (למעלה פרק י"ב הלכה ו).

פָּרֶק אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו משפטי קציבת השערים והדברים שאסור לעשות מהן סחורה וכיוצא בהן ודיני הונאת דברים, ומצוה זו.

א. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ², שֶׁהַנִּשְׂא וְנוֹתֵן בְּאַמוֹנָה, וְאָמַר: כֶּף וְכַף אֲנִי מִשְׁתַּפֵּר - אֵין לוֹ הוֹנְיָה. וְאִפְלוּ אָמַר: זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לארץ (ראה למעלה הלכה ה). (32) ראה להלן הלכה ח.
 (33) אף שכמון ופולפלין הם מכשירי אוכל נפש יותר משאר העיקרין.

ח. אין מוציאין³⁴ פרות שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות, מארץ ישראל לחוצה לארץ או לסוריא³⁵, ולא מרשות מלך זה³⁶ לרשות מלך אחר בארץ ישראל.

(34) שם (צ:). (35) סוריא היא מארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען, וירדו ממעלת ארץ ישראל מפני שכבש אותן קודם שיכבוש כל ארץ ישראל (פ"א מהלכות תרומות ה"ג). (36) כן הוא בתוספתא (עבודה זרה פ"ה): "כשם שאין מוציאין לסוריא, כך אין מוציאין מהפרכיא להפרכיא, ורבי יהודה מתיר מהפרכיא להפרכיא" (וכן הנוסחא ברי"ף לפי דברי המגיד-משנה, ועיין בדק"ס בשם רי"ף דפוס קושטא). ופסק רבינו כתנא-קמא. ובגמרא ב"ב שם נוסחא אחרת, ולפי זה פירש רשב"ם שם פירוש אחר, עיין שם.

ט. רשאין³⁷ בגי העיר לקץ להם שער³⁸ לכל דבר שירצו, ואפלו בשר ולחם³⁹, ולהתנות ביניהם⁴⁰ לכל מי שיעבר על הנאשו אותו כף וקף.

(37) מותרים. ברייתא בבבא-בבא ח: (38) לקבוע מחירים. (39) שהם מצרכים ראשונים לחיי האדם, בכל זאת יש רשות לבני העיר לקבוע להם מחיר, ואפילו מחיר יקר מכפי הרגיל, אם יש להם צורך בכך. (40) ויתכן שכאן לא צריך אפילו הסכמת חכם העיר, ראה להלן הלכה יא.

י. רשאין⁴¹ אנשי אמניות⁴² לפסק ביניהם, שלא יעשה אחד ביום שיעשה חברו, וכיוצא בזה, וכל מי שיעבר על התנאי יענשו אותו כף וקף.

(41) תוספתא (בבא-מציעא פ"א) וכן הוא בגמרא בבא-בבא ט. (42) היינו כל בעלי אותה אומנות (מ"מ בשם רמב"ן), שכל האומנים באומנותם הרי הם כבני העיר בעניני העיר, למעלה הלכה ט (ביאור הגר"א לחו"מ סימן רלא, ס"ק יג).

יא. במה דברים אמורים⁴³ במדינה שאין בה חכם חשוב לתקן⁴⁴ מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה; אבל אם יש בה אדם חכם חשוב - אין התנאי שלהן מועיל פלוגם⁴⁵, ואין יכולין לענש ולהפסיד על מי שלא קבל התנאי⁴⁶, אלא אם כן התנה עמהם ועשו מדעת החכם. וכל מי שהפסיד לפי התנאי שאינו מדעת החכם - משלם.

(43) שראים בעלי אומניות לפסוק ביניהם. בבא-בבא ט. שם. בעובדא בשני טבחים שעשו תנאים מסויימים ביניהם, ורבא שלל את תקפם של תנאים אלו, בשביל שנעשו בלי הסכמת חכם העיר. (44) כלומר לא סתם חכם, אלא חכם ממונה רשמית על תיקון ענין הציבור (מ"מ בשם הר"י מיגש). (45) ממה שהביא רבינו תנאי זה של "אדם חשוב", אחרי

(16) ברייתא שם צא. "אין משתכרים פעמים בביצים". ונחלקו שם רב ושמואל, חד אמר על חד תרי (= מה ששוה דינר למכור בשני דינרים), וחד אמר תגר לתגרא (שלא ימכור סוחר אחד לסוחר שני, שאף הוא ישתכר בהן). ופסק רבינו כדעיה השניה.

ד. אסור¹⁷ לעשות סחורה בארץ ישראל¹⁸ בדברים שיש בהן חיי נפש, אלא זה מביא מגרנו ומוכר, וזה מביא מגרנו ומוכר, פדי שיימכרנו בזול ובמקום שהשמן מרבה¹⁹, מתר להשתפר בשמן.

(17) שם צא. (18) כן מפורש שם בברייתא: "אין משתכרין בארץ ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש". ולפיכך לא כתב רבינו שגם בחוצה לארץ אסור במקום שרובו ישראל (סמ"ע רלא ס"ק מב, וראה להלן הלכה ה הערה כ). (19) שם: אמרו עליו על רבי אלעזר בן עזריה שהיה משתכר בשמן, משום שבמקומו היה השמן מצוי.

ה. אין אוצרין²⁰ פרות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל, וכן בכל מקום שרבו ישראל²¹, שהרי מגיע מדבר זה צער לישראל. במה דברים אמורים? בלוקח מן השוק; אבל המכנים משלו - מתר לעשות לו קבוע²² אוצר.

(20) אוגרים. שם צ: (21) בברייתא שם: "אין אוצרין פירות דברים שיש בהם חיי נפש וכו'" ולא נזכר כאן "ארץ ישראל" (וראה ברי"ף). וכתב שם רשב"ם: "ונראה לי דבעיר שרובה ישראל מיירי". וכן דעת רבינו. וכן נראה בגמרא (ב"ב שם) במעשה של שמואל ואביו שהיו בחוצה לארץ. וראה למעלה הלכה ד והערה יז. (22) מונח תלמודי ידוע, הבא לסמן את המעט שיש לו לאדם משלו, כגון: "רוצה אדם בקב שלו" (בבא-מציעא לה.).

ו. מתר לאצור²³ פרות שלש שנים²⁴: ערב שביעית, ושביעית, ומוצאי שביעית. ובשני²⁵ בצרת²⁶ - אפלו קב חרובין לא יאצור, מפני שמכנים מארה²⁷ בשערים. וכל המפקיע²⁸ שערים, או שאצור פרות בארץ או במקום שרבו ישראל - הרי זה פמלוה ברבית.

(23) בבא-בבא צ: (24) לאגור בשנה ששית בשביל הששית, השביעית שהיא שנת השמיטה, והשמינית (רשב"ם שם ד"ה לאצור פירות), שהרי בשביעית לא זורעים ואין תבואה נמצאת, והתבואה של השנה השמינית בשלה רק בסוף השנה. (25) שם. (26) רעב גדול. (27) קללה. (28) שם (צ:): נכללו יחד: "אוצרי פירות ומלווי בריבית".

ז. במה דברים אמורים²⁹ בפרות שיש בהן חיי נפש; אבל התבלין³⁰, כגון פמון ופולפלין - מתר לאצור אותן בארץ ישראל³¹, ולהוציא אותן³² ממקום למקום, כשאור העיקרין³³.

(29) שם. (30) דברים שמתבלים בהם את הקדירה, ליתן טעם כתבשיל. (31) וכן במקום שרובו ישראל בחוצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאִוִּין⁵⁹. שְׁנָאֲמַר: וְגַר לֹא תוֹנֶה - זֶה הוֹנֵת דְּבָרִים; וְלֹא תִלְחָצְנוּ - זֶה הוֹנֵת מְמוֹן⁶⁰. הָא לְמִדָּת, שְׁפָל הַמְּאֵנָה אֶת הַגֵּר - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאִוִּין: מִשּׁוּם לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ⁶¹, וּמִשּׁוּם אֵל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אַחִיו⁶², וּמִשּׁוּם וְגַר לֹא תוֹנֶה⁶³.

(59 שם נט: 60) מכילתא משפטים פרשה יח, הובאה ב'ספר המצוות' ל"ת רנב-רנג. (61) זה אינו מיוחד לגר, אלא מופנה לכל ישראל, אבל כולל גם את הגר (ב"מ שם). (62) זה נאמר על אונאת ממון בכלל ישראל. אבל גם הגר בכלל "אח" ("פ"ט מהלכות גניבה ה"ו). אבל ראה מה שכתב רבינו להלן הלכה יז. ודברי רבינו כאן תמוהים, שהרי בגמרא (ב"מ שם) מנו במקום פסוק זה, שלא נאמר בגר ושלא נאמר באונאת דברים - פסוק הנאמר בגר ובאונאת דברים, והוא מה שנאמר (בויקרא יט, לג) "וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו", וכן מפורש ב'ספרא' קדושים פרק ח הלכה ב, שפסוק זה מדבר באונאת דברים. וכן הביא רבינו ב'ספר המצוות' ל"ת רנב פסוק זה לענין אונאת דברים. וראה במגיד-משנה ובלחם-משנה, ולהלן פרק ח מהלכות עבדים הלכה יא. [אבל דברי רבינו מיוסדים על דברי מכילתא דרשב"י (משפטים כב, כ), הוצאת רי"ג אפשטיין עמוד 210]: "וגר לא תונו שתי אונאות בדבר, אחת אונאת ממון ואחת אונאת דברים. ולא תלחצנו שתי לחיצות בדבר, אחת לחיצת ממון ואחת לחיצת דברים". והדברים מוסברים היטב ע"פ דברי ה"אור שמח" כאן שבגר ישנה גם אונאת דברים כתוצאה מאונאת ממון שמרגיש בנפשו שכל האונאה באה לו רק מפני שהוא גר ונחות דרגא, ובאונאת דברים ישנה גם אונאת ממון שע"י הזלזול בו יבוא לידי הפסד ממון, ואילו באדם מישראל - במקום שיש אונאת ממון אין אונאת דברים, ובמקום שיש אונאת דברים - אין אונאת ממון]. (63) שהוא באונאת דברים (מכילתא משפטים פרשה יח).

טז. וְכֵן אִם לְחָצוּ⁶⁴ וְהוֹנְהוּ בְּמִמּוֹן - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאִוִּין: מִשּׁוּם אֵל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אַחִיו, וּמִשּׁוּם לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ⁶⁵, וּמִשּׁוּם וְלֹא תִלְחָצְנוּ⁶⁶.

(64 שם. 65) בגמרא שם אמרו, שעובר על שלשה לאוין דלהלן: ולא תלחצנו (שמות כב, כ), וגר לא תלחץ (שם כג, ט) ולא תהיה לו כנושה (שם כב, כד), ששני הפסוקים הנ"ל של "לא תלחצנו" "לא תלחץ" נאמרו בגר. (66) שהוא באונאת ממון (מכילתא שם).

יז. וּמִפְּנֵי מָה עוֹבֵר בְּגֵר עַל לְאוֹ שֶׁל הוֹנֵת דְּבָרִים אֶף בְּהוֹנֵת מְמוֹן, וְעַל לְאוֹ שֶׁל הוֹנֵת מְמוֹן אֶף בְּהוֹנֵת דְּבָרִים⁶⁷? מִפְּנֵי שְׁהוֹצִיא הַפְּתוּב אֶת שְׁנֵיהֶם בְּלִשׁוֹן הוֹנֵת סֵתֶם⁶⁸, וְכַפַּל לְאִוִּין בְּגֵר בְּשֵׁי הַדְּבָרִים בְּפִרוּשׁ: לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָץ⁶⁹.

(67) ואם שיש באונאת ממון בגר גם אונאת דברים, ובאונאת דברים יש גם אונאת ממון כנ"ל - למה אינו עובר גם על שני הלאוין שבגר "וגר לא תונו ולא תלחצנו" גם

ההלכה של בעלי אומניות ולא הביאה אחרי ההלכה של בני העיר - נראה שלא נאמר תנאי זה אלא בבעלי אומניות, אבל בני העיר אינם זקוקים להסכמת חכם העיר (מגיד-משנה בשם ריב"ש). (46) כלומר: לא קיים התנאי (וכן העתיק בשו"ע סימן רלא, סעיף כח), אף-על-פי שקיבלו - כיון שלא קיבלו לפני החכם (כסף-משנה).

יב. כְּשֵׁם⁴⁷ שֶׁהוֹנִיה בְּמִקְחָ וּמִמְכָּרָ, כִּף יֵשׁ הוֹנֵיה בְּדְבָרִים⁴⁸; שְׁנָאֲמַר⁴⁹: וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ וְיִרְאֵת מְאֹלְהִיף אֲנִי וְיִי⁵⁰ - זֶה הוֹנֵת דְּבָרִים⁵¹.

(47) משנה (בבא-מציעא נח:) ככתבה וכלשונה. (48) לצערו בדברים, כמו שבבאר רבינו להלן הלכה יג. (49) ברייתא (שם). (50) בפסוק: "כי אני ה' אלקיכם", וראה להלן הלכה יח. (51) שאילו הונאת ממון, נאמרה בפסוק שני (ויקרא כה, יד): "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו", והביאו רבינו למעלה פ"ב ה"א בדין אונאת ממון. ועיין ברייתא ב"מ שם.

יג. כִּיֶּצַד? הִיָּה בְּעַל תְּשׁוּבָה⁵² - לֹא יֹאמַר לוֹ: זָכַר מַעֲשֶׂיךָ הָרָאשׁוֹנִים! וְאִם הִיָּה בֶן גְּרִים - לֹא יֹאמַר לוֹ: זָכַר מַעֲשֶׂיךָ אֲבוֹתֶיךָ⁵³! הִיָּה גַר וְכָא לְלַמַּד תּוֹרָה - לֹא יֹאמַר לוֹ: פֶּה שְׂאֵל נְבִלּוֹת וְטָרְפוֹת יָבֹא וְיִלְמַד תּוֹרָה שְׁנִתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה? הִיָּה חֲלָאִים וְיִסּוּרִים בְּאִין עֲלִיו, אוֹ שֶׁהִיָּה מְקַבֵּר אֶת בְּנָיו - לֹא יֹאמַר לוֹ כִּדְרֵךְ שְׂאֲמָרוֹ חֲבָרִיו לְאִיּוֹב: הֲלֹא יִרְאֵתְךָ כְּסָלְתֶךָ⁵⁴, זְכַרְנָא מִי הוּא נְקִי אָבֵד.

(52) ברייתא שם, כלשון רבינו. (53) אף שמגנה אותו לא במעשיו הוא כ"אם במעשי אבותיו, אף זה אסור (תוספות שם ד"ה אם הוא בן גרים). (54) בטחונך (תוספות שם, ד"ה הלא יראתך).

יד. הִיָּה חֲמָרִין⁵⁵ מְבַקְשִׁין תְּבוּאָה - לֹא יֹאמַר לָהֶם: לָכוּ אֲצַל פְּלוֹנִי! וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא מְכַר תְּבוּאָה⁵⁶ מְעוּלָם. נִשְׂאָלָה שְׂאֵלָה⁵⁷ עַל דְּבַר חֲקָמָה - לֹא יֹאמַר לְמִי שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ אוֹתָהּ חֲקָמָה: מָה תְּשִׁיב בְּדָבָר זֶה? אוֹ: מָה דַּעְתְּךָ בְּדָבָר זֶה? וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּדְבָרִים הַלְלוּ⁵⁸.

(55) מובילי סחורות על חמורים. ברייתא שם. (56) ויש בזה משום בושא לפלוני זה או לחמרים אלו. (57) בבא-בתרא פא: "אמר לו: דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם, תשאלני בבית המדרש, כדי לביישני?" (אור שמח). [וכן אמרו בחולין ו. "אם יודע תלמיד ברבו שידוע להחזיר לו טעם - בין (= שאל), ואם לאו - תבין את אשר לפניך" (= תבין מעצמך, "ואל תשאל ותביישנו" - רש"י שם). ועיין במגיד-משנה]. (58) במשנה שם שנינו: שלא לשאול על המקח, אם אין בדעת השואל לקנות, והביאה רבינו ב"ספר המצוות" (ל"ת רנא).

טו. כָּל הַמְּאֵנָה אֶת הַגֵּר, בֵּין בְּמִמּוֹן בֵּין בְּדְבָרִים -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּכַל שְׁהוּא³ - חוֹזֵר⁴ לְעוֹלָם⁵; שְׁאִין הוֹנִיָּה⁶ אֶלָּא בְּדַמִּים⁷, אֶבֶל בְּחֶשְׁבוֹן - חוֹזֵר⁸.

(2) מימרא של רבא, מצוטטת בכמה מקומות, כגון קידושין מב: ושם נסמן. (3) אף בפחות משתות, בניגוד לאונאה בדמי המקח שפחות משתות הוא מחילה (למעלה פי"ב ה"ג). (4) היינו, שיכול לדרוש את ההפרש, אבל לא לבטל את המקח, ועיין להלן הלכה ב. (5) בניגוד לאונאה בדמים שקבעו זמן להחזרת האונאה (למעלה פי"ב ה"ה), וראה להלן הלכה ב. (6) דיני אונאה, הכוללים גם את הדין שפחות משתות הוא מחילה. (7) ששילם יותר או פחות משוויו האמיתי של המקח, הואיל ואי-אפשר לצמצם בדיוק את המחיר, ודרכו של אדם לוותר על פחות משתות. (8) כי כאן הטעות היא ברורה, ואין מקום לוותר ומחילה.

ב. פִּיצַד? מְכַר לֹו מָאָה אַגְוִזִּים בְּדִינָר, וְנִמְצְאוּ מָאָה וְאַחַד⁹ או תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעָה¹⁰ - נִקְנָה הַמְּקַח¹¹, וּמְחִזֵּיר אֶת הַטְּעוֹת, וְאֶפְלוּ לְאַחַר פְּמָה שְׁנַיִם¹². וְכֵן¹³ אִם נִמְצְאוּ¹⁴ הַמְּעוֹת חֶסֶר או יֵתֵר מִן הַמְּנִין שְׁפִסְקוּ¹⁵ - חוֹזֵר¹⁶. וְאֶפְלוּ לְאַחַר שְׁקָנוּ מִיְדוֹ¹⁷ שְׁלֹא נִשְׁאָר לֹו אֶעֱל חֲבָרוֹ פְּלוֹם - חוֹזֵר¹⁸, שְׁקָנָן בְּטְעוֹת הוּא¹⁹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(9) ונתאנה המוכר. (10) ונתאנה הלוקח. (11) שהרי אמר רבא (קידושין שם): "כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה נמי חוזר", ולא אמר: "אפילו פחות מכדי אונאה בטל מקח" - הרי שלעולם המקח קיים אלא שמחזיר האונאה אפילו בפחות משתות (רשב"א בקידושין שם). וכן דעת ר"י מיגש רבו של רבינו בחידושו בבבא-בתרא צ. שהרי זה כמי שיש לו אצל חברו חוב מנה והחזיר לו פחות דינר - שעליו להשלים לו עד סילוק חובו, שהרי אין כאן טעות בעיקר המקח. ובאופן שאפשר להשלים ולתקן את הטעות, אבל אם לא נתן להשלים, בטל המקח כולו (כסף-משנה בהלכה א). ואם אמר לו שק זה של אגוזים, שיש בו כך וכך אגוזים אני מוכר לך, ונתברר שאין בו סכום זה שאמר לו - הרי זה מקח טעות (ראב"ד לפי סוגיית הגמרא בקידושין ת. ולפי דעת הכסף-משנה גם רבינו מודה לו בזה). (12) שדבר זה דומה להחזרת גזילה שאין לה זמן, ולעולם חייב הוא להחזירה (סמ"ע רלב ס"ק ג). (13) אותו הדין שיש בטעות במקח, הוא גם בטעות בממון. (14) קידושין מז. (15) והיתה הטעות בכדי שהדעת טועה, שאם לא כן - מתנה היא שנתן לחבירו, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י (לחס-משנה). (16) לתבוע החסר לו. (17) זה, שנתברר שהוטעה, קיבל בקנין מחברו מקודם שאין לו על חבירו כלום, וכי קיבל ממנו כל מה שהיה צריך לקבל. (18) לתבוע שיחזיר לו הטעות, אבל המקח קיים (ב"ח סי' רלב). (19) אותו קנין שקיבל שאין לו על חבירו כלום, אינו קנין - שבטעות הוא. ומקור הדברים בגיטין טו.

ג. וְכֵן הַמוֹכֵר²⁰ לְחֲבָרוֹ קָרַקַע או עֶבֶד²¹ או בְּהֵמָה או שְׂאֵר מִטְּלָטְלִין, וְנִמְצָא בְּמִקְחָ מוֹם שְׁלֹא יָדַע²²

באונאת ממון וגם באונאת דברים, שהרי שניהם כוללים שני הדברים יחד, כמבואר במכילתא דרשב"י הנ"ל. ועוד, למה אינו עובר על שני לאוין באונאת דברים "לא תונה" - "ולא תונו", ועל אונאת ממון "ולא תלחצנו" - "ולא תלחץ". (68) ונתתן זה יש לראות שלא חילקה התורה אותם לשני ענינים נפרדים, ולפיכך אם יש באונאת ממון גם אונאת דברים, עובר גם על לאו של "ולא תונו". ואם יש באונאת דברים גם אונאת ממון, עובר גם על לאו של "אל תונו". (69) "לא תונו" בויקרא יט, לג - "ולא תלחץ" בשמות כג, יט. כלומר אינו עובר על אונאת ממון שיש בה גם אונאת דברים, על לאו ד"לא תונה" - כיון שכתבה התורה באונאת דברים לאו מפורש בשינוי לשון, ומתוך זה אתה למד שאינו עובר על לאו זה אלא באופן שאונאת הדברים היתה באופן ישר ולא בעקיפים כתוצאה מאונאת ממון. והוא-הדין גם באונאת ממון היוצאה מתוך אונאת דברים שאינו עובר עליה על "ולא תלחצנו" - שכוין שכתבה התורה בשינוי לשון, מוכח מזה שאינו עובר על זה אלא באונאת ממון באופן ישיר. ומה שאינו עובר באונאת ממון גם על "לא תונה" וגם על "לא תונו", הוא מפני שאין זה אלא כפל לשון בלבד. וראה ב"מ קיא.].

יח. גְּדוּלָה⁷⁰ הוֹנִיָּת דְּבָרִים מְהוֹנֵת מְמוֹן; שְׂזָה נִתָּן לְהַשְׁבוֹן⁷¹, וְזָה לֹא נִתָּן לְהַשְׁבוֹן⁷², וְזָה בְּמִמּוֹנו, וְזָה בְּגוֹפוֹ⁷³. וְהָרִי הוּא אוֹמֵר⁷⁴ בְּהוֹנֵת דְּבָרִים: וְיִרְאֵת מְאֹלְהִיד, לְפִי שְׁהַדְבָר מְסוּר לְלֵב⁷⁵. הָא לְמַדְתָּ⁷⁶: כָּל דְּבָר שְׁהוּא מְסוּר לְלֵב, נִאֲמַר בוּ: וְיִרְאֵת מְאֹלְהִיד⁷⁷. וְכָל הַצּוּעֵק מְהוֹנֵת דְּבָרִים - נַעֲנֶה מִיְדוֹ⁷⁸; שְׁנַאֲמַר: כִּי אֲנִי יְיָ.

(70) שם נח: (71) אפשר להשיב את האונאה. וזהו הטעם שנתן רבי שמואל בן נחמני (שם). (72) אי-אפשר לתקן את הצער שנגרם לחברו בדיבורו. (73) שם, בשם רבי אלעזר. (74) שם, בשם רבי שמעון בן יוחאי. (75) ברייתא שם. לפי שאין זה נראה לעין אלא סמוי בלב, אם נתכוון לצער או לא, וכל זה נתון להבחנה רק לעין העליונה הצופיה. (76) סיכום שסיכמו בגמרא (שם). (77) "שאיין דיני בני אדם יכולים לעמוד עליו" (פירוש המשניות, שם). אף-על-פי שהמשפט האנושי אינו יכול להשיגך, אבל יש עין רואה, והוא: האלוקים בשמים. (78) מימרא שם נט. "כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה"; השערים פתוחים תמיד, ולכן נענה מיד (מ"מ). מקור חדש לדברי רבינו אלה, מראה הגר"א ("חידושי הגר"א על הרמב"ם"), והוא בבבא-קמא (צג): "אחד הצועק ואחד שאינו צועק, אלא שממחרין לצועק" (כן הוא לפי גירסת התוספות שם ד"ה אחד, בשם היספרי) ומשמעות הביטוי "שממחרין לצועק". היינו, שהצועק, נענה מיד.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו משפטי הטעות שיש במקח וממכר מחמת מום.

א. הַמוֹכֵר לְחֲבָרוֹ בְּמִדָּה², בְּמִשְׁקָל או בְּמִנְיָן, וְטָעָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו: כל מום שִׁמְצָא בְּמִקְחָ זֶה, הַפּוֹחֵת דְּמִיּוֹ³⁵ עַד כֶּף וְכֶף, קִבְּלָתִי אוֹתוֹ. שֶׁהַמּוֹחֵל צָרִיךְ לִידַע הַדָּבָר שִׁמְחָל לוֹ בּוֹ וַיִּפְרַשׂ אוֹתוֹ, כְּמוֹ הַמִּפְרֵשׁ בְּהוֹנֵה³⁶.

34) למד זאת מדין מקדש את האשה ונמצאו בה מומין שאינה מקודשת (כתובות נז: ורא"ש שם עג:). אלא שמצד חומר איסור אשת איש, הצריך רבינו גט במקרה זה, עיין בפ"ז מהלכות אישות ה"ח ובמ"מ. 35) שהלוקח מקבל עליו כל המומים שהם מפחיתים את המקח עד סכום ידוע. 36) למעלה פרק יג הלכות גד.

ז. המוכר פרה לתברו³⁷, ומנה בה מומין גלויים ומומין שאין נפריין³⁸, ולא הנה בה מאותן המומין הגלויין שמונה, ונמצא בה מום מאותן שאינן נפריין - הרי זה מקח טעות, וחוזר, ואף על פי שפרש המום שנמצא. שהרי הלוקח אומר³⁹: כִּשְׂרָאִיתִי שְׂאִין בְּה אֵלוֹ הַמוּמִין שְׁנֵרְאִין שְׂמֵנָה, אִמְרָתִי: כֶּף אֵין בְּה אֵלוֹ שְׂאִין נְרָאִין שְׂמֵנָה, וְאֵינוֹ מִפְרֵשׁ מוּמִין אֵלוֹ אֲלָא פְדִי לְהַשְׁבִּיחַ דְּעֵתִי⁴⁰.

37) בבא מציעא פ. 38) לפי פירוש הרי"ף, ולרש"י שם - פירוש אחר. 39) מדברי הרי"ף שם. 40) שלא יהיה עליו תרעומת אחר-כך (רש"י שם).

ח. פיצד⁴¹? פרה זו עגרת היא⁴², חגרת היא⁴³, נשכנית היא⁴⁴, רבצנית היא⁴⁵, ונמצאת רבצנית בלבד או נשכנית⁴⁶ - הרי זה מקח טעות⁴⁷; הוי בה כל המומין⁴⁸ שמונה - אין זה מקח טעות. וכן אם היתה חגרת⁴⁹ ונמצאת נשכנית, אף על פי שאינה עגרת - אין זה מקח טעות.

41) כן הוא בגמרא שם. 42) מום גלוי. 43) צולעת או בעלת רגל אחת, אף היא מן המומים הגלויים. 44) רגילה לנשון בני אדם או בעלי חיים - מום בלתי ניכר. 45) רובצת תמיד תחת משהא (בבא מציעא לג:), ואף זה מן המומים הבלתי-ניכרים. 46) כלומר, היו בה מומים בלתי-גלויים, אבל לא היתה לא עיוורת ולא חגרת. 47) כמו שהסביר רבינו למעלה. 48) בעיא בגמרא (שם) שנפתרה, והחידוש בהלכה זו, שאין הלוקח יכול לטעון, שמכיון שלא הראה לו המומים הגלויים - לא הרגיש בהם כלל, ומתוך זה חשב שאין בה גם מומים שבסתר (ראה בכסף-משנה). 49) היינו, אפילו שיש בה רק אחד מן המומים הגלויים שמנה המוכר, ואין בה כולם.

ט. הראה לו המום⁵⁰ שיש בה, ואמר לו: מום זה יש בה⁵¹ ומום פלוני [ומום פלוני]⁵², אף על פי שאותן המומין שמונה⁵³ נראין, ונמצאו בה פלן או מקצתן - אין זה מקח טעות.

50) בגמרא שם: "מום זה ומום אחר - אין זה מקח טעות", וכפירוש הרי"ף. 51) "שהוא ניכר ונראה לעיניי" (רי"ף). 52) מלבד מום זה שהראה לו, אמר לו שיש עוד מומים

בו הלוקח - מחזירו אפלו לאחר במה שנים²³; שזה מקח טעות הוא²⁴. והוא שלא ישתמש במקח אחר שידע במום; אבל אם נשתמש בו²⁵ אחר שראה המום - הרי זה מחל, ואינו יכול להחזיר.

20) כלומר, כשם שטעות במידה ובמשקל ובמנין חוזר לעולם, כמו כן אם נמצא מום במקח - חוזר הוא לעולם (מגיד-משנה). 21) כשאין בהם דין אונאה (למעלה פ"ג ה"ח), אעפ"כ יש בהם דין מקח טעות, אם נמצא בהם מום. 22) שאם ידע, הרי קיבל עליו. 23) וכן כתב הרי"ף (פרק הזהב) בשם רב האי, שבמומין לא קבעו זמן כמו שקבעו באונאת דמים בכדי שיראה לתגר או לקרובו (למעלה פ"ב ה"ה). 24) בבא מציעא פ. 25) כלל זה למד רבינו ממה שאמרו בכתובות עה: "חזקה אין אדם שותה בכוס אלא-אם-כן בודקו". וכן פסק בפכ"ה מהלכות אישות ה"ו, שהבא על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו - אין שומעין לו, חזקה שאין אדם שותה בכוס אלא-אם-כן בודקו יפה, וחזקתו שידע ורצה.

ד. אין מחשבין פחת המום²⁶. אפלו מוכר לו פלי שוה עשרה דינרין, ונמצא בו מום המפחיתו מדמיו אסרו²⁷ - מחזיר את הפלי²⁸, ואינו יכול לומר לו: הילך אסר פחת המום; שהלוקח אומר: בחפץ שלם אני רוצה. וכן אם רצה הלוקח²⁹ לקח פחת המום - הרשות ביד המוכר; שהוא אומר לו: או תקנה אותו כמו שהוא, או טל דמים שלך וך.

26) שיחזיר לו רק את ההפרש, מה שהחפץ שוה פחות בגלל המום. 27) שהוא אחד מעשרים וארבעה דינר, ונמצא שהאונאה קטנה עד מאד. 28) שהרי זה מקח טעות ואינו מקח (עיין ביצה ז.). 29) אף-על-פי שבאונאה יותר משתות אין למאנה הזכות הזאת (ראה למעלה פרק יב הלכה יד) - כאן שהיתה טעות בעיקר המקח, ולא חלה המכירה כלל, יכולים שניהם לחזור (וראה בתוספות בבא-מציעא נ: ד"ה ואלו).

ה. כל שהספימו עליו בני המדינה³⁰ שהוא מום שמתחזיר בו מקח זה - מחזירין; וכל שהספימו עליו שאינו מום - הרי זה אינו מחזיר בו³¹, אלא אם פירש³². שכל הנושא ונותן סתם, על מנהג המדינה הוא סומך³³.

30) דבר שבהגיון הוא. 31) כן הוא בכתובות עב: "מידי דקפדי בה אינשי - הוה קפידיה קפידא, מידי דלא קפדי בה אינשי - לא הוה קפידיה קפידא". 32) ראה ב'תוספות' שם ד"ה ומידי. 33) כלל מובא בהרבה מקומות בתלמוד, כגון משנה בבא-מציעא פג. ובבא-בתרא ב.

ו. כל הלוקח סתם³⁴, אינו לוקח אלא הדבר השלם מכל מום. ואם פרש המוכר ואמר: על מנת שאין אתה חוזר עלי במום - הרי זה חוזר, עד שיפרש המום שיש בממפרו וימחל הלוקח; או עד שיאמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שפעמים נראית ופעמים אינה נראית, ובאשה הרי זה מום (פ"ז מהלכות אישות הלכה ז). ואילו שומא שלמעלה במקום השיעור בראש, אין זה מום אפילו באשה (שו"ע אבן-העזר סימן לט סעיף ד). (68) ונעשה המקום צלקת, ובאשה הרי זה מום (הלכות אישות שם). (69) גבי מומי אשה, כתב רבינו (שם): "ריח רע וזיעה וריח הפה". (70) באשה, שכל אלה הם מומים אצלה, כנ"ל.

יג. נמצא בו שחין רע⁷¹ או חלי המתיש את כחו, או שהיה נכפה⁷² או משעמם⁷³ - הרי זה מום, מפני שמבטלו ממלאכתו. וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בה מדברים אלו המגאלים - הרי זה מום; מפני שנפשו של אדם אוננת מהם, ונמצא שאינו מתעסק לו במלאכת אכילה ושתיה. וכן אם נמצא לסטים מזין⁷⁴ - הרי זה מום המאבד את פלו; מפני שהמלך תופס אותו והורגו. וכן אם נמצא⁷⁵ מקטב למלכות⁷⁶ - הרי זה מום ומחזירו; מפני שהמלך תופשו למלאכתו בכל עת שירצה. אבל אם נמצא גנב⁷⁷ או חוטף או גונב נפשות⁷⁸, או בורח תמיד⁷⁹, או זולל וסובא, וכיוצא בדברים אלו - אינו יכול להחזירו; שכל העבדים בחזקת שיש בהן כל הדעות הרעות. אלא אם כן פירש.

(71) גיטין פו. ושם נמנה בין המומים, שצריך להזכיר בטר המכר, שהם אינם. (72) ברייתא בבבא-מציעא פ. נמנה בין המומים בעבד. (73) משוגע (שם). (74) גזלן עם כלי זיין עליו, בבא-בתרא (צב:). ושם: "ליסטים מזויין או מוכתב למלכות, ואמר לו הרי שלך לפניך", היינו שהלוקח יכול להחזירם למוכר ולומר לו קח את שלך, וכן מפורש בתוספתא (ב"ב פ"ד): "ליסטים מזויין או מוכתב למלכות - הרי זה מקח טעות" (מגיד-משנה). ועיין בהשגות הראב"ד וברש"י כתובות נח. ותוס' שם ד"ה הנהו קלא. (75) שם. (76) נראה מן ההמשך, שהכוונה היא: מוכתב לעשות מלאכה מסוימת למדינה. (77) שם. (78) זה פירושו למילה: "קוביוסטוס" (שם), וכן מפרש רשב"ם (שם ד"ה קוביוסטוס), ויש מפרשים: משחק בקוביא (תוספות ד"ה קוביוסטוס). (79) דוגמאות נוספות של הרמב"ם, שאינם במקור שלפנינו, ודבר שבהגיון הוא.

~ יום שני ה' שבט ~

פרק ששה עשר

(1) נתבאר בו משפטי המקח שיש בו מום ונשתנה ברשות הלוקח, וכל הנמשך אחר זה.

א. המוכר² זרעוני גנה³, שאין עצמן של זרעונים נאכל לחברו, ולא צמחו - חייב באחריותו, ומחזירו לו את הדמים⁴ שלקח ממנו; שחזקתו לזרעה⁵. והוא שלא צמחו מחמת עצמן⁶; אבל אם לקחה הארץ בקרד וכיוצא בו - אינו חייב באחריותו⁷; שמא מחמת הקרד לא צמחו. וכן כל פיוצא בזה.

גלויים, ומלבד זה גם המום הבלתי גלוי. וכן נוסף: "ומום פלוני" בכ"י תימן. (53) כ"ה בדפוס רומי. ובדפוס ווילנא חסרה המילה "אין" בטעות. ואף-על-פי שכבר למדנו, שאם היה בה אפילו מום אחד גלוי, אין זה מקח טעות - כאן כשהראה לו המום הגלוי, יש מקום-טעות לקונה שרק מום זה, שהראה לו, נמצא בה, ולא מום אחר, שלא הראה לו. ומשמיענו שאף-על-פי שהמומים האחרים לא ראה, בכל זאת אין זה מקח טעות, וראה בכסף-משנה.

י. וכן⁵⁴ המוכר שפחה לחברו, ואמר לו: גדת⁵⁵ היא, חגרת היא, סומא היא, שוטה היא, נכפית⁵⁶ היא, ולא היה בה מום מאלו המומין⁵⁷ שמנה, ונמצאת נכפית⁵⁸ - הרי זה מקח טעות. וכן כל פיוצא בזה.

(54) ברייתא שם. (55) בעלת יד אחת. ומום שבגלוי הוא. (56) סובלת מחולי נופל. ומום שבסתר הוא (כתובות עז). (57) הגלויים. (58) מום בלתי גלוי.

יא. מכאן אני אומר⁵⁹, שהמוכר חפץ לחברו במאה דינרין, ואמר לו: חפץ זה אינו שנה אלא זוז אחד, על מנת שאין לך עלי אונאה - הרי זה יש לו עלי אונאה. שהרי אומר: בין שראיתי שאמר שאינו שנה אלא זוז, ידעתי שאינו מתפנן אלא להשביח דעתי. עד שיפרש פדי ההונה שיש במקחו בודאי⁶⁰, או קרוב לה⁶¹ בכדי שהדעת טועה⁶²; שהרי ידע בודאי הדבר שמחל בו. וכה ראו לדין.

(59) רבינו מדמה דין אונאה לדין מומים, אם כי יש לחלק ביניהם (מגיד-משנה). (60) כגון, אם היה שוה שש, ואמר לו חפץ זה אינו שוה אלא שש - ומכרו בשבע. (61) כגון, שאומר על חפץ שאינו שוה אלא שש: הרי הוא שוה חמש, ומוכרו בשבע. (62) אונאה במידה כזאת, שאפשר לחשוב שהמתאנה התעלם ממנה, ולא ידע. וראה להלן פרק כז הלכה ה.

יב. המוכר עבד⁶³ או שפחה - אין הלוקח יכול להחזירו מפני מומין שאין מבטלין אותו ממלאכתו. והן⁶⁴ הנקראין סמפון. שאם היה זה סמפון גלוי - כבר ראה⁶⁵; ואם אינו נראה⁶⁶, כגון שומא בפשר⁶⁷ או נשיכת פלב⁶⁸, או ריח הפה או החטם וכיוצא בהן⁶⁹ - הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו, אינו מחזירו; שאין העבדים לתשמיש המטה⁷⁰, אלא למלאכה.

(63) קידושין יא. וכתובות נו. (64) כלומר, מומים אלו שאינם מבטלים אותו ממלאכתו. (65) ואם כן אין זה מקח טעות כלל, אפילו אם היה מום המבטלו ממלאכתו. (66) כלומר, לפעמים נראה ולפעמים אינו נראה, ראה להלן. (67) גידול שעל המצח, קרוב למקום השיער שבראש,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראב"ד יש הבדל בין הדין שבהלכה א, ששם ידע המוכר מראש, שהזרעים יירקבו בקרקע, מה שאין כן כאן. אבל המגיד-משנה כתב שלדעתו, הדין כאן הוא יותר הגיוני מאשר בהלכה א, שהרי שם מפסיד המוכר לגמרי את הזרעים, וכאן כל ההפסד שלו הוא שהוא זקוק למאמץ יתר להחזיר את המקח למקומו. ועוד ייתכן, כי גם כאן צריך המוכר להעלות על הדעת, שצפוי לו הפסד לרגל שיבוש הדרכים וכדומה ("מגדל עזו"). (18) שיש בו מום (כסף-משנה לפירוש ראשון, ולזה הסכים הלחם-משנה). ואם לא הודיעו הרי הוא ברשות לוקח, ראה להלן הלכה ד. (19) [כדין אומן שגמר עבודתו ומודיע על זה לבעל הכלי, ראה בפרק י מהלכות שכירות הלכה ג]. (20) שהרי זה כקונה זרע פשתן ולא הודיעו שקונה אותו לזריעה (למעלה הלכה ב) - אף כאן: לא היה לו להולכיכו למדינה אחרת.

ד. הלוקח מקח ונמצא בו מום, ואחר כך אבד או נגנב - הרי הוא ברשות הלוקח²¹, עד שיחזיר המקח למוכר. ואם התליע ונפסד מחמת ארץ הזמן²² - הרי זה ברשות המוכר. ואם היה לו להודיע למוכר²³ ולא הודיעו - הרי זה ברשות לוקח.

(21) [שבכל מקח טעות דין הלוקח כשוכר, שהרי משתמש בו ומעלה לו שכר למוכר, להלן הלכה ח]. והמדובר כשלא הודיע לו על המום, ואף על פי שלא היה זאת בידו ובכל זאת הוא באחריותו לעניין גניבה ואבידה, ראה למעלה הלכה ג. (22) בכתב-יד תימן: "מחמת הזמן" ובטור (סימן רלב): "מחמת המום". [וכמו שכתב רבינו להלן הלכה ט שאם אבד מחמת המום, הרי המוכר מחזיר לו הדמים]. (23) שאז היה המוכר מציל את המקח.

ה. המוכר²⁴ שור לחברו ונמצא²⁵ נגחן²⁶ - יכול לומר לו: לשחיטה מכרתיו לך²⁷. במה דברים אמורים²⁸? בשניה הלוקח קונה לשחיטה ולחרישה²⁹; אבל אם היה יודע³⁰ שהוא קונה לחרישה בלבד³¹ - הרי זה מקח טעות³², וחוזר. וכן כל פיוצא בזה.

(24) בבא בתרא צב. כשמואל ולא כרב. (25) היינו, שנתברר אחרי המכירה שעוד לפני המכירה היה נגחן. ועיין רשב"ם (שם דיבור המתחיל ונמצא שהיה נגחן). (26) רגיל להתנפל על בעלי חיים ולהכות בהם בקרניו ואינו ראוי אלא לשחיטה. (27) לשון המימרא של שמואל. ואף שרוב האנשים קונים לחרישה - אך כיוון שיש מיעוט אנשים שקונים לשחיטה, יכול המוכר לטעון טענה זו, בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "אין הולכים בממון אחר הרוב. ובשוננו של הרשב"ם (דיבור המתחיל יכול לומר לו): "שבממון אין הולכין אחר הרוב, כי אם אחרי טענה טובה", ולהלן (דיבור המתחיל לשחיטה מכרתיו לך), שמכיוון "שאין הולכים אחרי הרוב, נשאר הרי ספק שקול: מחצה על מחצה, והמוציא מחבירו עליו הראייה" ובגמרא שם שאלו: "ולחזי דמי היכי נינהו" (=נראה כמה דמים נתן, אם נתן כסף בשיעור שוויו של שור לחרישה בוודאי מקח

(2) משנה בבבא בתרא צב. כרבן שמעון בן גמליאל. (3) כגון זרע כרוב וקפלוט (רשב"ם שם). (4) אבל אינו חייב להחזיר את ההוצאות שהוציא הלוקח, כדעת התנא קמא בבביתא (שם צג:), לפי שאינו אלא גרם בנוק ("גרמא בנזיקין") מה שאינו גורר אחריו תגמול משפטי (רשב"ם שם דיבור המתחיל דמי זרע). ולא כדעת יש אומרים (שם שחייב לשלם דמי ההוצאה. ואין המוכר יכול לנכות מן החשבון את הזרעים, שהשתמש בהם הלוקח ונרקבו והלכו לאיבוד - מכיוון שידע מראש מה צפוי להם, לזרעים אלו (סמ"ע סימן רלב, סעיף קטן מו) והלוקח לא הייתה לו כל הנאה מזרעים אלו (רשב"ם שם). (5) שאף שלא התנה במפורש שקונה אותם לזרעים - כיוון שאינם עומדים לאכילה, הרי זה כאילו התנה שהוא קונה לזרעים. (6) שמן הסתם, כל זמן שלא ידועה לנו על סיבה אחרת אנו מניחים שסיבת אי הצמיחה היא בזרעים עצמם (סמ"ע בשם הרא"ש והטור, שם סעיף קטן מז). (7) אינו חייב להחזיר את הדמים.

ב. מכר לו⁸ זרעים הנאכלין⁹, פגון חטים¹⁰ ושעורים, וזרען ולא צמחו - אינו חייב באחריותן¹¹. אפלו היה זרע פשתן, שרב בני אדם¹² קונין אותה לזריעה; הואיל ואוכלין¹³ אותה, אינו חייב באחריות זריעתו. ואם הודיעו שהוא קונה לזרע - חייב באחריותן¹⁴. והוא הדין לדברים הנמכרים לרפואה¹⁵ ולצביעה. וכן כל פיוצא בזה.

(8) משנה בבבא בתרא צב. כדברי תנא קמא. (9) שעומדים במידה שווה לאכילה כמו לזריעה. (10) לשון הטור (רלב): "שעומדים רובם לאכילה". (11) שכיוון שלא התנה במפורש שקנה אותם לזריעה - ודאי נתכוון לאכילה. (12) ואף על פי כן לא מתחשבים עם הרוב, בהתאם לכלל: "אין הולכים בממון אחרי הרוב". (13) כלומר, מקצת בני אדם אוכלים אותו. (14) כמו כל תנאי במקח, שביטולו מביא לביטול המקח. (15) שאם נמכרים רק לרפואה דינם כמו בהלכה א, ואם גם לאכילה וגם לרפואה, דינם כלפנינו.

ג. מפאין¹⁶ אתה למד, שכל הלוקח מחברו מקח, והודיעו שהוא מוליכו למדינה פלוגית למכרו שם, ואחר שהוליכו לשם נמצא בו מום - אינו יכול לומר: החזר לי מקחי לכאן! אלא מחזיר לו את הדמים, והמוכר מטפל¹⁷ להביא ממכרו או למכרו שם. ואפלו אבד או נגנב אחר שהודיעו¹⁸ - הרי הוא ברשות מוכרו¹⁹. אבל אם לא הודיעו שמוליכו למדינה אחרת, והוליכו, ונמצא שם בו מום - הרי זה ברשות לוקח, עד שיחזיר המקח פמומו למוכרו²⁰.

(16) מהנאמר בהלכה ב שאם הודיע למוכר שהוא קונה לזרע ולא צמחו, חייב המוכר להחזיר את הכסף שקיבל, ללא ניכוי הפסד הזרעים, ואין הלוקח אחראי לזה שמתוך פעולת הזריעה הנסיגנית, נרקבו הזרעים בקרקע. (17) לדעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. קָנְהָה⁴⁴ בְּגֵד וּקְרָעוּ לְעֵשׂוֹת מִמֶּנּוּ חִלּוּק⁴⁵, וְאַחַר כֵּן נִדְעָה הַמוֹם מִחֲמַת הַקְרִיעָה⁴⁶ - מִחֲזִיר לֹא אֵת הַקְרָעִים⁴⁷. תִּפְרוּ וְאַחַר כֵּן נִדְעָה הַמוֹם, אִם הַשְּׂבִיחַ⁴⁸ - נוֹטֵל שְׂבַח הַתְּפִירָה⁴⁹ מִן הַמוֹכֵר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

44) גם זה נלמד מראש ההלכה הקודמת (מגיד משנה).
45) כתונת. 46) שהקריעה איפשרה לגלות את המום.
47) אחרי שהבגד עמד לקריעה מלכתחילה, שיש הכרח בקריעה למען התפירה שלאחריה. 48) שלרגל התפירה עלה ערך הבגד. 49) היינו, למשל, שאם שילם בעד המקח עשר ל"י, ולרגל המום הוא שווה רק שמונה, אך בגלל התפירה הוא שווה תשע, מקבל הלוקח בחזרה את העשר לירות שלו, ונוסף לזה עוד לירה אחת שהעלתה התפירה על הבגד (סמ"ע שם סעיף קטן לב).

ח. הַמוֹכֵר קָרַקַע⁵⁰ לַחֲבֵרוֹ, וְאָכַל פְּרוּתֵיהָ, וְלֵאחַר זֶמַן נִרְאָה לֹא בָּהּ מוֹם, אִם רָצָה לְהַחֲזִיר קָרַקַע לְבַעֲלֵים - מִחֲזִיר כָּל הַפְּרוֹת שְׂאֵכָל⁵¹. וְאִם הָיָה חֲצָרָה⁵² וְדָר בָּהּ - צָרִיף לְהַעֲלוֹת לֹא שְׂכָר.

50) בבא מציעא (סו"ט) ושם שורה של עובדות ומימרות, שנושאן: "ביטול המקח" והסיכום: אם קרקע חוזרת, אף הפירות חוזרים, שהלוקח צריך להחזיר למוכר את הפירות שאכל שלא כדין. 51) שהרי הלוקח מקבל בחזרה את כספו ונמצא כסף זה דומה להלוואה, והפירות שאכל כריבית (סמ"ע שם סעיף קטן לג) וראה בדברי רבינו בפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. 52) משנה שם סו. על נושא דומה.

ט. הַמוֹכֵר⁵³ דָּבָר שְׂוִישׁ בּוֹ מוֹם שְׂאִינוֹ נִרְאָה, וְאַבְדַּת הַמִּקְחָה מִחֲמַת אוֹתוֹ הַמוֹם⁵⁴ - הָרִי זֶה מִחֲזִיר אֵת הַדָּמִים.

53) נלמד מתוך העובדה המובאת בבבא מציעא מב: והשקלא וטריא מסביב לה. 54) שאחרי שהלוקח לא ידע עליו, לא היה זהיר במידה מספקת, ומתוך כך אבד המקח.

(י). [פִּיּוּצָא⁵⁵?] הַמוֹכֵר שׁוֹר לַחֲבֵרוֹ שְׂאִין לֹא טוֹחֲנֵת⁵⁶, וְהַנִּיחֹ הַלּוֹקֵחַ עִם הַבָּקָר שָׁלוֹ, וְהָיָה מִנִּיחַ הַמֵּאֲכָל לְפָנָי כֻּלָּן וְאוֹכְלִין, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ⁵⁷ שְׂזָה אֵינוֹ אוֹכֵל, עַד שְׂמַת בְּרֵעֵב - הָרִי זֶה מִחֲזִיר לֹא אֵת הַנִּבְלָה⁵⁸, וְיִחֲזִיר זֶה אֵת הַדָּמִים. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

55) היא תמצית ההלכה, המוסקת על רקע העובדה הנזכרת. 56) שיניים, ועיין פירוש הרמ"א לשולחן ערוך (רלב סעיף יח). 57) ואף על פי שהלוקח חייב היה לבדוק מקודם (כמפורש להלן הלכה יא) - אחרי שהמוכר ידע מן המום (כי מן הסתם אנו אומרים שידע - סמ"ע שם סעיף קטן מ), כל האחריות מוטלת עליו. וראה להלן הלכה יא. 58) וכגון, שמכר מפורש לחרישה, אחרת יוכל המוכר

טעות הוא), ומתריך שהמדובר בזמן ששור לשחיטה שווה לשור העומד לחרישה. ורבינו השמיט כל זה אולי משום שסובר כחכמים למעלה (עו:): שאין הדמים ראייה (ראה להלן פרק כז הלכה ג) ועיין ברשב"ם ותוספות בבא בתרא צב. ובמגיד משנה כאן. 28) שיכול לטעון: "לשחיטה מכרתיו לך". 29) בבא בתרא שם, והיינו שהוא טבח [=קצב] ועובר אדמה (רשב"ם שם דיבור המתחיל ומשני בגברא דזבין להכי ולהכי). 30) שהם מכירים זה את זה (רשב"ם שם דיבור המתחיל לנסכתא). 31) שהוא עובד אדמה (רשב"ם שם). 32) כאילו הותנה במפורש שקונה לחרישה.

ו. הַמוֹכֵר³³ בְּהֵמָה לַחֲבֵרוֹ לְטִבְיָה³⁴, וְשִׁחְטָהּ וְנִמְצְאת טְרֵפָה³⁵, אִם נִדְעָה בְּנֵדָא³⁶ שֶׁהָיְתָה טְרֵפָה³⁷ פְּשִׁלְקָהּ - הָרִי זֶה מִחֲזִיר לֹא אֵת הַשְּׂחֻטָּה, וְיִחֲזִיר הַמוֹכֵר אֵת הַדָּמִים. מִכָּאֵן אֵתָּה לְמוֹד³⁸, שֶׁהַמוֹכֵר דָּבָר שֶׁהָיָה מוֹם בְּמִמְכְּרוֹ, וְעָשָׂה בּוֹ הַלּוֹקֵחַ מוֹם אַחֲרָי³⁹ קִדְּם שְׂוִידַע לֹא⁴⁰ הַמוֹם הִרְאִישׁוֹן: אִם עָשָׂה דָּבָר שֶׁדָּרְפוֹ לְעֵשׂוֹתוֹ, בְּגוֹן זֶה שֶׁשְּׂחֻטָּה⁴¹ אֵת הַטְּרֵפָה - פְּטוּר; וְאִם שָׁנָה וְעָשָׂה מוֹם אַחֲרֵי קִדְּם⁴² שְׂוִידַע לֹא הַמוֹם [הִרְאִישׁוֹן] - מִחֲזִיר הַמִּקְחָה לְבַעֲלָיו, וְיִמְשֵׁלֵם דָּמֵי הַמוֹם⁴³ שְׂעָשָׂה.

33) חולין נ"ג, וכתובות עו: 34) ודווקא שהותנה מפורש לשחיטה, כי אחרת לא היה הלוקח צריך לשחטה, שהרי הוא יכול להשתמש בה לחרישה, ברם הטור השמיט המלה: "לטיבחה", ודעתו, כמו שמסביר ה"נתיבות" (סימן רלב, אות ג), שטיפה אינה ראוייה אף לחרישה. 35) כל מיני טריפות, אפילו טריפות של סירכא, אף שהיא דבר שכיח ואפשר היה לומר, שזה לא מקח טעות, שהלוקח חייב היה להעלות על הדעת דבר זה ולהתנות על זה מראש (באר הגולה סימן רלב, יב ועיין נתיבות המשפט שם אות ג). 36) כגון, שהוגדר פי המכה, שאז ברור שהטרפות נולדה כבר שלושה ימים לפני השחיטה, ובאופן שהלוקח קנה תוך שלושת ימים אלו, ראה להלן פרק כ הלכה טו. 37) ואפילו ספק טריפה (רמ"א בשם הר"ן, שם סעיף יב), ואפילו רק חומרות הגאונים (סמ"ע בשם הר"ן, סעיף קטן כח), שהרי ביחס לדיני מקח וממכר, אחרי שאי אפשר לאכול בהמה זו, יהיה מחמת הספק, או מאיזה טעם שהוא, סוף סוף הרי זה מום. 38) מהדין הקודם. 39) כגון כאן, ששחט בהמה, שעל ידי כך אינה ראוייה אף לחרישה שלזה הייתה ראוייה לפני השחיטה, והרי זה הוא כמו מום. 40) אבל אם עשה בו מום לאחר שנודע לו - הרי זה כונשתמש בו (למעלה פרק ט"ו הלכה ג, ראה לחם-משנה). 41) אחרי שעמדה לשחיטה. 42) בדפוס רומי: "אחר" במקום "קודם". וזה סותר למה שכתב למעלה פרק ט"ו הלכה ג? והכסף משנה פירשה בדוחק: "ואם שנה ועשה מום אחר (כלומר קודם שנודע) - אחר שייודע לו מחזיר המקח" וכו'. 43) ה"נתיבות" (רלב, סעיף יד סעיף קטן ה) מהסס בדבר, ולדעתו, המוכר שידע את המום למפרע - הוא חייב לשאת באחריות ולא הלוקח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהֶאֱכִילוּ לְכָלֵּבִים - יִחַשְׁבַּ עִם הַטֵּבַח עַל דְּמֵי הַטְּרֵפָה⁷³, וַיִּחְזִיר לוֹ הַטֵּבַח אֶת הַמוֹתָר⁷⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁷⁵.

(72) גם זה משנה שם. (73) במשנה שם: "ישלמו דמי הטריפה", היינו, שהלוקח צריך לשלם בעד הבשר הזה רק את המחיר ששווה בשר טריפה, שכרגיל נמכר בזול יותר מבשר כשר (רש"י שם דיבור המתחיל מכרוהו). ורבינו העתיק "יחשב עם הטבח" היינו שיבדוק ויעשה איתו חשבון על זה, שאם מכרו במחיר הרגיל אין המוכר מפסיד כלום (תוספות יום טוב שם). (74) הלוקח יעצור בידו את הדמים שקיבל בעד מכירת הטריפה, ואם יש הפרש בין הדמים שקיבל הוא, ובין הדמים שנתן, יחזיר לו המוכר את ההפרש הזה, אחרי שהטעהו בזה. (75) בדבר שמותר בהנאה, אבל בככור שאסור בהנאה – אף אם מכרו הלוקח לגוי או שהאכילו לכלבים, צריך המוכר להחזיר לו דמיו, שכיוון שאסור הוא בהנאה למוכר, לא הפסידו הלוקח כלום (סמ"ע שם סעיף קטן ו, וראה ברע"ב ותוספות יום טוב שם).

יד. המוכר בֶּשֶׁר לְחֵבְרוֹ⁷⁶ וְנִמְצָא בֶּשֶׁר בְּכוֹר, פְּרוֹת וְנִמְצָאוּ טְבָלִים⁷⁷, יֵינן וְנִמְצָא יֵינן נֶסֶד⁷⁸ - מָה שְׁאֵכָל אֲכַל, וַיִּחְזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים. וְכֵן כָּל הַמוֹכֵר דָּבָר שְׁאֵסוֹר לְאָכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה כֶּף הוּא דִּינּוֹ⁷⁹, בֵּין שֶׁהָיָה אֶסוֹרוֹ בְּכֶרֶת⁸⁰ בֵּין שֶׁהָיָה אֶסוֹרוֹ בְּלֹא בְּלִבְדוֹ⁸¹. אֲכַל הַמוֹכֵר דָּבָר לְחֵבְרוֹ שְׁאֵסוֹר אֲכִילָתוֹ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁸²: אִם הָיוּ הַפְּרוֹת קִיּוּמִין - מִחְזִיר אֶת הַפְּרוֹת, וְנוֹטֵל אֶת דָּמָיו; וְאִם אֲכָלָן - אֲכַל, וְאִין הַמוֹכֵר מִחְזִיר לוֹ כְּלוּם⁸³. וְכָל אֶסוּרֵי הִנְיָה, בֵּין מִדְּבָרֵי תּוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵיהֶם⁸⁴ - מִחְזִיר אֶת הַדָּמִים, וְאִין בִּהְיֵן דִּין מְכִירָה כְּלָל⁸⁵.

(76) ברייתא (בכורות שם) וכתנא קמא. (77) [לפי מה שכתב רבינו בסמוך שאין הלכה זו אלא בדברים האסורים באכילה מן התורה, צריך לומר שכאן מדובר בזמן שאיסור טבל מן התורה (ראה בפרק א מהלכות תרומות הלכה כו) ורבינו לשיטתו (פרק א מהלכות מעשר הלכה ט) שתרומת פירות מן התורה]. (78) ובענין סתם יינם של גויים, ראה להלן. (79) שרק אם הכשיל את חבירו באיסור תורה – קנסוהו. או מפני שאכילת דבר האסור מן התורה אף על פי שהיא בשוגג – אינה מביאה הנאה ללוקח, אלא אדרבה גורמת לו צער (סמ"ע שם סעיף קטן ד). (80) כגון מכר שומן ונמצא חלב. ולמדו רבינו מדין "מכר פירות ונמצאו טבלים", שחייבים עליהם מיתה בידי שמים. [ולא הזכיר רבינו איסור שחייבים עליו מיתה בידי שמים, מפני שאין חיוב כזה אלא בתרומה, בתרומות ומעשרות, בחלה ובביכורים (ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה א) ושם יש חיוב תשלומי קרן וחומש על האוכל, ודין זה כתב רבינו בפרק י מהלכות תרומות הלכה י]. (81) כגון, נבילה וטריפה. (82) מקור דברי רבינו הוא מזה שבשורת הדברים המובאים כדוגמאות במשנה ובברייתא, לא הזכירו אלא

לטעון שמכרו לשחיטה, ואולי אף במוכר לשחיטה צריך שהבהמה תחיה ימים מספר (הגהות מיימוניות).

יא. הָיָה הַמוֹכֵר סְרוּר, שְׁלֹקֵחַ מְזֵה וּמוֹכֵר לְזֵה וְאִינוּ מְשִׁיחַ הַמֶּקֶח עִמּוֹ, וְלֹא יָדַע בְּמוֹם זֶה - הָרִי הַסְּרוּר נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁלֹא יָדַע בְּמוֹם זֶה, וַיִּפְטָר⁵⁹. מִפְּנֵי שֶׁהָיָה עַל הַלֹּקֵחַ לְבַדֵּק הַשּׁוֹר⁶⁰ בְּפָנָיו עֲצָמוֹ וְלִהְיִזְרוֹ לוֹ קֹדֶם שְׁיָמוּת, וַיְהִי הַסְּרוּר מִחְזִירוֹ עַל הַמוֹכֵר הָרֵאשׁוֹן; הוֹאִיל וְלֹא עָשָׂה⁶¹, הוּא הַלֹּקֵחַ הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ⁶². וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(59) כן הוא בפירוש רבינו חננאל שם. ויש אומרים שהסרוור חייב להחזיר שאם "אמנם הוא נתאנה, אין לו להונות אחרים" (רמ"א רלב סעיף יח). ודעות אלו תלויות בפירוש הסוגייה. (60) אחרי שהוא יודע שלא היה זמן לסרוור לבדוק. (61) את פעולת הברדיקה. (62) אבל במקום שלא היה על הלוקח לבדוק ולא פשע בדבר כלל, כגון שמכר לו טבעת בחזקה שהיא של זהב ושברו הלוקח ונמצא שהוא של בריל, חייב הסרוור להחזיר ללוקח את הכסף, אף על פי שגם הוא נתאנה (רמ"א שם), ואולי גם רבינו יסכים לזה.

יב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר⁶³ וּמְכָרוֹ, וְנוֹדַע לוֹ⁶⁴ שְׁלֹא הָרְאָהוּ⁶⁵ לְמַמְחָה⁶⁶: מָה שְׁאֵכָל - אֲכַל, וַיִּחְזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים⁶⁷; וְהִנְשִׂאָר⁶⁸ מִן הַבֶּשֶׂר בְּיַד הַלְּקוֹחֹת - יִקְבַּל⁶⁹, וַיִּחְזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה וּמְכָרָהּ, וְנוֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה: מָה שְׁאֵכָל - אֲכַל⁷⁰, וַיִּחְזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים; וְמָה שְׁלֹא אֲכַל - יִחְזִיר אֶת הַבֶּשֶׂר לַטֵּבַח⁷¹, וַיִּחְזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים.

(63) ודין הבכור בזמן הזה הוא, שאין אוכלים אותו אפילו הכהן, כל זמן שהוא תם, אלא משהין אותו עד שייפול בו מום, ואז מותר אף לישראל. ברם צריך להראות את המום למומחה (ראה פרק ג מהלכות בכורות). (64) ללוקח. (65) המוכר. (66) ודין הוא שהשוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו אף על פי שהוא מום גלוי – הואיל ונשחט שלא על פי מומחה הרי זה אסור וייקבר כבכור שמת (הלכות בכורות שם הלכה ד כרבי מאיר בבכורות כח). (67) המוכר חייב להחזיר ללוקח את הדמים, אחרי שהאכילו בדבר האסור בהנאה מדרבנן, וראה להלן בהלכה יד. (68) מכאן עד "מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים" היה חסר בספר שהיה לפני הראב"ד, וראה במגדל עוז. (69) במגיד משנה ובמגדל עוז "ייקבר". וכן העתיק בשולחן ערוך חושן משפט סימן רלד סעיף א וכן הוא במשנה שם. כלומר, הלוקח בעצמו חייב לקבור את בשר הבכור ואסור למוסרו למוכר, שמא ימכרנו לישראל – שזה אסור לו, אבל טריפה שמוותרת בהנאה מותרת להחזירה לטבח (להלן בסוף ההלכה) – סמ"ע שם סעיף קטן ב. (70) כלומר, אם בינתיים אכל הלוקח את בשר הבכור – אין הוא מפסיד כלום. (71) והוא ימכרנו לגויים. וראה למעלה בדין בכור.

יג. מְכַר הַלֹּקֵחַ⁷² בֶּשֶׁר זֶה שֶׁל טְרֵפָה לְנִכְרִים, או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקונה לגמרי - הדין כן, ולא דוקא ל"מקבל" - הדין כך, שאם התנה שבדעתו למכרו במקום מסויים, והוול לפני שהגיע, שהוא יכול לחזור בו מהמקח.

ו. האומר לחברו⁵¹: זין מבשם⁵² אני מוכר לך - חיב להעמיד לו עד עצרת⁵³. אָמַר לו: זין יִשָּׁן אָנִי מוֹכֵר לְךָ - נותן לו משל שנה שעברה. מִיִּשָּׁן - משל שלש שנים⁵⁴. וְצָרִיךְ שְׂעֵמְדָם⁵⁵ וְלֹא יִחְמִיץ עַד הַחֲגִגָּה⁵⁶. וּבְמָקוֹם שְׂיֵשׁ מִנְהַג⁵⁷ יִדוּעַ - הפל פמנהג המדינה.

51 משנה בבא-בטרא צו: צת. 52 יין טוב, המתקיים זמן ארוך. 53 כלומר: צריך שיהא עומד בבישומו עד חג השבועות, שמאז מתחיל השרב בארץ, ואף יין טוב ומבושם עלול להתקלקל אז. 54 היינו, ביחד עם השנה שעומדים בה (רשב"ם שם). 55 היין המיושן (ר"י מיגאש). 56 חג הסוכות, שהוא זמן הבציר (ברייתא שם צח:). ואז נגמרות שלוש שנים שלמות (רשב"ם שם). 57 הכלל הזה ידוע ונזכר כמה פעמים במשנה.

ז. האומר⁵⁸ לחברו: מרתף⁵⁹ של זין אני מוכר לך למקפה⁶¹, או שמכר לו מרתף של זין סתם⁶² - הרי הלוקח מקבל עליו עשרה קנקנים⁶³ בכל מאה⁶⁴ שלא יהיה יינם טוב אלא פכר התחיל להשתנות⁶⁵; יתר על זה⁶⁶ - לא יקבל⁶⁷.

58 משנה בבא-בטרא צג: לפי מסקנת הגמרא שם צה: 59 מקום שמחזיקים בו יין. 60 הביטוי "זה" ממעט את התביעה של הלוקח, ש"זה" משמעו כמו שהוא, בין רע ובין טוב. 61 לתבשיל, שצריך יין טוב שיהא ראוי להתקיים זמן ממושך, והביטוי "למקפה" מעלה את תביעת הלוקח ליינן טוב, ויש על כן בנוסח התנאי, ביטוי אחד: "זה" לרעתו של הלוקח, וביטוי אחד ל"מקפה" לטובתו, ומכאן הדין הממוצע שלהן. 62 בלי התוספת "זה", שזה לטובת הלוקח, אך חסר גם הביטוי "למקפה" שהוא מפורש לטובתו, ושוב דבר אחד לטובת הלוקח, ואחד לרעתו. 63 כדים. 64 ודבר זה היה ידוע לחז"ל, שעל מאה קנקנים רגיל להיות עשרה, שכבר התחילו להשתנות (סמ"ע ס"ק ד'). 65 להחמיץ קצת, וכן כתב רבינו בפירושו למשנה, למה שאמרו שם: "מקבל עליו עשר קוססות למאה" - "קוססות - מחמיצות". ולדעת רשב"ם (ב"ב צה. ד"ה נותן) זהו יין שנמכר בחנות, הנזכר להלן בהלכה ח (ועיין דברינו שם). 66 אם יש יותר מעשר. 67 את אלו היתירים על העשר. [להלן פי"ח הלכה יא, כתב רבינו: "נמצא מהן (מהפסולות שבפירות) יתר על השיעורים - ינפה את הכל ויתן לו פירות מנופים וברורים שאין בהם כלום". ומאחר שדין "עשר קוססות" שנוי במשנה (ב"ב צג:): ביחד עם הדין של "רובע טינופות" ו"עשר מתולעות", נראה שגם בהלכה שלנו - הדין כן, ועיין הגהות מיימוניות כאן ושם].

ח. אָמַר לו: מרתף של זין אני מוכר לך למקפה⁶⁸, או שאמר לו: חבית של זין⁶⁹ אני מוכר לך - נותן

הלוקח). ואף שמואל מדבר באופן שלא אמר לו "למקפה" (ר"ף).

ד. המוכר³⁴ חבית של שכר לחברו, והחבית של מוכר³⁵, והחמיצה: בתוף שלשה ימים הראשונים³⁶ - הרי זה ברשות המוכר, ומחזיר את הדמים; מכאן ואילף - ברשות הלוקח³⁷.

34 בבא-בטרא צו. וכדעת רב. ורב יוסף פסק הלכה למעשה כמותו. 35 אבל אם הוערה לכליו של הלוקח, אין המוכר אחראי יותר (מגיד-משנה). 36 שזהו סימן שהיה מקולקל לפני המכירה. 37 [כשלא אמר לו "למקפה" - כן נראה ברי"ף שם].

ה. המוכר³⁸ חבית של זין לחברו כדי למכרה מעט מעט³⁹, והחמיצה במחציתה⁴⁰ או בשלישה - חוזרת למוכר. ואם שנה⁴¹ הלוקח הנקב שלה⁴², או שהגיע⁴³ יום השוק ושהה ולא מכר - הרי היא ברשות הלוקח. וכן⁴⁴ המקבל⁴⁵ חבית של זין מחברו כדי להוליכה⁴⁶ למקום פלוני למכרה שם, וקדם שהגיע שם הוזל⁴⁷ היין או החמיצה⁴⁸ - הרי זה ברשות המוכר; מפני שהחבית והיין שלו⁴⁹. וכן פל פיוצא בזה⁵⁰.

38 מימרא של רבא (בבא-בטרא צח:). 39 והרי זה דומה לתנאי של "למקפה" (למעלה הלכה ג). וכשהיין בחביתו של מוכר, וכנ"ל. 40 אחרי שנשאר מן היין רק מחצית. 41 שם. 42 שעשה נקב אחר להוציא את היין, שאז אפשר לתלות את הקלקול בשינוי זה, שעשה הלוקח. ויש לעיין מדוע הוזכר תנאי זה רק כאן, ולא בהלכה ג. 43 גם כאן הזנחה זו של הלוקח היא שגרמה לקלקול. 44 כשם שהמוכר חבית של יין לחבירו כדי למכרה מעט מעט - היא עומדת ברשות המוכר, אם החמיצה, כמו כן אם קיבלה להוליכה למקום פלוני (בבא-בטרא שם). 45 "מקבל" נקרא זה שעושה עסק למחצה שכר ולמחצה הפסד, היינו, שהלוקח - הקמעוני, אינו משלם מיד למוכר - הסיטונאי, אלא אחרי שהוא מוכר בקמעונות, הוא מחלק עם הסיטונאי את הרווח מחצה על מחצה. 46 שהתנה המוכר, שהלוקח יכול למכור את היין רק כשיגיע למקום מסויים, אבל לא לפני זה, אפילו אם בינתיים יעלה מחיר היין. 47 בכל המקומות, אף במקום שעליו הותנה ביניהם כמקום למכירה. 48 הכריע כנוסחא האחרונה בגמרא. 49 אף-על-פי שכל "מקבל" נושא באחריות למחצה, - כאן נושא המוכר באחריות כל ההזולה, אחרי שמנע מהמקבל למכור, קודם שהגיע למקום מסויים, אף אם יעלה המחיר, וכשם שהיין ברשותו של המוכר לענין היוקר, היינו, שהוא יכול למנוע מהלוקח למכור את היין קודם שיגיע למקום המסויים, אף אם יתייקר היין - מכיון שבמקום ההוא היין נמכר עוד יותר ביוקר (הדגשת הסמ"ע, ס"י רל, ס"ט טז) - כך הוא ברשותו של המוכר, אף במקום שעליו הותנה הלוקח למקום (רשב"ם ד"ה דינא הוא דמקבל). 50 לדעת רבינו חננאל: אף בלוקח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבד יש על הלוקח ליטלה, אבל אם אין עליה שם קורת בית הבד - אין לו ללוקח ליטלה". והוא מסתמך שם על הגמרא בנדרים כה. שאמרו שם: "המוכר קורת בית הבד לחבירו, אם גבו טרוף ("שמשווין ומרובעין פניה" - ערוך ע' טרף ה, בשם רב שירא) אין, ואם לא - לא", היינו שמוכר קורת בית הבד לחבירו אם יש בו תכונה זו של "טרוף", המאפיין את בית הבד, נקרא הוא בית הבד, והמכר קיים. ואם אין בו - אין זה נקרא בית הבד, ואין קיום למכר זה (אבר-האזל. והאור-שמש ציין מעצמו את המקור בגמרא, מבלי שיביא דברי רב האי. ועיין מגיד-משנה וחידושי הגר"א על הרמב"ם). (80) מכשיר בצורה של "קורה", המשמש לעצירת הזיתים. (81) מקום שעוצרים בו זיתים. (82) שיש לה צורה של עריבה.

פָּרָק שְׁמוֹנָה עֶשְׂרִי

1) נתבאר בו משפטי הרמאות ותערוכת דבר בדבר, רע בטוב או טוב ברע וכל מה שנמשך אחר זה.

א. אָסוּר לְרַמּוֹת² אֶת פְּנֵי אֲדָם³ בְּמִקְחָ וּמִמְכָּרָ אֹו לְגַנְבֵּה⁴ אֶת דְּעֵתָם⁵. וְאֶחָד עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁶ וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל שְׁוִים בְּדָבָר זֶה. הִזְיָה יוֹדֵעַ שְׁיִשׁ בְּמִמְכָּרוֹ מוֹם - יוֹדִיעוֹ לְלוֹקֵחַ. וְאֶפְלוֹ לְגַנְבֵּה דְעַת הַפְּרִיֹת בְּדָבָרִים⁷ - אָסוּר.

2) אין הכוונה כאן לרמאות ביחס לשויו של המקח, שזוהי: אונאה, שכבר הזכיר אותה רבינו (למעלה פי"ב ה"א), אלא הכוונה לרמאות שבהעלמת מום במקח - כמו שמסיים רבינו להלן - ואף שאין בזה משום הפרש דמים, ואין בה אונאת ממון (סמ"ע סימן רכ"ז ס"ק ז). ומקור הלכה זו בחולין צד. שאסור לגנוב דעת הבריות. (3) באונאה כתב הרמב"ם (שם פי"ב ה"א): "אסור להונות את חבירו". לפי שאין איסור אונאה אלא בישראל ולא בגוי (פי"ג הלכה ז), אבל כאן שגם גוי בכלל, כמבואר להלן, כתב: "בני אדם" [וראה ב'תוספות' יבמות סא. סוף ד"ה ואין, ש"בני אדם" כולל גם גוים]. (4) חולין שם, מימרא של שמואל. (5) ראה בפרק ב מהלכות דעות ה"ו. (6) כן בדפוס רומי. והיא מימרא של שמואל שם. [ואע"פ שבאונאת ממון אין הגוי בכלל (פי"ג ה"ז), וכן אינו בכלל איסור אונאת דברים (וכן נראה ב'חינוך' מצוה שלה) משום שנאמר בהן "עמיתו" - גניבת דעת הרי היא כגניבת ממון שאסורה גם בגוי (פ"א מהלכות גניבה הלכה א) ורמאות על-ידי העלמה של מום הרי היא כרמאות במשקל, שגם לגוי אסור (פ"ז מהלכות גניבה הלכה ח) שכל שהוא מחסיר אותו הרי הוא בכלל גניבה וגזילה, כמו שכתב המגיד-משנה שם]. (7) "שמראה שעושה בשבילו ואינו עושה" (שו"ע רכ"ה, סעיף ו), היינו, שעושה פעולות ואומר דברים לחבירו לעשות רושם עליו כאילו הוא טורח בשבילו או מתכוון לכבד אותו במיוחד, ולאמיתו של דבר הוא לא מתכוון לזה כלל. ובהלכות דעות (שם) הביא רבינו: "ולא יסרהב (יפציר) בחבירו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו אוכל, ולא ירבה לו בתקרובת (מתנה, הגשת מנחה) והוא יודע שאינו מקבל וכו' ואפילו מילה אחת של פיתוי ושל גניבת דעת אסור".

לו יִין שְׁפָלוֹ יָפֶה וְרָאוּי לְתַבְשִׁילִי. אָמַר לוֹ: מִרְתָּף זֶה⁷⁰ שֶׁל יִין - נוֹתֵן לוֹ יִין הַנִּמְכָּר בְּחִנּוֹת⁷¹, שְׁהָרִי הוּא⁷² בִּינוֹנִי⁷³, לֹא רַע וְלֹא יָפֶה⁷⁴. אָמַר לוֹ: מִרְתָּף זֶה⁷⁵ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְלֹא הַזְכִּיר יִין⁷⁶ - אֶפְלוֹ כְּלוֹ חֶמֶץ, הַגִּיעוֹ⁷⁷. וְכֵן פֶּל פִּיּוֹצָא בְּזָה⁷⁸.

(68) כאן הכל לטובת הלוקח: העדר הביטוי הממעט: "זה", ולעומתו הביטוי המרבה "למקפה". (69) אפילו לא אמר: "למקפה", אחרי שהחבית היא כלי אחד, אין לחלקה ולומר שבכלי אחד תשעה חלקים ממנו יהיו טובים, וחלק אחד ממנו רע (שם צה.). (70) וכאן הכל לדעת הלוקח: הביטוי הממעט: "זה", ולעומתו העדר הביטוי המרבה "למקפה", ובכל זאת עדיין עדיף מהדין הבא אחריו, אחרי שבכל זאת הוזכר המונח "יין". (71) לשון הברייתא (שם צה.). (72) כלומר, "שהוא". וראה למעלה פרק י הלכה ה, ופרק יב הלכה יג. (73) זה פירושו של רבינו למשפט הקודם, המובא בברייתא. (74) ה'טור' (סימן רל) מפרש שהוא: "יין שמתחיל קצת להחמיץ", ובהגהות מיימוניות כתוב שהוא יין שריחו חומץ וטעמו יין, ולדעת הרשב"ם (שם ד"ה נותן לו) - "קוססות" ו"יין הנמכר בחנות" - היינו הך. ודעת רבינו בזה לא ברורה. ועיין בפירושו למשנה שם. (75) שכאן הכל לדעת הלוקח: שחוז מהביטוי הממעט "זה" והעדר הביטוי "מקפה" - לא הזכיר אפילו "יין", ומכאן התוצאה דלהלן. (76) ואי-הזכרה זו אומרת, שהוא מקבל את המרתף כמו שהוא, אפילו יהיה הנמצא בו - חומץ. (77) ביטוי הנמצא בברייתא, ופירושו: המקח נשאר אצל הלוקח, על אף גריעותו, בלי יכולת לתבוע בחזרה את תמורתו. (78) ואם הזכיר "למקפה", היינו שאמר "מרתף זה למקפה" בלי "יין", יש אומרים שדינו כאילו אמר "מרתף זה של יין למקפה" (הגהות מיימוניות בשם רשב"ם). ואם אמר: "מרתף אני מוכר לך למקפה" (בלא "זה"), דינו כאילו אמר: "מרתף של יין למקפה", שיש בו הכל לטובת הלוקח, והוא מקבל יין שכולו טוב (מגיד-משנה בשם רשב"ם ורמב"ן), ובדברי רבינו אין הכרע בזה (מגיד-משנה).

ט. הָאוּמְרִי⁷⁹ לְחִבְרוֹ: עֲרֵבָה שֶׁל עֵץ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אוֹ: קוֹרְתִי⁸⁰ בֵּית הַבַּיִת⁸¹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - אֲנִינוּ נוֹתֵן לוֹ עֵץ שְׂרָאוּי לְחַפְרוֹ בּוֹ עֲרֵבָה, אוֹ קוֹרְתִי שְׂרָאוּי לְקוֹרֹת בֵּית הַבַּיִת, אֶלָּא עֲרֵבָה בְּצוֹרְתָהּ⁸² אוֹ קוֹרֹת בֵּית הַבַּיִת בְּצוֹרְתָם, שְׁפָל הַרוֹאֶה אוֹמֵר יֵזוּ עֲרֵבָה' אוֹ יֵזוּ קוֹרֹת בֵּית הַבַּיִת. וְכֵן פֶּל פִּיּוֹצָא בְּזָה.

(79) מקור דברי רבינו הוא בדברי רב האי, שכתב בספרו "המקח והממכר" (שער כד אות ט"ז): "במכירת המטלטלין מאיזה מין שימכור מן המטלטלין, אין עליו להביא כ"אם בפחות שבכלים. ובלבד שיקרא אותו השם מאותו המין שהתנה לו, אבל אין עליו אותו השם שהתנה עליו - אין ללוקח ליטול אותו, וכגון שאמר לו קורת בית הבד אני מוכר לך, אם הביא קורה מתוקנת, בזמן שהיא ראויה לקורת בית הבד, וקורין אותה בשם שהיא קורת בית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ופיחת משער שפשוק⁴², פדי להרבות במקיפין⁴³ ממנו; ואין בגי השוק⁴⁴ כוללן לעכב עליו, ואין פנה גנבת הדעת⁴⁵.

(32) לברור, להוציא את הפסולת מתוך הגריסין, וכן לשון השו"ע (שם ס' ז'): "מותר לברור הפסולת מתוך הגריסין", בפירוש המשניות מביא הרמב"ם פירוש מקורי למונח זה, והוא: בקליפת הפול יש סימן, על פיו אפשר להכיר אם הוא יתבשל מהר או רק אחר מאמץ גדול, ו"לברור", היינו להסיר את הקליפה הזאת שאי אפשר יהיה לעמוד על הסימן. (33) פולין, שטחנו או גרסו אותם ברחיים לשניים. ומותר לעשות כן אף על-פי שעל-ידיהם הם נראים יותר יפים "וזהו דבר הנראה לעין, ויכול הלוקח לראות ולהבין כמה שוים יותר בשביל שהוציא מהם הפסולת" (ס' רכח סעיף ז'). (34) משנה שם, שבוה גם חכמים מודים לאבא שאול – שאסור. (35) רק למעלה על פני השטח – על הפה – ולהשאיר את הפסולת בפנים. (36) אוצר התבואה. (37) שכשאדם רואה שעל פני השטח הכל ברור, נוטה הוא לחשוב, שמן הסתם הוברר הכל, והרי הדבר אינו כן, ויש כאן משום גניבת דעת. (38) גם זה במשנה (שם) וכחכמים, ולא כרבי יהודה. (39) שבולים, שמייבשים אותם בתנור בעודם לחים, והם נעשים מתוקים (רש"י כתובות טו: ד"ה קליות). (40) מילה זו אינה במשנה. (41) מוריד מן המחיר הקבוע בשוק. וכחכמים ולא כתנא-קמא במשנה שם. (42) לוקחין ממנו בהקפה. [שכן דרך החנונים למכור בהקפה, כמו ששינונו במסכת אבות (פ"ג משנה טז): "והחנוני מקיף"]. (43) כלומר, יתר החנונים המוכרים בשוק. (44) בגמרא (בבא-מציעא שם) אמרו בטעם היתר שני הדברים הנ"ל: בחלוקת אגוזים וכו' – "אני מחלק אגוזים, חלק אתה שישקים". ובהורדת השער – שהרי הוא קוצץ ידיהם של מפקיעי שערים ואוצרי פירות. ורבינו השמיט כל זה, מפני שלא נאמרו טעמים אלו אלא לדעת רב הונא (בבא-בתרא כא:): שאמר: בן מבוי שהקים ריחיים, ובא שכנו בן אותו מבוי ורוצה להקים ריחיים על ידו – יכול הראשון לעכב על ידו. אבל לשיטת רב הונא בריה דרב יהושע שאינו מעכב על ידו, וכדעת תנא-קמא של רבן שמעון בן גמליאל (שם) ש"עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי" (וכן פסק רבינו בפ"ו מהלכות שכנים הלכה ח) – לפי זה, אין צורך באותם הטעמים הנ"ל. ורבינו יצחק אלפסי, שאף הוא פסק בבבא-בתרא שם כרב הונא, ואעפ"כ הביא הטעמים הנ"ל – סובר הוא כדעת ר"ב בן מיגש שם שזה מועיל לבן עיר אחרת, שלולא כן אסור אף לדעת רב הונא]. (45) משנה בבא-מציעא נט"ס.

ה. אין⁴⁶ מערבין פרות בפרות⁴⁷, אפלו חדשים בחדשים, ואין צריך לומר ישנים בחדשים⁴⁸. אפלו הישנים ביקר והחדשים בזול⁴⁹; מפני שהלוקח רוצה לישון. בניין⁵⁰ הוא שהתירו לערב קשה ברה⁵¹, בין הגתות בלבד, מפני שמשיבחה⁵². ואם היה טעמו

ב. אין⁸ מפרסין⁹ את האדם¹⁰ ולא את הבהמה ולא את הכלים הישנים פדי שיראו¹¹ בחדשים; אבל מפרסין החדשים¹², כגון¹³ שישוף¹⁴ ויגהץ¹⁵ ויפפה¹⁶ כל¹⁷ צרכיו¹⁸.

(8) משנה (בבא-מציעא דף ס) וגמרא (שם). (9) יפוי ותיקון (פירוש המשנה). (10) שאם היה שיער זקנו לבן, צובעו כדי שייראה צעיר (מגיד-משנה לפי הגמרא שם). (11) והיינו גניבת דעת. (12) מסקנת השקלא-וטריא (שם). (13) מתוך שורה של עובדות המובאות בגמרא (שם). (14) לשפשף במי סובין (גמרא שם). (15) גמרא שם. יעביר עליו מכבש להשוות את הקמטים. (16) כגון לתלות חוטי משי בבגד (גמרא שם, ועיין רש"י ד"ה למירמי תומי לסרבלא). (17) שהרי הם בלעדי הייפוי חדשים וטובים ('טור') והגיהוץ רק מייפה אותם יותר, ומדת הייפוי שלהם אינה מוגזמת, ואינה עשויה לעורר אשליות. (18) ברייתא (שם).

ג. אין¹⁹ משרבטין²⁰ את האדם²¹ במים²² של חזרין²³ וכיוצא בהן, פדי שיתפח²⁴ ויראו פניו שמנים²⁵, ולא צובעין²⁶ את הפנים בשרק²⁷ וכיוצא בו, ולא נופחים את הקרבנים²⁸, ולא שורין את הבשר במים²⁹. וכן כל פיוצא בדברים אלו אסורין. ואין מוכרין³⁰ בשר נבלה לנכרי בכלל שחוטה³¹, אף על פי שהנבלה אצלו פשחוטה.

(19) מלשון "שרביט" שהשיער נזקק כשרביט, ועיין רש"י (ד"ה משרבטין). (20) בגמרא שלפנינו הגירסא: "את הבהמה", אך ברי"ף יש גירסא אחרת: "לא משרבטין לא את האדם ולא את הבהמה". (21) שמשקין את האדם במים. (22) מים של סובין. (23) המים האלו נופחים את בני מעיו של השותה אותם, ונראה בעל גוף יותר וגם שערו נזקף. (24) וזו היא גניבת דעת. (25) בגמרא (שם): מעשה בעבד שצבע את פניו ואת זקנו כדי לרמות את לוקחיו שהוא צעיר. (26) "צבע המאדים את הפנים" (רש"י כתובות יז. ד"ה ולא שרק). (27) בני המעיים הנמכרים באיטליז, שיראו יותר שמנים ורחבים. (28) שהמים מלבינים את הבשר, ואף הכחוש נראה על-ידי זה שמן (רש"י שם ד"ה ואין שורין את הבשר במים). (29) חולין צד. ושם עובדא בשמואל, שהקפיד על שמשו, שעשה כן. (30) שהגוי יחשוב, שהישראל מכבד אותו ואינו מוכר לו אלא דבר שראוי גם לו לאכילה, ומתוך כך מחזיק לו טובה (ועיין רש"י חולין שם ד"ה משום דגונב דעתו) ויש בזה משום גניבת דעת, שהגוי מחזיק לו טובה חינוס. (31) משנה בבא-מציעא ס. וכחכמים ולא כאבא-שאול.

ד. מתר³² לבר³³ את הגריסין³⁴, אבל לא³⁵ על פיו³⁶ המגורה³⁷; שאינו אלא כגונב את העין, וידמה שהוא הפל פרוור³⁸. ומת³⁹ לחנוני לחלק קליות⁴⁰ ואגוזים לתנינות ולשפחות⁴¹, פדי להרגילן לבוא אצלו;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם סעיף יב): "שמא ירמה בו אחרים". (65) משנה, שם. (66) כשיעור שדרכם להטיל (שו"ע שם סעיף יג).

ז. התגר⁶⁷ נוטל מִחֲמַשׁ גְּתוּת וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיטָס⁶⁸ אָחִיד; מִחֲמַשׁ גְּרָנוֹת⁶⁹ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ מְגוּרָה⁷⁰ אַחַת; וּבְלִבָּד שְׁלֵא יִתְפָּזֵן לְעָרְבֵי⁷¹.

(67) משנה, שם כלשונה (מגיד-משנה). (68) "גיגית גדולה" (פירוש המשניות לרמב"ם). (69) מקומות שדשים וזורים בהם תבואה. (70) מקום שאוצרים בו תבואה, "שהכל יודעים בו שלא גדלו בשדותיו, ומבני אדם הרבה לוקח, ובחזקת כן לוקחין" (רש"י שם). אבל אחר אסור לערב פירות בפירות ויין ביין (למעלה הלכה הו'). (71) כלומר "שלא יכוון לקנות הרוב ממקום הטוב כדי שיצא עליו קול שהוא קונה הכל ממקום הטוב, וקונה גם ממקום הרע ומערבו עמו" (שו"ע שם, סעיף טז).

ח. אָסוּר לְעָרֵב שְׁמָרִים, בֵּין בֵּינָן⁷² בֵּין בְּשָׂמָן⁷³, וְאֶפְלוּ כָּל שֵׁהוּא⁷⁴. וְאֶפְלוּ שְׁמָרִים שֶׁל אֲמֵשׁ בְּשָׂמָרִים שֶׁל יוֹם⁷⁵ - אָסוּר. אֲבָל אִם עָרַב הֵינָן⁷⁶ מְפָלֵי אֶל פְּלֵי - נוֹתֵן שְׁמָרָיו לְתוֹכָו⁷⁷.

(72) משנה בבא-מציעא ס. (73) [נלמד ממה שאמרו שם במשנה מ. שמקבל עליו לוג ומחצה שמרים לכל מאה לוג (ראה להלן הלכה ט), הרי שרק מקבל עליו, כלומר נותן לו השמרים לחוד, אבל לערב בתוכו אסור אלא אם עירה מכלי אל כלי ונותן שמריו מיד אל תוכו. ראה להלן]. (74) להלן הלכה יג כתב רבינו: "הרי אמרו אסור לערב כל שהוא" ובוודאי מקורו ממה שאמרו בירושלמי (כלאים פ"ב ה"א) אם לערב אפילו כל שהוא אסור לערב, "רבי יעקב בר אחא כו' הבורר צוורות מתוך כיריו (= כרי התבואה שלו) של חברו חייב להעמיד לו חיתין יפות תחתיהן. אמר רבי יוסי, זאת-אומרת שהוא אסור לערב". (75) [כן הנוסח בכתב-יד ה' בבא-מציעא ס. (לפי דקדוקי סופרים שם) וכן הוא בספר "המקח והממכר" לרב האי (שער נט), והיינו שלא יערב שני מיני שמרים אלו על-מנת לתתם בתוך היין, כי אע"פ ששמרים של היום אינם מזיקים כדלהלן, שמרים של אמש המעורבים בתוכם - מזיקים]. (76) [בלשון רבינו שהובא ב'טור' (חושן-משפט סימן רכח) חסרה מילה זו. ולפי"ז גם "שמן" בכלל]. (77) בבא-מציעא שם. ששמרים אלו אינם מזיקים.

ט. הַמוֹכֵר לְחֻבְרוֹ שְׂמָן מְזַקֵּק⁷⁸ - אֵינוֹ מְקַבֵּל שְׁמָרִים⁷⁹. מְכַר לוֹ שְׂמָן סְתָם⁸⁰ - מְקַבֵּל לִגְוִי⁸¹ וּמְחַצֵּה שְׁמָרִים לְכָל מְאָה לִגְוִי⁸². וּמְקַבֵּל⁸³ בְּשָׂאֵר שְׁמָרִים שְׂמָן עֶכוּר⁸⁴ הַעוֹלָה לְמַעְלָה עַל פְּנֵי הַשְּׂמָן, יִתֵּר עַל הַשְּׂמָרִים⁸⁵ הַיְדוּעִים בְּאוֹתוֹ מְקוּם⁸⁶.

(78) בלי שמרים. (79) אין הלוקח מקבל הפסד השמרים, היינו, שאין המוכר יכול לפחות לו ללוקח מן המידה שקנה זה תמורת השמרים שלא קבלם. [מקור הדברים במשנה בבא-מציעא מ. וכדעת חכמים של רבי יהודה. וטעמם

נְכַר⁵³ - מִתֵּר לְעָרֵב⁵⁴ בְּכָל מְקוּם⁵⁵; שְׁפָל דְּבָר הַנְּכַר טַעְמוֹ מְרַגֵּשׁ הַלּוֹקֵחַ⁵⁶, וּלְפִיכֵךְ מִתֵּר לְעָרֵב⁵⁷ אוֹתוֹ.

(46) אם מכר לו פירות שדה מסויים, לא יערב בהם פירות של שדה אחר (רש"י ד"ה אין מערבין). והרא"ש שם פירש: "אין מערבין - מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים, כדי למכרם בחזקת יפים". וכן הביא בשולחן-ערוך (סימן רכח סעיף י). (47) כן צריך להיות במשנה שם לפי דעת הר"ף (דקדוקי סופרים). ולפי זה יוצא, שחדשים יותר טובים מישנים. אבל במשנה שלפנינו: "ואין צריך לומר חדשים בישנים". ולפי זה יוצא, שישנים יותר טובים, ועיין רש"י שם. (48) כן גירסת הר"ף בגמרא שם. והנוסחא שלפנינו בגמרא, מתאימה לנוסחתנו במשנה שם. (49) משנה, שם. (50) חזק בחלש. (51) מימרא של רב נחמן, שם. גת הוא מקום שדורכים בו הענבים, ובזמן עשיית היין, כל זמן שהוא עוד תוסס, מותר לערב שני המינים יחד, שאחד קולט את הטעם השני ללא פגם הדדי, אבל אחרי תהליך התסיסה שלכל אחד יש כבר טעם משלו, עירוב יין ממין אחר פוגם אותו (רש"י שם ד"ה ובין הגיתות שנו). (52) לדעת רש"י (ד"ה מפני שמשביתו) רק קשה ברך מותר לערב בזמן הגיתות, אבל רך בקשה לעולם אסור. אך לדעת ה'טור' להיפך: רק קשה ברך אינו מותר אלא בזמן הגיתות, אבל רך בקשה מותר תמיד לערב לפי שהוא יותר טוב (סמ"ע שם ס"ק יט). (53) היינו שעירבו בו כל-כך הרבה יין, עד שמורגש טעם היין השני (לחם-משנה). (54) כרבי אחא, והדין שלמעלה מדובר כשמערבין מעט יין, שאז לא ניכר הטעם החדש, והלוקח יוצא מרומה. (55) אף שלא בין הגיתות. (56) ויכול היה לטעום אותו. ובשו"ע (סימן רכח סעיף יד): "במקום שנהגו, שכל מי שקונה דבר טועמו תחילה, מותר לערב בו לעולם". (57) [בדפוס רומי: "הלוקח מותר לערב". וכן הוא בכסף-משנה (ד"ו של"ד). ועל זה הקשה הכסף-משנה למה כתב "הלוקח", ובכ"י תימן הנוסחא כלפנינו].

ו. אֵין מְעַרְבִין⁵⁸ מֵים בֵּינָן. וּמִי שֶׁנִּתְעַרַב לוֹ מֵים בֵּינָנוּ - לֹא יִמְרָנוּ⁵⁹ בְּחֻבְרוֹ⁶⁰ אֲלָא אִם פֶּן מוֹדִיעֵנוּ⁶¹, וְלֹא לְתַגְרוֹ⁶² אֶף עַל פִּי שְׂמוּדִיעֵנוּ⁶³, שְׂמָרְמָה בּוֹ אַחֲרֵים⁶⁴. וּמְקוּם שְׁנֵהֲגוּ⁶⁵ לְהֵטִיל מֵים בֵּינָן - יִטִּיל⁶⁶, וְהוּא שְׂיֵהֵה בֵּין הַגְּתוֹת.

(58) משנה בבא-מציעא ס. "מי שנתערב מים ביינו, לא ימכרונו בחנות כו'" - הרי שהמדובר רק בנתערב, ומכאן שאסור לערב בידים, ועיין מגיד-משנה. (59) הוא עצמו. (60) בכמויות קטנות כדרך הקמעונאים. (61) לקונה היין. (62) חנווני. (63) שהמוכר הודיע לתגר, שעירב מים ביין, כדי שזה האחרון יודיע זאת ללקוחותיו. (64) כן הוא במשנה, שם: "שאינו אלא לרמות בו" משום "שמורה לנפשו היתר כיון שלא נעשה [העירוב] בביתו ולא ראה עירוב המים" (סמ"ע רכח, ס"ק כא). ועצם קנייתו, יין מעורב במים, מוכיחה שדעתו לרמות בה אחרים. ובשו"ע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא" (פרק ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה יא) – אין זה אלא משום שיש כוח בידם להפקיע ממון ונמצא שהגוי תפס כחוק, אין לפנינו הוכחה כי הוא צודק בתפיסתו, שהרי הם דנים גם לפי עד אחד או עדים פסולים אחרים ואין זאת תפיסה מחמת המוכר אלא כאונס שקרה ללוקח, שאין המוכר אחראי לה (אור שמח). (24) ויוצא שהוא תופס מחמת המוכר. (25) אבל אם הביא עדי ישראל, שגם בידי ישראל היה זוכה, הרי זו נקראת תפיסה כדין, והמוכר חייב באחריות (סמ"ע סעיף קטן ז).

ה. המוכר קרקע לחברו²⁶, והתנה עמו שכל אגס שיוולד בקרקע זה יהיה חיב לשלם, אפלו בא עפוי"ם וגזלה²⁷ מחמת המוכר²⁸ - חיב לשלם. אכל אם²⁹ נפסק הנהרה³⁰ שיהיה משקה אותה, או שחזר הנהרה³¹ לעבר בתוכה ונעשית ברכה, או שפאה וזעה³² והשחיתה אותה - הרי זה פטור. שאלו וכיוצא בהן אגס שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה³³, וכל אגס שאינו מצוי אינו בכלל התנאי הזה.

(26) זה דבר פשוט בהלכות תנאים, וגם יוצא מתוך השלילה שבהמשך ההלכה. (27) שהרי זה אונס מצוי וכלול בתנאי (מגיד משנה). (28) דווקא כשהאונס בא מחמת המוכר כגון שהגוי טוען שהמוכר גזל את השדה ממנו, ועל סמך זה הוא טורפה מהלוקח. אבל אם בא בטענה אל הלוקח, שהוא גזלה ממנו – כיוון שאין זה מחמת המוכר אין המוכר אחראי לזה שבוודאי לא קיבל עליו אלא אונסים שיש להם קשר איתו (כסף משנה). (29) בגיטין עג. פסק רבא הלכה במעשה שהיה, ושהעתיקה רבינו להלן הלכה ז. שאונס שאינו שכיח אינו נכלל בתנאי, שוודאי לא עלה זאת על דעת המתנה. (30) וכן אמרו בבבא מציעא עז. שיש ופסיקת נהר אינו שכיח. (31) כן הוא בגיטין שם במעשה של רבינא. (32) [בברכות נט. "מאי זוועות אמר רב קטינא גוהא" כלומר, רעידת האדמה. אבל בפרק י מהלכות ברכות הלכה יד הביא רבינו "קול ההברה שתישמע בארץ כמו ריחיים גדולים" וזהו פירוש ל"זוועות" הנ"ל (כסף משנה שם) וכן פירש רבינו במשניות שם, וזהו וודאי כרבנן בברכות שם שמפרשים שהיינו "בועט ברקיע". אבל "זוועה" כאן אין לפרשה אלא רעידת אדמה]. (33) ואילו היו הדברים האלה שכיחים ומצויים היה המוכר אחראי להם, בהתאם לתנאו, ואף על פי שלא באו מחמת המוכר – אך מכיוון שלא באו גם מחמת הלוקח, הרי זה בכלל תנאו (כסף משנה).

ו. והוא הדין לכל תנאי ממוזן: שאומדין דעת המתנה, ואין פוללין באותו התנאי אלא דברים הידועין, שפכללין הנה התנאי, והם שהיו בדעת המתנה בפשה שהתנה.

ז. מעשה³⁴ באחד ששכר מלחים³⁵ להביא שמשמן למקום פלוני, והתנה עמיהם שהן חיבין בכל אגס

(14) סיכום הלכות של רבא (בבא מציעא טו:). (15) כן נראה בבבא בתרא מג: שגם בפרה וטלית שהם מטלטלים חייב המוכר באחריות. (16) מערער או בעל-חוב, ראה להלן. (17) בקרקע, כגון שהמערער טוען שהיא שלו או שבא בעל חוב לגבותה ממנו בחובו; בעבד, במערער שהוא שלו, או בעל-חוב ובאופן שעשהו אפותקי לבעל-חובו, כי אחרת אינו גובה ממנו את העבד (פרק י"ח מהלכות מלווה ולווה הלכה ה) ובמטלטלין שאין בעל חוב גובה מהם אפילו אם עשאו אפותקי (רמב"ם שם) אין אפשרות לטרוף מהלוקח אלא אם כן מערער עליהם שהם שלו (ראה להלן הלכה ד בדברי רבינו). ואילו בא וטרף ממנו שלא בטענה אין זה מחמת המוכר ואינו אחראי לגזול הבא לגזול מהלוקח. (18) ובו כל תנאי המכירה, ועם זה לא נזכר הפרט של אחריות, ואפשר היה לראות בהשמטה זו, הוכחה שהלוקח ויתר על האחריות. (19) מימרא של שמואל (בבא מציעא יד. ועוד בכמה מקומות). (20) לפי שאין אדם מפקר את מעותיו, ובוודאי דעתו של הלוקח הייתה, שאם יתפסו את מקחו, שיתבע את מעותיו בחזרה מהמוכר, ולא היה צורך אפילו להתנות על זה, והסופר חייב היה להבין מעצמו ולכתוב אחריות בשטר, אף ללא הוראה מפורשת של הלוקח, ואם לא עשה כן – זוהי טעות מצידו (סמ"ע שם סעיף קטן ד לפי דברי רש"י בבבא מציעא שם).

ד. במה דברים אמורים? בשהוציא המקח מיד הלוקח בבית דין של ישראל. כגון שהיה המקח מטלטלין, והיו גנובין או גזולין²¹, או שהיתה הקרקע גזולה, או שפא בעל חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח, והכל בבית דין של ישראל. אכל אם העובד פוכבים²² הוא שהוציא המקח מן הלוקח, בין בדין המלך בין בערפאות שלהן²³ - אין המוכר חיב באחריותו. ואף על פי שהעובד פוכבים טוען שהמוכר גנב²⁴ חפץ זה או גזלה ממנו, והביא עדי עפוי"ם²⁵ על פה - אין המוכר חיב פלוס; שזה אגס הוא, ואין המוכר חיב באחריות אגס.

(21) כי במטלטלין אין אפשרות אחרת של תביעה אלו שבאים לתפוס אותם, שהרי אין בעל חוב גובה מהם, ראה למעלה הלכה ג. (22) כאמימר בבבא בתרא מה. ולא כרב פפא שם, לפי שאמימר היה אחרי רב פפא וכלל הוא בידינו הלכה ככתראי (רשב"ם שם). ובגמרא (שם) נימקו את זה, "שסתם גוי אנס הוא", כלומר, לוקח, שלא כדין, והרי זה אונס, שאין המוכר אשם בו, ואינו נושא באחריותו. (23) מקור דברי רבינו בבבא בתרא שם שלדעת רבא ורב פפא חייב המוכר באחריות גם אם אנסו הגוי והקשו בזה התוספות (שם דיבור המתחיל דינא): הלא גם בישראל אמרו כן ואם כן על אחת כמה אם גוי הוא התופס? ומתוך כך הסיקו שכאן מדובר, כשהגוי תפס על פי דיני הגויים. הרי שלדברי אמימר, שהלכה כמותו, אין אנו סומכים גם על זה, אף שיש לומר, שהם מדייקים יותר (סמ"ע סעיף קטן ו). והוא הדין לדין המלכות. ואף על פי ש"דין המלך – דין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יותר בעניין יודע לטעון ולסתור טענת המערער (מגיד משנה בשם רמב"ן). (48) כלומר, ומה זה ענייך, הרי אינך בעל דבר כאן. (49) שאף שהתנה מפורש: בלי אחריות, ואין הלוקח יכול לתבוע ממנו מבחינה הלכתית, – אין הוא נקי מבחינה מוסרית. (50) במתנה, אין הנותן יכול לטעון כן, שהרי לא הפסיד המקבל כלום (רמ"א רכו סעיף א).

י. **רְאוּבֵן שֶׁמָכְרוּ שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵא בְּאֶחָרִיּוֹת, וְחִזְרָה וְלִקְחָהּ מִשִּׁמְעוֹן בְּאֶחָרִיּוֹת, וּבָא בְּעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן לְטָרֵף אֹתָהּ מִמֶּנּוּ⁵² - אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר עַל שִׁמְעוֹן⁵³; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁלֵא קָבַל עָלָיו אֶחָרִיּוֹת לְשִׁמְעוֹן, אֶחָרִיּוֹת עֲצָמוֹ קָבַל⁵⁴, שְׁלֵא יִהְיֶה הוּא הַמוֹכֵר וְהוּא הַמוֹצִיא⁵⁵ לְעֲצָמוֹ. אֲבָל אִם בָּא⁵⁶ בְּעַל חוֹב שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִיהֶם⁵⁷ וְטָרֵף מִיַּד רְאוּבֵן - חִזְרָה בְּכָל הַדְּמִים עַל שִׁמְעוֹן⁵⁸; מִפְּנֵי שִׁמְעוֹן קָבַל לוֹ הָאֶחָרִיּוֹת⁵⁹, וְרְאוּבֵן לֹא קָבַל לְשִׁמְעוֹן אֶחָרִיּוֹת שֶׁל אֲחֵרִים כָּלֵל.**

(51) כתובות צא-צב. (52) מראובן. (53) כרבא, ולא כרמי בר חמא (שם). (54) כן גירסת הרי"ף שם: "נהי דאחריות דעלמא לא קביל עליה, אחריות דנפשיה מי לא קביל עלוייה". כלומר: "אף על פי שאחריות לאחרים לא קביל עליו ראובן כלפי שמעון – אחריות של עצמו האם לא קביל עליו? – וודאי שכן קביל. (55) כלומר, הוא עצמו מכר לשמעון ועתה כשטרפיה בעל חובו יוציא המעות משמעון ונמצא שמעון מפסיד – וודאי שאחריות כזו קביל ראובן ואם כן צריך להחזיר המעות לשמעון. ולפיכך דין הוא שאינו יכול לחזור ולתבוע משמעון כי "אפוכי מטרתא למה לי", כלומר, למה לתבוע משמעון המעות ושוב להחזיר לו מיד? (56) בהמשך הסוגייה (שם): "ומודה רבא וכו'". (57) "אביו של ראובן" (מגיד משנה). (58) ואין אנו אומרים שבעל חוב של יעקב דינו כבעל חוב של ראובן עצמו. (59) ולכן, הוא צריך להחזיר את דמי הקנייה לראובן אחרי שהתופס לא בא מחמת ראובן עצמו.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים¹

(1) נתבארו בו משפטי מחלוקת שיש בין המוכר והלוקח בדמים, והלוקח שאינו יודע (ממי מכר או) ממי לקח, וכן כל מחלוקת שיהיה ביניהם אי זה דבר נקח או נמכר, וכן אם אירע מום במקח ולא נודע אם ברשות מוכר או ברשות לוקח.

א. **הַמְּבַקֵּשׁ לְקַנּוֹת מִחִבְרוֹ מְקַח, מוֹכֵר אוֹמֵר: בְּמֵאֵתִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְהִלּוּקְחָם אוֹמֵר: אֵינִי קוֹנֶה אֲלָא בְּמִנְהָ, וְהִלְךְ זֶה לְבֵיתוֹ וְזֶה לְבֵיתוֹ, וְאַחַר פָּךְ נִתְקַבְּצוּ וּמִשָּׁף זֶה הַחֲפֵץ סֵתָם: אִם הַמוֹכֵר הוּא שֹׁתֵבַע הִלּוּקְחָם וְנָתַן לוֹ הַחֲפֵץ - אֵינּוּ נוֹתֵן אֲלָא מִנְהָ; וְאִם הִלּוּקְחָם³ הוּא שֹׁבֵא וּמִשָּׁף זֶה הַחֲפֵץ סֵתָם - חֵבֵב לָתֵן מֵאֵתִים.**

(2) תוספתא (קידושין פ"ב בסוף), ומביאה הרי"ף כצורתה

שִׁינְיָרַע לָהֶם עַד שִׁינְיָרַע הַשְּׂמִשְׁמִין לְמָקוֹם פְּלוּנִי, וְנִפְסַק³⁶ הִנְהַר שֶׁהָיוּ מוֹלִיכִין בוֹ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: זֶה אֲנִסְ שִׁאֲנִנוּ מְצוּי, וְאֵין חֵבִין לְהוֹלִיף שִׁמְשָׁמִין אֵלוֹ עַל גְּבִי בְּהֵמָה עַד אוֹתוֹ מְקוֹם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזַה.

(34) גיטין שם. (35) [כנראה שתפקידם היה לא רק ההולכה בנהר, אלא גם ההעברה ביבשה ועליהם היה להביא את השומשמן למקומם המיועד, ולרשותם עמדו גם הספינות וגם בהמות. שאם לא כן, אין מקום לטענות אליהם שיוליכו על גבי בהמה, ורש"י שם פירש שהתנאי היה עם המוכרים ולא עם המלחים]. (36) בגמרא שם מובא שנעשה סכר בתוך הנהר, ועיין רש"י שם דיבור המתחיל איסתכר נהר מלכא.

ח. **הַמוֹכֵר קֶרְקַע³⁷ לְחִבְרוֹ, וְהִתְנָה הַמוֹכֵר³⁸ שְׁלֵא יִהְיֶה עָלָיו אֶחָרִיּוֹת, אֲפִלוּ נוֹדַע³⁹ בְּנֹדָא שְׁזוֹ הָאֶרֶץ גְּזוּלָה וְיִצְאָת מִיַּד הַלּוֹקֵחַ - אֵין הַמוֹכֵר חֵיב כָּלוּם. וְאֵין צָרִיף לומר⁴⁰ אִם בָּא בְּעַל חוֹב וְטָרֵף, שִׁאֲנִנוּ מִחִזְרֵי לוֹ כָּלוּם. שֶׁכָּל תְּנָאֵי שִׁבְמָמוֹן קָיָם⁴¹.**

(37) בבא בתרא מד: (38) ולולא התנאי, חייב המוכר באחריות, לפי שאחריות טעות סופר היא (למעלה הלכה ג). (39) כרב זביד ולא כרב פפא (בבא בתרא שם), וכן הכריע הרי"ף שם. ובפרק ט"ז מהלכות עדות הלכה ד נראה מדברי רבינו שאם הוציאו המקח מן הלוקח בערעור של גזילה חוזר הוא לתבוע מהמוכר, וכדעת רב פפא. וכבר הרגיש בסתירה זו הכסף-משנה שם. והלחם משנה שם ניסה לפרש בדברי רבינו כאן שככה התנה המוכר: "שלא יהיה עליו אחריות אפילו נודע (כלומר, אפילו ייודע) שזו הארץ גזולה" – ויצאת מיד הלוקח, אין המוכר חייב כלום". ולפי זה אין סתירה בדברי רבינו: הוא פוסק כרב פפא, וכאן – כשהתנה כן מפורש. אבל ראה להלן הלכה ט. (40) שהרי כאן אין הטענה הנוכרת, שמקח טעות הוא ושמוכר לו דבר שאינו שלו. (41) שהרי הלוקח קיבל את התנאי והסכים לו (גמרא שם).

ט. **רְאוּבֵן שֶׁמָכְרוּ⁴² שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵא בְּאֶחָרִיּוֹת⁴³, וּבָא לְוִי וְהוֹצִיאָהּ⁴⁴ מִיַּד שִׁמְעוֹן, אִם רָצָה⁴⁵ רְאוּבֵן לְעֲשׂוֹת דִּין⁴⁶ עִם לְוִי - עוֹשֶׂה⁴⁷, וְאֵין יָכוֹל לְוִי לומר לוֹ: מַה לִּי וְלָךְ? וְהָרִי אֵין עָלֶיךָ אֶחָרִיּוֹת⁴⁸! שֶׁהָרִי רְאוּבֵן אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שִׁיְהִיָּה לְשִׁמְעוֹן תְּרַעַמָּת עָלָי⁴⁹, שֶׁהָרִי הַפְּסִיד בְּגִלְלֵי⁵⁰.**

(42) בבא קמא (ח:), בבא מציעא (יד). וכתובות (צב-צג). (43) כ"איכא דאמרי" שם. וכל שכן אם מכר באחריות. (44) בטענת גזילה. ורבינו לשיטתו למעלה (הלכה ח) שאף באופן זה אין המוכר חייב כלום (וראה למעלה הלכה ח. ובגמרא שם: "ובא בעל חוב וטרפה" ועיין באבן האזל). (45) אבל אינו מחוייב לעשות זאת אלא הלוקח מתדיין עם המערערין, ראה למעלה הלכה ב. (46) להופיע כבעל דבר (ועיין סמ"ע סימן רכו, סעיף קטן א), ולאדם זר, כידוע אין רשות להופיע כבעל דבר, כי אם בהרשאה. (47) והוא בקי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁפַפְרֶתָּ בִּי וְנִשְׁפַּעְתָּ לִי, וְהוּא אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - חֵיב לְשֵׁלֶם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, מִפְּנֵי שְׁעֵבֶר עֲבָרָה¹².

10) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא קמא קג:).
11) והודה שנשבע על שקר. והוא-הדין אם נודע לב"ד על-ידי אחרים שנשבע לשקר, שגם כן מחייבים אותו לשלם לכל אחד ואחד (ש"ך שם ס"ק ז). 12) כן אמרו בבבא-קמא שם: ". . . דאישתבע - מה לי לקח, מה לי גזל", כלומר אם נשבע לשקר - אין הבדל בין לקח לגזל, שכשם שבגזל קנסוהו חכמים וחיבוהו לשלם לכל אחד ואחד (פ"ד מהלכות גזילה הלכה ט), כן בלקח ונשבע לשקר, קנסוהו חכמים, מפני שעבר עבירה.

ד. נֶאֱמַן¹³ בַּעַל הַמְקָח לֹא מְכַרְתִּי לְזֶה מְכַרְתִּי לְזֶה מְכַרְתִּי לְזֶה לֹא מְכַרְתִּי. אֵימָתִי? בְּזִמְן שֶׁהִמְקָח יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ¹⁵; אֲבָל אִם אֵין הַמְקָח יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - הֲרִי הוּא עַד אֶחָד בְּלִבְדוֹ. וְדִינוֹ בְּעֵדוּת זוּ פְּדִין פֶּל אָדָם¹⁶, שֶׁהֲרִי אֵינוֹ נוֹגֵעַ בְּעֵדוּתוֹ. לְפִיכָף¹⁷, אִם נָטַל הַדְּמִים מִשְׁנֵימָם, וְנָטַל מֵאֶחָד מִדְּעוֹתוֹ וּמֵאֶחָד בַּעַל פְּרָחוֹ, וְלֹא יָדַע¹⁸ מִמֵּי נָטַל מִדְּעוֹתוֹ וּמִמֵּי נָטַל בַּעַל פְּרָחוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה הַמְקָח בְּיָדוֹ בֵּין שֶׁהָיָה שְׁנִינְהוֹ תוֹפְסִין בּוֹ¹⁹ - אֵין פָּאן עֵדוּת פְּלִל, וְכָל אֶחָד מֵהֵן²⁰ נִשְׁפַּע בְּתַקְנַת חֲכָמִים²¹ בְּנִקְיַטת הַפְּעִין²², וְנֹטַל חֲצֵי הַמְקָח וְחֲצֵי דְמִים.

13) קידושין עג"ד מתוספתא בבא-מציעא פרק א.
14) כשיש שנים המעוררים על המקח, וכל אחד טוען שלו נתרצה המוכר למכור. והמדובר כששניהם נתנו לו כסף, אלא שאחד נתן מודעת המוכר ואחד בעל-כרחו, ראה להלן.
15) "ואז הוא נאמן מטעם מגו, דאי בעי אמר (= שאם רוצה אומר) לא מכרתי, אי נמי (=או) חזרתי וקניתי" (רבינו חננאל בתוספות הרא"ש לקידושין שם, וכן הוא ב'תוספות' שם בשם ר"ת). "ואם קיבל המעות מאחד מהם, והוא אומר לא נתרציתי אלא לאחד - מגו במקום עדים הוא, דאנן סהדי (= אנחנו עדים) שלאותו שנתן המעות - נתרצה" (רבינו חננאל ור"ת שם ושם). וכן נראה להלן, שכל ההלכה הזאת עוסקת באופן שקיבל כסף משניהם. 16) כן הוא בתוספתא שם (צוקרמנדל עמוד 37218): "אם אין המקח יוצא מתחת ידו, הרי הוא כאחד מכל אדם", כלומר הרי הוא כעד-אחד אחר. ונאמנות של בעל מקח אין לו, שהרי אין המקח בידו ואין לו מגו, ראה הערה הקודמת, וכן פירשו ה'תוספות' בבא-מציעא ב: מה שהקשו שם בדין שנים או חזים במקח, זה אומר לי מכר וזה אומר לי מכר - "וליחזי וזוי ממאן נקט" (= נשאל למוכר ממי קיבל כסף) ואע"פ שאין מקחו בידו, יהא נאמן כעד אחד ויחייב את האחד שבועה מן התורה, כדין עד אחד, והשני יפטר משבועה, לפי שהעד מסייעו. ועיין ראב"ד. 17) [כלומר, מכיון שכל הנאמנות היא ביד המוכר: או מטעם מגו (אם מקחו בידו), או מטעם עד אחד (אם אין מקחו בידו), ולכן זה המוכר מעיד עליו לזכותו נוטל חלקו בלי שבועה, והשני נשבע שבועת התורה - מכיון שכן אם אין כאן

(שם פרק ראשון). 3) ראה למעלה (פ"א הלכה ח) שאם עשה מעשה הקנין בפני המוכר, אין צורך שהמוכר יאמר לו: לך עשה קנין.

ב. הַלּוֹקַח מֵאֶחָד מִחֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם, וְכָל אֶחָד מֵהֵן תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְאֹמֵר: אֵנִי הוּא בַּעַל הַמְקָח, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִמֵּי מֵהֵם לָקַח - מִנֵּיחַ דְּמֵי הַמְקָח בֵּינֵיהֶם⁵ וּמִסְתַּלֵּק⁶, וְיִהְיֶה הַדְּמִים מִנְּחִין עַד שְׂיֻדּוֹ אוֹ עַד שְׂיָבוֹא אֱלֵיהֶם⁷. וְאִם הוּא חָסִיד⁸ - נּוֹתֵן דְּמִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, פְּדִי לְצֵאת יָדֵי שְׂמִימִים⁹.

4) ביבמות קיח: במשנה נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא בגזל אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה גזל, וכל אחד אומר אותי גזל. ודעת רבי עקיבא שחייב להחזיר לכל אחד ואחד מהתובעים, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות גזילה הלכה ט. והטעם בזה, שקנסוהו חכמים מפני שעבר עבירה וגזל. אבל במכר מודה רבי עקיבא שאינו חייב לשלם לכל אחד ואחד (יבמות שם), שהרי לא עבר עבירה. 5) כלומר: מניחם בבית-הדין לפני בעלי הדין, באופן שלא יוכלו לקחת, כי הלוקח אחראי לכסף לבל יבוא ליד זה שאינו שלו, וזה שהוא שלו יפסיד (מגיד-משנה על-פי הגמרא בבא-מציעא לו:). ולהלן פ"ה מהלכות שאלה ופקדון הלכה ד, בשנים שהפקידו אצל אחד, כתב רבינו שהכסף יהא מונח אצל הנפקד עד שידורו. ובנידון שלנו, לא מבורר מתוך דברי רבינו אם מניחו אצלו או מניחו בבית הדין. וראה בש"ך סימן רכב ס"ק ה. ודעת רש"י בבבא-מציעא שם שמניחו בידו. 6) כלומר: מסתלק מהמשך הדין, והכסף מונח אצלו (כדעת רש"י) או שמסתלק מכל הענין והכסף מונח בבית-הדין כנ"ל. 7) כי הוא יהיה מברשו של משיח, והוא גם יברר את כל הספקות. 8) העושה לפני משורת הדין (פ"א מהלכות דעות הלכה ה). 9) היינו מבחינה מוסרית בלבד ולא מבחינה משפטית. ומקור הדברים בבא-מציעא (לו:): "אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם, או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא, נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו". ואמרו שם בגמרא, שהמשנה מדברת בבא לצאת ידי שמים - הרי שלא רק בגזל (כשלא תבעו ממנו) חייב לצאת ידי שמים (ראה בפ"ד מהלכות גזילה הלכה י) אלא אפילו בפקדון, צריך לתת לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים (כסף-משנה). ובבבא-קמא קג: אמרו: "מעשה בחסיד אחד שלקח משני בני אדם ולא היה יודע מאיזה מהן לקח, ובא לפני רבי טרפון. אמר לו, הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק. בא לפני רבי עקיבא, אמר לו אין לך תקנה עד שתשלם לכל אחד ואחד". ובתוספות שם (קד. ד"ה שכבר) כתבו שפלוגתא זו ב'לצאת ידי שמים" (שהרי לפי הדין הכל מודים שמניח דמי המקח ביניהם ומסתלק) שרבי טרפון פוטר אפילו לצאת ידי שמים, ורבי עקיבא מחייב - והלכה כרבי עקיבא (הגר"א סימן רכב ס"ק ג).

ג. לָקַח מְקָח מֵאֶחָד מִחֲמִשָּׁה¹⁰ בְּנֵי אָדָם, וְכָפַר בּוֹ וְנִשְׁפַּע עַל שְׁקָר, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה¹¹ וְהָרִי הוּא רוֹצֵחַ לְשֵׁלֶם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְאֹמֵר: אֵנִי הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. אָמַר לְחַנּוּנִי²⁹: תֵּן לִי בְדִינָךְ פְּרוֹת, וְנָתַן לוֹ³⁰, וְהָרִי הַפְּרוֹת מִנְחִין בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים³¹, וְהַחֲנּוּנִי תוֹבֵעַ אֶת הַדִּינָר³², וּבַעַל הַבַּיִת אֹמֵר לוֹ: נָתַתִּי לְךָ הַדְּמַיִם וְהַשְּׁלֶכֶת אוֹתָם לְתוֹךְ כִּסֵּף - הָרִי הַלּוֹקֵחַ נִשְׁבַּע כְּתַקְנַת חֲכָמִים³³ בְּנִקִּיטַת חֲפִין³⁴ וְנוֹטֵל הַפְּרוֹת³⁵, הוֹאִיל וּכְבָר יִצְאוּ מִרִשׁוֹת הַמוֹכֵר וְהָרִי הֵן בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. וְאֵלוּ הֵיוּ בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקֵחַ, הִיָּה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁶ וְנִפְטָר³⁷; וְאֵלוּ הִיָּה³⁸ עֲדִין בְּרִשׁוֹת הַחֲנּוּנִי³⁹, הִיָּה נִשְׁבַּע הַסֵּת וְיִשְׁאָרוּ פְּרוֹתָיו אֲצֵלוֹ.

(29) משנה (שבועות מה). לפי פירוש רבי יהודה בברייתא (מח.), ובהתאם לגירסת הרי"ף ופירושו, וראה להלן את הפרטים. (30) המוכר נתן את הפירות ללוקח, וזה הגביהם וקנאם, אלא שעדיין לא הספיק להעבירם לרשותו והניחם ברשות הרבים (מגיד-משנה). (31) במשנה לא הוזכר כלל מקום הנחת הפירות, ובברייתא לפי גירסתנו – מביא דברי רבי יהודה: "אימתי, בזמן שהפירות צבורים ומונחים", אבל הרי"ף מוסיף שם: "ברשות הרבים". (32) אבל מודה המשנה הפירות ללוקח, ראה להלן הלכה ב. (33) במשנה שם: "נשבע בעל הבית", ואין לפרשה בשבועת היסט (כמו שפירש"י שם) שהרי היא נתקנה על-ידי חכמי הגמרא (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג), ועיין 'תוספות' שם מח. ד"ה נשבע – אלא שבועת המשנה היא ככל יתר הנשבעים ונוטלים (שם במשנה), מפני שהלוקח הוא המוחזק, והחננוני רוצה להוציא ממנו הכסף, וגם הפירות שלו הם, שהרי החננוני עצמו מודה שמכרם ללוקח. ומפני שאין הפירות ברשותו ממש, נשבע הוא ונוטלם. ועיין רש"י שם. (34) כי זהו ההבדל בין שבועת המשנה שהיא כדוגמת שבועה מן התורה, לבין שבועת היסט שהיא קלה ממנו (פ"א מטוען ונטען הלכה ב.). (35) הלוקח, אחרי שנשבע, נוטל את הפירות ממקום שהם מונחים ברשות הרבים, כדין כל "הנשבעים ונוטלים", ומה שלא הכניסה המשנה אף הלכה זו למסגרת של "נשבעים ונוטלים" היא מפני שהלכה זו שונה קצת מן הקודמות, שהרי כאן הלוקח אינו "נוטל" ממש, שהרי אינו לוקח ישר מן החננוני אלא מרשות הרבים, ואין זו נטילה ממש מחבירו (ר"ן), אך הרז"ה מסיק מאי-שלוה הלכה זו במסגרת זאת, שכאן לפנינו נושא רגיל של "נשבעים ולא משלמים", ובהתאם לזה הוא מפרש אחרת את כל הסוגיא. (36) היינו, רק שבועת היסט, שהרי המוכר נחשב "כמוציא מחבירו", ולכן אין כאן לא שבועת התורה ולא שבועת המשנה, אלא שבועת היסט בלבד כדין כל כופר-הכל. (37) ולא צריך לשלם את הדינר ולא להחזיר את הפירות. ברייתא בשבועות מח. וכן הוא בתוספתא (שבועות פרק ו'): "אם היתה יוצאת מתחת יד אחת מהן – המוציא מחבירו עליו הראיה". (38) בדפוס רומי: היו. (39) תוספתא (שם).

ח. נָתַן הַלּוֹקֵחַ⁴⁰ דִּינָר לְחַנּוּנִי, וּבָא לְטַל פְּרוֹת הַמְּנַחֲיִין בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְאָמַר הַחֲנּוּנִי: דִּינָר זֶה שְׁנָתַתְּ לִי עֲכָשׁוּ הוּא דְמֵי פְרוֹת שְׁכָבֵר נָתַתִּים לְךָ וְהוֹלַכְתָּם לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, אֲבָל פְּרוֹת אֵלוּ הַמְּנַחֲיִין

עדותו של המוכר, כגון שאינו יודע – נשבעים שניהם שבועת המשנה בתקנת חכמים]. (18) כגירסת רבינו חננאל בבבא-מזיעא שם, וכן הוא ב'תוספות' שם. (19) [הרי"ף בבבא-מזיעא שם מפרש שסוגיית הגמרא שם סוברת שבמקח וממכר מדובר כשהמקח עודנו ביד המוכר, ואילו לדעת ר"ח המדובר כשהוא ביד הלוקחים. ורבינו צירף את שתי השיטות]. (20) [אף-על-פי שכן הנוסחא גם בדפוס רומי וגם בכ"י תימן, וכן הועתק בשו"ע חו"מ (סימן רכב ס"א) – נראה שיש להגיה כאן: "...בין שהיו שניהן תופסין בו [ו]אין כאן עדות כלל – (ו)כל אחד מהן נשבע וכו'". שלפ"ז אין הדגשת החידוש במה שאין כאן עדות כלל, שהרי דבר פשוט הוא: אם אינו יודע – אינו עד, אלא עיקר החידוש ששניהם נשבעים כתקנת חכמים, בניגוד לאופן הראשון, כשהמוכר יודע, שהאחד נשבע שבועת התורה והשני נוטל בלי שבועה, ראה למעלה הערה טו]. (21) בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז, לגבי שנים ואחזים בכלי, זה אומר כולו שלו וזה אומר כולו שלו, כתב רבינו ש"כל אחד משניהם נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו ויחלוקו, ושבועה זו תקנת חכמים היא כדי שלא יהיה כל אחד תופס בטליתו של חבירו ונוטל בלא שבועה". (22) שאוחז בספר-תורה או חפץ קדוש אחר בעת השבועה. ואף-על-פי שאין שבועה זו מן התורה, דינה לענין 'נקיטת חפץ' כשבועת התורה כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב.

ה. הָרִי שִׁטְעָן²³ עַל חֲבֵרוֹ וְאָמַר 'מְכַרְתָּ לִּי, וְזֶה אוֹמֵר 'לֹא מְכַרְתִּי, או 'מְכַרְתִּי וְלֹא נָתַתְּ לִי דְמַיִם'; או שִׁטְעָן הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר שְׁנָתַתְּ הַדְּמַיִם וְעַדִּין לֹא מְשַׁף, או 'מְשַׁכְתִּי וְלֹא רָאִיתִי מוֹם זֶה', וְהַמוֹכֵר אוֹמֵר לוֹ 'הוֹדַעְתִּיו לְךָ'; או שִׁטְעָן אֶחָד מֵהֶם 'כֶּף יְכַף תִּנְאִי הִיָּה בְּיַנְיָנוּ, וְהָאֶחָד אוֹמֵר 'לֹא הִיָּה שֵׁם תִּנְאִי פִלְלִי - בְּכָל אֵלוּ הַטְּעָנוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ²⁴ עָלָיו הַרְאָה.

(23) מלוקט ממקומות שונים בש"ס, ובעיקר במסכת שבועות (פרק שבועות הדיינין), וירושלמי שם פרק כל הנשבעים. (24) כלל ידוע בספרות התלמודית.

ו. לֹא הִיָּתָה שָׁם רָאָה - נִשְׁבַּע הַכּוֹפֵר²⁵ שֶׁמְבַקְשִׁין לְהוֹצִיא מִדָּו, שְׁבוּעַת הַסֵּת²⁶. וְאִם הוֹדָה בְּמִקְצַת הַטְּעָנָה²⁷, או שִׁישַׁע עָלָיו עַד אֶחָד²⁸ - נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, כִּשְׁאָר הַטְּעָנוֹת פְּלִין.

(25) בכל התביעה, ואינו מודה כלום. (26) ביאור המלה "היסת" – עיין בפ"ב מהלכות אישות הלכה כא הערה צב. ומקור שבועה זו במסכת שבועות (מ:): מימרא של רב נחמן: "ומשביעין אותו (את הכופר-הכל) שבועת היסט", אף-על-פי שמן התורה הוא פטור משבועה. והוא גם נותן טעם לדבר "חזקה אין אדם תובע אלא-אם-כן יש לו". ואין בה נקיטת חפץ (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג.). (27) כגון שטענו ממנו כך וכך דמים או חפצים, והוא הודה בחלק מהם, כתובות יח. ובבא-מזיעא ג. (28) שבועות מ:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ עַל וְלֹד הַפְּרָה⁶², אֲבָל עַל וְלֹד הַשְּׁפָחָה אֵינּוּ נִשְׁבָּע אֲלָא הֶסֶת; שְׂאִין נִשְׁבָּעִין⁶³ בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ עַל הַעֲבָדִים וְלֹא עַל הַקְּרָקְעוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן⁶⁴.

(50) משנה בבא-מציעא ק. (51) בשו"ע (חומ"ר רכג ס"א): "המחליף פרה בחמור, ומשך בעל הפרה את החמור, ועדיין הפרה בביתו וילדה" שכן הוא דין קנין החליפין (למעלה פ"ה ה"א). ולפיכך יתכן שזה אומר איני יודע וזה אומר איני יודע (להלן הלכה יא), אבל בקנין משיכה איך יתכן שהלוקח אינו יודע, הלא משך אותה וראה אם ילדה או לא ילדה. אולם בשפחה הנקנית בכסף (למעלה פ"ב ה"א בעבר כנעני, והוא הדין בשפחה כנענית) יתכן דבר זה בקנין כסף, ראה להלן. (52) הכנענית. וכאן לא כתב "המחליף" לפי שהיא נקנית בכסף (ראה למעלה) והיא עדיין ברשות המוכר, ומתוך כך לא ראה הלוקח אם ילדה לפני המכירה או לאחריה (עיין רש"י שם). (53) לפני שמשך את החמור. ובשו"ע שם: "וטען בעל הפרה שילדה קודם שמכר החמור". ובשפחה: "המוכר אומר שילדה קודם שקיבל המעות". (54) בשו"ע: "ובעל החמור אומר, אחר משיכת החמור ילדה", ובשפחה - אחרי קבלת המעות, כנ"ל. (55) כלומר, לא רק כששניהם טוענים "ודאי", או אפילו כששניהם טוענים "שמא" - המוציא מחבירו עליו הראיה, כרבנן דסומכוס (בבא-מציעא שם, וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות נזקי ממון הלכות ב"ג, ו), כיון שהפרה ברשות המוכר, ומה שאמר (להלן הלכה יא) שאם שניהם, המוכר והלוקח, טוענים שמא, דנים דין חלוקה, זהו רק כשאינו ברשות אחד מהם, ואילו כאן מדובר כשהוא ברשות המוכר, שהרי רק להלן בסמוך כתב "אע"פ שהפרה עומדת באגם וכו'" - משמע שלפני כן, המדובר כשהיא ברשות המוכר (סמ"ע סימן רכג ס"ק ב) - אלא אפילו אם הלוקח טוען "ודאי" והמוכר טוען "שמא" - דין הוא שהמוציא מחבירו עליו הראיה. (56) יוצא מתוך השקלא-וטרוא בגמרא. (57) מקום מרעה, והכוונה: רשות נייטרלית. (58) קרן זוית ברשות הרבים, והוא-הדין לרשות הרבים ממש, אלא שהנהוג הוא לקיים משא ומתן בסימטאות (תוספות' שם ד"ה וליחזי ברשות דמאן קיימא). (59) שהיא "חזקת מרא קמא" - כלומר, אף שאינו מוחזק בזה עתה בשעת הדיון - אנו מתחשבים עם החזקה הקודמת טרם שנוצר הדיון. (60) כיון ששניהם טוענים "ודאי". ואם טוענים "שמא" - יחלוק, כדלהלן הלכה יא. (61) ברייתא בבבא-קמא צו: ולדעת רש"י שם (ד"ה ישבע המוכר), שבועה זו היא שבועת "מודה במקצת", שהרי המוכר מודה בפרה ללוקח וכופר בוולד. ומכיון שהפרה עומדת באגם, אין זה "הילך" שהוא ככופר הכל (להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג) - כמו שאמרו בבבא-קמא קה: שאין זה "הילך" (ט"ז סימן רכג סעיף א). (62) שהיא מטלטלין. (63) ברייתא (שם) כחכמים, ולא כר"מ. (64) פ"ה הלכה א. ושם מבואר ששבועת היסט נשבעים עליהם.

יא. זה אומר 'איני יודע', וזה אומר 'איני יודע',

בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים לֹא מְכַרְתִּים לָךְ - הָרִי הַחֲנוּנִי נִשְׁבָּע בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ⁴¹ שְׂכָף הָיָה הַדָּבָר, וּמְחִזִּיר פְּרוֹתָיו לְחֲנוּנִי⁴²; שֶׁהָרִי לֹא הוֹדָה⁴³ לוֹ שֶׁמְכָרְךָ לוֹ מֵעוֹלָם. וְאִלוֹ הָיוּ בְּחִנּוּתוֹ, הָיָה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֶת, כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרְנוּ.

(40) המשך המשנה שם, וכרבי יהודה בברייתא, וכפירוש הרי"ף, ועיין פה"מ לרמב"ם למשנה ד. (41) כדין שבועה מתקנת חכמים, שצורתה דומה לזו של תורה. (42) אולי צריך להיות: "לחנותו" (כדלהלן בסוף הלכה ט). כלומר, החנווני מחזיר לעצמו - לחנותו, את הפירות הנמצאים ברשות הרבים. (43) אחרי שהמוכר אינו מודה במכירתם, והם אינם עדיין ברשות הלוקח, הרי זה נחשב כאילו הם עדיין ברשות החנווני (כסף-משנה). ובנוגע לכסף, הרי הלוקח הוא התובע ורוצה להוציא מהחנווני, ואם כן טענתו של החנווני עדיפה יותר, ולכן הוא נשבע ונוטל הפירות מרשות הרבים.

ט. וכן הדין⁴⁴ בנותן דינר לשלחני לטל מעות⁴⁵, בזמן שהמעות צבורין⁴⁶ ברשות הרבים: אם השלחני הודה שמכרן ועדין⁴⁷ לא נטל הדינר - נשבע הלוקח⁴⁸ בנקיטת חפץ שנתן ונוטל המעות; ואם לא הודה⁴⁹ שמכרן לו, אף על פי שמודה שקלח ממנו דינר עתה, וטוען שדינר זה דמי המעות שקבר הוליקן הלוקח לתוף ביתו - הרי השלחני נשבע בנקיטת חפץ, ויחזיר מעותיו לחנותו.

(44) המשך המשנה (שם). (45) מטבעות קטנות, שיש מהן שש בדינר כסף. (46) כלומר, שהשולחני נתן המעות ללוקח, וזה הגביהם ושמם ברשות הרבים (מגיד-משנה), ורבינו קיצר בפרטים, שאין כאן אלא חזרה על הדינים הקודמים. (47) אלא שטוען שעדיין לא נטל את הדינר. (48) כמו לעיל. ולכאורה יש כאן חזרה על הדין הקודם? ובגמרא הסבירו כפילות זו שיש בה חידוש. והוא, שאפשר היה להעלות על הדעת, שרק בפירות אומרים שהלוקח חייב שבועה, מפני שלפעמים נותן המוכר מיד את הפירות ללוקח, טרם שקיבל את המעות, מחשש שמא ירקבו הפירות, אם ישהה אותם בידו, ולכן כופלת המשנה הלכה זו, להורות לנו, שעיקרון זה קיים אף באופן שיש חשש זה. (49) וכאן הלוקח הוא התובע, שהוא תובע את הפירות, או את המעות, המונחים ברשות הרבים.

י. המחליף⁵⁰ פרה בחמור וילדה⁵¹, וכן המוכר שפחתו⁵² וילדה, זה אומר 'עד שלא מכרתי ילדה'⁵³, וזה אומר 'משלקחתי ילדה'⁵⁴, אפילו אמר המוכר 'איני יודע' - על הלוקח⁵⁵ להביא ראיה. אף על פי⁵⁶ שהפרה עומדת באגם⁵⁷ והשפחה עומדת בסמטא⁵⁸, הרי הן בחזקת המוכר⁵⁹ עד שביא הלוקח ראיה⁶⁰. לא הביא ראיה - ישבע המוכר⁶¹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַחֲמוֹר אֶת הַפֶּרָה, וְלֹא הִסְפִּיק בְּעַל הַפֶּרָה לְמַשֵּׁךְ
זֶה הַחֲמוֹר⁷⁹ עַד שְׁמַת הַחֲמוֹר - עַל בְּעַל הַחֲמוֹר
לְהֵבִיא רְאֵיהָ⁸⁰ שֶׁהִיא חֲמוֹרוֹ קָיָם בְּשַׁעַת מְשִׁיכַת
הַפֶּרָה. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

75) מימרא של שמואל (כתובות עו:), והרי"ף שם הביא יש
מי שאומר, שאין הלכה כשמואל. אך, אחרי שקלא-וטריא
הוא מסיק שהלכה כמותו. (76) אם יש לקיים את המקח
או לבטלו, כגון שנמצא מום במקח, וספק הוא אם נולד
לפני הקנין או אחרי הקנין וכיוצא בזה. (77) היינו,
שהחפץ שעליו נתעורר הספק – נמצא בביתו, וראה להלך.
(78) ואז קונה גם בעל הפרה את החמור, מדין קנין
"חליפין", ראה למעלה פרק ה הלכה א. (79) אין הכוונה
למשוך לשם קנין, שהרי כבר נקנה לו בקנין חליפין
על-ידי-זה שבעל החמור משך את הפרה כנ"ל, אלא הכוונה
שלא הספיק להכניסו לביתו, והוא נשאר בבית בעל החמור.

80) מכיון שהיה החמור בביתו בזמן שנולד הספק. ואמנם
אם היה החמור בביתו של בעל הפרה, צריך בעל הפרה
ראיה. ומקור הלכה זו בכתובות עו: כדעת רמי בר יחזקאל
בשם שמואל, שכל שנולד הספק ברשותו – עליו להביא
ראיה. ולא כפירוש רש"י שרמי בר יחזקאל חולק על רב
יהודה אחיו, שאמר "על בעל החמור להביא ראיה", ואומר
שעל בעל הפרה להביא ראיה, לפי שהחמור עתה קנוי לבעל
הפרה – אלא כפירוש הרז"ה, שמה שאמר רמי בר יחזקאל:
"שנולד הספק ברשותו" היינו בעל החמור, שהחמור נמצא
בביתו וברשותו, ולדעת שניהם על בעל החמור להביא
ראיה, ואינם חולקים בדין אלא בטעם הדבר, וכן נראה דעת
הרי"ף שהביא דברי רב יהודה ובטעמו של רמי (כסף-
מסנה).

טו. מחט⁸¹ שְׁנִמְצָאת בְּעֵבִי בֵּית הַפּוֹסוֹת⁸² וְנִקְּבָה
אוֹתוֹ נִקְּבָה מִפְּלִשׁ⁸³, אִם נִמְצָא עֲלֶיהָ קֶרֶט דָּם⁸⁴ -
בְּיָדוֹעַ שָׂזוּ נְטִרְפָּה⁸⁵ קָדָם שְׁחִיטָהּ. לְפִיכָךְ, אִם
הִגְלִיד⁸⁶ פִּי הַמֶּכָּה - בְּיָדוֹעַ שָׂזוּ נְטִרְפָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים
קָדָם שְׁחִיטָהּ⁸⁷. לֹא הִגְלִיד פִּי הַמֶּכָּה - הֵרִי הַדָּבָר
סָפֵק, וְעַל הַטַּבַּח לְהֵבִיא רְאֵיהָ שְׁקָדָם לְקִיחָתוֹ
נְטִרְפָּה, שֶׁהֵרִי בְּרִשּׁוֹת⁸⁸ נוֹלַד הַסֶּפֶק; וְאִם לֹא
הֵבִיא⁸⁹ רְאֵיהָ - יִשְׁלַם הַדָּמִים לְמוֹכֵר, פָּמוּ שְׁבָאֲרָנוּ.

81) ברייתא, בכתובות שם. (82) חלק של הכרס קרוב
להמסס. ויש לו צורה של כוס, ומסביב לשפתו, שני כפלים
דבוקים זה בזה, ומתוך זה הבשר שם עב, וזהו "עובי בית
הכוסות". (83) משני הצדדים, מעבר לעבר. אבל אם אין
הנקב מפולש – כשרה (חולין ג.). (84) טיפת דם.
(85) טיפת הדם מעידה שהנקב נעשה קודם השחיטה,
והבהמה נטרפה. (86) עלה קרום דק על המכה. (87) ואם
שחט הלוקח תוך שלשה ימים אלו של הקנייה, הדבר ברור
שהיא היתה טריפה עוד ברשות המוכר, והוא מקח טעות.
(88) כלומר, בביתו ותחת ידו. וכמו שכתב למעלה בהלכה
יד. (89) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם).

וְאִינָם בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן⁶⁵ - יִחַלְקוּ. זֶה אוֹמְרִי⁶⁶
'בְּרִשּׁוֹתֵי יְלָדָה', וְהֵאָחֵר שׁוֹתֵק⁶⁷ - זָכָה הַטּוֹעֵן בְּנִלְדָה.

65) בבא-קמא שם בברייתא. ובזה אף חכמים מודים
לסומכוס, כיון שאין כאן חזקה בשעת הדין, ושני הצדדים
טוענים "שמא". ומה שאמרו בבבא-מציעא שם לדעת
חכמים שאף בעומדת באגם אמרו המוציא מחבירו עליו
הראיה, הוא לפי מה שחשבו לפרש המשנה בטענת "ברי
וברי", אבל בטענת "שמא ושמא" לא אמרו כן (הגר"א רכו
סק"ז, וכן דעת המגיד-משנה). וראה למעלה הלכה י.
(66) ברייתא בבבא-קמא שם. (67) והשתיקה נחשבת כהודאה
(תוספות' ב"ק שם ד"ה והלה שותק).

יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים⁶⁸, קָטָן וְגָדוֹל, או שְׁתֵּי
שְׂדוֹת, אֶחָת גְּדוֹלָה וְאֶחָת קְטָנָה, הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר
'גְּדוֹלָה לְקַחְתִּי', וְהַמוֹכֵר אוֹמֵר 'קְטָנָה הִיא שְׁלַחְתִּי'
- עַל הַלּוֹקֵחַ לְהֵבִיא רְאֵיהָ, או 'שִׁבַּע הַמוֹכֵר הֵסֵת⁶⁹
שְׁלֹא מִכֵּר אֶלָּא קָטָן.

68) משנה, בבא-מציעא ק. (69) ולא שבועת "מודה
במקצת" שהיא מן התורה, מפני שאין נשבעים לא על
הקרקות ולא על העבדים, ומפני שזה "הילך", שהרי את
הקטן שהוא מודה בו הוא מוסרו ללוקח, ומפני שאינו מודה
בזה שתובעו הלוקח והוא בכחינת: "טענו בחיטים והודה
לו בשעורים" (גמרא בבבא-מציעא שם). ומה שאמרו
במשנה שם: "ישבע המוכר", ושבועת המשנה אינה יכולה
להיות שבועת היסת – פירשו בגמרא שם בכמה אופנים.

יג. אָמַר הַלּוֹקֵחַ⁷⁰ גְּדוֹל לְקַחְתִּי, וְהַמוֹכֵר שׁוֹתֵק -
זָכָה הַלּוֹקֵחַ בְּגָדוֹל. וְאִם אָמַר הַמוֹכֵר⁷¹ 'אִינִי יוֹדֵעַ'⁷²
- עַל הַלּוֹקֵחַ לְהֵבִיא רְאֵיהָ⁷³, או נִשְׁבַּע הַמוֹכֵר הֵסֵת
שְׁאִינִי יוֹדֵעַ, וְאִין לִזָּה אֶלָּא קָטָן⁷⁴.

70) נלמד מדין שפחה שבהלכה יא. (71) משנה (שם)
כנוסחתה ולא כהכרעתה. (72) והלוקח טוען "ברי", וכל-
שכן אם גם הלוקח טוען איני יודע (מגיד-משנה).
(73) במשנה שם אמרו שבאופן זה זוכה הלוקח, משום
שהמשנה מדברת באופן שחייב שבועה דאורייתא (ראה
למעלה), וכלל הוא בדינו שכל החייב בשבועה דאורייתא
ואינו יודע, שאינו יכול להשבע – משלם. אבל רבינו מדבר
באופן שאינו חייב אלא שבועת היסת בלבד, ובשבועת
היסת לא אמרו "מתוך שאינו יכול לשבע משלם" (עיין
מגיד-משנה, והגר"א סימן רכג ס"ק ט בליקוט).
(74) במשנה (שם) שנינו עוד: "זה אומר איני יודע, וזה אומר
איני יודע – יחלוקו". ורבינו השמיט זאת, לפי שדין זה
שבמשנה אינו אלא לדעת סומכוס, כמו שאמרו בגמרא שם,
אבל לדעת חכמים – על הלוקח להביא ראיה, שהרי המוכר
מוחזק בלבד, וכמו שפסק רבינו למעלה בתחילת הלכה י.
ועיין מגיד-משנה.

יד. כֹּל מִי⁷⁵ שְׁנוֹלַד הַסֶּפֶק⁷⁶ בְּרִשּׁוֹת⁷⁷ - עֲלָיו לְהֵבִיא
רְאֵיהָ. בְּיָצַד? הַמַּחְלִיף פֶּרָה בְּחֲמוֹר⁷⁸, וּמַשֵּׁךְ בְּעַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. המוכר⁴⁴ לְחַבְרוּ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ מְקוֹם⁴⁵ אֲמַת מַיִם⁴⁶ לְהִשְׁקוֹת בָּהּ בֵּית הַשְּׁלֵחִין⁴⁷ - נוֹתֵן לוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ אִמָּה שְׂרָחְבָה שְׁתֵּי אֲמוֹת⁴⁸, וְאִמָּה מְכָאן וְאִמָּה מְכָאן⁴⁹ לְאֲגַפְיָה⁵⁰. וְאִם מְכָר לוֹ אֲמַת הַמַּיִם לְהִשְׁקוֹת בָּהּ בְּסִילוֹן⁵¹ - נוֹתֵן לוֹ אִמָּה שְׂרָחְבָה אִמָּה, וְיַחְצִי אִמָּה מְכָאן וְיַחְצִי אִמָּה מְכָאן לְאֲגַפְיָה.

(44) מימרא של רב יהודה בשם שמואל (בבא-בבא 44:).
(45) שבו יחפור לו הלוקח אמת מים. וראה סמ"ע (ריז, אות א).
(46) תעלה שחופרים באדמה וממשיכים בה מים, ונקראת אמה, מפני שעמקה אמה ('תוספות' שם ד"ה נותן לו).
(47) "שדה שעומדת בהר וצריך להשקותה, ואם אינו משקה נפסדת" (פירוש המיוחס לרש"י, מועד קטן ב. ד"ה שלחין), כלומר, שדה הזקוקה להרבה מים, וצריך, מלבד הגשמים, להשקותה גם בידיים. (48) תעלה שהרוחב שלה שתי אמות, שהלוקח יחפור לו עד שתי אמות רוחב. (49) מלבד שתי האמות של התעלה, עוד אמה אחת קרקע בשפת התעלה מזה, ואמה מזה, ביחד - ארבע אמות קרקע. (50) כלומר, לגדות הנהר. שצריך לתת לו קרקע משתי גדות הנהר, שאמת המים צריכה כתלים שלא יזיקו המים בקרקע המוכר, ושלא יתפשטו המים לצדדים ויפסידו הלוקח, ולזה נותן לו שתי האמות האלו (כסף-משנה להלן הלכה ח).
(51) צינור שמעבירים בו מים להשקות בהמות, או לכביסה, והיא אינה מנצלת הרבה מים, ולפיכך די לה באמה אחת.

ח. אֵלוּ הָאֲגַפִּין פְּעַל הַשְּׂדֵה נוֹטְעֵן⁵², אֲבָל אֵינוֹ זוֹרְעֵן⁵³; וְשֶׁהוֹרְעִים מִחֻלְחָלִין⁵⁴ אֵת הַקֶּרְקַע וּמְקַלְקְלִין אֵת אֲמַת הַמַּיִם. וְאֲמַת הַמַּיִם זֹאת שְׂפָלוֹ אֲגַפְיָה⁵⁵ - פְּעַל הָאִמָּה מְתַקֵּן בְּעֶפְרֹת אוֹתָהּ שְׂדֵה⁵⁶; שְׂעַל מְנַת פֶּן קָבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְהִיּוֹת אֲמַת הַמַּיִם בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ.

(52) נוטע אילנות, שהרי הוא מכר לו רק את הזכות להשתמש בקרקע זו, של גדות האמה, לחיזוק האמה, אבל לא מכר את הקרקע עצמה. (53) כרב נחמן בשם שמואל (בבא-בבא 44:), בניגוד לרב יהודה בשם שמואל, מפני שכלל הוא בתלמוד שהלכה כרב נחמן בידינו ממונות (הגהות מיימוניות). (54) שרשי נטיעות מעמיקים בקרקע, אך שרשי זרעים מתפשטים ברוחב תחת שפת האדמה, וחותרים תחתיה ומקלקלים אותה (רשב"ם ד"ה כ"ש נוטעו); ובשו"ע (סימן ריז סעיף ב) העתיק: "מלחלחין". כלומר, מכניסים וטיבות. (55) שהעפר על גדות האמה נתפזר וכלה. (56) לוקח עפר משאר השדה לתקן את האגפים (רשב"ם).

ט. הַמוֹכֵר⁵⁷ לְחַבְרוּ⁵⁸ דֶּרֶךְ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ: אִם דֶּרֶךְ יָחִיד מְכָר לוֹ - נוֹתֵן לוֹ שְׁתֵּי⁵⁹ אֲמוֹת וּמְחַצֵּה רֹחֵב, כְּדֵי שְׂעִמְדָה חֲמוּרָה⁶⁰ בְּמִשְׁאֵוֹ עַל אֲרֹף הַדֶּרֶךְ⁶¹. מְכָר לוֹ דֶּרֶךְ בֵּין עֵיר לְעֵיר⁶² - נוֹתֵן לוֹ רֹחֵב שְׂמוֹנֶה אֲמוֹת⁶³ בְּאֲרֹף הַדֶּרֶךְ. מְכָר לוֹ דֶּרֶךְ הַרְבֵּים⁶⁴ - נוֹתֵן לוֹ רֹחֵב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אֲמוֹת⁶⁵.

לו מפורש "גדול", משנה שם. ובוזה אפילו ר"ע מודה. אבל אם אומר לו "בית קטן" שהוא כאומר לו "בית סתם", כבר כתב רבינו למעלה שעושה ארבע אמות על שש. ומה שאמרו במשנה שם "בית קטן - שש על ח" - רבי ישמעאל היא (מגיד-משנה על-פי הר"י מיגוש). (25) בית עשוי למושב שרים ולא לתשיש, הלכך צריך להיות מרובע: עשר על עשר (רשב"ם ד"ה טרקלין). (26) ברייתא וגמרא שם: "תרבץ אפדני". והיינו גינה שלידי החצר. וראה רשב"ם שם, וברש"י שם ז. ד"ה תרביצא. (27) משנה שם. (28) כלומר, ביחד. ולפי"ז רפת או בית סתם, ששיעורם ארבע על שש - הרום הוא חמש. שחצי הרוחב הוא שתיים, וחצי האורך - שלש. וב"בית גדול", שמידתו שמונה על עשר, השיעור של הרום הוא - תשע: ארבע - חצי הרוחב, וחמש - חצי האורך.

ו. הַמוֹכֵר²⁹ מְקוֹם לְחַבְרוּ לְעֵשׂוֹת לוֹ³⁰ קְבוּרָה³¹, או הַמְקַבֵּל מִחֻבְרוּ³² לְעֵשׂוֹת לוֹ קְבוּרָה - עוֹשֶׂה מְעֵרָה³³, וּפּוֹתֵחַ לְתוֹכָהּ שְׂמוֹנֶה קְבָרִים³⁴: שְׁלֹשָׁה מְכָאן³⁵ וְשְׁלֹשָׁה מְכָאן³⁶ וּשְׁנַיִם מְפַנְגֵּד³⁷ הַנִּכְנָס לְמְעֵרָה. מִדַּת הַמְעֵרָה³⁸ - אַרְבַּע אֲמוֹת עַל שֵׁשׁ; וְכָל קְבֹר וְקָבֹר - אַרְבַּע אֲמוֹת אֲרָף³⁹, וְרֹחֵב שְׁשֵׁה טְפָחִים⁴⁰, וְרוֹם שְׁבַע⁴¹. נִמְצָא בֵּין כָּל קְבֹר וְקָבֹר שְׁמֵן הַצְּדִיִן אִמָּה וּמְחַצֵּה⁴², וּבֵין הַשְּׁנַיִם הָאֲמֻצְעִים שְׁתֵּי אֲמוֹת⁴³.

(29) משנה, שם ק: (30) שהלוקח יבנה לו על מגרש זה. (31) מקום קבורה משפחתי: ש"הם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו, אלא כל בני המשפחה נקברין במערה אחת, כל אחד בכוח בפני עצמו" (רשב"ם שם ד"ה לעשות לו קבר). (32) קבלן שקיבל על עצמו לבנות לחבירו על מגרשו של זה האחרון. (33) חפירה מתחת לקרקע. (34) כחכמים, ולא כרבי שמעון (שם קא.). (35) בכותל האורך בצד אחד. (36) בכותל האורך בצד שכנגד. (37) כותל הרוחב היה מכוון נגד הפתח, שתפס אף הוא את כל הרוחב. (38) כלומר, מידת חללה. כחכמים ולא כרבי שמעון (שם). (39) לדעת הרשב"ם (ד"ה והכוכים ד' אמות): הגוף תופס רק שלש אמות, והאמה הנוספת, היא בשביל הארון. (40) הן: אמה. ואע"פ שאדם בלתי לבוש הוא פחות מאמה רוחב - כאן צריך אמה בשביל הארון ('תוספות' שם קא. ד"ה ורחבן שש). (41) כדי שיוכנס הארון בהרחבה. (42) סידור הקברות היה: קבר אמה רוחב, ואחריו רווח אמה ומחצה, שוב קבר אמה ואחריו רווח אמה ומחצה, ושוב קבר אמה. בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל השני של האורך. (43) והיה הסדר: קבר אמה, רווח שתי אמות. וקבר אמה, ביחד ארבע אמות. ולדעת הראב"ד היה הסידור כדלהלן: בתחילת כותל האורך: חצי אמה רווח, ואחריו זה קבר אמה. ושוב רווח אמה, קבר אמה, רווח אמה, קבר אמה וחצי אמה רווח בזוית, בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל הרוחב: בתחילה חצי אמה רווח, קבר אמה רוחב, רווח אמה, קבר אמה, וחצי אמה רווח בזוית, ביחד ארבע אמות. ועיין מגיד-משנה.

73) ברייתא שם יז: ויוצא גם מתוך דיוק במשנה שם.
**יג. המוכר אֶת הַשְּׂדֵה לַחֲבֵירוֹ, וּמָצַר לוֹ⁷⁵ מְצַר אֶחָד אֶרְבֵּי
 וּמְצַר אֶחָד קְצָר⁷⁶: אִם הָיָה הָאֶרֶץ שֶׁל אִישׁ אֶחָד⁷⁷
 - לֹא קָנָה מִן הָאֶרֶץ⁷⁸ אֶלָּא פְּנֵי הַקְּצָר⁷⁹; וְאִם הָיָה
 שֶׁל שְׁנַיִם⁸⁰ - יִקְנֶה פְּנֵי רֵאשׁ תּוֹרָה⁸¹.**

74) מימרא של רב, שם סב. (75) כאן יש ציורים - אבל לא כחלק מהאותיות של הביאורים (אלא מסומנים במספרים). וכך יש בעוד מקומות בהמשך. (76) ציין לו את המצרים, הגבולות של השדה, והיינו על-ידי סימון השדות הגובלים עם השדה הזה העומד למכירה. (77) המדובר כאן שסימן לו הגבולות מכל ארבע הרוחות, אלא שאחד מהם קצר (מגיד-משנה). (78) שזה השדה הגובל הארוך הוא של איש אחד, ומתוך כך אנוס היה המוכר לציין כאן גבול ארוך, שאין רגילות לכתוב חצי מצר. (79) כרב, ולא כרב כהנא ורב אסי (בבא-בתרא שם). (80) שאנו אומרים שכוונתו היתה לתת לו רק כנגד הקצר, ומה שציין מצד השני קו ארוך, אין זה אלא מפני שהוא שייך לאיש אחד, כנ"ל בהערה עו. (81) שהשדה הארוך היה שייך לשניים, לראובן ושמעון, והשדה האחד של ראובן הוא כנגד הקצר מצד השני (כסף-משנה).

**יד. הִיָּה⁸² מְצַר רְאוּבֵן מְזַרְח וּמְעַרֵב⁸³, וּמְצַר
 שְׁמַעוֹן⁸⁴ צָפוֹן וְדָרוֹם - צָרִיף שְׂכִיתָב⁸⁵ לוֹ: מְצַר
 רְאוּבֵן מְשִׁתֵּי רוּחוֹת, וּמְצַר שְׁמַעוֹן מְשִׁתֵּי רוּחוֹת⁸⁶.**

82) באלכסון, ובוה אף רב מודה (שם) שלשם כך ציין לו את המצר הארוך, בכדי לציין גם את החלק המקביל לשדה הגבול הזה, ואין פתרון אחר אלא אלכסון. (83) מימרא סתמית (שם). (84) שדה זה העומד למכירה גובל משני צדדין, ממזרח וממערב, עם שדות של ראובן. ואותו היחס בקשר עם הגבולות של צפון ודרום. (85) שאם יכתוב סתם בין שדות ראובן ושמעון, אפשר יהיה לפרש שהוא מתכוון לאלכסון ויקנה רק חצי אחד, בין שדה אחד של ראובן ושדה אחד של שמעון, כזה: כאן יש ציור (86) שאז ברור שהוא מתכוון לכל השטח, שבין שני שדותיו של ראובן ושני שדותיו של שמעון.

**טו. מְצַר⁸⁷ לוֹ מְצַר רְאוּשׁוֹן וּמְצַר שְׁנֵי וּמְצַר שְׁלִישֵׁי,
 וְלֹא מְצַר מְצַר רְבִיעֵי - קָנָה הַשְּׂדֵה פְּלֵה⁸⁸, אֲבָל מְצַר
 הַרְבִּיעֵי⁸⁹ לֹא קָנָה⁹⁰. וְאִם⁹¹ הִיָּה⁹² מְבֻלְע⁹³ בֵּין
 הַמְצַרִּים, וְאִין⁹⁴ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים⁹⁵, וְאִין בּוֹ
 תְּשֻׁעָה קִבְיִין⁹⁶ - קָנָה אֶף הַמְצַר הַרְבִּיעֵי⁹⁷. וְאִם לֹא
 הִיָּה⁹⁸ מְבֻלְע⁹⁹, וְיֵשׁ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים¹⁰⁰ אוֹ שְׁיֵשׁ
 בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבְיִין¹⁰¹ - לֹא קָנָה¹⁰². הִיָּה מְבֻלְע¹⁰³, וְיֵשׁ
 עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים¹⁰³ אוֹ שְׁיֵשׁ בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבְיִין¹⁰⁴; אוֹ
 שְׁלֹא הִיָּה מְבֻלְע¹⁰⁵, וְאִין עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים וְאִין בּוֹ
 תְּשֻׁעָה קִבְיִין¹⁰⁵ - הִרְיִי¹⁰⁶ הַדְּבָר מְסוּר לְבֵית דִּין¹⁰⁷,
 כְּפִי מַה שְׁיִרְאוּ לְאִיזוֹ דֶּרֶךְ שְׁדִיעָתָן נֹטָה¹⁰⁸ יַעֲשֶׂה.**

87) שם, כרב ולא כשמואל ורב אסי, וכך הוכרע בסוגיא שם

57) משנה (בבא-בתרא צט:) וברייתא (שם ק.) ומימרת אמוראים. (58) פסקה זו: "המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו" היא כעין מבוא להלכה זו, והשאר כעין פירוט האפשרויות השונות. ועיין פרישה (סימן ריז אות ד). (59) כ"אחרים" ודייני גולה, שנפסקה הלכה כמותם בגמרא (שם ק.), ולא ככתוב במשנה (שם צט:) ששיעורו ארבע אמות. ונב"ג מהלכות מתנות עניים הלכה ג, כתב רבינו שדרך היחיד הוא ארבע אמות, וצריך עיון. ועיין להלן הערה ס]. (60) מפני שכן דרך הנכנס לשדה, לעבור בחמור ולא בעגלה (סמ"ע, ריז ס"ק ז). (61) וכתב הרב ר' יוסף מיגש בפירושו (הובא במגיד-משנה) שכל המדובר דוקא כשאין שם מחיצות, שאז אף אם החמור טעון משא רחב, לא יצר לו הדרך, שהמשה יהיה בולט מחוץ לדרך, אבל אם יש מחיצות צריך שיעור יותר גדול [ויתכן כי במקרה זה, שיעורו ארבע אמות, כמו שכתב רבינו בהלכות מתנות עניים. וראה למעלה הערה נח]. (62) ברייתא (שם ק.) והיא דרך מיוחדת לאנשי העיר, ואין אנשי עיירות אחרות נכנסים לשם (רשב"ם, ד"ה דרך מעיר לעיר). (63) שיעור שתי עגלות ברחב, שאם ייפגשו שתי עגלות, אחת באה מצד זה, ואחת מצד שני, שלא יעכבו אחת את השנייה (רשב"ם שם). (64) משנה (שם צט:). והיא דרך שעוברים בה רבים, ויש לחשוש פן יפגעו בני אדם ועגלות זה בזה. (65) השיעור המקובל לרשות הרבים לענין שבת (פי"ד מהלכות שבת הלכה א).

**י. דֶּרֶךְ הַמְּלִיץ⁶⁶ וְדֶרֶךְ הַקְּבֵר⁶⁷ - אִין לָהּ שְׁעוֹר⁶⁸.
 וְנִרְאָה לִי, שְׂדֵה כְּמוֹכָר דְּבָר שְׂאִין מֵינּוּ יְדוּע⁶⁹.**

66) שם, כלומר שאמר לחבירו מכור לי בשדך דרך כרחבה של דרך המלך. וראה להלן הערה סח. (67) שם, והיא הדרך בה נושאים את המת לקברו. (68) שהמלך פורץ גדרים, בתים ושאר בנינים מלפניו לסלול דרך לעצמו, ללא נטות ימין או שמאל. וכיוצא בו, יש רשות למלווי המת להתפשט על פני שדות התבואה הסמוכים לדרך, משום כבוד המת, אם כי לא באותה המידה כמו מלך, שאין להם רשות לסתור בנינים (רשב"ם שם צט: ד"ה אין לו שיעור). (69) אחרי שאין כל שיעור מסויים לדרך זו, ולפיכך לא קנה, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א.ג. והראב"ד כתב על דברי רבינו: "ואני אומר, שנוטל ממנו המלך כל מה שיצטרך לו" - פירש דברי רבינו במלך (ולא כמו שפירשנו למעלה (הערה סה) שהמדובר באחד שקונה מחבירו "דרך מלך"). וכן נראה מדברי רשב"ם (ב"ב ק: ד"ה שהמלך). ולכן השמיט השו"ע הלכה זו.

**יא. מְכַר לוֹ⁷⁰ מְקוֹם לְמַעֲמַד⁷¹ - נוֹתֵן לוֹ בֵּית אֲרֻבְעָה
 קִבְיִים⁷².**

70) משנה (שם צט:). (71) מקום סמוך לקבר, שהיו עומדים שם לנחם את האבלים. (72) הם: ארבעים אמה בריבוע בערך (רשב"ם שם ד"ה בית ארבעה קבין).

**יב. הָאוֹמֵר⁷³ לַחֲבֵרוֹ: בּוֹר וּכְתֻלְיָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ -
 נוֹתֵן לוֹ רֹחֵב הַפְּתָל שְׁלִשָּׁה טֶפְחִים.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בארבע זויות, והשאלה היא: אם התכוון לכל השדה, שהרי אין דרכו של אדם למכור רק קרנות, או שמא מכר לו רק שני תלמים באלכסון כציור הזה: כאן יש ציור 111) אות יונית, דומה לכף שלנו: ך, וכפירוש הרשב"ם שם: שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית. וזהו יותר מ"סיים לו את הזויות". (112) שבכל צד יש שדות לכמה אנשים, והוא ציין בכל צד רק שדה של אחד, וצדדי הספק הם: או "אין אדם מוכר לסיירגין", או שצריך בכל זאת לגזור קטעים בהתאם לגבולות שצויינו. (113) אחרי שלא הוכרעה ההלכה בגמרא. (114) בכ"י תימן: "המצר". וצריך להיות "מה שמצר". וכן הוא בשולחן-ערוך חו"מ (סימן ריט סעיף ד). (115) לכאורה הכוונה ל"שודא דדייני" כמו בהלכה הקודמת. אבל הדבר תמוה, שהרי בגמרא השאירו בעיות אלו ב"תיקון", ובכל ספק בידינו ממון אנו פוסקים להלכה המוציא מחבירו עליו הראיה, ואפשר שבגמרא שהיתה לפני רבינו היתה הנוסחא "שודא דדייני" במקום "תיקון" שלפנינו (כסף-משנה). ויש אומרים כי אין כוונת רבינו ל"שודא דדייני", אלא כוונתו, שאחרי שאין הכרעה, מקבל הלוקח רק את השטח הפחות במסגרת הגבולות המסומנים, וכפי מה שהדיינים יראו, עד כמה מגיע שטח זה, שאחרי שהדברים הם בלתי-ברורים צריך הבחנת הדיינים, אף במסגרת זו של הגבולות הצרים (ש"ך שם ס"ק ב).

יז. המוכר¹¹⁶ בית לחברו בכירה גדולה¹¹⁷, אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים¹¹⁸, ואף על פי שיש שם¹¹⁹ מעט¹²⁰ שקוראין לבירה בית - לא קנה אלא הבית בלבד; שהמצרים הוא שהרחיב לו¹²¹, ואלו מכר לו¹²² כל הבירה - הנה פותב לו: ולא הנחת לפניו במקור זה פלום¹²³. וכן המוכר שדה בבקעה גדולה¹²⁴, ומצר לו מצרי הבקעה¹²⁵ - מצרים הם שהרחיב לו¹²⁶.

(116) מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוה (בבא-בבא סא:). (117) בית גדול, ארמון, ואליו פתוחים הרבה בתים קטנים, והבעיא היא: המוכר והלוקח עומדים באחד הבתים הקטנים, והמוכר אומר ללוקח: בית אני מוכר לך, ונשאלת השאלה: למה היתה כוונתו? אם לבית שעמדו בו, או לכל הבירה כולה. (118) שציין ללוקח את גבולות הבירה, ולא את גבולות הבית הקטן. (119) ויש כאן לכאורה צירוף של שני גורמים: הרחבת המצרים, והיא הוכחה שהכוונה היתה לבירה כולה, וכן מיעוט שקורא לארמון כולו: בית. (120) אבל אם יש רוב הקורא לבירה: בית - קנה כל הבירה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שאין הולכים בממון אחר הרוב - כאן ישנה הוכחה נוספת שהרי הרחיב לו המצרים. ואם הכל קוראים לבירה "בית", ולבית קטן אין קוראים "בית" - אלא בשם לווי - אפילו בלי הרחבת המצרים, קנה כל הבירה (רמ"א סימן ריד סעיף ז). (121) מה שרשם מצרי הבית הגדול, ולא רשם לו בצמצום את גבולות הבית שמכר - אינה הוכחה שכוונתו למכור לו הכל. (122) כלומר, שאם באמת התכוון למכור את כל הבירה. (123) משפט זה הוא נוסח רשמי שגור, שמוסיפים בשטר הקניין, למנוע

סב: 88) כל השטח שבמסגרת שלושת המצרים האלו. (89) היינו, התלם של המצר עצמו (רשב"ם שם ד"ה חוץ ממצר ד), ורי"מ יגאש מפרש שמחלקים את השדה לארבעה קטעים, כציור הזה: כאן יש ציור ו"מיצר רביעי", היינו קטע אחד של השדה. (90) מכיון שלא סימן את המצר הרביעי, ופרטי הדברים להלן בהלכה זו. (91) סיכום בגמרא (שם) על רקע שתי נוסחאות של מימרת רבא. (92) הכלל הוא, שאם יש שלשה גורמים לטובת הלוקח, דהיינו מובלע, אין עליו רכב, אין בו תשעה קבין - קנה הלוקח אף את המצר הרביעי בוודאות גמורה. ואם אין לו אלא גורם אחד לטובתו, לא קנה הלוקח. אבל אם ישנם שני גורמים לטובתו - הדבר נשאר בספק. (93) שהמצר הרביעי נמצא בתוך המסגרת של שאר המצרים (רשב"ם). (94) ועוד יתרון שאין עליו וכו'. (95) פירוש: "שורה של דקלים" (רבינו גרושום שם). וזה נותן חשיבות מיוחדת לשדה זה, ועושה אותו ליחידה נפרדת. (96) שיעור מינימלי של שדה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד, וראה להלן הלכה כג) והוא-הדין בדברים אחרים כשיעור שלהם. כגון חצי קב בגינה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד') וכו' (מגיד-משנה). שאם יש בהם שיעור שלם, יש בהם חשיבות ואינם בטלים כלפי השדה. (97) ייש כאן שלשה גורמים לטובת הלוקח, כנ"ל הערה צא. (98) ייש שני גורמים לרעת הלוקח. (99) אלא שהמצר הולך על פני המצרים. (100) ואין בו תשעה קבין - והרי גורם אחד בלבד לטובת הלוקח. (101) ואין עליו רכב של דקלים - ושוב גורם אחד בלבד לטובת הלוקח. (102) שאז, בגלל חשיבותו, הוא נחשב כשדה נפרד, וצריך היה לציינו. (103) ואין בו תשעה קבין, והרי שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין בו תשעה קבין. (104) ואין עליו רכב דקלים. ושוב שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין עליו רכב דקלים. (105) שוב שני גורמים בלבד לטובת הלוקח: אין עליו רכב דקלים, ואין בו תשעה קבין. (106) מסקנת הגמרא בבא-בתרא שם. (107) אף-על-פי שבכל ספק בידינו ממונות, כלל בידינו: "המוציא מחבירו עליו הראיה" - יש מקומות שנראה לחכמינו ז"ל לנקוט בכללים אחרים (תוספות שם, ד"ה איתמר). (108) לפי הכרתם הפנימית, איך היתה דעת הצדדים כאן, ולפיה יכריעו. כך מפרש, כנראה, רבינו, את המונח התלמודי: "שודא דדייני", וכן הוא פירושו של רשב"ם שם. אך ה'תוספות' (שם לה. ד"ה שודא) מפרשים: לפי רצונם החפשי של הדיינים, שיעשו מה שמוצא חן בעיניהם.

טז. סיים¹⁰⁹ לו את הזויות¹¹⁰ בלבד, ולא סיים לו את המצר שלכל רוח, או שסיים לו שני מצרים קמין גא"ם¹¹¹, או שסיים לו חלק¹¹² מכל רוח ורוח - הרי זה לא קנה את פלום¹¹³; אלא יקנה ממנה כפי מה שמסר¹¹⁴ לו, וכמה שיראו הדיינין¹¹⁵.

(109) בעיות בגמרא (שם). (110) הרבה שדות מקיפים את השדה העומד למכירה, והמוכר ציין לו רק את השדות הגובלים עם הקרנות של השדה הנמכר: ארבעה שדות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעשה הקרבנות הלכה ח. (141) אם אמר לו בית סתם, ודאי נותן לו את הקטן שבהם, אלא אפילו אמר "בית מבתי" או "שור משורי", שיש במשמעות הלשון: הבית החשוב מבתי, והשור החשוב בשורי (ראה בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ומנחות קח:) - נותן לו הקטן שבהם, מפני שיד בעל השטר על התחונה. כמסקנת הסוגיא במנחות קט. [ומה שאמרו בנדריים נו. בסוף הסוגיא, שנותן לו המעולה שבבתיים (ועי"ש ר"ן שהעיר על הסתירה, וכתב שהלכה כסוגיית הגמרא במנחות שם) - אין זה אלא אליבא דרבי מאיר, שסובר שעלייה אינה בכלל בית, ולפיכך הוכרחו לפרש "מן העלייה" - "מן המעולה שבנכסיו". אבל לרבנן שעלייה בכלל בית - הפירוש פשוט "מן העליה" מן העליה ממש, לפי שהיא גרועה. כן הוא לפי גירסת קצת ספרים ב'תוספות רי"ד' ובישיטה מקובצת בנדריים שם. ולפי זה, אין שום סתירה בין הסוגיות, שגם הסוגיא בנדריים סוברת יד בעל השטר על התחונה, אליבא דרבנן, וגם סוברת ש"בית מבתי" משמע יותר חשיבות מ"בית סתם"]. (142) בריתא, במנחות קח: (143) שהמוכר, שהוא המחזיק, ידו על העליונה, והוא יכול לומר שהתכוון לפחות בבתיים, וכן הוא יכול לטעון, שהתכוון לזה שמת. (144) כלל ידוע הוא, שהמחזיק - ידו על העליונה. והמוציא - ידו על התחונה. ובעל השטר היינו הלוקח, הוא המוציא.

כ. האומר לחברו: שדה דבי היא ¹⁴⁷ **אני מוכר לך, והיו שתי שדות הנקראים בשם זה - אינו קונה אלא הפחות שבהן** ¹⁴⁸. **וכן כל פיוצא בהן** ¹⁴⁹.

(145) בבא-בבא סא: (146) בלשון יחיד. (147) נתן לו סימן: השדה הזאת שקנה אותה מחי"א. (148) בבבא-בבא סא אמרו: "חדא אמר ליה, תרתי לא" (=שדה אחד אמר לו ולא שנים) ושם קעג. נראה שנותן הקטן שבהם, וכן פירש רשב"ם שם סא: (ש"ך סימן ריח ס"ק ג). והטעם: יד בעל השטר על התחונה. כמו שכתב רבינו למעלה הלכה יט (מגיד-משנה). (149) כלומר, שתמיד נותנים ללוקח את הפחות שבמשמעות הלשון.

כא. האומר לחברו: שדה ראובן ¹⁵¹ **אני מוכר לך, וכיין שבא הלוקח להשתמש בה אמר לו המוכר: אינה זו השדה שהיתה של ראובן, אלא כה היא קרויה, ולעולם לא היתה לו, אלא זו** ¹⁵² **היא שהיתה של ראובן, ולקחתיה ממנו, והיא שמכרתיה לך - על המוכר להביא ראיה** ¹⁵³; **ואם לא הביא - זוכה הלוקח בזו שפול העם** ¹⁵⁴ **קוראים של ראובן. וכן כל פיוצא בזה הלף אחר השם שהוא פשוט בפי הפל.**

(150) הוראה של רב נחמן, בבבא-בבא ל. (151) והכוונה: שדה שקנה מראובן. (152) הוא מצביע על שדה אחר. (153) צריך להביא ראיה, ששדה זו רק נקראת: שדה ראובן, ולא שנקנית ממנו. וזה מספיק, כי ברור שהביטוי "שדה ראובן" משמעותו, שדה שקנה מראובן, ולא שדה שנקראת:

כל אפשרות של טעות וסיבוכים, אשר לגבולות השטח הנמכר, ושלא לתת למוכר הזדמנות לטעון שהרחיב את הגבולות (גמרא שם). ברם, אף אם כותב לו נוסח זה, צריך בכל זאת שיהיה מיעוט, לפחות, הקורא לבירה - בית, "שאין לשון זו מועילה לכלול במכר, מה שאינו נכלל לשום אדם בעולם" (מגיד-משנה). (124) גמרא שם. והמדובר באופן שלכל שדה גבול משלה (שו"ע חו"מ סימן ריח, סעיף כב). וראה להלן פרק כד הלכה יד, והערה קסו. (125) ויש שם מעט שקוראים לבקעה שדה (שולחן-ערוך שם). (126) ולא קנה כל הבקעה, ואף-על-פי שכל המכר סוג אחד, בניגוד לבירה ובית למעלה, שאין הבירה והבית סוג אחד (גמרא שם).

יח. האומר לחברו ¹²⁷ **שדות** ¹²⁸ **אני מוכר לך - מעוט שדות שתים** ¹²⁹. **אמר לו 'כל שדות** ¹³⁰ **- אפלו שלש וארבע** ¹³¹, **חויץ** ¹³² **מגנות** ¹³³ **ופרדסים** ¹³⁴. **אמר לו 'נכסים** ¹³⁵ **- אפלו גנות ופרדסים, חויץ מבתים ועבדים** ¹³⁶. **ואם אמר לו 'כל נכסי** ¹³⁷ **- אפלו עבדים ובתים וכל המטלטלין** ¹³⁸ **הידועים לו, ואפלו תפלין שבראשו** ¹³⁹ **בכלל המכר.**

(127) סיכום הגמרא (שם). (128) ללא הגדרת הכמות. (129) שיד בעל השטר - הלוקח - על התחונה, והוא מקבל רק את המינימום שיש במשמעות לשון המכירה. (130) שהוסיף מלת הריבוי: "כל". (131) כלומר, כל השדות שישנם: ואפילו הן יותר משנים עד שלש וארבע, והוא-הדין יותר. (132) שביטוי זה "שדות" אינו כולל את אלו. (133) שמגדלים בהם ירקות, ולא תבואה כמו בשדות. (134) שמגדלים בהם פירות, כגון רימונים. (135) בכ"י תימן: "נכסי", וכן במגיד-משנה. וכן ברי"ף ישן שם: "אמר ליה נכסי, אפילו פרדסי ובוסתני לבר מבתי ועבדי" (מגיד-משנה והגהות הב"ח ברי"ף שם). ואע"פ שלהלן (פי"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו) כתב רבינו שכל המטלטלין והקרקעות והבגדים והעבדים והבהמה וכו' בכלל "נכסי" - שם מדובר במתנה שהנותן נותן בעין יפה (תוספות ב"ב שם ד"ה ואי, ונמוקיי-וסף שם). (136) שדינים כקרקע, אבל אינם כלולים בביטוי "שדות", או נכסים - לדעת רבינו. (137) כן ברי"ף ישן (מגיד-משנה והגהת הב"ח שם). (138) בגמרא שם לפי גירסת הרי"ף "כל נכסי, אפילו בתי ועבדי" (ב"ח שם). ולא נזכר שם שגם מטלטלין וכו' בכלל זה. אבל כן כתב רב האי גאון בספר "המקח והממכר" שער כד. וזה נלמד מדין האומר "נכסי" במתנה (להלן בהלכות זכיה ומתנה שם). (139) שם קנא, (לענין מתנה). וספר-תורה ודאי אינו בכלל, שהרי אסור למכרו (פי"י מהלכות ספר-תורה הלכה ב - אור-שמח).

יט. האומר לחברו ¹⁴⁰ **בית מבתי ושור משורי אני מוכר לך - נותן לו הקטן שבהן** ¹⁴¹. **מת אחד מן השוורים או שנפול אחד מן הבתים - מראה לו זה שמת** ¹⁴³ **או שנפול; שיד בעל השטר על התחונה** ¹⁴⁴.

(140) ואין כן בהקדש (מנחות שם, ורמב"ם פט"ז מהלכות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השדה שיש לי" (170) מסקנת הגמרא, שם סג. (171) מכר לו חלק משדה, בלי לפרש את כמותו, וסימן לו גבולות בשני צדדים בלבד: בצד מזרח סוף השדה, ובצד מערב - חלקו הוא, הנשאר לו, בשדה זה, שממנו נחלק החלק שמכר (כסף-משנה). (172) מלשון חלק. (173) לשון חצי. (174) כלומר, אם מצר לו כל גבולות השדה. גם גבולות צפון ודרום (כסף-משנה). (175) מכיון שטרח ומצר לו כל מצריה, ליפות כחו בא, לתת לו חלק הגון בשדה, דהיינו חציה. (176) אלא גבול מזרח ומערב בלבד, כנ"ל הערה קע. (177) "שכל שדה שאין בה כדי זריעת תשעה קבים אינה קרויה שדה" (פ"א מהלכות שכנים הלכה ד).

~ יום רביעי ז' שבט ~

פְּרָק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

1) נתבארו בו דיני המוכר דבר שלא בא לעולם או שאינו ברשותו, וכן המקנה למי שאינו בעולם או שאינו בן קנייה, והמוכר דבר שאין בו ממש, ודין ההקדש והעניים בדבר שאינו בעולם.

א. אין² אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. בין במכר, בין במתנה, בין במתנת שכ"ב מרע³. כיצד? מה שתוציא שדה זו מכור לך, מה שיוציא אילן זה⁴ נתן לך, תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני⁵ - לא קנה פלוני⁶. וכן כל פיוצא בזה.

~ נקודות משיחות קודש ~

הכלל בקניינים הוא ש"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואם מכר פירות דקל לחברו לפני שצמחו הפירות יכול לחזור בו גם לאחר שצמחו, ורק אם הקנה דקל לפירותיו הרי שהגוף מצוי ויכול להקנות את פירותיו.

ובזה ישנו חילוק אם הקנה הפירות להקדש או לעניים או לנדרים, כגון שאמר כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש, קניינו קניין.

כי אע"פ שאי אפשר שיחול ההקדש על דבר שלא בא לעולם, יש חיוב גברא לקיים מה שנדר (הלכות מכירה פכ"ג ה"ב) אבל בסתם קניין אינו יכול להקנות דבר שלא בא לעולם.

ובפנימיות העניינים, התוכן הכללי של עבודת ה' הוא לעשות קניין לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" היינו למסור לו את כל עניינינו ומעשיו שיהיה ניכר שהכל רכושו של הקב"ה על ידי שהנהגתו במחשבה דיבור ומעשה היא תמיד כפי רצון הקב"ה.

ובזה ישנו חילוק בין גוף ובין פירות, שהגוף הוא האדם עצמו היינו גופו ונשמתו, והפירות הם הפעולות שנעשות על ידיו בעולם.

שדה ראובן (רשב"ם שם ד"ה כיון, ועיין סמ"ע, סימן ריח ס"ק טו, ובאר הגולה שם אות צ). (154) כן בגמרא (שם).

כב. האומר¹⁵⁵ לחברו: חצי שדה אני מוכר לך - שמיין¹⁵⁶ כמה שדה כל השדה, ונותן לו מן הפחוש שבה מה ששנה חצי הדמים של כל השדה. וכן אם אמר לו: חצינה בדרום אני מוכר לך - שמיין דמי כלה¹⁵⁷, ונותן לו בדרומה פחצי כל הדמים. ומקבל עליו הלוקח¹⁵⁸ לעשות בחלקו מקום הגדר¹⁵⁹, ומאחורי הגדר¹⁶⁰ סמוך לגדר חריץ קטן¹⁶¹ רחב שלשה טפחים¹⁶², וחוצה לו¹⁶³ חריץ אחד גדול רחב ששה טפחים, ובין שני החריצין רחב טפח. כל זה¹⁶⁴ כדי שלא תקפץ הנמיה¹⁶⁵ בה וכיוצא בה.

155) משנה בבא-בבא: קז: ולפי פירושו של רבי יוחנן (בגמרא שם) ובמסקנה הסופית. (156) המוכר נותן ללוקח בחלק הכחוש של השדה, שטח ששוויו כחצי השדה כולה, על השמן ועל הכחוש שבה, וזהו לטובתו של המוכר, שידר על העליונה תמיד, ואדם מעדיף שטח קטן של עידית, על שטח גדול של זיבורית. לפי שאנו אומרים שבבטיי "חצי שדה" לא כיוון לחצי השדה בשטח, שאם כן היה לו ליתן ללוקח חצי השדה מן הכחוש וחצי מן השמן, אלא לחצי השדה בשוויה (ועיין רשב"ם ד"ה לוקח נוטל כחוש). (157) אבל לדעת רבינו חננאל והרשב"ם (שם ד"ה אמאי משמנין ביניהן), שמיין רק את החצי בדרום כמה הוא שוה, ונותן לו כנגד זה שטח כחוש בכל צד שהוא. (158) [במשנה (שם): "ונוטל חצי שדהו וכו'", ונוטל חציה בדרום, והוא מקבל עליו מקום הגדר וכו'". ומכיון שכל המשנה עוסקת בלוקח, ודאי ש"יהוא מקבל" גם כן בלוקח. אבל לפי נוסחת כתב-יד מינכן "ומקבל עליו" (וכן הוא ברשב"ם), אין הכרח שהמדובר בלוקח. ואמנם הרשב"ם פירשה המוכר]. (159) כלומר, חייב להקים את הגדר, וגם לתת את מקומו, היינו להקימו בשטח-הוא. (160) משנה (שם) ופרטיה בברייתא (שם). (161) חפירה קטנה. (162) על פני אורך כל השדה. (163) שהחריץ הקטן הוא יותר קרוב לגדר, והחריץ הגדול מחוצה לו. (164) כלומר, צורך זה בחריץ כפול. (165) היא חיה קטנה ('ערוך' ערך נמיה).

כג. היתה¹⁶⁶ לו חצי שדה¹⁶⁷, ואמר לחברו: חצי שיש לי בשדה מכרתי לך - קנה החצי כלה¹⁶⁸. אמר לו: חצי השדה שיש לי - לא קנה אלא רביע¹⁶⁹. אמר לו¹⁷⁰: מצר¹⁷¹ שדה שממנה [נחלקת¹⁷², או שממנה נפסקת, או שממנה¹⁷³: אם אמר לו 'ואלו מצריה'¹⁷⁴ - קנה חצייה¹⁷⁵; ואם לא מצר לו מצריה¹⁷⁶ - לא קנה אלא בית תשעה קבין¹⁷⁷.

166) מימרא של רבה, בבבא-בבא: סב: (167) שהיה המוכר שותף בקרקע, והיתה לו החצי של קרקע זו. (168) כלומר, כל מה שיש לו בשדה, שהרי כן אמר: "חצי שיש לי בשדה". (169) היינו, החצי מן החלק שיש לו בשדה, והוא רביע מן השדה כולו, שהרי כן אמר: "חצי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדברים בלבד, ראוי לו לעמוד בדיבורו, ואם חזר בו הוא ממחוסרי אמנה (למעלה פרק ז הלכה ח) – כל שכן למכירה שלפנינו]. (9 הוריד. גמרא שם. 10) שכל זמן שלא חזרו בהם מן המקח, הוא נשאר קיים, אחרי שלא רצוי הדבר לחזור מן המקח. (11) שלא תקנו "מי שפרע" אלא באופן שקניינו קניין גמור מן התורה, ראה למעלה פרק ז הלכה א ופרק שלישי הלכה א.

ג. אָבֵל הַפּוֹסֵק¹² עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק¹³, וְלֹא הִיָּה אוֹתוֹ הַמֵּין שְׁפִסֵּק עָלָיו בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר - חַיֵּב לְקַנּוֹת¹⁴ וְלִתֵּן לְלוֹקֵחַ מֵה שְׁפִסֵּק. וְאִם חָזַר - מְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע¹⁵.

(12) כלומר, פסק לו המחיר ונתן לו כסף. (13) דווקא אם יצא השער, כלומר, המחיר הקבוע, אבל אם לא יצא השער אינו חייב לקנות וליתן ללוקח אלא אדרבה אסור לעשות כן מחמת איסור ריבית (להלן פרק ט מהלכות מלווה הלכה א), שהרי נתן לו פירות במחיר של עכשיו כמו שפסק בזמן שעלה מחיר הפירות והרי זה כ"אגר נטר", כלומר, תמורת הכסף שנתן לו עכשיו ושהה אצלו כל הזמן (ש"ך סימן רט סעיף קטן יג). (14) כן כתב הר"ף בפרק ד דבבא בתרא על מה שאמרו שם (ט): "ארעא ודיקלי: חזינן אי אית ליה דקלים יהיב ליה תרי דיקלי. ואי לא, זבין ליה תרי דיקלי" (=המוכר לחבירו שדה ודקלים: אם יש לו דקלים, נתן לו שני דקלים. ואם לאו – קונה ונותן לו שני דקלים) ועל זה כתב הר"ף: "מהא שמעינן דמאן דמזבין ליה לחבריה מידי דשכיח למיזבן אף על גב דליתיה לההיא מידי ברשותיה, מיחייב למיזבן ולמיתן ליה, וקיימא לן נמי פוסקים על שער שבשוק ואף על גב שאין לו (בבא מציעא עב): ותניא נמי בתוספתא (בבא מציעא פרק ד הלכה א) המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו, לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה" (אלפס ישן בהגהות הב"ח שם, וכן הוא בכמה מקורות נוספים, ראה בתוספות ראשונים שם) [וברור הדבר שחייב זה, לקנות וליתן ללוקח הוא כדי שלא יהא מחוסר אמנה כמו שכתב הרשב"ם (בבבא בתרא שם דיבור המתחיל זבין ליה). וראה להלן]. (15) [כלומר, אם חזר לאחר שקנה, שאז קנה הלוקח כדין כל קונה בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ז הלכה א). ואף על פי ש"דבר שאינו ברשותו של מקנה – אינו נקנה, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם" (להלן הלכה ה) – אין זה אלא ב"שדה זו לכשאקחנה", אבל האומר לחבירו: "שדה סתם לכשאקחנה קנוייה לך" – הרי זה קנה. לפי שיש כאן סמיכות דעת של קונה, שוודאי ימצא המוכר לקנות, מאחר שאותו המין נמצא בשוק, ומחירו קבוע. וראה להלן פרק כד הלכה יג בדין "קרקע ודקלים אני מוכר לך" שרבינו נטה שם מדברי הר"ף שהובאו למעלה, לפי שהדקלים, שסביב קרקע זו שמכר לו, דינם כשדה זו, שהלוקח לא סמך דעתו שיוכל לקנותם].

ד. מִי שְׁפִסֵּק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק שְׂיִתֵּן אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע, אִם הָיוּ שְׁבִלִים¹⁶ - הָרִי זֶה קִנְיָה לְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע. וְהוּא שְׂיִרְאָה¹⁷ לוֹ בַּגֶּרֶן, אוֹ שְׂיִאמֵר לוֹ בְּשׁוּק יְהִינִי סוֹמֵךְ עָלָיָךְ. אָבֵל אִם לֹא נִרְאָה בַּגֶּרֶן וְלֹא

והנה, כשמקנה יהודי את גופו לקב"ה והרי הוא בדרגת צדיק שגופו קנוי לה' כי הכניע מידותיו ויצרו עד כדי כך שאינם קיימים בו עוד (לכן נקראו הצדיקים עבדי ה' על-שם שכל גופם שייך לקב"ה) אזי הפירות שלו – המחשבה דיבור ומעשה קנויים לקב"ה בדרך ממילא, ואינו צריך לעשות מלחמה שלא לעשות פעולה שהיא נגד רצון ה'.

אבל צריך האדם לדעת שאם אין בכוחו ואינו בדרגה להקנות כל גופו לה' אלא רק את פעולותיו – פירותיו – יכול להקנות רק מה שמקיים עכשיו, כי אינו יכול להיות בטוח שינצח בעתיד במלחמה התמידית עם היצר.

אף-על-פי-כן גם במצב שאינו יכול לפעול קניין הגוף ולשנות לגמרי את המדות שבלב והרצון במוח שיהיו קנויים לה', ישנה העצה שיקנה את הגוף לפירותיו, כלומר שיעורר בשעת התפילה את אהבת ה' בהתגלות בלבו וזה פועל שהרע שבלבו יהיה כאדם שישן (תניא פרק י"ג) ואז, גם אם אינו יכול לשנות את עצם המדות שבלבו, הרי בכל זאת יש בכוחו לפעול כפיה על מדותיו ואז גם פירותיו – מחשבה דיבור ומעשה שלו – קנויים לה'.

(לקו"ש חלק כו עמ' 183 ואילך
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) הנושא הזה אם אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם או לא, העסיק כמה דורות של תנאים ואמוראים, ובשני מקומות בתלמוד (יבמות צג. וקידושין סב): מנו שורה של תנאים ואמוראים, שכולם ב"שיטה" אחת, שאדם מקנה לחבירו דבר שלא בעולם, וכלל הלכתי בידינו: "אין הלכה כשיטה" (מגיד משנה). (3) למתנת שכיב מרע ישנו רק יתרון אחד, שאינה זקוקה לקניין, אבל באופן שהקניין לא חל, אין עדיפות כל שהיא לשכיב מרע, ומקור הלכה זו בבבא בתרא קמז: ועיין שם ברשב"ם דיבור המתחיל אמר רב נחמן. (4) ייתכן, שבכוונה הביא רבינו את הדוגמא של מכירה – בשדה, ואת זו של מתנה – באילן, משום שהשדה מוציא הרבה, והאילן באופן יחסי מעט, ומתאים יותר להדגים מכר בשדה, ומתנה באילן (סמ"ע, סימן רט, סעיף קטן ח). (5) זוהי מתנת שכיב מרע. (6) אפילו לאחר שבאו הדברים לעולם, ראה להלן הלכה ב.

ב. הַמוֹכֵר פְּרוֹת דִּקְלֵי לְחֵבְרוֹ - וְכוּל לְחֵזֵר בּוֹ⁸ אָף לְאַחַר שְׁבָאוֹ הַפְּרוֹת לְעוֹלָם. וְאִם שְׁמַט⁹ הַלוֹקֵחַ וְאָבֵל - אֵין מוֹצִיאִין מִדְּיוֹ¹⁰. וְכָל הַחֹזֵר בּוֹ מְשַׁנְיָהֶם - אֵין חַיֵּב לְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע¹¹.

(7) לפני שבאו לעולם. וכבר נחמן (בבא מציעא סו:) שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כנ"ל. (8) אבל מבחינה מוסרית ראוי לו שלא יחזור בו (תוספות בבא מציעא סו: דיבור המתחיל התם) נוקל וחומר הוא: אם הנושא ונותן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וַיִּמְכְרוּ - וַיִּשְׁתַּחֲוּהָ הַמֶּת וַיִּתְּבַּחְהָ, תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים, שְׂאֵם מְכָר וְאָמַר: מַה שְׂאִירֶשׁ מֵאָבִי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ - מִמְּכָרוֹ קָנִים. וְכֵן צִיָּד עֲנִי שְׂאִין לֹא מֵה שְׂאִיבָל, שְׂאֵמַר: מַה שְׂתַּעֲלֶה מִן הַיָּם מִצֹּדְתֵי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ - מִמְּכָרוֹ קָנִים, מִשּׁוֹם פְּדֵי חַיִּי³⁰.

24) אביו או מוריש אחר. ואף על פי שבגמרא שם אמרו: "מה שאירש מן אבא היום מכור לך" - סובר רבינו שאביו לאו דווקא, שהרי הטעם הוא משום כבוד המת. 25) ר"ף שם בשם ירושלמי. 26) של מוריש. 27) ואם אינו מוצא למכור בשיעור מצומצם, יכול למכור אף יותר מכפי הצורך (מגיד משנה). 28) בירושלמי שם, נזכרו צרכי תכריכין, ולדעת הרא"ש (הביאו הסמ"ע, סימן ריא סעיף קטן ג) אף האבן ששמים על הקבר, הוא בכלל צרכי קבורה. 29) שאם יש לו משלו, לא תיקנו חכמים שתהא מכירתו מכירה (סמ"ע שם סעיף קטן ד) [לפי שהלכה היא שאם אין לאב ויש לבן, כופין את הבן לזון את אביו (פרק ו מהלכות ממרים הלכה ג) והוא הדין שכופין אותו לכבדו אחר מותו]. 30) לדעת רב האי תיקנו כן רק לכדי חיי יום, אך מסתימות לשון רבינו שלא הזכיר פרט זה, מדויק הסמ"ע (שם סעיף קטן ו) שיכול למכור מה שתעלה מצודתו מן הים ביום אחד, אף על פי שיהיה בו חיי ימים הרבה.

ז. הַבֵּן³¹ שֶׁמְכָר בְּנִכְסֵי אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו, וּמֵת הַבֵּן בְּחַיֵּי הָאָב וְאֶחָד מֵבָנָיו הָאָב - בֵּן הַבֵּן מוֹצִיא³² מִיַּד הַלְקוּחוֹת; שֶׁהָרִי אָבִיו מְכָר דְּבָר שְׂלֵא בָּא עֲדִין לְרִשּׁוֹתוֹ, וְנִמְצְאוּ הַנְּכָסִים בְּרִשּׁוֹת הָאָב, וְזֶה יוֹרֵשׁ אָבִי אָבִיו³³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

31) בבא בתרא קנט. 32) גם הבן עצמו יכול לבטל את המכירה. שהרי הוא דבר שלא בא לעולם, אלא שאם הוא עצמו מבטלה, חייב להחזיר את הדמים שקיבל, ואילו בן-הבן אין לו כל זיקה לחוב אביו, לפי שהוא בא מכוח אביו-אביו (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן ריא סעיף ג) מביא הלכה זו כהמשך של ההלכה הקודמת, היינו, שהבן מכר כשאביו היה גוסס, ועל כן אם היה הבן קיים לא היה יכול להוציא אף את הקרקע, שהרי אז יש תוקף, מטעם תקנת חכמים לקנין זה, מה שאין כן בן-הבן. אבל אם מת הבן בחיי האב לא חלה המכירה ולא תיקנו בה חכמים משום כבוד המת, שהרי אף לאמא דאמר "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" - אין זו מכירה באופן שמת הבן בחיי האב (ב"ח שם). 33) כך הגדירו את זכות הירושה, שכן הבן יורש באופן בלתי-אמצעי את אבי אביו, והוא עומד במקום הבן - אביו, ולכן הוא אינו חייב אף להחזיר את הדמים, אם לא השתמשו בהן לצרכי קבורת אבי אביו (סמ"ע שם סעיף קטן ז).

ח. מִי שֶׁנָּתַן קַרְקַע³⁴ מִתְּנָה לְחֵבְרוֹ, וְנָתַן לֹא עַל גְּבֻהָ³⁵ מֵאָה דִּינָרִין: אִם הָיָה דִּינָרִין מְצוּיִין בְּרִשּׁוֹתוֹ - פִּינֵן שְׂזָכָה בְּשָׂדֶה זָכָה בְּדִינָרִין³⁶; וְאִם אֵין לֹא דִינָר - אֵין מְחַיְבִין אֶת הַנּוֹתֵן לְתֵן לֹא מֵאָה דִּינָרִין, עַד

אָמַר לוֹ 'הָרִינִי סוּמְךָ עָלֶיךָ' - לֹא סִמְכָה דַעְתּוֹ¹⁸ שֶׁל מוֹכֵר, וְאִינוּ מְקַבֵּל מִי שֶׁפָּרַע; שֶׁהָרִי הוּא אוֹמְרִי¹⁹: שְׂמָא פָּסַק עִם אַחֲרָי²⁰, וְאֵין צָרִיךְ לְחַטֵּים אֵלָיו.

16) כן פירש רבינו מה שאמרו בגמרא שם "תערא חריפא", כלומר שער מוקדם לפני הקציר, כשהתבואה בשיבוליה. 17) כלומר, מה שאמרנו למעלה (הלכה ג) שהפוסק על שער שבשוק, חייב לקנות וליתן ואם חזר אחר כך מקבל מי שפרע - אינו אלא לאחר הקציר, שאז סמכה דעתם של הלוקח ושל המוכר, אבל כשהתבואה עודה בשיבוליה אין המוכר סומך דעתו אלא בתנאים דלהלן. 18) וסמיכות דעת היא הבסיס לכל קניין, והיעדרה גורם לביטול הקניין. 19) המוכר אומר בלבו. 20) כן אמרו שם: "מאן דיהיב זווי אתרעא חריפא, לבי תרי תלתא יהיב", כלומר, מי שנותן כסף על שער חריף, לשניים או לשלושה הוא נותן, שאם לא תצליח התבואה אצל זה ייקח אצל שני ואין כאן סמיכות דעת מצד המוכר.

ה. דְּבָר שְׂאִין בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל מְקַנָּה - אֵינוּ נְקָנָה, וְהָרִי הוּא כְּדָבָר שְׂלֵא בָּא לְעוֹלָם²¹. פְּיָצַד? מַה שְׂאִירֶשׁ²² מֵאָבָא מְכוּר לָךְ, מַה שְׂתַּעֲלֶה מִצֹּדְתֵי מִן הַיָּם נָתַן לָךְ, שְׂדָה זוֹ לְכִשְׂאִקְתָּנָה²³ קְנִינָה לָךְ - לֹא קָנָה כָּלָיוֹם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

21) בבא מציעא טז: 22) תוספתא בנדרים סוף פרק ו והובאה בבבא מציעא שם. 23) שם בבבא מציעא מימרא של רב שקנה, מפני שסובר כרבי מאיר: "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואין הלכה כמותו. ונראה מדברי רבינו, שרק אם אמר לו: "שדה זו", לא קנה, אבל אם אמר לו: "שדה סתם, כלומר, איזו שהיא, לכשאקחנה קנוייה לך" - קנה, שיש כאן סמיכות הדעת מצד הקונה, שוודאי יעלה בידו של מוכר לקנות איזו שדה שהיא. וראה למעלה הלכה ג. ומה שאמר רבא בבבא מציעא שם: "האלוקים אמרו רב אפילו בשדה זו, מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו'", שנראה מזה שגם בשדה סתם אינה קנוייה אלא לדעת רבי מאיר (ועיין מהר"ם והגהות הג"ר צבי הירש חיות שם) - דעת רבינו שבשדה סתם קנה אפילו לדעת חכמים החולקים על רבי מאיר, ומה שאמר "מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר". אין זה מכוח הלכה זו, אלא מכוח מה שאמר למעלה (שם טז:) בדין "חזר ולקחה מבעלים הראשונים" וסובר רבא שכל זה מפני שסובר כרבי מאיר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא כסוגיית הגמרא שם, ומה שאמרו שם טז. "אמר רבא הכא סמכא דעתיה" - בכתב יד רומי הנוסחא שם "אמר רבה" (דקדוקי סופרים שם) ומה שאמרו שם "אמר רבא זו צריכה לפנים" הנוסחא בכתב יד "אמר אביי".

ו. מִי שֶׁהָיָה מוֹרִישׁ²⁴ גּוֹסֵס²⁵ וְנָטוּי לְמוֹת, וְרָצָה לְמַכְר מִנְכָסָיו²⁶ מְעַט²⁷ פְּדֵי לְהוֹצִיא הַדְּמִים בְּצָרְכֵי קְבוּרָה²⁸, הוֹאִיל וְהֵבֵן עֲנִי²⁹, וְאִם יִמְתִּין עַד שְׂמִימוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא באופן שיש חיסרון אחד בלבד: דבר שלא בא לעולם, או אמירה, אבל כשישנם שני החסרונות: גם דבר שלא בא לעולם וגם אמירה בלבד - לא קנה. ועיין בהלכות זכייה ומתנה שם].

יא. האומר לאשתו: נכסי לפניי שתלדי ממני - הרי אלו לא יקנו פלוס; שפיון שלא נתעברה בהן בשעת המתנה, עדין לא באו פדי להיות דעתו קרובה להם.

יב. המקנה למין ממני חיה - לא הקנה פלוס. הקנה קצת נכסיו לבהמה או למי שלא בא לעולם, וחיזר ואמר לחברו: קנה בבהמה זו, או קעבר זה - לא קנה פלוס⁴⁵. אומר לו: קנה את ובהמה זו, או את ועבר זה - קנה מחצה⁴⁶.

45) כשם שהבהמה או העובר לא קנו. 46) שם כרב נחמן. שכיוון שאמר "את ובהמה", וודאי כוונתו שהבהמה תקנה חצי והאדם יקנה חצי, ומכיוון שלא תלה קניית האדם בקניית הבהמה - קנה האדם חצי.

יג. אין אדם מקנה לא במכר ולא במתנה אלא דבר שיש בו ממש⁴⁷; אבל דבר שאין בו ממש - אינו נקנה.

47) גוף, עצם.

יד. פיצד? אין אדם מקנה ריח התפוח הזה, או טעם הדבש הזה, או עין⁴⁸ הבדלח⁴⁹ הזה. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך⁵⁰, המקנה לחברו אכילת פרות דקל זה⁵¹, או דירת בית זה⁵² - לא קנה; עד שיקנה לו גוף הפית לדור בו, וגוף האילן לאכל פרותיו⁵³, כמו שיתבאר.

48) צבע, מראה. 49) אבן טובה. 50) בבא בתרא קמז: ואף על פי שהזכירו שם שכיב מרע - הרי בארו שם: "מה שאין בבריא אין בשכיב מרע", כלומר, אין לשכיב מרע אלא יתרון אחד: שאינו זקוק לקניין. אבל אם בבריא לא מועיל הקניין - אין כוח גם במתנת שכיב מרע, שאינה עדיפה ממתנת בריא. 51) ואכילה עצמה היא דבר שאין בו ממש, אם כי הפירות הם דבר שיש בו ממש. ואף על פי שהם בעולם (סמ"ע סימן ריב סעיף קטן א) וראה ברשב"ם שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן, שנראה מדבריו שהמדובר שהפירות אינם בעולם. 52) כלומר, הדיוור בבית זה. שהדיוור אין בו ממש. 53) וכל שכן אם מוכר הפירות עצמם - כיוון שהם בעולם.

טו. דין ההקדש⁵⁴ ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין ההדיוט בקנותו. שאילו אמר אדם: כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש⁵⁵ לבדק הפית⁵⁶, או יהיה אסור עלי, או אתננו לצדקה - אף על פי שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים דברו⁵⁷; שנאמר: ככל היצא מפיו יעשה⁵⁸.

שִׁיבִיא הַזֹּכֶה³⁷ רְאִיָּה שְׁהִיָּה לְזֶה דִּינְרִין בַּעַת הַמַּתְנָה. וְהוּא הַדִּין לְשָׂאָר מְטַלְטְלִין שְׁמַקְנָה אָדָם אוֹתָם עַל קְרָקַע: אִם אֵינָם בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן - לֹא קָנָה; שְׂאִין אָדָם מִקְנָה דָּבָר שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹת³⁸.

34) שלא שאלו בקידושין (כוכז) אלא אם צריך "צבורים" בקניין אגב או אין צריך (ראה למעלה פרק ג הלכה ט) - אבל לא נסתפקו כלל אם צריך שיהיו בעין וברשותו, עיין מגיד משנה. 35) כלומר, אמר לו: "קנה אותם על גבי קרקע זו" (ראה למעלה שם). 36) בקניין אגב. 37) לפי הכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראייה" (מגיד משנה). 38) בבבא קמא ט: אמרו שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. ופשוט שהוא הדין שאינו מקנה דבר שאינו ברשותו. וראה להלן.

ט. מי שְׁהִיָּה לוֹ פְּקֻדוֹן³⁹ בֵּיד אַחֵר - הֲרִי זֶה מִקְנָהוּ⁴⁰ בֵּין בְּמִכָּר בֵּין בְּמַתְנָה; לְפִי שְׁהַפְקָדוֹן בְּרִשׁוֹת בְּעָלָיו הוּא⁴¹, וְהֲרִי הוּא בְּחֻזְקַת שְׁהוּא קָיָם. וְאִם כָּפַר בּוֹ⁴² זֶה שְׁהַפְקָד אֶצְלוֹ - אֵינּוּ יָכוֹל לְהַקְנוֹתוֹ; שְׁזֶה כְּמִי שְׂאָבֵד, שְׂאִינוּ בְּרִשׁוֹת⁴³. אֲבָל הַמְלֻוָּה, הוּאִיל וּלְהוֹצֵאָה נִתְּנָה, אֵינָה בְּעוֹלָם, וְאִין אָדָם יָכוֹל לְהַקְנוֹתָהּ אֶלָּא בְּמַעֲמַד שְׁלִשְׁתָּן. וְהוּא דָּבָר שְׂאִין לוֹ טַעַם, כְּמוֹ שְׂבֹאֲרָנוּ. וְאִם הֵימָּה מְלֻוָּה בְּשִׁטָּר - מִקְנָה אֶת הַשִּׁטָּר בְּכַתִּיבָה וּמְסִירָה; שְׁהֲרִי יֵשׁ כָּאֵן דָּבָר הַנִּמְסָר לְקִנּוֹת שְׂעִבּוּד שְׂבוּ.

39) מקור הלכה זו: עובדה של רב פפא שהקנה לרב שמואל בר אבא פיקדון שהיה לו ביד אחרים (בבא בתרא עז: "הווי ליה תריסר אלפי זוזי". ולא כנוסחת הספרים בבבא קמא קד: "הווי מסיק תריסר אלפי זוזי" שמשמע שהמדובר בהלוואה, ראה להלן). 40) בקניין אגב קרקע, ראה למעלה פרק ו הלכה ז. 41) אף שאינו בביתו ממש. 42) שמעתה הרי הוא כגולן, ראה להלן. 43) כן אמרו בבבא קמא סח: "אמר רבי יוחנן גול ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה (=הגולן) לפי שאינו שלו, וזה (=הנגזל) לפי שאינו ברשותו" והוא הדין שאינו יכול להקנות מאותו הטעם (מגיד משנה).

י. כְּשֵׁם שְׂאִין אָדָם מִקְנָה דָּבָר שְׂלֹא בָּא לְעוֹלָם, כִּן אֵין אָדָם מִקְנָה לְמִי שְׂלֹא בָּא לְעוֹלָם. וְאֶפְלוּ עֵבֶר הֲרִי הוּא כְּמִי שְׂלֹא בָּא לְעוֹלָם, וְהַמְזוּפָה לְעֵבֶר - לֹא קָנָה. וְאִם הָיָה בְּנוֹ, הוּאִיל וְדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה אֶצֶל בְּנוֹ - קָנָה⁴⁴.

44) גמרא שם. ונראה מסתימת לשון רבינו שאין הבדל בזה בין בריא לבין שכיב מרע, ועיין במגיד משנה שיש מחלקים בזה. [ודווקא מזכה בקניין, אבל באמירה בלבד - לא קנה. ואף על פי שסברא זו ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", מועילה אף באמירה בלבד (פרק כ"ג מהלכות אישות הלכה י"ג-יד) - אין זה אלא בדבר שלא בא לעולם (פרק ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה יז), שאין סברא זו מועילה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או בהמה לוולדותיה" (ראה משנה-למלך). [ואפשר שלא כתב כן רבינו שם, אלא באופן שבעל השדה נמצא בשדה, שכן כתב שם: "אבל בקרקע או בספינה, שהרי בעלה עמה, אין אומר כן (=אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר), אבל אם אין בעל השדה עמה - אין השוכר רשאי להשכיר, כמו במטלטלין].

ט. המוכר פירות שובך⁵¹ ופירות פורת לחברו - קנה. ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו מוכר יונים שיוולדו או דבש שיכבא לפורת, אלא הוא מוכר שובך לפירותיו או פורת לדבשה⁵²; שהרי הוא פשוט⁵³ אמת המים לחברו⁵⁴, שהוא נהנה בכל מה שיצוד בה⁵⁵, כך זה הקנה שובך זה לפירותיו, כמו שמוכר אילן לפירותיו. ודין פלם פדין השוכר בית⁵⁶ מחברו, כמו שאמרנו⁵⁷, שהוא נהנה בכל הנאות שיש בו. וכן כל פיוצא כזה.

(51) משנה בבא-בתרא פ. ושם: "הלוקח פירות שובך. . . פירות כוורת". "שובך" הוא קן של יונים. ו"כוורת הם הבתים שעושים הדבורים מן השעווה ויצניעו בהם הדבש" (רבינו בפירוש המשנה שם). ומכאן שקונה פירות שובך וכוורת - קנה, ואין זה דבר שלא בא לעולם. (52) הראב"ד חולק על זה, וכתב: "דוקא שאמר לו כך". כלומר, דוקא אם אמר לו במפורש "שובך לפירותיו" ו"כוורת לדבשה". ודעת רבינו, ששובך וכוורת עצמן אינן חשובות כלל, והן טפילות לגבי היונים והדבורים, ולפיכך אע"פ שאמר פירות שובך ופירות כוורת, הרי זה כאילו אמר מפורש: שובך לפירותיו וכוורת לדבשה (סמ"ע סימן ריג ס"ק א בשם בית יוסף). (53) בשו"ע חו"מ סימן ריג סעיף א הביא: "שהרי הוא כמוכר". (54) לפי נוסחתנו "השוכר", צ"ל "מחבירו". (55) רוצה לומר, שכשם שבאמת המים קנה הדגים, אף-על-פי שאינם צומחים מהמים, כמו-כן קנה היונים והדבורים בשובך וכוורת, אע"פ שפירותיהם באים מן החוץ (סמ"ע שם, ס"ק א). (56) [אף-על-פי שלמעלה הלכה ה, כתב רבינו שיש הפרש בין קונה שדה לפירות לבין שוכר שדה, בענייניו אין הפרש ביניהם, שהרי לענין קנין היונים, הדבש והדגים, שבשובך שבכוורת ובאמת המים, אין הפרש בין שוכר לקונה, וכל ההפרש אינו אלא בזה שהקונה שדה יכול לשנות ולהנות בה כחפצו. וכמו-כן לענין "אין השוכר רשאי להשכיר", אין כאן הפרש שהרי בקרקעות אין קפידא בזה (ראה למעלה הערה ח) והשובך והכוורת ואמת המים הרי דינם כקרקע שבעלם עמהם ולא כמטלטלין שאין בעלם עמהם]. (57) למעלה הלכה א, וראה שם הערה ח.

י. הפיצים⁵⁸ והאפרוחין עצמן שיש בשובך - לא קנה אותם בעל שובך⁵⁹ כל זמן שלא פרחו⁶⁰. ודבר זה גזרת חכמים היא, ומשום 'לא תקח האם על הפנים' נגעו בה⁶¹. לפיכך, הרוצה להקנות אפרוחים ופיצים אלו לחברו - מטפח⁶² על השובך שיפרחו האמהות ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך קנה אותן

יש בין המוכר שדה לפירותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחבירו שלא קנה כמו שביארנו" וכן הוא בכ"י תימן. ולפי"ז מתפרשים דברי רבינו בפשטות, שזה עצמו הוא שואל: מה הפרש בין זה לזה, שבזה קנה ובוזה לא קנה. והוא מסביר כי במוכר שדה לפירות יש לו ללוקח להשתמש בשדה כחפצו, ובעל השדה אינו יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח, ואם-כן זהו קנין הגוף. ואילו המוכר פירות השדה, אף-על-פי שעדיין לא חזר בו המוכר, והלוקח אוכל פירותיה (ראה למעלה פכ"ב הלכה ב) - אין ללוקח להשתמש בשדה כלל, אפילו להכנס, לא בשעת הוצאת הפירות, ובעל השדה משתמש בה כחפצו, ואם-כן אין זה קנין הגוף, אלא קנין פירות בלבד, ולפיכך אינו קונה הפירות שאינם בעולם]. (42) [כל זמן שלא חזר בו המוכר, כנ"ל]. (43) שהרי יש לו לנטעה או לזרעה כל זמן שירצה או להובירה (להלן הלכה ח). וב'תוספות' בבא-בתרא כז. ד"ה לא, כתבו שיכול לשטוח בקרקע זו פירות לייבש, עיי"ש. וכן נראה מדברי רבינו להלן. ולכן אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח. (44) וכנראה שיכול להפיק ממנה כל ההנאות, כמו שכתבו ה'תוספות' בבא-בתרא שם, ובלבד שלא ישנה צורת הקרקע ולא יבנה ולא יהרוס, כמו שכתב למעלה הלכה ו.

ח. ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפירותיה ובין השוכר שדה מחברו? שהקונה שדה לפירותיה - יש לו לנטעה או לזרעה⁴⁵ כל זמן שירצה⁴⁶ או להובירה⁴⁷; והשוכר אינו כן⁴⁸, כמו שיתבאר פענן שפירות⁴⁹. ואין השוכר רשאי להשפיר⁵⁰; אכל הקונה מקנה לאחרים כל מה שקנה.

(45) למרות שהבעלים שזרעה בשנה שעברה, היו מעוניינים אולי להובירה השנה. (46) שהלוקח נעשה בעל הבית לתקופת המכירה, ואין הוא חייב לדאוג ולהביא בחשבון מה שיהיה אחריו. (47) להשאירה ריקה, בלתי חרושה וזרועה, - ועושים כן כדי שלא תנוצל הקרקע יותר מדי - ואף שהבעלים הובירו אותה בשנה הקודמת, והיו אולי מעוניינים שהיא תזרע השנה, שלא תעמוד שממה יותר מדי. ומקור הדברים נראה מכתובות פ: "בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום - שמא תכסיף", ופירש"י שם: "שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה (=לחרשה) וכו'". הרי שמותר לו לעשות כן (ביאור הגר"א שם ס"ק יח). (48) שאם נוהגים הבעלים לזרעה שנה ולהובירה שנה, אין השוכר רשאי לשנות (סמ"ע, שם ס"ק טז), שהשוכר אין לו אלא זכות נאה בלבד ולא בעלות, ולפיכך הוא חייב להזהר בשמירת החפץ ולדאוג גם לעתידו. (49) פ"ח הלכות ג, ו, ח, שאין החוכר (=השוכר) יכול לעשות בה כרצונו. (50) (גיטין כט. ופ"א מהלכות שכירות הלכה ד). לפי שאין לו בעלות על החפץ, רק זכות הנאה אישית. ואף-על-פי שבפ"ה מהלכות שכירות הלכה ה כתב רבינו שלא אמרו חכמים אין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין ולא בקרקע (ראה כסף-משנה) - יתכן כי כוונת רבינו כאן למטלטלין. שאף הם הוזכרו למעלה הלכה ב: "רחל לגיזתה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונקבה (סמ"ע שם). ואותן, כלומר האמהות והבנות - לא מכר, כי הן הן השוכב, והרי מכר רק פירות השוכב ולא השוכב עצמו (סמ"ע שם). (75) כל זוג נקרא בריכה. (76) זו שנולדה להן עתה. (77) כלומר, אלו שהיו בעת המכירה, כי לדעת רבינו צריכה האם שני זוגות לחברה: האחד שהיה בעת המכירה, ועוד אחד נוסף שמשאיר הקונה, ואין כן דעת רשב"ם. (78) כשם שהאמהות צריכות צוות של שתי בריכות שנולדו להן, כן צריכות הבנות צוות של שתי בריכות, שנולדו להן. (79) כי אין הבנות מוצאות צוות בחברת אמותיהן, אלא דוקא בחברת ילדיהן הן (גמרא שם). (80) באופן שצריך להשאיר חמשה זוגות: א. זוג האמהות. ב. זוג הבנות (ושניהם היו בעת המכירה). ג. זוג נוסף שילדו האמהות. ד.ה. שני זוגות שילדו הבנות שהיו בעת המכירה. (81) ולא הזכיר רבינו מה דין הבריכות שיוולדו לבריכה הראשונה (=שילדו האמהות אחר המכירה), והבריכות שיוולדו לשתי הבריכות שנולדו לבנות, אם הן של הלוקח או הן של המוכר, ועיין סמ"ע שם.

יג. הלוקח⁸² פרות⁸³ מחברו - נוטל שלשה נחילים⁸⁴ זה אחר זה⁸⁵; מפאן ואילף⁸⁶ - נוטל נחיל ומנחת נחיל, פדי לישב⁸⁷ את הפנות.

(82) משנה בבא-בבא פ. ולפי פירושה בברייתא, בניגוד לפירושים אחרים של האמוראים, וכפירוש זה הכריעו גם הרי"ף והרשב"ם. (83) דוקא שקנה את הפירות ולא את הכוורת. ולכן צריך להשאיר כדי קיום הכוורת. (84) חבורה של דבורים. (85) הדבורים מולידים כל תשעה עשרה ימים נחיל של דבורים. (86) טיב הדבורים הנולדים הולך ופוחת, והוא לוקח את שלושת הראשונים המשובחים, ומכאן ואילך רק לסירוגין. (87) שהכוורת תהיה מיושבת, מאוכלסת ולא תחרב, והיינו, שיהיה לאמהות צוותא בוולדותיהן, שהרי קנה רק פירות ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר את הכוורת על האמהות, שהן יסוד הכוורת, ואף כמה נחילים של דבורים, שיהיו צוותא לאמותיהם, שלא תכרחה.

יד. הלוקח⁸⁸ חלות דבש מחברו - מניח בפנות שתי חלות⁸⁹, פדי שלא יפרחו⁹⁰ הדבורים וילכו להן⁹¹.

(88) משנה (שם). (89) הדבורים מייצרים חלות של שעוה, ובתוכן הדבש. (90) מחוסר מזון, כי החלות מיועדות למזון הדבורים בימות החורף שאין עושים בהם דבש. (91) והלוקח קנה רק את החלות, ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר כדי קיום הכוורת.

טו. הלוקח⁹² זיתים מחברו לקץ⁹³ - מניח האילן⁹⁴ סמוך לארץ שתי גרופיות⁹⁵ וקוצץ. לקח בתולת שקמה⁹⁶ - מגביה שלשה טפחים וקוצץ. סדן של שקמה⁹⁷ - שני טפחים⁹⁸. ובשאיר אילנות - טפח וקוצץ. בקנים ובגפנים - מן הפסקק⁹⁹ ולמעלה. בדקלים וארזים - חופר ומשרש¹⁰⁰, לפי שאין גזעו מחליף¹⁰¹.

לחברו⁶³ בקנין⁶⁴, או על גבי קרקע⁶⁵, או בשאיר דברים שהמטלטלין נקנין בהן⁶⁶.

(58) חולין קמא: קמב. (59) וממילא אינו יכול להקנות לאחרים. (60) "שם היו אפרוחים מפריחים, שאינן צריכין לאמן, - אינו חייב לשלח" (פי"ג מהלכות שחיטה הלכה ט) - סמ"ע סימן ריג ס"ק ב, ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה. (61) כלומר, גזרו חכמים איסור על לקיחת הביצים והאפרוחים כל זמן שהאם רובצת עליהם, משום שמא יקח את האם. כי דעת רבינו שדין שילוח הקן, מן התורה, אינו אלא בלקיחת האם מעל הבנים. כמו שנאמר "לא תקח האם על הבנים", אבל לקיחת הבנים מן האם אינה אסורה מן התורה, אבל דעת הראב"ד ב'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא קב. שאף זה אסור מן התורה, משום שנאמר "שלח תשלח את האם", ואחר-כך "והבנים תקח לך". וכן נראה בגמרא שם. (62) מכה בטפחו, כלומר בידו (חולין קמא:). (63) ואז, אפילו אם חוזרת האם אינו חייב לשלחה עוד, כי דין שלוח הקן אינו אלא בקן של הפקר ולא במזומן, כמו שדרשו חכמים (בבא-מציעא קב). "כי יקרא קן צפור, כי יקרא - פרט למזומן", וכיון שזכה בקן, כלומר בביצים או באפרוחים, שהם הם ה"קן" (רש"י שם) - שוב אין עליו איסור בלקיחת האם (סמ"ע, שם ס"ק ד). (64) חליפין. (65) בקנין "אגב". (66) כלומר במשיכה או בהגבהה. [ואינו קונה מטעם חצר, מפני שהשוכב אינו אלא כמושכר לו, כמו שכתב למעלה הלכה ט, ודעת רבינו שחצר המושכרת אינה קונה לשוכר אלא למשכיר, כמו שכתב בפ"ו מהלכות שכירות הלכה ה. וראה למעלה פ"ג הלכה ו (ועיין שם הערה כט) - אור-שמח].

יא. הלוקח⁶⁷ פרות שוכף מחברו - אינו יכול לטל פל הגוזלות שילדו בו מעתה⁶⁸, מפני שהאמהות⁶⁹ בורחות⁷⁰, נמצא שהחריב פל השוכף; אלא מניח מהן⁷¹ פדי לישב השוכף.

(67) משנה בבא-בבא פ. (68) אחרי המכירה. (69) ואת האמהות לא קנה, שהרי הוא קנה פירות שוכך ולא את השוכב. והאמהות הם יסוד השוכב. (70) מתוך ברירות והעדר חברה. (71) מהגוזלות שנולדו.

יב. וכמה מניח? אם היו בו⁷² אמהות⁷³ ובנות⁷⁴ קצת מכירת הפרות - מניח בריכה⁷⁵ ראשונה שילדו האמהות, פדי שייצטו ויהיו האמהות עם הבריכה הראשונה⁷⁶ ועם הבנות שעמהם⁷⁷; ומניח כמה שילדו הבנות שתי בריכות⁷⁸, פדי שייצטו ויהיו הבנות עם שתי הבריכות שהולידו⁸⁰; וכל הנולד מאחר שתי בריכות של בנות והבריכה הראשונה של אמהות⁸¹ - הרי אלו שלו.

(72) לפי גירסת הרי"ף שם. ועיין סמ"ע (סימן רכ ס"ק כז) הדין בפרוטרוט על הגירסאות האלו, ופירוש הסוגיא לפי הגירסאות. (73) היינו הזוג, זכר ונקבה ביחד, נקרא "אמהות" (סמ"ע שם ס"ק כו). (74) אף הן זוג, - זכר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קנה קרקע - וכמה יהיו רחוקים זה מזה ממשע עשרה לבית סאה". ובבבא-בבא עב. "הקדיש שלשה אילנות ממשע עשרה לבית סאה (כלומר, נטיעות קטנות שהן ממשע עשר לבית סאה, ואילו אילנות גדולים הם ממשע שלשה לבית סאה, רשב"ם שם. וכן כתבו ה'תוספות' בערכין יד. ד"ה הקדיש) - הרי הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם. הרי שדין נטיעות כדין אילנות לענין הקדיש ולענין מכירה. ועיין רמב"ם פ"ד מהלכות ערכין וחרמין הלכה יז, לפי נוסחת המגיה שם בלחם-משנה]. (7 בגמרא (שם פג.) "בעי רב ירמיה, מכר לו שלשה בדי אילן, מהו? ופירש רשב"ם שמכר לו אילן אחד שיש לו שלשה בדים מרוחקים זה מזה ארבע אמות (ראה להלן הלכה ג), והעלה הקרקע שירטון ונראים הבדים כאילו הם שלשה אילנות נפרדים. וצד הספק שבדבר הוא: כיון שהם יונקים מגוף האילן - הם אילן אחד, או כיון שכל אחד מהם מושרש בקרקע - הם שלשה אילנות. ונחלקו הראשונים בביאור מסקנת הגמרא: לדעת רשב"ם הם שלשה אילנות, ולדעת ר"י בן מיגש הם אילן אחד (מגיד-משנה) ודעת רבינו כדעת רשב"ם. [ולפני בעל המגיד-משנה היתה, כנראה, נוסחא אחרת בדברי רבינו: "שלשה בדי אילנות" וכ"ה אמנם בכ"י תימן, והכוונה למוכר שלשה בדים משלשה אילנות, ואם כן אין זו בעיית רב ירמיה בגמרא (שהרי שם מפורש "שלשה בדי אילן" וראה ברשב"ם שם), והכריע המגיד-משנה כנוסחא שלפנינו "שלשה בדי אילן", לפי שע"פ הנוסחא הנ"ל צריך-עיון למה השמיט רבינו את בעיית הגמרא, וראה להלן הלכה ו והערה עז]. (8 שגוש של שלשה אילנות נקרא שדה אילן (סמ"ע סימן רטז, ס"ק טז), ולפיכך אף-על-פי שלא התנה במפורש שיקנה את הקרקע - קנה אותה, כי כל הקרקע הראוי להם, היינו כל השדה מסביבם, נחשב לשטח המחיה שלהם. (9 כל השטח מסביב לאילנות, הדרוש לשם הטיפול בהם, וראה להלן הלכה ב. (10 כתוצאה מזה, שהקרקע היא של הלוקח. (11 משנה (שם פא.) (12 ברייתא (שם פג.) (13 ויכול לטעת אחרים במקומם. (14 ברייתא (שם פג.) (15 הרשב"ם (שם, ד"ה ואת האילנות) מוסיף: "קטנים", וכן הביא ה'טור' (סימן רטז). וכתב ה'בית יוסף' שהדבר הוא פשוט, שאין זה הגיוני שאילנות גדולים יהיו בטלים אגב שלושת האילנות שקנה. (16 [נראה שהמדובר כשיש בין כל אחד ואחד משלושת האילנות שקנה - רווח של שש עשרה אמה (ראה להלן הלכה ג) באופן שאילנות אלו, שביניהם, אינם עושים אותם רצופים, אבל אם אין בין שלושת האילנות אלא רווח מצומצם של ארבע אמות - הם נעשים רצופים על-ידי האילנות שביניהם, ומקורבים זה לזה פחות מארבע אמות ואין לו קרקע, כדלהלן הלכה ד. ועיין 'תוספות' ב"ב עב. ד"ה ואת האילנות].

ב. וְכַמָּה¹⁷ היא הַקְרָקַע הָרְאוּי לָהֶם? תַּחְתֵּיהֶם¹⁸ וּבִינֵיהֶם¹⁹ וְחוּצָה לָהֶם²⁰ פְּמֵלָא הָאוּרְה וְסֵלִו²¹. וְזֶה²² הַמְּקוֹם שֶׁהוּא מְלֵא הָאוּרְה וְסֵלִו²³ אֵין אֶחָד²⁴ מְשַׁנְיָהֶם יָכוֹל לְזַרְעוֹ אֶלָּא מְדַעַת חֲבָרִים²⁵.

(17) בעיא בגמרא (פב.) בלשון זה. (18) תחת האילנות

(92 משנה, שם. 93) כלומר, לא מכרו אלא לקוץ אותו, אבל לא לכלותו לגמרי, ולפיכך חייב להשאיר מהגזע שלו בכדי שיוכל לצמוח שוב אחרי שיקוץ אותו, אלא שבכל אילן ואילן יש מדה אחרת, הכל לפי טבעו. (94 בדפוס רומי: "מן האילן", וכעין זה בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן רט, סעיף יד). (95 כלומר, שני אגרופים (כסף-משנה). וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם: "ושתי גרופיות, שיעור שני טפחים על הארץ". ולא עירבם יחד עם סדן של שקמה שאף בו השיעור שני טפחים - מפני שבשקמה יש הבדל בין סדן לבתולה (כסף-משנה, ועיין מגיד-משנה). (96 גמרא שם פ: "ובתולת השקמה" היא שקמה שלא קצצו אותה מעולם, ולכן זקוקה היא לשירור גדול, בכדי שתוכל לצמוח מחדש. "שקמה" הוא עץ שמגדל תאנים מדבריות. (97 שקמה שכבר קצצה פעם אחת ושוב גדלה - נקראת "סדן השקמה". (98 כיון ששכבר נקצצה פעם - די לה בשירור שני טפחים. (99 הקשר שבאילן, היינו הקשר התחתון, ואת הקשר עצמו, ומלמטה ממנו יש להשאיר למוכר (סמ"ע סימן רטז, ס"ק מב). (100 קוצץ אותו עם השרשים. (101 אחרי שקצצו אותו מראשו, אף אם ישאירו סמוך לשרשים, לא יצמח יותר, ולכן אין תועלת להשאיר בו, שהרי בין כך לא יצמח מחדש. בגמרא שם העלו שאין כל הארזים שווים בזה, וישנם כאלה שגזעם מחליף, ומובן מאליהם שאלו דינם כשאר אילנות, ויש להשאיר בהם כדי שיחזרו ויצמיחו.

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבאר משפטי הקונה אילן או אילנות מה דינו עם המוכר, וכן המוכר קרקע ומשייר אילנות וכן אם מכר קרקע ואילנות כיצד צריך לכתוב לו והנמשך אחר זה רוצה לומר אם מאיכות הכתיבה אם כמשייר אי זה דבר, ונסתיים הפרק בביאור דבר שנמכר ללוקח וחזור המוכר מפני פגם משפחה.

א. הַמוֹכֵר² שְׁלֹשָׁה³ אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ⁴, וְאֶפְלוּ הָיוּ שְׁלֹשׁ נְטִיעוֹת⁵ קְטַנּוֹת⁶ או שְׁלֹשָׁה בְּדֵי אֵילָן⁷ - הָרִי יֵשׁ⁸ לְלוֹקֵחַ קְרָקַע הָרְאוּי לָהֶם⁹. וְאֶפְלוּ¹⁰ יִכְשָׁו¹¹ הָאֵילָנוֹת או נִקְצָצוּ¹². - יֵשׁ לוֹ¹³ קְרָקַע הָרְאוּי לָהֶם, וְקָנָה¹⁴ כָּל הָאֵילָנוֹת¹⁵ שְׁבִינֵיהֶם¹⁶.

(2) משנה בבבא-בבא עב. פא. (3) כשהם עומדים כחצובה, כדלהלן הלכה ג, הם מהווים גוש חשוב. (4) בתוך שדה שיש למוכר. (5) [לענין שמיטה, כתב רבינו (פ"ג מהלכות שמיטה הלכה ו): "אי זו היא נטיעה, זה האילן הקטן כל זמן שקוראין לו נטיעה"]. (6) שהרי שנינו "אילנות" סתם, ובין גדולים ובין קטנים במשמע (מגיד-משנה). [וכן נראה ממה ששאל רב ירמיה (שם פג.) "מכר לו שלשה בדי אילן, מהו" ועל כרחונו שכוונתו בדים צעירים, כנטיעות, שאילו בבדים זקנים יש לו קרקע, כמפורש למעלה (שם פב.) "דילמא מסקא ארעא שרטון (=שמא יתכסו ענפי האילן בעפר) ואמרית לי תלתא זבינת לי, ואית לי ארעא" (וראה ביאור הגר"א סימן רטז ס"ק יג). וכן מבואר בתוספתא בבבא-בבא עב. פ"ד, הוצאת צוקמ. עמ' 403): "קנה שלשה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זָה⁴⁶, או⁴⁷ שְׁמַכְר לֹ שְׁנַיִם בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ וְאָחַד עַל
הַמְצָר⁴⁸, או שְׁנַיִם בְּתוֹךְ שָׂלוּ וְאָחַד בְּתוֹךְ שָׁל
חֲבֵרוֹ⁴⁹, או שֶׁהִפְסִיק בּוֹרֵר⁵⁰ או אֲמַת הַמַּיִם⁵¹ או
רְשׁוֹת הָרְבִיבִים⁵² בִּינְיָהִם - הָרִי זֶה⁵³ אֵין לוֹ קַרְקַע⁵⁴.
לְפִיכֶן לֹא קָנָה⁵⁵ הָאֵילָנוֹת שְׁבִינְיָהִם; וְאִם⁵⁶ יָבֵשׁ
הָאֵילָן או נִקְצָץ⁵⁷ - לֹא לוֹ⁵⁸.

(38) בעיית רב ירמיה בגמרא (שם פג.). (39) "מקום יציאת האילן מן הארץ" (טור). (40) בגמרא (שם) פתרו את הבעיא ממשנה בכלאים, ושם שמודדים לענין כלאים מ"העיקר השני", ופירשו ה'תוספות' (שם ד"ה הרכובה בגפן) שהראייה היא מהמילה "העיקר", כלומר, שמודדים מן העיקר, היינו מן המקום הסמוך לקרקע, שהוא רחב, ולא מגובה הגזע שהוא קצר (כסף-משנה). (41) שם פג. (42) אלא שהם עומדים בשורה אחת, מה שמאפשר הזריעה ביניהם, ואין להניח מן הסתם שהמוכר ויתר על הקרקע לטובת לוקח האילנות. (43) ברייתא שם. וראה למעלה הערה לה. (44) מכאן שאם אין אלא שש עשרה אמה בדיק - קנה קרקע, וראה למעלה הערה לו. (45) שאז אין צירוף ביניהם. (46) ברייתא שם פג. שהרי בשעה שקנה את השנים הראשונים לא קנה קרקע, וכי יקנה את הקרקע עכשיו, שהוא קונה רק אילן יחיד? (47) מכאן ועד "רשות הרבים ביניהם" - בעיית בגמרא (שם) שלא נפתרו ונשארו בסימן שאלה ("תיקו"), וכתב הרי"ף: "וקיימא-לן דכל תיק דממונא, חומרא לתובע וקולא לנתבע", היינו, שכל ספק בעניני ממון מחמירים ביחס לתובע המוציא, ומקילים ביחס לנתבע המוחזק, ולפיכך בספקות אלו שלפנינו אין הלוקח יכול להוציא את הקרקע מהמוכר. (48) גבול השדה, שכיון שהוא על הגבול ולא בתוך השדה, אינו מצטרף עם שאר האילנות. (49) שקנה המוכר אילן בשדה חבירו עם הקרקע סביבו, ומכיון שאין כל שלושת האילנות בשדהו - אינם מצטרפים. (50) מלא מים, וזה חשוב כהפסק בין האילנות ומונע הצטרפותם. (51) נחל או תעלה, וכאן המים צפים למעלה, וההפסק בולט עוד יותר. (52) דרך שיש רשות לרבים לעבור בו. ואע"פ שסתם רשות הרבים רחבה שש עשרה אמה - אינה מפסיקה אלא מצד היותה רשות הרבים, אבל שטח שאינו רשות הרבים ורחב שש עשרה אמה, אינו מפסיק לדעת רבינו, ראה למעלה הערה לו והערה מג. אבל הרשב"ם וה'תוספות' שם פירשו ברשות הרבים שהיא פחות משש-עשרה אמה. (53) בגמרא הוסיפו כאן עוד בעיא: "ריכבא דדיקלא" - רכב דקלים, היינו גוש גדול של הרבה דקלים ביחד, אם זה חשוב הפסק? והשמיטה רבינו והרי"ף. [ונראה שהם סוברים שלפי הגמרא בבבא-בתרא סב: שמצר המובלע ויש עליו רכב דקלים, דנים בו שודא דדיינא (ראה למעלה הלכה טו) - יש לדון כן גם כאן, שהרי רכב הדקלים מובלע בתוך האילנות, והדבר מסור לבית-דין לדון שקנה אותו הלוקח, ואם כן אינו הפסק]. (54) וכאן לא מועילה תפיסה כמו בכל ספק ממון, לפי שקרקע בחזקת בעליה עומדת (מגיד-משנה). (55) שהרי את האילנות הוא קונה רק כחלק מן הקרקע, וכאן לא קנה הקרקע עצמה,

וגופי האילנות. ברייתא (שם) ומימרא של רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, ושלא כהתקפת רבי אלעזר. (19) השטח המגולה בין גופי אילן זה לגופי אילן זה (רשב"ם). (20) סביב האילנות, ממקום שכלים נופותיהן ולחוץ (רשב"ם). (21) שטח הדרוש לעמידת מלקט הפירות והסל בידו. [ושיעורו שתי אמות - ר"ש שירליאו בשביעית פ"א מ"ב]. "אורה" הוא מלקט התאנים. "בוצר" - מלקט הענבים. "קוצר" - בתבואה, "גודר" - בתמרים ו"מוסק" - בזיתים (רשב"ם, שם ד"ה כמלוא אורה וסלו). (22) ברייתא שם, וכמסקנת אביי והנמקתו, ולא כרב יוסף. (23) אבל השטח שתחת האילנות ובין האילנות - כולו של הלוקח והוא זורעם (רשב"ם ומגיד-משנה). (24) בעל השדה אינו זורע, לפי שהעפר נעשה רך ורטוב על-ידי החרישה, הזריעה ומי הגשמים, ואם יפלו שם פירות האילנות - יטנפו ויפסדו, והרי השטח משועבד ללוקח לשם לקיטת הפירות. והלוקח אינו זורע, שהרי אין המקום שלו, ואין לו בעלות עליו, והוא קיבל רק זכות להשתמש בו לשם לקיטת הפירות. (25) בהסכמתו ורשותו.

ג. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמוּרִים? ²⁶ פְּשָׁתוֹ ²⁷ שֶׁלִּשְׁהָ אֵילָנוֹת עוֹמְדִין ²⁸ כְּמוֹ שֶׁלִּשְׁהָ פְּטוּטִין ²⁹ כִּיכָה ³⁰ שְׁשׁוּפְתִין ³¹ עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדָרָה, שְׁהָרִי הֵן ³² שְׁנַיִם זֶה פְּנֵדָה ³³ וְהַשְּׁלִישִׁי מְכוּן בִּינְיָהֶן וּמְרַחֵק מֵהֶן ³⁴. וְהוּא ³⁵ שְׁהִיּוֹ בֵין כָּל אֵילָן וְאֵילָן מְאַרְבַּע אַמּוֹת ³⁶ וְעַד שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה ³⁷.

(26) שקנה קרקע. (27) כשמואל - ולפי גירסת הרי"ף כרבי יוחנן - ולא כרב (בבא-בתרא פג:), וכן הכריע הרי"ף. (28) ביחס זה לזה. (29) רגלי. (30) שהיא בעלת שלש רגלים. זה פירושו של רבינו למילה: "חצובא", המובאת בגמרא שם. (31) מעמידים. (32) זה נתינת טעם להלכה זו (סמ"ע, סי' רטז ס"ק כג.), כלומר, מכיון שהם עומדים בצורה זו, אין אפשרות להעביר את המחרישה בין האילנות, ולפיכך אין הקרקע ראויה לזריעה, ומן הסתם מכר אותה ללוקח אגב האילנות (ועיין רשב"ם שם ד"ה כל-שכן כחצובא, וסמ"ע שם). (33) בשורה אחת. (34) היינו כנגד המקום הפנוי שביניהן, וזהו הצירור: (35) ברייתא והכרעת הלכה של רבא (שם פג.). (36) שזו מדת-השטח הדרושה להעביר המחרישה לטובת האילנות (רשב"ם פב: ד"ה מארבע אמות), או שזהו השטח הדרוש ליניקתם (סמ"ע, סימן רטז, ס"ק כד), ואם אין ביניהם ארבע אמות, הרי כאילו האילנות עומדים להעקר (רשב"ם שם ד"ה וכמה יהא ביניהם, וסמ"ע שם). (37) ושש עשרה בכלל, כמו שמוכח מההלכה הבאה (מגיד-משנה). וכן היא דעת ה'תוספות' (שם, ד"ה כמה), ולדעת הרשב"ם (שם פב: ד"ה ועד ט"ז, ופג. ד"ה שש עשרה אמות). עד ולא עד בכלל.

ד. וּמַהֵיכָן ³⁸ הוּא מוֹדֵד? מִן הָעֵקֶר ³⁹ הַרְחֵב ⁴⁰ שֶׁל אֵילָנוֹת. אֲבָל אִם לֹא הִיּוּ ⁴¹ עוֹמְדִין בְּצוּרָה הַזֹּאת ⁴², או שְׁהִיּוּ מְקַרְבִּים פְּחוֹת ⁴³ מְאַרְבַּע אַמּוֹת או מְרַחֵקִין יוֹתֵר ⁴⁴ מִשֶּׁשׁ עֶשְׂרֵה ⁴⁵ אַמָּה, או שֶׁלִּקְחָן זֶה אַחַר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם פב.), ומה שאמרו במשנה (שם פא.) "הגדילו לא ישפה", היינו שהם של לוקח, אבל חייב הוא לקוץ אותם מפני הטעם המבואר להלן (רשב"ם שם ומגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (76) כלומר, יתכסו בעפר, ויצמחו בארץ, ובעבור זמן רב יתהווה מרחק רב בינם ובין האילן כשיעור ארבע אמות ויותר, ויראו כאילן חדש, ויטעון הלוקח שקנה לכתחילה שלשה אילנות. (77) ואף-על-פי שאפשר להסיר את העפר, ולראות כי קיים המשך בין הענף ובין האילן - אם היה כן בשעת המכירה, יש לו ללוקח קרקע, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה א): "שלשה בדי אילן", וכפירוש רשב"ם שם, עיין שם הערה ו. וראה מגיד-משנה כאן.

ז. פל העצים⁷⁸ שקוצץ בעל שני האילנות מהן: העולה מן הגזעים, והוא הרוצה פני החמה⁷⁹ - הרי הוא של בעל האילנות⁸⁰; והעולה מן השרשים, והוא שאינו רואה פני החמה⁸¹ - הרי הוא של בעל השדה⁸². ובדקלים⁸³ - אין לבעל הדקל⁸⁴ מן העולה פלום, לפי שאין לו גזע⁸⁶.

(78) משנה, שם פא. ופירושה בגמרא, שם פב. (79) והיינו כל האילן, מלבד מה שממנו מתחת לקרקע (רשב"ם פב. ד"ה כל שרואה פני החמה). (80) שהרי האילנות הם שלו, והוא-הדין לכל מה שיוצא מהם. (81) והיינו, כל מה שגדל מתחת לקרקע. (82) שאף-על-פי שהוא מסתעף מן האילן של הלוקח, - מכיון שצומח מתחת לקרקע, והקרקע היא למוכר, אף הענפים היוצאים מן הקרקע הם למוכר (וראה סמ"ע שם ס"ק לד). (83) עצי תמרים. אם מכר לחבירו דקל אחד או שני דקלים שלא קנה קרקע, כנ"ל בהלכה ו. (84) מימרת רב נחמן (שם פב.) וכפי פירושו של רב פפא. (85) מן הענפים העולים מן הדקל. (86) היינו, שאין הגזע של עץ הדקל מוציא ענפים אלא הם יוצאים מהשרשים, ואלו אינם לבעל האילן, כמבואר למעלה (מגיד-משנה).

ח. המוכר⁸⁷ קרקע ושיר⁸⁸ אילנות⁸⁹ - הרי יש לו חצי הקרקע⁹⁰ פלה⁹¹; ושאלו⁹² לא שיר בקרקע, הרי אומר⁹³ לו הלוקח יעקר אילנך⁹⁴. וכן אם שיר שני האילנות בלבד - יש לו⁹⁵ קרקע הראוי להם⁹⁶; ושאלו⁹⁷ לא שיר הקרקע, הרי הלוקח אומר לו יעקר אילנך וליך⁹⁸.

(87) בבא בתרא לו. (88) לעצמו. (89) שלשה אילנות, לכל הפחות. (90) בגמרא שם נאמר סתם: "יש לו קרקע" ולא הוגדרה הכמות, אך כנראה שרבינו למד דבר זה מהדין המובא בגמרא לפניו, והוא זה שרבינו מביאו בסוף ההלכה הבאה (=מכר קרקע לאחד ואילנות לאחר), שהרי טעם אחד לשני הדינים האלו (מגיד-משנה) והם מובאים בגמרא זה ליד זה, ומן הסתם להורות שתוכן אחד להם (ביאור הגר"א, סימן רטז ס"ק כו.). וחצי הקרקע שכתב רבינו, היינו חצי הקרקע הצריך לאילנות, כמו שכתב ר"י בן מיגש, והמדובר הוא כשהאילנות זקוקים לכל הקרקע (אבן-האזל). (91) היינו, מכל הקרקע הראויה לאילנות כנ"ל. (92) והוא הטעם שנתן בגמרא להלכה זו. (93) ויש להניח שיאמר לו

וראה שם (פג.) בברייתא. (56) היינו, עד השורש, ומדובר במין אילן שאין גזעו מחליף, אבל במין שגזעו מחליף - כשחוזר וצומח מחדש מאותו הגזע עצמו, אין זה אילן חדש ונחשב לאילן הקודם (רמ"א בסימן רטז, סעיף ז בשם ה"טור). (57) היינו שהזקין ונקצץ עד השורש כמו ביבש, וגם כאן בשאין גזעו מחליף (הרא"ש בפרק המוכר את הספינה בשם רבינו יונה). (58) שהלוקח לא קנה אפילו את מקום האילנות, ואינו יכול לטעת אילנות חדשים באותו המקום.

ה. פל מי שקונה שלשה אילנות ויש לו קרקע⁵⁹, אם⁶⁰ הגדילו⁶¹ והוציאו חטר⁶² - יקץ, פדי שלא ימעט הדרך על בעל השדה⁶³. וכל השריגים⁶⁴ והאמירים⁶⁵ היוצאים מהם, ואפלו מן השרשים⁶⁶ - הרי הן של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע⁶⁷.

(59) שקנה אותם באופן שיש לו גם קרקע. (60) משנה, שם פא. (61) התפשטו. (62) [הוא ענף היוצא מן הגזע, מלשון הכתוב (ישעיה יא, א): "ויצא חטר מגזע ישי". וראה להלן]. (63) [שאף-על-פי שבעל האילנות קנה גם את הקרקע שמחוץ לאילנות (למעלה הלכה א) - סובר רבינו שיש לבעל השדה דרך בה, אבל בקרקע שתחתיהם, שבעל האילנות יכול לזרעה (למעלה הערה כא), ודאי שאין לבעל השדה דרך בה. ועכשיו שהגדילו האילנות והוציאו חוטר מגזעם, יטען הלוקח ששיעור השטח שתחתיהם הוא מהחוסר שבגזע וירחיב את גבול שטחו לזריעה ובוה ימעט הדרך לבעל השדה. וכן יש לפרש בלשון רבינו, בפירוש המשנה שכתב: "הגדילו ישפה, לפי שיאמר לו המוכר - למה תניח הענפים שמתפשטים וממלאים שאר קרקע". וראה בכסף-משנה ובסמ"ע סימן רטז ס"ק כו]. (64) ענפים של עצי גפן. (65) ענפים שבראש האילנות. (66) שהם תחת הקרקע. וראה להלן הלכה ז. (67) ולפיכך אף הענפים שיוצאים מן הקרקע הם שלו, משא"כ בקונה שני אילנות, שאין לו קרקע, ולפיכך אין לו ענפים שיוצאים מן השורש, אלא רק מה שיוצא למעלה מן האדמה (להלן הלכה ז).

ו. הקונה⁶⁸ שני אילנות בתוך שדה חבירו - אין לו קרקע⁶⁹. לפיכך⁷⁰, אם מת⁷¹ האילן או נקצץ⁷² - אין לו פלום⁷³. הגדילו שני אילנות והוציאו שריגים⁷⁴ והאמירים⁷⁵ - יקץ⁷⁶; ושמה יצמחו בארץ⁷⁶, ויאמר למוכר: שלשה אילנות⁷⁷ מכרת לי ויש לי קרקע.

(68) משנה בבא-בתרא פא. (69) קנין גמור. אבל יש לו זכות בקרקע (שתחתיהם וביניהם וחוצה להם, כמלוא האורה וסלו) לעמוד שם וללקוט את הפירות (הרמ"א סימן רטז, סעיף ט). (70) כלשון הברייתא (שם פג.). (71) לשון המשנה, ופירושה: יבש. וכן בברייתא: "יבש האילן". והיינו שאין גזעו מחליף, כי אחרת אין זה אילן חדש, אלא נחשב עולה מן הגזע (ראה למעלה הערה נה). (72) ברייתא שם. (73) לטעת אילן אחר במקומו, שהרי אף המקום שתחת האילנות אינן של הלוקח. (74) העולים מן הגזע ושייכים לבעל האילנות, כדהלן הלכה ז. (75) מסקנת רב נחמן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכול לומר לו: אני לוקח אלא קרקע שיש בו דקלים. ואם אמר¹⁴⁷: קרקע בְּדָקְלִים¹⁴⁸ אני מוכר לך, אם היו בו¹⁴⁹ שני דקלים - קנה; ואם לאו - מקח טעות הוא, והזורז¹⁵⁰. ואם¹⁵¹ אמר לו: קרקע של דקלים אני מוכר לך - אין לו דקלים; שאין בלשון זה¹⁵² אלא קרקע הראוי לדקלים¹⁵³.

(142 בבא-בתרא ט: 143) לא באותו הקרקע ולא מחוצה לו. (144) ראה להלן בהערה קמו. (145) שסתם "דקלים" אינו פחות משנים. (146) כנוסחא שלפנינו ברי"ף (פ"ד דבבא-בתרא). אבל בנוסחת רי"ף ישן, כתוב שחייב לקנות לו שני דקלים. והעיר על זה הראב"ד כאן, וכתב: "הרב חייב לקנות שני דקלים". (וברור הדבר שאין כוונת רבינו כאן לומר שאין המוכר חייב לקנות לו ממקום אחר, אלא שכאן מדובר באופן שהלוקח מביע התנגדות למוכר, ואינו רוצה שיקנו לו ממקום אחר, בטענה כי לא התכוון אלא לקרקע שיש דקלים בתוכו, ובזה השמיע לנו רבינו שאין שומעים לו, אלא אם רצה המוכר לדחותו יכול לדחותו ולקנות לו שני דקלים ממקום אחר. אבל אם לא התנגד הלוקח, ומסכים שיקנה לו ממקום אחר - בוודאי חייב המוכר לקנות לו ממקום אחר, וכמו שכתב למעלה שם. וכדעת הרי"ף בנוסחא ישנה, וכמו שכתב רבינו עצמו למעלה פרק כב הלכה ב. ועיין שם בהערה יד]. (147) שם. (148) וביטוי זה, בניגוד לביטוי הקודם: "קרקע ודקלים", משמעו, שהדקלים נמצאים בקרקע עצמה. (149) בקרקע עצמו, ולא מחוצה לו. (150) המקח מתבטל, ושניהם - המוכר והלוקח, יכולים לחזור בהם. ואע"פ שאין דין אונאה בקרקע (למעלה פ"ג הלכה ח) - יש בו דין של מקח טעות (למעלה פרק טו הלכה ג). (151) גם זה שם. (152) "קרקע של דקלים". (153) ואפילו אם יש בו דקלים, אין הלוקח מקבלם. ואין כן דעת הרשב"ם (שם ד"ה ארעא ביה דיקלי), ועיין מגיד-משנה.

יד. המוכר¹⁵⁴ פְּרָדָס¹⁵⁵ לְחֶבְרוֹ, צְרִיף¹⁵⁶ שִׁכְתָב לוֹ: קְנֶה לְךָ דְקָלִים וְתַמְרִים¹⁵⁷ וְהוֹצִינִי¹⁵⁸. וְאִם עַל פִּי שִׁקְנָה כָּל אֵלוֹ אֶף עַל פִּי שְׂלֵא פִּרְשׁ אֹתָם¹⁵⁹, נוֹי הַשֵּׁטֶר הֵם¹⁶⁰. וְכֵן¹⁶¹ הַמוֹכֵר¹⁶² קָרְקַע¹⁶³ לְחֶבְרוֹ, צְרִיף¹⁶⁴ לְכַתֵּב לוֹ: וְלֹא הִנְחֵתִי¹⁶⁵ לְפָנַי בְּמִכְרִי זֶה כְּלָם¹⁶⁶; כִּדִּי לְהַסְתֵּלֵק מִן הַדִּינִין וְהַטְעָנוֹת¹⁶⁷.

(154) שם ט: 155) בגמרא וברי"ף שם: "קרקע", ולא פרדס. ואולי הביא רבינו "פרדס" להשמיענו, שאף שפרדס כולל אילנות, בכל זאת רצוי לכתוב מפורש שקונה את האילנות, וכל-שכן אם לו שדה סתם, שוודאי צריך לציין אותם במפורש, אע"פ שגם בשדה אם לא כתב - קנה האילנות, כמפורש להלן פרק כו הלכה ב (סמ"ע סימן רטז, ס"ק א) [להלן פרק כח הלכה יד, נראה שסתם פרדס הוא מרימונים, וכן נראה מן הפסוק בשיר השירים (ד, יג) "שלחך פרדס רמונים", וכן כתב רבינו יהונתן בבבא-מציעא קד. (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) ודברי רבינו שהביא פרדס מתמרים, צריכים עיין]. (156) כן בגמרא

פּוֹכְשׁוֹ¹³⁹ - הָרִי הוּא שֶׁל לֹקַח¹⁴⁰, וּבְכֻלָּל הַשְּׂדֵה¹⁴¹ נִחְשָׁב.

(120) שם ס"ט-ע. (121) ואם לא אמר כן, מכר את כל האילנות בכלל השדה, ראה להלן הערה קנט. (122) ["אילנות" הוא שם כולל. ומשתמשים בביטוי זה כשישנם בשדה כמה מיני אילנות. אבל אם יש רק מין אחד או אפילו שני מינים - קוראים בשמם: "דקלים" ו"גפנים". ואעפ"כ אם אמר "חוץ מן האילנות" ואין כאן אלא דקלים - ודאי כוונתו עליהם, אע"פ שלא הזכירם בשמם. והוא הטעם לגפנים שבסמוך שאם אין בשדה אלא גפנים - הם בכלל אילנות]. (123) [כגון שיש "זיתים" לבד או "תפוחים" לבד וכו', ואמר: "חוץ מן האילנות" הם בכלל זה אע"פ שלא הזכירם בשמם, כנ"ל. וראה בסמ"ע סימן רטז ס"ק ח]. (124) טעם הדבר כמו שמבאר רבינו, ראה להלן. (125) [המוקף, חסר בדפוס רומי ובכתב-יד תימן, וכן הנוסחא בגמרא (ב"ב שם) לפי כ"י מינכן. ועיין בדקדוקי סופרים. וקצת חסר גם בכ"י רומי עיי"ש. וראה להלן בהערה הסמוכה]. (126) [ושייר לעצמו הגרוע. כי דקלים משובחים יותר מגפנים, לפי שאין בטיפולם הוצאה מרובה כמו שיש בגפנים (ראה כתובות עט. וב'תוספות' שם ד"ה אילני), אע"פ שבנוגע לפירות - הגפנים טובים יותר (בבא-קמא צב). ועיין בהשגת הראב"ד ובמגיד-משנה]. (127) מימרא של רב, ולפי סיכום הגמרא (שם ס"ט-ע). (128) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן הדקלים". (129) לעצמו. (130) שזה הוא קנה-המידה לגובהו של הדקל. (131) שהוא כל כך גבוה, שצריך חבל בכדי לעלות עליו ללקוט את הפירות הנמצאים בראשו. (132) היינו, כל הדקלים הנמוכים משיעור זה. לפי שסתם דקל הוא גבוה, ואם אינו כן - אינו בכלל השיור, שהרי אמר: "חוץ מן הדקלים". (133) ואם אין שם אלא דקלים נמוכים, שייר אותם לעצמו (מ"מ בשם ר"י בן מיגש, ורמ"א בשם ה'טורי), כשם שאם אמר "אילנות" ואין שם אלא "דקלים" (בן מיגש), שמכיוון שאין אחרים לא יכול היה להתכוון אלא לאלו (וכן כתב רמ"ה שם). (134) מימרא של דייני גולה, ולפי סיכום הגמרא (שם ע). (135) ובהם לא שיך השיעור של "עולים לו בחבל", שהרי יש להם ענפים הרבה, ואפשר לעלות עליו בלי חבל. (136) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן האילנות". (137) עץ מסביב לצואר הבהמה, ובו מוסרות למשוך בהם את הבהמה. (138) כופפו. כלומר, אין השור והמחרשה כופפים אותו ועוברים עליו. ואז נחשב ל"אילן". (139) שהוא קטן ודק, והעול כופף אותו, והשור עובר עליו בלי הפרעה. (140) אבל אם אין אלא דקים, שייר את הדקים האלו (רמ"א בשם ה'טורי, שם רטז, סעיף ז) הואיל ואין אחרים ולא יכול היה להתכוון אלא אליהם (כמו בדקלים, למעלה הערת קלג). (141) ואינם נחשבים כאילנות נפרדים, שיהיו בכלל תנאו: "חוץ מן האילנות".

יג. האומר¹⁴² לְחֶבְרוֹ: קָרְקַע וְדָקְלִים אֲנִי מוֹכֵר לְךָ, אֶפְלוּ לֹא הָיוּ לוֹ¹⁴³ דְקָלִים, אִם רָצָה¹⁴⁴ לְקַנּוֹת לוֹ שְׁנֵי¹⁴⁵ דְקָלִים - הָרִי זֶה נְקָנָה הַמְּקַח¹⁴⁶, וְאִין הַלֹּקַח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוכר לחפור מחוץ לבית ולהמשיך בחפירה מתחת לאדמה עד שיגיע למטה מן הבית, בתנאי שלא יגרום נזק לבית עצמו על-ידי ערעור אשיותיו (רשב"ם שם, ולדעת ר"י בן מיגאש אינו יכול לחפור בקרקע מחשש שמא יזיק). ואילו הלוקח אינו רשאי לעשות כן, ואם חפר בורות, הם של מוכר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (178) אף שכתב עומק ורום, כל זמן שלא כתב "מקרקע התהום וכו' עד רום רקיע". (179) בדפוס רומי: "הבמות". וצריך להיות: "הבניות" או "הבנינות". ובשו"ע (חו"מ סימן ריד, סעיף ג): "הבניות". (180) בעומק האדמה, היינו בור ודות, דלהלן. (181) היינו המחילות שלמעלה, דלהלן. (182) אף שלא כתב לו "עומק ורום" - שמשפט זה עצמו משמעותו גם עומק ורום, וגם הבנינים שלמטה ושלמעלה (מגיד-משנה). (183) "חפירה בקרקע" (פירוש המשניות), ומים מכוססים בו (רשב"ם ד"ה היינו בור והיינו דות). (184) "בנוי על הקרקע" (פירוש המשניות), וראה להלן פרק כה הלכה ב והערה כד. (185) שתשמישם נפרד מן הבית, שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים (רשב"ם ד"ה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא), ולפיכך לא קנה אלא אם כתב בנוסח זה, ולא מספיק אם כתב לו "עומק ורום" בלבד. (186) התקרות. בכ"י תימן חסירה מילה זו. (187) חפירות, כגון מקואות (ראה ב'תוספות' שם ד"ה אהני). (188) כלומר, מחילות שעל פני התקרה, ולא אלו שמתחת לתקרה בכיוון לפני הבית. וסובר רבינו כדעת ה'תוספות' שם. אבל דעת רשב"ם, שמה שכתב "רום רקיע" אינו מוסיף כלום והוא מיותר. ודינו של גג, שיש לו מעקה עשרה טפחים, לדעת רבינו - להלן פכ"ה הלכה ב.

טז. המוכר¹⁸⁹ בית לחברו על מנת¹⁹⁰ שדיוטא¹⁹¹ עליונה שלי¹⁹² - הרי זו שלי¹⁹³. ואם רצה להוציא בה¹⁹⁴ זידין¹⁹⁵ - מוציא¹⁹⁶. ואם¹⁹⁷ נפלה¹⁹⁸ - חוזר ובונה אותה¹⁹⁹. ואם רצה לבנות על גבה²⁰⁰ - פונה פשהיה מקדם²⁰¹.

(189) מימרא של ריש לקיש (ב"ב סג.). (190) שהוסיף את התנאי דלהלן. והוא-הדין אם אמר "חוק", וגמרא ערוכה היא בבבא-בבא קמח: (רשב"ם שם סג. ד"ה אמר ר"ל). (191) הרשב"ם (ד"ה אמר ר"ל זאת אומרת) מפרש: גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. וכיוצא בזה מפרש במגיד-משנה. (192) ויש כאן יתור לשון, שהרי בין כך היא שלו, כמפורש להלן (פכ"ה הלכה ב) שהמוכר את הבית לא מכר את הגג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, ולפיכך אנו אומרים שכוונתו ביתור-לשון זה להשאיר לו זכויות שונות בקשר לגג זה. (193) לדעת הרשב"ם (שם סג. ד"ה שאם רצה) - הרי זו שלו ולא ליורשיו, כיון שלמדים דבר זה רק מיתור לשון. וכמו שאמרו שם סג. בבן לוי שמכר שדה לישראל, ואמר לו על-מנת שהמעשר שלו, שהרי הוא שלו ולא ליורשיו, וכ"ה בדברי רבינו בפ"ו מהלכות מעשר הלכה יט. ועיין משנה-למלך כאן בשם הריב"ש. (194) מהדיוטא לחצר. ובלעדי התנאי היה נטול רשות זאת (רשב"ם שם). והמדובר באופן שמכר החצר ללוקח. ויש מפרשים להיפך:

שם. ופירושו "רצוי", וב'טור' הביא: "טוב לו". (157) הם הפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק א). (158) הם הולובים (ביאור הגר"א שם, וכן נראה ב'ערוך' ערך הן). ובגמרא יש עוד מילה אחת: "ציצין", ורבינו השמיטה, ואינה גם ברי"ף. (159) שם בגמרא. וכן נראה במשנה (שם סח): שלא מיעטו מכלל שדה אלא חרוב המורכב וסדן השקמה. וראה למעלה הערה קא. ולהלן פרק כו הלכה ב ובהערות לב-מו שם. (160) בלשון הגמרא שם: "שופרא דשטרא". (161) הוא הדין. (162) מימרא של אביי (שם סא:). (163) בגמרא שם: "מיד" (=דבר) והוא שם כולל לכל דבר הנמכר. אבל מכיון שמדובר כאן בשטר, על כרחנו שאין זה אלא בקרקע, שהרי מטלטלין לאו בני שטרא ניהו (בבא-קמא עט:). (164) רצוי. (165) = ולא השארתי. (166) כדי שלא תתעורר שאלת הגבולות והמצרים, ושלא יטעון המוכר, שמצרים הרחיב לו ללוקח, כלומר, שרשם מצרים רחבים, ובאמת מכר לו פחות מתחום זה (ראה למעלה פכ"א הי"ז), ואף שמן הדין, אין מקום לטענה זו, שהרי המוכר לחבירו שדה, קנה אותה כולה אפילו היא גדולה הרבה (חו"מ סימן ריט, סעיף א), אלא-אם-כן היא חלוקה באמצע וגדורה לכמה שדות (ראה למעלה פכ"א הלכה יז, והערה קג). (167) ושמה יבוא לפני בית-דין טועים, ויפסקו לו שדה בת תשעה קבין בלבד (כמינימום של שדה) - סמ"ע סימן רטז ס"ק ג.

טו. המוכר¹⁶⁸ בית לחברו, אף על פי שכתב לו 'והקניתי לך עמקו ורומו'¹⁶⁹, צריך לכתב לו¹⁷⁰ קנה לך מקרקע¹⁷¹ התהום¹⁷² עד רום רקיע¹⁷³. שהעמק והרום אינו נקנה בסתם¹⁷⁴; וכיון שקנה¹⁷⁵ העמק והרום - קנה הרום שהוא האויר בלבד¹⁷⁶, והעמק שהוא עבי הארץ¹⁷⁷, אבל לא קנה¹⁷⁸ הבנינות¹⁷⁹ שבמעמקים¹⁸⁰ ושבאוויר¹⁸¹; וכיון שכתב לו 'מקרקע התהום עד רום הרקיע'¹⁸² - קנה הבור¹⁸³ והדות¹⁸⁴ שעבי הרקיע¹⁸⁵, והמעזיבות¹⁸⁶ והמחילות¹⁸⁷ שבין המעזיבות למעלה¹⁸⁸.

(168) מימרא של רב דימי, בבבא-בבא סג: (169) ותוספת לשון זו, באה לרבות את תחום המכירה. (170) בשטר המכירה. אם מתכוון להקנות לו גם בנינים יתרים, שמתחת לבית ושעל גבו, כמבואר להלן. (171) צ"ל: "מקרקע", וכן הוא בכ"י תימן ובשו"ע (סי' ריד, סעיף ג). (172) שכתב הקרקע האחרונה שבמעמקי האדמה. כלומר, עד הסוף, והיינו: כל העומק. (173) שהוא, סוף הרום, והיינו, כל הרום. (174) כלומר, אם לא כתב מפורש עומק ורום (גמרא שם). (175) אחרי שכתב לו מפורש "עומק ורום". (176) שתהא רשות ללוקח להגביה ולבנות באויר שעל הבית, ולשלוש זכות זו מאת המוכר, ואם לא כתב לו יכול המוכר לבנות למעלה מהבית על גבי עמודים (כי הרי על כתלי הבית ממש אסור לו לבנות שאותם מכר ויצאו מרשותו), ואילו ללוקח אין רשות זו (מגיד-משנה). (177) לענין זה שיכול הלוקח לחפור בורות תחת קרקע הבית, ולשלוש זכות זו מאת המוכר. ואם לא כתב לו, יכול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התְּשִׁיבֵנִי, אֵלָּא אִם פֶּן פִּרְשׁוּ. בְּיַצֵּד? מְכָר אֶת הַבַּיִת? - לֹא מְכָר אֶת הַיָּצִיעַ שֶׁסְּבִיבוֹת הַבַּיִת, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּתוּחַ לְתוֹכוֹ. בְּמָה? דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה רַחֵב הַיָּצִיעַ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יִתְרִי; אֲבָל פְּחוֹת מִזֶּה? - הָרִי הוּא בְּכָלֵל הַבַּיִת. וְכֵן הַעֲלִיָּה שְׁעַל גְּבֵי הַבַּיִת הַפְּתוּחָה לְתוֹכוֹ בְּאַרְבַּע בְּמַעֲזִיבַת הַבַּיִת? - הָרִי הוּא בְּכָלֵל הַבַּיִת.¹³

(2) דברים המשמשים לסיפוק צרכים מסויימים, הקשורים עם הדבר המסויים שמכר. (3) שהתנה מפורש, שמוכר את הדבר ואת תשמישיו. (4) משנה בבבא בתרא סא. (5) סתם (רבינו גרשום ורשב"ם) ולא פירש כלום בדבר תשמישי הבית. (6) כפירושו של רב יוסף שם. "והוא כמו חדר שעושים סביבות כתלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש ... ויש שעושים כן בתוך עוביו של כותל" (רי"ף). וכן פירש רבינו במשנה שם: "יציע הוא חלל בין שני כותלים". וכל זה דווקא אם הוא מבחוץ או בעובי הכותל, אבל אם הוא בפנים הבית - נמכר בכלל הבית (כסף משנה). ויש שם פירוש אחר בגמרא שצ"ע הוא "אפתח" כלומר עלייה שעל גבי הבית (רי"ף), ואין להלכה כן. (7) "שאיין לה פתח אחר, אלא מן הבית נכנסים לתוכו" (סמ"ע, ריד, סעיף קטן ב), ועם זה אינה בטילה לגבי הבית (משנה שם), הואיל וחשוב הוא (גמרא שם). (8) מימרא של מר זוטרא (שם). (9) שאז הוא חשוב וקובע מקום לעצמו. (10) שאינו חשוב. (11) לפירוש האחר בגמרא שם זהו "יציע" שבמשנה ואם כן אינה מכורה בכל הבית, אף על פי שהיא פתוחה לתוכו - אם רחבה ארבע אמות. אבל הרי"ף ורבינו פסקו להלכה כרב יוסף, ולפי זה עלייה זו אינה "יציע" והיא בכלל הבית אם פתוחה לתוכו אף על פי שרחבה ארבע אמות. (12) "שהיא קרקעיתה של אותה העלייה וממנו נכנס ויוצא. וזה הוא פיתחה" (רי"ף). (13) אף על פי שרחבה ארבע אמות. לפי שהיא חלק מן הבית.

ב. המוכר את הבית - לא מכר את החדר¹⁴ ששִׁלְפָנִים מִמֶּנּוּ, אִף עַל פִּי שֶׁמְצָר לִי¹⁶ מְצָרִים הַחִיצוֹנִים;¹⁷ וְלֹא אֶת הַגָּג,¹⁸ בְּזִמְן שִׁישׁ לוֹ מְצָקָה עֲשָׂה¹⁹ טְפָחִים וְיֵשׁ בוֹ רַחֵב אַרְבַּע אַמּוֹת, וְלֹא²⁰ אֶת הַבּוֹר²¹ הַחֲפוּר בְּקִרְקָע,²² וְלֹא אֶת הַדּוֹת הַבְּנוּי בְּבוֹר²³, אִף עַל פִּי שֶׁמְכָר לִי²⁴ הַעֲמֵק וְהָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

(14) "רגילין היו לבנות חדר לפנים מהבית להצניע שם ממונם וכליהם, ואין תשמישן לדור בו כתשמיש הבית והיציע" (סמ"ע סימן ריד סעיף קטן ו, מדברי הרשב"ם דיבור המתחיל ולא את החדר). (15) מסתימת לשון רבינו נראה שהמדובר גם בחדר שאינו רחב ארבע אמות (מגיד משנה) וגם באופן שהוא פתוח לבית (כמו שכתב הרשב"ם שם), מכיוון שאין תשמישו כשל הבית. (16) ציין לו את הגבולות של הבית. (17) כלומר, מחוץ לחדר, באופן שהגבולות כוללים אף את ה"חדר" בתוכו, אף על פי כן אין הוא כלול במכירת הבית, לפי שאנו אומרים: "מצרים הרחב לו", כלומר, הרחב אותם למעלה מהמידה (וראה

להוציא זיזים מהחצר של המוכר, אל הדייטא (מגיד-משנה, וכ"ה ב'תוספות' שם). (195) לוחות או מוטות. (196) כדעת רב זביר שם, וכן פסק הרי"ף. (197) כדעת רב פפא, וכמסקנת הגמרא (שם סד). (198) הדייטא הזאת. (199) את הדייטא, שבלעדי התנאי לא היה יכול להקימה מחדש (רשב"ם ד"ה רב פפא אמר). (200) כלומר, לבנות על גבי הדייטא. (201) כלומר, באותה מדת-בנין שהיתה על גבי הדייטא ולא יותר. ועיין ראב"ד. ולמד כן רבינו ממה שאמרו בגמרא (ב"ב סד). שמה שאמר רב פפא "שאם רצה לבנות על גבה - בונה" - היינו אם נפלה. ומפרש רבינו שנפלה, היינו בשני אופנים: א' שנפלה הדייטא עצמה וחוזר ובונה אותה. ב' אם היה בנין על גבי הדייטא ונפל, חוזר ובונה אותו. שכן מורה פשטות לשון רב פפא: "שאם רצה לבנות על גבה" - שהכוונה לבנות על גבי הדייטא, והיינו כשהיה בנין מקודם ונפל. ועיין ביאור הגר"א סימן ריד ס"ק לח.

יז. המוכר²⁰² קְבֹר²⁰³, או דָּרָךְ קְבֹר²⁰⁴, או מְקוּם מַעֲמָדוֹ,²⁰⁵ או בֵּית הַסְּפָדוֹ²⁰⁶ - בְּאֵין גְּבֵי מְשֻׁפְּחָה²⁰⁷ וְקוֹבְרִים שָׁם²⁰⁸ בְּעַל פְּרָחָה²⁰⁹, מְשׁוּם פְּגָם מְשֻׁפְּחָה²¹⁰, וְנוֹתְנֵין דְּמֵי הַקְּבֹר שֶׁקְּבְרוּ בוֹ לְלוֹקְחָהּ²¹¹, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא פִּרְשׁוּ.²¹²

(202) ברייתא בכתובות פד. (203) כלומר, בית קברות משפחתי שלו. (204) הדרך המובילה לקבר. (205) היו מקומות שנהגו לעשות "מעמד" בבית הקברות אחר הקבורה, וכן היו עושים: עם שובם מקבורת המת, עומדים ויושבים שבע פעמים ואומרים לפני הקרובים דברי קינות וכיוצא בהן (ראה פי"ב מהלכות אבל ה"ד). (206) מקום שהיו מספידים שם את את המת. (207) של המוכר. (208) את המוכר שמת, או את בני משפחתו. (209) של הלוקח. (210) שגנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם, והם ייקברו בקבורת אחרים (רש"י בכתובות שם). (211) כתובות שם. ורק בעד מקום הקבר צריך לשלם ללוקח, מפני שהקבר אסור בהנאה - ולא יוכל הלוקח שוב להשתמש במקום זה לשום דבר והרי הפסיד הכל, ולפיכך מסלקים אותו ונותנים לו בחזרה את כספו, אבל עבור הדרך ומקום המעמד ובית ההספד, שאינם נאסרים בהנאה, אין צורך לשלם ללוקח, שהרי אין צורך להוציאם מידו, אלא שירשה לבני המשפחה להשתמש במקום לצרכי המת ואחר-כך ישתמש בהם כחפצו (סמ"ע סימן ריז ס"ק טו). (212) כלומר, מכר לו בסתמא ולא פירש שמוכר לו על-מנת שיחזור וימכור למשפחתו, כשימות הוא, כדי שיקברוהו בקבר משפחתו.

~ יום חמישי ח' שבט ~

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים:

(1) נתבארו בו הדברים הנכללים במכירת הבית (בשאינן [ושאינן] נכללין, וכן במכירת החצר ובית הבד והמרחץ.

א. המוכר דבר שיש לו תשמישין² - לא מכר את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפני שמוכר בעין יפה הוא מוכר - כאן שמכר את שניהם לשניים, כשם שעינו טובה לזה, כך היא טובה לזה, ומה שהוא עין יפה לזה, הוא עין רעה לזה, ולפיכך אין להם דרך זה על זה. ואמנם אם לא מכר לשניהם כאחד, אלא מקודם מכר את הפנימי והשאיר את החיצוני לעצמו, כיוון שזכה הפנימי בדרך על המוכר - אין זכות זו מסתלקת אף כשמכר אחר כך גם את החיצוני לשני (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש).³⁷ שוודאי אין לו לפנימי דרך על החיצון, שהרי הנותן, נותן בעין יפה יותר מהמוכר, כמו שמסיק מיד אחרי זה.³⁸ מסקנת הגמרא שם. (39) לפנימי. (40) על החיצון. (41) שהרי אף החכמים הסבורים, שמוכר בעין רעה מוכר, מודים שנותן בעין יפה נותן, הרי שיש עדיפות למקבל מתנה על הקונה, ביחס לטובה מבעל הבית. (42) ודווקא שמכר ונתן כאחד, אבל אם מכר את החיצון תחילה ואחרי כן נתן את הפנימי, לא זכה הפנימי בדרך, שהרי תיכף שמכר את החיצון והשאיר לעצמו את הפנימי - אבד את הדרך על החיצון, שהרי מוכר בעין יפה מוכר, ואם כן כשנתן אחרי זה את הפנימי לשני, לא יכול לתת לו אלא מה שבידו, והיינו בלי דרך על החיצון (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש).

ה. המוכר⁴³ את הבית - מוכר⁴⁴ את התנור⁴⁵ ואת הפינים⁴⁶, ואת מלבנות⁴⁷ הפתחים המחברין בטיט⁴⁸, ואת הדלת⁴⁹ ואת הנגר⁵⁰ ואת המנעול⁵¹, אבל לא המפתח⁵². ומכר⁵³ את המכתשת⁵⁴ הקבועה⁵⁵, אבל לא את המטלטלת⁵⁶. ומכר את האצטרביל⁵⁷, אבל לא את הפלי שהקמח יורד לתוכו, שהוא כמו כפיפה⁵⁸ של עץ⁵⁹. ולא מכר⁶⁰ את מלבנות⁶¹ פריעה⁶² המטה, ולא⁶³ את מלבנות החלונות⁶⁴, אף על פי שהן מחברין בטיט⁶⁵, מפני שהן לנוי⁶⁶. ובזמן⁶⁷ שאמר 'הוא וכל מה שבתוכו' - הרי כלן⁶⁸ מכורין.

(43) משנה שם סה. (44) ברשב"ם שם דיבור המתחיל מכר, נתן כלל קבוע לכל ההלכות הבאות: "כל תשמישי בית הקבועים מכורים בכלל בית, והמטלטלין אינם מכורים" וכן הוא בשולחן ערוך סימן ריד סעיף יא. (45) המחובר לקרקע (רשב"ם). וכן כתב המגיד משנה, ועיין (להלן). (46) אף הם מחוברים לקרקע (רשב"ם ומגיד משנה) ויש בהם שני חללים מלמעלה לשפיתת שתי קדרות. ואף על פי שבמשנה שלפנינו הנוסחא "ולא את התנור ולא את הכיריים" - הרי בכי"מ הנוסחא: "מכר תנור, מכר כיריים" וכן הוא ברשב"ם, ברי"ף ובספר המקח והממכר לרב האי שעו כ. וכתב שם הרשב"ם שלפי נוסחא זו המדובר במחברים לקרקע, שבתלושים בוודאי לא קנה. (47) עמודים של עץ מסביב למוזות הבית מלמטה ולמעלה בצורת מרובע, והדלת שוקף עליהן (בבא בתרא סט.). (48) בגמרא (שם) הסיקו שאם הם מחוברים בטיט, הם בוודאי בכלל הבית. והסתפקו שם באופן שהם מחוברים רק ביתידות. והרמב"ם הדגיש "בטיט", שב"יתידות" הרי זה ספק, ובכל ספק בממונות אנו פוסקים לקולא לנתבע, היינו

למעלה פרק כא הלכה יז) כן היא מסקנת הגמרא שם סא: (18) משנה שם. (19) שאז הוא מקום חשוב, ואינו בטל כלפי הבית. (20) משנה שם סד. (21) עשוי לאגירת מים, והוא תשמיש נפרד מזה של הבית עצמו. (22) קרקע קשה, שמחזיקה את המים. (23) אם קרקע הבור היא מעפר תיחוח, שאינו מחזיק את המים, בונים בו כותל של אבנים להחזקת המים, ומפירוש המשניות לרמב"ם נראה קצת שהבניין בולט מעל לבור על פני הקרקע, שכן הם דבריו (שם): "בור הוא חפירה בקרקע, והדות בנוי על הקרקע". וראה למעלה פרק כד הלכה טו. (24) וכתב כך מפורש בשטר המכירה.

ג. וצריך²⁵ המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי להפנס בבור זה או לדות ששיר²⁶; שכל המוכר - בעין יפה²⁷ מוכר. ואם אמר²⁸ לו: מכרתי לך הבית חוץ מן הבור או הדות - אין צריך²⁹ לקנות לו דרך. וכן המוכר בור או דות בלבד³⁰ - אין הלוקח צריך לקנות לו דרך³¹, אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הדות³² וממלא³³.

(25) גם זה במשנה שם ורכיבי עקיבא ופסקו בגמרא (שם סה.) הלכה כמותו. (26) ייתכן, כי כוונת רבינו להדגיש שמה שאמרו "צריך ליקח לו דרך", אין זה אלא "בור ודות", אבל לו ב"חדר" ו"גג", המובאים לפני זה בהלכה א. וגם להלן פרק כו הלכה ד דקדק רבינו לכתוב כן. (27) ואינו מוכר בצמצום, ולא שייר לעצמו חלק בשטח שמכר. כן מסקנת הגמרא (שם סה:): בטעם דברי רבי עקיבא. (28) כן הוא במשנה שם, שבוה מודה גם רבי עקיבא. (29) שתנאי זה היה מיותר, שהרי בין כך ה"בור ודות" הם שלו, ולא היה צריך להתנות על זה, ובהתאם לכלל המקובל, שכל "לשון יתירה באה לרבות" אנו אומרים שהתכוון בריבוי דברים זה להתנות להשאיר לעצמו גם את הדרך. (30) ועיכב את הבית לעצמו. (31) שם במשנה כרכי עקיבא. ומאותו הטעם האמור, שמוכר בעין יפה מוכר, ומכר לו גם את הדרך. (32) בכתב-יד תימן: "הבור". (33) מים מן הבור או הדות.

ד. שני³⁴ בתים זה לפנים³⁵ מזה, מכר שניהם לשנים או נתן שניהם לשנים - אין להם דרך זה על זה³⁶; ואין צריך לומר אם נתן החיצון³⁷ ומכר הפנימי. אבל³⁸ אם מכר החיצון ונתן הפנימי - יש לו³⁹ דרך⁴⁰; שכל הנותן - בעין יפה נותן יותר⁴¹ מן המוכר⁴².

(34) ברייתא שם סה. (35) ואי אפשר לפנימי לצאת החוצה כי אם דרך החיצונה (סמ"ע, ריד סעיף קטן לז). (36) כלומר, כשם שאין לחיצון דריסה לפנימי, כך אין לפנימי זכות לעבור דרך החיצוני והייב הוא לפייס את החיצון, שיתן לו דרך לעבור. ואף על פי שאם מכר רק את הפנימי והשאיר לעצמו את החיצוני, היה לפנימי דרך עליו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**הַרִי פֶלֶן מְכוּרֵינִי. בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ - לֹא מְכַר אֶת
הַמְּרַחֵץ⁸¹ וְלֹא בֵּית הַבַּד⁸² שֶׁבְּתוֹכָהּ⁸⁴.**

(69) משנה וברייתא שם סז. (70) שיח הוא בור ארוך וצר (רש"י בבא קמא נ: דיבור המתחיל חריצין ונעיצין). (71) בורות מרובעים ומכוסים בתקרה (רש"י שם). (72) בניגוד למוכר בית שלא מכר בור ודות (למעלה הלכה ב) - מכר חצר, מכר אותם מפני שדרך החצרות להיות בהן בורות ואין דרך הבית בכך (ר"י בן מיגאש). (73) ברייתא שם. (74) הנמצאים בשפת החצר, אבל פתוחים אליו (רש"י שם דיבור המתחיל החיצונים). (75) בפנים החצר, אף שאין להם פתח לחצר והכניסה והיציאה הן דרך הבית החיצון (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן ב בשם הר"ן). (76) לתעשיית הזכוכית (רש"י שם בשם ר"ח). (77) שאין מוכרים אלא לבני חצר זו (רש"י שם). (78) אלא לרשות הרבים. (79) לתוכה ולרשות הרבים. (80) היינו, תשמישי הבית הבלתי-קבועים, אותם שאינם נמכרים עם הבית (למעלה הלכה ה) - אינם נמכרים גם עם החצר, וכל שכן מטלטלין סתם שאינם תשמישי הבית (רש"י שם). (81) כל התשמישים המטלטלים. (82) שאינו בכלל חצר (רש"י שם דיבור המתחיל לא את המרחץ), ויש לו שם בפני עצמו ואינו מצוי בכל חצר (סמ"ע שם סעיף קטן א). (83) בית שבו עוצרים שמן מהזיתים. (84) מפני אותו הטעם שיש במרחץ.

**ז. הַמּוֹכֵר⁸⁵ אֶת בֵּית הַבַּד⁸⁶ - מְכַר⁸⁷ אֶת הָאֶבֶן⁸⁸
הַגְּדוֹלָה הַבְּנוּיָה בְּאֶרֶץ⁸⁹ שְׁטוּחִים עָלֶיהָ זֵיתִים, וְאֶת
הַפְּלוֹנְסָאוֹת⁹⁰ שֶׁל אֶרֶץ שְׁפוֹמְכִין בְּהֵן בְּעַת טְחִינַת
הַזֵּיתִים, וְאֶת הַיְקָבִים⁹¹, וְאֶת הַפְּלִים⁹² שֶׁנּוֹתְנִין בְּהֵן
אֶת הַזֵּיתִים הַבְּתוּשִׁין, וְהֵם הַמְּפָרְכוֹת; אֲבָל לֹא מְכַר
אֶת הַרְחִים הַעֲלִיּוֹנָה⁹³. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר 'הוּא וְכָל מָה
שֶׁבְּתוֹכוֹ' - הַרִי פֶלֶן מְכוּרֵינִי. בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ - לֹא
מְכַר⁹⁴ אֶת הַפּוֹבְשִׁין⁹⁵ שֶׁמְכַבְּשִׁין בְּהֵן הַזֵּיתִים⁹⁶, וְלֹא
אֶת הַגְּלָגֶל⁹⁷, וְלֹא אֶת הַקּוֹרָה, וְלֹא אֶת הַשְּׂקִין⁹⁸, וְלֹא
אֶת הַמְּרַצוּפִין⁹⁹.**

(85) משנה וברייתא שם סז: (86) תהליך עצירת השמן היה (כפי שנמצא במשנה במסכת מנחות פו). כך: בתחילה היו כותשים את הזיתים במכתשת, או טוחנים אותם בריחיים (לפי דעה אחרת), אחר כך שמים אותם בסל, והם היו זבים מאליהם, ושמן זה הוא שמן ראשון. אחרי כן היו טוענים על הזיתים קורה, והשמן הנסחט על ידה הוא השמן השני, ואחרי כן היו טוחנים אותם בריחיים, וטוענים עליהם את הקורה, וזה היה שמן שלישי. (87) אף בעניין זה מביא הרש"י שם (שם) את הכלל של הלכה זו: תשמישים קבועים, הם בכלל בית הבד, ושאינם קבועים אינם בכלל. (88) זה פירושו של רבינו למלה "ים" שבמשנה, שעליה אמרו בגמרא שהיא "טלפחא" (=עדשה), וכן כתב בפירוש המשניות: "ים-האבן שטוחנים בתוכו הזיתים". (89) כן כתב גם ר"י מיגאש. (90) כך פירשו בגמרא את המלה

למוכר. (49) משנה שם. (50) ברייתא (שם סה:): והוא בריח הקבוע בכותל (סמ"ע סעיף קטן מב), ונקרא כך על שנגרר מקצה הכותל לקצהו (ערוך, ערך נגר א). (51) לנעול בו את הבית (ברייתא שם). והוא קבוע (רש"י שם). (52) אף על פי שהוא קבוע בדלת (גמרא שם) - כיוון שקל מאוד להוציאו מן הדלת, היינו שאין מזיזין אותו מן הפותחת ולטלטלו (רש"י שם דיבור המתחיל והוא מפתח). (53) משנה וברייתא (שם סה:). (54) "כלי ששוחקים וכותשים בו הדברים הגסים כגון מכתשת אבן" (רבינו בפירוש המשניות). (55) בקרקע (רש"י שם). (56) שאינה קבועה בקרקע ומטלטלין אותה לפעמים ממקום למקום. (57) בסיס של עץ שעליו מעמידים הריחיים (רבינו בפירוש המשניות). והוא קבוע בקרקע (רבינו גרשום). (58) סל. (59) והוא פירוש המלה "קלת" שהובאה במשנה. וכן הוא בפירוש המשניות שלו: "עגול מעץ שעושים סביב הריחיים, כדי שלא יתפזר כלום מן הקמח". (60) זה שמכר את הבית (ר"י בן מיגאש, ודעת רש"י ראה להלן). (61) חתיכות עץ המחוברות לקרקע, שנותנים תחת המיטה, שלא תדבק בקרקע, והסתפקו בגמרא (בבא בתרא סט.) אם הם בכלל הבית (ואילו המחברים למטה - בוודאי אינם בכלל בית, גמרא שם). והשאירו זאת בתיקו, ולפיכך דינו ככל ספק בדיני ממונות: לקולא לנתבע. ולדעת הרש"י שם המדובר במוכר מיטה, והסתפקו במלבנות שאינם מחוברים למיטה, ואילו המחברים לה - בוודאי מוכרים איתה. (62) רגלי. (63) אף זו בעייה בגמרא (שם) שלא נפתרה. (64) עמודים מסביב החלונות בצורה רבועית. (65) כך נראה בגמרא שם, שהבעייה היא במחורין בטיט. ומאחר שלא נפתרה, דן בה רבינו ככלל ספק בממון: לטובת הנתבע. ורש"י שם, פירש שהבעייה היא במחורין ביתידות, אבל המחבורות בטיט - בוודאי קנה. ודעתו שגם הבעייה (במחבורות ביתידות) - נפתרה בדרך "אם תמצי לומר" - שקנה. (66) ואינם כל כך בכלל תשמישי הבית (גמרא שם). (67) משנה וברייתא (שם). (68) כל אלו ששלל אותם לעיל ושהם שנויים במשנה וברייתא הנ"ל ואף המלבנות שלא נזכרו לא במשנה ולא בברייתא, ואם כן אין מקור מפורש שגם הם נמכרים בכלל הבית, אם אמר: "הוא וכל מה שבתוכו" - סובר רבינו שאינם גרועים, בעניין זה, מכל יתר הדברים השנויים במשנה (מגיד משנה). ודעת רש"י שם (שם) שרק תשמישים המיוחדים לבית זה - נכללים בזה.

**ו. הַמּוֹכֵר⁶⁹ אֶת הַחֲצֵר - מְכַר בּוֹרוֹת שִׁיחִין⁷⁰
וּמְעָרוֹת⁷¹ שֶׁבְּתוֹכָהּ⁷², וְכָל הַבְּתִים⁷³ הַחֲצוּנִים⁷⁴
וְהַפְּנִימִים⁷⁵, וּבְתִים שֵׁנִשׁ בְּהֵן הַחוֹל⁷⁶, וְהַחֲנִיּוֹת
הַפְּתוּחוֹת לְתוֹכָהּ⁷⁷; אֲבָל שֶׁאֵינָן פְּתוּחוֹת לְתוֹכָהּ⁷⁸
- אֵינָן נִמְכָּרוֹת עִמָּה. הֵיוּ פְּתוּחוֹת לְכָאן וּלְכָאן⁷⁹:
אִם רַב תְּשַׁמֵּשׁן לְתוֹכָהּ - נִמְכָּרוֹת עִמָּה; וְאִם לְאוֹ
- אֵינָן נִמְכָּרוֹת עִמָּה. וְלֹא מְכַר אֶת הַמְּטַלְטְלִין⁸⁰
שֶׁבְּתוֹכָהּ. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר 'הִיא וְכָל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ' -**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָבְלָת¹²² לֹא מְכַר אֶת הַנְּסָרִים עֲצָמָן, וְאֶת הַיְקָמִים עֲצָמָן, וְלֹא אֶת הַסְּפָסְלִין עֲצָמָן, וְלֹא אֶת הַיְוִלְאוֹת עֲצָמָן. וּבְזִמְן שְׁאָמַר לוֹ 'הוּא וְכָל מַה שְּׁבַתוּכוֹ' - הָרִי פְלָן מְכוּרִין. בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ¹²³ - לֹא מְכַר הַבְּרִכּוֹת הַמְּסַפְקוֹת לוֹ מִיָּם בֵּין בֵּימֹת הַחֲמָה¹²⁴ בֵּין בֵּימֹת הַגְּשָׁמִים, וְלֹא בֵּית פְּנוּס הָעֲצִים¹²⁵. וְאִם אָמַר¹²⁶ לוֹ: מְרַחֵץ וְכָל תְּשֻׁמִּישׁוֹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - הָרִי הֵן פְּלָן מְכוּרִין, אָף עַל פִּי שְׁהֵן חוּצָה לוֹ¹²⁷.

(114) משנה וברייתא שם סז: (115) בית העשוי לרחוץ בו, והוא מורכב משלושה חדרים: פנימי לרחיצה, בינוני להלבשה, וחיצוני שעומדים בו לבושים. ומפורש בתוספתא בבא בתרא פרק ג': "המוכר את המרחץ מכר את הבתים הפנימיים ובתים החיצוניים". (116) בית שמצניעים בו לוחות עץ. (117) בפירוש המשניות שלו הביא רבינו: "לוחות ששמים עליהם הבגדים". (118) מקום שמחזיקים בו את היקמים, הם ספסלאות של עץ שמשמשים בהם בבית המרחץ ונותנים בהם מים לפני כל אחד ואחד (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (119) מקום שמחזיקים בו הספסלים. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות: "כיסאות", וכ"אית דגרסי" ברשב"ם בברייתא. וברי"ף הביא כן גם במשנה כגירסת רבינו "ספסלים". (120) מקום שמחזיקים בו היולאות. וכגירסת הרי"ף. אבל לפנינו במשנה: "בלניות". (121) שסופגים בהם את המים מהגוף אחרי הרחיצה, ובפירוש המשניות כתב רבינו: "יריעות או סיגרים לכסות את הערוה". (122) משנה וברייתא (שם). בהתאם לכלל שרק התשמישים הקבועים ומחוכרים הם בכלל הנכסים דלא נידי, אבל לא התשמישים המטלטלין. (123) כלומר, אף אם אמר: "כל מה שבתוכו". (124) שאז המים הם מועטים ואפשר היה להעלות על הדעת שהם בטלים אגב המרחץ (רשב"ם שם סח. דיבור המתחיל בין בימות החמה). (125) כן בברייתא (ובמשנה "ולא את אוצרות של עצים"). היינו, שלא מכר, לא את העצים ולא את הבית. וכך מפורש בתוספתא: "לא מכר לא את הבית ולא את העצים", מפני שאין זה תשמיש מיוחד למרחץ כל כך, שהרי בעצים אפשר להשתמש גם לעניינים אחרים (סמ"ע סעיף קטן יח). (126) בברייתא שם סח. (127) מחוץ למרחץ. ואף על פי שלא מצר לו מצרים חיצונים (ראה למעלה הלכה ח). ומה שהצריכו בגמרא שם להרחיב לו המצרים - שם מדובר בבית הבד, ולא במרחץ. [ומה שאמרו שם "תנינא אם אמר בית המרחץ וכל תשמישיו" - גירסת הרי"ף ורא"ש שם "בית הבד" וכן הוא בכי"מ]. ודעת הרשב"ם שם שאין הבדל בין בית הבד לבית המרחץ (הגהות מיימוני).

פֶּרֶק שֵׁשָׁה וְעֶשְׂרִים¹

1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת העיר ושאינן נכללין, וכן במכירת שדות, ומשפט חילוף המתנה מן המכר כמה שנזכר בפרק כה ובפרק זה ודין מנהג המקומות.

א. המוכר² את העיר - מכר בתים³, ובזרות⁴ שיחין

"בתולות" שבמשנה, והם עמודים שנועצים אותם בראש הגת להעמיד בהם את הקורה, וכן הוא בפירוש המשניות. (91) ברייתא שם. והם בורות או נקבים בקרקע, שהשמן יורד לתוכם (רשב"ם ומגיד משנה). והתוספות (דיבור המתחיל ים-טלפחה) בשם הערוך, מפרשים שאלו הם סלים שמביאים בהם הזיתים. ואף שאינם מחוכרים הם בכלל הבד. ולא הזכירו את היקב-הגת עצמה, מפני שזה עיקרו של הבד, ופשוט הוא שנמכר עימו. (92) המחוכרים בקרקע. וייתכן כי אף אם הם תלושים, - בטלים הם אגב בית הבד, וראה למעלה. (93) אבל הריחיים התחתונה - מכורה. והיא "האבן הגדולה" שלמעלה. (94) במשנה שם מפורש שאם אמר לו "הוא וכל מה שבתוכו" - גם העבירים (= הכובשים) והגלגל והקורה מכורים. ורבינו פסק כברייתא שם. ואולי גרס כן גם במשנה (מגיד משנה וכסף משנה). (95) זה פירוש הגמרא למלה "עבירין" שבמשנה. (96) בפירוש המשנה כתב רבינו: "שמכבדים אותן על האמתחות, ששמים בהם הזיתים הכתושים, ועליהם נתלית האבן וכובשין". (97) שמגלגל האבן ומגביה אותה ומכביד על הזיתים הכתושים, והשמן יוצא" (פירוש המשניות). (98) ברייתא שם. ובמשנה לא הוזכרו. (99) אף זה בברייתא ולא במשנה. והם שקים לשאת בהם את הזיתים, אלא שהשקים הם מנוצה של עיזים, והמרצופין מעור.

ח. אָמַר לוֹ¹⁰⁰: בֵּית הַבַּד וְכָל תְּשֻׁמִּישׁוֹ¹⁰¹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - פְּלָן¹⁰² מְכוּרִין. הַיּוֹצֵה¹⁰³ חוּצָה לָהּ¹⁰⁴ תְּנִינֹת¹⁰⁵ שְׁשׁוּטָחִים¹⁰⁶ בְּהֵן תְּנִינֹתֵי אוֹ תְּשֻׁמִּישׁוֹ¹⁰⁷: אִם¹⁰⁸ מְצַר לוֹ¹⁰⁹ מְצָרִים¹¹⁰ חֲחִיצוֹנִים¹¹¹ שְׁלֵהֵן - קָנָה הַכֹּל; וְאִם לֹא¹¹² - לֹא קָנָה אֲלָא מַה שְּׁבַתוּכָה¹¹³.

(100) ברייתא שם סח. בעניין מרחץ, אבל בשקלא וטריא (שם) השוו בית הבד למרחץ בעניין זה. (101) משמע אפילו תשמיש כל דהו. (102) כל המנויים למעלה בהלכה הקודמת ואף שקים ומרצופין בכלל (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן יב). (103) בגמרא (שם) העלו הלכה זו על כל פרטיה, על רקע של עובדה מסוימת. (104) מחוץ לבית הבד. (105) שמוכרין בהם גם צרכי מאכל כגון פת ויין, ולכן נקראים חנויות (סמ"ע שם, סעיף קטן יג). (106) לייבשם ולהכינם על ידי כך להוציא שמנם בבית הבד. (107) "שומשום" בעברית, והוא מין זרעונים, שעוצרים מהן שמן. (108) נוסף על התנאי: "וכל תשמישיו" (סמ"ע שם סעיף קטן יד). (109) ציין לו. (110) גבולות. (111) מחוץ לחנויות, באופן שגם הן כלולות בתוך הגבולות. (112) שלא מצר לו המצרים או לא התנה מפורש: "וכל תשמישיו". (113) אבל לא את החנויות שמחוצה לה.

ט. הַמוֹכֵר¹¹⁴ אֶת הַמְּרַחֵץ¹¹⁵ - מְכַר אֶת בֵּית הַנְּסָרִים¹¹⁶ שְׁיוֹשְׁבֵי עֲלֵיהֶן¹¹⁷ כְּשֵׁהן עֲרָמִים, וְאֶת בֵּית הַיְקָמִים¹¹⁸ שְׁנוֹטְלִין בְּהֵן הַמַּיִם, וְאֶת בֵּית הַסְּפָסְלִין¹¹⁹ שְׁיוֹשְׁבֵי עֲלֵיהֶן בְּחֶצֶר הַמְּרַחֵץ כְּשֵׁהן לְבוּשִׁים, וְאֶת בֵּית הַיְוִלְאוֹת¹²⁰ שְׁמַסְתַּפְּגִין¹²¹ בְּהֵן;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסמוכים לה (רשב"ם ד"ה ולא בנותייה). (20) הרחוקים ממנה. (21) אי בים, הנושא את שם העיר ושיך לעיר. (22) היינו, חלק של העיר הנמצא רחוק ומופלג מן העיר, ונושא את שם העיר (רשב"ם). [וכנוסחת כ"י מינכן שם: "היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה - אין נמכרין עמה". וכ"ה ביד רמ"ה]. (23) כלומר, שאין פתחם כנגד העיר, אלא הצד החיצון.

ב. המוכר²⁴ את השדה²⁵ - מכר את האבנים²⁶ הסדורות לגדר²⁷, ואת האבנים שמנחות על העמרים²⁸, מפני שהן לצרפה²⁹. ומכר את הקנים³⁰ החלקים³¹ המנחין תחת הגפנים³² כדי להעמיד את הפרם³³, מפני שהן לצרפה³⁴. ומכר את התבואה המחפרת לקרקע, אף על פי שהגיע להקצרה³⁵. ומכר את מחיצת הקנים³⁶ שהיא פחותה מבית רבע³⁷, אף על פי שהקנים שלה עבים וחקים³⁸. ומכר את השומרה³⁹ העשויה⁴⁰ פטיט⁴¹, אף על פי שאינה קבועה⁴². ומכר⁴³ את החרוב⁴⁴ שאינו מרפב⁴⁵ ואת בתולת השקמה⁴⁶, אף על פי שהן עבים⁴⁷. ומכר⁴⁸ כל הדקלים שפה. אכל לא מכר את האבנים שאינן סדורות לגדר, ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי העמרים, אף על פי שהן מוכנות⁵⁰ לקב; ולא את הקנים שפפרם שאינן מנחין⁵¹ תחת הגפנים, אף על פי שהן משפין וחקים⁵² ומוכנים לקב; ולא את התבואה העקורה⁵³ מן הקרקע, אף על פי⁵⁴ שהיא צריכה⁵⁵ לשדה. ובזמן⁵⁶ שאמר לו 'היא וכל מה שבתוכה' - הרי כלן מכורין.

(24) משנה בבא-בבא סח: (25) ובה יש קנה-מידה מיוחד ביחס לתשמישים, והוא שאף תשמישים שאינם קבועים בקרקע, אבל הם מיוחדים לשדה זה ואין מזוים אותם ממקומם, אף הם בכלל השדה (רשב"ם ד"ה האבנים שהן לצרפה, וסמ"ע סי' רטו ס"ק כו). (26) כך הוא במשנה. ובגמרא יש שני פירושים, אשר לטיבם של האבנים האלו, ורבינו הביא שניהם להלכה, שלענין הדין שניהם אמת (מגיד-משנה). (27) המסדורות בתוך השדה לעשות מהן גדר לשדה. אבל אם אינן סדורות, אע"פ שהן צבורות, אינן נמכרות עם השדה (גמרא שם סט). (28) אחרי קצירת העמרים, שוטחים אותם על פני השדה, ושמים עליהם אבנים שלא יתפרו על-ידי הרוח (רשב"ם שם סט). והנה בגמרא שם אמרו שלדעת רבנן החולקים על רבי מאיר 'הוא דמחתן', ולדעת רשב"ם היינו שהן מונחות בתוך השדה. ולדעת ה'תוספות' (שם ד"ה והוא) צריך שיהיו מונחות פעם אחת על העמרים. והזמנה גרידא אינה מספיקה לענין זה (סמ"ע שם ס"ק כט). ומדברי רבינו נראה שגם עכשיו בעת הקנייה, הן מונחות על העמרים. (29) לצורך קבוע של השדה. ואף-על-פי שאינם מחוברים לה. (30) משנה, שם סח: (31) המפוצלים (רשב"ם ד"ה קנים המחולקין) או שהוסרו קליפותיהם, שלא יתליעו ('תוספות' ד"ה מחולקין, בשם ה'ערוך'). (32) כלומר, העומדים תחת הגפנים. וראה

ומערות, ומרחצאות, ושוככות⁵, ובית הפדים, ובית השלחין שבה⁶ והסמוכין לה⁷, ואת החרשין⁸ המקפין⁹ לה, ואת השדות הידועות לה¹⁰, ואת הפיכרין¹¹ של תיה ועופות ודגים שפניהם¹² פנגדה¹³, אף על פי שהן רחוקים¹⁴ ממנה; אכל לא מכר המטלטלין¹⁵ שבתוכה. ובזמן שאמר לו 'היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לה' - הרי כלן מכורין. וביין קף וביין קף¹⁷ - לא מכר לא את שיריה¹⁸, ולא את בנותייה¹⁹, ולא החרשין המקפין ממנה²⁰, ולא את החלק שיש לה פים²¹, ולא את החלק שיש לה פיכשה²², ולא את פיכרי תיה ועופות ודגים שאין פניהם פנגדה²³.

(2) משנה וברייתא, בבא-בבא סח. (3) ולא ראו צורך להזכיר חצרות, שהם עיקר העיר (רשב"ם שם ד"ה מכר את הבתים). (4) אף שאינם בכלל בית (למעלה פכ"ה ה"ב) - הרי הם בכלל עיר. וכן כל הרשומים להלן. (5) מקום מושבם של יונים. (6) הן הגינות שבתוך העיר (וכמאן דאמר דבית השלחין היינו גינונייתא, ועיין רשב"ם שם - הגר"א סימן רטו ס"ק ז). (7) אף הם גינות, וכן כתב הרשב"ם שם: "גינונייתא, גינות הסמוכין לעיר ושבתוך העיר". (8) יערות (ברייתא שם). ובכ"י תימן: "החורשין". (9) הסמוכים. כן מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי ברייתות, שיש הבדל בין 'מוקצין לה', היינו סמוכים לה - לפי דעת רבינו, לבין 'מוקצין ממנה', היינו רחוקים ממנה. ועיין רשב"ם שם ד"ה המוקצין לה. (10) שידועים שהן שייכות לעיר (ערוך-השלחן). פרט ל'פסקי באגי' שאינן ידועות ששייכות לעיר - אינן מכורות. ועיין ב"ח שם. והיינו כמאן-דאמר דבית השלחין היינו "באגי", וכן מסקנת הגמרא שם שרק "פסקי באגי" אינם מכורים, אבל באגי (= השדות הסמוכות לעיר) - מכורים (הגר"א סימן רטו, ס"ק ו). (11) מקום גדור מיוחד להחזיק בו בעלי חיים שונים. [ולדעת רבינו נתן אב הישיבה בפירושו למשנה (שבת פ"ג) היא מלה מורכבת "בי-בר", כמו בית-בר בית-מקום לחיות בר. וראה מש"כ שם עמוד 56 הערה 2]. (12) כלומר, הפתח שלהם (שם סח: וברשב"ם ד"ה דנגיח קאיהי לגאון). (13) כנגד העיר. (14) בגמרא לא הוזכר פרט זה, אבל למדו רבינו מתוך זה שביחס לחורשות, חילקו בגמרא בין סמוכים לרחוקים. ואילו ביחס לביכרין, לא חילקו אלא בין פתחיהם כנגד העיר לבין אם אינם פתוחים כנגדה, הרי שבהם אין חילוק בין סמוך לרחוק. (15) היינו, אף העשויים לשימוש אלא שאינם קבועים ומחוברים, וכל-שכן סתם מטלטלין שאינם תשמישים, כגון אוצרות של תבואה שבוודאי אינם מכורים (רשב"ם ד"ה אבל לא את המטלטלין). (16) כלשון התוספתא (ב"ב פ"ג, הוצאת צוק"מ עמ' 402). ובמשנה מפורש: "אפילו היו בה בהמה ועבדים". (17) תוספתא שם. (18) הם "פסקי באגי" (גמרא שם). ולדעת רשב"ם, הם קטעי בקעה שסלע מפסיק בינם לבין העיר. ולדעת רבינו, הם פסקי שדות שאינם ידועים ששייכים לעיר (ב"ח סימן רטו). (19) כפרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה הערה כז בדין אבנים. 33) כלומר, לסמוך את הגפנים. ומכאן שהמוכר לחבירו "שדה" - הגפנים בכלל (רשב"ם שם). וראה למעלה פכ"ד הי"ד והערה קנט. ולהלן הערה מז. 34) לצורך השדה (= הגפנים שבתוכה). 35) שהיא בשלה, עד שראויה לקצירה. כן הוא במשנה ובגמרא שם. 36) זה לשון רבינו בפירוש המשנה: "ומחיצת הקנים, מקום שנטועים בו הקנים בלבד". ולפנינו במשנה: "חיצת הקנים". ופירשה הרשב"ם: "קנים הרבה הגדילים בקלח אחד" (ועיין 'תוספות יום טוב' וסמ"ע ס"ק ל). 37) רובע סאה. ולפיכך היא נטולת חשיבות ובטילה אגב השדה (משנה שם). 38) ועם זה בטלים אגב השדה (גמרא שם ט. 39) הסוכה של שומרי הכרם. 40) כגירסת רבינו חננאל והרי"ף (ובמשנה שלפנינו: "שאינה עשויה בטיט", וראה להלן). 41) שכיון שהיא טוחה סביב בטיט - היא נחשבת קבועה ועומדת בשדה (סמ"ע, ס"ק לא). ודעת רשב"ם בהיפך: כיון שאינה טוחה בטיט - אינה חשובה, והיא בטלה לגבי השדה. 42) כן הוא בגמרא. 43) משנה, שם. 44) אילן המגדל חרובים. 45) כשהחרוב מזדקן ונעשה חזק, מרכיבים אותו באילנות אחרים. וזה שהוא צעיר עדיין אינו חשוב, ובטל הוא אגב השדה. 46) אילן שעושה מין תאנים. וכשעודנו צעיר ולפני שחתכו ענפיו, הוא נקרא: "בתולת השקמה". והוא בטל לגבי השדה. 47) שענפיה עבים. כן הוא בגמרא שם. 48) אין זה מפורש במשנה, ולמדה רבינו מהא דלעיל, שהמוכר את השדה מכר את הגפנים שבה (עיי"ש הערה לב), ומהא דלהלן שלא מיעטו אלא חרוב המורכב וסדן השקמה - הרי שאילנות אחרים הם בכלל השדה. וכן מפורש בתוספתא פ"ג דבבא-בתרא (הוצאת צוק"מ עמ' 14, 402). וראה עוד למעלה פרק כד הלכה יב והערה קכא, ושם הי"ד והערה קנט. 49) אף שהן צבורות לצרכי הגדר, וכחכמים ולא כרבי מאיר (שם ט. 50) עומדות מזומנות לתשיש זה. ואף כאן כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). 51) שאינם עומדים. ראה למעלה הערה לא. 52) זה פירוש המילה "משופין", ואף זה כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). 53) התלושה. 54) כן הוא בגמרא (שם). 55) לשוטחה על פני השדה לייבשה (רשב"ם שם). 56) משנה (שם סח):

נחשבים כשדה בפני עצמם ואינם נכללים במשפט: "כל מה שבתוכו", שהוא מכר לו שדה אחת ולא שתי שדות (רשב"ם שם ד"ה לא את חיצם הקנים, ומגיד-משנה כאן). 59) שאז היא נחשבת כשדה נפרד. 60) גמרא, שם ט. 61) מימרא של רבי יוחנן, שם. 62) גינה בצורת מלבן מרובע. כלשון רבינו בפירוש המשנה (כלאים פ"ג מ"א): "עושים בגינות ערוגות מרובעות כדי לזרוע בהם הירקות", ו"לשון עברי הוא מערוגת מטעה" (יחזקאל יז, ז) - 'תוספות יום טוב' שם. 63) ואין בה בית רובע (רשב"ם שם). 64) לדעת הרשב"ם (שם), הוא-הדין לכל שדה שיש לה שם בפני עצמו, אלא ששדה של בשמים הדרך לקרוא לה שם מיוחד (ד"ה לא את חיצת הקנים בלבד). 65) פירוש רב פפא, למימרת רבי יוחנן (שם). 66) בית הוורד. 67) כגירסת ה"ר"ח והרי"ף. והטעם, שכיון שאינה טוחה מסביבה בטיט, הרי היא כדבר המטלטל ואינה בטלה לשדה (ובמשניות שלפנינו, הגירסא להיפך: "שהיא עשויה בטיט". לפי שאז היא חשובה ואינה בטלה אגב השדה, וזוהי דעת רשב"ם. וראה למעלה הערות ל"טמ). 68) שמרכיבים את החרוב אחרי שהוא מזדקן, ואז יש לו חשיבות מיוחדת ונחשב כשדה בפני עצמו. 69) גזע העץ, כשהשקמה מזקינה, קוצצים את עובה, ואחרים באים במקומם ואז נקראת בשם "סדן", ונעשית חשובה ביותר, ואינה בטילה אגב השדה. 70) כלומר, החרוב והסדן הם דקים (גמרא שם). 71) מפני שכל אלו והמנויים להלן, הם דברים נפרדים ובלתי כלולים בתוך השדה, משנה שם עא. 72) בור של מים בתוך השדה להשקות את השדה. 73) מקום שדורכים בו ענבים. 74) מושבם של יונים. וכל אלו אינם נמכרים בכלל השדה, אע"פ שאמר לו: "כל מה שבתוכה" (רשב"ם שם). 75) מלשון חורבן שאין מים בבור ואין יונים בשוכו וכו'. 76) כלומר, מיושבים.

ד. וְצָרִיף⁷⁷ הַמוֹכֵר לְקִנּוֹת לוֹ דָּרָף⁷⁸ מִן הַלּוֹקֵחַ, פְּדִי שְׂוֵלֶף בְּהַ עַד אוֹתוֹ הַבּוֹר אוֹ אוֹתוֹ הַדּוֹת אוֹ אוֹתוֹ הַגֵּת אוֹ אוֹתוֹ הַשּׁוֹבֵף⁷⁹ שֶׁנֶּשְׂאָרוֹ לוֹ בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה. וְאִם⁸⁰ פָּרַשׁ וְאָמַר 'חֹזֵן מְאֹלוֹ' - אֵינוֹ צָרִיף לְקַח לוֹ [דָּרָף]⁸¹.

77) משנה, שם. כרבי עקיבא ולא כחכמים. 78) שהמוכר, בעין יפה הוא מוכר, ואנו מניחים שלא השאיר לעצמו דרך בתוך השדה שמכר, אף שהוא צריך לה לשם הליכה אל הדברים שהשאירם בשדה. 79) דקדק לכתוב רק אלו, שרק להם צריך לקנות דרך ולא לאחרים הנזכרים בהלכה זו, וכן נראה ברשב"ם שם ד"ה במוכר (הגר"א סימן רטו ס"ק יז). וראה במגיד-משנה, ולמעלה פרק כה הלכה ג ובהערה כט. 80) משנה, שם. ובזה אף רבי עקיבא מודה (שם). 81) לפי שהתנאי מיותר, שהרי בין כך היא שלו, ולפיכך אנו אומרים, שבא להוסיף בענין דרך.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸²? בְּמוֹכֵר; מְפַיְיִם⁸³ שֶׁהִיָּה לוֹ לְלוֹקֵחַ⁸⁴ לְפָרֵשׁ⁸⁵ וְלֹא פָּרֵשׁ⁸⁶, אֵין לוֹ⁸⁷ אֶת אֵלוֹ⁸⁸. אֲבָל הַנּוֹתֵן מִתְּנֵה - קָנָה⁸⁹ אֶת פְּלוֹן⁹⁰; בֵּין בְּשֵׂדֵה, בֵּין בְּבֵית, בֵּין בְּחָצֵר, בֵּין בְּבֵית הַבַּד⁹¹. פְּלָלוּ שֶׁל דְּבָר:

ג. בֵּין כֶּף⁵⁷ וּבֵין כֶּף - לֹא מְכָר⁵⁸ מְחִיצַת הַקְּנִים שֶׁהִיא בֵּית רַבְעֵה⁵⁹, אֶף עַל פִּי⁶⁰ שֶׁהַקְּנִים שֶׁבָּה דְּקִים וְקִטְנִים. וְלֹא⁶¹ מְכָר עֲרוּגָה⁶² קִטְנֵה⁶³ שֶׁל בְּשָׂמִים⁶⁴ שִׂישׁ לָהּ שֵׁם בְּפָנֶי עֲצָמוֹ, כַּגּוֹן⁶⁵ שֶׁקּוֹרִין לָהּ בֵּי וְרָא⁶⁶ שֶׁל פְּלוֹנִי. וְלֹא אֶת הַשּׁוֹמְרָה בְּזִמְן שֶׁאֵינָה עֲשׂוּיָה בְּטִיט⁶⁷, אֶף עַל פִּי שֶׁהִיא קְבוּעָה בְּאֶרֶץ. וְלֹא מְכָר אֶת הַחֲרוּב הַמְּרַכֵּב⁶⁸ וְלֹא סִדָּן⁶⁹ שֶׁל שְׁקָמָה, וְאֶפְלוּ הֵן דְּקִים⁷⁰. וְלֹא מְכָר⁷¹ אֶת הַבּוֹר⁷² שֶׁבָּה, וְלֹא אֶת הַגֵּת⁷³, וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבֵף⁷⁴, בֵּין חֲרָבִים⁷⁵ בֵּין שְׂלָמִים⁷⁶.

57) משנה, שם. 58) מפני שכל המנויים להלן: מחיצת הקנים שהיא בית רובע, ערוגת בשמים, חרוב המורכב וכו',

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). [וראה למעלה הערה צ].
95) הנותן, מה הוא מוציא מכלל המתנה.

הנותן קרקע⁹² במתנה - קנה המקבל פל המהפך⁹³
לה⁹⁴, עד שיפגש⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל הנותן מתנה - קנה את פלו".

ההבדל שבין מתנה למכר וירושה הוא, שבמכר וירושה צריכה להיות שייכות ואחיה ללוקח או ליורש, שהרי הירושה היא דווקא בקרובו של המוריש, ומכירה היא לזה ששילם מנכסיו תמורת הדבר הנמכר. מה שאין כן במתנה אפשר שלא יהיה למקבל שום שייכות ואחיה למתנה הניתנת לו רק מצד חסדו וטובו של הנותן, ולכן הוא הדין שאם נתן במתנה גם אם לא פירש המקבל קנה הכל, כיון שאין לו שום אחיה ושייכות למתנה ואינו יכול לפרש דבר.

ומבואר בהמשך "וככה" פרק עא, שהגם שבעניין התורה הלשון הוא "נותן התורה" ו"אשר נתן לנו", מכל-מקום יש בנתינת התורה את כל שלושת העניינים ירושה, מכר ומתנה (עיי"ש).

(לקו"ש י"ג ע' 115 הע' 23)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ו. וכן⁹⁶ האחין⁹⁷ שחלקו⁹⁸, וזכה אחד מהן⁹⁹ בשדה -
- זכה בכלן¹⁰⁰. והמחזיק¹⁰¹ בנכסי הגר¹⁰², החזיק
בשדה - זכה בכלן¹⁰³. והמקדיש¹⁰⁴ את השדה -
הקדיש פלו.

96) מילת ההשוואה מתוספת הרמב"ם היא. 97) משנה, שם. 98) שמכיון שבאו לחלוק, רוצים להסתלק אחד מהשני לגמרי (סמ"ע סימן רטו ס"ק מא). 99) כלומר, כל אחד מהן. ובמשנה שם: "וזכו בשדה". 100) כלומר, "בכל שהוא קבוע ועומד בשדה" (סמ"ע שם). 101) עשה קנין חזקה (משנה שם). 102) שהם הפקר, וכל הקודם ועושה בהם קנין זכה. 103) אף בהרוב המורכב וכיוצא בו, אע"פ שהוא כשדה אחר, והמחזיק בשדה אינו קונה את השדה השניה הסמוכה לה, אם יש מיצר ביניהם (ראה להלן פ"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה ז) - כאן נקנה החרוב, שהרי אין מיצר בינו ובין שאר השדה (רשב"ם שם ד"ה החזיק בכלה, וסמ"ע ס"ק מב). 104) שהמקדיש מקדיש בעין יפה באותה המידה של מתנה, ואף כאן לא היה למקבל ההקדש, כלומר הגזבר, לפרש - כמו מקבל מתנה (למעלה הערה צ).

ז. אף במוכר ולוקח אין פל אלו הדברים וכיוצא בהן מעניינים¹⁰⁵ אמורים אלא במקום שאין שם מנהג, ולא שמות ידועים¹⁰⁶ לכל דבר ודבר בפני עצמו; אבל במקום שנהגו שהמוכר פה מוכר פה - הרי זה מוכר, וסומכין על המנהג¹⁰⁷. וכן מקום שאין קורין אלא בית¹⁰⁸ לבית לבדו, או שקורין בית לבית וכל סביבותיו ולכל שעל גפיו - הולכין אחר לשון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר או שדה או עיר או מטלטלין - בפל הולכין אחר השמות הערוכות בפי הפל.

105) בכ"י תימן: "מעניינים". 106) שמות ידועים לנושאי המכירה, כלומר, מה כלול בכלל הבית או השדה. 107) כן הוא בתוספתא פ"ד דבבא-בתרא (הוצאת צוק"מ עמ' 24, 403) וכן כתב רב האי בספר "המקח והממכר" שער כ בסופו. וראה למעלה פרק יז הלכה ו, ולהלן פכ"ז הי"א, וכפ"ח הט"ו. 108) מקור הדברים בבבא-בתרא סא: ובבא-קמא כז.

ח. וזה עקר גדול: בכל דברי משא ומתן הולכין אחר לשון בני אדם באותו המקום ואחר המנהג. אבל מקום שאין ידוע בו מנהג ולא שמות מיוחדים, אלא יש קורין פה ויש שקורין פה - עושים כמו שפגשו חכמים בפסקים אלו.

פָּרָק שְׁבַעַה וְעֶשְׂרִים¹

1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת הספינה ושאינן

82) [שישנם כמה דברים שאינם מכורים בכלל שדה, בית, חצר ובית-הבד, אפילו אם אמר לו "דבר זה וזה וכל מה שבתוכו" וראה להלן]. 83) כדבריו של יהודה בן נקוסא (שם). 84) כן כתב גם בפירוש המשניות, וכ"ה ברשב"ם שם בשם ר"ת. 85) שהרי הוא נותן מעות, ואינו מתבייש לעמוד על המקח ולפרש ברורות מה כלול במכר. 86) והוא לא עשה כן ולא פירש. 87) הפסיד בגלל ההזנחה שלו. 88) שאע"פ שאמרו: המוכר בעין יפה הוא מוכר - היינו לענין זה שמה שמכר מפורש מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום, אבל לא עד כדי כך שיכלול במכירתו יותר ממה שפירש (רשב"ם ד"ה במכר). 89) המקבל, שהוא מתבייש לומר לנותן שיפרט לו בדיוק את פרטי המתנה (פירוש המשניות). 90) היינו, כל אלה שאינם בכלל המכר, וגם אלה שאינם אפילו בכלל "כל מה שבתוכה", כגון חרוב המורכב (רשב"ם שם ד"ה אבל בנותן מתנה, ורמב"ן בשם ר"י מיגאש), בכל זאת הם בכלל המתנה. 91) [נראה שאף מרחץ בכלל זה, אע"פ שהשמיטו רבינו. אבל עיר אינה בכלל זה. שהרי לדעת רבינו אין לכלול במתנה אלא "דבר המחובר לה", פרט למטלטלין ופרט לדבר המחובר שהוא מחוצה לה. ואילו בעיר אין לך דבר לכלול במתנתו אלא מטלטלין או דברים שהם מחוצה לה]. 92) כי דוקא בקרקע קיים הפרש זה בין מכר ומתנה, אבל לא במטלטלין כגון ספינה (מגיד-משנה). 93) פרט לתלוש. ואפילו תבואה התלושה הצריכה לקרקע (ולדעת הרשב"ם, אם צריכה לקרקע, הרי היא בכלל). 94) דוקא מה שבתוך הדבר הניתן, כגון בור ודות וחרוב. אבל לא במה שנמצא חוצה לו, כגון יציע וחדר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דגים. ומה שאמר רבא ש"ביצית היינו דוגית", רוצה לומר שהמדובר כאן באותה הספינה הקטנה, אלא משתמשים בה לצרכים שונים, וכתוצאה מזה העלו לה שמות שונים במקומות שונים (כסף-משנה). (16) העובדים בספינות (משנה, שם). (17) שקים גדולים שבהם משימים הסחורה שבספינה (רשב"ם שם עז:). (18) פירושו של רב פפא (שם עז:): למלה "אנתיקי" שבמשנה, ולכאורה זה מיותר, אחרי שגם השקים, הקבועים יותר בספינה, אינם נמכרים אתה, ואולי לא הובא זה אלא להשמיענו, שאף הסחורה כלולה בביטוי: "היא וכל מה שבתוכה" (כן כתבו ה'תוספות' שם עג. ד"ה ולא את האנתיקי). (19) משנה (שם עז:).

ב. המוכר²⁰ את הקרוין²¹ - לא מכר את הפרדות²², בזמן²³ שאינן קשורות עמו²⁴; מכר את הפרדות - לא²⁵ מכר את הקרוין. מכר את הצמד²⁶ - לא מכר²⁷ את הבקר; מכר את הבקר - לא מכר את הצמד, ואפילו²⁸ במקום שקורין מקצתן²⁹ לצמד³⁰ בקר.

(20) "מין מן העגלות" (פירוש המשניות). (21) בפירוש המשניות (שם) הביא רבינו שני פירושים, וזה לשונו: "ופרדות עצים הנפרדים ממנו, שמושכות אותו. ויש מפרשים - קיבוץ פרדה. כלומר, הבהמות שמושכות את הקרון". (22) גמרא שם. על רקע של סתירה בין הברייתא והמשנה. (23) בשעת מכירה, ואם קשורות עם הקרון בשעת מכירה - נמכרות הן עמו (מגיד-משנה). ויש אומרים, שכל זה אינו אלא במוכר, אבל במשכיר, שאין דרך לשכור פרדות מאחר וקרון מאחר - נמכרות הן עם הקרון אע"פ שאינן קשורות עמו (נמוקי-יוסף). (24) כנראה, מסתימת הלשון, שאף אם הקרון והפרדות קשורים - אין הקרון נמכר עמהן. וכן הביא הרמ"א (סי' רב סעיף ב) בשם ה'טור'. והטעם, שהפרדות אפשר לרכוב עליהן בלי הקרון, ולא כן בקרון בלי הפרדות, ולפיכך אין הפרדות קשורות כל-כך בקרון כמו שהקרון קשור בהן (סמ"ע, שם ס"ק ז). (25) "העול שבצוארי השוורים, המחבר אותם" (פירוש המשניות). (26) ולא הזכיר את הפרט של "קשורות", ולדעת ר"י בן מיגאש והרמב"ן דין צמד ובקר לענין קשורות, כדין קרון ופרדות (מגיד-משנה). [וכן יש ללמוד מדברי התוספתא (בבא-בתרא תחלת פ"ד): "מכר את הצמד מכר את הבקר, מכר את הבקר לא מכר את הצמד". וזהו בניגוד למשנה: "מכר את הצמד לא מכר את הבקר". ועל-כרחי שהתוספתא עוסקת באופן שהם קשורים, בדומה לתירוץ הגמרא בענין קרון ופרדות]. אבל דעת הרשב"ם שבצמד ובקר לא קנה אפילו אם הם קשורים, והוכיח כן ממה שאמרו בגמרא (ע"ז): "תנא, מילי מילי קתני", ואין ללמוד דבר מדבר. והרמ"א (רב סעיף ד) פסק כדעת ר"י בן מיגאש, וראה להלן הלכה ג והערה לא. (27) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם עז:). (28) אבל אם כולם קוראים כך, הם נמכרים יחד (בסוגיא שם). וראה להלן פרק כה הלכה טו והערה קכד. (29) כלומר, לצמד עם בקר ביחד, קוראים "בקר". וזה מוסב על "מכר את הבקר, לא מכר את הצמד" (ועיין סמ"ע שם ס"ק י). (30) הראב"ד ציין כאן את

נכללין, וכן בכל שאר המטלטלין אם בהמות ואם עבדים ואם שאר הדברים.

א. המוכר² את הספינה - מכר את התרוין³, ואת הנס⁴, ואת העגנים⁵ שלה, ואת כל המ'שטין⁶ המנהיגין⁷ אותה⁸, ואת הפכש⁹ והאספלה שעולין בהן לספינה ויורדין עליה, ואת בית המים¹⁰ שבתוכה; אבל לא מכר¹¹ את הפצית¹², והיא הספינה הקטנה¹³ שהולכים בה על המים הקרובים ליבשה¹⁴; ולא מכר הדוגית¹⁵, והיא הספינה הקטנה שצדין¹⁶ בה המלחים את הדגים; ולא מכר את העבדים העושים בהן¹⁷, ולא את המרצופין¹⁸, ולא את הסחורה¹⁹ שבתוכה. ובזמן שאמר לו 'היא וכל מה שבתוכה אני מוכר' - הרי כלן מכוירין.

(2) משנה בכבא-בתרא עג. וברייתא שם. (3) עמוד גבוה, שעליו תולין את הנס (ראה להלן). (4) הוילון או המפרש שפורסין על התרון, להוליך את הספינה ברוח. (5) ברזלים כעין מזלגות של ברזל הקשורים בשלשלאות, שמשליכים לתוך הים, לעגן את הספינה ולהעמידה. (6) כן הוא בגמרא, בפירוש למילה "מנהיגין" שבמשנה. והם עצים שבהם משוטטים ומושכים את הספינה (יד רמ"ה). ויש מפרשים "החבלים שבהם מושכים את הספינה ומכניסים אותה לנמל" (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (7) משוטטים אלו, מנהיגים ומושכים את הספינה בים. (8) בנוסח הגמרא שלנו, חסרה מילה זו לגמרי. ו"אסכלא" שבברייתא (שהובאה בסמוך) היא "כבש של הספינה שעולים בו" (רשב"ם בשם רב האי ור"ח), אבל יש מפרשים שהיו שם שני סולמות: האחד שבו עולים מהיבשה אל הספינה, והשני שבו יורדים מפתח הספינה אל קרקעית הספינה. לאחד קראו "כבש", ולשני - "אסכלא" (סמ"ע סימן רב ס"ק ד). וזהו מה שכתב רבינו "שעולין - ויורדין עליה". (9) מקום בספינה, שאוצרים בו מים מתוקים, כיון שמי הים הם מלוחים ובלתי ראויים לשתיה. (10) שכל אלו המנויים להלן, אף שהם עשויים לצרכי הספינה, אין שם הספינה עליהם, ואפשר להשתמש בהם גם לצרכים אחרים. (11) כתנא-קמא, ולא כרבי נתן (שם). (12) הקשורה לגדולה, ועוברים מן הגדולה עליה סמוך ליבשה. (13) לפי שאין הספינה הגדולה יכולה להתקרב אל היבשה, מפני שאין שם נמל-מים-עמוק, ולפיכך עוברים ממנה לספינה קטנה ועל-ידיה יורדים אל היבשה. (14) כתנא-קמא, ולא כסומכוס (שם). (15) בגמרא (שם) אמר רבא "ביצית היינו דוגית", והפרש השמות תלוי רק במוצא הגיאוגרפי של התנאים: רבי נתן הוא בבלי, ובמקומו קראו לספינה קטנה: ביצית. וסומכוס הוא מארץ-ישראל, ושם קראו לה: דוגית. אבל דעת רבינו שיש ששינוי השם כרוך גם בשינוי המהות, והוא: שבבבל השימים והנהרות לא היו עמוקים אצל שפתם, ולפיכך היה צריך לעבור בהם מהספינה הגדולה לקטנה והיא הביצית. ואולי על שם הביצה שעל שפת היאורות הבבליים. ובא"י היו המים שעל שפת הים עמוקים, לא היו משתמשים בספינות הקטנות האלו אלא לשם צידת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכלל (כדעת תנא-קמא של נחום המדי במשנה שם), וכך יוצא מתוך המימרא של עולא. (41) "כעין אוכף (= כר) שמניחים על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם" (רמ"א, רב סעיף ז). (42) כעין "כלי עץ נתון על המרדעת לרכיבה או כדי למנוע חיכוך המשאות" (רמ"א שם). (43) זו היא דעת ר"י בן מייגאש, והוא מוכיח כן מתוך זה שנסתפקו בגמרא, אם פלוגתת התנאים בכלי המשא היא כשאניס עליו, או בעודם עליו. ואילו בכלי רכיבה, שעליהם אמר עולא שלדברי הכל הם מכורים - בהם לא ציין שהמדובר בעודם עליו, הרי שבהם אין הבדל זה קיים. אך ראשונים אחרים סוברים, שדבר זה תלוי בפתרון הבעיא: אם בכלי משא מדובר כשאניס עליו, ברור שכלי רכיבה אף אם אינם עליו - הם בכלל. אבל אם בכלי משא מדובר בעודם עליו, מסתבר שגם בכלי רכיבה לא קנה אלא אם עודן עליו. ומכיון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאין מידי הנתבע, היינו, מידי המוכר. יוצא במסקנא, שכלי משא אינם מכורים אף בעודן עליו, וכלי רכיבה מכורים רק אם עודם עליו (מגיד-משנה). (44) כתנא-קמא ולא נכחום המדי, במשנה שם. (45) העשוי לשים בתוכו משא. (46) שזה גם כן כעין כלי משא, שהאשה אינה רוכבת כגבר, אלא יושבת כמשא. [כן הוא ברשב"ם שם ובסמ"ע (סי' רב ס"ק יב)]. וראה בפסחים ג. ולהלן פ"ד מהלכות שכירות הלכה ה'. (47) דבר זה הוא, כאמור, בעיא בגמרא שלא נפתרה, ולפיכך פסק שלא קנה, לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכן כתב הר"ף. (48) בברייתא שם אמרו: "שאם אמר הוא וכל מה שעליה - כולן מכורין", והביאו הרמ"א בסימן רב סעיף ז. ופלא שרבינו השמיטו.

ה. וְאִין 49 הַדְּמִים רְאִיָּה 50. שְׁאֵם 51 טְעָה 52 בְּכַדִּי שֶׁהִדְעַת 53 טוּעָה - יֵשׁ לוֹ 54 אֲוֹנָא 55 אוּ בְטוּל מְקַח 56, כְּדִין כָּל הַמוֹכֵר וְלוֹקֵחַ 57; וְאֵם 58 טְעָה בְּכַדִּי שְׁאִין 59 הִדְעַת טוּעָה - לֹא 60 כְּטַל הַמְּקַח, שְׁזָה 61 מִתְנָה 62 נִתַּן לוֹ, וְאִין לוֹ אֱלֵא 63 הַחֲמוֹר 64 בְּלֹא שְׂקִים 65. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא 66 בְּזָה אֵין מְבִיאִין בּוֹ רְאִיָּה מִן הַדְּמִים.

(49) משנה, שם עז: כחכמים ולא כרבי יהודה. (50) היינו, שאם נתן הלוקח דמים, שסכומם עולה על ערך נושא המכירה, אין אומרים שזה ראייה שהתכוון לכלול במכירה זו עוד דברים, כגון אם קנה צמד, ונתן מאה זהובים, אין אומרים: כיון שבעד צמד לבדו לא היה נתן סכום גדול כזה, אלא ודאי התכוון גם לצירוף הבקר (סמ"ע שם ס"ק טו). (51) כלומר, ודינו של העודף כדלהלן. (52) היינו, הטעות היא, שהוסיף דמים יותר ממשוה מחיר נושא המכירה. (53) שהטעות אינה מופרזת, רק שאפשר להניח שהלוקח טעה, ונתן יותר מכפי שצריך, מתוך אי-הבנה. (54) אין אנו אומרים שהתוספת בדמים באה לכלול תוספת בחפצים, אלא שהתכוון באמת רק לנושא המכירה, ואשר לעודף דמים שנתן - היה זה מחמת טעות. וזה כלול במסגרת "אונאה", ולכן הדין הוא כמו בכל אונאה. (55) אם הפרש הוא ב"שתות". (56) אם הפרש הוא ביותר מ"שתות". (57) ראה למעלה פרק יב. (58) כלשון

המקור בתוספתא, ואמנם נמצאת הלכה זו שם (בבא-בתרא בתחילת פ"ד), אלא שלשונה קטוע כדלהלן: "מכר את העול, מכר את הפרות, לא מכר את העול". אבל בספר "המקח והממכר" לרב האי, שער כ הביא הלכה זו במלואה, ונראה שמקורו בתוספתא זו. וזה לשונו: "דגרסי" מכר את העול מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העול" (תוספות ראשונים).

ג. הַמוֹכֵר 31 אֶת הָעֵל 32 - מְכַר אֶת הַפָּרָה 33; מְכַר אֶת הַפָּרָה - לֹא מְכַר אֶת הָעֵל. מְכַר אֶת הָעֵגְלָה 34 - מְכַר אֶת הַבָּקָר 35; מְכַר אֶת הַבָּקָר - לֹא מְכַר אֶת הָעֵגְלָה. וְאִין הַדְּמִים רְאִיָּה 36 כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן 37.

(31) במסכת כלים (פי"ד משנה ד) פירש רבינו, עול של עגלה שהוא "העץ הנמשך בין שתי הבהמות, אשר יוליכו העגלה יקרא עול". וכיוצא בזה צריך לפרש עול של פרה, שהוא העץ ששמים על צוארי הפרה למשוך אותה בו. (32) לכאורה, הצמד זהה עם העול, ויש כאן סתירה להלכה הקודמת, שהמוכר את הצמד לא מכר את הבקר, ורמזו על זה המגיד-משנה. וגם עצם הלכה זו תמוה, האיך תימכר הפרה אגב העול ('טור' סימן רב). ואמנם הראב"ד השיג בזה על רבינו, בטענה, ש"אע"פ שהוא כן בתוספתא אין סומכין עליה, שאין הטעם שלה ברור". אבל הסמ"ע (שם ס"ק יא) כתב שכאן בעול, מדובר שהוא קשור עם הפרה, ובאופן זה גם בצמד נמכר הבקר עמו, ראה למעלה שם הערה כה. (33) אף כאן ישנה סתירה למה שכתוב בהלכה הקודמת "המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות" (ראה במגיד-משנה וכסף-משנה). ולדעת הסמ"ע (שם ס"ק יא) אף כאן מדובר כשהבקר קשור לעגלה, ובאופן זה גם בקרון ופרדות - קנה הפרדות. (34) כנראה מהראב"ד, שאף כאן המקור הוא התוספתא. וכן ציין ב"באר הגולה" (סימן רב אות י), וכן הוא בספר "המקח והממכר" שם: "דגרסי" כו' מכר את העגלה מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העגלה". אבל לפנינו בתוספתא ליתא. (35) משנה (שם עז:): כחכמים, ולא כרבי יהודה. (36) שאף שנתן הלוקח סכום כסף גדול, המתאים לקנין שני הדברים, ועולה הרבה יותר על ערך האחד, אין זה משמש הוכחה לטיב הקנין, ועיין להלן הלכה ה. ושם כל פרטי הדין ואף הנמקתו. (37) שהלשון המקובלת נוגדת לראיית הדמים.

ד. וְכֵן 38 הַמוֹכֵר 39 אֶת הַחֲמוֹר - מְכַר 40 אֶת הַמְרִדְעַת 41 וְאֶת הָאֶפֶס 42, אֵף עַל פִּי שְׁאִין עָלָיו 43; אֲכַל לֹא מְכַר 44 אֶת הַשֶּׁק 45 וְלֹא מְרַבֵּת הַנְּשִׂים 46, וְאֶפְלָה 47 הָיוּ עָלָיו 48 בְּשַׁעַת הַמְכָר.

(38) מילת ההשוואה שהוסיף רבינו, מכוונת, כנראה, למה שנאמר בהלכה ה, שגם בענינים אלה אין הדמים ראייה. (39) משנה בבא-בתרא עח. בהתאם לפירושו של עולא בגמרא שם. (40) הכלל בזה הוא כדלהלן: כלי הרכיבה הם בכלל מכירת החמור (ואין בזה שום מחלוקת תנאים), שסתם חמור עומד לרכיבה, אבל כלי המשא שלו אינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראשונים). (78) מפני שיד הלוקח על העליונה, והמוכר יכול לומר שהתכוון במילה "מניקה", שיוכל הלוקח להשתמש בחלב הפרה, ולנצל את השפחה בתור מינקת לבנו של הלוקח, אבל לא התכוון למכור את הוולד של הפרה או של השפחה (סמ"ע שם ס"ק כ). (79) משנה שם, לפי פירושו של רב פפא שם. (80) חמור קטן. ובגמרא (שם) דרשו את המילה מלשון סיחה נאה, שחמור קטן הולך אחרי קריאה אליו, הנאמרת בנחת, ולא כן חמור זקן הזקוק לרסן ולמרדעת (ועיין שם רשב"ם ד"ה שמהלך אחרי סיחה נאה). (81) הוא הטעם שנתן בגמרא. (82) "שידוע שחלב האתון לא יצלה לכל, אם כן לאיזה תועלת אמר חמור מניקה, אלא כדי שימכור הסיח עמה" (רבינו בפירוש המשנה).

ח. האומר⁸³ לחברו: ראש⁸⁴ עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך - הרי זה מוכר חציו⁸⁵. וכן הדין בכל איבר שהנשמה⁸⁶ תלויה בו⁸⁷. אמר לו: יד⁸⁸ עבד זה או יד חמור זה אני מוכר לך - משמנין⁸⁹ ביניהם. וכן הדין בכל איבר שאין הנשמה תלויה בו. אמר לו: ראש פרה זו אני מוכר לך - לא מוכר אלא הראש בלבד⁹⁰; שהרי⁹¹ ראשה נמפרת⁹² תמיד במטבחים⁹³.

(83) ערכין ד: וירושלמי בבא-קמא פ"ה הלכה א. וראה עוד להלן. (84) והוא אבר שהנשמה תלויה בו. ראה להלן. (85) של העבד או של החמור. מאחר שהוא אבר שהחיות תלויה בו, רואים אותו כחצי הגוף. בערכין ד: אמר: "ראש עבד זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש חמור מכור לך, משמנין ביניהם." ונראה שרבינו גרס שם: "ראש עבד מכור לך, הוא וחבירו שותפים. יד עבד זה מכור לך, משמנין ביניהם" (לחם-משנה בפ"ה מהלכות ערכין הלכה יז, ועיין ביאור הגר"א סימן רכ, ס"ק טז). וראה להלן שיש סמך לנוסחא זו בירושלמי. (86) החיות. (87) הרי זה מכר חציו. כן מפרש בירושלמי (בבא-קמא פ"ה הלכה א) "רגלה מכורה לך, מכר חציה". וחסרון רגל בבהמה עושה אותה טריפה, אם נחתכה מן הארכובה ולמעלה (פ"ח מהלכות שחיטה הלכה יא). וראה בתמורה יא. שדבר שעושה אותה טריפה, הוא אבר שהנשמה תלויה בו (אור שמח). ועיין בראב"ד ובמגיד-משנה. (88) והוא אבר שאין הנשמה תלויה בו, ודין זה לא הוזכר לא בברייתא בערכין שם ולא בירושלמי שם, אבל יש ללמדו ממה שהזכירו שם ראש ורגל, מכלל שאם מכר אבר שאין הנשמה תלויה בו - לא מכר חציו. ולדעת הלחם-משנה (בהלכות ערכין שם) גרס רבינו כן בערכין שם. (89) "לשון שומא. כלומר, שישומו אותו אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי, ולפי שוויו יטול" (סימן רכ, סעיף יב) וראה למעלה פרק כא הלכה כב. (90) ברייתא שם. (91) כדברי רב פפא, בגמרא שם. (92) שרגילים למכור את הראש של פרה לחוד, מכיון שהוא

האחרון בגמרא, וכפי הנמקת הרשב"ם (ד"ה בכדי שהדעת טועה) שהתשובה הראשונה היא דוחק. (59) שההפרש הוא מוגזם, ואין להניח היתה כאן טעות, שאין אדם טועה עד כדי כך. (60) אף כאן, אין אנו אומרים, שהתכוון בתוספת דמים זו לתוספת דברים. ולא עוד אלא שכאן אף אין דנים דין אונאה, ואין המוכר יכול לתבוע את העודף, שבו נתאנה. (61) העודף הזה. (62) שמכיון שלא יתכן שאדם טועה בשיעור כזה, אנו אומרים שהתכוון לתת לו אונאה, שאם האונאה היא מופרזת, בכדי שאין הדעת טועה - אין בה דין אונאה, והיא נחשבת כמתנה. וראה בפ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י. (63) כלומר, אינו מקבל את דמיו שנתן יותר משויו של נושא המכירה בחזרה, וכן אינו מקבל תוספת דברים על זה שכרגיל. (64) רבינו נותן דוגמא מההלכה האחרונה שעסק בה. (65) היינו, כלי המשא. (66) בכל השטחים, שאפשר היה כאילו להניח, שהדמים ישמשו הוכחה להכליל יותר דברים בנושא המכירה.

ו. המוכר⁶⁷ את השפחה - מוכר פלים⁶⁸ שעליה, אפלו הם מאה; אבל לא⁶⁹ מוכר השירים⁷⁰ ולא הנזמים⁷¹ ולא השבעות ולא את הקטלאות⁷² שבצוארה. ואם⁷³ אמר לו 'שפחה וכל מה שעליה' - הרי פלן מכורין, אף על פי שיש עליה פלים של מאה מנה.

(67) תוספתא בבא-בתרא פ"ד, והביאה הרי"ף פרק המוכר את הספינה. (68) בגדים. (69) והכלל הוא: מכר את הבגדים ולא את התכשיטים שעליה, כי כל אלו שהוא מונה להלן ושמוציאם מכלל המכירה - אינם מלבושים אלא תכשיטים. (70) אצעדות. (71) טבעות ששמים באף או באוזן (ועיין שבת נט: ורמב"ם פ"ט מהלכות שבת הלכה ז). (72) תכשיט של אשה הנתון בצואר בדוחק, והאשה חונקת עצמה בה כאילו היא קוטלת את עצמה, כדי שתראה בעלת בשר, וכך הם דברי רבינו בפירוש המשניות (פרק במה אשה, שבת נז:). "וקטלא - חונקת, והיא חוטין שעורכין בה גרגרי זהב וקושרין אותה על הצואר בדוחק כאדם החונק את עצמו" (וראה בשו"ע חו"מ סימן רכ, סעיף ט). (73) כן בתוספתא שם.

ז. האומר⁷⁴ לחברו: שפחה מעפרת אני מוכר לך, פרה מעפרת אני מוכר לך - מוכר לו את הולד⁷⁵. שפחה מניקה⁷⁶ אני מוכר לך, פרה מניקה⁷⁷ אני מוכר לך - לא מוכר לו את הולד⁷⁸. חמורה⁷⁹ מניקה אני מוכר לך - מוכר לו את הסיח⁸⁰; שאין⁸¹ אדם קונה חמורה לחלבה⁸².

(74) תוספתא פ"ד דבבא-בתרא (הוצאת צוקמ. עמ' 3, 403). (75) שהרי אמר לו: "מעוברת". (76) תוספתא שם. (77) משנה בבא-בתרא עח: (לפי פירושו של רב פפא). וכן הוא בתוספתא שם (לפי כ"י ויין ודפוס ראשון - תוספות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שישי ט' שבט ~

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים¹

1) נתבארו בו משפטי הקרקע אי זה דבר נמדד עימו וכן כל המשפטים התלויים בעניין המדידה והשיעור כשהזכירו הלוקח או המוכר (מודה) [מידה], וכל הנמשך אחר זה.

א. האומר לחברו²: בית פור³ עפר⁴ אני מוכר לך, והיו בתוך השדות גאיות קטנים⁵ עמקים עשירה טפחים⁶, אף על פי שאין בהן מים⁸, או סלעים גבוהים עשירה טפחים - אין נמדדין⁹ בכלל הבית פור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחד, ונראין פשנים או שלשה מקומות¹⁰. ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית פור בלא דמים¹¹. היו¹² פחות מכאן - נמדדין עמה¹³.

2) משנה בבבא בתרא קב: (3) שטח שראוי לזרוע בו שלושים סאה. והנה, מידת סאה על סאה, היא חמישים על חמישים (=אלפיים וחמש מאות בסך הכל), ואם כן כור, שהוא שלושים סאה הוא שבעים וחמש אלף אמה. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם. (4) היינו, שהוא ראוי לזריעה, ויש דין ודברים בין הרשב"ם ותוספות (שם) אם זה פרט הכרחי בקביעת הלכה זו, שאם אמר בית כור סתם, לדעת הרשב"ם, שמא התכוון הלוקח לשימוש בקרקע זו לצרכים אחרים ולא לזריעה, שאז מצב השדה המתואר לקמן אינו מפריע לתכניתו, וידו על התחוננה. (5) תרגום עברי למלה ארמית "נקעים" שבמשנה. (6) לדעת רשב"ם (דיבור המתחיל אין נמדדין עמה) המדובר כשרחבם ארבעה טפחים, שאז הם מהווים רשות נפרדת בדיני שבת. ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה א. (7) מסקנת הגמרא (שם קג.). (8) והרי אפשר לזרוע בהם. (9) לא מצטרפים, גאיות או סלעים אלו, למידת השטח, שנקבע בין הצדדים במכר. (10) שהרי גאיות וסלעים אלו הם רשות בפני עצמם. (11) ייתכן כי למד זאת רבינו מלשון המשנה "אין נמדדין עימה" - אין נמדדין עם השדה, אבל נכללים בה ונמכרים איתה. וסובר רבינו כי הם דומים לכל הנמכרים בכלל שדה, בית, עיר ומרחץ (למעלה פרק כה ופרק כו). והמגיד משנה הביא דברי ר"י בן מיגאש שהפודה שדה מהקדש לוקח הסלעים והגאיות בלי פדיון והוא הדין לקונה שדה, שהם שלו בלא דמים. (12) משנה שם. (13) שאינם רשות בפני עצמם.

ב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁴? פְּשֵׁלָא הִיָּה בְּהֵן¹⁵ אֵלָא בֵּית אַרְבָּעָה קַבִּין¹⁶, וְהִי¹⁷ הָאֲרָבָעָה קַבִּין מְבָלְעִין בְּתוֹךְ תְּמִשְׁתָּה¹⁸ קַבִּין¹⁹, וּמְבָלְעִין בְּתוֹךְ רַבָּה²⁰ שֵׁל שְׂדֵה; אֲבָל הִיָּתָה יָתֵר עַל אַרְבָּעָה קַבִּין, או שְׂהִי מְפָרִין הַרְבֵּה²¹, או אֵינֶן מְבָלְעִין²², אף על פי שאין בְּהֵן עֲשָׂרָה - אֵינֶן נְמַדְדִּין עִמָּה. הִיּוּ נְבָלְעִין רַבָּן²³

ראוי לאכילה, אבל ראש העבד או ראש החמור, שאינם לאכילה, אין דרך למכרם לחוד, וכוונתו היתה למכור חציים. (93) מקום ששוחטים הבהמות.

ט. מְכַר אֶת הָרֵאשׁ⁹⁴ בְּבִהְמָה גִּסְהָ⁹⁵ - לֹא⁹⁶ מְכַר אֶת הָרֵגְלִים; מְכַר אֶת הָרֵגְלִים - לֹא מְכַר אֶת הָרֵאשׁ. מְכַר אֶת הַקֶּנֶה⁹⁷ - לֹא מְכַר אֶת הַפֶּבֶד; מְכַר אֶת הַפֶּבֶד - לֹא מְכַר אֶת הַקֶּנֶה. אֲבָל בְּבִהְמָה דָּקָה: מְכַר אֶת הָרֵאשׁ - מְכַר אֶת הָרֵגְלִים; מְכַר אֶת הָרֵגְלִים - לֹא מְכַר אֶת הָרֵאשׁ. מְכַר אֶת הַקֶּנֶה - מְכַר אֶת הַפֶּבֶד; מְכַר אֶת הַפֶּבֶד - לֹא מְכַר אֶת הַקֶּנֶה.

(94) משנה בבבא בתרא פג: (95) בקר (פירוש המשניות, שם). (96) כך היו, כנראה, שימושי הלשון המקובלים באותה התקופה. (97) הריאה, ונקראת על שם הקנה שלה (רשב"ם), כלומר, הקנה בצירוף הריאה. וב'תוספות' (שם ד"ה מכר) הוסיפו גם לב.

י. הַמּוֹכֵר⁹⁸ אֶת הַבּוֹר⁹⁹ - לֹא מְכַר אֶת מִימְיוֹ¹⁰⁰. מְכַר אֶת הָאֲשָׁפָה¹⁰¹ - מְכַר אֶת זְבֻלָּהּ¹⁰². מְכַר פְּרֹת¹⁰³ - מְכַר דְּבוּרִים. מְכַר שׁוּבָה¹⁰⁴ - מְכַר אֶת הַיּוֹנִים.

(98) כתנא-קמא כברייא (ב"ב עט:): ולא כרבי נתן (שם). (99) שמכונסים בו מים לשתיה. (100) במשנה (שם עח:): נאמר שהמוכר בו מכר את מימיו. אך בגמרא (שם עט:): אמרו שמשנה זו היא דעת יחיד, הוא רבי נתן. וכן פסק הרי"ף שאין הלכה כמשנה. ואע"פ שכלל בדינו: "סתם במשנה, ומחלוקת כברייא, הלכה כמשנה" - כיון שאמרו בגמרא שהמשנה היא יחידאה, אין הלכה כמותה (כסף-משנה). ויש פוסקים הלכה כמשנה (רשב"ם). (101) מקום מיוחד, שמחזיקין בו זבל. (102) שבטל אגב האשפה. (103) מקום שמגדלים בו דבורים. (104) מקום שמחזיקים בו יונים.

יא. אֵל¹⁰⁵ יְלוּז¹⁰⁶ מְעִינִיף הַעֵקֶר הַגָּדוֹל בְּדָרְבַּי אֵלּוּ, שֶׁהוּא מְנַהֵג הַמְדִינָה¹⁰⁷ וְהַשְּׂמוֹת¹⁰⁸ הַיְדוּעִים בְּיַחֲדוֹ לְבָל דְּבָר וְדָבָר. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מְנַהֵג וְלֹא שֵׁם שֶׁהִפְלֹ אוֹמְרִים לוֹ בְּיַחֲדוֹ וְלֹא שְׂתוּף¹⁰⁹ - הוֹלְכִין אַחֵר אֵלּוּ הַקְּלָלוֹת שֶׁבָּאָרוּ חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרַנְנוּ¹¹⁰.

(105) חזרה על הסיכום, שנאמר בסוף הפרק הקודם, וכן נמצא גם במקומות אחרים. וריבוי החזרות נראה מזור קצת. (106) יסור, מלשון הכתוב (משלי ג, כא): "בני אל ילוזו מעיניך". (107) העיקר הזה, תכנו הוא: מנהג המדינה. שבכל עניני מקח וממכר - הולכים לפי הנהג המקומי. (108) שבכל דיון על קביעת נושאי המכירה, קובעים השמות, שהנהג הוא לתת במקום המכר לנושאים אלו. (109) היינו, ששם זה מיוחד רק לנושא זה, ואיננו שם שיתופי לנושאים הרבה. (110) פרק כו הלכה ח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלוקח כבר שילם מוכרה הוא לקבל את הקרקע כמו שהיא. (34) אף היא בעייה בגמרא (שם קג:), שהובאה בשם רב אשי (אחרי שהובאה שם הברייתא בעניין סלע יחיד, ושלכן פירשה הרשב"ם ור"י מיגאש שהיא מוסבת על הברייתא הנ"ל). (35) היינו, סלעים גבוהים עשרה. (36) כלומר, ואפשר במידת מה לזרוע בעפר זה, אם כי היניקה מופרעת על ידי הסלע שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כ), וזרעים מסויימים אפשר לזרוע בעפר זה (ר"ן). (37) מפני שאם הסלע הוא רק למעלה, אפשר בנקל לעקור אותו ולזרוע בעפר שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כא). (38) אף זו היא בעייה שלא נפתרה (שם).

ג. הִיָּהָה בְּהַ סֵלַע יְחִידִי, אֶפְלוּ בֵּית רְבֻעָה לְכוֹר - אֵין נִמְדָד עֲמָה. וְאִם הִיָּהָה אֵין סִמּוּן לְמִצְרָה,⁴² אֶפְלוּ פֶלֶא שֶׁהוּא⁴³ - אֵין זֶה נִמְדָד עֲמָה⁴⁴. הַפְּסִיק⁴⁵ עֶפְר בֵּין סֵלַע לְמִצְרָה⁴⁶ - הֲרִי זֶה סִפְקָה⁴⁷.

(39) ברייתא שם. (40) לפי גירסת רב האי ורבינו תם, ולפנינו בגמרא: "אפילו כל שהוא". והמדובר בסלעים שאינם גבוהים עשרה טפחים, שנמדדים עימה אם אינם אלא ארבעה קבים, ועל זה אמר שאם הייתה אבן גדולה אחת - אפילו אינה אלא כשיעור בית רובע הקב לכור - אינה נמדדת עימה (רשב"א - מגיד משנה). (41) שם. (42) ליד גבול השדה. (43) אפילו רק אבן קטנה אחת. (44) שרק הסלעים שבתוך השדה בטלים לגבי השדה, אבל אלה הנמצאים בסופה, קרוב לגבול, אינם בטלים לגבה. (45) שם, בעייה של רב פפא. (46) אם נשאר שטח קטן של עפר בין הסלע לגבול, שאז היא בעייה (שם), אם סלע זה נחשב עוד לקרוב למיצר, או לא. (47) הבעייה לא נפתרה בגמרא.

ד. אָמַר⁴⁸ לוֹ: כְּבִית כּוֹר עֶפְר אָנִי מוֹכֵר לָךְ, אֶפְלוּ הֵיוּ בְּהַ גְּאִיּוֹת עֲמָקוֹת עֲשָׂרָה טַפְחִים אוּ יוֹתֵר, אוּ סֵלַעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טַפְחִים אוּ יוֹתֵר - הֲרִי אֵלוּ נִמְדָדִין עֲמָה⁴⁹.

(48) משנה שם קב: (49) מפני שלא אמר לו "בית כור עפר", אלא "כבית כור עפר" - "משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר [ובין גאיות] - כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש" (רשב"ם) שם דיבור המתחיל כבית כור, ומגיד משנה). ומכיוון שלא חילק רבינו כאן בין אם יש בהם ארבעת קבים או יותר מזה, כמו שחילק בהלכה ב - נראה שאין חילוק בזה מאחר שאמר "כבית כור עפר". ומה שאמר רבי יצחק (שם קג). "טרשים שאמרו בית ארבעת קבין" זה מוסב רק על הרישא של המשנה כשאמר "בית כור עפר", וכן נראה מזה שמימרא זו של רבי יצחק נקבעה אחרי הפיסקא של המשנה "פחות מכאן נמדדין עימה", שהיא מהרישא של המשנה. ודעת רשב"ם שמימרת רבי יצחק מוסבת גם על הסיפא של "כבית כור" - וזה מתאים לנוסחת ספרים אחרים שלא גרסו שם את הפיסקא מהמשנה.

בְּמַעוֹטָה²⁴ אוּ מַעוֹטָן²⁵ בְּרַבָּה, אוּ שְׁהִיּוּ מְחֻלְקִין²⁶ כְּמוֹ חוּט²⁷ שְׁוָה אוּ כְּמוֹ עֲגוּל²⁸ אוּ כְּמוֹ מְשֻׁלָּשׁ²⁹, אוּ שְׁהִיּוּ בְּצַדִּין³⁰, אוּ שְׁהִיּוּ דְרָךְ עֲקָלְתוֹן³¹ - כֵּל אֵלוּ סִפְקָה³², וְהַמוֹצִיא³³ מִחִבְרוּ עָלָיו הֲרָאָהּ. וְכֵן³⁴ אִם הִיּוּ³⁵ עֶפְר מְלַמְעָה³⁶ וְסֵלַע מְלַמְטָה, אוּ סֵלַע מְלַמְעָה וְעֶפְר מְלַמְטָה - הֲרִי זֶה סִפְקָה³⁸.

(14) שגאיות וסלעים פחותים מעשרה טפחים - נמדדים עם השדה. מימרא של רבי יצחק שם קג. (15) בכל הגאיות או הסלעים יחד. (16) היינו, לכור, ולפי ערך זה למידות שטח אחרות (רשב"ם דיבור המתחיל טרשין, וסמ"ע שם סעיף קטן ח) - היינו חלק אחד מארבעים וחמישה, שהרי הכור הוא מאה ושמונים קבים - שאין אדם מוותר על יותר מזה. (17) הסתייגות, שהוסיף רב עוקבא בר חמא (שם). (18) לפני הכסף משנה הייתה הגירסה: "עשרת" וכן הוא בדפוס רומי. (19) ולא בפחות מזה, שאז נחשב כסלע יחיד (להלן הלכה ג). ולא ביותר מזה, שנמצא מקלקל לו את כל השדה (סמ"ע שם סעיף קטן יב). (20) מימרא של רב חייה בר אבא בשם רבי יוחנן, שם. וכפי נוסחת כתב יד מינכן שם: "אמר רב חייה בר אבא" (ולא "רב חייה בר אבא אמר", כלפנינו) ולפי זה לא בא רב חייה בר אבא לחלוק אלא להוסיף. וכן גירסת הרי"ף והרא"ש. וצריך שיהיו רצועה צרה וארוכה המובלעת ברובה של שדה, דהיינו, שישה עשר סאה לבית כור, כשאין בה אלא ארבעה קבים, ועוד קב אחד בר זריעה ביניהם, ביחד חמישה קבים, ראה בסמ"ע שם סעיף קטן י. (21) יותר מחמישה קבים. (22) לא בחמישה קבים אלא בפחות מזה, ולא ברובה של שדה. (23) בעייה בגמרא (שם קג). (24) היינו, שרוב השטח של ארבעת קבים אלו מפוזר בתוך מיעוט של השדה ורק חלק קטן ממנו מפוזר בתוך הרוב, כגון, שהייתה הרצועה רחבה במיעוט של השדה וצרה ברוב השדה. והשאלה אם זה נחשב כמפוזר בתוך רוב השדה, אחרי שכללות השטח נמצאת בו, או מכיוון שרוב השטח הוא רק במיעוט של השדה הרי זה כאילו לא נתמלא התנאי של מובלעין בתוך רובה של השדה. (25) כן הוא בדפוס רומי ובכתב יד תימן. אבל המגיד משנה כתב שהנוסחה המדוייקת היא "ומיעוטן" וכן כתב רשב"ם שם: "והכי גרסינן רובן במיעוטו ומיעוטן ברובה, מהו "תיקון". וחדא בעייה היא. (26) שורה של בעיות בגמרא (שם קג. קג:). ועניין הבעייה, שאם הסלעים יש להם צורות אלו זה מכביד להעביר את המחרשה בשטח שביניהם, ומפסיד, על כן, את השימוש אף ביתר השדה. (27) בגמרא: "כשורה". (28) בגמרא "כשיר". (29) מלה זו אינה בגירסתנו בגמרא, אבל כגירסת רב האי שם: "כחצובה" (מגיד משנה), והיינו, שלוש רגלים. (30) בגמרא שם: "איצטדין", והיינו, שקרניים יוצאים מהסלעים לצדדים אחרים של השדה. (31) הסלעים מפוזרים בצורה של קו מעוקם. (32) שכל הבעיות האלו לא נפתרו בגמרא. (33) נאמר על כל אחד מהצדדים כמו שמפרש הטור (ריח). שאם הלוקח לא שילם עדיין, אין המוכר יכול להוציא ממנו את כסף התמורה, ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**הַרְבַּעִים פֶּלֶן עִם הַיָּתֵר מִן הַקְּרָקַע, וְנוֹתְנוֹ לֹא־
פְּשָׁעָה שֶׁלְקָחָהּ מִמֶּנּוּ.⁷²**

(65) הלוקח למוכר, במקרה שיש יתרון על המידה, האם בדמים או בקרקע? (משנה קג:). (66) מידת שטח קרקעי הראוייה להיקרא: "שדה" (בבא בתרא יא.). (67) היינו, אם הייתה בזול בשעת המכירה והוקרה אחר כך - נותן לו לפי הזול (ראה להלן בתחילת הלכה ח). ומקור הדברים שם קד. ולא ייפו כוחו של מוכר, להכריח את הלוקח שיקנה ביוקר, שהרי הלוקח אומר לו: אני איני רוצה לקנות קרקע שלך, ואם אתה רוצה להכריחני לפי תקנת חכמים, תן לי אותה בשער הזול (ר"י בן מיגאש)) ומה שאמר רבינו "לייפות כוח המוכר" - אינו אלא לומר שאם רצה, לוקח הקרקע כדלהלן. (68) שאם רצה - מחזיר לו הלוקח את הקרקע, כי בעצם היה צריך לקבל את הקרקע שלו בחזרה, אלא שייפו חכמים את כוחו לקבל דמים, כיוון שהיתרון הוא פחות מלהיות שדה, והוא נטול ערך בשבילו. (69) שאז היא ראוייה להיקרא שדה (שם יא.), ואין המוכר מפסיד כלום, אם הוא מקבל את הקרקע שלו בחזרה. (70) אין נותנים ללוקח, אלא מחשבין ומנכים מן התוספת את החלק שהיה ראוי להיות שייך ללוקח, ורק את היתר מצרפים לתשעה קבים. (71) מקור דברי רבינו שם קד: "ואי איכא מילתא יתירא לתשעת קבין הדרי" וכפירוש ה"ש מפרשים" שברשב"ם: "שצריך ט' קבין יותר לבר כל הרבעים כולם". אבל הדברים צריכים עיון שהרי כל דבר ראוי למוכר - כשיש שדה בת תשעה קבין ביחד עם הרבעים - למה לא יתן לו הלוקח קרקע ולמה נכריח את הלוקח לתת לו דמים עד שיהיה תשעה קבין חוץ מהרבעים (מגיד משנה). (72) בכתב יד תימן: "ונונתה לו". (כלומר, אם המוכר משאירה ביד הלוקח, וראה להלן). (73) כלומר, כשער הזול (כדלהלן תחילת הלכה ח). [וקל וחומר הוא ממה שאמרו למעלה בפחות מתשעה קבין שהלוקח מחזיר הדמים, לפי תקנת חכמים שתיקנו לטובת המוכר, ואף על פי כן לא כפו את הלוקח לקנות כשער של עכשיו אלא כשער הזול - ביותר מתשעה קבין שלא תיקנו חכמים שיחזיר הלוקח הדמים, אלא הלוקח מכריח את המוכר לקבל בחזרה את הקרקע - על אחת כמה וכמה שאין המוכר יכול להכריח את הלוקח לקנותה כשער היוקר].

**ח. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? פְּשָׁיָא בְּזוּל בְּשַׁעַת
מִמְכָּר וְהוֹקִיָּה בְּשַׁעַת הַחֲזָרָת הַיָּתֵר;⁷³ אֲבָל אִם
הַיָּתֵר בְּיָקָר וְהוֹזְלָה⁷⁴ - אוֹמְרִין לְלוֹקְחָהּ: אִם רָצִיתָ
לָתֵן לוֹ דָּמֵי הַתּוֹסֶפֶת פְּלֵהָ⁷⁵ - תֵּן לוֹ דָּמִים כְּפִי
הַמִּמְכָּר,⁷⁶ וְאִם רָצִיתָ לָתֵן לוֹ קְרָקַע - תֵּן לוֹ כְּמוֹ
שֶׁשָּׂוָה עִכְשָׁו.⁷⁷**

(74) שייפו חכמים כוחו של לוקח שמחזיר לו דמים כשער הזול. בין בתשעה קבין ובין בפחות, כנ"ל. (75) והמוכר רוצה להכריח את הלוקח לקבלה כשער היוקר. בבא בתרא שם: "כשהוא נותן לו (=מוכר ללוקח) נותן לו כשער שלקח ממנו - דהווה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא".

**ה. הָאוֹמֵר⁵⁰ לְחַבְרוֹ: בֵּית פּוֹר עֶפְרָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ,
מֵדָה בְּחַבְלִי⁵¹, אִם פָּחַת כָּל שְׂהוּא - מִנְפָּה⁵² לוֹ מִן
הַדָּמִים⁵³; וְאִם הוֹתִיר⁵⁴ כָּל שְׂהוּא - יַחְזִיר לוֹ⁵⁵.**

(50) משנה שם קג: (51) "כלומר, בצמצום - כמו שמודדים במידת החבל לא פחות ולא יותר" (רשב"ם שם). ורבינו בפירוש המשניות כתב: "ומידה בחבל מורה על הקפדה על מדידת אותה קרקע". שמעלה לכתחילה את ההנחה משיעור הבית כור. (52) בערך הפחת. (53) אף על פי שאין אונאה בקרקעות (למעלה פרק י"ג הלכה ח) - זו אינה אונאה, אלא טעות, וטעות לעולם חוזרת, בהתאם לכלל הידוע של רבא: "כל דבר שבמידה ושכמשקל ושכמניין, אפילו פחות מכדי אונאה חוזר (בבא בתרא ז.צ). וראה למעלה פרק ט"ו הלכה ב, שדעת רבינו שבמקרה זה "נקנה המקח ומחזיר את הטעות". וראה במגיד משנה. (54) שיש יותר מבית כור. (55) למוכר.

**ו. אָמַר⁵⁶: בֵּית פּוֹר עֶפְרָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ⁵⁷ - הֲרִי⁵⁸ זֶה
כְּמִי שֶׁפָּרַשׁ וְאָמַר⁵⁹: בֵּית פּוֹר עֶפְרָ, בֵּין חֶסֶר בֵּין
יָתֵר⁶⁰. וְאִם פָּחַת מִן הַמֵּדָה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים,
שְׂהוּא רִבְעֵי⁶¹ לְכָל סָאָה⁶², אוֹ הוֹתִיר כָּף רִבְעֵי לְכָל
סָאָה - הִגִּיעוּ⁶³. יָתֵר עַל פֶּן - יַחְשֹׁב עִמּוֹ עַל כָּל
הַרְבַּעִים פֶּלֶן⁶⁴ שֶׁחֶסְרוֹ אוֹ הוֹסִיפוֹ; וְכָל שֶׁפָּחַת מִבֵּית
פּוֹר - יִנְפֶּה לוֹ מִן הַדָּמִים, וְכָל שֶׁהוֹסִיף עַל בֵּית פּוֹר
- יַחְזִיר לוֹ.**

(56) משנה שם קג: וגמרא שם קד. (57) ולא הוסיף דבריו, לא "מידה בחבל" ולא "בין חסר ובין יתר", וזהו "בית כור סתם", המהווה בעייה בגמרא, אם דינו כראשון או כשני. (58) מסקנת הגמרא (שם קד). (59) זה הובא במשנה שם. (60) היינו, בערך בית כור, ובלשונו של רבינו בפירוש המשניות: "שנתפייסו שניהם בקרוב המידה". ולפיכך אין הקפדה אם קצת פחות או יותר, אבל לא במידה מופרזת, שהרי סוף סוף הזכיר "בית כור". (61) רבע הקב. (62) היא שישה קבים, ורבע הקב הוא אחד מארבעה ועשרים בסאה. ובבית כור, זהו שלושים רבעי הקב שהם שבעה קבים ומחצית הקב. (63) קיבל מה שקיבל, היינו, שהמקח קיים כמו שהוא, ואין אחד יכול לתבוע מהשני, לא את הפחת ולא את היתרון. (64) היינו, שאם יש חיסרון או יתרון יותר על המידה הראוייה, חייבים לעשות חשבון לא רק במה שיותר על המידה, אלא על כל מה שחסר או יתר (גמרא שם קד:).

**ז. ומה הוא מחזיר לו⁶⁵? אם היתה התוספת פחותה
מתשעה קבין⁶⁶ - מחזיר לו דמים פשעה המכירה⁶⁷,
ליפות כח המוכר⁶⁸; ואם היתה התוספת סמוכה
לשדה אחרת של מוכר - מחזיר לו אותה התוספת
קרקע; ושהרי סומך אותה לשאר שדותיו ואינו
מפסיד כלום. היתה התוספת יתרה על תשעה קבין⁶⁹
- נותנין⁷⁰ רבע לכל סאה וסאה, והנשא⁷¹ יתר על
הרבעים, אם יש בו תשעה קבין - נותן לו כל**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהמוכר יש לו "חזקת מרא קמא" וכדעת רב נחמן בבבא מציעא קב: וראה בפרק ז מהלכות שכירות הלכה ב. וכן מפורש בדברי רבינו בפירוש המשניות. ראה למעלה.

יב. מְכַר לֹו בֵּית כּוֹר, וְאָמַר לוֹ: בְּסִימָנִי וּבְמִצְרִים⁹⁶, פָּחַת שְׁתוֹת אוֹ הוֹתִיר שְׁתוֹת - הִגִּיעוּ⁹⁷; פָּחַת יִתֵּר עַל שְׁתוֹת - יִנְקֶה לוֹ מִן הַדָּמִים; הוֹסִיף⁹⁸ לוֹ יִתֵּר עַל שְׁתוֹת - יִתֵּן לוֹ דָּמִים אוֹ קָרְקַע, הַכֹּל לְפִי הַשִּׁיּוֹר. אִם הִנְשָׂאָר בְּשִׂדָּה פָּחוּת מִתְשַׁעָּה קִבְּבִין, וּבִגְנֵה פָּחוּת מִחֲצֵי קֶבֶב, וְלֹא הָיָה סְמוּךְ לְשִׂדָּה הַמּוֹכֵר - מִחְזִיר לוֹ הַדָּמִים⁹⁹.

96 גבולות, שהגדיר לו את הסימנים והגבולות של הקרקע העומדת למכירה. 97 כלומר, הרי זו מחילה, שאין הלוקח יכול לתבוע נכיו אם חסר, ולא המוכר לתבוע חזרה אם יתר. ואף על פי שאם אמר לו "בית כור" סתם, או אמר לו "בית כור הן חסר הן יתר" אין שם מחילה אלא אם פחת או הותיר חלק אחד מעשרים וארבעה (למעלה הלכה ו) - כאן שסימן לו המצרים, הרי זה כאומר לו "שדה מכורה לך, בין שהיא גדולה, בין שהיא קטנה" ומה שאמר לו בתחילת דבריו "בית כור" מועיל שאם פחת או הותיר יותר משתות שאין זו מחילה (רשב"ם שם). 98 מסקנת הרמב"ם עצמו, המשווה דין זה עם אלו הקודמים, וכנראה אף לעניין זה, שאם יש יותר משתות שחייב להחזיר אף את השתות, וכן בחיסרון, שלכל עניין הם שווים (כסף משנה, והמגיד משנה העלה את הדבר בצריך-עיון). 99 כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ז-ט.

יג. הַמּוֹכֵר לְחֶבְרוֹ שִׂדָּה שֶׁהַלּוֹקֵחַ יוֹדֵעַ אוֹתָהּ וְאֵת מִצְרֵיהָ וְכִבֵּר הִרְגֵּל בָּהּ, אֶפְלוּ אָמַר לוֹ 'יֵשׁ בְּמִשְׁיַחְתָּהּ¹⁰⁰ מֵאֲתִים¹⁰¹, וְנִמְצְאָתָּ מֵאָה וְחֲמִשִּׁים - הִגִּיעַתּוֹ, שֶׁהָרִי יִדְעָה וְקִבֵּל עָלָיו. וְזֶה שֶׁהַזְּכִיר לוֹ הַחֲשׁוֹבֹן - פְּלוֹמֵר, שֶׁהוּא יָפֵה כְּמוֹ שִׂדָּה אַחֶרֶת שֵׁישׁ בְּמִשְׁיַחְתָּהּ מֵאֲתִים¹⁰².

100 במידתה. 101 בגמרא יש: "עשרים, וחמש עשרה" במקום "מאתים, ומאה וחמישים" אבל היחס הוא זהותי, והיינו, שההפרש הוא ברבע. וכתב המגיד משנה שיש אומרים שאף עד למחצית קיים המקח. 102 ולהשביח מקחו התכוון, אף על פי שלאמיתו של דבר אינה שווה כן (רשב"ם. וכן נראה מדברי רבינו - ב"ח שם).

יד. הַאֹמֵר לְחֶבְרוֹ: בֵּית כּוֹר פְּלוֹנִי¹⁰³ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּמִשְׁיַחְתּוֹ אֵלָא לְתֵיךְ¹⁰⁴ - הִגִּיעוּ; שְׂלֹא מְכַר לוֹ אֵלָא מְקוֹם הַנִּקְרָא בֵּית כּוֹר. לְפִיכָף צָרִיךְ הַמּוֹכֵר¹⁰⁵ לְהֵבִיא רְאִיָּה שֶׁהוּא נִקְרָא בֵּית כּוֹר. וְכֵן הַאֹמֵר לְחֶבְרוֹ: כֶּרֶם שְׁלִי בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי¹⁰⁶ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ גְּפָנִים¹⁰⁷ - הִגִּיעוּ; וְהוּא שֵׁיהִיו קוֹרִיִן אוֹתוֹ כֶּרֶם. וְכֵן הַאֹמֵר לְחֶבְרוֹ: פְּרָדֶס זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֶפְלוּ אִין בּוֹ רְמוֹנִים¹⁰⁸ - הִגִּיעוּ; וְהוּא שֵׁיקְרָא פְּרָדֶס. וְכֵן פֶּל פִּיּוֹצָא בְּהָן.

76) והלוקח רוצה להכריח את המוכר למכרה לו בזול. 77) בין אם הייתה התוספת תשעה קבין שצריך להחזירה למוכר ובין אם הייתה פחות מזה שאם רצה המוכר מקבל דמיה, כדלעיל. 78) ואינך יכול להכריח את המוכר למכרה לך כשער הזול של עכשיו. 79) כלומר, אין המוכר יכול לסרב לקבל את הקרקע שלו בחזרה אף על פי שהזולה בהיותה בידי הלוקח.

ט. וְדִין חֲצֵי קֶבֶב בִּגְנֵה - כְּדִין תְּשַׁעָּה קִבְּבִין בְּשִׂדָּה: שְׂאֵם הוֹתִיר בְּגֵנֵה פָּחוּת מִחֲצֵי קֶבֶב עַל הַרְבָּעִים - אִינוּ מִחְזִיר לוֹ אֵלָא דָּמִים⁸⁰; הוֹתִיר חֲצֵי קֶבֶב⁸¹ - מִחְזִיר לוֹ אֵת כָּל הַרְבָּעִים עִם הַיִּתֵּר בְּדָמִים⁸² אוֹ קָרְקַע כְּשַׁעַת הַזּוֹל שֶׁל עַת הַחֲזִירָה⁸³.

80) ואינו יכול להכריחו לקבל הקרקע. אבל משלם לו כשער הזול של שעת המכירה, כנ"ל בהלכה ז. 81) חוץ מהרבעים, כנ"ל. 82) ואם הייתה ביוקר והזולה, מקבלת הלוקח ביוקר, ואינו יכול להכריח את המוכר למכרה לו בזול, כנ"ל הלכה ח. 83) ואין המוכר יכול לסרב לקבלה, לאחר שהזולה ביד הלוקח, כנ"ל בהלכה ח.

י. מְכַר שִׂדָּה⁸⁴ וְנִעְשִׂיתָ גְּנֵה⁸⁵ בְּיַד לּוֹקֵחַ, אוֹ גְּנֵה וְנִעְשִׂיתָ שִׂדָּה⁸⁶ - הָרִי זֶה סָפֵק⁸⁷ אִם מִחְשָׁב לוֹ כְּדִין שְׁהִיתָה בַּעַת הַמּוֹכֵר אוֹ כְּדִין שֶׁהוּא עֲתָה⁸⁸.

84) שאם אין בה תשעה קבין מחזיר לו הלוקח דמים. 85) כגון, שנתגלו בה מים. וכפי שהיא עתה, אין לכוף את הלוקח להחזיר לו דמים, כיוון שיש בה חצי קב. 86) כגון, שייבש בו המעיין. 87) שהבעייה שם לא נפתרה. 88) ולא פירש רבינו מהו דינו של ספק זה. ונראה שאין כופין את הלוקח, שהמוציא מחבירו עליו הראייה. ועיין במגיד משנה.

יא. הַאֹמֵר⁸⁹ לְחֶבְרוֹ: בֵּית כּוֹר עֶפְרָא אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, מִדָּה בְּחֶבְלִים⁹⁰, בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתֵּר⁹¹, אִי אֶמַר: בֵּית כּוֹר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתֵּר, מִדָּה בְּחֶבְלִים - הִלָּךְ⁹² אַחֵר הַפְּחוּת שֶׁבְּלִשׁוֹנוֹת⁹⁴, וְאִין לוֹ אֵלָא כְּדִין⁹⁵, אִם חֶסֶר אִם יִתֵּר.

89) כחכמים בגמרא שם קה. 90) שלפי זה מנכה או מחזיר אפילו כל שהוא (למעלה הלכה ה). 91) שלפי זה אם חסר או יתר אחד מעשרים וארבעה הרי זו מחילה (למעלה הלכה ו), והרי סתירה בדבריו. 92) כלומר, שאין הפרש איזו לשון נאמרה בראשונה ואיזו באחרונה, בניגוד לשיטת בן ננס שהולכים אחרי הלשון האחרונה. 93) לשון הגמרא, שם קה. והטעם, שספק לנו איזו לשון היא עיקר, ולפיכך הולכין אחרי הפחות שבלשונות. 94) בפירוש המשנה שם כתב רבינו: "ואין הלכה כבן ננס, אבל יקח הלוקח וכו' הפחות שבשעורין, וזהו שאמר וכו' הפחות שבלשונות". הרי דעתו כדעת רשב"ם. ראה להלן. 95) "כלומר: כדין המוציא מחבירו, שעליו הראייה" (ב"ח סימן ריח). ודעת רשב"ם שהלוקח הוא המוציא מחבירו לפי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**בְּמַטְלָטְלִין לֹא יִתְקַיְמוּ מַעֲשֵׂיו עַד שְׁבוּדְקִין¹⁴ אוֹתוֹ
בְּדִיקוֹת רְבוֹת¹⁵ וּמְתִישְׁבִין בְּדָבָר.**

10) משנה, בגיטין נט. "חרש רומז ונרמז, וכן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין". (11) והוא החרש ש"דיברו בו חכמים בכל מקום" (תרומות פ"א משנה ב). (12) כתנא-קמא ולא ככן בתירא במשנה שם. (13) סובר רבינו, שמה שנאמר במשנה שם "במטלטלין" - אינו לבן-בתירא בלבד אלא גם לתנא-קמא. והראב"ד חולק על זה (מאירי גיטין שם עמוד 234, ועיין מגיד-משנה). ומה שאמרו במשנה שם: "חרש" - גם חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. ומה שאמרו (בתרומות שם) שחרש שדיברו בו חכמים בכל מקום, הוא חרש שאינו שומע ואינו מדבר - אין זה אלא חרש הנמנה ביחד עם שוטה וקטן, אבל אם נאמר חרש לחוד, בלי סמיכות לשוטה וקטן, - אף חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. וזהו מה שאמרו בגיטין עא. "מדבר ואינו שומע - זהו חרש", שלכאורה אין הלכה מיוחדת לחרש זה, אבל הכוונה למשנה בגיטין הנ"ל, שחרש רומז ונרמז, ועל זה אמרו שגם מדבר ואינו שומע זהו חרש לענין זה (הגר"א בחושן-משפט סימן רלה ס"ק נד, ונתיבות-המשפט ב'משפט האורים' שם ס"ק כ). [ומה שאמרו בגיטין שם: "מדבר ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אלם, וזה זהו הרי הן כפקחין לכל דבריהם" - אין הכוונה ב"זה וזה" גם למדבר ואינו שומע, אלא "זה וזה" היינו גם "שומע ואינו מדבר" וגם "אלם" שדיבר ושוב נשתתק, ועל זה אמר ששניהם כפקחין (אלא שבתוספתא פ"א דתרומות, הנוסחא להיפך: "שומע ואינו מדבר זהו אילם, מדבר ואינו שומע זה הוא חרש, וזה וזה הרי הוא כפיקח לכל דבר". וראה ב'דרשה' סימן רלה, ס"ק יט בסופו). וכן נראה שפירש המאירי שם (עמוד 251 ד"ה אע"פ שבפקח), אבל מדבר ואינו שומע אינו כפקח לכל דבריו. ואינו מוכר בקרקעות, לפי שבקרקעות צריך חריפות יתירה, שהרי גם בן יג שנה אינו יכול למכור קרקעות, עד שיהא יודע בטיב משא ומתן, כמו שכתב רבינו להלן הלכה יב (נתיבות' שם). וראה במגיד-משנה וכסף-משנה]. (14) כמו שבודקין לגיטין. וראה להלן הלכה ג שבודקין מי שנשתתק. (15) יותר ממה שבודקים את מי שנשתתק, שאין דעתו צלולה כל-כך (סמ"ע שם ס"ק מח).

**ג. אִלֵּם¹⁶ שְׁשׁוּמַע וְאִינוּ מְדַבֵּר, אוּ מִי שֶׁנִּשְׁתַּתְק¹⁷ -
מְקַח¹⁸ וּמְמַכֵּר וּמְתַנְתֵּי וּמְתַנְתֵּי קְיָמוֹת בְּפֶלֶל,
בֵּין בְּמַטְלָטְלִין בֵּין בְּקַרְקָעִים¹⁹. וְהוּא שֶׁיִּבְדַּק בְּדַרְךְ
שְׁבוּדְקִין לְגִטִּין²⁰, אוּ יִכְתֹּב בְּכֶתֶב יָדוֹ²¹.**

16) גיטין עא. (17) אחרי שמקודם ידע לדבר, בניגוד לשומע ואינו מדבר - שאינו יכול לדבר מיום הוולדו. (18) ברייתא, גיטין שם: "כשם שבודקין אותו (=את הנשתתק - רש"י) לגיטין, כך בודקין אותו למשאות ולמתנות (=למשא ומתן)". (19) שהרי אף לגיטין הוא כפיקח ממש. (20) ראה פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז. (21) ראה בהלכות גירושין, שם.

103) כן כתב הראב"ד (בשיטה מקובצת שם): "האומר לחבירו בית כור זה אני מוכר לך - זה וזה גרסינן". ומשמע דווקא אם אומר "זה" או "פלוגי", אבל אם אמר לו בית כור סתם, צריך לתת לו בית כור שלם (קצות החושן, סימן ריח סעיף קטן א). (104) חצי כור. (105) בברייתא שם נאמר: "והוא שנקרא בית כור", ומזה נראה שהמוכר צריך להוכיח שזה נקרא כך. וכן כתב רבינו למעלה פרק כא הלכה כא, עיין שם. (106) ביטוי זה - כביטוי "בית כור פלוגי", ראה למעלה. (107) שזה הנותן את השם "כרם". (108) כמו שנאמר (שיר השירים ד, יג): "שלחך פרדס רימונים" (שיטה מקובצת בשם הרב יהונתן). וראה למעלה פרק כד הלכה יד.

**טו. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ - בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מְנַהֵג,
כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְנַהֵג - הֲלֵךְ אַחַר
הַמְּנַהֵג, וְאַחַר לְשׁוֹן רַב אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם¹⁰⁹ הַיְדוּעִים
לְהֵן.**

109) אף על פי שאין הולכים בממון אחר הרוב (למעלה פרק כו הלכה ה) - בעניין הלשון, הכל מודים שהולכים אחר הרוב, שהוא קובע הלשון לכל העולם, וגם המיעוט יודע שזוהי הלשון המקובלת, וראה למעלה פרק כו הלכה ב (אבן האזל).

פֶּרֶק הַשְּׁעָה וְעֵשְׂרִים

1) נתבארו בו דיני החרש והשוטה והקטן והשיכור וכל פרטיהן במקח וממכר.

**א. שְׁלֹשָׁה אֵינָן² מְקַחָן³ מְקַח וְאֵין מְמַכְרָן⁴ מְמַכֵּר,⁵
דִּין תּוֹרָה: הַחֲרֹשׁ, הַשׁוֹטָה וְהַקָּטָן. אֲבָל⁶ תְּכַמִּים
תְּקַנּוּ שְׂפִיחָה הַחֲרֹשׁ וְהַקָּטָן⁷ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן וּמַעֲשֵׂיו
קְיָמִין, מִשּׁוֹם⁸ כְּדֵי חַיּוּם⁹.**

2) כמו שמפורש בהרבה מקומות בש"ס, ולדוגמא במשנה (גיטין נט): שמציאת חרש שוטה וקטן אין בה איסור גזל מן התורה, אלא חכמים אסרוה מפני דרכי שלום (וראה פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ב) - הרי שאין קנינם קנין מן התורה. (3) כשהם קונים. (4) כשהם מוכרים. (5) לא הזכיר רבינו אלא מקח וממכר, שאנו זקוקים להקנאתם של אלו: להקנות את המקח (כשהם המוכרים) ולהקנות את הדמים (כשהם הקונים), אבל מתנה לא הזכיר. ונראה שהוא סובר שבמתנה יש להם קנין מן התורה, מפני שדעת אחרת מקנה להם. וכן נראה בפ"ח מהלכות לולב הלכה י, ועיין שם בהערה עב. וראה בפ"ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז. (6) משנה וגמרא, גיטין נט. (7) אבל בשוטה לא תיקנו (להלן הלכה ד). (8) שם, אצל קטן, והוא-הדין לחרש (מגדל עז). (9) ראה להלן הלכה ו, שכל זה במטלטלין אבל לא בקרקע.

**ב. הַחֲרֹשׁ¹⁰ יִצַּד נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן? חֲרֹשׁ שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ
וְלֹא מְדַבֵּר¹¹, אוּ מְדַבֵּר וְאִינוֹ שׁוֹמֵעַ פְּלוֹם - מוֹכֵר
וְלוֹקֵחַ הַמַּטְלָטְלִין בְּרִמְזָה¹², אֲבָל לֹא בְּקַרְקָעִים¹³. וְאֵף**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) מימרא של רפרס, בכתובות ע. (45) שאז אין כאן חשש יותר משום כדי חייו. (46) בין במקח וממכר ובין במתנה, כמו שכתב להלן, ובניגוד לדעת הר"ח שהובאה בהגהות מיימוניות כאן, וביחוספות' כתובות שם ד"ה אבל, שבמתנה אפילו אם היה לו אפוטרופוס - מתנתו מתנה. (47) ולא בקרקע.

ח. בודקין⁴⁸ את הקטן אם יודע בטיב משא ומתן⁴⁹ או אינו יודע; לפי שיש קטן חכם ונבון, שהוא יודע והוא בן שבע⁵⁰, ויש אחר, שאפילו בן שלש עשרה אינו יודע בטיב משא ומתן. קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפוטרופוס, שנשא ונתן במטלטלין וטעה - דינו פדין הגדול: פחות משתות - מחילה⁵¹, שתות - מחזיר ההונאה, יתר על שתות - בטל מקח, כמו שבארנו⁵². ואני אומר⁵³, שאין מקח הקטן וממכרו במטלטלין קימין אלא בשמשך או המשיך⁵⁴; אבל אם נתן מעות על המקח וחזרו בו - אינו מקבל מי שפרע, ואחרים שחזרו בו - מקבלין מי שפרע.

48) גיטין נט. שהכל תלוי בחריפותו של הקטן. (49) פירוש: במטלטלין (מגיד-משנה). (50) היינו בתחילת השנה השביעית, ראה למעלה הלכה ו והערה לב. (51) גיטין שם: "עד שתות כגדול" כלומר עד שתות - מחילה. והראב"ד תמה על זה, על-פי הכלל הידוע: "יתומים אינם בני מחילה", וכנראה שפירש "עד שתות כגדול" - מלמעלה, כלומר עד שתות בטל מקח, ואילו בפחות משתות לא דיברו (מאירי). ולדעת רבינו צריך לומר, שדין מחילה ביתומים אינו חמור יותר מגוף הדין של מקח וממכר, שאע"פ שאינם בני משא ומתן - תיקנו להם חכמים את אלו, משום כדי חייהם, כמו כן תיקנו להם גם דיני אונאה, מאותו הטעם. (52) לעיל פי"ב ה"בד. (53) למד כן ממה שאמרו גיטין נב. (ופסקה רבינו למעלה פ"ט ה"ד ואילך) בנכסי יתומים שיש להם אפוטרופוס, שאין קונים מהם בכסף, ולמד מזה גם לקטן עצמו (מגיד-משנה). (54) וגם נתנו לו מעות. אבל במשיכה לחוד לא קונים מהם, ואם רצו חוזרים בהם (למעלה שם ה"ג). (55) שגם גדול אינו קונה בכסף, אלא שחייב ב"מי שפרע", וראה למעלה בפרק ט.

ט. וכן⁵⁶ אם קנו⁵⁷ מיד הקטן או השפיר מקום⁵⁸ המטלטלין, וחזרו בו - לא קנה הלוקח; שאין מוציאין מידי הקטן פדיון⁵⁹, ואין קננין מיד הקטן כלום⁶⁰; שהקננין בשטר⁶¹, ואין העדים חותמין אלא על שטר של אדם גדול⁶².

56) נמשך אחרי "ואני אומר" שבהלכה הקודמת. (57) בקנין חליפין. (58) אחד מדרכי הקנין, שהלוקח קונה או שוכר את המקום בו נמצאים מטלטלין מסויימים העומדים למכירה, ואחרי שקנה את המקום, קונה את המטלטלין שעליו בתורת קנין "חצר", ולא צריך קנין אחר.

ד. השוטה²² - אין²³ מקחו מקח ואין ממכרו ממכר ואין מתנותיו קימות. ובית דין²⁴ מעמידים אפוטרופוס לשוטים, בדרך שפעמידין לקטנים.

22) ראה הגדרתו בחגיגה ג: ובפ"ט מהלכות עדות הלכה ט. (23) בהרבה מקומות בספרות התלמודית, מהם: כתובות כ. ובבא-בטרא קנה: (24) נלמד ממימרא של מר עוקבא בכתובות מח. וראה בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא.

ה. מי²⁵ שהוא עת שוטה ועת שפוי²⁶, כגון אלו הנכפין²⁷ - בעת שהוא שפוי כל מעשיו קימין, וזוהי לעצמו ולאחרים ככל בן דעת. וצריך לומר העדים לחקר הדבר היטב, שמא בסוף שטותו²⁸ או בתחלתו²⁹ שטותו עשה מה שעשה³⁰.

25) כתובות כ. וראש השנה כח. (26) בדעה צלולה. (27) חולי נופל. (28) היינו, שעדיין לא עברה שטותו לגמרי. (29) שכבר התחילה השטות, וראה בסמ"ע סימן רל"ה ס"ק נב. (30) שאז אין מעשיו כלום.

ו. קטן³¹ עד שש שנים - אין הקנינתו לאחרים כלום³²; ומשש שנים³³ עד שיגדיל³⁴, אם יודע³⁵ בטיב³⁶ משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו³⁷ קימת³⁸. בין³⁹ בדבר מרבה⁴⁰, בין בדבר מועט; בין במתנת בריא, בין במתנת שכיב מרע⁴¹. ודבר זה מדברי חכמים, כמו שבארנו, פדי שלא יבטל, ולא ימצא מי שימכר לו, ולא יקח ממנו. והכל במטלטלין⁴²; אבל בקרקע - אינו מוכר ולא נותן⁴³ עד שיגדיל.

31) גיטין נט. משנה וגמרא. וראה בפ"ד מהלכות אישות הלכה ז. (32) אבל לעצמו זוכה לפני זה, כמו שיוצא מהמימרא של רבא בגיטין סה. וראה במגיד-משנה ובסמ"ע סימן רלה ס"ק ב. (33) היינו שגמרו שש שנים, והוא נכנס בתחילת השנה השביעית (מאירי שם עמוד 235). וראה להלן הלכה ח והערה מט. (34) שיהיה גדול - בן שלש-עשרה שנים ויום אחד. (35) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגיטין שם. וראה להלן הלכה ח. (36) ענין (סמ"ע ס"ק ד), או טבע ('ערוך' ערך טיב). (37) שם, כמו בר רב אשי. (38) וגם כאן משום כדי חייו, שכל נותן מתנה לחבירו - בוודאי קיבל ממנו איזו טובת הנאה מקודם. (39) שם. (40) שבוודאי עשה לו המקבל טובה מרובה. (41) שזה רק בדיבור. (42) משנה, שם. וראה למעלה הערה יב. (43) דקדק לכתוב "אינו מוכר ולא נותן" להורות שלקנות הוא יכול, כמו שהסביר להלן הלכה יא.

ז. במה⁴⁴ דברים אמורים? בקטן שאין לו אפוטרופוס; אבל אם היה⁴⁵ לו אפוטרופוס - אין מעשיו כלום⁴⁶, אפילו במטלטלין, אלא מדעת האפוטרופוס; שאם רצה לקיים מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלין⁴⁷ - קיים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**הַעֲדִים חוֹתְמֵינָן עַל הַשְּׂטֵר אֲלָא אִם פֶּן יִדְעוּ פּוֹדָא
שְׁהַמּוֹכֵר גְּדוּלָּה¹⁰⁴.**

99) ברייתא שם קנה. מעשה שבא לפני רבי עקיבא. 100) ואין ממכרו ממכר (למעלה הלכה טו). 101) אם היו בו סימני גדלות. 102) [במסכת שמחות (פ"ד הי"ב) הובא אותו מעשה שהובא בבבא-בבא בתרא שם בלשון זה: "אל יבדק, מאחר שנסתם הגולל אין מזיזין את המת ממקומו". וכן הוא בשו"ע יורה-דעה (סוף סימן שסג). ואע"פ שאיסור ניוול המת הוא אפילו לפני הקבורה, כמפורש בחולין יא: - אין זה אלא בבדיקת איבריו הפנימיים, אם אינו טריפה, אבל לבדוק מבחוץ אם יש לו שתי שערות, אין זה ניוול. ועיין בהגהות 'בית הלל' ליוורה-דעה שם]. 103) גם נימוק זה שם. כלומר, שאע"פ שלא נמצאו הסימנים לאחר מיתה, יתכן שהיו מחיים ונשתנו לאחר מיתה. 104) שם קנה. וראה למעלה הלכה ט.

**יז. פְּחוֹת מִפֶּן עֲשָׂרִים שְׁמֵכֵר קִרְקַע אָבִיו¹⁰⁵ -
חוֹרָה¹⁰⁶ וּמוֹצֵיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, מִפֶּן קָדַם עֲשָׂרִים בֵּין
אֶחָד עֲשָׂרִים. וּמוֹצֵיא מִן הַלּוֹקֵחַ כָּל הַפְּרוֹת
שְׁאֵכָל¹⁰⁷. וְאִם הוֹצִיא הוֹצֵאת אוֹ שֶׁנִּשְׁטַע וְזָרַע -
שְׁמִין לוֹ¹⁰⁸ וּמַחְזִיר אֶת הַשָּׂאָר. פְּדִין הַזֶּה הוֹרוּ
רְבוּתֵי. וְאֵנִי אוֹמֵר, שְׁאֵפְלוּ קִטָּן שְׁמֵכֵר קִרְקַע מִנְכָּסֵי
אָבִיו, וְכִשְׁנַעֲשֶׂה בֶן עֲשָׂרִים לֹא מָחָה - אֵינּוּ יָכוֹל
לְחַזְרוֹ¹⁰⁹; שְׁפִינן שְׁלָקַח הַמְּעוֹת וְנִשְׁתַּמֵּשׁ הַלּוֹקֵחַ
בְּקִרְקַע זֶה לְפָנָיו כְּשֶׁהוּא בֶן עֲשָׂרִים וְלֹא מָחָה -
נִתְקַיְמָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ, שְׁהֵרִי רָצָה בְּמִמְכָּרוֹ.**

105) [ובנכסי עצמו, אם אינו יודע בטיב משא ומתן, אע"פ שגוף הקרקע אינו מכור - אינו מוציא הפירות, שהרי מטלטלין הם ובמטלטלין מכירתו מכירה (למעלה הלכה יב, אבל בנכסי אביו אף במטלטלין אין מכירתו מכירה (ראה למעלה הלכה יג והערה פז) ועיין סמ"ע סימן רלה ס"ק יד]. 106) שמכירתו אינה מכירה (למעלה הלכה יג). 107) שהרי שלא בדין אכל. 108) כדין אריס, למחצה לשליש ולרביע, שאע"פ שלכאורה דינו כיורד שלא ברשות, כיון שלא נתיישבה עוד דעתו של המוכר (למעלה הי"ג) ויורד שלא ברשות בשדה שאינה עשויה ליטע, שמין לו וידו על התחונה (פ"י מהלכות גזילה ואבידה ה"ד) ואינו מקבל כאריס - כאן תיקנו חכמים שיקבל כאריס, שאם לא כן יפסיד את השדה כיון שיודע שבכל שעה אפשר להוציאה מידו, וכמו שמצאנו בבעל בנכסי אשתו קטנה (כתובות פ. - הגר"א שם ס"ק מה, והסמ"ע שם ס"ק מא נסתפק בזה). 109) כמו שמצאנו בקטנה שנתקדשה, שאם גדלה שעה אחת ושתקה, שזוקקה לגט, ואינה יוצאה במיאון (פ"א מהלכות גירושין הלכה ו). וכמו כן בקטן שנתגייר ע"י ב"ד ולא מיחה כשנתגדל, ששוב אינו יכול לחזור בו (פ"י מהלכות מלכים הלכה ג). ועיין עוד בפ"כ מהלכות אישות הלכה יג (מגיד-משנה והגר"א ס"ק מו).

יח. הַשְּׂכוּרָה¹¹⁰ - מְקַחוּ מְקָחָהּ, וּמִמְכָּרוּ מִמְכָּרָהּ,

אלו - עלול הוא למכרם מתוך קלות דעת (הגר"א סימן רלה, ס"ק כו). והרשב"א חולק וסובר ש"נכסי אביו" דוקא, שלא תיקנו חכמים אלא בדבר המצוי, וזה אינו אלא ירושה מאב (מגיד-משנה). 86) כרבא בגיטין שם, וכרב הונא בר חיננא בשם רב נחמן, ולא כרבא בשמו (ב"ב קנה). ובאופן זה ממכרו ממכר אפילו אם אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). 87) שאם אינו יודע בטיב משא ומתן - אינו יכול למכור אפילו בנכסיו. ואם כן, מה שאמר "בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים" - הכוונה אפילו באופן שיודע בטיב משא ומתן. 88) בבא-בבא בתרא קנו. "זימנין דמקרקשי ליה זוזי. אבל נכסים שקנה כיון שטרח בהם, אין דעתו קלה למכרם (הגר"א, הובא למעלה הערה פד). [ודין מטלטלין שירש, לא נזכר כאן, ובשו"ע סימן רלה סעיף ט כתב: "וכשהוא בן עשרים שנה שלימות והביא שתי שערות, מוכר בין במטלטלין בין בקרקעות, בין שלו בין של אביו". והעיד הגר"א (שם ס"ק לג) ש"בין במטלטלין" מיותר, שהרי במטלטלין מוכר אפילו בפחות מבן כ'. ואם נניח כי בשל אביו אינו מוכר אפילו במטלטלין כל זמן שאינו בן כ' - הדברים מיושבים, וראה להלן הלכה יז והערה קד].

**יד. מִתְּנַת⁸⁹ כְּשֶׁהוּא פְּחוֹת⁹⁰ מִפֶּן עֲשָׂרִים, בֵּין⁹¹
מִתְּנַת בְּרִיא בֵּין מִתְּנַת שְׂכִיב מְרַע - הָרִי זֶה קְיָמָה;
שְׂאֵלוֹ⁹² לֹא הִגִּיעַ לוֹ הַנִּיּוֹה גְּדוּלָּה - לֹא נָתַן, וְהוּא
דָּבָר שְׂאֵינוּ מְצוּי תְּמִיד⁹³, וְאִמְרוּ חֲכָמִים: הַתְּקִימִם
מִתְּנַת⁹⁴, פְּדִי שְׂיָהִיו דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין⁹⁵.**

89) שם קנה: מימרא של אמימר. 90) אבל הוא יותר מבן שלש-עשרה (מגיד-משנה). 91) נלמד מפעוטות למעלה הלכה ו (מגיד-משנה). 92) שם קנו. 93) ועל דבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים, כמפורש בכמה מקומות בתלמוד, ועיין מגיד-משנה הלכה יג (הובא למעלה הערה פד). 94) אפילו בנכסי אבותיו, ואפילו אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). 95) גמרא בבא-בבא בתרא שם.

**טו. בְּמָה⁹⁶ דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהוּא מוֹכֵר קִרְקַע אָבִיו
כְּשֶׁהוּא בֶן עֲשָׂרִים? כְּשֶׁהִבִּיא שְׂתֵי שְׁעָרוֹת אוֹ
כְּשֶׁנּוֹלְדוּ לוֹ סִמְנֵי סָרִיס⁹⁷; אֲבָל אִם לֹא הִבִּיא שְׂתֵי
שְׁעָרוֹת וְלֹא נַעֲשֶׂה סָרִיס - קִטָּן הוּא, וְאֵין מִמְכָּרוֹ
בְּקִרְקַע מִמְכָּר, וְאֵפְלוּ בְּנִכְסָיו, עַד שְׁיִגְדִּיל לְרֹב
שְׁנוֹתָיו⁹⁸.**

96) שם קנה: 97) שאינו ראוי להוליד, וסימניו מפורשים בפ"ב מהלכות אישות הלכה יג. 98) היינו שלשים וחמש שנה ויום אחד (הלכות אישות שם, הלכה יא).

**טז. מִי⁹⁹ שְׁמֵכֵר בֵּין בְּנִכְסָיו בֵּין בְּנִכְסֵי אָבִיו וְנָתַת,
וּבָאוּ קְרוֹבָיו וְעָרְעְרוּ שְׂתֵי קִטָּן בְּשַׁעַת הַמְּכָרוֹ¹⁰⁰,
וּבִקְשׁוּ לְבִדְקוֹ¹⁰¹ - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם לְגוּלָּה¹⁰². וְעוֹד,
שְׁהַסִּימָנִים מִשְׁתַּנִּין בְּמִיתָה¹⁰³. וְחֻזְקָה הִיא, שְׂאֵין**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַעֲשֵׂיוֹ - הָרִי אֵלּוּ קִימִין¹⁶, וְאִם לֹא רָצָה - בְּטָלוּ
כָּל מַעֲשֵׂיוֹ¹⁷. וּבְדָבָרִים בְּלֶבֶד הוּא שְׁמַקְנִים הָאֲדוֹן אוֹ
מְבַטֵּל, וְאִינוֹ צָרִיךְ לְקַנּוֹת מִמֶּנּוּ כְּלוּם.

13) ספר "המקח והמכר" שם. וזהו בהתאם לכלל הידוע בספרות התלמודית: מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג: ולהלן פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יב). [כעין זה מצאנו בתוספתא פ"ט דבבא-בתרא (הוצאת צוקמ. עמ' 41019): "המוכר שדה חבירו במעמד חבירו לא עשה כלום, כתב מקיימני אחריו דבריו קיימין". הרי שהסכמתו אח"כ משווה לקנין מעמד משפטי (אור שמח). וכן הוא בקידושין נב: במי שקידש אשה בדבר שאינו שלו, ובא בעל הדבר ונתן הסכמתו, שהרי אלו קידושין. והוא-הדין לתורם פירות חבירו ובא בעל הפירות והסכים, שהרי זו תרומה, וראה בדברי רבינו בפ"ד מהלכות תרומות הלכה ג]. 15) הסכים והודיע על כך מיד. 16) ואין צורך בפעולת קנין חדשה של האדון. 17) "שמה שאמרו שיד העבד כיד רבו - לזכות בעבורו, ולא לחייב כלל, אפילו במה שהוא בזכות" (כגון שקנה בוויל גדול, או מכר ביוקר גדול - נתיבות המשפט' סימן רלה, משה"א ס"ק לד) - מגיד-משנה. והמוכר צריך להחזיר את דמי המקח לאדון (מגיד-משנה בשם רב האי). ואין העבד קונה המתנה לפי שאין לו קנין בלי רבו, ועיין אור-שמח ואבן-האזל.

ג. וְכֵן¹⁸ הָאִשָּׁה שְׁמַכְרָה אוֹ נִתְּנָה מִתְּנָה, בֵּין בְּנִכְסֵי
בַּעֲלָהּ בֵּין בְּנִכְסֵי צֵאן בְּרִזְלוֹ¹⁹ שֶׁהַכְּנִיסָה לוֹ, בֵּין
בְּדָבָרִים שְׂיָחֵד²⁰ לָהּ בְּכִתְבָתָּהּ בֵּין בְּנִכְסֵי מְלוּג²¹, בֵּין
בְּקַרְקָעוֹת בֵּין בְּמַטְלָטְלִין, וְכֵן אִם לָקְחָה אוֹ נִתְּנָה
[לָהּ מִתְּנָה] - יָד הַבַּעַל עַל הָעֲלִיזָה; וְאִם רָצָה
לְקַיֵּם²² - יִקְנֶם²³, אִם רָצָה לְבַטֵּל - יִבְטֵל²⁴ הַכֹּל.
אֲבָל²⁵ הַבַּעַל שְׁמַכְרָה אוֹ נִתְּנָה, בֵּין קָרְקַע שֶׁהַכְּנִיסָה²⁶
לוֹ אֲשֶׁתוֹ בְּכִתְבָתָּהּ אוֹ קָרְקַע שֶׁהַכְּנִיסָה לָהּ שׁוּם²⁷
מִשְׁלוֹ²⁸ בֵּין קָרְקַע שְׂיָחֵד לָהּ בְּכִתְבָתָּהּ, אִף עַל פִּי
שְׁקִנּוֹ²⁹ מִיַּד הָאִשָּׁה אַחֵר שֶׁקִּימָהּ מַעֲשֵׂיוֹ - הָרִי כָּל
מָה שֶׁעָשָׂה בְּטָלוּ³⁰; מִפְּנֵי³¹ שֶׁהִיא אוֹמְרָת³²: נִתְּנָה רוּחַ
עֲשִׂיתִי לְבַעֲלִי³³.

18) מקור דברי רבינו, בספר "המקח והמכר" שער ד. 19) נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והוא זוכה אף בגופם של אלו, אלא שהוא נושא באחריות במקרה של אבדון או כליון, ומכאן המונח "ברזל", שהאשה יכולה לבטוח בהם בבטחון של ברזל. 20) כל נכסי הבעל משועבדים לכתובת האשה, ועם זה יש שהוא מייחד שדה מסויים לגביית הכתובה, ואז אין הבעל יכול למכור שדה זה בלי הסכמתה. 21) נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והבעל אינו זוכה בגופם אלא בפירותיהם, אבל אינו נושא באחריות להם ואם אבדו או כלו, אבדו לאשה. ו"מלוג" היינו מריטה ותלישה, כמורט השערות ומניח הראש, כן הוא אוכל הפירות ומניח הקרן ('ערוך' ערך מלג, וראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה א והערה ט). 22) בנכסים שלו הטעם פשוט: יד האשה

וּמִתְּנוּתָיו קִימִין. וְאִם¹¹ הִגִּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט, וְהוּא הַשְּׂכוֹר שֶׁעוֹשֶׂה וְאִינוֹ יוֹדֵעַ מָה עוֹשֶׂה¹² - אֵין מַעֲשֵׂיוֹ כְּלוּם, וְהָרִי הוּא כְּשׁוֹטָה¹³ אוֹ כְּקָטָן פְּחוֹת מִבֶּן שָׁשׁ¹⁴.

110) תוספתא תרומות פ"ג, ובבלי עירובין סה. 111) מימרא של רבי חנינא בעירובין שם. 112) כמו שנאמר (בראשית יט, לג): "ולא ידע בשכבה ובקומה". וראה בפ"ד מהלכות אישות הלכה יח. 113) למעלה הלכה ד. 114) למעלה הלכה ו.

פָּרֶק שְׁלֹשִׁים

1) נתבארו בו משפטי המוכר דבר לאחר שלא מדעתו, וכן דין העבד עם אדון, ודין האשה עם הבעל, ודין האפוטרופוסין בנכסי יתומים. ונסתיים הפרק בדין המוכר או הנותן ביום שבת קודש, ונסתיימו ההלכות.

א. הַמוֹכֵר שְׁמַכְרָה קָרְקַע אוֹ מַטְלָטְלִין, וְזָכָה בְּהֵן הַלּוֹקָח שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ² - יָד הַלּוֹקָח עַל הָעֲלִיזָה³; וְאִם רָצָה לוֹקָח - אֵין הַמוֹכֵר יְכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ⁴, וְאִם לֹא רָצָה⁵ - תִּחְזוֹר לְבַעֲלָהּ⁶. לְפִיכֵף⁷ פּוֹתְבִין⁸ שְׂטָר לְמוֹכֵר אִף עַל פִּי שְׂאִין הַלּוֹקָח עִמּוֹ. וְלַעוֹלָם⁹ הַלּוֹקָח¹⁰ נוֹתֵן שְׂכָר הַסּוֹפֵר¹¹, וְאִפְלוּ מְכַר שְׂדֵדָהּ מִפְּנֵי רַעְתָּהּ¹².

2) כגון שזיכה לו המוכר על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב). 3) כדי שתהיה זאת זכות גמורה. בהתאם לכלל הידוע: "זכין לו לאדם, שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו" (הלכות זכיה ומתנה שם). 4) לפי שקנאה הלוקח. כן הוא בקידושין ז. שאם אמר לחבירו הילך מנה ותהא שדך מכורה לפלוני, קנה אותו פלוני השרה, מדין עבד כנעני. וכן בבבא-קמא קב: שאם קנה מישהו שדה בשביל ראש הגולה, קנה האחרון (ביאור הגר"א סימן רלה ס"ק סד). 5) כששמע שמכרו לו הקרקע או המטלטלין - התנגד מיד ולא רצה לקבל (להלן פ"ד שם הל' ב-ג). 6) "שזכות היא שתנתן לו מתנה [או מקח], אם ירצה. אבל אם לא ירצה, אין נותנין מתנה לאדם בעל-כרחו" (שם הלכה ב). ומקור הדברים בבבא-בתרא קלז: קלח. 7) אחרי שאין כל חשש הפסד ללוקח, שתמיד יכול לחזור, אם המוכר מזכה לו בלי ידיעתו. 8) משנה בבא-בתרא קסז: 9) היינו, אפילו במקרה המפורט לקמן. 10) משנה, שם. 11) שכותב את שטר המכירה. שכן תיקנו חכמים, שמי שנשכר יתן שכר הסופר (מלאכת שלמה בשם רשב"א). [נורמו לדבר, מה שנאמר בירמיה (לב, מד): "שדות בכסף יקנו, וכתוב בספר וחתום" - הרי שהקונה הוא הכותב]. 12) גמרא שם, קסח. "כדאמרי אינשי זבנית קנית, זבנית אוכיד" (= פתגם עממי אומר: קנית - נשכרת, מכרת - הפסדת) - ר"י בן מיגאש ורמ"ה, מהגמרא בבבא-מציצה נא.

ב. וְכֵן¹³ הַעֲבֵד שֶׁקָּנָה¹⁴ אוֹ מְכַר, אוֹ נִתְּנָה מִתְּנָה אוֹ נִתְּנָה לוֹ - יָד הָאֲדוֹן עַל הָעֲלִיזָה; אִם רָצָה¹⁵ לְקַיֵּם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקרקע, שנשארת תמיד קיימת, והאשה שמה את בטחונה עליה, משא"כ במטלטלין, שאין דעתה סומכת עליהם, שהרי בנכסי צאן ברזל הוא יכול בלעדי זה לכלות אותם עד גמירא (מגיד-משנה בשם הרשב"א), ובין כך ובין כך הרי הוא נושא באחריות והיא תקבל את התמורה, אף אם הוא מוכר (חלקת מחוקק שם). (47) כתובות פא: ושם מובא הדבר כפשוטו ביותר ומובן מאליו. (48) במקרה של גירושין או אלמנות. (49) לגבות את כתובתה מקרקע זו שמכר הבעל, ושהיתה, כמו כל נכסי הבעל, מוועברת לכתובתה. (50) כתובות צה. (51) שדין ודברים אין לה עם לוקח זה. (52) היינו קודם שמכר הבעל, אבל לאחר שמכר הבעל, יכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי", שם. (53) בקנין חליפין, גם זה שם.

ו. הָאִשָּׁה⁵⁴ שֶׁמְכָרָה אוֹ נִתְּנָה נִכְסֵי צֶאֱן בְּרִזְל לְבַעֲלָהּ - לֹא קָנָה⁵⁵, וְיִשֵּׁשׁ⁵⁶ לָהּ לְחֹזֵר וְלְהוֹצִיא מִיָּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת אִישׁוֹת⁵⁷. בֵּית⁵⁸ דִּין שֶׁמְכָרוּ⁵⁹ אוֹ לְקָחוּ בְּנִכְסֵי יְתוּמִים, בֵּין בְּקָרְקַע בֵּין בְּמִטְלָטְלִין, וְכֵן⁶⁰ הָאֹפּוֹטְרוֹפּוֹסִין⁶¹, בֵּין⁶² שֶׁמְנוּ אוֹתָם בֵּית דִּין בֵּין שֶׁמְנָה אוֹתָן אֲבֵי יְתוּמִים - מְקַחַן מְקַח וּמְמַכְרָן מְמַכְרָן⁶³, אֲבָל⁶⁴ מִתְּנָתָם אֵינָה פְּלוּם; שְׂאִין אָדָם נִתָּן דְּבָר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ.

(54) בבא-בבא נ. (55) שיכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי". אבל בנכסי מלוג, אינה יכולה לטעון כן. וראה למעלה הלכה ד והערה לו, ובפכ"ב מהלכות אישות הלכה יז. (56) שהאשה יכולה לתבוע במקרה של גירושין ואלמנות את נכסי צאן ברזל כמו שהם - אם הם קיימים. (57) פכ"ב הלכה יח. (58) סמיכות ההלכות האלו, הנראות רחוקות אלו מאלו, היא בזה, שהן דנות בהגבלות המוטלות על בא-כח בנכסים. (59) שהם אינם גרועים מאפוטרופוס המתמנה על-ידים (ראה להלן), והם נקראים "אביהן של יתומים" (וראה ביאור הגר"א חושן-משפט סימן רלה, ס"ק סח). (60) תוספתא תרומות פ"א, והובאה בגיטין נב. (61) מילה מורכבת משתי מילים רומיות: "פטר" (= אב), ו"פוס" (= בן): מפקח. (62) גיטין שם. (63) וראה פרי"ם בפ"א מהלכות נחלות. (64) כמו שמנמק הרמב"ם בסמוך, ויוצא מתוך התוספתא הנ"ל, שאין האופטרופוס רשאי לתת אפילו צדקה בשביל היתומים, וגם במקח וממכר הם נתונים להגבלות, ויש הרבה דברים שאינם רשאים לעשות (מגיד-משנה).

ז. הַמּוֹכֵר⁶⁵ אוֹ הַנּוֹתֵן בְּשֵׁבֶת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב, אֵף עַל פִּי שֶׁמְכִין אוֹתוֹ⁶⁶ - מְעַשְׂיוֹ קְזִימִין. וְכֵן כָּל מִי שֶׁקָּנָהוּ⁶⁷ מִיָּדוֹ בְּשֵׁבֶת - הַקָּנֵן קָנָם, וְכוֹתְבִין לְאַחַר הַשֵּׁבֶת וְנוֹתְנִין.

(65) מקור הלכה זו בתוספתא ביצה פ"ד (הוצאת צוקמ. עמ' 207): "אין דנין וכו' ולא מקדשין ולא מעריכין (ואיסורם משום מקח וממכר - ביצה לז). וכו' וכולן שעשאן בין אנוסין ובין שוגגין ובין מזידין ובין מוטעין - מה שעשה עשוי [בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב] -

כיד בעלה, ואם הוא מקיים הרי שפעולת האשה נחשבת כפעולתו, ובנכסים המשותפים כגון נכסי צאן ברזל ומלוג, צריך בעצם הסכמת שניהם, והרי בזה שהיא הקדימה למכור, יש גם משום הסכמתה. (23) משנה, בגיטין נה: (24) שהאשה יכולה רק לעשות פעולות לזכות בעלה, ולא לחובתו כמו בעבד, ובנכסים המשותפים בכל אופן הרי צריך גם הסכמתו. (25) משנה בגיטין שם. ולפי ההסתייגות של האמוראים בבבא-בבא מט: וראה בפכ"ב מהלכות אישות הלכה יח. (26) והיינו נכסי צאן ברזל (וראה לחם-משנה בהלכות אישות שם). (27) שהבעל כותב לה שדה נגד הנדוניא שהיא הכניסה לו. (28) כן גירסת ה'תוספות' שם בניגוד לגירסת הרשב"ם. (29) ולכאורה יש הסכמת שניהם. (30) המגיד-משנה מפרש שהמקח בטל על אתו, אך רבינו בפירוש המשניות בגיטין, אומר מפורש: "ויכולה להוציא מידי הלוקח כשתגבה כתובתה", הרי שעד אותו הזמן המקח קיים. (31) וטענה זו ישנה רק בנכסים אלו המנויים, שהיא בוטחת עליהם במיוחד ואינה להוטה למכרם. (32) היינו אם היא באמת אומרת כך, וראה 'בית שמואל' אבן-העזר סימן צ ס"ק נח. (33) אבל לא הסכימה לכך בלב שלם.

ד. מְכָר אוֹ נִתָּן נִכְסֵי מְלוג, בֵּין בְּקָרְקַעוֹת בֵּין בְּמִטְלָטְלִין - יָד הָאִשָּׁה עַל הָעֲלוּנָה; רְצָתָה³⁴ לְבַטֵּל - מִבְּטָלָה³⁵, וְאִם³⁶ קָיְמָה³⁷ מְעַשְׂיוֹ³⁸ - קָנָה הַלְקוּחוֹת³⁹.

(34) שבנכסים שלה צריך הסכמת שניהם, של הבעל ושל האשה. (35) ובטל המכר אף לפירות, שהם לגמרי ברשות הבעל, כתובות צ: (36) בבא-בבא ג. (37) שבנכסי מלוג, אין היא יכולה לטעון טענת "נחת רוח עשיתי לבעלי", מכיון שהם כולם שלה, ואין כאן חשש לעורר איבת הבעל, אם לא תסכים. וראה להלן הלכה ו והערה נה. (38) בכ"י תימן: מעשיו. (39) בקנין הבעל, ואין צורך בפעולת-קנין שלה.

ה. בַּעַל שֶׁמְכָר מִטְלָטְלִין שֶׁל נִכְסֵי צֶאֱן בְּרִזְל אוֹ מִטְלָטְלִין שֶׁנָּתַן⁴⁰ לָהּ מְשֻׁלוֹ⁴¹, אֵף עַל פִּי⁴² שְׂאִינוֹ⁴³ רְשָׁאִי⁴⁴, אִם עֵבֵר וּמְכָר אוֹ נָתַן - קָנָה⁴⁵ הַלְקוּחוֹת, וְאֵין⁴⁶ הָאִשָּׁה יְכוּלָה לְהוֹצִיא מִיָּדָם. וְכֵן⁴⁷ יֵשׁ לוֹ לְבַעַל לְמַכּוֹר כָּל נִכְסָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן תַּחַת יָד שְׁעָבוֹד הַפְּתוּבָה. וְאִם תְּבוּאָה⁴⁸ לְטָרֵף⁴⁹ - טוֹרְפָת; אֲלֹא אִם בֵּין⁵⁰ פְּתָבָה⁵¹ לְלוֹקַח תַּחֲלָה⁵² וְקָנָה⁵³ מִיָּדָה.

(40) בכ"י תימן ובדפוס רומי: שנתן לה. וכ"ה בשו"ע אבן-העזר סימן צ סעיף טו. (41) שאז דינם כדין נכסי צאן ברזל. ועיין שם בחלקת מחוקק ס"ק מט, וב'בית שמואל' ס"ק נב. (42) בבלי יבמות סו: ומגיד-משנה בשם ירושלמי, כתובות פרק מציאת האשה. (43) כל ההמשך, לשון הירושלמי. (44) מביטוי זה למד רבינו, כנראה, שאינו רשאי לכתחילה, אבל בדיעבד - הקנין קיים. (45) זו היא גם דעת רב האי ב"מקח וממכר", שער ו. וראשונים אחרים, ביניהם הרשב"א, חולקים עליו. (46) ואין זה דומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תִּהְיֶה יָעוֹף שְׂפָבִיבָרִים, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא פִּיבָר גְּדוֹל
וְהוּא מְחַסֵּר צִידָה - הֲרִי זֶה שֶׁל פֶּעַל הַפִּיבָרִים¹²,
וְהִצֵּד מִשָּׁם - הֲרִי זֶה גְזֻלָּן¹³.

(7) כלומר, הימים הגדולים. פרט לימה של טבריא, שיש לו דינים מיוחדים לעניין זה, ראה בפרק ה מהלכות נזקי ממון הלכה ג. (8) במדברות וביעירות שהם הפקר, כנ"ל. (9) לפי שאין לו להיכנס לשדה חבירו שלא ברשותו. ורק להציל את נחיל הדבורים שלו, שברח, התירו לו להתהלך בשדה חבירו (בבא קמא קיד.). (10) אם עשה קניין. והמדובר בשדה שאינה משתמרת, ובעל השדה אינו עומד בצד שדהו, ולפיכך לא זכה מטעם קניין חצר, - שאין חצרו של אדם קונה לו אלא אם היא משתמרת, או אם עומד בצידה (בבא מציעא יא.). וראה להלן הלכה ד. (11) [ביבר הוא כלי להחזקת חיות-בר ודגים]. (12) שהרי הם משתמרים בבירים, וחצר המשתמרת קונה לו לאדם אפילו שלא מדעתו (בבא מציעא שם). (13) כלומר, עובר על "לא תגזול" מן התורה, ואפשר להוציאה בדיינים כמו שמפרש הראב"ד בהלכה ג (לחם משנה שם).

ג. אָבֵל¹⁴ הַלֹּקֵחַ דְּגִים מִתּוֹךְ מְצוֹדָתוֹ¹⁵ שֶׁל חֲבָרוּ
כְּשֶׁהוּא¹⁶ בְּתוֹךְ הַיָּם¹⁷, או שְׂלֶקַח תִּהְיֶה מִמְצוֹדָתוֹ¹⁸
כְּשֶׁהיא פְּרוּסָה בְּמַדְבָּר - הֲרִי זֶה אֶסוּר¹⁹ מִדְּבָרֵי
סוּפְרִים²⁰. וְאִם²¹ הִיא²² הַמְצוֹדָה פְּלִיטָה²³, וְלֶקַח מִתּוֹךְ
הַמְצוֹדָה - הֲרִי זֶה גְזֻלָּן²⁴.

(14) משנה בגיטין נט: וכתנא קמא. (15) מצודה זו היא: חוט ארוך ובו כמה מחטים שעל ידם ניצודים הדגים. (16) בכתב יד תימן: "כשהיא". (17) בניגוד לביברים, שלמעלה. (18) גם מצודה זו היא על ידי חוט ובה מחטים לתפיסת החיות. (19) אבל אין בו משום גזל ממש, שיהא אפשר להוציאו בדיינים, "מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה בהן" (לשון רבינו בפרק ו מהלכות גזילה הלכה יב), לפי שאין בית קיבול למצודות אלו, וראה להלן. (20) "מפני דרכי שלום" (משנה שם). (21) גיטין ס: וסא. (22) בכתב יד תימן: "הייתה". (23) שיש לה בית קיבול. (24) ואפשר להוציאו בדיינים (ראב"ד). שכליו של אדם קונים לו (גיטין שם, שבזה אין פלוגתא בין תנא קמא ורבי יוסי).

ד. הַפּוֹרֵס מְצוֹדָה²⁵ בַּשָּׂדֶה חֲבָרוּ וְצֵד בָּהּ תִּהְיֶה או
עוֹף, אָף עַל פִּי שְׂאֵין לוֹ רִשּׁוֹת לְעִשׂוֹת דְּבָר זֶה²⁶ -
קָנָה²⁷. וְאִם הִיא²⁸ עוֹמֵד פֶּעַל הַשָּׂדֶה בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ²⁹
וְאִמְרָ³⁰: זָכָתָה לִי שְׂדֵי - קָנָה פֶּעַל הַשָּׂדֶה³¹, וְאִין
לְבַעַל הַמְצוֹדָה פְּלוּם.

(25) מצודה סתם היא חוט ארוך ובה מחט, כמבואר למעלה בהלכה ג, וראה להלן. (26) כמו שכתב למעלה בהלכה ב. (27) מדברי סופרים, משום דרכי שלום, כמו שכתב למעלה בהלכה ג. (28) בבא מציעא יא. (29) המדובר בשדה שאינה משתמרת שהרי במשתמרת אינו צריך לעמוד בצד שדהו (פרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח).

דפוס ראשון]] והובאה בר"ף פ"ה דביצה בשם ירושלמי. ולומד משם לדין קנין בשבת וביום טוב. (66) מכת מרדות, "על שעבר על דברי חכמים" (ש"ע, סימן רלה סעיף כח). (67) קנין חליפין, שאף זה אסור בשבת.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת מְכִירָה בְּסִיעָתָא דְשַׁמְיָא

~ שבת קודש י' שבט ~

הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה

עֲנֵן אֱלוֹ הַהֲלָכוֹת לִידַע דִּין זֹכָה מִן הַהֶפְקָר הֵיאָף
קָנָה וּבִמָּה יִקָּנָה. וְדִין נוֹתֵן מִתְנָה וּמְקַבֵּל מִתְנָה.
וְאִי זֶה מִתְנָה חוֹזֵרֶת וְאִי זֶה אֵינָה חוֹזֵרֶת.
וּבְאִוֵּר פֶּל הַדִּינִין אֱלוֹ בְּפָרְקִים אֱלוֹ:

פָּרֵק רִאשׁוֹן

(1) נתבארו בו אלו דברים הם העיקר שכל המחזיק בהם זכה בהם, ומה משפטי המחזיק בהם, במה קנה בחזקתו, ודין גוי עם ישראל בקנייתו שיש צד שהנכסים הם כהפקר.

א. הַהֶפְקָר, פֶּל הַמְחֲזִיק בו - זָכָה². וְכֵן הַמְדַבְּרוֹת
וְהַנְהַרְוֹת וְהַנְחָלִים⁴, פֶּל שְׂבָהָן⁵ - הַפָּקָר, וְכָל הַקּוֹדֵם
בְּהֵן - זָכָה. כְּגוֹן הַעֲשָׂבִים וְהַעֲצִים וְהַפְּרוֹת שֶׁל
אֵילָנוֹת שֶׁל יַעַר⁶ וּכְיוֹצֵא בְּהֵן.

(2) נדרים מג. ומקומות רבים אחרים בתלמוד. וראה בפרק ב מהלכות נדרים הלכה יד שכתב רבינו: "ומה הוא ההפקר, הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר, כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו". (3) היינו, צורה שנייה של הפקר, דברים שהם מופקרים ועומדים, שאף פעם לא היו שייכים לאיש. וראה בבא קמא יג: (4) מלשון הכתוב (דברים ח, ז) "ארץ נחלי מים". וראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה ב ובפרק ט מהלכות רוצח הלכה ב. (5) מה שמוצאים בהם, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (6) יער הוא הפקר וכן נראה במכות ז: "יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם" (מגדל עוז). ומה שכתב רבינו "של יער" - מוסב על כל הנ"ל, היינו על עשבים ועצים ופירות. ונמסתימת לשון רבינו נראה, שהכוונה גם לתלושים וגם למחוברים ולא כרבי שמעון בן אלעזר בתוספתא בבא קמא פרק ח שאמר: "תלושין שבמדבר (בבבלי בבא קמא פא: "תלושין שבהרים") הרי הן של כל השבטים, ומחוברין הרי הן של אותו השבט", שלדעת רבינו דעת יחיד היא ואין חכמים מודים לו. והראב"ד בהשגה שכתב: "דווקא לאותו השבט" כוונתו לפסוק כרבי שמעון בן אלעזר הנ"ל, וראה מגיד משנה ולחם משנה ואבן האזל].

ב. הִצֵּד דְּגִים מִן הַיָּמִים⁷ וּמִן הַנְּהַרְוֹת, או שְׂצֵד עוֹפּוֹת או מִיְנֵי חַיּוֹת⁸ - הוֹאֵיל וְאִין לְהֶם בְּעָלִים,
זָכָה. וּבְלִבְד שֶׁלֹּא יִצוּד בַּשָּׂדֶה חֲבָרוּ⁹. וְאִם צֵד שָׁם
- קָנָה¹⁰. וְאִם הִיוּ הַדְּגִים בְּפִיבָרִים¹¹ שֶׁל פְּעָלִים, וְכֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42) בבא בתרא נג. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. 43) משעול בין שדות (רמ"א סימן רעה, סעיף ד) או נקע וגדר, המהווים גבול בין השדות, וראה פירוש רבינו גרשום שם נה. דיבור המתחיל המצר. 44) כלומר, קנה כולה, כדלהלן הלכה י ששדה המצוינת במצריה (=גבולות סביב לה), כיוון שהכיש מכוש אחד קנה כולה. 45) אבל במכר, אם החזיק בשדה אחד קנה שדות הרבה, ואף הנמצאים במדינות רחוקות (קידושין כז. ולמעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יט), משום שמתן הדמים מצרף את כל השדות לחטיבה אחת (הגהות מיימוני ורשב"ם שם), ויש שכתבו דמתנה הרי היא כמכר בעניין זה מפני שדעת אחרת מקנה אותו (מגיד משנה, ועיין משנה למלך). 46) "שאינ אדם קונה שלא מדעתו" (רשב"ם שם, דיבור המתחיל אף אותה לא קנה). 47) בעייה בגמרא (שם). 48) והבעייה היא אם קנה אף את השדה השניה, כיוון שנתכוון לקנות גם את המצר, או אולי לא קנה גם את המצר (רשב"ם שם, דיבור המתחיל או דלמא). 49) אף זו בעייה שם, שמא קנה שתייהן, מאחר שהמצר הוא ה"אפסר" (=החבל) של השדות. 50) כי הבעייה לא נפתרה. 51) שחזקתו ברורה, ואין חזקת הראשון המפוקפקת יכולה לעמוד נגדה (מגיד משנה).

ח. וכן⁵² שני בתים זה לפניו מזה⁵³, שהחזיק באחד מהן⁵⁴ לקנותו ולקנות את השני - לא קנה אלא זה שהחזיק בו בלבד. החזיק באחד מהן כדי לקנות את השני - אף זה שהחזיק בו לא קנה.

52) בבא בתרא שם, מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבהו. 53) אחד פנימי ואחד חיצוני, שמן הפנימי עוברים אל החיצוני. 54) בין בפנימי, בין בחיצוני, כן הוא לפי גירסת הרי"ף. בניגוד לגירסת רשב"ם, שלפיה, אם החזיק בפנימי קנה אף החיצון שמשועבד לפנימי.

ט. המחזיק⁵⁵ בשטר⁵⁶ מנכסי הגר כדי לקנות את הקרקע הפתובה באותו שטר - לא קנה⁵⁷ אלא השטר בלבד, לצר⁵⁸ על פי צלוחיתו⁵⁹ וכיצא⁶⁰ בזה.

55) בבא קמא מט: 56) שטר קניין, או שטר מתנה של הגר, ולא שטר חוב כפירוש רש"י שם. 57) שהרי לא עשה בה קניין, כן הובא בגמרא שם: "המחזיק בשטרותיו של גר וכו' אדעתא דארעא הוא דמחזיק [בשטר] ובארעא הא לא אחזיק" - הרי שפשוט הדבר שלא קנה הקרקע בהגבחה השטר. 58) שימוש אפשרי של הנייר. 59) בגמרא שם הסתפקו באופן שהחזיק בשטר בסתם, אם כוונתו לקרקע ולא קנה השטר או שנתכוון גם לשטר, ולא נפשטה הבעייה. ואילו באופן שנתכוון בוודאי לקנות הקרקע, לא הסתפקו כלל, שוודאי לא קנה השטר. ואם כן דברי רבינו תמוהים משני צדדים, שהוא כתב שהמחזיק כדי לקנות את הקרקע, קנה השטר. אבל יש אומרים שסוגיא זו אינה סוברת שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (בבא מציעא יא.) - אבל לפי מה שאנו פוסקים להלכה, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח), אין ספק שאפילו אם לא נתכוון כלל לקנות השטר - קנה השטר

30) לאחר שהחיה והעוף כבר היו ניצודים במצודה. 31) ובטל קניינו של בעל המצודה, ואין כאן משום "דרכי שלום", שלא תיקנו תקנה זו אלא כפורס מצודה בשדה הפקר, אבל לא לפורס בשדה חבירו שלא ברשות, ובייחוד כשבעל השדה עומד וצווח שהוא עצמו רוצה לזכות בזה, ראה מגיד משנה. ולא חילק רבינו בין אם החכה רצה כדרכה לבין אם הייתה רגלה שבורה כמו שחילק בהלכות גזילה (שם הלכה יא) - שהרי כאן המדובר כשכבר היו ניצודים במצודה, ודינם כצבי שבור וכגוזלות שלא פרחו שנקנים לבעל השדה (אף על פי שאינה משתמרת, אם עומד בצד שדהו) וראה בראב"ד ובמגיד משנה, כסף משנה ולחם משנה.

ה. דגים³² שקפצו לתוך הספינה - קנה בעל הספינה; שזו פתח המשתמרת היא³³. ואינה חצר המהלכת³⁴, שהמים הן שמוליכין אותה, ואינה הולכת מחמת עצמה³⁵.

32) בבא מציעא ט: 33) וקונה, כאמור, בלי עמידת בעל החצר בחצרו ובלי אמירתו. 34) שאינה קונה (למעלה פרק ג מהלכות מכירה הלכה יג). 35) כן בגמרא שם.

ו. גר³⁶ שמת ולא הוליד ישראל אחר שנתגיר³⁷ - אין לו ירושין, אלא כל הקודם והחזיק בנכסיו - זכה. ואין בעל המצר³⁸ יכול לסלקו³⁹ בדמים, שזו כמתנה⁴⁰ היא⁴¹.

36) משנה בבבא בתרא מב. וגמרא שם נג. ועוד. 37) היינו, שלא הוליד אחרי שנתגיר, אף על פי שלידתו הייתה בקדושה, אחר שנתגיר, כיוון שהולידו טרם שנתגיר (מגיד משנה). ובלשון השולחן ערוך (רעב סעיף א): "ולא הניח בן, שהורתו ולידתו בקדושה". וראה קידושין יז: יח. ותוספות שם דיבור המתחיל כאן שהורתו, ובבא בתרא קמט. בעובדא דאיסור גיורא. 38) בעל השדה, הגובל עם שדה הגר. 39) כדין בעל מצרא (פרק י"ב מהלכות שכנים הלכה ה). 40) ובמתנה אין דין בעל מצרא (פרק י"ג שם הלכה א). 41) שכשם שבמתנה, אין בעל המצר יכול לטעון, - כמו שהוא טוען במכר - "קנה לך במקום אחר ואל תיכנס בגבול", שרק זה רצה לתת לו מתנה ורק במקום זה ולא במקום אחר - אף בהפקר הדבר כן, שהרי אינו יכול למצוא נכסי הפקר במקום אחר, ראה בלחם משנה.

ז. שתי⁴² שדות פנכסי הגר ומצר⁴³ אחד ביניהן: החזיק באחת מהן לקנותה - קנאה⁴⁴. החזיק בה לקנות אותה ואת חברתה - זו שהחזיק בה קנה, אבל חברתה לא קנה⁴⁵. החזיק בה כדי לקנות את חברתה - לא קנה אחת מהן; חברתה - מפני שלא החזיק בה, ואותה - מפני שלא החזיק בה כדי לקנותה. החזיק⁴⁷ בה כדי לקנותה ולקנות את חברתה ואת המצר שביניהן⁴⁸, או שהחזיק במצר לקנות שתייהן - הרי זה ספק⁴⁹; ואם בא אחד והחזיק בה כדי לקנותה - זכה האחרון⁵¹.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפסיקים לפאה (מגיד משנה). (77) הלכות שבת שם. (78) כלומר, אפילו כרמלית שאינה מפסקת ברשויות שבת (הלכות שבת שם) - מפסקת כאן, שהרי גם החצב שאינו אלא "מקום פטור" (רשב"ם בבא בתרא נו. דיבור המתחיל רבא אמר) חוצץ כאן (למעלה הלכה י), וכל שכן שהכרמלית מפסיקה, שהרי הכרמלית חשובה יותר כרשות בפני עצמה מאשר מקום פטור (ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה יא), ועיין לחם משנה. (79) היינו, אפילו מקום פטור, עיין ברשב"ם שם. וראה להלן. (80) היינו, שאם השאיל הבעל מקום בחצירו לאשתו, על מנת לזרוק שמה הגט, וזרק ונפל בעמוד העומד על יד המקום המושאל, נחשב עמוד זה כרשות אחרת, ואינו כלול במקום המושאל, ואם השאיל לה מקום אחד, לא השאיל לה שני מקומות. וכמה דברים חולקים שם רשות בעניין גיטין: א. מקום שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות. ב. מקום שגבוה עשרה טפחים אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. ג. מקום שיש לו שם לווי אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גבוה עשרה טפחים (פרק ה מהלכות גירושין הלכה ט). הרי שגם מקום פטור חולק רשות לעניין גיטין, והוא הדין לנכסי הגר. וראייה לזה ממה שאמר רבא (בבא בתרא נו.): "רשות שבת כרשות גיטין", הרי שהשווה שניהם, ואם רצו לומר שלעניין נכסי הגר המצר והחצב מפסיקין ולעניין שבת אינם מפסיקין (שם נו:). הוא הדין שבנכסי הגר יותר מפסיק מלעניין גיטין.

יב. כַּל דְּבָרֵי הַמַּפְסִיק לְטִמְאַה - מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר. פִּיצֵד? פְּגוֹן שְׁנֹכְנֵס אֲדָם לְבִקְעָה זו, וְטִמְאַה בְּבִקְעָה בְּצֵדָה אַחֲרָתָּהּ,⁸¹ וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמָקוֹם הַטִּמְאַה⁸² אִם לֹא - כֵּן מְקוֹם שְׂמִחָתָּהּ וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמָקוֹם הַטִּמְאַה,⁸³ וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמָקוֹם שְׂמִחָתָּהּ וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמָקוֹם הַטִּמְאַה,⁸⁴ אִם לֹא - כֵּן מְקוֹם שְׂמִחָתָּהּ וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמָקוֹם הַטִּמְאַה,⁸⁵ גְּדוּלָה שֵׁשׁ בָּה שְׂדוֹת רְבוֹת, וְכֵן לֵשׁ גֵּר אֶחָד, וְלֹא הִיָּה בִּינֵיהֶן⁸⁶ לֹא מִצָּר וְלֹא חֶצֶב וְלֹא דָּבָר מְדַבְּרִים הַמַּפְסִיקִין, וְכֵן אֶחָד וְהַחֲזִיק בְּמִקְצֵת הַבִּקְעָה לְקִנּוּת אֶת פְּלֵה - כֵּן הַנִּקְרָא עַל שֵׁם אוֹתוֹ הַגֵּר קוֹנֶה אוֹתוֹ.

(81) משנה טהרות פרק ו משנה ה ומובאה בבבא בתרא נו: (82) שהרי (שם נו.) רצו לומר שהמצר והחצב שמפסיקין בנכסי הגר אינם מפסיקין לעניין טומאה, ואם כן אלו שמפסיקין לעניין טומאה כל שכן שמפסיקין בנכסי הגר. (83) כלומר, בבקעה אחרת, שאף על פי שהנכנס לבקעה שיש בה כמה שדות וטומאה באחת מהן ואינו יודע לאיזה שדה נכנס, הרי הוא טמא וכדעת חכמים ולא כרבי אליעזר בבבא בתרא שם (פרק כ מהלכות אבות הטומאה הלכה ט) - כאן שהוא מסופק אם נכנס לבקעה זו, גם לחכמים דרבי אליעזר, הוא טהור (לחם משנה). (84) כלומר, אותה הבקעה שבה נמצאת אותה השדה הטמאה..

יג. בִּקְעָה⁸⁵ גְּדוּלָה שֵׁשׁ בָּה שְׂדוֹת רְבוֹת, וְכֵן לֵשׁ גֵּר אֶחָד, וְלֹא הִיָּה בִּינֵיהֶן⁸⁶ לֹא מִצָּר וְלֹא חֶצֶב וְלֹא דָּבָר מְדַבְּרִים הַמַּפְסִיקִין, וְכֵן אֶחָד וְהַחֲזִיק בְּמִקְצֵת הַבִּקְעָה לְקִנּוּת אֶת פְּלֵה - כֵּן הַנִּקְרָא עַל שֵׁם אוֹתוֹ הַגֵּר קוֹנֶה אוֹתוֹ.

(85) בבא בתרא נו. מימרא של רבי מרינוס. (86) [ביניהם, כלומר, בין השדות לא היה מצר ולא שום דבר המפסיק, אבל מסביב הייתה כל הבקעה מסויימת במצריה, שאם לא

(ש"ך סימן ערה סעיף קטן ג, ועיין תוספות בבא בתרא נד. דיבור המתחיל אדעתא). (60) שימושים דומים של הנייר.

ל. שְׂדֵה⁶¹ הַמַּצִּינֵת⁶² בְּמַצְרֵיהָ - בֵּין שְׂהֵפִישׁ⁶³ בָּה מְפוּשׁ אֶחָד⁶⁴ - קָנָה אֶת פְּלֵה; וְאִם⁶⁵ אֵינָה מַצִּינֵת בְּמַצְרֵיהָ - קוֹנֶה מִמֶּנָּה בְּאוֹתוֹ מְפוּשׁ⁶⁶ כְּדֵי שְׂיַלְךָ הַצֶּמֶד⁶⁷ בְּשַׁעַת חְרִישָׁה וְיַחֲזֹר⁶⁸. הַמַּצְרֵי⁶⁹ וְהַחֶצֶב⁷⁰ שְׂמִחָתָּהּ בּוֹ תַחֲוִימִין⁷¹ מַפְסִיקִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וְכֵן הַמַּחֲזִיק בְּשְׂדֵה - לֹא קָנָה אֶלָּא עַד הַמַּצְר אוֹ עַד הַחֶצֶב.

(61) בבא בתרא נד. כרב נגד שמואל מפני שרב נחמן עשה מעשה כמותו (מגיד משנה). (62) שגבולותיה בולטים וגלויים (רבינו גרשום שם דיבור המתחיל המסויימת). והמדובר בנכסי הגר, שאילו במכירה ונתן דמים קונה במכוש אחד כמה שדות (פרק א מהלכות מכירה הלכה יט וראה למעלה הלכה ז). (63) היכה, חפר. (64) חפירה אחת. (65) גמרא שם. (66) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "אינה מסויימת במצריה, עד כמה? אמר רב פפא כדאזיל תיירא דתורי והדר", כלומר, עד כמה הוא קונה במכוש אחד. ורשב"ם מפרש אחרת, ועיין תוספות שם. (67) שני שוורים החורשים יחד. (68) שהצמד עושה תלם אחד באורך מסויים של השדה, - לא כל האורך - וחוזר. ושיעור אורך זה הוא קונה במכוש אחד. (69) = הגבול. שם נה. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (70) צמח שיש לו שרשים יורדים בעומק הארץ - אינם נוטים לכאן ולכאן, ובו תיחם יהושע חלקי השבטים (בבא בתרא נו.) ועל כן נקרא חצוב (פירוש המשניות לרבינו בפרק א מכלאים משנה ח). (71) שעושים תחומין.

יא. כַּל הַמַּפְסִיק לְפִאָה⁷² - מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר. פִּיצֵד? הִיָּה שֵׁם נִחַל אוֹ אֲמַת הַמַּיִם וְכִיּוֹצֵא בָּה⁷⁴ - לֹא קָנָה אֶלָּא עַד הַנִּחַל אוֹ עַד הָאֲמָה. וְכֵן הַמַּפְסִיק בְּרִשׁוֹת שְׂפָתָהּ⁷⁵ - מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר⁷⁶, פְּגוֹן שְׂהֵיָה בֵּין שְׂמֵי הַשָּׁדוֹת רִשׁוֹת הַיַּחֲדִיד⁷⁷ אוֹ בְּרַמְלִית⁷⁸, אֶפְלוֹ הִיָּה בִּינֵיהֶם רִשׁוֹת⁷⁹ שְׂחוֹלְקָת לְגִטִּין⁸⁰.

(72) היינו, שהפסקה זו מהווה גבול בין השדות, וצריך לתת פאה לכל שדה לחוד, שאין מניחין את הפאה משדה על חברתה, ראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה א. (73) אין דבר זה מפורש בתלמוד, אבל למדו רבינו בקל וחומר מפאה, שכן אמרו בבבא בתרא נה. "המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר, אבל לעניין פאה וטומאה לא" - ואם כן דברים המפסיקים בפאה בוודאי מפסיקים בנכסי הגר (מגיד משנה). (74) שמפסיקים לפאה, פאה פרק ב משנה א, ורבינו שם הלכה ב. (75) לעניין הוציא חצי שיעור לרשות אחת וחצי שיעור לרשות אחרת ויש הפסק ביניהן, שאין חצאי השיעור מצטרפים (פרק י"ח מהלכות שבת הלכה כד). (76) אף זה אינו מפורש וגם זה נלמד בקל וחומר משבת שכן אמרו שם נה: "אבל לשבת לא", כלומר המצר והחצב שהם מפסיקים בנכסי הגר, אינם מפסיקים לשבת, ואם כן דברים המפסיקים לשבת, בוודאי שהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבבא בתרא פרק ג סימן (סה). (98) כלומר, הפקר. ראה למעלה הלכה א.

טו. בַּמָּה דְּבָרִים אָמורים? בַּמָּקוֹם שָׁאִין מִשְׁפֵּט יָדוּע לְמַלְךְ; אָבֵל⁹⁹ אִם דִּין אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ וּמִשְׁפֵּטוֹ שְׁלֵא יִזְכֶּה בַּקְרָקע אֶלָּא מִי שְׁפֹתֵב בְּשֵׁטֶר אוֹ הַנּוֹתֵן דְּמִים וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ - עוֹשִׂין כְּפִי מִשְׁפֵּט הַמֶּלֶךְ; שְׁכָּל¹⁰⁰ דִּינֵי הַמֶּלֶךְ בַּמָּמוֹן¹⁰¹ עַל פִּיֵּהוּ דִּינֵין.

(99) בבא בתרא שם. (100) בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "דינא דמלכותא דינא" בבא בתרא שם, ועוד. (101) דווקא בממון, אבל לא באיסורים, וכן הוא במשנה גיטין י: שכל השטרות של גויים כשרים משום "דינא דמלכותא דינא", חוץ מגיטי נשים.

פָּרָק שְׁנַיִ

(1) נתבאר בו אי זו חזקה קונה בנכסי הפקר ומהות החזקה, וכל הנמשך אחר זה.

א. נִכְסֵי גֵר שָׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁים², וְנִכְסֵי הַהֶפְקֵר, וְשִׁדְּהָ שְׁמִקְרָה הַעֲבוּיִם לְיִשְׂרָאֵל וְעַדִּין לֹא הַחְזִיק בָּהֶם³ - פְּלִים דִּינָם שְׁוֵה⁴: פֶּל הַמַּחְזִיק בָּהֶם בְּדֶרֶךְ מְדַרְכֵי הַחֲזָקָה, כְּמוֹ שְׁבָאֲרֵנוּ בְּהַלְכוֹת מְכִיכָה⁵ - קָנָה⁶, חוּץ מֵאֲכִילַת הַפְּרוֹת⁷.

(2) ראה למעלה פרק א הלכה ו. (3) שם הלכה יד. (4) לפי שכולם הפקר. (5) פ"א הלכה ח. (6) משנה בבא-בתרא מב. (7) בבא-בתרא נז. ונד. שאינו קונה אלא כשעושה דבר לטובת השדה, כדלהלן.

ב. בִּיּצֵד? הַלּוֹקֵחַ קָרָקע מִחֶבְרֹו, וְהַחְזִיק בָּהּ בְּאֲכִילַת פְּרוֹתֶיהָ - קָנָה, כְּמוֹ שְׁבָאֲרֵנוּ⁸; אָבֵל בְּנִכְסֵי הַפְּקֵר אוֹ נִכְסֵי הַגֵּר, אֶפְלוֹ אָבֵל פְּרוֹת הָאֵילָן בְּמָה שְׁנַיִם - לֹא קָנָה גּוֹף הָאֵילָן וְלֹא גּוֹף הַקְּרָקע, עַד שְׁמַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוֹף הָאֵרֶץ אוֹ יַעֲבֹד עֲבוֹדָה בְּאֵילָן. וּמַעֲשֶׂה⁹ בְּאִשָּׁה אַחַת, שְׁאֲכֵלָה פְּרוֹת דְּקָל¹⁰ שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וּבֶאֱחָד וְהַחְזִיק בְּאֵילָן בְּעֲבוֹדָה שְׁעָבֵד בְּגוֹף הָאֵילָן¹¹; וּבֶאֱ מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: זֶה הָאֲחֵרוֹן קָנָה.

(8) בפ"א מהלכות מכירה הלכה טו-טז. והראב"ד חולק על דברי רבינו, כאן ושם. (9) שם נד. (10) של הפקר. (11) בגמרא שם: "רפיק תותיה פורתא (= חרש תחתיו מעט)".

ג. יֵשׁ¹² דְּבָרִים רַבִּים, שְׁאֵם הַחְזִיק בָּהֶן הַלּוֹקֵחַ¹³ - לֹא קָנָה עַדִּין, וְאִם הַחְזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן בְּנִכְסֵי הַגֵּר אוֹ בְּנִכְסֵי הַפְּקֵר - קָנָה. בִּיּצֵד? הַמּוֹצֵא¹⁴ פְּלִטְרִים¹⁵ גְּדוֹלִים¹⁶ בְּנוֹיִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר אוֹ בְּנִכְסֵי הַפְּקֵר, וְסִיד¹⁷ בָּהֶן סִיד אֶחָד אוֹ פִּי¹⁸ בָּהֶן פִּיור אֶחָד, בְּגוֹן אִמָּה אוֹ יוֹתֵר¹⁹ בְּנִגְדֵי²⁰ הַפֶּתַח - קָנָה.

(12) שם נז. ושם מנו את ההבדלים, שבין נכסי הגר לבין

כן לא קנה אלא "כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור" (למעלה הלכה י). ועיין מגיד משנה מה שהאריך בדברי רבינו, ולפי הנ"ל הכל מבורר.

יד. עֲבוּיִם שְׁמִכֵר מִטְּלָטְלִין לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ קָנָה מִטְּלָטְלִין מִיִּשְׂרָאֵל - קָנָה בְּמִשְׁכָּה⁸⁷ וּמִקָּנָה בְּמִשְׁכָּה אוֹ בְּדָמִים⁸⁸. אָבֵל הַקְּרָקע - אִינוֹ קָנָה אוֹתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּשֵׁטֶר⁸⁹, וְאִינוֹ מִקָּנָה אוֹתוֹ לְיִשְׂרָאֵל אֶלָּא בְּשֵׁטֶר⁹⁰; שָׁאִין דַּעְתּוֹ⁹¹ סוּמְכַת אֶלָּא עַל הַשֵּׁטֶר⁹². לְפִיכָף⁹³, יִשְׂרָאֵל שְׁלָקַח שְׁדָה מִן הַעֲבוּיִם וְנָתַן הַדָּמִים⁹⁴, וְקָדַם⁹⁵ שְׁמִחְזִיק בָּהּ בֶּא יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהַחְזִיק בָּהּ בְּדֶרֶךְ שְׁמִחְזִיקִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר⁹⁶ - זָכָה אַחֲרוֹן, וְנוֹתֵן לְרֵאשׁוֹן אֶת הַדָּמִים⁹⁷. מִפְּנֵי שְׁהַעֲבוּיִם מַעַת שְׁלָקַח הַדָּמִים סֵלֶק רְשׁוֹתוֹ, וְיִשְׂרָאֵל לֹא קָנָה עַד שְׁיַגִּיעַ הַשֵּׁטֶר לְיָדוֹ, וְנִמְצָאוּ נִכְסִים אֵלּוּ פְּנִכְסֵי מְדַרְכֵי⁹⁸, שְׁכָּל הַמַּחְזִיק בָּהֶן - זָכָה.

(87) כאמירם ולא כרב אשי, עבודה-זרה עא. (88) כלומר, קונה ומקנה במשיכה וקונה ומקנה בדמים (מגיד משנה וכסף משנה), כמו שנראה בעבודה-זרה שם. בניגוד למה שנאמר בבכורות יג. שאין הגוי קונה אלא או בדמים או במשיכה. ועיין תוספות עבודה-זרה שם דיבור המתחיל שקילו ומגיד משנה וכסף משנה. (89) עם נתינת הכסף (למעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יז). מקור הדברים בבבא בתרא לה: מימרא של רב יהודה בשם רב: "גוי אין לו חזקה אלא בשטר" ומפרשה רבינו לענין חזקת קניין ולא לענין חזקת שלוש שנים, ועיין רשב"ם שם. וטעם הדבר: שאם יקנה בחזקה יבוא להחזיק באלימות (מגיד משנה שם). (90) שם במימרא של רב: "ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי - אין לו חזקה אלא בשטר" ופירשה כנ"ל בחזקת קניין. וישראל הבא מחמת גוי היינו הקונה מן הגוי (כסף משנה שם). ועוד שם נד: מימרא של שמואל. (91) של ישראל הקונה מן הגוי (משנה למלך, וראה מגיד משנה וכסף משנה שם). (92) שמה יחזור וייקחנו הגוי ממנו באלימות. והיינו, אפילו במקום שאין כותבין את השטר, שהרי במקום שכותבים, אף ישראל מישאל אינו קונה אלא בשטר (למעלה פרק א שם הלכה ד - לחם משנה). (93) שם נד: מימרא של רב יהודה בשם שמואל, וכן שם עובדא, שרב נחמן עשה בה כשמואל. (94) שנסתלק הגוי מן הקרקע (כדלהלן בדברי רבינו), שהרי אצלו נגמר הקניין על ידי קבלת הכסף, אלא שהישראל אינו קונה בזה מאחר שלא סמכה דעתו על הגוי בלי שטר (גמרא שם). (95) אבל קדם הראשון והחזיק בה - קנה הוא מן ההפקר, שהחזקה שלו אינה גרועה מזו של השני, ויש חולקים על רבינו בזה (מגיד משנה). (96) מפני שחזקה בנכסי הגר שונה מזו הרגילה, כמו שיבואר להלן בפרק ב הלכה א"ב. (97) כן כתב רב האי בספר המקח והממכר שער יד. לפי שקרקע זה כמשכון ביד הלוקח הראשון, על מעותיו שנתן לגוי, והרי זה דומה למשכון הגר ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו, שלוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, כמו שכתב רבינו להלן פרק ב הלכה טו (רא"ש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדגיש בסייד וצר צורה וכו' שדווקא בנכסי הגר קונה, ואילו בפ"א מהלכות מכירה כתב רבינו שנרה וזרעה (הלכה טז) ופתח לה מים (הלכה יב) - קונה. ולפירושו של רבינו יהושע הנגיד (למעלה הערה יא) שכוונת רבינו כאן להוציא חזקת שלש שנים ולא חזקת קנין - הכל ברור ופשוט. (28) חותך, שם נד. מימרא של שמואל. (29) ענפי. (30) שהוא מגלה אותה ע"י מעשיו, כלהלן בהלכה הבאה. (31) שמתכוון לעשות תיקון באילן, על-ידי חיתוך הענפים המיותרים. (32) שתיקון באילן הוא מדרכי החזקה. (33) שזו היא אכילת פירות, שאינה קונה בנר. ואף-על-פי שממילא נתקן האילן, כיון שאינו מכון לתקן, אינו קונה (הגהות מיימוניות).

ה. פיצד? ³⁴ היה ³⁵ פורת מפאן ומפאן ³⁶ - הרי חזקתו שנתפנו לעבודת האילן; היה פורת מרוח אחת - אינו מתפנו אלא לעצים. וכן ³⁷ המלקט עצים ועשבים ואבנים מן השדה: אם דעתו לתמן הארץ ³⁸ - קנה ³⁹; ואם לעצים ⁴⁰ - לא קנה ⁴¹.

(34) כלומר, איך אנו יודעים אם דעתו לאילן או להאכיל העצים לבהמה. (35) שם נד. (36) כלומר, מכל צדי האילן. (37) שם, מימרא שניה של שמואל. (38) לנקותה ולהכשירה לחרישה. (39) שזה תיקון בגוף הקרקע. (40) להכין לו עצים או עשבים או אבנים, לתשמישו. (41) שזו היא אכילת פירות.

ו. פיצד? ⁴² לקט ⁴³ הגס ⁴⁴ והדק ⁴⁴ - הרי זו בחזקת שנתפנו לתמן את הארץ; לקט הגס ולא הדק - הרי זה בחזקת שנתפנו לעצים ⁴⁵. וכן המשנה ⁴⁶ פני הארץ: אם דעתו לתמן הארץ - קנה; ואם דעתו להשוות מקום שיעמיד ⁴⁷ בו גרן ⁴⁸ - לא קנה ⁴⁹.

(42) שם. (43) עצים גדולים. (44) עצים קטנים. (45) שרק הגדולים ראויים לשימוש. (46) שם. (47) שזו היא הנאת שימוש, ולא תיקון, הואיל והקרקע עומדת לחרישה. (48) לדוש שם תבואה. (49) לדעת רשב"ם שם אין זה אלא בגורן שאינו קבוע, שכיון שאחרי הדישה יחרוש מקומו, אין זה תיקון לשדה. אבל אם עשהו גורן קבוע - קנה, שזהו תיקון לשדה.

ז. פיצד? ⁵⁰ היה ⁵⁰ לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו למקום הנמוך - הרי זה מתמן הארץ; ראניוהו שאינו מקפיד על זה, אלא משליך העפר והצורות בכל מקום בלא הקפדה - הרי זה בחזקת שאינו מתפנו אלא להשוות מקום לדש. וכן הפותח ⁵¹ מים לתוך הארץ: אם לתמן הארץ - קנה; ואם לצוד ⁵² הדגים לא קנה.

(50) שם. (51) שם. (52) אף זו הנאת שימוש.

ח. פיצד? עשה מקום שיפנסו בו המים בלבד ⁵³ - הרי זה מתפנו לתמן ⁵⁴ הארץ; עשה שני פתחים,

נכסי חבירו. (13) לא כתב רבינו "הלוקח מחבירו" (כמו שכתב למעלה בתחילת הלכה ב) לפי שכאן לא מדובר בחזקת קנין אלא בחזקת שלש שנים, שבזה אינו קונה אם נרה או היטיבה בדברים אחרים, אלא-אם-כן אכל פירותיה, כמפורש בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כן פירש רבינו יהושע הנגיד, נכדו של רבינו (הובא בכסף-משנה), ואילו בלוקח שדה מחבירו - קנה בכל פעולה שעושה לטובת השדה אע"פ שלא אכל פירותיה, וכן מפורש בפ"א מהלכות מכירה הלכה יב, שאם חיבר המים לשדה כיון שהועיל לה קנה, ואם כן פשוט שהוא-הדין לנרה ויוצא בה. וראה להלן הערה כה. (14) שם נג: (15) ארמונות. (16) כן הוא בגמרא שם (והרשב"ם מוחק גירסא זו) - וכוונתו להדגיש, כנראה, שאף בארמונות גדולים קונים בציור קטן. (17) טח. (18) צייר, והיינו, ציורים פעוטים כגון פרחים וצעצועים, בניגוד לצורה (להלן הלכה ד) שהיא צורה של בעל-חי. (19) וברורה שיטת רבינו, שאף ביותר מאמה צריך שיהיה נגד הפתח (שלא כדעת רשב"ם). ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (20) בכותל מול הכניסה, ששם נראה יותר ויש לו חשיבות מיוחדת.

ד. הצריך ²¹ צורה ²² בנכסי הגר - קנה. והמציע ²³ מציעות ²⁴ בנכסי הגר - קנה ²⁵. הנר ²⁶ את השדה בנכסי הגר - קנה ²⁷. המפצל ²⁸ זמורות הגפן או שריגי ²⁹ אילנות וכפות תמרים בנכסי הגר: אם דעתו ³⁰ לעבד ³¹ האילן - קנה ³²; ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה - לא קנה ³³.

(21) מימרא של רב, שם נד. (22) של חיה ושל עוף (רשב"ם). וכיון שהיא חשובה ביותר, אין צריך שיעור אמה כמו בכיור, שלמעלה הלכה ג (רשב"ם). ודרך אגב למדנו מכאן, שאין איסור בעשיית צורות של חיה ושל עוף (הגהות מיימוניות אות ב). (23) שם נג: מימרא של רב ששת, המסתמך על ברייתא אחת. (24) מחצלאות לשכיבה. (25) כיון שייפה הקרקע בהצעתו (מגיד-משנה בשם ר"י מיגש). ויש מפרשים שאע"פ שלא ייפה הקרקע, קנה. ואינו דומה לאכילת פירות, כיון שנהנה מגוף הקרקע. ומקור הדברים מהפסוק "ושבו בעריכם אשר תפשתם" (ירמיה מ, י) - במה תפשתם בישיבה (רשב"ם, וכן הוא בקיצור במגיד-משנה). [אבל בדברי רבינו אי-אפשר לפרש כן, שבאופן זה קונה גם בלוקח מחבירו. וקל-וחומר הוא: אם אכילת פירות קונה - זה שנהנה מגוף הקרקע, בוודאי שקונה. וכן כתב רבינו בפ"א מהלכות מכירה הט"ו שאם שטח בה פירות או העמיד בה בהמה - קנה]. (26) חרש, שם נז. (27) לכאורה נראה מכאן שבמכר לא קנה בניר. ובפ"א מהלכות מכירה הלכה טז כתב רבינו: המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה - הרי זה קנה. ואע"פ שבדפוס רומי וכ"י אברבנאל חסרה כאן בבא זו (של "הגר את השדה בנכסי הגר - קנה") - ברור שנשמטה בדילוג. וחוף מזה, בלי בבא זו ישנה סתירה בדברי רבינו, שכאן נראה בדבריו שבלוקח שדה מחבירו אינו קונה אלא באכילת פירות, ולא בפעולה שעשה לטובת השדה, ולפיכך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. הַמְחִיזִיק⁶⁹ בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּבְהִפְקֵר וְהוּא אֵין דַּעְתּוֹ לְקַנְוֹת, אָף עַל פִּי שְׂבִיבָה וְגַדְר - לֹא קָנָה⁷⁰.

(69) נלמד מן ההלכה הבאה, וראה שם ציון המקור. (70) יש אומרים, שכל זה אינו אלא בהפקר או בנכסי הגר, אבל במתנה - קנה, כיון שדעת אחרת מקנה אותו (קצות-החושן סימן רעה, ס"ק ד).

יג. הַעוֹדְרֵי⁷¹ בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּכְסָבוֹר⁷² שֶׁהֵן שָׁלוּ - לֹא קָנָה. עוֹדְרֵי⁷³ בְּנִכְסֵי גֵר זֶה וּכְסָבוֹר שֶׁל גֵּר אַחֵר - הוּאִיל וְנִתְּפוֹן בְּמַעֲשֵׂיו אֵלּוּ לְזִכּוֹת מִן הַהִפְקֵר, הַרִי זֶה קָנָה.

(71) החורש. יבמות נב: מימרא של רב יוסף. (72) כגון שהוא שכן, ונכסיו גובלין עם נכסי הגר. (73) שם, מימרא של אביי.

יד. הִיָּה⁷⁴ מְשֻׁפוֹן⁷⁵ יִשְׂרָאֵל בְּיַד הַגֵּר, וּכְשִׁמַּת הַגֵּר בָּא יִשְׂרָאֵל וְהִחֲזִיק בְּמִשְׁפוֹן זֶה - מוֹצִיאִין⁷⁶ אוֹתוֹ מִדְּרֹ; שְׁפִינֵן שְׁמַת הַגֵּר בְּטַל שְׁעָבוֹד⁷⁷.

(74) בבא-קמא מט: מימרא של רבה. (75) אפילו משכנו שלא בשעת הלוואתו (מגיד-משנה, וראה בש"ך סימן רעה, ס"ק ז). (76) שאין בו לגר (= הבעל-חוב) במשכון זה, אלא שעבוד להלוואתו, ומה שאמרו: "בעל-חוב קונה משכון" (בבא-מציעא פב.) - אינו אלא להתחייב באחריות שמירתו (פ"י מהלכות שכירות הלכה א), אבל אינו זוכה בו להיות כשלו, שהרי הלוה יכול תמיד לפדותו בדמים (ראה 'תוספות' שם ד"ה משכוננו של ישראל). (77) וזוכה בו הלוה, מיד עם מיתת הגר.

טו. הִיָּה⁷⁸ מְשֻׁכוֹן הַגֵּר בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וּבָא יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהִחֲזִיק בּוֹ⁷⁹ - לֹקַח מִמֶּנּוּ הָרֵאשׁוֹן כְּגַדְד מַעוֹתָיו⁸⁰, וְהִאֲחֲרוֹן קָנָה אֶת הַשְּׂאָר.

(78) בבא-קמא שם, המשך המימרא של רבה. (79) אם לא הקדימו בעל החוב, כדלהלן הלכה טז. (80) שהשעבוד שחל על נכסי הגר אינו נפקע מנכסיו, אף שמת הגר, ולא דוקא שיש משכון בידי המלוה, אלא אף אם יש לו על הגר מלוה בשטר או בעדים (מגיד-משנה בהלכה טז).

טז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוֹרִים⁸¹? בְּשֵׁלֹא הִיָּה הַמְשֻׁפוֹן בְּחֶצֶר הָרֵאשׁוֹן; אֲבָל אִם הִיָּה בְּחֶצֶר - חֶצֶרוֹ קוֹנָה לוֹ שֵׁלֹא מִדַּעְתּוֹ⁸², כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּעֵנֵן מְצִיאָה⁸³, וְאֵין לְזֶה הִאֲחֲרוֹן פְּלוֹם.

(81) מסקנות הגמרא שם. (82) ואף-על-פי שאינו עומד בצד חצרו. כלל ידוע של רבי יוסי בר חנינא, בבבא-מציעא יא. וכל זה אינו אלא בחצר המשתמרת, אבל אם אינה משתמרת, אינה קונה אלא אם עומד על ידה, וראה לעיל פ"א הלכה ד. (83) פ"ז מהלכות גזילה ואבידה ה"ח.

יז. גֵּר⁸⁴ שְׁמַת, וּבְזָבוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת נִכְסָיו⁸⁵, וְהָיוּ בָּהֶן עֹבְדִים גְּדוֹלִים - קָנוּ⁸⁶ עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין; אֲבָל

אֶחָד לְהַכְנִיס וְאֶחָד לְהוֹצִיא - הַרִי זֶה מִתְּפוֹן לְצוּד דָּגִים.

(53) בלי שער יציאה. (54) שיתעכבו המים במקום וישקו את השדה.

ט. הַבוֹנֶה⁵⁵ פְּלִטְרִין גְּדוֹלִים בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וּבָא אַחֵר וְהִעֲמִיד לָהֶם דְּלִתוֹת⁵⁶ - קָנָה הִאֲחֲרוֹן⁵⁷; שֶׁהָרֵאשׁוֹן לֹא עָשָׂה בְּגוֹף הָאָרֶץ פְּלוֹם⁵⁸, וְהָרֵי⁵⁹ הוּא פְּמִי שְׁעֵשָׂה גַל אֲכָנִים עַל הָאָרֶץ שְׁאִינוֹ קוֹנָה, שֶׁהָרֵי לֹא הוֹעִיל בְּגַדְר⁶⁰ זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָחֵב בְּיוֹתֵר וּמְפֻלֵשׁ, וְאֵין צוֹרֵת אוֹתוֹ הַבְּנֵן מוֹעֵלֵת⁶¹ לוֹ עַד שִׁיעֲמִיד דְּלִתוֹת.

(55) שם נג: מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוה. (56) יש מפרשים, שהעמיד הדלתות ונעלן, שאם לא נעל, גם הוא לא עשה כלום, כמו הראשון, ואע"פ שבמכירה קונה בנעילת דלת לחוד (פ"א מהלכות מכירה הלכה י, ועיין שם בכסף-משנה) - בגר שאין דעת אחרת מקנה צריכים גם העמדה (לחם-משנה). ויש מפרשים, שגם בלא נעל - קנה, שכיון שעל-ידי העמדת הדלתות ישנה אפשרות לנעול, הרי זו עשייה גמורה וקנה, ראה בהגהות מיימוניות. (57) נראה מדברי ר"י בן מיגש, שגם מה שבנה הראשון הוא הפקר וזכה בו השני (מגיד-משנה). (58) כיוון בזה לדברי רבו ר"י בן מיגש, שכתב: "שלא חפר הראשון יסודות, שחפירות הקרקע ליסודות - כבר את השדה, שמתקנה לזריעה ואע"פ שלא זרעה - קנה" (ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה בשם הר"ן). (59) שם. (60) כלומר, אין לומר שבנין זה יהווה תיקון מבחינת היותו גדר. (61) כלומר, אין עדיין כל תועלת בבנין שהוא בלי דלתות, שאי-אפשר עדיין להנות ממנו ולגור בו כמו שהוא. ומכאן שאם יש תועלת, כגון שעשה מקום לזבל או לדיר בהמות - קנה (מגיד-משנה וכסף-משנה).

י. הַמְפִּיץ⁶² הַזְרַע⁶³ לְתוֹף הַתְּלָמִים⁶⁴ - לֹא קָנָה; שְׂבִיעַת שְׁהַשְׁלִיף הַזְרַע לֹא הִשְׁבִּיחַ פְּלוֹם⁶⁵, וּבִיעַת שְׂצִמַח וְהִשְׁבִּיחַ - שְׂבַח הַבָּא מְאֵלָיו הוּא, וְאִינוֹ קוֹנָה.

(62) שם נג: נד. מימרא של רב יהודה. (63) אמנם בגמרא שם הוזכר זרע מסויים - "לפת". (64) חריצים, שהיו כבר לפניו. והוא לא כיסה את הזרע (רשב"ם שם). (65) אחרי שלא כיסה את הזרע.

יא. הִיתָה⁶⁶ מְחִיצָה בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וּבָא זֶה וְעָשָׂה מְחִיצָה אַחֲרַת עַל גְּבֵה - לֹא קָנָה⁶⁷, וְאִפְלוּ⁶⁸ נִבְלָעָה מְחִיצָה הַפְּחִתוֹנָה וְהָרֵי הָעֲלִיוֹנָה קִיַּמָּת; שְׂבִיעַת שְׂבִיבָה לֹא הוֹעִיל, וּבִיעַת שְׁהוֹעִיל - מְאֵלָיו בָּא הַמַּעֲשָׂה.

(66) עירובין כה. מימרא של רב חסדא. (67) לפי שהיא מיותרת ואין בה כל תועלת. (68) בגמרא שם הוסקה הלכה זו מתוך השוואה למימרא המשמשת מקור להלכה הקודמת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁלִישִׁי

1) נתבאר בו שווי המתנה למכר בעניינן ותנאיהם ומהות המקבלים כגון גוי ועבד ואשה.

א. הנותן מתנה לחברו - אין המקבל זוכה בה אלא באחד מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקחו²¹: אם מטלטלין רוצה לתן לו - עד שיגביה, או שימשך דבר שאין דרכו להגביה³, או יקנה באחד משאר הדברים שהמטלטלין נקנין בהן⁴; ואם קרקע או עבדים נתן לו - עד שיחזיק פדירה שמחזיק הלוקח⁵, או עד שיגיע שטר מתנה לידו⁶. אבל בדברים לא זכה המקבל, אלא כל אחד מהן עדין יכול לחזור בו⁷.

2) בבא בתרא קנא. מעשה באמו של רב עמרם חסידא, שרצתה לתת מתנה, ועל זה שואלת שם הגמרא: "והא לא משך (המקבל)?" וכן יש בכמה מקומות בגמרא (מגיד-משנה). 3) ראה פ"ג מהלכות מכירה, הלכה א"ב. 4) קנין חצר (שם הלכה ז). קנין אגב קרקע (שם הלכה ח) וקנין סודר (שם פ"ה הלכה ה). 5) חזקת קנין בקרקע בפ"א מהלכות מכירה הלכה ג"ח, וחזקת קנין בעבדים שם פ"ב הלכה א"ב. 6) ראה שם פ"א הלכה ג"ז, ופ"ב הלכה א. 7) ואין בזה אפילו משום מחוסר אמנה, חוץ ממתנה מועטת (פ"ז מהלכות מכירה, הלכה ט).

ב. מחל⁸ לחברו חוב שיש לו עליו, או נתן⁹ לו הפקדון שהיה מפקד אצלו - הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד, ואין צריך דבר אחר, כמו שבארנו¹⁰.

8) קידושין טז. ועוד מקומות אחרים, ראה בתוספות' סנהדרין ו. ד"ה צריכה קנין. 9) מכאן שבפקדון כיון שהוא בעין, צריך לשון מתנה דוקא ולא מועילה לשון מחילה (לחם-משנה ומשנה-למלך). 10) פ"ה מהלכות מכירה הלכה יא, וראה במגיד-משנה שם.

ג. וכן האומר לחברו: מנה שיש לי בידך תנהו לנה - קנה¹¹, ואין אחד¹² מהן יכול לחזור בו. בין שנתן המנה בחוב שיש לו אצלו¹³, בין שנתנו לו מתנה; בין שהיה חוב אצלו¹⁴, בין שהיה פקדון אצלו, כמו שבארנו¹⁵.

11) והוא דין מעמד שלשתן (גיטין יג.). 12) מכל השלשה. 13) כלומר, הנותן פרע למקבל חוב שהיה חייב לו. ראה בשו"ע חושן-משפט סימן קכו, סעיף א. ומקור הדברים לפי גירסת הר"ף בגיטין יד. "הנהו גינאי וכו' היבניהו ניהליה למרי ארעא בטסקא" (הגר"א שם). 14) אצל הנפקד. 15) פ"ז מהלכות מכירה, הלכה ח.

ד. פשם שאין צריכים עדים לענין מקח וממכר אלא לגלות הדבר בלבד אם היתה שם טענה וכפירה¹⁶, כך במחילות ומתנות אין צריכין עדים אלא מפני המשקרים¹⁷.

העבדים הקטנים - הרי הן כבהמה, וכל המחזיק בהן⁸⁷ - זכה בהם. וכבר בארנו⁸⁸ דרכי החזקה שיקנו בהם את העבדים.

84) גיטין לט. 85) כלומר, תפסו נכסיו וזכו בהם מן ההפקד, כדין גר שמת ואין לו יורשין שנכסיו הפקר, ראה למעלה הלכה א. 86) שהם קודמים לאחרים, לזכות בעצמם. 87) בקטנים שאין להן יד לזכות בעצמם (וראה 'תוספות' שם ד"ה קטנים). כאבא שאול ולא כחכמים, שכן הכריע רבי יהושע בן לוי (גיטין שם). וראה 'תוספות' קידושין כג. ד"ה ואיכא דאמרי. 88) בפ"ב מהלכות מכירה, הלכה א-ד.

יח. גר⁸⁹ שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו, ושמעו שעדין לא מת, או שיש לו בן, או שאשתו מעברת⁹⁰ - בלן חביבין להחזיר. החזירו בלן, ואחר כך שמעו ששמועה ראשונה אמת היתה וכראשונה מת, או מת בנו מקדם⁹¹, או הפילה אשתו⁹², כל המחזיק בשוניה⁹³ - קנה, וכראשונה⁹⁴ - לא קנה⁹⁵.

89) בבא בתרא קמב. בברייתא. וכתב הגר"א (סימן רעה, ס"ק כט) שרבינו גרס במסקנת הגמרא שם: "איכא בינייהו (בין אביי שאמר שלפיקך לא קנו בחזקה הראשונה, מפני ששם מדובר באופן שנתבר שבזמן החזקה הראשונה היה העובר קיים ויש לו זכות בירושה הבאה מאליה, לבין רבא שאף הוא מודה שיש לעובר זכות בירושה (ועיין באבן האזול), אלא שכאן מדובר אף באופן שנתבר לבסוף שבזמן החזקה הראשונה כבר מת הבן או כבר הפילה, ואעפ"כ לא קנה, מפני שרפוי הדבר בידי המחזיקים ולא נתכוונו לקנות, והא ראייה שמיד שמעו שיש לו בן החזירו הנכסים) ששמעו בו שמת, ולא מת, ומת" (וכ"ה בתוספות רי"ד - אור שמח). וזהו פירושו: שמעו בו, כלומר בגר עצמו, שמת (ואז החזיקו בנכסיו). ולא מת, כלומר שוב שמעו בו שלא מת והחזירו הנכסים. ומת, כלומר, שוב שמעו ששמועה ראשונה אמת. לאביי, כיון שנתבר שמת לפני החזקה - קנו. ולרבא, לא קנו - כיון שגם כאן היה הדבר רפוי בידם. ופסק רבינו כרבא. 90) שאעפ" שהמוכה לעובר לא קנה (פ"ב מהלכות מכירה הלכה י), בירושה הבאה מאליה - יש לו לעובר זכות, כאביי שם. ואף רבא לא חלק עליו, אלא שחירץ באופן אחר. ראה למעלה הערה פז. 91) לפני שהחזיקו בראשונה. שאם מת אחר-כך אין כל חידוש של קנו בראשונה, שהרי הנכסים של העובר. ראה למעלה. 92) גם כאן מדובר כשהפילה אשתו מקודם, שאם לא כן, אין שום חידוש בזה כנ"ל. 93) בפעם השניה, אחרי שהראשונים החזירו את הנכסים. 94) אלה שהחזיקו הראשונים בנכסים אלו. 95) שבוה שהחזירו, גילו דעתם שלכתחילה היה הקנין רופף בידם, ולא נתכוונו לקנין של ממש, וזהו הפירוש בדברי רבא: 'ורפויי רפיא בידיהם'."

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(32) בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א"ב. (33) התנאי החיובי. (34) גיטין עה: דברי רבא. (35) בבא-מציעא צד. במשנה וגיטין עה. והיינו שהתנה לפני שעשה הקונה מעשה הקנין (שם הלכה ד). ולדעת הראב"ד (שם הלכה א) צריך שדיבור התנאי יקדים לדיבור על המעשה. (36) כרבי יהודה בן תימא (בבא-מציעא שם), ולא כחכמים החולקים עליו. וטעם כל אלו, לפי שדיני תנאי נלמדו מתנאי בני גד ובני ראובן, ושם היו כל ארבעה דברים אלו. קידושין סא. גיטין עה. ופד. ו'תוספות' שם ד"ה על-מנת. (37) על יתר משפטי התנאי שלא הזכירם רבינו, ראה מגיד-משנה בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א. (38) כן כתב גם בהלכות אישות שם, הלכה ב.

ח. וְכַל הָאוֹמֵר 'עַל מְנַת' - כְּאוֹמֵר 'מַעֲכָשׁוֹ דְּמִי³⁹, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנָאִים⁴⁰. כִּף הוֹרוּ מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים⁴¹, וְלִזְוֵה דַעְתֵּי נוֹטָה. וְרַבְתִּי⁴² הוֹרוּ, שְׂאִין צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנָאִי וְלִהְיֶדֶם הֵן לְלֹאוּ אֶלָּא בְּגִטִּין וּבְקִדּוּשִׁין בְּלִבְד⁴³. וְאֵין לְדָבָר זֶה רְאִיָּה⁴⁴.

(39) גיטין עד. ושם מימרא של רב הונא בשם רבי (וכן הוא בהלכות אישות שם, הלכה יז. ובפ"ח מהלכות גירושין, הלכה א). כלומר, כשם שבאומר "מעכשיו" נתקיים המעשה למפרע, לכשיתקיים התנאי, כמו באומר "על מנת". (40) והוא-הדין ליתר משפטי התנאי, חוץ מתנאי שאי-אפשר לקיימו, ראה בהלכות אישות שם. והטעם בזה הוא: שרק בתנאי של "אם" שאין המעשה מתקיים מיד אלא עם קיום התנאי, ונמצא התנאי מבטל המעשה, שהרי אילו לא התנאי היה המעשה מתקיים מיד. אבל בתנאי של "מעכשיו" או של "על מנת", שהוא כמו "מעכשיו", שהמעשה מתקיים למפרע ואין התנאי בא לבטל לגמרי את המעשה - בזה אין צורך לשלשה ממשפטי התנאי: תנאי כפול, הן קודם ללא ותנאי קודם למעשה (הלכות אישות שם, הערה נז בשם הראב"ד, וראה במשנה-למלך כאן). (41) רב האי גאון, הובא ברא"ש גיטין פ"ו אות ט (הלכות אישות שם, הערה ג). (42) ובהלכות אישות שם הלכה יד, כתב: "יש מקצת גאונים אחרונים", והם הרי"ף ורבינו שמואל בן חפני הכהן (שם הערה מד). (43) ולא בדיני ממון: כי אין הלכה כרבי מאיר (קידושין סא). ש"כ תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי", ורק בגיטין וקידושין החמירו (מגיד-משנה בהלכות אישות שם, הערה מה שם). (44) ובהלכות אישות שם מביא רבינו גם ראייה לדעתו, וכתב: "ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שכל שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים וכו' למדו אותם חכמים אם יעברו וכו' ותנאי זה לא היה בגיטין ולא בקידושין, ובוה הורו גדולי הגאונים הראשונים (= השאילתות ובה"ג - שם הערה מו), וכן ראוי לעשות". ועיין ראב"ד כאן שקיים דעת רב האי, ודחה הראייה מבני גד ובני ראובן.

ט. הַנּוֹתֵן⁴⁵ מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר - הָרִי זֹו מִתְּנָה⁴⁶. בֵּין שֶׁהִתְּנָה לְהַחְזִיר מִיָּד, בֵּין שֶׁהִתְּנָה לְהַחְזִירָהּ לְזִמְן קָצוּב, אוּ פֶלַי חֲזִיוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם⁴⁸, אוּ פֶלַי חֲזִיוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי - הָרִי זֹו מִתְּנָה, בֵּין

(16) קידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי (= לא נבראו עדים אלא כנגד השקרנים)". (17) כן כתב בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה ט.

ה. פֶּשֶׁם שְׂמוּכָר צָרִיךְ לְסַיֵּם¹⁸ הַמְּמַכֵּר, כְּמוֹ שְׂבִאָרְנו¹⁹, כִּף הַנּוֹתֵן. כִּי־צַד? הַפּוֹתֵב לְחַבְרוֹ 'קָרְקַע מְנַכְסִי²⁰ נְתוּנָה לָךְ', אוּ²¹ שְׂקֵתֵב לוֹ 'כֶּל נְכַסִּי קְנוֹיִין לָךְ חוּץ מִמְקַצֵּתִי²² - הוֹאִיל וְלֹא סַיֵּם הַדָּבָר שֶׁנָּתַן לוֹ²³ וְאֵינוֹ יָדוּעַ, לֹא קָנָה פְּלוֹנִי; וְאֵינוֹ יָכוֹל לִזְמַר לוֹ 'תֵּן לִי פְּחוֹת שְׂבִיכְסִיךָ', עַד שֶׁסַּיֵּם לוֹ הַמְּקוֹם שֶׁנָּתַן לוֹ. אֲבָל²⁴ אִם אָמַר לוֹ 'חֲלַק כִּף וְכִף בְּשָׂדֶה פְּלוֹנִית' - הוֹאִיל וְסַיֵּם הַשָּׂדֶה, אָף עַל פִּי שְׂלֵא סַיֵּם הַחֲלַק, נוֹטֵל אוֹתוֹ חֲלַק מִן הַפְּחוֹת שְׂבִאָוֹתָהּ שָׂדֶה²⁵.

(18) להגדיר את נושא המכירה, מהותו ומקומו. (19) בפרק כא מהלכות מכירה, הלכה א"ג. (20) יוצא מתוך הפסקא הבאה. (21) פאה פ"ג משנה ח. הובאה בגיטין ח: -ט. כפי שהובנה ע"י הרי"ף והר"י מיגש (הובאו דבריהם במגיד-משנה). (22) ולא הגדיר מה הם מקצת הנכסים שלא נתן לו. (23) ש"נכסים" ו"קרקע" הם שמות כוללים לכל הסוגים: שדות וכרמים, גנות ופרדסים, יערות, הרים וגבעות וכו' וכו' שהכל נקרא "נכסים" ו"קרקע". אבל אם סיים לו סוג מיוחד, כגון אם אמר לו בית מבתי אני מוכר לך - מכירתו מכירה, ונותן לו הקטן שבהם (פכ"א מהלכות מכירה, הלכה יט). וכמו כן אם אמר לו חלק כך וכך בשדה פלונית, כדלהלן (מגדל עז). (24) בבא-בתרא קז: במשנה. וראה בפכ"א מהלכות מכירה, הלכה כב. (25) שיד הלוקח על התחנתה.

ו. כֶּל הַנּוֹתֵן²⁶ מִתְּנָה עַל תְּנָאִי, בֵּין שֶׁהִתְּנָה נוֹתֵן בֵּין שֶׁהִתְּנָה הַמְּקַבֵּל²⁷, וְהַחְזִיק הַמְּקַבֵּל וְזָכָה בָּהּ: אִם נִתְּקִים הַתְּנָאִי - נִתְּקִים²⁸ הַמִּתְּנָה²⁹; וְאִם לֹא נִתְּקִים הַתְּנָאִי - בְּטֻלָה הַמִּתְּנָה, וְיַחְזִיר פְּרוֹת שְׂאֲכָל³⁰. וְהוּא שְׂיִהִיָּה הַתְּנָאִי כְּרִאִי³¹.

(26) נזכר בכמה מקומות בתלמוד. ומקור הדברים בתנאם של בני גד ובני ראובן, שמשא רבינו כשנתן להם את עבר הירדן, התנה עמם על-מנת שיעברו את הירדן (במדבר לב). (27) קידושין מט: במשנה "וכן היא (= האשה מקבלת את הקידושין) שהטעתו (= שהתנתה עמו ולא נתקיים תנאה - לא נתקיימו הקידושין)". (28) במשנה-למלך ובשו"ע (רמא, סעיף ט) "נתקיימה". (29) היינו, מעת קיום התנאי ואילך (פ"ו מהלכות אישות, הלכה טו). (30) בבא-מציעא סה: וכ"כ רבינו בפ"א מהל' מכירה, הלכה יא. (31) ראה להלן בהלכה ז.

ז. כִּפּוֹר בְּאֵרְנו³², שְׂכַל תְּנָאִין שְׂיֵשׁ בְּמִתְּנוֹת אוּ בְּמִקְח וּמְמַכֵּר צָרִיךְ שְׂיִהִיָּה תְּנָאִי כְּפּוֹל, וְהֵן³³ קוֹדֵם לְלֹאוּ³⁴, וְתְּנָאִי קוֹדֵם לְמַעֲשֶׂה³⁵, וְיִהִיָּה תְּנָאִי שְׂאֲפִשֵׁר לְקַיְמוֹ³⁶. וְאִם חָסַר אֶחָד מֵאלוֹ - הַתְּנָאִי³⁷ בְּטָל, וְכֹאֵלוּ אֵין שָׁם תְּנָאִי³⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למכור. וראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי מאיר. (62) שם כ. וסה. כלומר, ומשום כך חייב הוא למכור לו, על-כל-פנים.

יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה - קנה הבעל והאדון⁶³; אלא שהאדון קונה לגוף⁶⁴, והבעל קונה אותה לפירות⁶⁵.

(63) קידושין כג: לדברי הכל, גם לרבי מאיר וגם לרבנן, גם לרב ששת וגם לרבי אלעזר. (64) כפי שיוצא מסתימת הלשון: "אין קנין לעבד בלא רבו" (ראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי אלעזר). (65) כן כתב גם בפ"ז מהלכות נדרים הלכה יז, ומקור הדברים בירושלמי, כתובות פ"ו שאמרו: "אע"ג דלרבי מאיר עביד יד העבד כיד רבו, זכתה האשה זכה בעלה, - מודה שאין עליה אלא אכילת פירות בלבד". וראה 'תוספות' שם.

יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה רשות בה, ולעבד על מנת שאין לרבו רשות בו - קנה האדון וקנה הבעל⁶⁶. אכל⁶⁷ הנותן מתנה לאשה או לעבד, והתנה עמהן הנותן בגופה של מתנה שתהיה לקף וכף⁶⁸ - לא קנה האדון ולא קנה הבעל.

(66) קידושין שם כרב ששת ולפי דברי רבי מאיר, או כרבי אלעזר ולפי דברי הכל, ונדרים פח. כרב ושמואל. (67) נדרים שם כשמואל, וראה להלן הלכה יד. (68) כלומר, חוץ מהתנאי השלילי שהתנה, שלא יזכה האדון או הבעל, אלא התנה גם תנאי חיובי, שהעבד או האשה יזכו בחפץ לשימושים מסויימים, וממילא אין הבעל יכול לקנות, שאף שלאשה ולעבד עצמם אין בו קנין, אלא לדבר זה, אין בו שום קנין לאדון או לבעל.

יד. כיצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: הרי המעות האלו נתונים לך במתנה על מנת שתלפשי בהן, או על מנת שתשתי בהם, ותעשי מה שתרצי⁶⁹ בלא רשות הבעל⁷⁰ - לא קנה הבעל. וכן אם אמר לעבד⁷¹: על מנת שתאכל בהן ותשתה בהן, על מנת שתצא⁷² בהם לחרות, או על מנת שתעשה בהם כל מה שתרצה בלא רשות אדון שלך - לא קנה האדון. וכן כל פיוצא בזה.

(69) כלומר: "או תעשי מה שתרצי וכו'". וכן כתב להלן בעבד (משנה למלך). ודלא כרב (נדרים שם) שאמר: צריך לפרט, אבל אם אמר לה: "מה שתרצי תעשי", קנה אותה בעלה - אלא כשמואל (שם) שאף באופן זה לא קנה הבעל (מגיד-משנה). (70) שצריך שני תנאים: השלילי, - "ע"מ שאין וכו', והחיובי, התנאי בגוף החפץ (מגיד-משנה). (71) דעת רבינו שדין העבד והאשה שוים בתחום זה, וראה הגהות מיימוניות אות ג. (72) קידושין שם, כרבי אלעזר לדעת חכמים. וכאן אין צריך להוסיף "בלא רשות אדון" - כיון שאמר לו: "שתצא בהם לחירות". וכן נראה מדברי רבינו בפ"ה מהלכות עבדים ה"א, וכן אמנם לא נזכר זאת בגמרא קידושין שם (לחם-משנה).

בְּמַטְלָטְלִין⁴⁹ בֵּין בְּקַרְקַע⁵⁰. וְאוֹכֵל⁵¹ פְּרוֹת פֶּל זֶמֶן הַמִּתְנָה.

(45) בבא-בבא קלו: מימרא של רבא. (46) אם קיים תנאו וחזר לבסוף (פ"ח מהלכות לולב הלכה י, ושו"ע חושן-משפט סימן רמא, סעיף ו). ואם אמר כל ימי חייו של מקבל, כדלהלן, יחזירו יורשיו. ואם אמר כל ימי חיי הנותן, יחזיר המקבל ליורשי הנותן. (47) כגון אתרוג לצאת בו (בבא-בבא שם). (48) בעובדא של האשה ורב ביבי בר אבבי (בבא-בבא שם), מדובר בנתן לכל ימי חיי המקבל. וסובר רבינו שהא-הדין בנותן לכל ימי חיי הנותן. (49) כגון אתרוג ושו"ר. שם. (50) בעובדא הנזכרת ברב ביבי בר אבבי (שם). (51) כמו בעובדא הנ"ל שהאשה נתנה האילן במתנה על-מנת להחזיר, לרב ביבי בר אבבי, והוא אכל פירותיו.

י. האומר⁵² לחברו: שור זה אני נותן לך במתנה על מנת שתחזירנה, הקדישו והחזירו - הרי זה מקדש⁵³ ומחזירו⁵⁴. אמר לו: על מנת שתחזירנה לי⁵⁵ - אינו קדוש⁵⁶; שלא התנה עליו אלא שתחזיר דבר הראוי לו. וכן כל פיוצא בזה⁵⁷.

(52) בבא-בבא שם, מימרא של רבא בשם רב נחמן, וכפירושו של רב אשי. (53) שכל זמן שהוא זוכה במתנה, היא כולה שלו ויכול לעשות בה הכל. (54) שהגוף מוחזר בעין, ובוזה נתמלא התנאי, ואף שהמצב החוקי של החפץ נשתנה בינתיים, הרי סוף-סוף התנאי היה על החזרת אותו החפץ, והוא הוחזר. (55) ומילה מיותרת זו באה להדגיש: דבר הראוי לי, שאוכל להשתמש בו, וההנמקה שם בגמרא בדברי רב אשי. (56) שמכיון שבטל תנאי, בטלה המתנה, ואין בידי המקבל להקדישה. (57) אם החזירו באופן שאינו ראוי לנותן.

יא. אסור⁵⁸ לישאאל לתן לעכו"ם מתנת חנם; אכל נותן הוא לגר תושב⁵⁹. שנאמר: לגר אשר בשעריך⁶⁰ תתננה ואכלה, או מכר לנכרי - במכירה ולא במתנה; אכל לגר תושב - בין במכירה בין בנתינה⁶¹, מפני שאמה מצוה להחיותו⁶², שנאמר: גר ותושב וחי עמך.

(58) עבודה זרה כ. כרבי יהודה ש"דברים ככתבם" ולא כרבי מאיר. (59) גוי שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לנו להושיבו בינינו, ולכן נקרא "גר תושב". ואין מקבלים אותו אלא בזמן שהיובל נהוג (פ"ד מהלכות איסורי ביאה, הלכה זח. וראה עוד בפ"י מהלכות עבודה זרה הלכה ו, בפ"כ מהלכות שבת הלכה יד, ובפ"ח מהלכות מלכים הלכה י"א). (60) בגמרא עבודה זרה שם, הביאו גם הפסוק: "לא תחנם". וגם בפ"י מהלכות ע"ז הלכה ד הביאו רבינו רק פסוק זה: "לגר אשר בשעריך וגו'". ועיין ב'ספר המצוות' (ל"ג נ) וב'מנחת חינוך' (מצוה תכו). (61) כלומר, לא הכריחתו התורה לתת לו במתנה, אלא רשות בידו לתת, אבל יכול גם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמו שהוא כקרקע. (76) ההנמקה של רב אשי בגיטין ט. ושל רב נחמן בבבא-בבא קנ: (77) גט אשה - צריך שיהיה כורת לגמרי היחסים בין הבעל והאשה, לפי שנאמר "ספר כריתות", וכמו-כן גט חירות של עבד, שנלמד בגזירה שוה "לה לה" מאשה, צריך שיכרות היחסים שבין האדון והעבד. (78) בשטר השחרור. ואף-על-פי שאמר לו: עצמך וכל נכסיי קנויים לך וכו' חוץ מטלית פלונית - אין כורת והגט בטל (להלן פ"ז מהלכות עבדים ה"א) וראה מגיד-משנה ולחם-משנה.

טו. הנותן⁷³ פל נכסיו לעבדו - קנה, ויצא בן חורין, וקנה שאר הנכסים. ואם⁷⁴ שיר כל שהוא, אפלו מטלטלין⁷⁵ - לא קנה פלוס; שאין⁷⁶ זה גט חרות גמור, שהרי שיר⁷⁷ בו בגט⁷⁸, ומתוך שלא נשתחרר לא קנה פלוס.

(73) פאה פ"ג מ"ח, והובאה בגיטין ח: ובבא-בבא קמט: (74) שם. (75) בבא-בבא קנ. מימרא של רב דימי בר יוסף בשם רבי אלעזר. ולא דוקא אם שייר קרקע, שבזה בוודאי לא יצא לחירות, שאפשר לפרשו שהכוונה לשייר העבד

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ד' שבט ~ הלכות איסורי ביאה

פרק שמיני

אסורה לשמש בכל עונת הוסת: אם וסתה ביום - אסורה לשמש כל אותו היום, ואם וסתה בלילה - אסורה לשמש כל אותו הלילה. ומתחלת⁷ יום הוסת תספור ימי נדתה וימי זיבתה לעולם⁸.

(5) למעלה פ"ד הט"ז. (6) שם, הלכות יבי"ג. (7) בדפוס רומי: וכשמתחיל. (8) שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה, וכן חוזר לעולם. כמבואר למעלה פ"ז.

ד. לפיכך צריכות הנשים להזהר בנסות, עד שתדע היום והשעה שנקבעה בה וסתה. הנה דרבה לראות ביום עשרים, ובא יום עשרים ולא ראתה, ובא יום שלשה ועשרים וראתה - הרי יום עשרים ויום שלשה ועשרים שניהן אסורין⁹. וכן אם ראתה פעם שניה ביום שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים - עדין שניהן אסורין. ראתה פעם שלישית ביום שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים - טהר יום עשרים, ונעקר הוסת ליום שלשה ועשרים. שאין האשה קובעת וסת עד שתקבענו שלש פעמים, ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלש פעמים.

(9) שם סג, ב. יום העשרים אסור שלא נעקר הווסת שלש פעמים, ויום השלושה-ועשרים - מכיון שלא ראתה ביום העשרים, חוששים שמא התחיל הווסת לעבור ליום השלושה ועשרים, וכן בפעם השניה.

ה. כל וסת¹⁰ שנקבע מחמת אנס, אפלו ראתה בו כמה פעמים - אינו וסת; שמיפני האנס ראתה. קפצה וראתה, קפצה וראתה¹¹ - קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות. כיצד? קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר עשרים יום קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר תשעה עשר קפצה ביום השבת

(1) יבאר שיש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה; וסת שנקבע מחמת אונס אם הוא וסת; אם האשה קובעת וסת בתוך ימי נדתה או בימי זיבתה; קפצה; וסתות לדילוגין; ודין אשה שלא בדקה עצמה משעת וסתה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה; ודין אשה שטעתה ולא ידעה עת וסתה וכיצד היא עושה לתקן וסתה.

א. יש אשה שיש לה וסת, ויש אשה שאין לה וסת, אלא לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם, ואין לה יום קבוע לראתה. וזו² שיש לה וסת, היא שיש לה יום קבוע, או מעשרים יום לעשרים יום, או מארבעה ועשרים יום לארבעה ועשרים יום, או פחות או יותר.

(2) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: וזו.

ב. וקדם שיבוא הדם תרגיש בעצמה: מפקקת³ ומתעטשת וחוששת פי פרסה ופולגי מעיה, ויסתמר שערות בשורה או יחם בשורה, וכיוצא במארעות אלו⁴. ויבואו לה וסתות אלו או אחד מהן בשעה הקבועה לה מיום וסתה.

(3) נדה סג, א. (4) ראשה כבד עליה ורותת, שם. "כמו שנמצא מהן מי שימצא היפוך האצטומכא לבד, ואחרת כאב הראש, ואחרת התנודדות והיפוך נפש, ואחרת דפוקת הלב" (פירוש המשניות לרבינו שם).

ג. כבר בארנו⁵, שכל אשה שאין לה וסת - אסורה לשמש עד שתבדק עצמה תחלה; ויש לה וסת -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(23) כל זמן שלא נעקר שלש פעמים.

ט. אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה²⁴ שראתה בהן; כיון שראתה יום אחד - אינה קובעת לה וסת בכל השבועה. וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה²⁵, שהן אחד עשר²⁶ יום. אבל קובעת היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן²⁷. ואם נקבע לה וסת בימי זיבתה - הרי זו חוששת לוסתה²⁸. וכל וסת שקבעה בימי זיבתה²⁹, אם נעקרה אפילו פעם אחת - נעקרה, ואינה צריכה להעקר שלש פעמים, שחזקת דמים מסלקין³⁰ הן בימים אלו.

(24) שם לט, ב. (25) שם. (26) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: האחד עשר. (27) כגון שראתה בראש חודש ניסן, ובראש חודש אייר, ובעשרים וחמשה באייר, ובסוף חודש סיון קבעה לה וסת בראש-חודש, מכיון ששתי הראיות הראשונות היו בימי נדותה שלא ראתה בהם. ואף-על-פי שראיה שלישית היתה בימי נדה שהתחילו בעשרים וחמשה באייר. (28) כמבואר בהלכה הסמוכה. (29) אפילו קבעה שלש פעמים. (30) ולפיכך אין האשה קובעת וסתה בימי זיבתה, כמבואר למעלה.

י. פיצד חוששת³¹ לוסת? אם ראתה דם בוסת³² זו אפילו יום אחד - תשב לנדתה מספק³³, ואסורה לשמש באותו היום³⁴, ואפילו לא ראתה בשאר ימי הוסתות. ואם ראתה שלשה ימים³⁵ - הרי זו זכה.

(31) הנזכר בהלכה הקודמת. (32) אחרי שראתה שלש פעמים בימי זיבתה. (33) אף-על-פי שבימי זיבה אינו נקבע הוסת, מכל-מקום חוששת לוסתה. כלומר, אנו נותנין עליה שתי החומרות, חומר נדה, שהיא טמאה שבעה אפילו בראיה אחת, וחומר זיבה שצריכה שבעה נקיים אם ראתה שלשה ימים. (34) אפילו לא ראתה, כדין עונה סמוך לוסתה. (35) אנו נותנים לה חומר זבה, מאחר שלפי הוסת הראשון עומדת היא בימי זיבה, והיא זבה.

יא. כל אשה שמרבה לבדק עצמה תמיד - הרי זו משבחת³⁶, ואף על פי שיש לה וסת קבועה; שאפשר שיבוא דם בלא שעת הוסת. וכל אחד עשר יום של ימי זיבתה - הרי היא בהן בחזקת טהרה³⁷, ואינה צריכה בדיקה³⁸; אבל אחר ימי זיבתה³⁹ - צריכה לבדק.

(36) שם יג, א. (37) שחזקת דמים מסולקים, כמבואר למעלה ה"ט. (38) שם לט, א. (39) ששוב מתחילים ימי נדה.

יב. שכחה⁴⁰ ולא בדיקה, בין פאגס בין פרוצין - הרי זו בחזקת טהרה⁴¹, עד שתבדק ותמצא טמאה.

(40) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ישבה, וכן הגירסא במשנה. (41) שם.

יג. האשה שלא בדיקה עצמה בשעת וסתה, ולאחר

ולא ראתה דם, ולאחר שפנת ראתה בלא קפיצה - הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים; שהרי נודע שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה¹², וכבר נקבע יום זה שלש פעמים. וכן כל פיוצא בזה.

(10) שם יא, א. (11) [בכל הספרים, הגירסא שתי פעמים "קפצה וראתה", ואף-על-פי-כן נראה שבטעות הושמטו המלים "קפצה ולא ראתה", או יותר נכון "קפצה וראתה" בשלישית. כלומר, לא ראתה בו ביום אלא למחרת. ראה 'מגיד משה' שגם הוא גורס רק פעמיים]. (12) שם. מפני שביום האחד בשבת האחרון, ראתה בלא קפיצה, וביום השבת שלפני-זה קפצה ולא ראתה, הוכח שהווסת נקבע לא מחמת אונס, ורק היום גרם לה לראות.

ו. ראתה יום חמשה עשר בחדש זה, ויום ששה עשר בחדש של אחריו, ויום שבועה עשר בחדש של אחריו, ויום שמונה עשר בחדש של אחריו¹³ - הרי קבעה לה וסת לדלוג¹⁴. פא חדש רביעי וראתה ביום שבועה עשר¹⁵ - עדין לא נקבע לה וסת¹⁶, וכל יום שראתה בו חוששת לו להבא¹⁷. כיון שניגע אותו היום ולא תראה - טהר אותו היום מן הוסת; שאין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש פעמים.

(13) שם סד, א. (14) כלומר, שיש לחשוש ליום תשעה-עשר מן החודש הבא. (15) אותו היום שראתה בו בפעם השלישית. (16) כי לדילוג אין עוד שילוש, וגם יום יז ראתה רק שתי פעמים. (17) ליום השבעה-עשר אולי תראה בו פעם שלישית ויקבע הווסת, אבל ימי שתי הראיות הראשונות נעקרו על-ידי האחרונות.

ז. היה דרבה להיות רואה יום חמשה עשר, ושנתה לששה עשר - שניהם אסורין¹⁸. שנתה לשבעה עשר - התר ששה עשר¹⁹ ונאסר שבועה עשר, וחמשה עשר באסור עומד²⁰. שנתה לשמונה עשר²¹ - נאסר שמונה עשר²², והתרו פלם.

(18) כמו למעלה ה"ד, ובהערה ח. (19) שהרי ראתה רק פעם אחת, ואין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש פעמים, כמבואר בהלכה הקודמת. (20) מפני שהיה קבוע, ולא נעקר רק שתי פעמים. (21) הרי קבעה לה וסת לדילוג, ונעקר הוסת מיום טו. (22) אף-על-פי שקבעה לה וסת לדילוג, ובחודש הבא תהיה אסורה ביום יט, אסורה היא גם ביום יח שמא תחזור לראות בו, עד שיעקר פעם אחת (כסף-משנה).

ח. היה דרבה לראות יום עשרים, ושנתה ליום שנים ועשרים - שניהם אסורין. הגיע יום עשרים ולא ראתה, שנים ועשרים וראתה - עדין שניהן אסורין. הגיע יום עשרים וראתה - טהר יום שנים ועשרים; שהרי חזרה לוסתה הקבועה²³, ונעקר שנים ועשרים מפני שלא נקבע שלש פעמים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם ראתה ארבעה - שמא שנים קדם הנדה, ושנים מתחלת הנדה. ויושבת חמשה תשלום ימי נדה⁶¹, ואחד עשר ימי זיבה⁶² אחר החמשה.

61) מספק שמא באו ימי נדתה אחרי ראייה אחת או שתיים והיא נדה, לכן משלימה חמשה ימים לנדתה. (62) ורווח הזמן משפסק הדם עד ימי הנדה - טז יום.

יט. וכן אם ראתה תשעה ימים - הרי זו ספק זבה; שמא שנים קדם ימי נדה, ושבעה של נדה. ומתחלת למנות אחד עשר יום מאחר התשעה שפסק הדם⁶³. וכן אם ראתה אחד עשר יום - הרי זו ספק זבה; שמא שנים קדם הנדה, ושבעה של נדה, ושנים של אחר הנדה. ונשאר לה מימי זיבתה תשעה.

63) שכבר השלימה שבעה לנדתה מתוך התשעה.

כ. ראתה שנים עשר יום - הרי זו זבה ונדאית. שאפילו היו מהן שנים לפני הנדה ושבעה של נדה - הרי שלשה לאחר הנדה. וישאר לה מימי זיבתה שמונה. וכן אם ראתה שלשה עשר יום - ישאר לה מימי זיבתה שבעה, והן ימי הספירה⁶⁴.

64) ואחר-כך מתחילים ימי נדתה.

כא. משכה בראית הדם, אפילו ראתה אלה יום - כשיפסק הדם סופרת שבעת ימים נקיים, ואחר השבעה יתחילו ימי הנדה לזו ששבעה⁶⁵.

65) שאחרי שבעה נקיים, מתחיל המנין החדש.

כב. הנה למדת, שכל הטועה - אינה מונה משפסק הדם פחות משבעה⁶⁶ ולא יותר על שבעה עשר⁶⁷, ויבואו ימי נדתה. כיצד? ראתה יום אחד ופסק הדם - מונה שבעה עשר: ששה לתשלום נדתה, ואחד עשר ימי זיבתה, ויבואו ימי נדתה. ואם ראתה שלשה עשר או יותר - מונה שבעה⁶⁸ משפסק הדם ויבואו ימי נדתה, כמו שבארנו.

66) שאפילו ראתה יום אחד או שנים, שמא נדה היא ומשלמת שבעה, כמבואר למעלה. (67) שאם ראתה יום אחד ופסק הדם, מונה שבעה-עשר יום, ששה לתשלום שבעה של נדה, ואחד-עשר ימי זיבה. נמצא רווח זמן בין נדה לנדה בטועה שבעה-עשר יום, ואם ראתה יותר ימים, אז באים ימי נדתה בפחות משבעה-עשר יום, לפי החשבון. (68) נקיים, כמבואר בה"כ.

~ יום שני ה' שבט ~

פרק השיעוי

1) יבאר הרואה כתם דם על בשרה או על בגדה ולא הרגישה בו; ודין הרואה דם בלא עת וסתה או בוסתה אם מתטמאה למפרע; ודין מעוברת ומניקה בתולה וזקנה אם

ימים בדיקה ומצאה טמא, אף על פי שהיא טמאה למפרע עד שעת וסתה, כמו שיתבאר⁴² בענין טמאה וטהרה - הרי זו אינה מטמאה את בועלה למפרע⁴³. ואינה מונה אלא משעה שראתה דם⁴⁴. ואם מצאה עצמה טהורה - הרי זו בחזקת טהורה⁴⁵.

42) פ"ג מהל' משכב ומושב ה"ה. (43) שם ו, א. כלומר, שיטמא שבעה כנדה, שהבועל את הנדה טמא שבעה - כאן הקילו, מפני שווסתות דרבנן. (44) שם. (45) שם טז, א.

יד. וכן אשה שראתה דם מחמת מכה שיש לה במקור, אף על פי שראתה בשעת וסתה - היא טהורה⁴⁶, והדם טהור⁴⁷. שהוסתות מדבריהם⁴⁸, כמו שיתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב⁴⁹.

46) דתלינן במכה. (47) שאינו דם נדה ואינו מטמא. (48) כלומר, מה שהיא צריכה בדיקה מפני שהוחזקה לראות ביום וסתה, מדרבנן הוא, אבל מן התורה אין חוששים לווסת, ולפיכך אם לא בדקה - טהורה. וכן כשיש לה מכה, תולים בה ואינה טמאה. (49) פ"ג ה"ט.

טו. הסומא - בודקת עצמה ומראה לחברתה⁵⁰. אבל החרשת⁵¹ והשוטה - צריכות פקחות לבדק אותן⁵² ולקבלע להן וסתות, ואחר כן יהיו מקרות לבעליהן.

50) נדה יג, ב. (51) שאינה מדברת ואינה שומעת, שדינה כשוטה. (52) שם.

טז. כל אשה ששבעה ולא ידעה עת וסתה, וראתה דם - חוששת לזיבות⁵³. לפיכך, אם ראתה יום אחד או שנים - יושבת תשלום שבעה, שמא דם זה בימי נדתה היא; ואם ראתה שלשה ימים - סופרת שבעת ימים נקיים, שמא בימי זיבתה היא עומדת.

53) מספק וגם לנדות.

יז. וכיצד היא עושה לתקן וסתה⁵⁴, ולידע אם היא זבה ונדאית⁵⁵ או ספק זבה⁵⁶, ולידע ימי זיבתה⁵⁷? הפל לפי ימים שתראה בהן. כיצד? ראתה יום אחד⁵⁸ או שנים - משלמת עליהן השבעה⁵⁹, ומתחיל למנות⁶⁰ האחד עשר יום מאחר השבעה.

54) שממנו יתחיל המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (55) מבואר לקמן ה"כ. (56) יבואר בהלכה הסמוכה. (57) להבא. (58) גמרא ערכין ה, א. (59) שמא דם זה בימי נדתה היא, כמבואר למעלה ה"ז. (60) באשה טועה שלא תשאר מקולקלת למניינה, דנו אותה חכמים כמי שעוקרת וסתה, וקובעת בהתחלת הוסת השני (מגיד-משנה). ומאז מתחיל המנין החדש.

יח. ראתה שלשה ימים - הרי זו ספק זבה; שמא יום אחד מהן קדם נדתה, ושנים בתחלת הנדה. וכן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחזקה אורח [דם הנדות] בזמנו בא, בשעת וסתה הקבוע ולא ראתה דם קודם. (8) ואפילו אם לא בדקה קודם, שנשים אלו הדמים מסולקים מהן ולפיכך הדמים מסתלקים ממנה ודייה שעתה. (9) אבל אחר עשרים וארבעה חודש אף על פי שהיא מניקה והולכת הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים". (10) "שאינן הטעם תלוי ביניקת הוולד אלא מתוך צער לידה אבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד חודש, הילכך לא שנא מת לא שנא חי".

ה. בתולה¹¹ - כל שלא ראתה דם מימיה, אף על פי שראתה מחמת גשואין או מחמת לדה. זקנה - כל שעברו עליה תשעים יום¹² סמוך לזקנתה. ואי זו היא זקנה? כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת. מעברת ומניקה זקנה - פתמן פראיתן, ואינו מטמא למפרע. בתולה שלא ראתה דם מימיה ועדין היא קטנה - פתמה טהור, עד שתראה דם שלש וסתות.

(11) בלשון התלמוד: "בתולת דם", כלומר, במובן זה, בראיית דם היא עדיין בתולה אף על פי שנבעלה. (12) והוא שלושה וסתות. שעונה בינונית - הווסת הרגיל באשה - שלושים יום בין ראייה לראייה.

ו. מה בין פתם הנמצא על בשרה לפתם הנמצא על בגדה? שהפתם הנמצא על בשרה - אין לו שעור¹³, והנמצא על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה פגרים הקילקילי¹⁴, שהוא¹⁵ מרובע שלש בו פדי תשע עדשות, שלש על שלש. הנה פחות משעור זה - טהור. נמצא טפין טפין - אין מצטרפות¹⁶; הנה ארבע¹⁷ - הרי זה מצטרף.

(13) "הרואה כתם על בשרה, ספק טמא ספק טהור, טמא. על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור". וסובר רבינו, שבבגדים, כשהכתם הוא פחות מכגריס, הוא ספק, אם זה דם מאכולת (כנה) ולכן ספיקו טהור, אבל בבשרה, שכל הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת, אפילו בפחות מהשיעור של כגריס הוא טמא. (14) "והוא חצי פול ואמרו שזה הפול מהמקום הנקרא קילקי". ודעת רבינו שכגריס האמור בטומאת כתם גם כן פירושו גריס הקילקי. (15) כלומר, לא שהגריס הקילקי הוא מרובע, אלא מוסיפין עליו הריבוע ולא צריך שהכתם יהיה בצורה מרובעת, אלא שכל שטח הכתם יוכל להצטרף לכגריס מרובע. וזה שכתב רבינו: ארוך מצטרף. (16) בכתם שנמצא על בגדיה, שכתם הנמצא על בשרה אין צריך שיעור. (17) כרצועה, אבל שיעורו בין הכל - כגריס הקילקי.

ז. פתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה - טהור, ואינה חוששת לו. פיצד? וישבה על פלי אבנים, פלי אדמה ופלי גלים, או על עור הדג, או על פלי חרש מגב¹⁸, או על בגד שאין בו שלש אצבעות על שלש¹⁹ אצבעות, ונמצא עליהן דם - טהורה. אפילו בדקה הקרקע וישבה עליה, ונמצא

דיין שעתן; וכל דיני כתמים; ואם [כתמים] עושין נדה או זבה; כל שיכולה לתלות כתמה בדבר טהור; ודין השאילה חלוקה; שלוש נשים שלבשו חלוק זו אחר זו ונמצא עליו כתם; שלוש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו ונמצא דם תחת האמצעות; כתם שנסתפק אם הוא צבע אדום מה יעשו להכירו.

א. אין האשה מטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה², כמו שבארנו³. ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד. ואם לא הרגיש, ובדקה ומצאה הדם לפנים בפרודור - הרי זה בחזקת שבא בהרגשה, כמו שבארנו⁴.

(2) ואפילו לא יצא לחוץ. (3) למעלה פרק ה הלכה ב "שלא נעקר מן הרחם ולא שתת הואיל ויצא מבין השיניים הרי זו טמאה". (4) למעלה שם הלכה ה "ודם הנמצא בפרודור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו מן המקור". והרי זו בחזקת שבא בהרגשה מן החדר.

ב. ומדברי סופרים: שכל הרואה פתם דם על בשרה או על בגדיה, אף על פי שלא הרגיש, אף על פי שבדקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה, וכאלו מצאה דם לפנים בבשרה. וטמאה זו בספק, שמה פתם זה מדם החדר בא.

ג. וכן מדברי סופרים: שכל הרואה דם בלא עת וסתה, וכל הרואה פתם - טמאה למפרע עד עשרים וארבע שעות. ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה⁵. ואף על פי שהיא טמאה למפרע מדבריהם - אינה מטמאה את בועלה למפרע, כמו שבארנו. ואינה מונה לנדתה או לכתמה אלא מעת שתראה הדם או שמצאה הפתם. וכל הרואה פתם - הרי זו מקלקלת (למנינה), שמה מן החדר בא ונתקלקלה וסתה⁶.

(5) "מעט לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעט לעת". פקידה משמעוהה לפיקה. לפיכך טמאה למפרע רק עד זמן בדיקה, כשבדקה תוך מעט לעת. (6) שאינה יודעת יום ראייתה ואינה יודעת אם היא בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה והרי היא טועה.

ד. הרואה דם בשעת וסתה - אינה מטמאה למפרע, אלא בשעתה בלבד⁷. וכן מעברת ומניקה, בתולה וזקנה - דין שעת⁸, ואינן מטמאות למפרע. איזו היא מעברת? משיפר עברה, והוא שלשה חדשים. מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש⁹. אפילו מת בנה או גמלתו או נתנתו למניקה¹⁰.

(7) ואינה מטמאת כ"ד שעות למפרע כאשר שאין לה וסת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28) אפילו אם אינו מגיע אלא בזמן שהיא שוחה.
29) שאנו חוששין שמא שחתה ונגעה בבית התורפה.

יא. היתה פושטת ומתכספה בו בלילה³⁰ - כל מקום שיימצא בו דם טמאה. וכן האזור שלה - כל מקום שיימצא בו הדם טמאה³¹.

30) ואפילו לא כסתה בו אלא ראשה. (31) מפני שעשוי להסתובב אילך ואילך ואולי נהתפך ונגע שם.

יב. היתה לובשת חלוק אֶחָד, וְשָׁהָה עֲלֶיהָ שְׁלֹשָׁה יָמִים או יתר בלא עת נדתה³², ובדקה ומצאה עליו שלשה פתמים, או פתם אחד גדול שיש בו שעור שלשה פתמים³³ - הרי זו ספק זבה; שמא פתם נטף ממנה בכל יום. וכן אם לבשה שלשה בגדים בדוקים³⁴, ושהו עליה שלשה ימים בימי זיבתה, ומצאה פתם בכל אחד מהן, אף על פי שזה כנגד זה³⁵ - הרי זו ספק זבה.

32) בימי זיבתה. (33) כלומר, כשלושה גריסי קילקי.
34) ואפילו אם לבשה אותם כבת אחת. (35) ואפשר לומר שהכל כתם אחד הוא והדם חדר דרך שלושת הבגדים.

יג. מצאה פתם אחד שאין בו כדי שלשה פתמים³⁶: אם בדקה עצמה כל³⁷ בין השמשות של יום ראשון ומצאה טהור, ולא בדקה חלוקה, וביום השלישי מצאה זה הפתם שאינו פשלושה פתמים - אינה חוששת לזיבות; ואם לא בדקה עצמה כל בין השמשות, הואיל ולא בדקה חלוקה ושהה עליה שלשה ימים בימי זיבתה - חוששת לזיבות, ואף על פי שאין הפתם כדי שלשה פתמים.

36) כשלושה גריסי קילקי. (37) כלומר, שכל הזמן של בין השמשות לא סילקה ידה מהבדיקה.

יד. מצאה פתם על חלוקה היום, וראתה דם אחר כך שני ימים זה אחר זה; או שראתה שני ימים, וביום השלישי ראתה פתם - הרי זו ספק זבה.

טו. הרואה פתם ואחר כך ראתה דם - תולה פתמה בראיתה כל מעת לעת³⁸, בין שבדקה עצמה בעת שמצאה הפתם ומצאה טהור בין שלא בדקה. אבל הרואה פתם אחר פתם בתוך עשרים וארבע שעות - אינה תולה פתם בכתם, אלא אם כן בדקה ביניהם; שאם הפסיקה טהרה בין הפתמים - אין מצטרפין למנזן זיבות.

38) אם ראתה דם בתוך כ"ד שעות, תולים שהכתם בא מהדם ואינה טמאה למפרע.

טז. כיצד? ראתה פתם ערב שבת בשעה ראשונה מן היום, אף על פי שלא בדקה עצמה ולא ידעה

פתם על הקרקע פשעמדה - הרי זו טהורה. שפל שאינו מקבל טמאה - לא גזרו על פתם שיימצא בו. ולא במקבל טמאה²⁰, אלא אם כן היה לבן; אבל כלי צבעונין - אין חוששין לכתם הנמצא בהן. לפיכך תקנו חכמים, שתלבש האשה בגדי צבעונין, כדי להצילה מדין הפתמים.

18) שאין כלי חרס מטמא מגבו. (19) שאינו ראוי לשום איש אפילו לעני ואינו מקבל טמאה. (20) כלומר, ואפילו בדבר שמקבל טמאה.

ח. לא בכל מקום שנמצא הדם על בשרה הטמא משום פתם, עד שיימצא כנגד בית התרפה²¹. כיצד? נמצא על עקבה - טמאה, שמא נגע בבית תרפה בעת שישבתה. וכן אם נמצא על שוקה או על פרסותיה מבפנים, והם המקומות הנדבקות זו בזו בעת שתעמד ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק - הרי זו טמאה. נמצא על ראש גודל רגלה - טמאה, שמא נטף מן החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כל מקום שאפשר שינזח עליו דם נדתה פשתהלך, ונמצא שם דם - טמאה. וכן אם נמצא הדם על ידיה, אפלו על קשריה²² אצבעות ידיה - טמאה; שהידיים עסקניות הן²³. אבל אם נמצא הדם על שוקה ועל פרסותיה מבחוץ או מן הצדדין²⁴, ואין צריך לומר אם נמצא מן הירכיים ולמעלה - הרי זו טהורה²⁵; שאין זה אלא דם שנזח עליה ממקום אחר.

21) בית הערוה. (22) גב היד. (23) ונגעו שלא בכונה בבית התורפה. (24) "מה שיטה אל הפנים או מה שיטה אל השדרה". (25) שאין דם זה בא מגופה.

ט. הפתם הנמצא על בשרה שהוא ארוך פרוצה או עגל, או שהיו טפין טפין, או שהיה ארוך הפתם על רחב רכה, או שהיה נראה כאלו הוא ממטה למעלה²⁶, הואיל והוא כנגד בית תרפה - הרי זו טמאה; ואין אומרים: אלו נטף מן הגוף - לא היה פתה. שפל דם הנמצא במקומות אלו - מתמירין בו אף על פי שהוא ספק²⁷.

26) כלומר, נראה כאילו מתחיל למטה ונמשך למעלה ואפשר לומר, שאילו בא מאותו מקום היה יורד למטה אף על פי כן החמירו חכמים. (27) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא".

י. הפתם הנמצא על החלוק שלה: מתגורה ולמטה - טמאה, מתגורה ולמעלה - טהורה. נמצא על בית יד שלה: אם מגיע²⁸ כנגד בית תרפה - טמאה²⁹, ואם לאו - טהורה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(41) שהוא כנגד בית התורפה. (42) "כגון דאזדקרא", "זקפה עצמה לאחוריה".

כב. היתה בה מפה, אף על פי שחיתה, אם יכולה להתגלע ולהוציא דם, ונמצא דם על בשרה - תולה במפה⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(43) ודווקא שיש אפשרות שנטף הדם מן המכה עצמה על מקום הכתם.

כג. נמצא הכתם על בגדיה ובשרה פאחד - תולה בכל שיש לה לתלות⁴⁴. ותולה במאכלת⁴⁵, שמא בעת שישבה נהרגה מאכלת, ודם זה דם מאכלת הוא. ועד כמה? עד פגרים. אבל אם מצאה הכתם יתר מפגרים - אינה תולה במאכלת. ואפלו היתה מאכלת רצוצה בכתם, הואיל והוא יתר מפגרים - אינה תולה במאכלת.

(44) כמו שהיה נמצא על הבגד לבד, דווקא אם נמצא על בשרה לבד, אזי ספקו טמא, מפני שאם הדם הוא ממקום אחר, היה צריך להימצא על בגדה ולא על בשרה לבד, אבל כשנמצא על בשרה ועל בגדה אנו תולים בכל מה שיש לתלות. (45) ואף על פי שלא ראינו שהרגה.

כד. וכן תולה בבנה ובבעלה. אם היו עסוקין בדם, או שהיו ידיהן מלכלכות, או שהיתה בהן מפה - תולה בהן ואומרת: הן נגעו בה והיא לא ידעה, ודם זה מתמתן הוא.

כה. אין מחזיקין דם ממקום למקום לתלות בו. פיצד? היתה לה מפה בכתפה, ונמצא כתם על שוקה - אין אומרים: שמא בגדיה נגעו במפה ונגעו במקום זה. וכן כל פיוצא בזה - אין תולין בו, בין בגופה בין בחלוקה.

כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא כסלע דם, ונמצא על כל אחת משתייהן כתם כסלע - שתייהן טמאות⁴⁶. נתעסקה⁴⁷ בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא בפגרים, ונמצא עליה כתם לשני גריסין - הרי זו תולה בפגרים בדם שנתעסקה בו, וכגריס במאכלת⁴⁸. נמצא הכתם יתר מפשני גריסין - טמאה⁴⁹.

(46) שאי אפשר לתלות בדם ציפור שהרי בציפור יש דם רק כסלע ועל שתייהן נמצא כשני סלעים, ולתלות באחת מהן בדם ציפור, מה ראית לתלות בזו? תולה בשנייה. (47) אשה אחת. (48) שבכגריס אנו תולים במאכלת. (49) שאין במה לתלות.

כז. נתעסקה באדם - אין תולה בו שחור. נתעסקה בעוף שיש בו מיני דם הרבה, ונמצא עליה מראה אחד מהן - תולה בו. היתה לובשת שלשה

אם טהורה היא אם טמאה, וראתה דם אחר פך עד שעה ראשונה מיום השבת - אינה מונה לכתם, אלא תולה הכתם בראיה. ואם ראתה באחד בשבת ובשני בשבת - תהיה זכה. ראתה דם ביום שבת בשעה שניה - הרי זו טמאה שני ימים: ערב שבת שמצאה בו הכתם, ובשבת שראתה הדם; שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת. ואם ראתה הדם באחד בשבת - חוששת לזיבות.

זו. לא ראתה דם בשבת, אבל ראתה כתם אחר בשעה ראשונה מיום השבת: אם בדיקה עצמה בערב שבת ומצאה טהור - אינה מונה אלא לכתם אחד, שהוא ביום השבת, הואיל ושניהם בתוך מעת לעת; ואם לא בדיקה, ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהן אם לא הפסיקה - הרי זו מונה לערב שבת, ואם ראתה באחד בשבת - חוששת לזיבות.

יח. ראתה הכתם השני בשעה שניה מיום שבת, בין בדיקה בין לא בדיקה - הרי זו טמאה שני ימים, שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת, ואם ראתה באחד בשבת אחר מעת לעת - חוששת לזיבות. ראתה בשעה ראשונה מיום אחד בשבת כתם שלישי: אם הפסיקה טהרה ביניהן - אין מצטרפין, ואינה חוששת לזיבות; ואם לא בדיקה - חוששת לזיבות.

יט. כל כתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו, אם יש לה דבר לתלות בו ולומר: שמא כתם זה מדבר פלוני הוא - אם נמצא על הבגד - הרי זו טהורה; שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל. ואם נמצא על בשרה - ספקו טמא³⁹, ואינה תולה בו. ואם היה לה לתלות בבשרה⁴⁰ יתר מחלוקה - אף על בשרה תולה, וספקו טהור.

(39) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא; על חלוקה ספק טמא ספק טהור, טהור". (40) כגון שהייתה בה מכה.

כ. פיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או שנתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העוסקין בהן, או שעברה בשוק של טבחים, ונמצא דם על חלוקה - טהורה, ותולה בדיכרים אלו שמהן בא הכתם.

כא. נמצא הכתם על בשרה בלבד, אם הכתם מחגור ולמטה⁴¹ - טמאה. ואם נתהפכה וקפצה⁴² - אפלו מחגור ולמעלה טמאה. שאילו היה דם זה מן השחיטה או מן השוק - היה לה שימצא גם על בגדיה; והואיל ונמצא על בשרה ולא בבגדה - טמאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּאֲחַת⁶³ וְנִמְצָא דָם תַּחַת אַחַת מֵהֶן - בְּלֶן טְמֵאוֹת. וְאִם בְּדָקָה אַחַת מֵהֶן עֲצֻמָּה מִיַּד וּמִצָּאָה עֲצֻמָּה טְמֵאָה - הֲרִי הַשְּׂפִיטִים טְהוּרוֹת⁶⁴.

(63) צפופות ודבוקות יחד. בגמרא: "משולבות". (64) ואף בחלוק אם אחת מהן בדקה ומצאה טמאה השתיים האחרות טהורות.

לג. בְּדָקוּ בְּלֶן וּמִצָּאוּ עֲצֻמָּן טְהוּרוֹת - תּוֹלָה מִי שְׂאִינָה רְאוּיָה לְרֵאוֹת דָּם בְּמִי שֶׁהִיא רְאוּיָה, וְתִהְיֶה שְׂאִינָה רְאוּיָה טְהוּרָה, וְהָרְאוּיָה טְמֵאָה. פִּיּוּצָד? הִיָּתָה אַחַת מֵעֵבְרֹת וְאַחַת אֵינָה מֵעֵבְרֹת - הַמְעַבְרֹת טְהוּרָה, וְשְׂאִינָה מֵעֵבְרֹת טְמֵאָה. מְנִיקָה וְשְׂאִינָה מְנִיקָה - הַמְנִיקָה טְהוּרָה. זְקֵנָה וְשְׂאִינָה זְקֵנָה - הַזְּקֵנָה טְהוּרָה. בְּתוֹלָה וְשְׂאִינָה בְּתוֹלָה - הַבְּתוֹלָה טְהוּרָה. הֵיוּ בְּלֶן מֵעֵבְרֹת, בְּלֶן זְקֵנוֹת, בְּלֶן מְנִיקוֹת, בְּלֶן בְּתוֹלוֹת - הֲרִי בְּלֶן טְמֵאוֹת.

לד. שְׁלֹשׁ נְשִׁים שֶׁעָלוּ דֶרֶךְ מְרָגְלוֹת הַמָּטָה וַיִּשְׁנּוּ בְּלֶן, וְנִמְצָא דָם תַּחַת הָאֲמֻצְעִית - שְׁלֹשֶׁן טְמֵאוֹת. תַּחַת הַפְּנִימִית⁶⁵ - הִיא וְשִׁבְצָדָה טְמֵאוֹת, וְהַחִיצוֹנָה⁶⁶ טְהוּרָה. תַּחַת הַחִיצוֹנָה - הִיא וְשִׁבְצָדָה טְמֵאוֹת, וְהַפְּנִימִית טְהוּרָה. וְאִם לֹא עָלוּ דֶרֶךְ מְרָגְלוֹת הַמָּטָה, שֶׁהֲרִי אֵין לָהֶם סֹדֵר, וְנִמְצָא דָם תַּחַת אַחַת מֵהֶן - בְּלֶן טְמֵאוֹת.

(65) שאצל הקיר. (66) לצד החדר.

לה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁבְּדָקוּ בְּלֶן וּמִצָּאוּ טְהוּר, וְלֹא תוּכַל אַחַת מֵהֶן לְתַלּוֹת בְּחִבְרָתָהּ, כְּמוֹ שִׁבְצָרְנוּ; אֲבָל אִם בְּדָקָה אַחַת וּמִצָּאָה עֲצֻמָּה טְהוּרָה, וְחִבְרָתָהּ לֹא בְּדָקָה - תּוֹלָה הַטְּהוּרָה בְּזוֹ שֶׁלֹּא בְּדָקָה, וְהֲרִי זֶה שֶׁלֹּא בְּדָקָה טְמֵאָה.

לו. כָּל כְּתָם שֶׁנִּמְצָא עַל הַבְּגָד שָׂאִין לוֹ בְּמָה יִתְּלָה - אֵינוֹ מְטֵמָא עַד שִׁיּוּדַע שֶׁהוּא דָם. וְאִם נִסְתַּפֵּק לָהֶם שְׂמָא הוּא דָם אוֹ צֶבַע אֲדָם - מְעִבְרִין עָלָיו שִׁבְעָה סְמָיִן אֵלּוֹ עַל הַסֹּדֵר; אִם עֵבֵר אוֹ פָּה עֵינּוֹ - הֲרִי זֶה כְּתָם דָּם וְטְמֵאָה; וְאִם עָמַד כְּמוֹת שֶׁהוּא - הֲרִי זֶה צֶבַע וְטְהוּרָה⁶⁷.

(67) גם לבעלה.

לז. וְאֵלּוֹ הֵן הַשְּׂבָעָה סְמָנִים עַל סִדְרֵן: רַק תְּפַל, וְלַעֲסַת גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל, וּמִי רְגָלִים שֶׁהַחֲמִיצוֹ, וּבְרִית, וְנִתְּר, וְקִימוֹנָיָה, וְאַשְׁלָג. וְצִרְיָה לְכַסְפּוֹס⁶⁸ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים עַל כָּל סַם וְסַם, וּמוֹלִיף וּמְכִיב אֲבָל כָּכָל כַּסְפּוֹס. הַעֲבִירֵן שֶׁלֹּא עַל הַסֹּדֵר, אוֹ שֶׁהַעֲבִירֵן פֶּאֲחָד - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם. הַקָּדִים הָאֲחֵרוֹנִים לְרֵאשׁוֹנִים - אֵלּוֹ שֶׁהַעֲבִיר בְּאֲחֵרוֹנָה, שֶׁהֵן הָרֵאשׁוֹנִים, עָלוּ לוֹ,

חֲלוּקוֹת⁵⁰: אִם יִכּוֹלָה לְתַלּוֹת - תּוֹלָה אֶף בְּתַחְתּוֹן, וְאִם אֵינָה יִכּוֹלָה לְתַלּוֹת⁵¹ - אֵינָה תּוֹלָה אֶף בְּעֵלְיוֹן. פִּיּוּצָד? עֵבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טְבָחִים, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא הַכְּתָם עַל הַתַּחְתּוֹן לְבָדוֹ - תּוֹלָה בְּדָם הַטְּבָחִים; לֹא עֵבְרָה בְּשׁוּק הַטְּבָחִים וְכִיּוּצָא בּוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא הַכְּתָם בְּעֵלְיוֹן לְבָדוֹ - הֲרִי זֶה טְמֵאָה. סִפֵּק עֵבְרָה⁵² - סִפֵּק לֹא עֵבְרָה, סִפֵּק נִתְעַסְקָה סִפֵּק לֹא נִתְעַסְקָה - אֵינָה תּוֹלָה.

(50) זה על גבי זה. (51) שהדם בא ממקום אחר. (52) סופק אם יש לתלות או לא.

כח. עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲזִירִים⁵³, אוֹ שֶׁהֵם בָּאִין לָהּ תְּמִיד - אֵין חוֹשְׁשִׁין⁵⁴ לְכַתְּמֶיהָ הַנִּמְצָאִין בְּחִלּוּקָהּ.

(53) חזירים אוכלים שקצים ומתיזים דם. (54) כי אומרים שזה בא מהחזירים.

כט. הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׂאִילָה חֲלוּקָה לְנִדָּה, בֵּין עוֹבְדַת פּוֹכְכִים וּמְזוֹלוֹת בֵּין יִשְׂרָאֵלִית, וְחֲזוּרָה וְלִבְשָׁה אוֹתוֹ קֶדֶם בְּדִיקָה⁵⁵, וּמִצָּאָה עָלָיו כְּתָם - הֲרִי זֶה תּוֹלָה בְּנִדָּה שֶׁלִּבְשָׁה אוֹתוֹ. הַשְׂאִילָה אוֹתוֹ לְזִבָּה קְטָנָה בְּיוֹם הַטְּמָא שְׁלֶהָ⁵⁶, אוֹ לְיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טְהוֹר, אוֹ לְבַתּוֹלָה שְׂדֵמִיָּה טְהוּרִין⁵⁷ - הֲרִי זֶה תּוֹלָה בָּהּ. אֲבָל אִם הַשְׂאִילָה אוֹתוֹ לְזִבָּה קְטָנָה בְּיוֹם הַשְּׂמֹרָה⁵⁸, אוֹ לְזִבָּה גְּדוֹלָה בְּשִׁבְעָה יָמִים נְקִיָּים, וְחֲזוּרָה וְלִבְשָׁה אוֹתוֹ קֶדֶם בְּדִיקָה, וְנִמְצָא עָלָיו כְּתָם - שְׂפִיטֵיהֶן מְקַלְקְלוֹת⁵⁹: הַשּׂוֹאֵלֹת וְהַמְשַׁאֲלֹת אוֹתָהּ, שְׂמָא מְזוֹ שְׂמָא מְזוֹ. הַשְׂאִילָה אוֹתוֹ לְיוֹשֶׁבֶת עַל הַכְּתָם - אֵינָה תּוֹלָה בָּהּ; שְׂאִין תּוֹלִין כְּתָם בְּכַתְּמָם.

(55) כלומר, אחרי שהשואלת החזירה את החלוק לא בדקה אותו, אבל בזמן השאלה היה בחזקת בדוק. (56) ביום ראיתה. (57) דם בתולים. (58) בשני לראיתה. (59) כלומר, שאינה תולה בשואלת לבד.

ל. בְּדָקָה חֲלוּקָה וּבְדָקָה עֲצֻמָּה וּמִצָּאָה טְהוּר, וְהַשְׂאִילָה הַחֲלוּקָה לְחִבְרָתָהּ וְלִבְשָׁתָהּ, וְנִמְצָא עָלָיו כְּתָם פְּשֵׁה־חֲזִירָתוֹ לָהּ - הַשּׂוֹאֵלֹת טְמֵאָה; וְאֵינָה תּוֹלָה בְּבַעֲלַת הַחֲלוּקָה, שֶׁהֲרִי בְּדָקָה אוֹתוֹ קֶדֶם שֶׁתְּשַׁאֲלֶהוּ לָהּ.

לא. אֲרָכָה שֶׁלִּבְשָׁה חֲלוּקָה שֶׁל קְצָרָה וְנִמְצָא בּוֹ כְּתָם: אִם מְגִיעַ כְּנָגַד בֵּית הַתְּרַפָּה⁶⁰ - טְמֵאָה⁶¹, וְאִם לֹאוֹ - טְהוּרָה⁶²; שֶׁכְּתָם זֶה שֶׁל קְצָרָה הוּא.

(60) של ארוכה. (61) כלומר, שתיהן טמאות, שמא מזו ושמא מזו. (62) הארוכה.

לב. שְׁלֹשׁ נְשִׁים שֶׁלִּבְשׁוּ חֲלוּקָה אֶחָד זֶה אַחַר זֶה וְאַחַר כֶּן נִמְצָא עָלָיו כְּתָם, וְכֵן אִם יִשְׁנוֹת בְּמָטָה אַחַת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. והמפלת פתוף ארבעים יום - אינה טמאה לדה. אפלו ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד מאחר הפשמיש⁸ - הרי זו ספק⁹ יולדת, ותשב לזכר ולנקבה ולגדה¹⁰. היתה צורת האדם דקה ביותר ואינה נפרת בעליל¹¹ - הרי זו תשב לזכר ולנקבה. וזהו הנקרא שפיר מרקם¹².

7 שם. 8 הראשון אחרי טבילתה. 9 אולי נתעברה מהבעילה הראשונה שלאחר טבילתה, ובארבעים יום כבר נגמרה צורת הולד, ויולדת היא וטמאה. 10 שם. כלומר, נותנין עליה חומר של יולדת נקבה שהיא טמאה שבועיים, וחומר של יולדת זכר. שאם ראתה בימים 44 עד 47 הרי דם זה ספק דם נידות, ספק זיבות. וכן אם ראתה בימים 62-65, אבל אם ראתה בימים 40-43 טמאה כנדה אפילו בלי חומרת זכר, כי אלה הם ימי נדה. וגם חומר של נדה, שאם ראתה תוך ארבעים היא טמאה כנדה, ואין לה ימי טוהר כילדת. ראה להלן הכ"א. 11 נגלה ומפורסם (פירוש המשנה לרבינו, ראש השנה פ"א). כלומר, לא ניכר אם זה זכר או נקבה. 12 נדה כד, ב.

ג. אי זה הוא שפיר מרקם? תחלת פרייתו של אדם - גופו¹⁴ בעדשה, שתי עיניו כשתי טפי זבוב¹⁵ מרחקות זו מזו, שני חטמיו כשתי טפי זבוב מקרבות זו לזו, פיו פתוח פחוט השערה, וחתוף ידים ורגלים אין לו. נחפאה צורתו יתר מזה, ועדין אינו נפר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו במים¹⁶ אלא בשמן, שהשמן מצחצחו. ומביא קיסם שראשו חלק ומנענע באותו מקום¹⁷ מלמעלה למטה, אם מסכסך¹⁸ - בידוע שהוא זכר. ואם ראה אותו מקום כשעורה סדוקה - הרי זו נקבה, ואינה צריכה בדיקה. וכל אלו הרקמות של נפלים - אין נותנין להן ימי טוהר עד שישעיר¹⁹ הולד.

13 שם כה, א. 14 שם. 15 ו"גויתו כעדשה", ודעת רבינו שגויתו, פירושו: גופו. וראה שם ברש"י וב'תוספות יום טוב' (נגעים פ"ו מ"ז). 15 שם. כלומר, "עיני זבוב" (רש"י). "ויש מפרשים, כשתי טיפין שמשליך הזבוב" (ר' אברהם בן הגר"א, תוספתא נדה פ"ד, ה"ד). 16 שם. "שהמים עזים וטורדין אותו". כלומר, הם ממחים את השפיר. 17 של אברי המין. 18 "שיש דבר המעכב, והיינו גיד" (רש"י). 19 שם: "עד שיהא לו שערות בראשו" (רש"י).

ד. הפילה חתיכה לבנה²⁰, אם נקרעה ונמצא בה עצם - הרי זו טמאה לדה. הפילה שפיר מלא מים²¹, מלא דם, מלא גנונים²², מלא בשר, הואיל ואינו מרקם - אינה חוששת לולד.

20 שם כא, ב. 21 שם כד, ב. 22 "מין התולעת כאילו הוא בשר חתוך, בתבנית התולעת" (פירוש המשנה לרבינו שם).

והזר ומעביר אחריהם אחרונים שהקדים, עד שיעברו השבעה על הסדר.

68 לשפשף שלוש פעמים "בין שתי ידיו כדרך כיבוס בגדים שכופל צידו עם צידו ומשפשף ומוליך ומביא".

לח. אי זהו רק תפל? שלא טעם פלום מתחלת הלילה, והיה ישן מחצי הלילה האחרון, למחר קדם שיאכל נקרא רק תפל. והוא שלא יצא רב דבורו עד שלש שעות ביום. ואם השפים ושנה פרקו קדם שלש שעות - אין זה רק תפל, שהדבור מבטל חזק הרק ומחזירו כמים. ואי זו היא לעיסת גריסין? הוא שילעס הגריסין עד שיתערב עם הפול רק הרבה מפיו. ואי זהו מי רגלים שהחמיצו? אחר שלשה ימים או יתר.

לט. פל אשה שהיא טמאה משום פתם, אם מצאה הפתם בימי נדתה - הרי זו ספק נדה, ויושבת עליו שבעה ימים, וטובלת בליל שמיני, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ואם מצאה אותו בימי זיבתה - הרי זו ספק זבה גדולה או קטנה, כמו שנתבאר בפרק זה, ויושבת יום אחד, אם היתה קטנה, או שבעת ימים נקיים, אם היתה גדולה מספק. והפל מדברי סופרים, כמו שבארנו. לפיכך, הבא עליה בזדון - מפין אותו מפת מרדות⁶⁹, ופטרין מקרבן⁷⁰.

69 שעבר על דברי סופרים. 70 אם בא עליה בשוגג.

~ יום שלישי ו' שבט ~

פרק עשירי¹

1 יבאר שאין צורה לולד פחות מארבעים יום ואם הפילה ביום ארבעים; המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת; ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה; ודין המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופניו כצורת אדם; ודין המפלת דמות נחש או בעין אחת וירד אחת; ודין הפילה זכר וסנדל עמו; או הפילה שלייה ואח"כ ולד של קיימא; ודין הפילה ואינה יודעת מה; ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר ולנקבה - כיצד.

א. כל יולדת - טמאה פגודה, ואף על פי שלא ראתה דם². ואחד היולדת חי או מת³ או אפלו נפל⁵. אם זכר - יושבת לזכר, ואם נקבה יושבת לנקבה. והוא שתגמר צורתו. ואין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום, אחד הזכר ואחד הנקבה⁶.

2 דאפשר לפתיחת הרחם בלא דם (נדה כא.). 3 'ספרא' תוריע, פרשה י "זכר, לרבות את המת". 4 בדפוס רומי, ובכתיב תימן: ואפילו. 5 'ספרא' שם: "וילדה. . . כל שתלד". ואין זה דומה למפלת חתיכה אדומה שאין עמה דם, שפסק רבינו למעלה פ"ה הי"ג שהיא טהורה, כי שם מדובר בחתיכה שאין לה צורת ולד. 6 נדה ל, א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּנָיו פְּצוּרַת פְּנֵי הָאָדָם, אָף עַל פִּי שֶׁשָּׂאָר הַגּוּף גּוּף אָדָם שְׁלֵם³⁷, וְיָדָיו וְרַגְלָיו יָדֵי וְרַגְלָיו³⁸ אָדָם, וְהָרִי הוּא זָכָר אוֹ נִקְבָּה - אֵינוֹ וְלָד, וְאֵין אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה.

(36 שם כ"א, א. 37 שם כ"ג, ב. 38) בכת"י תימן: ידי אדם ורגליו.

ט. אִי זֶה הִיא צוּרַת פְּנֵי הָאָדָם? שֶׁיְהִיָּה הַמְצָח וְהַגְּבִינִין וְהַעֵינַיִם וְהַלְּסָתוֹת וְגִבּוֹת הַזְּקָן פְּצוּרַת הָאָדָם³⁹; אָבֵל הִפָּה וְהָאֲזִנִּים וְהָאָף, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּשֶׁל בְּהֵמָה וְחִיָּה - הָרִי זֶה וְלָד.

(39 שם. אבל אם דבר אחד מהם הוא כצורת בהמה, אינה טמאה לידה, וכן אם אחד מחלקי הפנים הזוגיים שנמנו הוא בצורת בהמה.)

י. הַמְּפֹלֶת דְּמוֹת נֶחֱשׁ - אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה, מִפְּנֵי שֶׁגִּלְגַּל עֵינָיו עֲגַל כְּשֶׁל אָדָם⁴⁰. הַמְּפֹלֶת דְּמוֹת אָדָם שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּנִימִים שֶׁל בְּשׂוֹר⁴¹ - אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה. נִבְרָא בְּעֵזֶן אַחַת וְיָרַף אַחַת⁴²: אִם הָיוּ מִן הַצֶּדֶד⁴³ - הָרִי הוּא פְּחָצֵי אָדָם, וְאָמוֹ⁴⁴ טְמֵאָה לָּדָה⁴⁵; וְאִם הָיוּ בְּאֲמָצַע - אָמוֹ טְהוֹרָה, שֶׁהָרִי זֶה בְּרִיָּה אַחֶרֶת.

(40 שם כ"ד, ב. דעת רבינו, שהמפלת דמות נחש, מכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם יותר מעיניהם של בהמה חיה ועוף, חשוב ולד. מה-שאינ-כן שאר בהמה חיה ועוף שאין בהם שום אבר הדומה לשל אדם, אינו ולד עד שתהא כל הצורה כפני אדם, כמבואר למעלה בהלכה ח"ט (כסף-משנה). ראה 'השגת הראב"ד' וב'מגיד משנה'. (41 שם. 42) שם כ"ג, ב. 43) בכת"י תימן: שהרי. 44) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: אמו. 45) "ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי, אבל זה אפשר, וכבר העידו יותר מזה. וכתבו הפילוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה, הענינים הטבעיים, כולם הולכים על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה" (פירוש המשנה, נדה פ"ג).

יא. נִבְרָא וְשֵׁט שֶׁלֹּא אָטוּם⁴⁶, אוֹ שֶׁהִיָּה חֶסֶר מִטְּבוּר⁴⁷ וְלִמְטָה⁴⁸ וְהָרִי הוּא אָטוּם, אוֹ שֶׁהִיָּתָה גְּלִילָתוֹ אָטוּמָה⁴⁹, אוֹ שֶׁהָיוּ פְּנֵי טוּחוֹת⁵⁰ וְאֵין בֵּהֶן חֶסֶר פְּנִים, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי גְּבִינִים וְשְׁתֵּי שְׂדָרוֹת⁵¹, אוֹ שֶׁהִפִּילָה בְּרִית רֵאשׁ שְׁאִינוֹ חֲתוּף⁵², אוֹ יָד שְׁאִינוֹ חֲתוּף⁵³ - כֵּל נִפְּלָל מֵאֵלֹו אֵינוֹ וְלָד, וְאֵין אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה. אָבֵל אִם הִפִּילָה יָד חֲתוּכָה וְרַגְלָה חֲתוּכָה⁵⁴ - הָרִי חֲזָקָתָה מְוֹלָד שְׁלֵם, וּמְצַטְרֵפִין לְרַב אֵיבְרִיו⁵⁵.

(46 שם, כלומר, סתום. 47) שרר, השקוע בעור הבטן ככפתור. 48) שם כ"ד, א. אבל אם חפר מלמטה מטבורו, כגון נקביו או כל הארכובה, הרי זה נקרא ולד וטמאה לידה. [דעת רבינו, שיוולדת טריפה אמו טמאה לידה, אף-על-פי שטריפה אינה חיה, רק במקרה שהוולד אינו ראוי לקבלת

ה. יוֹצֵא דִפְּוֹן²³ - אֵין אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה, וְאֵין לָהּ יָמֵי טְמֵאָה וְיָמֵי טְהוֹרָה; שְׁנֵאָמַר: אִשָּׁה פִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר - עַד שֶׁתֵּלֵד מִמָּקוֹם שֶׁמִּזְרַעַת. הַמְקַשָּׁה וְיִלְדָה וְלָד דֶּרֶךְ הַדִּפְּוֹן - הָרִי דָם הַקָּשִׁי הַבָּא דֶּרֶךְ הַרְחֵם²⁴ זֵיבוֹת²⁵ אוֹ נִדָּה²⁶. וְדָם הַיוֹצֵא דֶּרֶךְ הַדִּפְּוֹן - טְמֵא²⁷. וְאִם לֹא יוֹצֵא דָם דֶּרֶךְ הַרְחֵם - הָרִי הָאִשָּׁה טְהוֹרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהָדָם שֶׁיוֹצֵא מִדְּפְנֵי טְמֵא²⁸; שֶׁאֵין הָאִשָּׁה טְמֵאָה עַד שֶׁיוֹצֵא מִדְּוָה דֶּרֶךְ עֲרוֹתָה²⁹.

(23 שם מ, א: "והוא שישוסע חלצי האשה אם תקשה עליה הלידה ויצא העובר משם" (פירוש המשנה שם). 24) שם מא, א. 25) שם: "הרי זו יולדת בזוב". כלומר, זבה היא וטמאה, כי מה שטיהרה התורה דם הקושי מטומאת זיבה - אינו אלא בלידה, אבל דרך דופן לא נקראת לידה (רש"י שם). 26) א. 27) א. 28) שם: "שמקור מקומו טמא". ואף-על-פי שראיית דם דרך דופן אינה מטמאה את האשה בטומאת נדה, אכל הדם עצמו מטמא במגע, מפני שזה נגע במקור, ומקור מקומו טמא (רש"י שם). 29) שם. "שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה (ויקרא כ, יח) מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה".

ו. נִחְתָּף הַוֹּלָד בְּמַעֲיָהּ וְיוֹצֵא אָבֵר אָבֵר, בֵּין שֶׁיוֹצֵא עַל סֵדֶר הָאֵיבְרִים, כְּגוֹן שֶׁיוֹצֵא הַרְגֵל וְאַחֲרֶיהָ הַשּׁוֹק וְאַחֲרֶיהָ הַיָּרֵךְ, בֵּין שֶׁיוֹצֵא שְׁלֵא עַל הַסֶּדֶר³⁰ - אֵינָה טְמֵאָה לָּדָה עַד שֶׁיוֹצֵא רַבּוֹ. וְאִם יוֹצֵא רֵאשׁוֹ כְּלִי³¹ כְּאֶחָד - הָרִי זֶה כְּרַבּוֹ. וְאִם לֹא נִחְתָּף וְיוֹצֵא כְּדִרְכּוֹ - מִשְׁתַּצָּא רַבּוֹ³² פְּדִחְתּוֹ³³ הָרִי זֶה כְּלִיד, אָף עַל פִּי שֶׁנִּחְתָּף אַחֵר כָּף.

(30 שם כ"ח, א. 31) שם כ"ט, א. ודעת רבינו, שאם הוולד יצא מחותך, לא אמרינן: רוב הראש ככולו, וצריכין כל הראש (מגיד-משנה). 32) שם כ"ח, א. "יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו". ורבינו מפרש: ש"רוב" השנוי במשנה, מכוון גם על פדחתו, כלומר רוב פדחתו (כסף-משנה). 33) מצחו (פירוש המשנה, שם).

ז. הַיוֹצֵא הַעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְהַחֲזִירָה - אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים³⁴. וְאֵין לָהּ יָמֵי טְהוֹרָה עַד שֶׁיוֹצֵא הַוֹּלָד כְּלִי אוֹ רַבּוֹ, כְּמוֹ שְׁאָמַרְנוּ³⁵.

(34 שם. ומדין התורה, אינה חשובה לידה אלא עד שיצא רוב הולד. 35) בהלכה הקודמת.

ח. הַמְּפֹלֶת כְּמִין בְּהֵמָה חִיָּה אוֹ עוֹף: אִם הָיוּ פְּנֵי פְּנֵי אָדָם³⁶ - הָרִי זֶה וְלָד. אִם זָכָר - תִּשָּׁב לְזָכָר; וְאִם נִקְבָּה תִּשָּׁב לְנִקְבָּה; וְאִם אֵינוֹ נָכָר בֵּין זָכָר לְנִקְבָּה - תִּשָּׁב לְזָכָר וְלִנְקָבָה. אָף עַל פִּי שֶׁשָּׂאָר הַגּוּף דּוֹמָה לְבְּהֵמָה אוֹ לְחִיָּה אוֹ לְעוֹף. וְאִם אֵין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נָפַל וְאַחַר כֶּף הַפִּילָה שְׁלֵיָא - חוֹשְׁשִׁין לְשֵׁלֵיָא וְהָרִי
הוּא פְּוֹלַד אַחַר. וְאִין אוֹמְרִין: זֶה שְׁלֵיַת הַנֶּפֶל; שְׁאִין
תּוֹלִין אֶת הַשְּׁלֵיָא אֲלָא פְּוֹלַד שֶׁל קְנִמָּא⁶⁶. לְפִיכָף,
אִם יִלְדָה וְלֹד שֶׁל קְנִמָּא וְהַפִּילָה שְׁלֵיָא, אֶפְלוּ אַחַר
שְׁלֵשָׁה וְעֶשְׂרִים יוֹם⁶⁷ - תּוֹלִין אוֹתוֹ⁶⁸ פְּוֹלַד, וְאִין
חוֹשְׁשִׁין לְוֹלַד אַחַר; שְׁהוֹלַד קָרַע הַשְּׁלֵיָא וְנִצָּא.

(64 שם כד, ב. 65 שם כו, א. 66 שם, ב. 67 שם כז, א: "מעשה ותלו את השליא כולה עד עשרים ושלושה ימים" וכוונת רבינו, עשרים ושלושה חוץ מיום יציאת השליא, שיצאה אחר עשרים ושלושה ימים ללידת הולד (ב"ח סי' קצד). ראה 'כסף משנה' וב'בית יוסף' סי' קצד. 'ובספר' תפארת למושה' כתב בשם מהרש"ק, דהאי אחר שכתב הרמב"ם צריך לקראו אַחַר, בצירה תחת האלף ופתח תחת החית, ורצה לומר, שנתעכבה השליא אחר הולד עשרים ושלושה יום, ומעתה יש לומר שאלה העשרים ושלושה ימים, עם יום יציאת השליא הם" (סדרי טהרה) סי' קצד ס"ק טו). 68 בכת"י תימן: אותה.

טו. הפילה שליאי תחלה וְאַחַר כֶּף יִלְדָה וְלֹד שֶׁל
קְנִמָּא - חוֹשְׁשִׁין לְשֵׁלֵיָא שְׁהִיא וְלֹד אַחַר, וְאִין תּוֹלִין
אוֹתָהּ פְּוֹלַד הַבָּא אַחֲרֶיהָ⁶⁹; שְׁאִין דְּרַפָּה שֶׁל שְׁלֵיָא
לְצֵאת לְפָנֵי הַנֶּלֶד. וְצֵאת מִקְצַת הַשְּׁלֵיָא בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן⁷⁰ וּמְקַצְתָּהּ בְּשָׁנֵי - מוֹנִיחַ⁷¹ לָהּ מִיּוֹם
הָרִאשׁוֹן⁷², וְאִין נוֹתְנִין לָהּ יְמֵי טְהָרָה אֲלָא מִיּוֹם
שָׁנֵי, לְהַחְמִיר⁷³.

(69 שם. 70 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ראשון. 71 בבא-קמא יא, א. מפני שאין מקצת שליא בלא ולד, ושמא רוב מיחוי הולד יצא באותו מקצת, וחוששין להחמיר לטמא טהרות שנגעה ביום ראשון. 72 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ראשון. 73 אבל לא להקל, ונותנים לה רק ל"ט ימי טוהר.

טז. הפילה דמות בהמה חיה ועוף, וְשֵׁלֵיָא קְשׁוּרָה
בו - אִין חוֹשְׁשִׁין לְוֹלַד⁷⁴. וְאִם אֵינָה קְשׁוּרָה בו -
מְטִילִין⁷⁵ עָלֶיהָ חֲמֵר שְׁתִּי⁷⁶ וְלִדוֹת. שְׁאִנִּי אוֹמְרִ:
שְׁמָא נְמוֹחַ שְׁפִיר מְרָקִם שְׁהִיָּה בְּשֵׁלֵיָא זוּ, וְשְׁמָא
נְמוֹחָה הַשְּׁלֵיָא שֶׁל שְׁפִיר זֶה שְׁהוּא דְמוֹת בְּהֵמָה
וְחִיָּה.

(74 נדה כו, ב. 75 שם כו, ב. ודף כז, א: "מטיל עליהן חומר שני ולדות". ורבינו גורס "שתי ולדות" (כן הוא ברוב הספרים, וראה בהערה הסמוכה) וכן היא גירסת רש"י (חולין עז:). והכוונה: שתי לידות. כלומר, לידה האחת של דמות בהמה חיה ועוף, שאינו ולד כמבואר למעלה (הלכה ח). ואין לה דין יולדת ואין לה ימי טוהר, ואנו חוששין גם ללידה שניה, שבתוך השליא היה ולד ואולי נקבה, לכן מטילין עליה חומר שתי הלידות, חומר של לידת נקבה וטמאה ארבעה-עשר יום, וחומר של לידת דמות בהמה שאין לה ימי טוהר כלל. ראה רש"י חולין עז, ב. 76 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שני.

חיות כלל אינה טמאה, לכן פסק כאן שאפילו חסר למעלה מן הארכובה שהוא טריפה, אמו טמאה, ומטהר רק כשהסר מטבורו. אולם בסוגיה שם משמע שלא כדבריו]. ראה 'כסף משנה' (49 שם. כלומר, שלמוח אין קשר עם חוט השדרה. ראה שם ברש"י. 50 שם. "שאיין צורה ניכרת בהן לגמרי" (רש"י). 51 שם. 52 שם כד, ב: "שאינו ניכר החיתוך כתיקונו" ('זר זהב', פירוש לתוספתא נדה פ"ד ה"ז). כלומר, צורת פנים יש בו, רק החיתוך שבאברי הראש אינו ניכר כתיקונו, וכשאיין לו צורת הפנים, מבואר למעלה (הלכה ח) שאמו אינה טמאה לידה. 53 תוספתא נדה פ"ד ה"ז: "יד אטומה . . . אינו ולד", שאנו אומרים מגוף אטום באה היד. 54 נדה יח, א: "מחוטכת כצורתה בחיתוך אצבעות" (רש"י שם). 55 כלומר, "שיצאו כבר רוב אברים עם היד הזאת שמשלמת לרוב (הנחשבת ללידה גמורה), ומתוך שהיא חתוכה, אין חוששין לגוף אטום" ('חכמת בצלאל' - פתחי נדה רובי בצלאל רנשבורג, נדה כח.). רבינו מפרש מה שאמרו שם: המפלת יד חתוכה, אמו טמאה לידה, הכוונה שיצאו לפני-כן חלקי גוף אחרים, וביחד עם יד זו יהיה רוב אברים. ראה 'מגיד משנה'.

יב. פְּעָעִים יִקְפָּה מְשָׁאָר הַדָּמִים שְׁנוֹצֵר מֵהֶם הָאָדָם
חֲתִיכָה כְּמוֹ לְשׁוֹן הַשּׁוֹר⁵⁶, וְתִהְיֶה כְּרוֹכָה עַל מְקַצַּת
הַוֹלַד. וְהִיא הַנְּקֵרָאת סַנְדַּל. וְלַעוֹלָם לֹא יַעֲשֶׂה סַנְדַּל
זֶה אֲלָא עִם וְלֹד⁵⁷. אֲבָל חֲתִיכָה שְׁנוֹצֵרָה לְבִדָּה בְּלֹא
וְלֹד - אֵינָה נְקֵרָאת סַנְדַּל. וְרַב הַעֲפָרִים לֹא יִהְיֶה
עִמָּהֶם סַנְדַּל. וּפְעָעִים יִפָּה הַמַּעֲבֵרֶת דְּבָר עַל בְּטָנָה,
וְיִפְסַד הַעֲבָר וְיַעֲשֶׂה כְּסַנְדַּל זֶה. וּפְעָעִים יִשְׁאָר בו
הַכֶּר פָּנִים, וּפְעָעִים יִיבַשׁ הַוֹלַד וְיִשְׁתַּנָּה, וְיִקְפָּאוּ
עָלָיו הַדָּמִים, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר בו הַכֶּר פָּנִים. לְפִיכָף,
הַמַּפְלֵת זָכַר וְסַנְדַּל עִמּוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאִין הַכֶּר פָּנִים
לְסַנְדַּל - הָרִי זוּ תִּשָּׁב לְזָכַר וְלִנְקָבָה, שְׁמָא סַנְדַּל זֶה
נִקְבָה הָיָה⁵⁸. וְחֲמֵרָא הַחֲמִירוּ בו לְטַמְאָה בו מִשּׁוּם
וְלֹד אֵף עַל פִּי שְׁאִין בו צוּרַת פָּנִים⁵⁹, הוֹאִיל וְהִיא
טַמְאָה לָדָה מִפְּנֵי הַוֹלַד שְׁעִמּוֹ.

(56 שם כה, ב. 57 שם. 58 שם. 59 שם.

יג. החותלת⁶⁰ העֵבָה, שְׁהִיא כְּמוֹ חֲמַת⁶¹, שְׁבִתוּכָה
נוֹצֵר הַוֹלַד, וְהִיא מְקַפֶּת אוֹתוֹ וְאֶת הַסַּנְדַּל, אִם הָיָה
עִמּוֹ סַנְדַּל, וְכַשְׁנִינֵע זְמַנּוֹ לְצֵאת קוֹרַע אוֹתָהּ וְיוֹצֵא
- הִיא הַנְּקֵרָאת שְׁלֵיָא. וְתַחֲלַת בְּרִיתָהּ דוֹמָה לְחוּט
שֶׁל עֶרְב⁶², וְחִלּוּלָה כַּחצוּצָרָת, וְעֵבָה כְּקַרְקָבִין⁶³
הַתְּרַנְגּוּלִים. וְאִין שְׁלֵיָא פְּחוּתָה מְטַפֶּח.

(60 העוטפת וכורכת את העובר, לשון המקרא (איוב לח, ט) וערפל חתלתו. 61 נאד של מים. 62 שם כ, א. פירוש: דקה כחוט הרחוב של אריג. 63 "שהרקין יוצאין ממנה". גמרא שם.

יד. הַמַּפְלֵת שְׁלֵיָא - תִּשָּׁב לְזָכַר וְלִנְקָבָה⁶⁴. לֹא
שְׁהַשְּׁלֵיָא וְלֹד, אֲלָא שְׁאִין שְׁלֵיָא בְּלֹא וְלֹד⁶⁵. הַפִּילָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

90) מפני הספק, שמא ילדה זכר. 91) וספק דם טוהר, שמא ילדה נקבה. 92) ואם ראתה שלש פעמים, הרי היא ספק זבה גדולה, ודינה נתבאר למעלה פ"ו הכ"ג. 93) כגון שראתה אחר הארבעים יום, ולאחר שבעת ימי הנדה חזרה וראתה, הרי זה ספק דם זיבה, ספק דם טוהר, אבל ספק נדות אין כאן, שהרי אם ילדה זכר היא עומדת כבר בתקופת הזיבה. 94) למעלה שם ה"ה. לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. 95) וכך היא הגירסה בכל הדפוסים, ובכתה"י שהגיעו לידנו. אבל אין שום אפשרות לקיים גירסה זו, שהרי גם אם ילדה זכר, היא ודאי נדה בראיה ראשונה שאחר הלידה, לדעת רבינו למעלה בפ"ו ה"ו ופ"ז ה"ב, ולמה כתב כאן "ספק נדה". . . שמא נקבה ילדה? ונראה שטעות-סופר לפנינו, ויש למחוק כאן את התיבה "בלבד", ולהעבירה להלכה כא (ראה הערה צב*). ודין זה הוא המשך הדין שלמעלה במקרה שראתה פעם אחת אחר מ' יום, ושוב ראתה ביום פ"א. ומשמיענו רבינו שאע"פ שראתה כבר פעם אחת, ולפי חשבון המחזור חל יום פ"א בימי זיבה, הרי זה ספק נדה, כמנומק בסוף ההלכה "שמא נקבה ילדה", כי אם זכר ילדה - אינה נדה אלא שומרת יום כנגד יום. 96) למעלה פ"ו שם. שהלידה מפסקת המנין, ואחר מלאת היא תחילת נדתה, ושמא נקבה ילדה, ולכן היא נדה מספק.

כא. פל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה ולנדה - פיצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום - פיוולדת נקבה⁹⁷. ואם ראתה דם ביום אחד ושמונים⁹⁸ - הרי זה ספק נדה⁹⁹. וכן אם ראתה ביום ארבעה ושבעים וביום אחד ושמונים - הרי זה ספק נדה¹⁰⁰. וכן אם ראתה ביום אחד וארבעים, אף על פי שראתה ביום ארבעה ושלושים - הרי זה ספק נדה¹⁰¹, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים - פיוולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל - פנדה¹⁰², והרי היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה מיום שהפילה עד שמונים יום: אם בא בימי נדתה¹⁰³ - הרי זה ספק נדה מאחר השבעה¹⁰⁴ מיום שהפילה, ואם בא בימי זיבתה¹⁰⁵ - הרי זה ספק זבה; שכל מי מלאת אין בהן וסת. וכן אם ראתה ביום אחד ושמונים - עדין היא מקלקלת, ותהיה ספק נדה, כמו שבארנו¹⁰⁶, אף על פי שלא ראתה אלא יום אחד. וכשקבע לה הוסת¹⁰⁷ אחר השמונים - יסור קלקוליה, ותחזור להיות נדה ודאית¹⁰⁸ או זבה ודאית¹⁰⁹. וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים ותהיה¹¹⁰ נדה ודאית¹¹¹, אם הפילה בתוך ימי נדתה, כמו שבארנו¹¹².

97) שמא הפילה נקבה. 98) כאן יש להוסיף את המלה "בלבד", שנעקרה בטעות ממקומה ונשתרבה להלכה כ (ראה הערה צ*). ולמה "ספק" ולא ודאי נדה? מפני

יז. פל אלו שהוששין לשליא - אין נותנין להן ימי טהר⁷⁷. וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד, או שפיר בתוך ארבעים יום שעדין לא נגמרה צורתו: אם יצא עמו דם - הרי זה נדה או זבה, ואם יצא יבש בלא דם⁷⁸ - הרי זה טהורה⁷⁹.

77) ספק הוא, שמא לא ילדה ואין לה דין יולדת. 78) שאפשר לפתיחת הרחם בלי דם, כמבואר למעלה (ה"א). 79) מכיוון שאין זו לידה אינה טמאה.

יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשב לנקבה⁸⁰. ילדה טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה⁸¹. ילדה תאומים, אחד זכר והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה. האחת נקבה והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לנקבה בלבד⁸². שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הן, שמא זכר הן שמא נקבה.

80) ואין נותנים לה חומרת זכר כמו בה"ב. 81) שם כח, א. כמבואר בסוף ההלכה "שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הם, שמא זכר הם, שמא נקבה". 82) שם. שאפילו אם הטמטום או האנדרוגינוס הוא זכר, הרי ילדה זכר ונקבה תאומים, ותשב לנקבה בלבד, כמבואר בתחילת ההלכה.

יט. האשה שהחזקה מעברת וילדה, ואין ידוע מה ילדה, כגון שעברה בנהר⁸³ והפילה שם, או שהפילה לבור, או שהפילה וגררתו חיה - הרי זה בחזקת שהפילה ולד⁸⁴, ותשב לזכר ולנקבה. אבל אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זה ספק יולדת⁸⁵, ותשב לזכר ולנקבה ולנדה⁸⁶.

83) בכת"י תימן: בנהר. 84) שם כט, א. מפני שרוב נשים המפילות, ולדות שלמים הן מפילות. 85) כי שמא רוח הפילה או דמות בהמה חיה ועוף, והמדובר ביצא ממנה דם. 86) שם, כמבואר להלן הכ"א.

כ. פל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה - פיצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום - פיוולדת נקבה. שבעה הראשונים ודאי⁸⁷, והשבעה האחרונים⁸⁸ ספק⁸⁹. ואין נותנין לה ימי טהר אלא עד ארבעים יום - פיוולדת זכר⁹⁰. ואם ראתה דם אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהר, אלא ספק דם נדה⁹¹ או ספק דם זיבות⁹², אם בא בימי הזיבה⁹³, כמו שבארנו⁹⁴. וכן אם ראתה דם יום אחד ושמונים בלבד⁹⁵ - הרי זה ספק נדה, ותשב שבעת ימי הנדה; שמא נקבה ילדה, שאין לה וסת נדות עד אחר מלאת, כמו שבארנו⁹⁶.

87) טמאה, שהרי גם יולדת זכר טמאה שבעת ימים. 88) בכת"י תימן: השניים. 89) שמא ילדה נקבה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואין זה נמצא בלשון עברי . . . . נמשך (רבינו) אחר דברי החכמים בלשון הערבי" (ר' שמואל אבן תיבון בפתחתו ל'מורה נבוכים'). וראה פ"א מהל' יסודי התורה ה"א, וב'כסף משנה' שם. (5 לחכמים. 6) במראות הדמים. (7) כלומר, בדיני נדה וזבה. (8) החכמים מעלים את הספק לבית-דין הגדול. (9) סנהדרין פו, א. (10) כלומר, שהתורה הסתמכה ונשענה על הוראותיהן, שכל ההוראות היוצאות מבית-דין הגדול נחשבות לגופי תורה. "בית-דין הגדול שבירושלים הם עיקרי תורה שבעל-פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה, שנאמר (דברים יז, יא) על פי התורה אשר יורוך, זו מצות-עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו, חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהם" (פ"א מהל' ממרים ה"א). (11) כשבית-דין הגדול היה קיים. (12) מדם נדה ודם זיבה. (13) כלומר, בדייקנות ובקביעות. (14) כל מחזור של שמונה-עשר יום.

ב. וְטַרְחַ גְּדוֹל יֵשׁ בְּמִנְיַן הַיָּמִים, וּפְעָמִים רַבּוֹת יָבוֹאוּ לְיַד סֶפֶק. וְאֶפְלוּ רֵאשֵׁי הַבַּיִת דָּם בְּיוֹם הַלְּדָה - מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם מִתְחִילִין לְמַנּוֹת לָהּ יָמֵי נְדָה וְיָמֵי זִיבָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו¹⁵. וְלִפְיָךְ לֹא תִטְמָא הַבַּיִת בְּזִיבָה אֲלֵא בַּת עֶשְׂרֵה יָמִים. וְשָׂאם רֵאשֵׁי הַבַּיִת שְׁנוֹלְדָה¹⁶ - הָרִי זֹו נְדָה שְׁבַעַת יָמִים; וְשִׁלְשַׁת יָמִים סְמוּךְ לְנְדָתָהּ - הָרִי עֶשְׂרֵה יָמִים. הַגָּה לְמַדְתָּ, שֶׁמִּתְחַלֵּת רֵאשֵׁי מִתְחַלֵּת לְמַנּוֹת יָמֵי נְדָה וְיָמֵי זִיבָה כֹּל יָמֵיהָ¹⁷, וְאֶפְלוּ רֵאשֵׁי הַבַּיִת וְהִיא קְטָנָה.

(15) למעלה פ"ד ה"ד. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שתולד. וגירסה זו היא הנכונה. (17) אחרי שבעת ימי נדה, אחד עשר ימי זיבה, כמבורק למעלה פרק ו הלכה ו.

ג. וּבִימֵי¹⁸ חֻכְמֵי הַגְּמָרָא¹⁹ נִסְתַּפֵּק הַדְּבָר הַרְבֵּה בְּרֵאשִׁית²⁰ הַדְּמִים וְנִתְקַלְקְלוּ הַחֻסְתוֹת²¹, לְפִי שְׁלֹא הָיָה כַּחַ בְּכָל הַנְּשִׁים לְמַנּוֹת יָמֵי נְדָה וְיָמֵי זִיבָה. לְפִיכָךְ הִתְחַמְרוּ חֻכְמֵי²² בְּדָבָר זֶה, וְגָזְרוּ: שִׁיְהוּ כֹּל יָמֵי הָאִשָּׁה כִּימֵי זִיבָתָהּ, וְהָיָה כֹּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה סֶפֶק דָּם זִיבוֹת.

(18) נדה כ: (19) בדפוס רומי ובכת"י תימן: התלמוד. (20) במראות הדמים. (21) הרי"ף (שבועות, פ"ב, הלכות נדה) "וכיון דאימעוט (נתמעטו) רבנן דהוה (שהיו) בקיאי . . . ולא הוו יכלי (ולא היו יכולים) לאפרושי (להבדיל) בין דם טמא לדם טהור . . . וחזו נמי (וראו גם) דלא ידעי נשי (שהנשים אינן יודעות) תיקון וסתות (חשבון הוסתות) . . . חשו רבנן למילתא (חששו רבנן לדבר) ואצריכו למיתב (והצריכו לישב) שבעה נקיים על כל דם". (22) נדה סו, א.

ד. וְעוֹד הִתְחַמְרוּ²³ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל עֲצָמֵן חֲמָרָא יִתְרָה עַל זֶה, וְנִהְגוּ כָּלָם בְּכָל מְקוֹם שִׁישׁ יִשְׂרָאֵל: שֶׁכָּל בַּת יִשְׂרָאֵל שְׂרוּאָה דָּם, אֶפְלוּ לֹא רֵאשֵׁי אֲלֵא טַפָּה בַּחֲרָדֵל בְּלִבָּד וּפְסַק הַדָּם - סוּפְרַת לָהּ שְׁבַעַה

שאפשר שלא ילדה כלל, ודם נדות ראתה לפני פ"א. ויוצא לפי חשבון המחזור שיום פ"א נופל בתקופת הזיבה (ארבע פעמים יח הם שבעים ושנים ימים, ולאחריהם שבעה ימי נדה הרי שבעים ותשעה, ואחריהם מתחילה תקופת הזיבה) והיא טמאה רק יום אחד ככל זבה קטנה]. (99) כלומר, ספק נדה ספק זבה קטנה, שהרי אם אין לה דין יולדת כלל, אלא נדה היתה, נמצא שהיא עומדת בימי זיבה לפי חשבון המחזור. (100) כלומר, אין אנו אומרים ביום ע"ד התחילו ימי נידות, ונשלמו ביום פ'. ואם כן ביום פ"א מתחילים ימי זיבה, ודינה כשומרת יום כנגד יום. (101) שמא ילדה זכר, וביום השלושים וארבעה היתה בתוך מלאת, ויום הארבעים ואחד תחילת נדתה. ואין אנו אומרים שהיא שומרת יום כנגד יום אחרי שהיתה טמאה כספק נדה שבעת ימים. (102) שמא לא ילדה כלל. (103) לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום. (104) שבתוך השבעה היא טמאה ודאי, או כיוולדת או כנדה. (105) לפי חשבון המחזור. (106) למעלה הלכה כט, שמא אין כאן לידה כלל אלא נידות. ואם כן יום פ"א הוא בימי זיבה, והרי היא שומרת יום כנגד יום וטמאה רק יום אחד. (107) שלש פעמים. (108) אם תראה בתוך שבעה ימים אחרי הוסת. (109) כשתראה אחרי שבעה ימי הנדה, עד שמונה-עשר. (110) בכת"י תימן: תהיה. (111) היא טמאה ודאית, או משום יולדת או משום נדה. (112) למעלה הלכה כ.

~ יום רביעי ז' שבט ~

פְּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר הכרת הדמים על יד בית דין הגדול; שגורו שכל דם שתראה האשה תהיה ספק זבה; ודין מה שהחמירו בנות ישראל על עצמן; ודין דם שראתה בימי טהור אחר ספירה וטבילה; ודין דם בתולים ודם חימוד; ואם היה בה מכה היה דם שותת ממנה; ודין מי שלא ראתה דם אלא יום אחד (אם צריך) [צריכה] שבעה נקיים מלבד הראשון] (נים); אם האשה עולה מטומאתה עד שתטבול; המלאכות שהנדה עושה לבעלה.

א. כֹּל שֶׁאֲמַרְנוּ² בְּנְדָה וְזִיבָה וְיוֹלְדָת - הוּא דִין תוֹרָה³. וּכְמִשְׁפָּטִים אֵלוֹ הָיוּ עוֹשִׂין כְּשֶׁהָיוּ בֵּית דִין הַגְּדוֹל מְצוּיִין, וְהָיוּ שָׂם⁴ חֻכְמֵי גְדוֹלִים שֶׁמִּפְּרִים הַדְּמִים, וְאִם נוֹלַד לָהֶם⁵ סֶפֶק בְּרֵאשִׁית⁶ אוּ בִימֵי נְדָה וְזִיבָה⁷ - יַעֲלוּ⁸ לְבֵית דִין וְיִשְׁאַלוּ. כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחָה תוֹרָה עֲלֵיהֶן¹⁰, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דְבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִין לְדִין - בֵּין דָּם נְדָה לְדָם זִיבָה. וּבְאֹתָן הַיָּמִים¹¹ הָיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל נִזְהָרוֹת מִדְּבָר זֶה¹², וּמִשְׁמָרוֹת וְסוֹתוֹתֵיהֶן¹³, וְסוּפְרוֹת תְּמִיד יָמֵי הַנְּדָה וְיָמֵי הַזִּיבָה¹⁴.

(2) בפרקים הקודמים. (3) כלומר, דין התורה המקורי, קודם שהחמירו החכמים, כמבואר להלן (הלכות ג'ו). (4) "כשירצו החכמים לומר שיש בעולם או בנמצא דבר אחד, יאמרו שיש שם . . . רומזים במלה שם אל המציאות,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (38) למעלה פ"ז ה"ז.

ז. ושמענו, שבצרפת בועלים על דם טהר פדין הגמרא³⁹ עד היום⁴⁰, אחר ספירה וטבילה מטמאת יולדת בזוב. ודבר זה תלוי במנהג.

39) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: התלמוד. (40) שלא קבלו עליהם חומרת הגאונים.

ח. וכן⁴¹ דין דם בתולים בזמן הזה: שאפילו היתה קטנה שלא הגיע זמנה לראות⁴² ולא ראתה דם מימיה - בועל בעילת מצוה ופורש. וכל זמן שתראה הדם מחמת המכה⁴³ - הרי היא טמאה. ואחר שפסק הדם - סופרת שבעת ימים נקיים.

41) נאסר בימי הגאונים. ראה 'כסף משנה' (למעלה פ"ה ה"ח). 42) שמדינא דגמרא - אפילו אם ראתה כבר בבית אביה - מותרת לבעלה עד שתחיה המכה (למעלה פ"ה ה"ח), והגאונים החמירו לפרוש אחר הבעילה. ובהגיע זמנה לראות - וראתה בבית אביה - היא טמאה מדינה דגמרא, ואם עדיין לא ראתה, מותרת היא לבעלה עד ארבעה ימים אפילו הדם שותת (שם, ה"ט). 43) של השרת הבתולים.

ט. יתר⁴⁴ על זה: כל פת שתבעוה להנשא ורצתה - שוה⁴⁵ שבעת ימים נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תהיה מתרת להבעל⁴⁶; שמא מחמודה לאיש ראתה דם טפה אחת ולא הרגיש בה. בין שהיתה האשה גדולה בין שהיתה קטנה⁴⁷ - צריכה לישב שבעה נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תטבל ותבעל.

44) עוד יותר החמירו. (45) נדה סו, א. (46) אחר טבילה, כמבואר בסוף ההלכה. (47) שם.

י. וכל הדברים האלו חמרא יתרה שנהגו בה בנות ישראל מימי חכמי הגמרא⁴⁸, ואין לסור ממנה לעולם. לפיכך⁴⁹, כל⁵⁰ אשה שרצתה פשתבעוה להנשא - לא תנשא עד שתספור ותטבל. ואם נשאת לתלמיד חכם - מתרת להנשא⁵¹ מיד, ותספור⁵² מאחר שנשאתו ותטבל; שתלמיד חכם יודע שהיא אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרבו⁵³ לה⁵⁴ עד שתטבל.

48) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (49) כלומר, מפני שחומרא זו נתקבלה בכל תפוצות ישראל. (50) מאיזו ארץ שהיא. (51) יבמות לו, ב. (52) שבעה נקיים. (53) כוונת רבינו, שיוהר אפילו מלהתייחד עמה (כסף-משנה). ראה השגת הראב"ד. (54) אליה.

יא. דין הפתמים בזמן הזה - כמו שבארנו⁵⁵, ואין בדבר חדוש⁵⁶ ולא מנהג. אלא כל פתם שאמרנו שהיא טהורה - הרי היא טהורה; וכל פתם שאמרנו טמאה: (אם⁵⁷ אין בפתם שעור פדי לחוש לזיבות)

ימים נקיים. ואפילו ראתה בעת נדתה, בין שראתה יום אחד או שנים או השבעה פלן או יתר - משיפסק הדם סופרת שבעת ימים נקיים כזכה גדולה²⁴. וטובלת בלילה²⁵ שמיני, אף על פי שהיא ספק זכה²⁶, או ביום שמיני, אם היה שם דחק, כמו שאמרנו²⁷, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה.

23) שם. "ומפני מה החמירו בנות ישראל כך, ולא הספיק להן בתקנתן של חכמים, כדי שיהיו בכל זמן מונות מנין אחד, ולא שתנהג מנהגן בין ראייה אחת לשלשה ימים, הרי שראתה שלשה (ימים) ונעשית זבה, התחילה וספרה עד ששה נקיים, וראתה בשביעי טיפה כחדל, ודאי צריכה לישב עליהן (שוב) שבעה נקיים, שהרי סתרה כל המנין. ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראייה לסתירת הספירה ויבוא הדבר לכלל טעות" (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (24) שמן התורה היא צריכה לספור שבעה נקיים. (25) שם סז, ב. (26) וזבה הרי יכולה לטבול גם ביום השביעי, כמבואר למעלה פ"ו ה"א, אלא שחכמים אסרו לטבול ביום השביעי "שמא תשמש בו ביום, ותראה מיד לאחר תשמיש, ונמצאת סותרת כל מה שלפניה, וטבילתה פסולה" (רש"י שם). (27) למעלה פ"ד ה"ח.

ה. וכן כל היולדת בזמן הזה - הרי היא פיוולדת בזוב²⁸, וצריכה שבעת ימים נקיים, כמו שבארנו²⁹. ומנהג פשוט³⁰ בשנער³¹ ובארץ הצבי³² ובספרד ובמצרים³³: שאם ראתה דם בתוך ימי מלאת³⁴, אף על פי שראתה אחר שספרה שבעת ימים נקיים וטבלה - הרי זו סופרת שבעת ימים נקיים אחר שפסק הדם. ואין נותנין לה ימי טהר פלל; אלא כל דם שתראה האשה, בין דם קשי בין דם טהר - הפל טמא, וסופרת שבעת ימים נקיים אחר שפסק הדם.

28) שאנו חוששין שמא ראתה טיפת דם בפתחת הרחם ונעשית זבה, לפי החומרא שקיבלו עליהן, והלידה אחר-כך היא יולדת בזוב (ראה רש"י נדה לח. דיבור-המתחיל קמ"ל דאפשר). (29) למעלה פ"ז ה"ה. (30) כלומר, שנתפשט. (31) בבל. (32) ארץ ישראל. (33) מרוקו וכל צפון אפריקה. (34) הארבעים יום לזכר והשמונים לנקבה - נקראים ימי מלאת, לשון המקרא "ובמלאת ימי טהרה" (ויקרא יב, ו).

ו. ודין זה³⁵ בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו³⁶ שלא יהיה שם דם טהר פלל. שזה שהחמירו על עצמן בימי חכמי הגמרא³⁷ - אינו אלא ברוצה דם שהוא טמא, שיושבת עליו שבעה נקיים; אבל דם שתראה בימי טהר אחר ספירה וטבילה - אין לחוש לו, שאין ימי טהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו³⁸.

35) כלומר, הדין שאפילו בתוך ימי מלאת היא טמאה וצריכה שבעה נקיים. (36) בכת"י תימן: שגורו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(70) כדין נדה.

טו. וכן זה שתמצא במקצת מקומות, ותמצא תשובות למקצת הגאונים, שיולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף ארבעים, ויולדת נקבה אחר שמונים, ואף על פי שלא ראתה דם אלא בתוך השבעה - אין זה מנהג, אלא טעות הוא באותן התשובות, ודרך אפיקורסות⁷¹ באותן המקומות⁷², וכן הצדוקין למדו דבר זה. ומצוה לכוּפֵן כְּדֵי לְהוֹצִיא מִלְכָן, וּלְהַחֲזִירָן לְדַבְרֵי חֻכְמִים שֶׁתִּסְפֹּר שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

(71) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: מינות. (72) שנוהגים מנהג זה.

טז. אין האשה עולה מטמאתה⁷³ ויוצא מידי ערוה עד שתטבל במי מקוה פֶּשֶׁר, ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה ובין המים. ובהלכות מקואות יתבאר המקוה הפֶּשֶׁר והפסול, ודרך הטבילה, ומשפטי החציצה. אבל אם רחצה במרחץ, אפלו נפלו עליה כל מימות שבעולם - הרי היא אחר הרחיצה פְּמוֹת שְׁהִיְתָה קֹדֶם הֶרְחִיצָה בְּכֹרֶת. שאין לה דבר שמעלה מטמאה לטהרה אלא טבילה במי מקוה או במעיין או במים שהם כְּמַעֲיָן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מִקְוֹאוֹת.

(73) כמבואר למעלה פ"ד ה"ג.

יז. כל שבעת ימים נקיים שבוזמן הזה, אף על פי שהן ספק, אם טבילה בהן - פאלו לא טבילה⁷⁴. ואם טבילה בשביעי, אף על פי שאסור לעשות כן לכתחלה שֶׁמָּא יבוא לבעל בשביעי אחר הטבילה, הואיל וטבילה בזמנה אפלו היתה זכה ודאית - הרי זו עלתה לה טבילה⁷⁵.

(74) שהרי נדה וזבה אם טבלו בתוך שבעת הימים אין טבילתן טבילה. (75) שאם היא זבה - הרי טבילה כדין, שזבה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה. ואם היא נדה, הרי יום זה אצלה, כיום השמיני או יותר, שנדה אינה צריכה לספור אלא שבעה ימים בין טמאים בין טהורים, והיא הלא ספרה שבעה ימים נקיים מלבד הטמאים, ולכן עלתה לה טבילתה.

יח. ואסור לאדם שידיבק באשתו בשבעת ימים נקיים אלו, ואף על פי שהיא בכסותה⁷⁶ והוא בכסותו, ולא יקרבה⁷⁷ ולא יגע בה אפלו באצבע קטנה⁷⁸, ולא יאכל עמה בקערה אחת⁷⁹. פללו של דבר: ינהג עמה בימי ספירה כמו שינהג בימי נדה; שְׁעֵדֵינָן הִיא בְּכֹרֶת עַד שֶׁתִּטְבַּל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁸⁰.

(76) שבת יג, ב. (77) כלומר, לא יתקרב אליה. (78) שם. (79) שם. ראה השגת הראב"ד. (80) למעלה ה"ט"ו.

- סוּפְרַת שְׁבַעַת יָמִים⁵⁸ מִיּוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ הַפֶּתֶם⁵⁹; וְאִם הָיָה שְׁעוֹר הַפֶּתֶם כְּדֵי לְחֹשֶׁשׁ לְזִיבוֹת⁶⁰ - סוּפְרַת שְׁבַעַת יָמִים⁶¹ מֵאַחֲרֵי יוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ הַפֶּתֶם. שְׁאִין הָרוּאָה דָם כְּרוּאָה כֶּתֶם⁶³.

(55) למעלה פ"ט. (56) כלומר, לא נתחדשה כל חומרא על הכתמים, לא מתקנת חכמי התלמוד ולא מגזירת הגאונים, וגם לא על-ידי קבלה שבנות ישראל קיבלו עליהן (כמבואר למעלה הלכה ג-ה). (57) המוקף בסוגריים, לא נמצא בדפוס רומי ובכת"י תימן. (58) ורק ששה מהם צריכים להיות נקיים. (59) נדה טו, א: "ראתה יום אחד, תשב ששה והוא", ודעת רבינו, שבמציאת כתם נשארה תקנה זו, ואינה צריכה הפסק טהרה, ויום מציאת הכתם נחשב בכלל השבעה ימים. ראה השגת הראב"ד. (60) כשיעור שלשה כתמים, והוא כגודל שלשה גריסין, ולבשה הבגד שלשה ימים, כמבואר למעלה פ"ט ה"ב. (61) נקיים כדין זבה. (62) ממחרת היום. (63) שברואה דם אפילו טיפה כחרדל, קיבלו עליהן בנות ישראל לשבת שבעה נקיים, אבל הרואה כתם אינה צריכה רק ששה נקיים, כתקנת רבי, שאינה צריכה הפסק טהרה, שעל הכתמים לא היתה הקבלה.

יב. וכן כל מה שאמרנו ביולדת שאמו טהורה - הרי היא טהורה בזמן הזה⁶⁴. וכן האשה שראתה לבן או דם ירק⁶⁵ או שהשליכה חתיכה אדמה⁶⁶ שאין עמה דם⁶⁷ - הרי היא טהורה אף בזמן הזה; שלא החמירו אלא ברואה דם טמא, ואין זה דם טמא⁶⁸.

(64) ואין לא חומרת קבלת נשים ולא חומרת הגאונים. (65) בין ירוק ככרתי בין ירוק כזהב (מגיד-משנה). (66) כלומר, אף-על-פי שהיא אדומה (למעלה פ"ה ה"ג). (67) שדעת רבינו, שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם. ראה בהשגת הראב"ד וב'מגיד משנה'. (68) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ואין זו רואה דם טמא.

יג. וכן אם היתה בה מכה והיה הדם שותת ממנה, או שבא הדם עם מימי רגלים - הרי זה טהורה. ולא נתחדש דבר⁶⁹, אלא ספירת שבעת ימים נקיים לכל רואה דם טמא, כמו שאמרנו, ושיהיו כל מראה דמים טמאים.

(69) שום חומרא אחרת.

יד. זה שתמצא במקצת המקומות, שהנדה יושבת שבעת ימים בנדתה אף על פי שלא ראתה דם אלא יום אחד, ואחר השבעה תשב שבעת ימים נקיים - אין זה מנהג, אלא טעות הוא ממי שהורה להם כך, ואין ראוי לפנות לדבר זה כלל. אלא אם ראתה יום אחד - סופרת אחריו שבעה (נקיים), וטובלת ליל שמיני⁷⁰, שהוא ליל שני שלאחר נדתה, ומתרת לבעלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמיה, אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים.

ב. ולא אסרה תורה אלא דרך חתנות; אבל הבא על הפותית דרך זנות - מכין אותו מכת מרדות⁸ מדברי סופרים. גזרה שמה יבא להתחתן. ואם יחדה לו בזנות⁹ - חיב עליה משום נדה¹⁰, ומשום שפחה, ומשום פותית, ומשום זונה¹¹. ואם לא יחדה לו, אלא נקראת מקרה - אינו חיב אלא משום פותית. וכל חיובין אלו מדברייהן.

8 "ולמה קורין אותן מכת מרדות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר לבית דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. 9 "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חיב משום נשגז" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא שם - לפי גירסת רבינו - "התם דמיידד לה". כלומר, שהגוייה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע. 10 "וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדחה, אתי (יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת) שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסכה לגוייה ועבר על לא תחתן". 11 אם הוא ישראל, אבל כהן לוקה מן התורה.

ג. במה דברים אמורים? פשהה הבעל ישראל; אבל פהו הבא על הפותית - לוקה מן התורה משום זונה. ואחד זונה פותית ואחד זונה ישראלית. ובבעילה¹² בלבד לוקה, שהרי אינה פת קדושיין.

12 בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול. אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מישראל.

ד. כל הבעל פותית, בין דרך חתנות בין דרך זנות, אם בעלה בפסהיא¹³, והוא שיבעל לעיני עשרה מישראל או יתר, אם פגעו בו קנאין והרגוהו - הרי אלו משפחין וזריזין. ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא. ראיה לדבר זה: מעשה פניחס בזמרי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא שיבעל לעיני עשרה מישראל או יתר".

ולכאורה קשה א: המילים "או יתר" מיותרות. ב: המשך ההלכה "ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, וראיה לדבר מעשה פנחס בזמרי", הרי גדרה של הלכה למשה מסיני הוא שאין לה רמז בכתוב, והלא כאן נכתב הדבר בפרשה שלמה. ג: לשם מה צריך הלכה למשה מסיני, והלא מעשה פנחס הוא מעשה רב.

והביאור בזה: ההלכה למשה מסיני היא על הבעל בפני עשרה מישראל, ועל זה אין מעשה רב, כי בפנחס היו

יט. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה - נדה עושה לבעלה, חוץ מהרחצת פניו ודין ורגליו⁸¹, ומזיגת הכוס⁸², והצעת המטה בפניו. גזרה שמה יבוא לדבר עברה. ומפני זה לא תאכל עמו בקערה אחת, ולא יגע בכשרה, מפני הרגל עברה. וכן בשבעת ימים נקיים לא תעשה לו שלש מלאכות אלו. ומתרי⁸³ לאשה להתקשט בימי נדתה, כדי שלא תתגנה על בעלה.

81 אפילו אינה נוגעת בו, שהוא רוחץ והיא מצקת מים (מגיד-משנה, פכ"א מהל' אישות ה"ח). 82 של יין, אבל של מים מותר (מגיד-משנה). 83 שבת סד, ב.

~ יום חמישי ח' שבט ~

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1 יבאר הבא על הגוייה דרך אישות או זנות; הבא על הגוייה שקנאין פוגעים בו - כיצד; הבעל שהרג את הקנאי; וגדול עוון בועל גוייה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשתיגירו.

א. ישראל שבעל עובדת פוכבים ומזלות² משאר האמות³ דרך אישות, או ישראלית שנבעלה לעובד פוכבים ומזלות דרך אישות - הרי אלו לוקין⁴ מן התורה; שצאמר: לא תחתן עם⁵, בתוך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנה. אחד שבעה עממין ואחד כל אמות באסור זה⁶. וכן מפרש על ידי עזרא⁷: ואשר לא נתן בנתינו לעמי הארץ, ואת בנתיהם לא נקח לבנינו.

2 בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים מישראל ופרק זה עוסק באומות האחרות. 3 כן הוא מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל - ואף אם הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטניס אני". [דעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני גיור. ורבים חלקו עליו וסוברים, שרק שבע האומות שישבו בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון כשנתגיירו, אבל לפני גיור לא שייך כלל חיתון, כי אין קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגיירו הם כישראל לכל דבר]. 4 אם התרו בהם. 5 רבינו מפרש פסוק זה בגיותן ולא בגירותן ובדרך אישות, ולכן מביא רבינו גם את סוף הפסוק: "בתוך לא תיתן לבנו ובתו לא תקח לבנה". שזה כביאור ל"לא תחתן עם". 6 עבודה זרה לו: "כי יסיר לרבות כל המסירין". 7 למרות שהפסוק הוא בספר נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ז' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נפטר מעונש אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי קבלה. (25) "חריף להבין ולהורות בין החכמים".

ז. עוֹן זֶה, אֵף עַל פִּי שְׁאִין בּוֹ מִיתַת בֵּית דִּין, אֵל יְהִי קֵל בְּעֵינֶיךָ; אֵלָּא יֵשׁ בּוֹ הַפְּסֵד²⁶ שְׁאִין בְּכָל הָעֲרִיּוֹת כְּמוֹתָו. שֶׁהֵבֵן מִן הָעֲרִיָּה - בְּנֹו הוּא לְכָל דָּבָר, וּבְכָלֵל יִשְׂרָאֵל נִחְשָׁב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְמַזְרֵ; וְהֵבֵן מִן הַפּוֹתִית - אִינוֹ בְּנֹו, שְׁנֵאמַר: כִּי יִסִּיר אֶת בְּנֵךְ מֵאַחֲרַי - מִסִּיר אוֹתוֹ מִלְּהִיּוֹת אַחֲרַי יֵי.

(26) לעם ישראל כולו.

ח. וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם לְהִדְבֵּק בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, שֶׁהִבְדִּילָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֵם, וְלָשׁוּב מֵאַחֲרַי יֵי וְלִמְעַל בּוֹ.

ט. עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת הֵבֵא עַל פֶּת יִשְׂרָאֵל: אִם אִשֶׁת אִישׁ הִיא - נִהְרַג עֲלֶיהָ; וְאִם פְּנוּיָה הִיא - אִינוֹ נִהְרַג.

י. אֲבָל יִשְׂרָאֵל הֵבֵא עַל הַפּוֹתִית, בֵּין קְטָנָה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אַחַד²⁷ בֵּין גְּדוּלָּה, בֵּין פְּנוּיָה בֵּין אִשֶׁת אִישׁ, וְאֶפְלוּ הִיָּה קָטָן בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אַחַד²⁸, בֵּין שָׁבָא עַל הַפּוֹתִית בְּדוֹן²⁹ - הִרִי זֹו נִהְרַג³⁰, מִפְּנֵי שָׁבָא לְיִשְׂרָאֵל תְּהִלָּה עַל יְדֵיהָ, כְּבִהְמָה. וְדָבָר זֶה מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: הֵן הִנֵּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלָעָם, וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הִרְגוּ.

(27) שהיא ראוייה לביאה. (28) שביאתו ביאה. (29) דבשווג אין תקלה. "והשוכב עם הבהמה בשגגה... אין הבהמה נסקלת." (30) והוא - הבעול - נהרג על ידי קנאים שפוגעין בו, בשעת מעשה. או שעונשו כרת.

יא. הָעֹבְדִים שֶׁהִטְבִּילוּ אוֹתָם לְשֵׁם עֲבֻדוֹת, וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם מִצּוֹת שֶׁהָעֹבְדִים חִיבִים בָּהֶם³¹ - יִצְאוּ מִכָּלֵל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, וְלְכָלֵל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּאוּ. לְפִיכֵךְ הַשְּׁפָחָה³² אֲסוּרָה³³ לְבֶן חוֹרִין, אַחַד שֶׁפָּחְתוּ וְאַחַד שֶׁפָּחְתָּ חֲבֵרוֹ³⁴. וְהֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהִרִי מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁהָאֲדוֹן נוֹתֵן שְׁפָחָה פְּנֻעִית לְעַבְדוֹ הָעֹבְדֵי וְהִיא מִתְרַת לוֹ³⁵, שְׁנֵאמַר: אִם אֲדוֹנִי יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה.

(31) היינו המצוות שהאשה חייבת. (32) כנענית. (33) מדרבנן. (34) "לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין". (35) שאם הייתה אסורה לעבד עברי מן התורה, איך נותן לו האדון שפחה כנענית לאשה.

יב. וְלֹא גָזְרוּ חֻקִּים בְּדָבָר זֶה³⁶. וְלֹא חִיבָה תּוֹרָה מְלָקוֹת בְּשִׁפְחָה, אֵלָּא אִם בֶּן הִיָּתָה נִהְרַפֶּת לְאִישׁ³⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

יותר מעשרה, ולכן כתב "עשרה או יתר" כי על עשרה צריך הלל"מ, ועל יתר מעשרה יש מעשה רב. ועוד, שמה שמזכיר "ראיה לדבר מעשה פנחס בזמרי" הוא גם ביאור להלכה שאח"כ "ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה כזומרי".

לקוטי שיחות חלק י"ג עמוד 245
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

(13) "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל".

ה. וְאִין הַקְּנָאֵי רְשָׁאֵי לְפָגַע בְּהֵן אֵלָּא בְּשַׁעַת מַעֲשָׂה, כְּזֹמְרֵי; שְׁנֵאמַר: וְאֵת הָאִשָּׁה אֵל קִבְּתָהּ. אֲבָל אִם פְּרִשָׁה¹⁴ - אִין הוֹרְגִין אוֹתוֹ¹⁵; וְאִם הִרְגוּ - נִהְרַג עֲלֵיו¹⁶. וְאִם בָּא הַקְּנָאֵי לְטַל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין לְהִרְגוּ - אִין מוֹרִין לוֹ¹⁷, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּשַׁעַת מַעֲשָׂה. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא אִם בָּא הַקְּנָאֵי לְהִרְגוּ אֵת הַבוֹעֵל, וְנִשְׁמַט¹⁸ הַבוֹעֵל וְהִרְגוּ הַקְּנָאֵי כְּדֵי לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִיָּדוֹ - אִין הַבוֹעֵל נִהְרַג עֲלֵיו¹⁹. וְהֵבֵא עַל פֶּת גַּר תּוֹשָׁב²⁰ - אִין הַקְּנָאֵין פּוֹגְעִים בּוֹ; אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֻדוֹת²¹.

(14) מן האשה. (15) "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת מעשה". (16) אם התרו בו, כרוצח. (17) "שלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו, אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (וזה שבא) ומימלך (ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג) הוה להו שלוחן" (נמצא שהוא שליח שלהם). (18) אף על פי שלא פירש. (19) "נהפך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג עליו". דפינחס רודף הוזה, שהרי אין מצוה להרגו [=לזמרין] אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו [=לפינחס]. וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס". (20) "איזהו גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל". וכת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד עבודה זרה. (21) שכל הבא ביאה אסורה בית דין מכין אותו מכת מרדות.

ו. לֹא פָּגַעוּ בּוֹ קְנָאִים²², וְלֹא הִלְקוּהוּ בֵּית דִּין²³ - הִרִי עֲנָשׁוּ מִפְּרֵשׁ בְּדְבָרֵי קְבֻלָּה²⁴ שֶׁהוּא בְּכַרְת. שְׁנֵאמַר: כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ יֵי אִשָּׁר אֶהֱב וּבְעַל בֵּת אֵל נָכָר, יִכְרַת יֵי לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עֵר וְעוֹנָה. אִם יִשְׂרָאֵל הוּא - לֹא הִיָּתָה לוֹ עֲרִיָּה²⁵ בְּחֻקִּים וְלֹא עוֹנָה בְּמִלְמִידִים; וְאִם פֶּהֵן הוּא - לֹא הִיָּתָה לוֹ מְגִישׁ מִנְחָה לֵי צְבָאוֹת. הִנֵּה לְמִדָּת, שֶׁהַבוֹעֵל פּוֹתִית - כְּאֵלוֹ נִתְחַתֵּן לְעִבּוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת; שְׁנֵאמַר: וּבְעַל בֵּת אֵל נָכָר. וְנִקְרָא מִחֻלָּל קֹדֶשׁ ה'.

(22) בשעת מעשה. (23) מכת מרדות. אבל אם הלקוהו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והוא⁴⁸ שישא הגר או המשחרר פת ישראל, וישא הישראלי גיורת ומשחררת. חוץ מארבעה עממין בלבד, והם: עמון ומואב ומצרים ואדם; שהאמות האלו, פשינתגיר אחד מהן - הרי הוא פישראל לכל דבר, אלא⁴⁹ לענין ביאה בקהל.

(47) עבד לא צריך לקבל המצוות כששתחרר, "שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות". (48) היינו. (49) חוץ.

יח. וכיצד הינן? עמון ומואב - אסורין אסור עולם. זכרים ולא נקבות. שגאמר: לא יבא עמוני ומואבי בקהל יי וגומר. הלכה למשה מסיני, שהעמוני הזכר והמואבי הזכר⁵⁰ הוא שאסור לעולם לשא פת ישראל, אפלו בן בנו, עד סוף העולם; אבל עמונית ומואבית מתרת מיד פשאר האמות.

(50) "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית".

יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות: דור ראשון ודור שני - אסורין לבא פישראל, ודור שלישי - מתר; שגאמר: בנים אשר יולדו להם וגומר.

כ. מצרית מעברת שנתגירה - בנה שני מצרי שני שגשא מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שגשא מצרית שניה - הולד שני. שגאמר: בנים אשר יולדו להם - הפתוב תלאן בלדה⁵¹.

(51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב תלאן בלידה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל שאינו שלישי לשניהם אסור לבוא בקהל.

כא. גר עמוני שגשא מצרית - הולד עמוני⁵². גר מצרי שגשא עמונית - הולד מצרי⁵³. זה הפלל: באמות - הלף אחר הזכר⁵⁴; נתגירו - הלף אחר הפחות.

(52) ואם הוולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור עולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. (53) ואסור עד דור שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (54) אם גוי עמוני בא על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשתיגייר אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית והוליד בן, אינו עמוני, וכשתיגייר מותר לבוא בקהל.

כב. מי שנתגיר משבעה עממין - אינן אסורין מן התורה לבוא בקהל. והדבר ידוע, שלא נתגירו מהן אלא הגבעונים, ויהושע גזר עליהם שיהיו אסורים לבא בקהל, אחד זכרים ואחד נקבות. ולא אסר

(36) בעבד עברי. (37) חצייה שפחה וחצייה בת חורין המקודשת לעבד עברי.

יג. אל יהי עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה, שגם זה גורם לבן לסור מאחרי יי. שהבן מן השפחה הוא עבד ואינו מישראל, ונמצא גורם לזרע הקדש להתחלל ולהיותם עבדים. הרי אנקלוס³⁸ המתרגם פלל בעילת עבד ושפחה בכלל לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה.

(38) אמנם רבינו אינו מסכים לדעתו של אונקלוס - שהלא "לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה" כולל בעילת עבד ושפחה - ולדעתו, זו רק גזירת חכמים, אולם רבינו מסתמך על אונקלוס - בזה - שבמאר המלים: "קדש" ו"קדשה" עבד ושפחה, כהוכחה שישראל המוליד עבד או שפחה "גורם לזרע הקודש להתחלל".

יד. הבא על שפחה ואפלו בפרהסיא ובשעת עברה - אין הקנאין פוגעין בו³⁹. וכן אם לקח שפחה דרך חתנות - אינו לוקה מן התורה. שמעת שטבלה וקבלה מצות יצתה מפלל העובדי פוככים ומזלות.

(39) שלא נאמרה ההלכה אלא בבוועל ארמית (גוייה) וזו יצאה מכלל הגויים.

טו. נתערב ולד ישראלית בולד שפחה - הרי שניהן ספק, וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין⁴⁰ בעל השפחה ומשחרר את שניהם. ואם הייה הבן שהוא בן האדון⁴¹ של עבד - פשיגדלו⁴² ישחררו זה את זה, ויהיו מתרין לבא בקהל.

(40) מפני ביטול מצות פריה ורביה, שאינם יכולים לישא לא שפחה ולא בת חורין, כמו בחצי עבד וחצי בן חורין. (41) כלומר, שבעל השפחה מת והניח בן, ונתערב עם בן השפחה, ונמצא שאחד משני הוולדות הוא האדון של השני. (42) אבל בהיותם קטנים אינם יכולים לשחרר, שקטן אינו יכול לשחרר.

טז. היו התערבות בנות - הרי שתיהן ספק שפחות⁴³, והבא על כל אחת מהן - הולד ספק עבד. וכן אם נתערב ולד עובדת פוככים ומזלות בולד ישראלית⁴⁴ - מטבילים את שניהן⁴⁵ לשם גרות, וכל אחת מהן ספק גיורת⁴⁶.

(43) ואין כופין את האדון שישחרר את שתיהן, שהאשה אינה מצווה על פריה ורביה, ודינן כדין חצייה שפחה וחצייה בת חורין שאין כופין את האדון לשחררה. (44) והן בנות. (45) שני הוולדות. (46) ואסורה לכהן.

יז. פל העובדי פוככים פלם פשיתגירו ויקבלו עליהן פל המצות שבתורה, והעבדים פשישתחררו⁴⁷ - הרי הן פישראל לכל דבר; שגאמר: הקהל קחה אחת יהיה לכם. ומתרין להפגס בקהל יי מיד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

4) רבינו מבאר, שכל השלושה דברים סידרו בני ישראל לפני מתן-תורה. כלומר, לפני שנכנסו לברית. (5) ואיך אכלו במצרים את הפסח? ומוכח, שעוד בהיותם במצרים נימולו. (6) כלומר, על-ידי משה רבינו ובפקודתו. (7) 'שמות רבה' פרשה יט, ה: "לא ביקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם ביטלו את המילה במצרים חוץ משבטו של לוי, שנאמר (דברים לג, ט) "וללוי אמר תומיך ואוריך", למה? "כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו" - במצרים. והיה הקדוש-ברוך-הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם." (8) ובני שבט לוי היו המוהלים, שאין לומר שמשח רבינו לברו מל אותם, כי איך אפשר שמהל יחידי ימול כמליון איש בזמן קצר, וכל ישראל שביטלו את המילה - פסולים היו לימול, "שמומר לערות, דינו כגוי" (י"ד סי' רסד, ס"א, ברמ"א).

ג. וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר: וקדשתיכם היום וקמחר וכבסו שמלתכם⁹. וקרפן, שנאמר: וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת. על ידי כל ישראל¹⁰ הקריבוים.

9) יבמות מו, ב: "ומה במקום שאין טעון (שאינו צריך) כיבוס ("בעל קרי... דכתיב ורחץ במים, ולא כתב יכבס בגדיו". רש"י) טעון טבילה, מקום שטעון כיבוס (בקיבול תורה, דכתיב וכבסו שמלותם. רש"י), אינו דין שטעון טבילה. (10) שלוחי כל ישראל.

ד. וכן לדורות, כשיצאה העובד פוכבים ומזלות להכנס לברית ולהסתופף תחת פנפי השכינה ויקבל עָלָיו על תורה¹¹ - צריך¹² מילה וטבילה והרצאת קרפן. ואם נקבה¹³ היא¹⁴ - טבילה וקרפן. שנאמר: ככם פגור. מה אתם - במילה וטבילה והרצאת קרפן, אף הגר לדורות - במילה¹⁵ וטבילה והרצאת קרפן.

11) כמבואר להלן הי"ד. (12) כריתות ט, א. (13) יבמות מו, ב. (14) בכת"י תימן: צריכה. (15) מילה קודמת לטבילה.

ה. ומהו קרפן הגר? עולת בהמה¹⁶, או שתי תורים או שני בני יונה¹⁷, ושניהם עולה¹⁸. ובזמן הזה שאין שם קרפן - צריך מילה וטבילה, וכשיבנה¹⁹ בית המקדש יביא קרפן²⁰.

16) כריתות ח, ב. (17) שם. (18) שם. (19) שם ט, א. (20) בכת"י תימן: קרבנו.

ו. גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל - אינו גר, עד שימול ויטבל²¹. וצריך לטבל בפני שלשה²². והואיל והדבר צריך בית דין²³ - אין מטבילין אותו בשפת ולא ביום טוב²⁴ ולא בלילה²⁵. ואם הטבילה²⁶ - הרי זה גר²⁷.

21) יבמות מו, א. (22) שם מו, ב: "גר צריך שלשה,

אותם אלא בזמן שיש מקדש; שנאמר: וחתבי עצים ושאבי מים לבית אלהי - תלה הרחקתם במקדש.

כג. והם הנקראים נתינים, לפי שנתנם לעבודת המקדש. בא דוד וגזר עליהם שלא יכנסו בקהל לעולם, ואפלו בזמן שאין מקדש. וכן מפרש בעזרא: וכן הנתינים שנתן דוד והשירים לעבודת הלויים. הא למדת, שלא תלה אותם במקדש.

כד. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראה עזות ואכזריות שהיתה בהם בעת שבקשו שבעת בני שאול בחירי ה' לתלותם, והרגום ולא רחמו עליהם⁵⁵.

55) והני (ואלו) גבעונים כיוון דלא מרחמי אינן ראיין לידבק בהן, מיד גזר עליהן דוד".

כה. כשעלה סנחריב מלך אשור, בלבל כל האמות וערכם זה בזה, והגלה אותם ממקומם. ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה - אנשים אחרים הם⁵⁶, וכן האדומים שבשדה אדום. והואיל ונתעברו ארבע אמות האסורים בכל אמות העולם שהן מתרים - התר הכל; שכל הפורש מהן להתגורר - חזקתו שפרש מן הרב. לפיכך, כשיתגור הגר בזמן הזה בכל מקום, בין אדומי בין מצרי, בין עמוני בין מואבי, בין כושי בין שאר האמות, אחד הזכרים ואחד הנקבות - מתרין לבא בקהל מיד.

56) "אמר לו ר' עקיבא בנימין טעית, הלכה, משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות, לא עמונים ולא מואבין במקומן ולא מצרי ואדומי במקומן".

~ יום שישי ט' שבט ~

פרק שלשה עשר

1) יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והרצאת דמים; גר קטן על דעת מי מטבילין אותו; ומעוברת שנתגיירה וטבילה; ודין מי שבא ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני; אם מלין ומטבילין העבדים הנלקחים מן הגויים; ואם צריך שיטבול העבד בבית דין; וכשישתחרר אם צריך טבילה; וששלמה המלך ושמשון גיירו הנשים שנשאו.

א. בשלשה דברים² נכנסו ישראל לברית³: במילה וטבילה וקרפן.

2) כריתות ט, א. (3) "בברית המקום וליכדל משאר אומות" ('תוספות' שם).

ב. מילה⁴ היתה במצרים, שנאמר: וכל ערל לא יאכל בו⁵. מל אותם משה⁶ רבנו. שכלם בטלו ברית מילה במצרים, חוץ משבט לוי⁸. ועל זה נאמר: ובריתך ינצרו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְשַׁיֵּאִין אוֹתָם עַד שְׂיבְיאוּ עֵדִים אוֹ עַד שְׂיטְבָלוּ לְפָנֵינוּ; הוֹאִיל וְהַחֲזָקוֹ עוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת.

שם מה, ב: "מי לא טבלה לנידוטה", "מי לא טבל לקריו". רבינו פירט שני דברים: טבילה לנדוטה ותרומת חלה מעיסתה, כי יתר המצוות שהיא מקיימת אינן מוכיחות שהיא ישראלית, שאולי היא שומרת אותן כגויה וכאינה מצווה ועושה. אבל בטבילת נדוטה, שאם היא נשאת בגיותה, הלא הטבילה אינה מועילה כלום בגויים, כי מן התורה "הגוים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנידות ולא בלידות" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י) "ואין חייבים עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת" (למעלה פ"ד ה"ד), ומדברנן הן טמאות אפילו אם לא ראו "וחכמים גזרו על כל הגוים הזכרים והנקבות שיהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו" (שם), והטבילה לגוים אינה כלום; וכשהיא זהירה בטבילה, הרי זו הוכחה שנתגיירה, ואותו הדבר בהפרשת תרומת חלה מעיסתה, שעיסת גוי פטורה מחלה "גוי שהפריש חלה . . . אינה חלה" (פ"ו מהל' ביכורים ה"י). והוא-הדין בגר, "שכבת זרעו של גוי טהורה" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י). וטבילתו הוכחה גמורה שנתגייר (לפי 'חמדת שלמה' יו"ד סי' כט).

י. אָבֵל מִי שָׂבָא וְאָמַר³⁸ שֶׁהִיא עוֹבֵד פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת וְנִתְגַּיֵּר בְּבֵית דִּין - נֶאֱמַר; שֶׁהִפָּה שְׂאֶסְרִי³⁹ הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר⁴⁰. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּם? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁴¹ וּבְאֶרֶץ הַיָּמִים⁴², שֶׁחֲזָקַת הַפֶּלֶשׁ בְּחֻזְקַת יִשְׂרָאֵל⁴³; אָבֵל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ - צָרִיךְ לְהִבְיֵא רְאִיָּה וְאַחַר כֵּן יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית. וְאִנִּי אוֹמֵר: שְׂזוּ⁴⁴ מַעֲלָה בְּיוֹחֲסִין⁴⁵.

38 כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי. 39 שאמר: גוי הייתי. 40 שאמר: נתגיירתי. 41 "חביבה ארץ ישראל שמכשרת גרים, האומר בארץ ישראל גר אני - מקבלין אותו מיד, ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא-אם-כן עדי עמו" (מסכת גרים, פ"ד). 42 שיד ישראל תקיפה, ש"אסור לנו להניח גוי עובד-זרה בינינו" (פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). דכל שבא סתם הוא בחזקת ישראל ('מרכבת המשנה'). 43 וכן דעת בעל 'הלכות גדולות' ('מגדל עוז'). 44 בדפוס רומי: מעלה עשו ביוחסין. 45 שמן הדין גם בחוצה לארץ נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

יא. כְּשֶׁם⁴⁶ שְׂמָלִין וּמְטַבְּלִין אֶת הַגֵּרִים, כֶּף מְלִין וּמְטַבְּלִין אֶת הָעֹבְדִים הַנְּלָקְחִים מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת לְשֵׁם עֲבֹדוֹת. הַלּוֹקֵחַ⁴⁷ עֶבֶד מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, וְקָדַם⁴⁸ הָעֶבֶד וְטָבַל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין - קָנָה עֲצָמוֹ⁴⁹; וְהוּא⁵⁰ שְׂלֵאמַר פַּעַת טַבְּלָה: הֲרִינִי טוֹבֵל בְּפָנֶיכֶם לְשֵׁם גֵּרוֹת. וְאִם טָבַל בְּפָנֵי רַבּוֹ - אִינּוֹ צָרִיךְ לְפָרְשׁוֹ⁵¹, אֲלֵא פִּיּוֹן שְׂטָבַל נִשְׁתַּחֲרַר. לְפִיכֶךָ צָרִיךְ רַבּוֹ לְתַקְפוֹ⁵² בְּמִים עַד שְׂעִעְלָה וְהוּא תַחַת שְׂעִבּוֹדוֹ, וּמוֹדִיעוֹ בְּפָנֵי הַדִּינָן שְׂלֵשֵׁם עֲבֹדוֹת

משפט כתיב ביה" (משפט אחד יהיה לכם ולגר" (במדבר טו, טז) ואין משפט פחות משלשה (רש"י). 23) והרי זה דין. 24) שם. ש"אין דנין בשבת" (פ"ג מהל' שבת הי"ד) "כל שאסור בשבת . . . אסור ביום-טוב" (פ"א מהל' יום-טוב הי"ז). ראה ט"ז (יו"ד סי' רסח, אות יא). 25) "שאין מתחילין את הדינין בלילה" (פ"ג מהל' סנהדרין ה"ג). 26) בלילה. 27) "דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי, כיון שכבר קיבל (המצוות) ומל" (רשב"א מס' יבמות). "ובדיני ממונות אם התחילו ביום, מותר לגמור הדין בלילה" (הל' סנהדרין ה"ד).

ז. גַּר קָטָן - מְטַבְּלִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת בֵּית דִּין, שְׂזָכוֹת הִיא לִי²⁸. מְעַבְרַת שְׂנִתְגַּיְרָה וְטַבְּלָה - אִין בְּנָה צָרִיךְ טַבְּלָה²⁹. טָבַל³⁰ בִּינו לְבִין עֲצָמוֹ וְנִתְגַּיֵּר³¹ בִּינו לְבִין עֲצָמוֹ, וְאֶפְלוּ בְּפָנֵי שְׁנַיִם³² - אִינוּ גַּר. בָּא וְאָמַר: נִתְגַּיְרְתִי בְּבֵית דִּינוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי וְהִטְבִּילוּנִי - אִינוּ נֶאֱמַר לְבָא בְּקָהֶל עַד שְׂיבְיֵא עֵדִים³³.

28 כתובות יא, א. וזכין לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו. 29 יבמות עח, א. שטבילת האם עולה לו. 30 שם מז, א. 31 כלומר, שני הדברים - גם הטבילה וגם הגירות, היינו קבלת עול מצוות - היו בינו לבין עצמו, "דכיון שהיו הטבילה וקבלת המצוות בינו לבין עצמו או בפני שנים - לא הוי גר . . . דאם לא היה רק אחד מהן בלא בית-דין מהני (מועיל) בדיעבד; דטבילה (בפני שלשה) לחוד - מהני, כמבואר להלן (ה"ז), דטבילה הוי ממילא קבלת המצוות, כיון שטבל לשם גירות. וכן אם נתגייר בפני בית-דין, דהיינו קבלת המצוות, מהני גם כן בדיעבד, אף אם לא היתה הטבילה בבית-דין" ('חמדת שלמה', יו"ד סי' כט). 32 ש"שנים שדנו, אין דיניהם דין" (פ"ב מהל' סנהדרין ה"י). 33 שם. הואיל והוחזק לגוי, כמבואר להלן (ה"ט).

ח. הִיָּה נְשׁוּי לְיִשְׂרָאֵלִית אוֹ לְגֵיִרְתִּי וְיָשׁ לוֹ פָּנִים, וְאָמַר: נִתְגַּיְרְתִי בִּינִי לְבִין עֲצָמִי - נֶאֱמַר לְפָסֵל אֶת עֲצָמוֹ³⁴, וְאִינוּ נֶאֱמַר לְפָסֵל אֶת הַפָּנִים³⁵. וְחוֹזֵר וְטוֹבֵל בְּבֵית דִּין³⁶.

34 שם מז, א. ואסור לו לדור עם האשה הישראלית, שבהודאתה אסרה על עצמו. 35 מכיון שהוחזק כשרים. 36 שם. מכיון שלפי דבריו לא היו הגירות והטבילה בפני שלשה, וכמבואר בהלכה הקודמת. אבל הטפת דם ברית אינו צריך, שמילה אינה צריכה שלשה. ראה בכ"ח יו"ד סי' רסח.

ט. גֵּיִרְתִּי שְׂרַאֲנוּהָ נוֹהֶגַת בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל תְּמִיד, כְּגוֹן שְׂתַטְבֵּל לְנִדְתָּהּ³⁷ וְתַפְרִישׁ תְּרוּמָה מְעַפְתָּהּ וְכִיּוֹצֵא בָּזָה; וְכֵן גַּר שְׂנוֹהֵג בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂטוֹבֵל לְקָרְיוֹ וְעוֹשֶׂה כָּל הַמְצֻוֹת - הֲרִי אֵלּוֹ בְּחֻזְקַת גְּרִי צָדֵק, וְאֶף עַל פִּי שְׂאִין שֵׁם עֵדִים שְׂמַעֲיֵדִין לְפָנֵי מִי שְׂנִתְגַּיְרָו. וְאֶף עַל פִּי כֵן, אִם בָּאוּ לְהַתְּעַרֵּב בְּיִשְׂרָאֵל - אִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. לפיכך לא קבלו⁶⁵ בית דין גרים פל' ימי דוד ושלמה. בימי דוד - שָׁמָא מן הפחד חזרו; ובימי שלמה - שָׁמָא בשביל המלכות והטובה והגדלה שהיו בה ישראל חזרו. שָׁפַל החזרו מן עבודת פוכבים ומזלות בשביל דבר מהבלי העולם - אינו מגרי הצדק⁶⁶. ואף על פי כן היו גרים הרבה⁶⁷ מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדייטות⁶⁸. והיו בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר שטבלו מִקְּבָל מְקוֹם⁶⁹, ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם.

(65) שם כד, ב. (66) אלא גרים גרורים. ראה שם ב'תוספות' דיבור-המתחיל בימי דוד. (67) שם עט, א. (68) שלא ידעו ההלכה, שאין מקבלים גרים בימים אלו. (69) בכל אופן, והרי הם גרים.

טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי בית דין⁷⁰ גירום - חשכן הפתוב⁷¹ כאלו הן עובדות פוכבים ומזלות ובאסורן עומדין. ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן⁷², שהן עובדות פוכבים ומזלות שלהן, וכגון להן במות. והעלה עליו הפתוב כאלו הוא⁷³ בנאן, שנאמר: אז יבנה שלמה במה.

(70) שבית דין הגדול חוששין להם, כמבואר בהלכה הקודמת. (71) שופטים יד, ג; מלכים-א, יא, ד. (72) נראה אחריתן. (73) שבת נו, ב.

יז. גר שלא בָּדְקוּ אַחֲרָיו, או שלא הודיעוהו המצות וענין, ומל וטבל בפני שלשה דייטות - הרי זה גר. אפלו נודע שבשביל דבר הוא מתגיר, הואיל ומל וטבל - יצא מִקְּבָל העובדי פוכבים ומזלות, וחוששין⁷⁴ לו עד שיתבאר צדקותו. ואפלו חזר ועבד פוכבים ומזלות - הרי הוא פישראל מומר⁷⁵, שקדושי קדושי⁷⁶ ומצוה להחזיר אבדתו⁷⁷. מאחר שטבל - נעשה פישראל. ולפיכך קימו שמשון ושלמה נשותיהן⁷⁸, ואף על פי שנגלה סודן⁷⁹.

(74) לא דוחים אותו ולא מקרבים אותו עד שתראה אחריתו, כמבואר בהט"ז. (75) [זה נמשך למה שכתב למעלה "הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגוים" (כסף-משנה). אמנם מלשונו של ה'מגיד משנה' משמע שהמדובר בחזר לסורו ועבד עבודה-זרה, אבל עלינו לדחוק וליישב דבריו, שהתכוון לחזור לסורו, אבל לא עבד עבודה-זרה, כי אם עבד - הרי לא עדיף מגוי שגם הוא עובד מחמת רגילותו. ואפשר גם ליישב דברי ה'מגיד משנה' באופן אחר, ואין כאן המקום להאריך]. (76) יבמות מז, ב. (77) עבודה זרה כו, ב. (78) מפני שמן הדין הן ישראליות גמורות. (79) יתכן שצריך להכתב "סורן", וכן בדפוס אמשטרדם. כלומר,

מטבילו. ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום, כגר; שִׁמְקָצַת גְרוֹת הוּא⁵³.

(46) יבמות מח, א. (47) הקונה. (48) כלומר, לפני שהטבילו הכהן לשם עבודתו. (49) שם מה, ב. שהמוכר עצמו אין לו קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות לישראל הקונה יותר ממה שיש לו, היינו השעבוד לעבודה, ומכיון שהעבד הקדים עצמו וטבל לשם בן חורין, הוציא עצמו משעבודו של הישראל שקנאו. (50) שם מו, א. (51) שם. כיון דרבו עומד אצלו, ומיהר לטבול לפני שרבו יטבלנו, הוי כאילו פירש שהוא טובל לשם גירות. (52) שם. "לתת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת עבדות" (רש"י שם). (53) שהעבד חייב במצוות כאשה.

יב. פִּשְׁיִשְׁתַּחֲרַר הָעֶבֶד - צָרִיף טְבִילָה אַחֲרָיו⁵⁴ בפני שלשה ביום, שָׁבָה⁵⁵ תגמר גרותו ויהיה פישראל. ואין צריך לקבל עליו מצות ולהודיעו עקרי הדת, שפָּכַר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות.

(54) מדרבנן (מגיד-משנה). (55) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שבה, כלומר בטבילה.

יג. ובמקוה הפֶּשֶׁר לטבילת נדה - שם⁵⁶ מטבילין את הגרים ואת העבדים ואת המשחררים. וכל דבר שחוצץ בנדה - חוצץ⁵⁷ בגרים ובעבדים ובמשחררים.

(56) שם מז, ב. (57) שם.

יד. אל יעלה על דעתך, שמשמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא⁵⁸ ידיד יי⁵⁹ נשאו נשים נכריות בגייתן. אלא סוד⁶⁰ הדבר כך הוא: שהמצוה הנכונה, פשיבא הגר או הגיורת להתגיר - בודקין אחריו שָׁמָא בגלל ממון שיטל או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בִּאֲהָבָה לָדֶת. ואם איש הוא - בודקין אחריו שָׁמָא עיניו נֶמֶן באשה יהודית; ואם אשה היא - בודקין שָׁמָא עיניה נתנה בכחור מבחורי ישראל⁶¹. אם לא נמצא להם עלה⁶² - מודיעין אותן⁶³ כבד על התורה וטרח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי שיפרשו. אם קבלו ולא פָּרְשׁוּ, וראו אותן שחזרו מאהבה - מקבלים אותן⁶⁴; שִׁנְאָמֵר: ותרא כי מתאמצת היא ללכת אִתָּהּ. ונתחיל לדבר אליה.

(58) בדפוס רומי, קושטא, שונצין ווינצא, ובכת"י תימן: חסרה המלה "שנקרא". (59) בדפוסים אחרים, הגירסא: ידידי ה', כלומר, שניהם שמשון ושלמה. בדפוס רומי ובכת"י תימן הגירסה: ידידיה, "ויקרא את שמו ידידיה" (שמואל-ב יב, כה). (60) ענין הדבר, השווה פי"א מהל' קידוש החודש ה"ד, "סוד העיבור". (61) יבמות כד, ב. (62) שום סיבה במה לתלות רצון הגירות. (63) שם מז, א. (64) שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו אמנת הייחוד. (8) "כשקוצר ומאלם לא ילקט השבלים הנושרות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים, שנאמר (ויקרא כג, כב) ולקט קצירך לא תלקט... לעני ולגר תעזוב אותם" (פ"א מהל' מתנות עניים ה"ד). (9) "המעמר ושכח אלומה אחת בשדה, הרי זה לא יקחנה, שנאמר (דברים כד, יט) ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו" (שם ה"ה). (10) "הקוצר את שדהו, לא יקצור את כל השדה כולה אלא יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה, שנאמר (ויקרא כג, כב) לא תכלה פאת שדך בקוצרך" (שם ה"א). רבינו סידר "לקט שכחה ופאה", וכן הוא בגמרא (שם). סדר זה נמצא שנוי במשנה (פאה פ"ד, מ"ו) "מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה". "נקטינהו (אחזם וסדרם) בסדר שרגיל להיות, שכן בתחילת הקצירה, אפשר ושכח להיות נושר, אבל שכחת עומר או קמה אינו רגיל שישכח בתחילת הקצירה, והדר (ואחר-כך) תנא (למד) פאה, שמקומה בסוף השדה" ('תוספות יום טוב', שם). (11) כנראה, טעות-סופר כאן, ויש להגיגה מעשר "עני". וכן הגירסא בגמרא (שם) ובכתי"י תימן. "בשלישית ובשישית מן השבוע (בשנה השלישית והששית מן השמיטה) אחר שמפרישים מעשר ראשון, מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא מעשר עני" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ד). רבינו פירט רק מתנות עניים אלו (וכן בגמרא), ולא חשב תרומות ומעשר ראשון גם לא מצות צדקה, מפני שמתנות אלו שונות מתרומות ומעשר ראשון וצדקה. מתנות כהונה ולויה הם של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו, שנאמר (במדבר ה, י) ואיש את קדשיו לו יהיו" (פ"ב מהל' תרומות ט"ו), וכן בצדקה, "עני שהוא קרובו קודם לכל אדם" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ג). לא כן במתנות עניים: "כל מתנת עניים אלו (לקט שכחה ופאה) אין בהן טובת הנייה לבעלים, אלא העניים באין ונוטלין אותן על כרחן של בעלים" (שם פ"א ה"ח); "ומעשר עני המתחלק בגורן, אין בו טובת הנאה לבעלים אלא העניים באים ונוטלין על כרחו" (שם פ"ו ה"ו). לכן מודיעים – לגוי הבא להתגייר – רק מתנות עניים אלו, שנפקעה זכות הבעלים מהן לגמרי, אולי ידיעה זו תשפיע עליו להתחרט מרצון גירות: "הואיל והן מקפידין על הממון כל כך... דנהרג על פחות משה פרוטה... שמא יחזור בו מלהתגייר" (רש"י שם). (12) הזכרת עונשין (סמ"ג). (13) שם. "דאף באותן מקצת עונשין, אין להודיעו כל דקדוקי העונשין" (ב"ח ל'טור' יו"ד סי' רסח). (14) בדפוס רומי, ובכתי"י תימן: "רכים". ג. וכשם שמודיעין אותו עונשין של מצות, כן מודיעין אותו¹⁵ שכן של מצות. ומודיעין אותו שבעשית מצות אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאינן שום¹⁶ צדיק גמור אלא בעל החקמה שעושה מצות אלו יודיעין¹⁷.

אף-על-פי שחזרו לסורן (מנהגן הרע) ועבדו עבודה-זרה, נחשבות הן כישראליות.

יח. ומפני זה אמרו חכמים: קשים להם גרים לישראל פנגע צרעת⁸⁰. שרפן חוזרין בשביל דבר⁸¹, ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהם אחר שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל ובקברות התאווה, וכן רב הנסיגנות⁸² האספסוף⁸³ היו בהן תחלה.

(80) יבמות מז, ב. (81) איזה מקרה שהוא. (82) ככתוב: וינסו אותי זה עשר פעמים (במדבר יד, כב). (83) ערב רב.

~ שבת קודש י' שבט ~

פרק ארבעה עשר

1) יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שנלקח מן הגויים אומרים לו מה ראית שבאתה; גר שנתגייר כקטן שנולד דמי; וכיצד דין הגרים בעריות ובשניות.

א. כיצד מקבלין גרי הצדק? פשיבוא אחד² להתגיר מן העובדי פוכבים ומזלות, ויבדקו³ אחריו ולא ימצאו עלה - אומרים לו: מה ראית שבאת להתגיר? אי אתה יודע שישאל פזמן הזה דוויים ודחופים ומסחפין⁵ ומטרפין ויסורין באין עליהן? אם אמר: אני יודע ואיני פדאי⁶ - מקבלין אותו מיד.

2) בדפוס רומי, ובכתי"י תימן: "אחד" ליתא. (3) כמבואר למעלה פ"ג הי"ד. (4) יבמות מז, א. (5) "שפלים וכפויין" (רש"י). (6) "ואיני ראוי להשתתף בצרתם, ומי יתן ואזכה לכך" (רש"י).

ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחוד השם ואסור עבודת פוכבים ומזלות, ומאריכין⁷ בדבר הזה. ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו עון לקט⁸ שכחה⁹ ופאה¹⁰ ומעשר שני¹¹.

ומודיעין אותו עונשין של מצות. כיצד? אומרים לו: הוי יודע, שעד שלא באת לדת זו, אם אכלת חלב - אי אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אי אתה ענוש סקילה; ועכשיו אחר שתתגיר, אם אכלת חלב - אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אתה ענוש סקילה. ואין מרפין עלי¹², ואין מדקדקין¹³ עליו, שמא יגרם לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה. שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורפים¹⁴. וכן הוא אומר: בחבלי אדם אמשכם, ואחר כך בעבותות אהבה.

(7) להסביר לו בהרחבה, כדי שידע להכיר את ה' ותשתרש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נִקְרָא שְׁמוֹ תּוֹשֵׁב? לְפִי שְׁמֵתָר לָנוּ לְהוֹשִׁיבוּ בְּיַמֵּינוּ
בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים
וּמְזֻלוֹת.³³

(32) עבודה זרה סד, ב. (33) פ"י ה"ו.

ח. וְאִין מְקַבְּלִין גַּר תּוֹשֵׁב אֶלָּא בְּזִמְן שְׁהֵיבֵל
נוהג³⁴; אֲבָל בְּזִמְן הַזֶּה, אֲפִלוּ קָבַל עָלָיו כָּל הַתּוֹרָה
כְּלָה חוּץ מִדְּקָדוּק אֶהָד - אִין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.³⁵

(34) ערכין כט, א. ראה השגת הראב"ד. "ולדעת רבינו נראה
לומר . . . שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצוות שאינן
מונעין אותו משיבת הארץ, ולא בא לומר אלא שאין
בית-דין מקבלין אותו" (כסף-משנה, פ"י מהל' עבודה-זרה
ה"ו). (35) בכורות ל, ב: "נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ
מדבר אחד . . . אין מקבלין אותו . . . ואפילו דקדוק אחד".
ודעת רבינו, שהגמרא מדברת בנכרי הרוצה להשאר בגיותו
ולהיות גר תושב, ובזמן שאין היובל נוהג, לכן אין מקבלין
אותו.

ט. הַעֲבֹד הַגְּלָקָח מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת³⁶ - אִין
אוֹמְרִין לוֹ: מָה רְאִיתָ שֶׁבָּאתָ? אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ:
רְצוֹנְךָ שֶׁתִּפְגַּס לְכָלֵּל עֲבָדֵי יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה מִן
הַכְּשָׁרִים אוֹ לֹא? אִם רָצָה³⁷ - מוֹדִיעֵין לוֹ³⁸ עֲקָרֵי
הַדָּת, וּמְקַצֵּת מְצוֹת קְלוֹת וְחִמּוּרוֹת, וְעֲנִשָׁן וְשָׁכְרוּן,
כְּמוֹ שְׁמוֹדִיעֵין אֶת הַגֵּר. וּמְטַבְּלִין אוֹתוֹ כְּגֵר,
וּמוֹדִיעֵין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא בְּמִים. וְאִם לֹא רָצָה לְקַבֵּל -
מְגַלְּגְלִין עָלָיו³⁹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשׁ⁴⁰ וּמוֹכְרוֹ
לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, וְאִסּוּר לְקַיְמוֹ יוֹתֵר עַל כֵּן⁴¹.
וְאִם הִתְנַה עָלָיו מִתְחִלָּה שֶׁלֹּא יִמּוֹל וְלֹא יִטְבֵּל אֶלָּא
יִהְיֶה גַּר תּוֹשֵׁב⁴² - מֵתָר לְקַיְמוֹ בְּעֲבוּרָתוֹ כְּשֶׁהוּא גַּר
תּוֹשֵׁב. וְאִין מְקַיְמִין עֲבֹד בְּזֶה אֶלָּא בְּזִמְן הַיּוֹבֵל⁴³.

(36) שהרי לא בא מאליו מהתעוררות עצמית. (37) יבמות
מח, א. (38) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אותו". (39) יש
להגיה "עמו", וכן בגמרא ובכת"י תימן, ובהל' עבדים (פ"ח
ה"ב). (40) שם, ב. (41) שם. (42) אם מקבל עליו שבע
מצוות בני נח, ואז מותר לקיימו (מגיד-משנה).
(43) כמבואר בהלכה הקודמת.

י. הַעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת⁴⁴ אִין אִסּוּרִים עָלֵיהֶם
מִשּׁוּם עֲרֻה אֶלָּא אִמּוּ⁴⁵, וְאִשֵּׁת אֲבִיו, וְאִחּוֹתוֹ
מְאֵמוֹ, וְאִשֵּׁת אִישׁ, וְזָכָר, וּבְהֵמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר
בְּהִלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹתֵיהֶן⁴⁶; אֲבָל שְׂאֵר עֲרִיוֹת -
מִתְרִין לָהֶן.

(44) להבין דברי רבינו בהלכות י"טו, ניתן הקדמה קצרה.
העריות האסורות לישראל נחלקות לארבע דרגות: א) שאינן
מצד קורבה כלל, והן ארבע: (1) אשת איש. (2) נדה. (3)
זכור. (4) בהמה. כל אלו אסורות גם לגויים, חוץ מנדה. ב)
קרובות מצד עצמו, והן שבע: (1) בתו. (2) בת בתו. (3)
בת בנו. (4) אמו. (5) אחותו. (6) אחות אביו. (7) אחות

ד. וְאוֹמְרִים לוֹ: הֲיִי¹⁸ יוֹדֵעַ, שֶׁהַעוֹלָם הַבָּא אִינוֹ
צָפוּן¹⁹ אֶלָּא לְעַדִּיקִים, וְהֵם יִשְׂרָאֵל. וְזֶה שֶׁתִּרְאֶה
יִשְׂרָאֵל בְּצַעַר בְּעוֹלָם הַזֶּה - טוֹכָה הִיא צְפוּנָה לָהֶם,
שְׂאִינָן יְכוּלִין לְקַבֵּל רַב טוֹכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה²⁰ כְּאֵמוֹת,
שֶׁמָּא יָרוּם לָבָם וַיִּתְעוּ וַיִּפְסְדוּ שֶׁכָּר הַעוֹלָם הַבָּא,
כְּעִנְיָן שְׁנֵאמַר: וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵן וַיִּבְעֹט.

(18) שם. (19) גנוז, שמור, כלומר מקומם בעולם הבא
מובטח, כמו שמבאר, שהצער שיש לישראל בעולם הזה,
הוא בכדי שרוב הטובה לא יסיר לבם מה' ותורתו, ויפסידו
שכרם בעולם הבא. אכן זה רק לישראל, אבל הגויים,
אף-על-פי ש"חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם
הבא" (פ"ג מהל' תשובה ה"ה) - חלקם אינו שמור וגנוז,
ההשגחה העליונה אינה שומרת עליהם שלא יבעטו ושלא
יפסידו שכר עולם הבא. ראה בהגהות רבי צבי חיות, שם.
(20) שם.

ה. וְאִין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עָלֵיהֶן רַב
פְּרָעוֹנוֹת²¹, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָכְדוּ; אֶלָּא כָּל הָעוֹבְדֵי
כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת כְּלִין, וְהֵן עוֹמְדִין²². וּמְאָרִיכִין בְּדָבָר
הַזֶּה, כְּדִי לְחַבְּקֵן. אִם חִזַּר בּוֹ וְלֹא רָצָה לְקַבֵּל -
הוֹלֵךְ לְדַרְכוֹ²³; וְאִם קָבַל - אִין מְשִׁהִין אוֹתוֹ, אֶלָּא
מְלִין אוֹתוֹ מִיָּד²⁴. וְאִם הִיָּה מְהוּל - מְטִיפִין מְמַנּוֹ
דָּם בְּרִית²⁵. וּמְשִׁהִים אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּתְרַפָּא רְפוּאָה
שְׁלֵמָה²⁶, וְאַחַר כֵּן מְטַבְּלִין אוֹתוֹ.

(21) שם. (22) 'נתחומא' פרשת נצבים: "אבל ישראל
נופלין ועומדין". (23) מסכת גרים פ"א, ב. (24) יבמות
מז, ב: "שהויי מצוה לא משהינין" (אין מעכבים עשיית
מצוה). (25) שבת קלה, א. ראה 'כסף משנה' פ"א מהל'
מילה ה"ז. (26) יבמות, שם: "נתרפא מטבלין אותו".
שהמים "מכבידין את חולי המכה" (רש"י).

ו. וְשִׁלְשָׁה²⁷ עוֹמְדִין עַל גְּבִיו וּמוֹדִיעֵין אוֹתוֹ מְקַצֵּת
מְצוֹת קְלוֹת וּמְקַצֵּת מְצוֹת חִמּוּרוֹת פַּעַם שְׁנֵי²⁸,
וְהוּא עוֹמֵד בְּמִים. וְאִם הִיָּתָה אִשָּׁה²⁹ - נְשִׁים
מוֹשִׁיבוֹת אוֹתָהּ בְּמִים³⁰ עַד צְאוֹרָה, וְהַדִּינִין מִבְּחוּץ,
וּמוֹדִיעֵין אוֹתָהּ מְקַצֵּת מְצוֹת קְלוֹת וְחִמּוּרוֹת, וְהִיא
יוֹשֶׁבֶת³¹ בְּמִים. וְאַחַר כֵּן טוֹבְלַת בְּפְנֵיהֶם. וְהֵן
מַחְזִירִין פְּנֵיהֶן וְיוֹצְאִין, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵרְאוּ אוֹתָהּ
כְּשֶׁתַּעֲלֶה מִן הַמַּיִם.

(27) שם. (28) שם. "על-ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות,
הילכך בשעת טבילת מצוה - צריך לקבל עליו עול מצוות"
(רש"י שם). (29) שם. (30) שגופה לא ייראה.
(31) כלומר, היא נשארת יושבת במים עד צוארה.

ז. אִי זֶה הוּא גַּר תּוֹשֵׁב? זֶה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת
שֶׁקָּבַל³² עָלָיו שֶׁלֹּא יַעֲבֹד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת עִם שְׂאֵר
הַמְצוֹת שְׁנֵצֻטוּ בְּנֵי נַח, וְלֹא מִלּוֹ וְלֹא טָבַל - הֲרִי זֶה
מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, וְהוּא מְחַסְדֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם. וְלָמָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְאָחוֹתָי⁵⁷ וְנִתְגַיְרוּ - מִפְּרִישֵׁי אֹתָן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָיִם⁵⁸; וְאִם הָיָה נָשׁוּי לְשָׂרָה עֲרִיּוֹת⁵⁹ וְנִתְגַיְרָה הוּא וְאִשְׁתּוֹ - אֵין מִפְּרִישֵׁי אֹתָן⁶⁰. גַּר אֶסוּר בְּשָׂרָה הָאֵם אַחַר שֶׁנִּתְגַיְרָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וּמִתֵּר בְּשָׂרָה הָאָבִי⁶¹. אָף עַל פִּי שְׂיֹדֵעַ בּוֹדְאֵי שְׂנֵי שָׂרָה מְאָבִיו, כְּגוֹן תְּאוּמִים⁶², שֶׁדָּבַר בְּרוּר שְׂאָבִיו שֶׁל זֶה הוּא אָבִיו שֶׁל זֶה, אָף עַל פִּי כֵן לֹא גִזְרוּ עַל שָׂרָה אָבִיו. לְפִיכֵן נוֹשֵׂא הַגֵּר אֵשֶׁת אַחִיו מְאָבִיו, וְאֵשֶׁת אַחִי אָבִיו, וְאֵשֶׁת אָבִיו, וְאֵשֶׁת בְּנוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁנְאָת לְאָחִיו אוֹ לְאָבִיו אוֹ לְאָחִי אָבִיו אוֹ לְבָנוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַיְרָה. וְכֵן אַחוֹת אִמּוֹ מְאָבִיָּה, וְאַחוֹתוֹ מְאָבִיו, וּבִתּוֹ שֶׁנִּתְגַיְרָה - מִתְּרַת לוֹ. אֲבָל אֵינוֹ נוֹשֵׂא לֹא אַחוֹתוֹ מְאָמוֹ, וְלֹא אַחוֹת אִמּוֹ מְאָמָה, וְלֹא אֵשֶׁת אַחִיו מְאָמוֹ שֶׁנִּשְׁנְאָה אַחִיו מְאָמוֹ אַחַר שֶׁנִּתְגַיְרָה; אֲבָל אִם נִשְׁנְאָה אַחִיו כְּשֶׁהוּא עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת⁶³ - הֲרֵי זֶה מִתְּרַת לוֹ.

(57) מאמו שהיתה ערוה עליו עוד בגיותו (כמבואר בה"י).
(58) בהלכה הקודמת, שאסורות לגר, שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. (59) אלו שפירטנו למעלה (באות מג). (60) ואינן דומין לאמו ואחותו מאמו, ששם הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, לכן מפרישים אותם, אבל בשאר עריות אין לחוש לזה, שהרי רואים שלא קלה הקדושה, שאמו ואחותו מאמו כן אסורות, אלא יאמרו שאחרי שקיבלו התורה נתחדשה אצלם ההלכה (כסף-משנה). (61) אפילו באשת אביו שהיתה אסורה עליו בגיותו. שרק בעריות שאין בו צד אב, אנו חוששין שיבואו לטעות ולהתיר בישראל, אבל בקורבת האב לא יבואו לטעות, שכולם יודעים שבגוים אין יחס לזרע האב ('תוספות' יבמות כב). (62) שם צח, א. שחכמים לא אסרו אלא מן האם לבד, אבל לא מן האב ומן האם, מפני שהן נקראות על שם האב, ולא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל. (63) שם.

יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתן שללא בקדושה⁶⁴ ולדתן בקדושה⁶⁵ - תיבין משום אשת אח⁶⁶.

(64) לפני הגירות. (65) לאחר שנתגיירו ההורים. (66) שם צז, א. כאשר אח מן האם "שהרי היא כישראלית שילדה בנים" (רש"י שם).

טו. הנושא⁶⁷ גיורת ובתה הגיורת⁶⁸, או שתי אחיות מן האם - יושב עם אחת מהן, ומגרש השניה⁶⁹. נשא גיורת ומתה - הרי זה מתר לשא אמה או בתה; שלא גזרו אלא בתייה⁷⁰. ומתר לאדם לשא שתי אחיות גיורות מן האב; שלא גזרו בשאר האב, כמו שבארנאי⁷¹.

(67) ואפילו זה שנשאן הוא ישראל. (68) לאחר שנתגיירו. (69) שם צח, ב. שהקידושין תופסים בשתייהן, שגר שנתגייר כקטן שנולד, אבל מדרבנן אסור לו לקיים שתייהן, שלא

אמו. והן מותרות לגוים חוץ מאמו ואחותו מאמו. ג) קרובות מצד אשתו, ושבע הן: (1) בתה. (2) בת בתה. (3) בת בנה. (4) אמה. (5) אם אמה. (6) אם אביה. (7) אחותה. וכולן מותרות לבני נח. ד) נשי קרובים, והן ארבע: (1) אשת אביו. (2) אשת אחי אביו. (3) אשת בנו. (4) אשת אחיו. וכולן מותרות לגוים חוץ מאשת אביו. העריות האסורות לישראל, מדין התורה הן עשרים ושנים. ורק שש מהן אסורות לגוים: שלש מדרגה א, שתיים מדרגה ב, ואחת מדרגה ג. ובגרים: כל הארבע מדרגה א, אסורות לגר מן התורה ואף נדה. יתר העריות משלש הדרגות, אלו שיש בהן צד אב מותרות לגרים אפילו מדרבנן. אפילו הערוה שהיתה אסורה עליו בהיותו בגיותו, כגון אשת אביו, ובוזה הוא קל מגוי, והעריות שיש בהן רק צד אם: אלו שהיו אסורין עליו גם בגיותו, כמו אמו ואחותו מאמו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ואפילו אם נשא אותן באיסור בגיותו, כשמתגייר מפרישין אותם. והעריות שהיו מותרות לו בגיותו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יבואו לטעות ולומר, שגם ישראל מותר באלו העריות, ועל הקרובות שמצד האב, לא גזרו רבנן, כי לא יאמרו כבר שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה, מאחר שקרובות מצד האם כן אסורות, וגם לא יבואו להתיר בישראל, כי ידוע הכלל, שהתורה אפקריה לזרע של הגויים. העריות האסורות לגר מדרבנן, הן תשע: שתיים מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, אמו ואחותו מאמו. ושבע מהטעם שלא יטעו ויחשבו שגם לישראל מותרות, והן: (1) בת אשתו הגויה. (2) בת בתה. (3) אמה. (4) אם אמה. (5) אחותה מן האם. (6) אחות אמו מן האם. (7) אשת אחיו מאמו. (45) סנהדרין נח, ב. (46) פ"ט ה"ה.

יא. עובד פוכבים ומזלות שנתגייר⁴⁷ ועבד שושפתחרר⁴⁸ - הרי הוא פקטן שנוגד, וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא עובד פוכבים ומזלות או כשהוא עבד - אינן שאר בשר, ואם נתגייר הוא והם - אינו תיבין⁴⁹ על אחת מהם משום ערוה כלל.

(47) יבמות כב, א. (48) שם צז, ב. (49) מן התורה.

יב. דין תורה⁵⁰, שמתר לעובד פוכבים ומזלות⁵¹ שישא אמו או אחותו מאמו שנתגייר; אבל תכמים אסורי⁵² דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה; שאמש⁵³ היתה לו זו אסורה⁵⁴, והיום⁵⁵ מתרת. וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא בגיורתה - הרי זה כבא על הנקריית⁵⁶.

(50) שם כב, א. (51) בכתי"י תימן: "לגר", וכן הוא לשון השולחן ערוך' יו"ד סי' רסט ס"א. (52) שם. (53) כלומר, לפני שנתגיירו. (54) כמבואר למעלה ה"י. (55) משנתגיירו. (56) שאסורה לישראל מדרבנן.

יג. כיצד דין הגרים בעריות של שאר בשר? אם היתה נשוי כשהוא עובד פוכבים ומזלות לאמו או

מתוך מהדורת חזק

הנרבעת. לא כגוי הבא על הבהמה שהוא לברו נהרג ואין הורגים את הבהמה (פ"ט מהל' מלכים ה"ו). ראה 'אור שמח'; חידושים ומקורות מבעל ה'מנחת חינוך'. (81) וכן הם אסורים באשת איש של ישראל ובנדה אפילו שפחה שאיסורן אינן משום קורבה (ה'חינוך' ומגיד-משנה).

יט. עֲבָדִים שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ - הָרִי הֵן כְּגֵרִים. פֶּלַע שְׁאֲסוּר לְגֵרִים - אֲסוּר לְהֵן, וְכָל הַמֵּתָר לְגֵרִים - מֵתָר לְהֵן. נֹתֵן⁸² אָדָם שֶׁפָּחַתוֹ לְעֶבְדוֹ אוֹ לְעֶבֶד חֵבְרוֹ, וּמוֹסֵר שֶׁפָּחַח אַחַת לְשָׁנֵי עֲבָדִים לְכַתְּחָלָה⁸³, וְאֵינֶן צְרִיכִין שׁוּם דְּבָר, אֲלָא הָרִי הֵן כְּבִהְמוֹת. וְשֶׁפָּחַח שֶׁהִיא מִיְחַדָּת לְעֶבֶד אוֹ שְׂאִינָה מִיְחַדָּת - אַחַת הִיא; לְפִי שְׂאִין אִישׁוֹת⁸⁴ אֲלָא לְיִשְׂרָאֵל⁸⁵ אוֹ לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת⁸⁶ עַל הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת⁸⁷, אֲבָל לֹא לְעֲבָדִים⁸⁸ עַל הַעֲבָדִים⁸⁹ וְלֹא לְעֲבָדִים⁹⁰ עַל יִשְׂרָאֵל⁹¹.

(82) נדה מז, א. (83) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ד) "יכול לא יתן לעבדיו הכנעניים שפחה אחת לשנים? תלמוד-לומר (בעבד עברי) אדוניו יתן לו אשה, לו אינו נותן שפחה אחת לשנים, נותן הוא לעבדיו הכנעניים שפחה אחת לשנים". ראה פ"ג מהל' עבדים ה"ה. (84) שתקרא אשת איש לחייב מי שבא עליה. (85) אשת איש של ישראל, וכל מי שבא עליה, בין ישראל, בין גוי ובין עבד - חייב. (86) אשת איש של גוי. (87) שגוי הבא עליה חייב. אבל ישראל הבא על אשת גוי, פטור משום אשת איש "אשת רעהו, פרט לאשת אחרים" (סנהדרין נב:). ועבד הבא על אשת גוי - גם כן פטור, שיצא מכלל גוי כמבואר למעלה (ה"ו). (88) אשת עבד. (89) לחייב את העבד הבא עליה. (90) אשת עבד. (91) שישראל הבא על אשת עבד - פטור. אבל גוי הבא על אשת עבד - חייב. ראה 'מנחת חינוך' מצוה לה, ד"ה ועכו"ם.

יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל. (70) שם: "כולי האי לא גזרו" (עד כדי כך לא גזרו). (71) בה"ג.

טז. הַשְּׁנִיאוֹת⁷² כֶּלֶן - לֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶן כְּגֵרִים⁷³. לְפִיכֶן מֵתָר הַגֵּר לְשֵׂא אִם אִמּוֹ. וְנוֹשֵׂא אָדָם גִּירָת וְאִם⁷⁴ אִמָּה אוֹ בַת בַּת בְּתָהּ. וְכֵן בְּשֵׂאֵר הַשְּׁנִיאוֹת.

(72) "האסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים, והן הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות" (פ"א מהל' אישות ה"ו). (73) שם כב, א. (74) יש להגיה "ואם אם אמה", שהיא שניה (פ"א מהל' אישות ה"ו), שאילו "אם אמה" היא ערוה מן התורה (למעלה פ"ב ה"ז - ש"ך י"ד סי' רסט ס"ק יב). וכן הגירסא בכת"י תימן.

יז. הָעֶבֶד מֵתָר לְשֵׂא אִמּוֹ כִּשְׂהוּא עֶבֶד, וְאֵינֶן צְרִיךְ לֵדַמַּר בְּתוֹ וְאַחֲתוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. שֶׁכֶּבֶר יֵצֵא מִקְּלָל עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת⁷⁵, וְאֵינֶן הָעֲרִיּוֹת⁷⁶ הָאֲסוּרוֹת עַל הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמִזְלוֹת אֲסוּרוֹת עֲלֵיו; וְלֹא כֹּא לְקָלָל יִשְׂרָאֵל⁷⁷, כִּדִּי שְׂוִיאָסְרוֹ עֲלֵיו עֲרִיּוֹת⁷⁸ הָאֲסוּרוֹת⁷⁹ עַל הַגֵּרִים.

(75) סנהדרין נח, ב. (76) כל העריות האסורות משום קורבה. (77) כשמל וטבל לשם עבדות. (78) האסורות משום קורבה, המפורטות למעלה (ה"י). (79) מדרבנן, כגר שגזרו עליו. או משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה (אמו ואחותו מאמו), או שלא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל (בת אשתו, בת בתה, אמה, אם אמה, אחותה מן האם, אחות אמו מן האם, אשת אחיו מאמו), בעבד לא גזרו.

יח. וַיִּרְאֶה לִי, שְׂאִם כֹּא הָעֶבֶד עַל הַזְּכוּר וּבִהְמָה - יִהְיֶה⁸⁰; שְׂאֲסוּר שְׁתֵּי עֲרִיּוֹת אֵלּוּ שְׁוֶה בְּכָל הָאָדָם⁸¹.

(80) שניהם, כלומר גם העבד - הרובע, וגם הבהמה

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

מְאֻלְהָיִךְ" (ויקרא כה). אָמְרוּ (בבא מציעא נח:): זו אוֹנָאת דְּבָרִים. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בחר שם): "כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ" — הָרִי אוֹנָאת דְּבָרִים אֲמוּרָה. כִּיצַד? אִם הִיָּה בַעַל תְּשׁוּבָה לֹא יֵאמֵר לוֹ: זְכוּר מַעֲשֵׂיךָ הָרָאשׁוֹנִים וְגו', הִיּוּ תְּלָאִים וְכוּ' (→ צרות באים עליו — ומצדיק עליו את הדין בהזכירו חטאיו) רָאָה תְּמָרִים (סוחרים המחפשים לקנות ומפנה אותם למקום שאינו שייך כלל) וְכוּ', לֹא יֵאמֵר לוֹ כְּכֹמָה תְּפִץ זֶה (שואלו על מחירו — ואינו חפץ לרכשו) וְגו'". וְאָמְרוּ (בבא מציעא שם): "גְּדוּלָה אוֹנָאת דְּבָרִים מְאוֹנָאת מְמוֹן, שְׂבָאוֹנָאת דְּבָרִים

~ יום ראשון ד' שבט ~

מצוות לא תעשה רנא.

הַמְצָוָה הָרְנ"א — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִינוּ מִלְּהוֹנוֹת זֶה-אֶת-זֶה בְּדְבָרִים, וְהוּא שֶׁנֶּאמַר לוֹ דְּבָרִים הַמְצָעִים אוֹתוֹ וּמַעֲלִיבִים אוֹתוֹ וְלֹא יוֹכֵל לְעֲמוֹד מִפְּנֵי שִׂיחֵי שֶׁהִיָּשׁ מִקֵּם, כְּגוֹן שֶׁקָּדְמוֹ לוֹ מַעֲשֵׂי נְעוּרִים וְשֶׁב מִקֵּם, וְנֵאמַר לוֹ: תוֹדָה לַה' שֶׁהֶעֱבִירךָ מִדְּרָךְ פְּלוֹנִית אֶל דְּרָךְ טוֹבָה זו, וְכִיּוֹצֵא כֶּכָּף מְאֻמְרָה פּוֹגַעַת שֶׁל מוֹמִים מְכַאֲבִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וְיִרְאֵת

מתוך מהדורת חזק

בְּבֹא מְצִיעָא (כט) שְׁהִמְאַנְה אֶת-הַגֵּר — עוֹבֵר מִשׁוּם "לא תונו איש את-אחיו", ומשום "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" (שם). וְכֵן הַלּוֹחֲצוֹ — עוֹבֵר מִשׁוּם "[וְ]לֹא תִלְחָצְנֻהוּ" (שם), נוֹסֵף עַל הֶלְאוּ (לא תעשה רו) הַכּוֹלְלוֹ עִם כָּל-יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמֵר: אוֹנָאת מְמוֹן.

הוא אומר: 'וְיִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ'. וְכֵבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפִרְק ד' מִבְּבֹא מְצִיעָא.

~ יום שני ה' שבט ~

מצות לא תעשה רנא.

הַמִּצְוָה הֶרְנ"א — הָאֲזַהְרָה שְׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת זָה-אֶת-זֶה בְּדָבָרִים, וְהוּא שְׁנֹאמַר לוֹ דְּבָרִים הַמְצַעְעִים אוֹתוֹ וּמַעֲלִיבִים אוֹתוֹ וְלֹא יוּכַל לַעֲמוֹד מִפְּנֵי שְׂיִתְבַּיֵּשׁ מִהֶם, כְּגוֹן שְׂקָדְמוּ לוֹ מַעֲשֵׂי נְעוּרִים וְשֵׁב מִהֶם, וְנֹאמַר לוֹ: תוֹדָה לַה' שֶׁהֶעֱבִירךָ מִדְּרָךְ פְּלוֹנִית אֶל דְּרָךְ טוֹבָה זוּ, וְכִי־יֵצֵא בְּךָ מֵאֲמִירָה פּוֹנְעַת שֶׁל מוֹמִים מְכֹאֲבִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וְיִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ" (ויקרא כה). אָמְרוּ (בבא מציעא נח): זוּ אוֹנָאת דְּבָרִים. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בהר שם): "כִּשְׁהוּא אוֹמַר "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ" — הָרִי אוֹנָאת דְּבָרִים אָמוּרָה. כִּי־צַד? אִם הֵיךָ בְּעַל תְּשׁוּבָה לֹא יֹאמַר לוֹ: זְכוֹר מַעֲשֶׂיךָ הֶרְאֵשׁוֹנִים וְגו'." הֵיךָ תְּלָאִים וְכו' (— צרות באים עליו — ומצדיק עליו את הדין בהזכירו חטאיו) רָאָה חֲמָרִים (סוחרים המחפשים לקנות ומפנה אותם למקום שאינו שייך כּלל) וְכו', לֹא יֹאמַר לוֹ בְּכִמְהָ חֲפֵץ זֶה (שואלו על מחירו — ואינו חפץ לרכשו) וְגו'". וְאָמְרוּ (בבא מציעא שם): "גְּדוּלָה אוֹנָאת דְּבָרִים מֵאוֹנָאת מְמוֹן, שְׁבֹאוֹנָאת דְּבָרִים הוּא אוֹמַר: 'וְיִרְאֶת מֵאֲלֹהֶיךָ'. וְכֵבֵר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפִרְק ד' מִבְּבֹא מְצִיעָא.

~ יום חמישי ח' שבט ~

מצות לא תעשה רנב.

הַמִּצְוָה הֶרְנ"ב — הָאֲזַהְרָה שְׁגַם הִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת אֶת-הַגֵּר בְּדָבָרִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" (שם) וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" — בְּדָבָרִים. וְנִכְפַּל הֶלְאוּ וְאָמַר: "לא תונו אתו" (ויקרא יט, לג). וְכִסְפָּרָא (פרשת קדושים): "שְׁלֵא תֹאמַר לוֹ: אָמַשׁ הֵיִיתָ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְעָשָׂו נִכְנַסְתָּ תַּחַת כַּפְּנֵי הַשְּׂכִינָה".

~ יום שישי ט' שבט ~

מצות לא תעשה רנב.

הַמִּצְוָה הֶרְנ"ב — הָאֲזַהְרָה שְׁגַם הִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת אֶת-הַגֵּר בְּדָבָרִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" (שם) וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" — בְּדָבָרִים. וְנִכְפַּל הֶלְאוּ וְאָמַר: "לא תונו אתו" (ויקרא יט, לג). וְכִסְפָּרָא (פרשת קדושים): "שְׁלֵא תֹאמַר לוֹ: אָמַשׁ הֵיִיתָ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְעָשָׂו נִכְנַסְתָּ תַּחַת כַּפְּנֵי הַשְּׂכִינָה".

~ שבת קודש י' שבט ~

מצות עשה רמה.

הַמִּצְוָה הֶרְמ"ה — הַצּוּוֵי שְׁנַצְטוּיְנוּ בְּדִין מִקַּח וּמִמְכָר, כְּלוֹמֵר: הַדְּרָכִים שֶׁבְּהֵן מִתְקַבְּלִים הַמִּקַּח וְהַמְּכָר בֵּין הַמּוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכֵבֵר לְמַדּוּ עַל אִפְסוּ (קנין) זֶה מִפֶּה-שְׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָר לְעַמִּיתְךָ וְגו'." (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא מציעא מז): "דְּבָר הַנִּקְנָה מִיַּד לְיָד, כְּלוֹמֵר הַמְּשִׁיכָה". וְכֵבֵר נִתְבָּרַר, שְׁדָבֵר תוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת, וְאִין הַמְּשִׁיכָה בַּמְּשַׁלְטִין אֶלֶּא תַקְנַת חֲכָמִים: וְכֵן הַמְּסִירָה וְהַהֲגָבָה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט): כְּדִרְךָ שְׂתַקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּלוֹקְחִין כְּךָ תַקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הֵנָּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שְׁזָה שְׁהַתְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּמִקַּח וּמִמְכָר — תַקְנָה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ: אֲכַל שְׁאָר הַדְּרָכִים שֶׁבְּהֵן נִקְנָת הַקְּרָעוֹת וְזוּלָתָן. כְּלוֹמֵר שְׁטַר וְחֻקָּה — הַסְּמִיכוֹן לְפִסְקוּסִים. וְכֵבֵר נִתְבָּאֵרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוֹמֵר: יְדִיעַת הַדְּרָכִים שֶׁבְּהֵן מִתְקַבְּלִים הַמִּקַּח בְּכַל-סוּג וְסוּג, בְּפִרְק א' מִקְדוּשֵׁין וּפְרָק ד' וּפְרָק ח' (מבבא) מְצִיעָא וּפְרָק ג' וּפְרָק ד' וּפְרָק ה' וּפְרָק ו' וּפְרָק ז' (מבבא) בְּתָרָא.

~ יום שלישי ו' שבט ~

מצות לא תעשה רנג.

הַמִּצְוָה הֶרְנ"ג — הָאֲזַהְרָה שְׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת גֵּר אֶצְרֵק וּמִלְּהִזְיָקוֹ בְּמִקְחוֹ וּמִמְכָרוֹ וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ" (שמות כב, כ) וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ — בְּמִמּוֹן" וְכֵבֵר נִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא בְּבֹא מְצִיעָא (כט) שְׁהִמְאַנְה אֶת-הַגֵּר — עוֹבֵר מִשׁוּם "לא תונו איש את-אחיו", ומשום "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" (שם). וְכֵן הַלּוֹחֲצוֹ — עוֹבֵר מִשׁוּם "[וְ]לֹא תִלְחָצְנֻהוּ" (שם), נוֹסֵף עַל הֶלְאוּ (לא תעשה רו) הַכּוֹלְלוֹ עִם כָּל-יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמֵר: אוֹנָאת מְמוֹן.

~ יום רביעי ז' שבט ~

מצות לא תעשה רנד.

הַמִּצְוָה הֶרְנ"ג — הָאֲזַהְרָה שְׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת גֵּר אֶצְרֵק וּמִלְּהִזְיָקוֹ בְּמִקְחוֹ וּמִמְכָרוֹ וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ" (שמות כב, כ) וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ — בְּמִמּוֹן" וְכֵבֵר נִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא

נביאים

יחזקאל פרק מג י"ט

י אַתָּה בֶּן־אָדָם הִגַּד אֶת־בְּיַת־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּיַת וַיְכַלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמְדַדוּ אֶת־תַּכְנִיַת־יָא וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוֹרַת הַפֶּיַת וּתְכוּנָתָו וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל־צוּרָתוֹ וְאֶת פְּלִי־חֻקְתָּיו וְכָל־צוֹרָתוֹ וְכָל־תּוֹרָתוֹ הוֹדַע אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־פְּלִי־צוּרָתוֹ וְאֶת־פְּלִי־חֻקְתָּיו וְעָשׂוּ אוֹתָם: יב זֹאת תּוֹרַת הַפֶּיַת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־גְּבֻלָּו סָבִיב | סָבִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים הַנְּהַזֹּאת תּוֹרַת הַפֶּיַת: יג וְאַלֶּה מִדֹּת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אִמָּה וּמִפָּח וְחִיק הָאִמָּה וְאִמְה־רַחֵב וּגְבוּלָה אֶל־שַׁפְתָּהּ סָבִיב

רש"י

כשעלו מן הגולה לגאולת עולם אלא שגרם החטא שלא היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא ויצאו ברשות כורש ובנו לעצמן ויש אומרים בבבל נשלח בנכריות: (יג) ואלה מדות המזבח. שמפרש למטה ארבע עשרה אורך בארבע עשרה רוחב: באמות אמה אמה וטופח. באמה בת ששה שהיא אמה וטופח באמה בת חמשה: וחיק האמה. אבל היסוד שלא נמדד באמה של חול שהיא בת ה' חיק לשון חיקוי קביעות והיא היסוד האמה אמת חול ולא אמה וטופח שהיא אמה בת ששה וכן שנינו במנחות שהיסוד והסוכב והקרנות נמדיין באמה בת חמשה: וחיק האמה. זה היסוד: ואמה רוחב. זה הסוכב: וגבולה אל שפתה סביב ורת האחד. אלו הקרנות ורת אחד מאמצעיתו מדדו ורת

(י) אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעונותיהם. בהראותי למו חסדי שאיני מואסם בעונם, מצאתי: ומדדו את תכנית. ומדדו על ידיך שאתה מורה את תוכן חשבון הבנין: (יא) ואם נכלמו. שיתביישו ויכבשו פניהם מכל אשר עשו אז הודע אותם את מה שאני עתיד לעשות להם: צורת הבית. וגבול הבנין היאך הוא מלפניו ועד אחריו סדורים לארבע רוחותיו: ותכונתו. חשבון תאיו ולשכותיו: וכל צורותיו. כרובים ותמורי' ואילי' ואילמים, מצאתי: וכל צורותיו. בתרא לא פורש: וישמרו. ילמדו ענייני המדות מפיך שידעו לעשותם לעת קץ, מצאתי, ראויה היתה ביאה שנייה של עזרא כביאה ראשונה של יהושע לבא בזרוע ובנס כדררשינן עד יעבור, ובנין זה מאז היה ראוי להם

מצודת ציון

(י) תכנית. מל' הכנה ומתוקן: (יג) וחיק. מל' חקוי וקביעות תהו היסוד כן ארז"ל (מנחות צ): וגבולה. הם הקרנות שהם בגבול המזבח ולתוספת ביאור אמר אל שפתה: ורת. היא חצי האמה וכן ורת ארכו (שמות כח): גב. שטח הגובה וכן ותבני לך גב (לעיל י): (יד) העזרה. דפוס בנין המזבח קורא בשם עזרה:

הראשון הנחרב בעוונם יכלמו מכל המעשים הרעים אשר עשו אז צורת הבית וכו' הודע אותם ואם חזקו פניהם מסלע והכלם לא ידעו אל תוסף דבר עוד בזה: צורת הבית. זהו הצורה בכללו כאילו תאמר שיהיה בה היכל ואולם מבית קה"ק וחצירות ולשכות וצלעות ותאים: ותכונתו. מכון עמידת כל אחד כאילו תאמר בית קה"ק במערב ואחריו ההיכל וכו' והלשכות והצלעות מזה ומזה וכדומה: ומוצאיו ומובאיו. מדת הפתחים שיוצאים ובאים דרך בהן: וכל צורותיו. צורת כל חדר וחדר: ואת כל חקיותיו. מה שראוי להשתמש בכל חדר וחדר: וכל צורותיו. צורת הפתוחים שעל הקירות והם התמורים והכרובים: וכל תורותיו. מקום עמידת הכהנים והעם: וכתוב לעיניהם. כל הדברים האלה כתוב לעיניהם למען ילמדו בו: וישמרו. והם ישמרו בלבם כל צורת הבית בכללו ואת כל חוקותיו מה שראוי להשתמש בכל חדר ואז יזכו לעמוד בתחיה ויעשו אותם לעתיד: (יב) זאת תורת הבית. ר"ל מה שזכר במקרא שלפניו זאת הוא ענין לימוד הבית: על ראש ההר. ר"ל וזהו הבנין העומד על ראש ההר וכל גבולו מסביב הוא קדש הקדשים ועל הר הבית יאמר כי כל אחוזת הכהנים והלוים יקרא קדש כמ"ש והיתה תרומת הקדש (לקמן מה) והר הבית יקרא למול קודש קדשים וכאשר יקרא הדביר ק"ק למול כל בנייני המקדש: הנה זאת תורת הבית. זאת היא לימוד הבית לדעת שמקום הר הבית היא ק"ק למול אחוזת הכהנים והלוים: (יג) ואלה מדות המזבח. זהו מזבח העולה שהראה לו: באמות אמה וטופח. ר"ל באמות גדולות שבכל אמה יש אמה אחת של חול שהיא בת חמשה

מצודת דוד

(י) את הבית. את סיפור בנין הבית שראית: ויכלמו מעונותיהם. למען יהיה להם כלימה על העוונות שעשו כי בעת תספר להם בנין בית העתיד יזכרו בבנין הראשון שנחרב בעוונם ויכלמו בזה: ומדדו את תכנית. ר"ל יחשבו בלבם מדידת הבנין המוכן ומתוקן: (יא) ואם נכלמו וגו'. ר"ל בתחילת הסיפור ראה בפניהם אם בעת ההוא כשיזכרו בבנין

זֶרֶת הָאֵחָד וְזֶה גַב הַמְּזֻבָּח: יד וּמַחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים אֲמוֹת וְרַחֵב אִמָּה אַחַת וּמַהֲעֹזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה הַגְּדוּלָּה אַרְבַּע אֲמוֹת וְרַחֵב הָאִמָּה: טו וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אֲמוֹת (ומהאראיל) וּמַהֲאֲרִיאֵל וּלְמַעְלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע: טז (והאראיל) וְהַאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲרָךְ בְּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רַחֵב רְבֹעַ אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו:

רש"י

ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות. מגג מלבן התחתון עד גג מלבן שעליו ארבע אמות גובה: ורחב האמה. הוא כניסת הסוכב עלה ארבעה וכנס אמה זה סוכב והתחתון קורא קטנה לפי שאין גובהו אלא שתי' והעליון גובהו ארבע: (טו) וההראל. הוא גובה גג המזבח מן הסוכב ולמעלה ובבית עולמים לא היה אלא שלש וי"ת אף הוא ומדבחה ארבע אמינ': (טז) והאריאל שתיים עשרה אורך. מקום המערכה היה עשרים וארבע על עשרים וארבע וזהו י"ב בי"ב: אל ארבעת רבעיו. שמאמצעיתו הוא מודד י"ב לכל רוח הרי כ"ד על כ"ד כך מפורש בזבחים וכן שנינו במסכת מדות המזבח היה ל"ב על ל"ב עלה אמה וכנס אמה זה היסוד נמצא ל' על ל' עלה חמש וכנס אמה זה הסוכב נמצא כ"ח על כ"ח מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא עשרים ושש על עשרים ושש מקום הלוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ד על כ"ד מקום המערכה:

לכל רוח הרי אמה על אמה: וזה גב המזבח. ובאמה זו היה נמדד גב מזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו רבוע כך מפורש בעירובין ובמנחות (דף צד) מפורש יותר לפי החשבון חיק האמה בגובהה עלה אמה ואמה רוחב כנסה כניסת הסוכב אמה בת חמשה אבל עלייתו ששנינו עלה ה' וכנס אמה אינו באמה בת חמשה. וגבולה אל שפתה. הקרנות בין לרחבן בין לגבהן באמה בת חמשה: (יד) ומחיק הארץ. מן היסוד מקרקע הארץ: עד העזרה התחתונה. עד גב מלבן הראשון: שתיים אמות. ולא היה כן בבית עולמים ששם שנינו מביא מלבן של ל"ב על ל"ב וגובהו אמה וכאן גובהו שתיים: ורחב אמה אחת. כשהניח מלבן השני עליו היה מלבן השני שלשים על שלשים נמצא כניסה לו סביב סביב רחב אמה והוא היסוד הרי עלה שתיים וכנס אמה והוא היסוד י"ת עזרה מסמתא לשון רצפה שהיה ממלא את המלבן חלוקי אבנים מזפת וסיד וקוניא וממחה ושופך ומחליקו למעלה והרי הוא כמיין רצפה:

מצודת ציון

(טו) וההראל. הוא כמו האריאל ובאה הה"א במקום האלף ונשמטה היו"ד וכן יקרא שם המזבח כמו והיתה לי כאריאל (ישעיה כט) ונקרא כן ע"ש שירד עליו האש מהאל מן השמים ורבעה עליו כארי: (טז) רבוע. מרובע: רבעיו. צדדיו וכן על ארבעת רבעיהם (לעיל א) והוא מל' רבע כי כל צד הוא רבע כי ארבע צדדים יש:

מצודת דוד

טפחים ועוד טפח אחד: וחיק האמה. אבל גובה עליית היסוד היה במדת האמה הפשוטה של חול בת ה' טפחים (וב' הטפחים החסרים היו עודפים במדת גובה הסוכב והגג ועל שלא היו אמה לא חשבים): ואמה רחב. וכן האמה מרוחב כניסת הסוכב היה באמה ה' (וטפח החסר היה עודף במדת רוחב הגג ולא דק) וכן הקרנות שהיו בגבולה מסביב בארבעת המקצועות שהיו זרת אחד מאמצעיתם לכל רוח והיו א"כ אמה על אמה היו ג"כ באמת

ה' (והטפחים החסרים היו עודפים במדת מקום המערכה ולא דק): וזה גב המזבח. בהאמה הזה הפשוטה בת ה' טפחים מדר שטח מזבח הזהב שהיה אמה על אמה כן דרשו רז"ל (פנחות צו): (יד) ומחיק הארץ. מהתחלת היסוד שכלפי הקרקע עד כלות גובה הדפוס התחתונה ההיא העשוי להיסוד היה שתיים אמות: ורחב. ר"ל הניח רוחב אמה מסביב להכניס לפנים את הדפוס שעליה וזהו כניסת היסוד: מהעזרה הקטנה. מגג דפוס הראשון הקטנה כי לא היתה כ"א בגובה שתי אמות ומגגה עד גג הדפוס הגדולה היה ארבע אמות הוא הסוכב: ורוחב האמה. הניח מסביב רוחב האמה הפשוטה בת ה' טפחים להכניס לפנים את הדפוס שעליה וזהו כניסת הסוכב: (טו) וההראל. הוא גובה גג המזבח מן הסוכב ולמעלה: ארבע אמות. ארז"ל בפרק אזהרה מקומן דרשות קרנות ארבע קאמר ר"ל הדמים הנתנין בקרנות המזבח רשותיהוה הוה מגג המזבח ולמטה ד' אמות והוא עד כלות אמה עליונה מהסוכב כי עד שם נקרא למעלה כי בכלות ד' מהגג היה חוט הסיקרא שהוא באמצע המזבח כי הקרנות א' והגג שלשה והאמה העליונה מהסוכב הרי חמש וכן שלשה הנשארים מהסוכב ושנים של היסוד הם חמש: ומהאריאל ולמעלה. למעלה מגג המזבח היו ד' קרנות בארבעת המקצועות: (טז) והאריאל. שטח המזבח הוא מקום המערכה היה י"ב אמות על י"ב וזהו מאמצעיתו לכל רוח והיה א"כ כ"ד על כ"ד: רבוע. היה מרובע בארבעת צדדיו:

כתובים

דברי הימים ב פרק יז

ו ויקדש שלמה את־תוך החצר אשר לפני בית־יהוה פיעשה שם העלות ואת חלבי השלמים פרימזבח הנחשת אשר עשה שלמה לא יכול להכיל את־העלה ואת־המנחה ואת־החלבים: ה ויעש שלמה את־החג בעת ההיא שבעת ימים וכל־ישראל עמו קהל גדול מאד מלבוא חמת עד־נחל מצרים: ט ויעשו ביום השמיני עצרת פי | חנפת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים: י וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח את־העם לאהליהם שמחים וטובי לב על־הטובה אשר עשה יהוה לדויד ולשלמה ולישראל עמו: יא ויכל שלמה את־בית יהוה ואת־בית המלך ואת כל־הבא על־לב שלמה לעשות בבית־יהוה ובביתו הצליח: (פ) יב וירא יהוה אל־שלמה בלילה ויאמר לו שמעתי את־תפלתך ובחרתי במקום הזה לי לבית זבח:

רש"י

ליסע ולילך באותו היום באותו התחום ולמחר שלח כל העם כולו ובכ"ר מפרש נטלו רשות ממנו והמתניו עוד שם יום אחד וחזרו ונטלו רשות עוד למחר פעם שניה לכך נאמר ביום כ"ג בחדש: שמחים וטובי לב וגו'. לדויד ולשלמה. כי מה שדבר בפיו (לעיל כ"ח) בנך שלמה הוא יבנה בית לשמי מלא בידו שנתן לו בן יושב על כסאו שבנה הבית לשם ה' ובכ"ר מפרש א"ר לוי כתיב כי חנוכת וגו' שמחים מוסב על אשר אמר ה' לדוד שקיים מה שנדר לשלמה שבחר בו מכל אחיו כי חכם הוא: ולישראל עמו. כדכתיב במלכים (א' ח') לא נפל דבר אחד וגו', ע"א ולישראל עמו שהיה להם מושל שהיו יושבין בבטחון ובהשקט כדכתיב וישב יהודה וישראל וגו' (שם ה'): (יב) וירא ה' אל שלמה בלילה. בחזיון לילה: שמעתי את תפלתך. בלשון שאמר שלמה ושמעת השיב הקב"ה שמעתי תפלתך הוא התפלל בהעצר השמים השיב הקב"ה הן אעצור, הוא התפלל רעב וארבה והקב"ה משיבו והן אצוה על חגב, הוא התפלל על דבר והקב"ה משיבו ואם אשלח דבר בעמי: ויכנעו עמו. במה שיתפללו ויבקשו פני וישובו מדרכיהם הרעים הרי ג' כנגד ג':

מצודת ציון

(ז) להכיל. להחזיק:

ז ויקדש שלמה את תוך החצר. רצפת חצר הכהנים קדש בקדושת המזבח כי עשה וכו': מזבח הנחושת. ר"ל מזבח אבנים תחת מזבח נחשת שעשה משה במדבר: לא יכול להכיל את. מרבית הקרבנות: (ח) ויעש וכו'. ר"ל מלבד ימי החנוך הרבו עוד להביא קרבנות בימי החג בעבור חנוכת הבית: מלבוא חמת. מן המקום שבאים בה לחמת והיא בפאת הצפוני עד נחל מצרים שהיא בפאת הדרומי: (ט) כי חנוכת המזבח. ר"ל כאשר השלימו לעשות שבעת ימי חנוכה ושבעת ימי החג עשו עצרת כמשפט התורה: (י) וביום עשרים ושלשה. הוא יום המחרת מן יום שמיני העצרת: לדויד. שקיים לו הבטחתו אשר בנו היושב על כסאו בנה הבית: ולישראל עמו. על כי ראו אשר שרתה השכינה בבית הבנוי: (יא) ואת כל הבא וכו'. את כל מה שחשב לעשות עשה והצליח: (יב) לבית זבח. להיות לי בית זבח:

מצודת דוד

(ז) את תוך החצר. רצפת חצר הכהנים קדש בקדושת המזבח כי עשה וכו': מזבח הנחושת. ר"ל מזבח אבנים תחת מזבח נחשת שעשה משה במדבר: לא יכול להכיל את. מרבית הקרבנות: (ח) ויעש וכו'. ר"ל מלבד ימי החנוך הרבו עוד להביא קרבנות בימי החג בעבור חנוכת הבית: מלבוא חמת. מן המקום שבאים בה לחמת והיא בפאת הצפוני עד נחל מצרים שהיא בפאת הדרומי: (ט) כי חנוכת המזבח. ר"ל כאשר השלימו לעשות שבעת ימי חנוכה ושבעת ימי החג עשו עצרת כמשפט התורה: (י) וביום עשרים ושלשה. הוא יום המחרת מן יום שמיני העצרת: לדויד. שקיים לו הבטחתו אשר בנו היושב על כסאו בנה הבית: ולישראל עמו. על כי ראו אשר שרתה השכינה בבית הבנוי: (יא) ואת כל הבא וכו'. את כל מה שחשב לעשות עשה והצליח: (יב) לבית זבח. להיות לי בית זבח:

משניות מסכת כתובות

ח לא פתב לה: אם תשקבאי אפרקניך ואותבניך לי לאנתו; ובפנהת: אהרניך למדינתך – חיב, שהוא תנאי בית דין.

ט נשפית – חיב לפדותה. ואם אמר: הרי גטה וכתבתה, תפדה את עצמה – אינו רשאי. לקתה – חיב לרפאתה. אמר: הרי גטה וכתבתה, תרפא את עצמה – רשאי.

י לא פתב לה: פנין דכרין דיהוון ליכי מנאי, אנון ירתון פספ פתבתיך יתר על חולקהון דעם אחיהון – חיב, שהוא תנאי בית דין.

פירוש ברטנורא

ח ובכנת. שאינו יכול לקיימה משנשכית, שאשת כהן אסורה לבעלה משנאנסה, כותב לה אפרקניך ואהרניך למדינתך. וחייב לתת לה כתובה. ואע"פ שבעל כרחו צריך לגרשה:

ט אינו רשאי. שכבר נתחייב בפרקנה משנשכית: חייב לרפאותה. שהרפואה כמוזנות: רשאי. שאין חייב לזון גרושתו: **י** יתר על חולקהון דעם אחיהון. אם תמותי בחיי ואירשך יטלו בניך כתובתיך אחרי מותי כשיבואו לחלוק בנכסי עם בנים שיהיו לי מאשה אחרת. ונפקא מינה, כגון שכתובה של זו מרובה משל אחרת או שבני האשה אחרת מרובים מכניה של זאת וטוב לאלו שיטלו כתובת אמן ואפילו הכתובות שוות. ואין כתובת בנין דכרין נגבית אפילו בזמן הזה אלא ממקרקעי אבל לא מממלמלי. ודוקא כשהניח האב שיעור שתי הכתובות דינר יותר, או יורשן הבנים כתובת בנין דכרין, הואיל ונשאר מקום לירושה של תורה, שאחר שיטול כל אחד מהבנים כתובת אמן נשאר דינר לחלוק ולירש בנכסי אביהן, אבל אם לא הניח האב אלא כשיעור ב' הכתובות או פחות מזה חולקים הנכסים בשוה ואין כתובת בנין דכרין נוהגת בהם:

משניות מבוארות – קהתי

תחת מעשה ידיה הו. והרי קיבלה כנגד מעשה ידיה; אבל אינו רשאי לומר, שתקבל את גיטה ותפדה את עצמה, שפרקנה תחת פירות, והרי לא קיבלה תשלום בעד הפירות שאכל עד עכשיו (כתובות נב. ב. דיבור המתחיל "אמר"). הרמב"ם ס' כתוב: "האשה שחלתה, חייב לרפאות אותה עד שתבריא. ראה שהחולי ארוך ויפסיד ממון הרבה לרפואה, ואמר לה: הרי כתובתיך מונחת, או רפאי עצמך מכתובתיך, או הריני מגרשך ונותן כתובה והולך – שומעין לו. ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ" (ה' אישות יד, יז). לדעת הראב"ד מדובר במשנתנו כשהאשה אינה מוטלת על המטה, אבל אם היא מוטלת על המטה, אין בעלה רשאי לומר "הרי גיטה וכתבתה, תרפא את עצמה". והביא ראיה לדבריו ממה ששנו בספרי על הפסוק "ושלחתה נפש" (דברים כא, יד) – "מלמד שאם היתה חולה ממתין לה עד שתבריא, והרי זה קל וחומר לבנות ישראל", שאם האשה מוטלת על המיטה שאינו יכול לגרשה, אלא ודאי משנתנו כגון שאינה מוטלת על המטה (עיין "מגיד משנה" ר"כס"ף מנחה" עז הרמב"ם ה' אישות טס).

~ יום שני ~

באור משנה י

הלכה היא, שהבעל יורש את אשתו. לפיכך אם מתה האשה בחיי בעלה, הרי הבעל זוכה כירושה בכל סכומי כתובתה, לרבות הנדוניה שהכניסה לו מבית אביה. מכאן, חששו חכמים, שהאב יינעם מליתן נדוניה יפה לבתו, שמא תמות בתו בחיי בעלה, ונמצאת הנדוניה עוברת לרשות הבעל, ולאחר מותו תפול בירושה למשפחה שאינה שלו. הלכך תיקנו חכמים בתנאי הכתובה – "כדי שיקפוצו אדם ויתן לבתו כבנו" – שהבנים יירשו את כתובת אבם (כמו ששנינו לעיל משנה ו). כלומר שאם תמות האשה בחיי בעלה, הרי לאחר מותו יירשו בניה הזכרים, שתלד לו, את כתובתה ואת הנדוניה שהכניסה לו. מעתה יודע האב, שהנדוניה שהוא נותן לבתו תעבור בירושה לידי נכדיו, ומתוך כך הוא נותן לה נדוניה בעין יפה, ונמצאו על ידי זה קופצים על הבת. תקנה זו נקראת: "כתובת בנין דכרין" – כתובת בנים זכרים. משנתנו באה, איפוא, ללמד, שחייב "כתובת בנין דכרין" הוא תנאי בית דין, ואף אם לא נכתב בכתובה, חייב הבעל בקיומה.

לא פתב לה – הבעל לאשתו בכתובה: **פנין דכרין דיהוון ליכי מנאי** (בנים זכרים שיהיו לך ממני) **אנון ירתון פספ פתבתיך** (הם יירשו כסף כתובתך) **יתר על חולקהון דעם אחיהון** (יתיר על חלקם שעם אחיהם, כלומר מלבד חלקם בירושת שאר הנכסים, שיקבלו שווה בשווה עם האחים מאם אחרת, כפי שיבואר בפרוטרוט להלן פרק י, א) **שלא כתב לה תנאי זה בכתובה. חיב** – הבעל לקיימו

~ יום ראשון ~

באור משנה ח

מתנאי הכתובה שאם אשתו תהא נשכית לבין הגויים, חייב הבעל לפדותה, אלא שאם בעלה ישראל, הריהו משיבה לביתו כאשתו, אבל אם בעלה כהן, הרי הוא מחזירה לבית אביה, שכן משנשכחה נאסרה עליו (כמו ששנינו לעיל ב, ט). משנתנו מוסיפה ללמד, שאף החיוב הזה של פדיון אשתו כשנשכית הוא תנאי בית דין, ואפילו לא כתב הבעל תנאי זה בכתובה, הריהו חייב בו.

לא פתב לה – לא כתב הבעל לאשתו בכתובה: **אם תשקבאי אפרקניך** (אם תהי נשכית, אפרך) **ואותבניך לי לאנתו** (ואשיבך לי לאשה); **ובפנהת** – ובאשת כהן שאסורה לו משנשכית, ולכן הוא כותב לה: **אהרניך למדינתך** – "אם תשתבאי אפרקניך ואהרניך למדינתך" (אם תהי נשכית אפרך ואחזיקך למדינתך, היינו לבית אביך), וזה לא כתב לה בכתובה את הפיסקה הזאת, **חיב** – הבעל לקיים את התנאי הזה, **שקבאי תנאי בית דין** – ונתחייב בו הבעל אף אם לא נכתב בכתובה.

באור משנה ט

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שהבעל חייב בפדיון אשתו שנשכחה, באה משנתנו להשמיע, שיש הבדל בין חיוב זה לחיובו של הבעל בריפוי אשתו שחלתה. **נשפית** – האשה, **חיב** – הבעל, **לפדותה** – כמו ששנינו במשנה הקודמת. **ואם אמר** – הבעל: **הרי גטה וכתבתה** – הריני נותן גט לאשתי השכוחה ומשלם לה את כסף כתובתה, **תפדה את עצמה** – בכסף הכתובה שתקבל ממני, **אינו רשאי** – לפטור עצמו מפדיונה, שכבר נתחייב בפדיונה משעה שנשכחה. **לקתה** – חלתה האשה, **חיב** – בעלה, **לרפאתה** – שהריפוי בכלל מוזנות שהוא חייב בהם. **אמר** – הבעל: **הרי גטה וכתבתה** – הריני מגרשה ומשלם לה כסף כתובתה, **תרפא את עצמה** – בכסף הכתובה שתקבל, **רשאי** – שהואיל וחייבו בריפוי אשתו הוא בכלל חיובו במוזנותיה, הרי כל שעה, בעודה אשתו, חייב אמנם בריפוייה כבמוזנותיה, אבל משגרשה הריהו פטור מחיוב זה, שאין אדם חייב לזון את גרושתו.

בתוספות מבואר הטעם של משנתנו, לפי שרפואה היא בכלל מוזנות, ומוזנות

יא פֶּנָן נִקְבָּן דִּיהוֹנָן לִיכִי מִנְאִי, יְהוֹנָן יִתְבֵּן בְּבֵיתִי וּמִתּוֹנָן מִנְכְּסִי עַד דִּיתְנַסְכָּן לְגַבְרִין – חֵיב, שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין.

יב אֵת תְּהָא יִתְבָּא בְּבֵיתִי וּמִתּוֹנָא מִנְכְּסִי, כָּל יְמֵי מַגְד אֲלַמְנוּתִךְ בְּבֵיתִי – חֵיב, שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין. כִּד הוּוּ אֲנִשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם פּוֹתְבִין. אֲנִשֵׁי גְלִיל הוּוּ פּוֹתְבִין כְּאֲנִשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם. אֲנִשֵׁי יְהוּדָה הוּוּ פּוֹתְבִין: עַד שְׁרִיצוּ הַיּוֹרְשִׁין לְתַן לֵיד פְּתוּבְתִיךְ; אִם רָצוּ הַיּוֹרְשִׁין, נּוֹתְנִין לָהּ פְּתַבְתָּהּ, וּפּוֹמְרִין אוֹתָהּ.

פ ר ק ח מ י ש י

א אָף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ: בְּתוּלָה גּוֹבָה מְאֵתִים וְאֲלַמְנָה מְנָה, אִם רָצָה לְהוֹסִיף אֶפְלוּ מֵאָה מְנָה – יוֹסִיף. נִתְאַרְמְלָהּ, אוּ נִתְגַּרְשָׁהּ, בֵּין מִן הָאֲרוֹסִין בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין – גּוֹבָה אֵת הַכֶּלֶל. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִן הַנְּשׂוּאִין – גּוֹבָה אֵת הַכֶּלֶל; מִן הָאֲרוֹסִין – בְּתוּלָה גּוֹבָה מְאֵתִים וְאֲלַמְנָה מְנָה, שְׁלֹא פְתַב לָהּ אֶלָּא עַל מְנַת לְכַנְסָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה פּוֹתֵב לְבִתּוּלָה שְׁטַר שֶׁל מְאֵתִים, וְהוּא פּוֹתְבָת: הִתְקַבְּלָתִי מִמֶּךָ מְנָה; וְלֹאֲלַמְנָה מְנָה.

פירוש ברטנורא

יא עד דיתנסבך, עד שיתארסו. ואם בגרו אע"פ שלא נתארסו אין להם מוונות, דקיימא לן בגורת אין לה מוונות: יב מיגד אלמנותיך, משך אלמנותיך: אנשי יהודה פותבין כו'. ואין הלכה כאנשי יהודה, אלא כל זמן שלא נישאת ושלא תבעה כתובתה בבית דין נזונית משל בעלה ודרה בבית שהיתה דרה בחיי בעלה ומשתמשת בכל הכלים שהיתה משתמשת בהן בחיי בעלה: ה א אף על פי, אם רצה להוסיף אפילו מאה מנה יוסיף. ולא אמרין שאינו רשאי כדי שלא לבייש את מי שאין לו: שלא כתב לה. תוספת מדעתו, אלא על מנת לכנסה: והיא פותבת. אע"פ שלא נתקבלה מוחלת וכותבת שנתקבלה: ר' מאיר אומר כו'. והלכה כר"מ בגזירותיו:

משניות מבוארות – קהתי

כתנאי הכתובה. בירושלמי אמרו: "אנשי הגליל חסו על כבודם ולא על ממונם; אנשי יהודה חסו על ממונם ולא חסו על כבודם". והלכה כאנשי ירושלים והגליל.

מפני שהיא תנאי בית דין – כמו שבראנו לעיל.

באור משנה יא

כבר שנינו (לעיל משנה ו בפרקנו), שמתנאי הכתובה הוא, שהתיינה הבנות (שטרם בגרו) ניוונות מנכסי אביהן לאחר מותו עד שיתארסו. – משנתנו מוסיפה ללמד, שאף תנאי זה הוא תנאי בית דין.

לא כתב הבעל בכתובה לאשתו: פֶּנָן נִקְבָּן דִּיהוֹנָן לִיכִי מִנְאִי (בנות נקבות שהיו לה ממיני) יְהוֹנָן יִתְבֵּן בְּבֵיתִי (יהיו יושבות בבית) וּמִתּוֹנָן מִנְכְּסִי (וניוונות מנכסי) עַד דִּיתְנַסְכָּן לְגַבְרִין (עד שיילקחו לאנשים), כלומר עד שיתארסו (גמזא), חֵיב – הבעל לקיים תנאי זה, מפני שהיא תנאי בית דין – חייב שנקבע על ידי בית דין, ואפילו לא נכתב בכתובה, הבעל חייב בו.

~ יום שלישי ~

באור משנה יב

מתנאי הכתובה, שחיה האלמנה ניוונת מנכסי בעלה כל זמן אלמותה (עד שתיטול כתובתה). – משנתנו מוסיפה ללמד, שאף חייב זה תנאי בית דין הוא.

לא כתב לה: אֵת תְּהָא יִתְבָּא בְּבֵיתִי (את תהי יושבת בביתי) וּמִתּוֹנָא מִנְכְּסִי (וניוונות מנכסי), כָּל יְמֵי מַגְד אֲלַמְנוּתִיךְ בְּבֵיתִי (כל ימי משך אלמותך בביתי), חֵיב – בתנאי זה, מפני שהיא תנאי בית דין – ונתחייב בו הבעל אף אם לא נכתב בכתובה. כִּד הוּוּ אֲנִשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם פּוֹתְבִין – בכתובה, כפי הנוסח שלמעלה: "את תהא יתבא בביתי ומיתונא מנכסי כל ימי מגד אלמנותיך". וכן אֲנִשֵׁי גְלִיל הוּוּ פּוֹתְבִין כְּאֲנִשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם – ולפי נוסח זה משמע, שאם האלמנה אינה רוצה ליטול כתובתה, אין היורשים יכולים לומר לה שתיטול כתובתה, כדי לפטור עצמם ממוזנותיה. אבל אֲנִשֵׁי יְהוּדָה הוּוּ פּוֹתְבִין "את תהי יושבת בביתי וניוונת מנכסי עד שירצו היורשין לתן לידך פתובתיך" (לתת לך כסף כתובתך); לְפִיכֶךָ אִם רָצוּ הַיּוֹרְשִׁין, נּוֹתְנִין לָהּ פְּתַבְתָּהּ, וּפּוֹמְרִין אוֹתָהּ – כלומר שלפי נוסח אנשי יהודה הרשות בידי היורשים לשלם לאלמנת אביהם את כתובתה, אף שלא ברצונה, כדי לפטור עצמם ממוזנותיה, מה שאין כן לפי נוסח אנשי ירושלים והגליל, שכל זמן שהאלמנה לא תבעה את כתובתה בבית דין ולא נישאה, הרי היא ניוונת מנכסי בעלה,

באור משנה א

משנה זו דנה במי שרוצה להוסיף על עיקר הכתובה או לפחות ממנה.

אָף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ – חכמים: בְּתוּלָה גּוֹבָה מְאֵתִים – דינר, כסף כתובתה, וְאֲלַמְנָה – שנישאה, גובה מְנָה – מאה דינר, כמו ששנינו לעיל (ד, ז), אִם רָצָה – הבעל, לְהוֹסִיף – לאשתו על הכתובה הקצובה, אֶפְלוּ מֵאָה מְנָה – עשרת אלפים דינר, יוֹסִיף – רשאי הוא להוסיף. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאין אומרים: קיצבה עשו חכמים בכתובה כדי שלא לבייש את מי שאין לו, אלא רשאי כל בעל להוסיף כמה שירצה; וזו היא הנקראת "תוספת כתובה". יש למדים ממשנתנו, שרשאי המוסיף לכלול את עיקר הכתובה ואת התוספת בסכום אחד (הר"ן; "תפארת ישראל"). ויש סוברים, שאין זה נכון לעשות כן, שלשון "מורה" הנוכח בנוסח הכתובה נאמר על עיקר הכתובה בלבד, ומכאן, אף כוונת משנתנו היא, שהמוסיף כותב את התוספת לחדו; ומכל מקום צריכה המשנה להשמיענו שכל הרוצה לכתוב לאשתו תוספת כתובה, אפילו מאה מנה, רשאי הוא, ואין חוששים שמא זה יבייש את מי שאין לו (המאירי; המדכאי; ועיין רמ"א באבן העזר טו, ז). נִתְאַרְמְלָהּ – נתאלמנה – אוּ נִתְגַּרְשָׁהּ, בֵּין מִן הָאֲרוֹסִין בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין – וכגון שכתב לה את הכתובה בשעת האירוסין, גּוֹבָה אֵת הַכֶּלֶל – אף את התוספת שהוסיף לה. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִן הַנְּשׂוּאִין – אם נתאלמנה או נתגרשה מן הנישואין, גּוֹבָה אֵת הַכֶּלֶל – כדברי תנא קמא; אבד מן הָאֲרוֹסִין – אם נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין, בְּתוּלָה גּוֹבָה מְאֵתִים וְאֲלַמְנָה מְנָה – עיקר הכתובה בלבד, אבל לא את התוספת שהוסיף לה, שְׁלֹא פְתַב לָהּ – את התוספת, אֶלָּא עַל מְנַת לְכַנְסָהּ – לישא אותה, וכיון שלא נשאה אין לה תוספת. והלכה כרבי אלעזר בן עזריה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה – הבעל לפחות מסכום הכתובה, פּוֹתֵב לְבִתּוּלָה שְׁטַר שֶׁל מְאֵתִים – כתובת מאתיים כתקנת חכמים, שאמנם אסור לפחות ממנה, וְהוּא פּוֹתְבָת – ואשתו כותבת לו: הִתְקַבְּלָתִי מִמֶּךָ מְנָה – כלומר שרשאית היא למחול

והיא פותחת: התקבלתי מִמֶּךָ חֲמִשִּׁים זָוֹ. רַבִּי מְאִיר אָמַר: כָּל הַפּוֹחֶת לְבִתּוּלָה מִמָּאתִים, וְלֹאֲלֻמָּנָה מִמָּנָה – הָרִי זֶה פְּעִילַת זְנוּת.
ב נֹתְנִין לְבִתּוּלָה שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ, מִשְׁתַּבְּעָה הַבַּעַל, לְפָרְנָם אֶת עֲצָמָהּ. וְכֵשֶׁם שְׁנוֹתֵינוּ לְאִשָּׁה, כִּף נֹתְנִין לְאִישׁ לְפָרְנָם אֶת עֲצָמוֹ. וְלֹאֲלֻמָּנָה – שְׁלֹשִׁים יוֹם. הַנֵּיַע זְמַן וְלֹא נִשְׂאוּ – אוֹכְלוֹת מִשְׁלוֹ וְאוֹכְלוֹת בְּתָרוּמָה. רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר: נֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: מִחֻצָּה חֲלוּץ וּמִחֻצָּה תְּרוּמָה.
ג הֵיבֶם אֵינוֹ מְאִכִּיל בְּתָרוּמָה. עֲשֵׂתָה שְׁשֵׁה חֲדָשִׁים בְּפָנֵי הַבַּעַל וְשֵׁשֶׁה חֲדָשִׁים בְּפָנֵי הַיֵּבֶם, וְאִפְלוּ בְּלֵן בְּפָנֵי הַבַּעַל, חֶסֶר יוֹם אֶחָד בְּפָנֵי הַבַּעַל – אֵינָה אוֹכֶלֶת בְּתָרוּמָה. זֶה

פירוש ברטנורא

ב נֹתְנִין לְבִתּוּלָה. זמן לכנסה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקדשה להזוהרה על עסקי חופה להכין תכשיטיה: לפרנס עצמה. בתכשיטיה י"ב חודש, דכתיב (בראשית כ"ד) חשב הנערה אתנו ימים, ומאי ימים, שנה, דכתיב (ויקרא כ"ד) ימים תהיה גאלתו: לפרנס עצמו. בצרכי סעודה וחופה: ולא למנה שלשים יום. שאינה טורחת כ"כ בתכשיטיה שכבר יש בידה: ולא נשאו. שהבעלים מעבכים. ואידי דתנא רישא בריריה תנא סיפא נמי בריריה: ואוכלת בתרומה. ואם כהן הוא והיא ישראלית שמשעה שקדשה אוכלת בתרומה מן התורה, דכתיב (שם כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, והאי קנין כספו הוא, אלא דרבנן גזור על בת ישראל המאורסת לכהן שלא תאכל בתרומה גזירה שמא ימונו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותיה, וכשהגיע הזמן ולא נישאת שאוכלת משלו אינה אוכלת בבית אביה אלא בעלה כהן מיוחד לה מקום ומאכילה שם וליבא למגורו תו שמא תשקה מכוס של תרומה לאחיה ולאחותיה: נותנים לה הכל תרומה. אם רצה. וכשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין: ר' עקיבא אומר מחצה חולין. לאכול בימי טומאתה:
ג הֵיבֶם אֵינוֹ מְאִכִּיל בְּתָרוּמָה. בעודה שומרת יבם, דכתיב (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, והאי קנין אחיו הוא: עשתה ששה חדשים בפני הבעל. מהך י"ב חודש הקבועים לה משתבעה הבעל: או אפילו כולן בפני הבעל ואחד בפני היבם. אף על גב דרובא בפני הבעל, סוף סוף לא נתחייב

משניות מבוארות – קהתי

זמן של שלושים יום, שאין עליה טירחה מרובה בהכנת צרכי הנישואין, שכבר מצויים הם בידה מנישואיה הראשונים. הַגֵּיַע זְמַן – הנישואין, וְלֹא נִשְׂאוּ – בגמרא מבואר: מחמת הארוס, שהוא מעכב את הנישואין, אוֹכְלוֹת מִשְׁלוֹ – שהוא חייב במזונותיה, וְאוֹכְלוֹת בְּתָרוּמָה – אם הארוס כהן, מותרת היא לאכול בתרומה. בגמרא מבואר, שהואיל והיא אוכלת משלו, אינה אוכלת בבית אביה, אלא הארוס מיוחד לה מקום שתאכל שם לבדה, ושוב אין גזירה שמא תשקה מכוס של תרומה לאחיה ולאחותה. ולדעת הסובר שאין ארוסה אוכלת בתרומה מחשש שמא ימצא בה מום, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, הואיל והגיע זמן הנישואין ונתחייב במזונותיה, הריהו בודק אותה על ידי קרובותיו (גמרא), רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר: נֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה – אם הארוס רוצה, נותן לה כל מזונותיה מן התרומה, ובימי טומאתה, שאסורה היא בתרומה, תמכור את התרומה ותקנה בדמיה חולין; מה שאין כן באשת כהן לאחר הנישואין, שבעלה חייב לספק לה חולין בימי טומאתה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: מִחֻצָּה חֲלוּץ – נותנים לה מחצה חולין לאכלם בימי טומאתה, וּמִחֻצָּה תְּרוּמָה – לשאר הימים, כרין הנשואה.

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה בארוסה לכהן שנתנו לה שנים עשר חודש להכין עצמה לנישואין, ומת הארוס שלה בתוך אותו הזמן, ונזקקה לייבום.
הֵיבֶם – שהוא כהן, אֵינוֹ מְאִכִּיל בְּתָרוּמָה – את בת ישראל שנפלה לפניו לייבום, כל זמן שלא ייבמה, שנאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו", וזו אינה קניין כספו אלא קניינו של אחיו (גמרא). ברם, משייבמה הרי היא כאשתו לכל דבר. עֲשֵׂתָה שְׁשֵׁה חֲדָשִׁים בְּפָנֵי הַבַּעַל וְשֵׁשֶׁה חֲדָשִׁים בְּפָנֵי הַיֵּבֶם – ארוסת כהן שנתנו לה שנים עשר חודש לפרנס את עצמה, כמו ששנינו במשנה הקודמת, ולאחר ששה חדשים מת הארוס, ושהתה עוד ששה חדשים בפני היבם, וְאִפְלוּ בְּלֵן בְּפָנֵי הַבַּעַל, חֶסֶר יוֹם אֶחָד בְּפָנֵי הַיֵּבֶם – ואפילו שהתה בפני הארוס כל שנים עשר חודש פחות יום אחד, ומת הארוס, ושהתה יום אחד בפני היבם, או בְּלֵן בְּפָנֵי הַיֵּבֶם, חֶסֶר יוֹם אֶחָד בְּפָנֵי הַבַּעַל – כלומר: ואין צריך לומר אם עשתה כולן בפני היבם וחסר יום אחד בפני הבעל. היינו שלא

לו על חלק מכתובתה, ומתוך כך היא יכולה לכתוב לו, שקיבלה מקצת הכתובה, כגון מנה, אף על פי שלא קיבלה; וְלֹאֲלֻמָּנָה – וכן לא למנה, כותב הבעל מְנָה – כותבת מאה זוז, כתנתן חכמים, והיא פּוֹתֶכֶת: הַתְּקַבְּלִיתִי מִמֶּךָ חֲמִשִּׁים זָוֹ – כמו שבארנו לעיל בבתולה, וכך פוחת הוא מעיקר הכתובה. רַבִּי מְאִיר אָמַר: אין עיקר הכתובה ניתן להפחתה בדרך כל שהיא, ואף לא על ידי "התקבלתי", שכן כָּל הַפּוֹחֶת לְבִתּוּלָה מִמָּאתִים, וְלֹאֲלֻמָּנָה מִמָּנָה – אף על פי שתנאו בטל ויש לה כתובתה, מכל מקום הואיל ואשתו סוברת שתנאו קיים, הָרִי זֶה פְּעִילַת זְנוּת – שסובר רבי מאיר: "אסור לאדם שישעה את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה", ואין כתובתה כתובה כשהיא פחותה ממאתים לבתולה וממנה לאלמנה. והלכה כרבי מאיר.

~ יום רביעי ~

באור משנה ב

כבר הזכרנו בתחילת מסכתנו, שלפנים לא היו עושים (כמו בימינו) קידושין ונישואין בבת אחת, אלא תחילה היה האיש מקדש את האשה ועושה אותה ארוסתו, ולאחר פרק זמן היו מקיימים את הנישואין. במשך אותו הזמן שבין האירוסין לנישואין יושבת הארוסה בבית אביה, ואין הארוס חייב במזונותיה. ואם היא בת ישראל שנאסרה לכהן, אינה אוכלת בתרומה; ואף על פי שמן התורה בת ישראל שנתקדשה לכהן מותרת בתרומה, שנאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו". והרי הארוסה קניין כספו היא, שנקנתה לו כספן הקידושין, מכל מקום הואיל והיא יושבת בבית אביה אסור עליה חכמים לאכול בתרומה, גזירה "שמא ימונו לה כוס של תרומה בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה". ויש אומרים הטעם: "משום סתפון". כלומר שמא ימצא בה מום, והרי קידושיה קידושי טעות, ונמצאת זרה אוכלת בתרומה. משנתנו דנה במי שקידש את האשה ולא התנה קביעת זמן לנישואין, כיצד קובעים אחר כך את זמן הנישואין, ומה דינה של הארוסה כשהגיע הזמן ולא נשאה.

נֹתְנִין לְבִתּוּלָה – שנתאסרה, שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ – זמן של שנים עשר חודש עד לנישואין. מִשְׁתַּבְּעָה הַבַּעַל – מיום שתבעה הארוס להינשא, כדי שיהא זמן לארוסה לְפָרְנָם אֶת עֲצָמָהּ – להכין לה בגדים ותכשיטים לנישואיה. וְכֵשֶׁם שְׁנוֹתֵינוּ לְאִשָּׁה – זמן של שנים עשר חודש לפרנס את עצמה, כִּף נֹתְנִין לְאִישׁ – שנים עשר חודש משתבעה אותו ארוסתו לנישואין, לְפָרְנָם אֶת עֲצָמוֹ – כדי להכין צרכי חופה וסעודה. וְלֹאֲלֻמָּנָה – שנתאסרה, שְׁלֹשִׁים יוֹם – נותנים

מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה. בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: אִין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בְּתַרְוּמָהּ, עַד שֶׁתִּפְנֶס לְחָפָה.
**ד הַמְקַדֵּשׁ מַעֲשֵׂה יָדֵי אִשְׁתּוֹ – הָרִי זֶה עוֹשֶׂה וְאוֹכֶלֶת. הַמּוֹתֵר – רַבִּי מֵאִיר אָמַר: הִקְדָּשׁ. רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדֵּלָר
 אָמַר: חֲלִין.**

פירוש ברטנורא

במזונותיה בחייו. והוא הדין נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת, וקנין כספו פקע, אלא דאי כולם בפניו הבעל הוא אכלה מוחא בחייו: או כולן בפני היבם. ואצל אם היו כולן בפני היבם: זו משנה ראשונה. דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה: אין האשה אוכלת. דחיישין שמא ימצא בה מום ונמצאת זרה למפרע שהיה מקחו מקח טעות. ולמשנה ראשונה שמא ימצא בה מום לא חיישין, ולכא למיחש נמי שמא תשקה לאחיה ולאחותיה דהא מייחד לה דוכתא, הליכך שרי לה לאכול בתרומה משהגיע זמן:

ד הרי זו עושה ואוכלת. שרקנו מזונות תחת מעשה ידיה, לפיכך עושה ואוכלת לדברי הכל: המותר. הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה יותר על הראוי למזונותיה, ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן: ר' מאיר אומר הקדיש. דסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ואין כן הלכה, אלא הלכה כר' יוחנן בן הסנדלר דאמר חלין, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

משניות מבוארות – קהתי

עֲשֵׂתָה שֶׁשֶׁה חֲדָשִׁים בִּפְנֵי הַבַּעַל וְשֶׁשֶׁה חֲדָשִׁים בִּפְנֵי הַיָּבֵם, וְאִפְּלוּ כֹּלָן בִּפְנֵי הַבַּעַל חֹסֵר יוֹם אֶחָד בִּפְנֵי הַיָּבֵם... אֵינָה אוֹכֶלֶת בְּתַרְוּמָהּ, וּמִשְׁמַע מִלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, שֶׁאִם אִמְנַם שֶׁהָתָה כֹּל שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּחַיֵּי הָאָרוּס, וְאִלְמָה תְּרוּמָה בְּחַיֵּיו, הִרְיֵהי אוֹכֶלֶת אֶף לְאַחַר מוֹתוֹ כִּשְׁהָיָה שׁוֹמֵרֶת יָבֵם. מִכָּל מִקּוּם דִּין מִשְׁתַּנּוּ אִינוּ – לְשִׁיטַת רַבְנּוֹ תָם – אֲלֵא מִדְּרַבָּנָן, אֲבָל מִן הַתּוֹרָה כֹּל שׁוֹמֵרֶת יָבֵם אוֹכֶלֶת בְּתַרְוּמָה מִשׁוּם זִיקַת הַיָּבֵם לְכַהֵן, וְמָה שֶׁדִּרְשׁוּ בַּגְמָרָא: "קִנְיִין כִּסְפוֹ" אִמְרָה תּוֹרָה, וְשׁוֹמֵרֶת יָבֵם קִנְיִנוֹ שֶׁל אַחֲיוֹ הוּא – דִּרְשָׁה זֶה אֵינָה אֲלֵא אִסְמַכְתָּא בְּלַבָּד. בְּרַם, "זוֹ מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה" – כְּלוֹמֵר: מָה שֶׁשֶׁנִּינוּ בְּמִשְׁנֵה הַקְּדוּמָה וּבְמִשְׁנֵנוּ, שֶׁמִּשְׁהִגִּיעַ הַזְּמַן וְלֹא נִישְׂאוּ אוֹכֶלֶת בְּתַרְוּמָהּ, וְאִפְּלוּ מֵת הָאָרוּס וְנוֹקְקָה לַיָּבֵם, מֵאַחַר שֶׁכָּבַר אֲכֵלָה בְּתַרְוּמָה בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ, הָרִי הִיא מוֹסִיפָה לְאֹכֹל אֶף מִשׁוּם זִיקַת הַיָּבֵם – כֹּל זֶה נִישְׂנָה בְּמִשְׁנַת רֵאשׁוֹנִים. "אֲבָל בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: אִין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בְּתַרְוּמָה עַד שֶׁתִּיכְנַס לְחוּפָה", וְהוּא הִדִּין שֶׁאִין הַיָּבֵם אֲוֹכֶלֶת בְּתַרְוּמָה עַד שֶׁתִּתְיַבֵּם, וְאִפְּלוּ אֲכֵלָה בְּחַיֵּי אַחֲיוֹ. וְכֵן שֶׁנֹּה בְּתוֹסַפְתָּא: "זוֹ מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה. אֲבָל רַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: אִין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בְּתַרְוּמָה עַד שֶׁתִּיכְנַס לְחוּפָה וְלֹא הַיָּבֵם עַד שֶׁתִּיכְנַס לְחוּפָה" (תּוֹסֵפוֹת כְּתוּבוֹת נ"ו. א. דִּיבּוּר הַתּוֹחֵל "וְאִפְּלוּ"; וְעֵינִי "תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב"; שִׁישָׁה מְקוּבָצֹת).

בְּסִיכּוּם הַדְּבָרִים: שְׁתֵּי שִׁטּוֹת הֵן בְּפִירוּשׁ מִשְׁתַּנּוּ: שִׁיטַת רִש"י וְשִׁיטַת רַבְנּוֹ תָם. לְשִׁיטַת רִש"י בֵּין לְמִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה בֵּין לְמִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה אִין הַיָּבֵם מֵאֲכִיל בְּתַרְוּמָהּ, וְאִפְּלוּ אֲכֵלָה בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ. לְשִׁיטַת רַבְנּוֹ תָם יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה לְמִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה לֹא רַק לְגַבֵּי הָאָרוּס אֲלֵא אֶף לְגַבֵּי הַיָּבֵם, שֶׁלְפִי מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה שׁוֹמֵרֶת יָבֵם שֶׁאֲכֵלָה בְּתַרְוּמָה בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ אֶף הַיָּבֵם מֵאֲכִילָה בְּתַרְוּמָהּ, וְרַק לְפִי מִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה אִין הַיָּבֵם מֵאֲכִילָה בְּתַרְוּמָהּ, אֶף עַל פִּי שֶׁאֲכֵלָה בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ, עַד שֶׁיִּכְנַס אֶת יָבֵמָהּ.

~ יום המישי ~

באור משנה ד

חיוב הבעל במזונות אשתו וזכותו במעשה ידיה נתקנו זה תמורת זה. ונחלקו הדעות אם המזונות עיקר ותיקנו מעשה ידיה תחת מזונות, או שמעשה ידיה עיקר ותיקנו מזונות תחת מעשה ידיה. אבל ההלכה היא שהמזונות עיקר, ואף נלמדים הם ממה שנאמר בתורה: "שארה כסותה וענתה לא יגרע", שדרשו: שארה אלו מזונות, ומכאן שחכמים תיקנו מעשה ידיה תחת מזונות, כלומר שכבר מלאכתה של האשה הוא לבעלה תמורת המזונות שהוא נותן לה (עיין ברטנורא ו'תוספות יום טוב'). וקצבו חכמים (להלן משנה ט): מה היא עושה? משקל חמשת סלעים וכו'. ומה שהאשה עושה יתיר על הראוי למזונותיה הרי זה מותר מעשה ידיה; ואף המתיר הוא לבעלה תמורת טעם כסף שהוא נותן לה לצרכיה כל שבוע (להלן משנה ט). – על יסוד האמור, שהמזונות עיקר, וחכמים תיקנו מעשה ידיה תחת מזונות, יכולה אשה לומר: "איני ניונת ואיני עושה", כלומר שרשאית היא לוותר לבעלה על מזונותיה, ומעשה ידיה הוא שלה.

הַמְקַדֵּשׁ מַעֲשֵׂה יָדֵי אִשְׁתּוֹ – שאמר הבעל: מעשה ידי אשתי היא קודש למקדש, **הָרִי זֶה עוֹשֶׂה וְאוֹכֶלֶת** – בגמרא מבואר, שאם אמרה אשתו: "איני ניונת ואיני עושה", הרי היא עושה לעצמה ואוכלת משלה, ואין מעשה ידיה ברשות הבעל להקדישו. **הַמּוֹתֵר** – בגמרא מבואר, שמשנתנו עוסקת "במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מעט לצרכיה". שבכגון זה מותר מעשה ידיה הוא שלה ולא של

שהתה בפני הארוס אלא יום אחד ומת (גמרא), **אֵינָה אוֹכֶלֶת בְּתַרְוּמָה** – שלא נתחייב הארוס במזונותיה, ולא התורה בחייו לאכול בתרומה. ואמנם הוא הדין כשהתה כל שנים עשר חודש בפני הארוס, שאף על פי שכבר נתתיב הארוס במזונותיה ואכלה בתרומה בחייו, כמו ששינו במשנה הקודמת: "הגיע זמן ולא נישא, אוכלות משלו ואוכלות בתרומה", מכל מקום כשמת הארוס ונוקקה לייבום, אסורה היא בעודה שומרת יבם, לאכול בתרומה, מהטעם שהבאנו לעיל, שאינה "קניין כספו" אלא קניינו של אחיו (כמו ששינו במסכת יבמות ז, ד); אלא שמשנתנו באה להשימע בכגון שאינה אוכלת כלל בתרומה, לא בחיי הארוס ולא לאחר מותו, שאילו שהתה כל שנים עשר חודש בפני הארוס, הרי על כל פנים היתה אוכלת בתרומה בחיי הארוס (רש"י). **זוֹ מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה** – מה ששינו במשנה הקודמת: "הגיע זמן ולא נישא, אוכלות בתרומה". משנת ראשונים היא; אבל **בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: אִין הָאִשָּׁה אוֹכֶלֶת בְּתַרְוּמָה** – ואפילו הגיע זמן ולא נישא, עד שתפנס לחפה – בגמרא מבואר הטעם שחוששים שמא ימצא בה מום ויברר שמקחו מקח טעות ונמצאת זרה אוכלת בתרומה. ברם, לפי משנה ראשונה לא חששו חכמים שמא ימצא בה מום, ולא גזרו על ארוסה שלא תאכל בתרומה אלא בעודה בבית אביה, מפני שחששו שמא תאכיל מן התרומה לאחיה ולאחותה; אבל משהגיע זמן הנישואין ולא נישא, הואיל והארוס נתחייב במזונותיה הרי הוא מייחד לה מקום שתאכל שם לבדה, ושוב אין לחשוש שמא תאכיל מן התרומה לאחיה ולאחותה, הלכך אמרו: "משהגיע זמן ולא נישא אוכלות בתרומה" כמו שבארנו כבר במשנה הקודמת. וכבר הבאנו (שם), שיש דעה אחרת בגמרא, שאף לפי משנה ראשונה הטעם שגזרו על ארוסה שלא תאכל בתרומה, משום שחוששים שמא ימצא בה מום, אלא שלמשנה ראשונה אם הגיע הזמן ולא נישא, הואיל ונתחייב במזונותיה, הריהו בודקה על ידי קרובותיו, ולכן מותרת היא לאכול בתרומה; אבל משנה אחרונה סוברת, שהבדיקה על ידי קרובותיו אינה מספיקה, לפי שבדיקה חיצונית היא, ועדיין יש חשש שמא לאחר שיישאנה הוא ימצא בה מום פנימי, שלא היה נראה לקרובותיו, והרי מקחו מקח טעות, ונמצאת זרה אוכלת בתרומה (גמרא).

בארנו משנתנו לפי רש"י. וכן פירשה הרב מברטנורא. אבל רבנו תם מקשה על פירושו של רש"י, שאין הלשון במשנתנו משמע כפירושו זה. ולפיכך מפרש רבנו תם, שלפי משנה ראשונה, אם הגיע זמן ולא נישא, הריהי אוכלת בתרומה אפילו לאחר שמת הארוס ונוקקה לייבום, הואיל ואכלה כבר בחיי הארוס. ברם, אם לא אכלה עדיין בפני בעלה, אין היבם מאכילה בתרומה. והוא ששינו כאן: היבם אינו מאכיל – כלומר אשה שנתאלמנה מן הארוסין ועדיין לא אכלה בתרומה, אין היבם מאכיל אותה בתרומה, כל זמן שלא ייבמה, שהיאיל וזיקת היבום באה מכוח אחיו. הרי מאחר שלא אכלה מחמת אחיו, אף מחמתו אינה אוכלת. והנה המשנה מוסיפה לפרש את הרישא:

ה אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה: טוהנת, ואופה, ומכבסת; מבשלת, ומניקה את בנה; מצעת לו המטה, ועושה בצמר. הכניסה לו שפחה אחת – לא טוהנת, ולא אופה, ולא מכבסת; שתיים – אינה מבשלת, ואינה מניקה את בנה; שלש – אינה מצעת לו המטה, ואינה עושה בצמר; ארבע – יושבת בפתדרא. רבי אליעזר אומר: אפלו הכניסה לו מאה שפחות – בופה לעשות בצמר, שהבטלה מביאה לידי זמה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה – יוציא ויתן כתבתה, שהבטלה מביאה לידי שעמום. ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה – בית שמאי אומרים: שתי שפחות; ובית הלל אומרים: שבת אחת. התלמידים יוציאו לתלמוד תורה שלא ברשות – שלשים יום; הפועלים – שבת אחת. העונה האמורה בתורה:

פירוש ברטנורא

ה טוהנת. ברחים של יד שהם קטנים. ואם רחיים גדולים הם, מכינה כל צרכי המחנה, כגון נותנתו באפרסת קולטת הקמה: הכניסה לו שפחה אחת. מעות או נכסים כדי לקנות בהם שפחה אחת: יושבת בפתדרא. על כסא מנוחה ואינה הולכת בשלוחתו לכאן ולכאן ואעפ"כ מונחת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ורוחצת לו פניו וידיו ורגליו שמלאכות אלו אין משתמשים בהם באשה אלא באשתו בכבר: שעמום. בהלה. תרנום וכתמהון לכב (בריים כ"ח) ובשעמומו לבא. ופלונתיהו דר' אליעזר ורבן שמעון בן גמליאל היו באשה שאינה במלה אלא משחקת במיני הצחוק דלדרי זמה איכא, לירי שעמום ליכא, שאין שעמום אלא ביושב ותוחה ובטל לגמרי. והלכה כר' אליעזר:

ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה. כגון שאמר יאסר הנאת תשמישך עלי. אבל הנאת תשמישי אסור עליך, לא מתסרא, דהא משועבד לה, דכתיב (שמות כ"א) ועונתה לא יגרע; **ב"ש אומרים שתי שבתות.** אם הדירה שתי שבתות תמתין, שכן מצונו ביולדת נקבה שטמאה שבועים: **וב"ה אומרים שבת אחת.** שכן מצונו בנדה שטמאה שבעה. וגמרינן מירי דשכיח, הכעס שכועס אדם על אשתו ומדירה דהוא מירי דשכיח, מנדה שהוא מירי דשכיח. לאפוקי לירה דלא שכיח כולי הא. וב"ש סברי גמרינן מירי דהוא גרם לה, נדר האיש שהוא גרם לה לשהות, מלירה שעל ידו באה לה. לאפוקי נדה דממילא קאתי לה. ויותר על שבת אחת לבית הלל או שתי שבתות לבית שמאי יוציא ויתן כתובה, ואפילו היה גמל שעונתו שלשים יום או ספן שעונתו לששה חדשים: **תלמידים וכו' שלשים יום.** ומתניתין ר' אליעזר היא. ופליגי רבנן עליה ואומרים אפילו שתיים ושלוש שנים, והלכה כחכמים: **הטוילים.** שאין להם

משניות מבוארות – קהתי

בפתדרא – במושב שדרך נשים חשובות לישב בו, כלומר שאף מלאכות קטנות אינה עושה. בגמרא מבואר, שאף על פי כן ישנן מלאכות שכל אשה עושה לבעלה משום חיבה, כגון למזוג לו את הכוס וכדומה (כתובות טא. א). **רבי אליעזר אומר:** אפלו הכניסה לו מאה שפחות, בופה לעשות בצמר – שהיא מלאכה המיוחדת לנשים, שלא תשב בטל, **שהבטלה מביאה לידי זמה** – לידי פריצות. **רבן שמעון בן גמליאל אומר:** אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה – האוסר על עצמו בנדר שלא ליהנות מאשתו אם תעשה מלאכה, **יוציא ויתן כתבתה** – חייב הוא לגרשה וליתן לה כסף כתובתה, **שהבטלה מביאה לידי שעמום** – לידי שיגעון (רש"י).

בעלה, ואם אמר הבעל: מותר מעשה ידי אשתי יהא קודש, אמנם בחייה אין המותר קודש על פיו, שהרי אינו ברשותו; אבל לאחר שאשתו מתה, והבעל יורש את נכסיה, ואף את מותר מעשה ידיה, **רבי מאיר אומר:** הקדש – המותר שנפל לו בירושה מאשתו, הרי הוא הקדש על פי דבריו הקודמים, שרבי מאיר סובר: אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, כלומר אף על פי שבשעה שהקדיש הבעל מותר מעשה ידיה של אשתו, היה זה דבר שלא בא לעולם, מכל מקום חל עליו שם הקדש. **רבי יוחנן הסנדלר אומר:** חלין – המותר שנפל לו בירושה הוא חולין ולא הקדש, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. משנתנו נקטה מחלוקת רבי מאיר ורבי יוחנן הסנדלר ב"מותר" לרבותא, שאפילו במותר סובר רבי מאיר שהוא הקדש; והוא הדין במקדיש מעשה ידיה, שנחלקו בו רבי מאיר ורבי יוחנן הסנדלר. והלכה כרבי יוחנן הסנדלר.

~ יום ששי ~

באור משנה ו

אגב המשנה הקודמת, שנישנה בה דין "המדיר את אשתו מלעשות מלאכה", באה משנתנו ללמד דין "המדיר את אשתו מתשמיש המטה", ומוסיפה לדון במצוות "עונה" בכלל. **המדיר את אשתו מתשמיש המטה** – שאסר על עצמו בנדר הנאת תשמישה של אשתו, כגון שאמר: הנאת תשמישך תהא אסורה עלי; אבל אם אסר על אשתו הנאת תשמישו, אין האיסור חל עליה, שהרי הוא משועבד לה, שנאמר (שמות כא. י): "ועונתה לא יגרע"; **בית שמאי אומרים:** שתי שפחות – תמתין לו שתי שבועות, ולאחר מכן אם הוא עומד בנדרו, יגרשנה ויתן לה כתובתה; **ובית הלל אומרים:** שבת אחת – שבוע אחד תמתין לו, ולאחר מכן חייב לגרשה (המאירי). ויש מפרשים: בית שמאי אומרים: שתי שבתות – אם הדירה שתי שבתות, תמתין; ואם יותר, יוציא ויתן כתובה (רש"י). טעם המחלוקת של בית שמאי ובית הלל מבואר בגמרא, שביט שמאי למדים מיולדת נקבה, שטמאה שבועיים, ובית הלל למדים מגידה, שטומאתה (מן התורה) שבעה ימים (כתובות טא. ב). **התלמידים** – תלמידים נשואים ההולכים ללמוד תורה, יוציאו לתלמוד תורה – לעיר אחרת, שלא ברשות – נשיהם, לתקופה של שלשים יום – אף על פי שמבטלים בזה עונתן; **הפועלים** – יוצאים לעבודה

באור משנה ה

לאחר שלמדנו שמעשה ידיה של האשה הוא לבעלה, באה משנתנו לפרוט את המלאכות שחייבת האשה לעשות לבעלה. ומבואר במפרשים, שמשנתנו מונה שבע מלאכות גדולות, אבל מלאכות קטנות, כמוזגת הכוס וכדומה, אין המשנה צריכה להשמיענו (שיטה מקובצת). **אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה** – לצרכי הבית: **טוהנת** – בריחיים של יד שהם קטנים, או מכינה כל צרכי הטחינה לריחיים גדולים, **ואופה** – פת, **ומכבסת** – את הבגדים; **מבשלת** – את התבשילים, **ומניקה את בנה** – אבל לא בנו מאשה אחרת (הראש; הר"מ); **מצעת לו המטה** – בכרים ובכסתות, **ועושה בצמר** – בשיעור המבואר להלן (משנה ט). **הכניסה לו** – אשתו, מבית אביה, **שפחה אחת** – או נדוניה כדי לקנות שפחה אחת, **לא טוהנת, ולא אופה, ולא מכבסת** – אין האשה עושה את המלאכות הללו שטוחתן מרובה אלא שפחתה עושה אותן; **שתיים** – הכניסה לו שתי שפחות, **אינה מבשלת, ואינה מניקה את בנה** – נוסף על המלאכות הקודמות שאינה עושה; **שלש** – הכניסה לו שלש שפחות, **אינה מצעת לו המטה, ואינה עושה בצמר** – כלומר אינה עושה אף אחת משבע המלאכות שנימנו במשנה, אבל עושה היא מלאכות קטנות שבבית; **ארבע** – הכניסה לו ארבע שפחות, **יושבת**

הַמְיָלִין – בְּכָל יוֹם; הַפּוֹעֲלִים – שְׁתַּיִם בְּשַׁבָּת; הַחֲמָרִים – אַחַת בְּשַׁבָּת; הַגְּמָלִים – אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם; הַסְּפָנִים – אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

ז המורדת על בעלה – פוּחֶתִין לָהּ מִפְתַּבְתָּהּ שְׁבַעַה דִּינָרִין בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁבַעַה טְרַפְעִיקוּן. עַד מָתִי הוּא פּוֹחֶתָּה? עַד כְּנֶגְדַּת כְּתַבְתָּהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא פּוֹחֶת וְהוֹלֵךְ, שְׁמָא תַפְלָל לָהּ יִרְשָׁה מִמָּקוֹם אַחֵר, גּוֹבֵה הַיְמִנָּה. וְכֵן הַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ – מוֹסִיפִין לָהּ עַל כְּתַבְתָּהּ שְׁלֹשָׁה דִּינָרִין בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה טְרַפְעִיקוּן.

ח הַמְשַׁרְהָ אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שְׁלִישׁ – לֹא יִפְחֹת לָהּ מִשְׁנֵי קֶבֶין חֲמִין, אוּ מֵאַרְבַּעָה קֶבֶין שְׁעוּרִים. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: לֹא פֶסֶק לָהּ שְׁעוּרִים אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁהִיא סְמוּךְ לְאָדוֹם. וְנוֹתֵן לָהּ חֲצִי קֶבֶת קֶמְנִית, וְחֲצִי לֶגַּ שְׁמֹן,

פירוש ברטנורא

מלאכה ולא סחורה: החמרים. שיוצאים לכפרים להביא תבואה: הגמלים. מביאין חבילות על הגמלים ממקום רחוק: הספנים. המפרשים לים הגדול. ומי שהיה בתחלתו בעל אומנות שענותו קרובה ובקש ליעשות כעל אומנות שענותו רחוקה אשתו מעבדת עליו, חוץ מתלמוד תורה, שאין האשה יכולה לעבב על בעלה שהיה טייל או פועל שלא ייעשה תלמוד חכם:

ז המורדת. מתשמיש. אבל ממלאכה כופין אותה לעשות מלאכה ולא דיניגין לה כמורדת: טרפעיקין. כל טרפעיק הוא משקל ארבעים ושמונה שעורות של כסף צרוף, כמשקל שלשה דרכמונים שקרוין בערבי דראה"ם שכל דרכמון שש עשרה שעורות בנינויות של כסף: עד כנגד כתובתה. ואח"כ נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה. אבל אינו משהה אותה כדי לפחות על הנכסים שנפלו לה מבית אביה ולהפסידים ממנה: מוסיפין על כתובתה שלשה דינרים. משום דצערא הגבירא קשה כשהוא נמנע מן התשמיש יותר מצערא דאתתא, לפיכך כשהיא מורדת ומצערתו פוחתין לה שבעה דינרין, וכשהוא מורד ומצערתו אין מוסיפין לה אלא ג' דינרים. והיא מורדת אמרינן כנגמרא חזרו ונמנו שהיו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואומר פלונית מרדה בבעלה ושולחין לה מבית דין הוי יודעת שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדת את כולך, אחת ארוסה ואחת נשואה ואפילו נדה ואפילו חולה ואפילו שומרת יבם. וקודם הכרזה מודיעים לה שרוצים להכריז עליה, ואחר הכרזה מודיעין אותה שכבר שלמה ההכרזה, ואם עמדה במרדה תצא בלא כתובה:

ח המשרה את אשתו על ידי שלישי. שנותן מזונותיה על ידי אפורופוס ואינה אוכלת עמו. תרגום ויכרה להם כרה גדולה (מלכים ב' ו'), שירותא: לא יפחות לה. בשבוע: לא פסק לה שעורים. כפלים מן החטים, אלא ר' ישמעאל שהיה סמוך לאדום. ששם השעורים רעות ביותר: דבילה. תאנים דרוסות

משניות מבוארות – קהתי

את הבעל להוסיף על כתובתה, כל שבוע שעומד במרדו, שלושה דינרים; ואם היא רוצה בגט, כופים אותו לגרשה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה טְרַפְעִיקִין – מוֹסִיפִים לָהּ דִּינָר חֲצִי לְשַׁבּוּעַ. בַּגְּמָרָא מְבֹאֵר, שִׁצְעוּרָהּ שֶׁל הַבַּעַל כְּשֶׁהָאִשָּׁה נִמְנַע מִתְּשַׁמֵּשׁ, מְרֻבָּה מִצְעָרָה שֶׁל הָאִשָּׁה, לְפִיכָךְ עוֹנֶשֶׁה שֶׁל הַמּוֹרֵדֵת גְּדוֹל מִעוֹנֶשׁוֹ שֶׁל הַמּוֹרֵד. כֵּן מוֹבָא בַּגְּמָרָא: "רְבוּתֵינוּ חֲזָרוּ וְנִמְנְנוּ, שִׁיהוּ מְכַרְזִין עֲלֶיהָ אַרְבַּע שַׁבְּתוֹת זֶה אַחֵר זֶה: הוּא יוֹדֵעַת שֶׁאִפְּלוּ כְּתוּבָתְךָ מֵאֵה מְנָה הַפְּסַדְתְּ אֶת כּוֹלְךָ." וּמוֹדִיעִים לָהּ קוֹדֵם הַהֲכָרָה שֶׁעוֹמְדִים לְהַכְרִיז עֲלֶיהָ, וְאַחֲרֵי הַהֲכָרָה מוֹדִיעִים לָהּ שֶׁכָּבֵר נִשְׁלַמָּה הַהֲכָרָה, וְאִם עִמְדָה בַּמְרָדָה, תִּצָּא בְּלֹא כְּתוּבָה (גְּמָרָא כְּתוּבוֹת טו, ב).

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה

הַמְשַׁרְהָ – הַמְאֲכִיל, כְּלוֹמֵר הַמְּפָרֵס – אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שְׁלִישׁ – שְׁאִין הַבַּעַל אוֹכֵל עִמָּה, אֲלֵא נֹתֵן לָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ וְצָרִכֶיהָ כְּסוּתָהּ עַל יְדֵי אַחֵר, וְכַגּוֹן שֶׁהִיא הַסְּכִימָה לָכֶּךָ (חֲמַאדִי). לֹא יִפְחֹת לָהּ – לְכָל שַׁבּוּעַ, מִשְׁנֵי קֶבֶין חֲמִין – כְּמִידַת נֶפֶשׁ שֶׁל אַרְבַּעִים וְשִׁמּוֹנָה בִּיצִים (הַקָּב הוּא 24 בִּיצִים. כ"ד לִיטְרִים). שֶׁהֵם כְּדֵי שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת לְשַׁבּוּעַ, שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל יוֹם לְצָרְכָהּ, וְהַשָּׂאֵר לְצוּרֵךְ אוֹרְחִים וְעֵנִים, אוּ מֵאַרְבַּעָה קֶבֶין שְׁעוּרִים – כְּפִלִּים כְּמִידַת הַחֵיטִים. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: לֹא פֶסֶק לָהּ שְׁעוּרִים – בְּמִידָה כְּפֹלָה מַחִיטִים (גְּמָרָא), אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁהִיא סְמוּךְ לְאָדוֹם – לְאַרְץ אֲדוֹם, שֶׁשֶּׁם הַשְּׁעוּרִים רְעוּת בִּיּוֹתֵר; אֲבָל בְּשָׂאֵר מְקוֹמוֹת שְׁאִין הַשְּׁעוּרִים רְעוּת כָּל כָּךְ, אִינוּ נֹתֵן לָהּ כְּפִלִּים אֲלֵא כְּפִי רְאוּת בֵּית הַדִּין. וְנוֹתֵן לָהּ חֲצִי קֶבֶת קֶמְנִית – כַּגּוֹן פּוֹלִים וְאַפּוֹנִים, וְחֲצִי לֶגַּ שְׁמֹן – לְאִכִּילָהּ וְלְהַדְלִיקָהּ, וְקֶבֶת גְּרוֹגְרוֹת – תַּאֲנִים יְכֻשׁוֹת, אוּ מְנָה – מִשְׁקַל מֵאָה דִּינָר (כ-400 גֵרָם בְּעֵרֶךְ) – דְּבִלְיָה – תַּאֲנִים דְּרוֹסוֹת, הַנִּמְכָּרוֹת בְּמִשְׁקַל; וְאִם אִין לֹא – גְּרוֹגְרוֹת אוּ דְבִלְיָה, פּוֹסֵק לְעִמְתָּן פְּרוֹת מִמָּקוֹם

לעיר אחרת שלא ברשות נשיהם, למשך שַׁבָּת אַחַת – שבוע אחד בלבד. הַעוֹנָה הַאֲמֹרָה בְּתוֹרָה – מִצְוֹת עוֹנָה הָאֲמֹרָה בְּתוֹרָה (שְׁמוֹת כ"א, י): "וְעוֹנָתָה לֹא יִגְרַע." זִמְנָה כְּדִלְהֵן: הַמְיָלִין – בְּנֵי אָדָם הַבְּטָלִים מִמְּלָאכָה, וְהֵם בְּרִיאִים וּמְעוֹנָגִים (רַמְבַּ"ם). בְּכָל יוֹם – עוֹנָתָם; הַפּוֹעֲלִים – הַעוֹסְקִים בְּמִלְאכָה בְּעִירָם, שְׁתַּיִם בְּשַׁבָּת – פְּעֵמִים בְּשַׁבּוּעַ; הַחֲמָרִים – הַמּוֹלִיכִים סְחוֹרָה בַּחֲמוּרִיהֶם לְמִקּוּמוֹת הַסְּמוּכִים, אַחַת בְּשַׁבָּת – פֶּעַם בְּשַׁבּוּעַ; הַגְּמָלִים – הַהוֹלְכִים עִם גְּמִלְיָהּ לְמִקּוּמוֹת רְחוֹקִים, אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם – פֶּעַם בַּחֹדֶשׁ; הַסְּפָנִים – הַשׁוֹהֵים מִחוּץ לְבֵתֵיהֶם זְמַן רַב, אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים – פֶּעַם לְחֲצֵי שָׁנָה; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – וְהִלְכָה כְּדַבְּרֵי בּוֹמְנֵי הַעוֹנָה; בָּרַם, בַּעֲנִין הַתְּלַמִּידִים חוֹלְקִים עֲלֵיו חֲכָמִים וְסוֹבְרִים, שִׁיּוּצִאִים הֵם לְתַלְמוּד תוֹרָה שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת נְשִׂיָהם אִפְּלוּ לְשַׁנְתֵּיִם וּלְשִׁלּוּשׁ שָׁנִים, וְכֵן הִלְכָה (רַמְבַּ"ם הַל' אִישׁוֹת יד, ב).

ב א ו ר מ ש נ ה

הַמּוֹרֵדֵת עַל בַּעְלָהּ – שְׁמוֹנֶעַת אֶת בַּעְלָהּ מִתְּשַׁמֵּשׁ, פּוֹחֶתִין לָהּ מִפְתַּבְתָּהּ שְׁבַעַה דִּינָרִין בְּשַׁבָּת – כֹּל שַׁבּוּעַ שֶׁעוֹמֵד בַּמְרָדָה, מִנְכִּים לָהּ מִכְּתוּבָתָהּ שְׁבַעַה דִּינָרִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁבַעַה טְרַפְעִיקִין – טְרַפְעִיק הוּא חֲצִי דִינָר. עַד מָתִי הוּא פּוֹחֶת – עַד מָתִי הוּא מְשַׁהֵה אוֹתָהּ וּפּוֹחֶת לָהּ מִכְּתוּבָתָהּ? עַד כְּנֶגְדַּת כְּתַבְתָּהּ – עַד שֶׁלֹּא יִישָׂאֵר לָהּ מִכְּתוּבָתָהּ כְּלוּם, וְאִזּוּ יִגְרַשְׁנָהּ וְתִצָּא בְּלֹא כְּתוּבָה. אֲבָל אִינוּ מְשַׁהֵה אוֹתָהּ כְּדֵי לְפָחוֹת לָהּ מִנְכָּסֶיהָ שֶׁנִּפְלוּ לָהּ מִבֵּית אִבִּיהָ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא פּוֹחֶת וְהוֹלֵךְ – רִשְׁאֵי הַבַּעַל לְהַשְׁתוּתָהּ וְלֹא לְגִרְשָׁהּ, וְהוּא פּוֹחֶת לָהּ, כֹּל זְמַן שֶׁהִיא עוֹמֵדֵת בַּמְרָדָה, אִפְּלוּ מִנְכָּסֶיהָ, שְׁמָא תַפְלָל לָהּ יִרְשָׁה מִמָּקוֹם אַחֵר – שֶׁאִם גַּם יִפְלוּ לָהּ נִכְסִים בִּירוּשָׁה לְאַחַר שְׁמִרְדָּהּ, גּוֹבֵה הַיְמִנָּה – כְּשִׁיעוּר הָאֲמוֹר לְמַעַל. וְכֵן הַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ – שְׁאִינוּ רּוֹצֵה לְקַיֵּם מִצְוֹת עוֹנָה, מוֹסִיפִין לָהּ עַל כְּתַבְתָּהּ שְׁלֹשָׁה דִּינָרִין בְּשַׁבָּת – מִחֵיבִים

וקב גְרוּגְרוֹת או מְנָה דְבִלְהָ; וְאִם אִין לוֹ – פּוֹסֵק לְעֻמְתָּן פְּרוֹת מִמָּקוֹם אַחַר. וְנוֹתֵן לָהּ מִטָּה, מִפִּיךָ, וּמִחֲצֵלֶת. וְנוֹתֵן לָהּ כֶּפֶה לְרֵאשִׁיחָהּ, וְחָגוֹר לְמִתְנִיָּהּ, וּמִנְעָלִים מִמוּעַד לְמוּעַד, וְכִלְיִם שֶׁל חֲמוּשִׁים זֶוּ מִשְׁנָה לְשָׁנָה. וְאִין נוֹתֵנִין לָהּ, לֹא חֲדָשִׁים בִּימֹת הַחֲמָה, וְלֹא שְׁחָקִים בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, אֶלְאֹ נֹתֵן לָהּ כִּלְיִם שֶׁל חֲמוּשִׁים זֶוּ בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, וְהִיא מִתְכַּסֶּה בְּכִלְאוֹתֶיהֶן בִּימֹת הַחֲמָה, וְהִשְׁחָקִים שְׁלָהּ.

זוֹ נוֹתֵן לָהּ מְעָה כֶּסֶף לְצַרְפָּה, וְאוֹכֶלֶת עֲמוֹ מִלִּילַי שֶׁבֶת לְלִילַי שֶׁבֶת. וְאִם אִין נוֹתֵן לָהּ מְעָה כֶּסֶף לְצַרְפָּה – מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שְׁלָהּ. וְהִיא עוֹשֶׂה לוֹ? מִשְׁקַל חֲמֵשׁ סְלָעִים שְׁתֵּי בִיהוּדָה, שְׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בְּגִלְלִי; אוֹ מִשְׁקַל עֶשֶׂר סְלָעִים עַרְבִי בִיהוּדָה, שְׁהֵן עֶשְׂרִים סְלָעִים בְּגִלְלִי. וְאִם הִיתָה מִיִּנְיָקָה – פּוֹחֲתִים לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֵנֵי שְׂפִישְׁרָאֵל, אֶבֶל בְּמִכְבָּד – הִפֵּל לְפִי כְּבוֹדוֹ.

פירוש ברטנורא

בעינול ונמכרות במשקל ולא במדה: מפני. רך מנחצלת: כיפה. עזרף אחד: ומנעלים ממועד למועד. מנעלים חדשים לכל שלש הגלים: חדשים. קשים לה בימות החמה לפי שהם חמים, ויפס לה בימות הגשמים: והשחקים שלה. אף כשיקנה לה חדשים, מפני שמתכסה בהן בימי נדחה: ט נותן לה מעה כסף. בכל שבת לצורך דברים קטנים: ואוכלת עמו לילי שבת. אע"ג דבכל שאר הימים יכול לתת מזונותיה על ידי שלישי אם ירצה, בליל שבת שהוא ליל עונה חייב לאכול עמה: מעשה ידיה. מותר מעשה ידיה כלומר מה שעושה יותר על מזונותיה: שתי. קשה למוות כפלים כשל ערב. ומשקל של יהודה כפלים כשל גליל: הכל לפי כבודו. וכפי מנהג המדינה נמו:

משניות מבוארות – קהתי

אִין נוֹתֵן לָהּ מְעָה כֶּסֶף לְצַרְפָּה – כְּגוֹן שֶׁשֶׁתָּקָה אִשְׁתּוֹ וְלֹא תִבְעָה מִמֶּנּוּ אֵת הַמְעָה, שֶׁאִם לֹא כֵן אִין הַרְשוּת בִּידוֹ שֶׁלֹּא לִתֵּן לָהּ (תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב). מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שְׁלָהּ – כְּלוֹמֵר מוֹתֵר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ הוּא שֶׁלֹּה (כְּמוֹ שְׂבָאֵרְנוּ בַּמְשֻׁנָה ד' ב' פ' ר' טו). שֶׁכֵּן חֲכָמִים תִּיקְנוּ מוֹתֵר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְבַעֲלָהּ תַּמּוּרֵת מַעָה כֶּסֶף שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהּ. וְהִיא הִיא עוֹשֶׂה לוֹ – מַהוּ הַשִּׁיעוּר שֶׁל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, כְּדִי שֶׁנִּדְרַע מַהוּ מוֹתֵר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ? מִשְׁקַל חֲמֵשׁ סְלָעִים שְׁתֵּי בִיהוּדָה – כִּשְׁהִיא טוּוּהָ בְּצִמּוּר אֵת הַחוֹטִים הַדְּקִים שֶׁל הָאוֹרֶךְ, הַנִּקְרָאִים "שְׁתִּי", שִׁיעוּר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ הוּא שֶׁמִּשְׁקַל חֲמֵשׁ סְלָעִים בִּיהוּדָה הִיוּ כְּפִלְיִים כֶּשֶׁל גִּלְלִי; אוֹ מִשְׁקַל עֶשֶׂר סְלָעִים עַרְבִי בִיהוּדָה, שְׁהֵן עֶשְׂרִים סְלָעִים בְּגִלְלִי – אֵת חוֹטֵי הַרוֹחֵב, הַנִּקְרָאִים "עַרְב", שֶׁהֵם עֲבִים, וְטוּרָה טוּוּיִיתָם מִחֲצִית מִשֶׁל שְׁתֵּי, שִׁיעוּר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ הוּא מִשְׁקַל עֶשֶׂר סְלָעִים בִּיהוּדָה שֶׁהֵן עֶשְׂרִים סְלָעִים בְּגִלְלִי. שִׁיעוּר זֶה הוּא לְכֹל שָׁבוּעַ (תַּפְאֵרֶת יִשְׂרָאֵל). וְאִם הִיתָה מִיִּנְיָקָה – בּוֹמֵן שֶׁהָאִשָּׁה מִיִּנְיָקָה, פּוֹחֲתִים לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ – שֶׁאִין הִיא חַיִּיבֵת לַעֲשׂוֹת כְּשִׁיעוּר הָאִמּוֹר לְמַעֲלָה, וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ – וְבַעֲלָהּ חַיִּיב הַלוֹסִיף לָהּ מְזוֹנוֹת עַל הַשִּׁיעוּר הַקְּצוּב בַּמְשֻׁנָה הַקּוֹדֶמֶת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים – שֶׁאִין נוֹתֵנִים לָאִשָּׁה אֶלֶּא הַשִּׁיעוּרִים הַקְּצוּבִים לְעִיל? בְּעֵנֵי שְׂפִישְׁרָאֵל – כִּשְׁהַבַּעַל הוּא עֵנִי, אֶבֶל בְּמִכְבָּד – בַּעַל שֶׁפְּרִנְסָתוֹ בְּעוֹשֵׂר וּבְכַבּוֹד, הִפֵּל לְפִי כְּבוֹדוֹ – שִׁיעוּרֵי מְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ וְכֹל שֶׁאֵר צָרְכִיהָ הֵם לְפִי עֲשׂוֹר וּכְבוֹדוֹ, שֶׁכֵּן הָאִשָּׁה עוֹלָה עִם בַּעֲלָהּ, כְּמוֹ שְׂבָאֵרְנוּ (לְעִיל ד', ד').

אֶחָר – קוֹצֵץ לָהּ כְּנִגְדֵן פִּירוֹת מִמֵּין אַחַר. וְנוֹתֵן לָהּ מִטָּה, מִפִּיךָ – מִצַּע שֶׁל גּוּמָא, וּמִחֲצֵלֶת – שֶׁל קִנִּים; כֹּל אֵלוֹ לְצַרְכֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. וְנוֹתֵן לָהּ כֶּפֶה לְרֵאשִׁיחָהּ – צַעֲיָה, וְחָגוֹר לְמִתְנִיָּהּ – לְחָגוֹר בּוֹ בִּשְׁעַת מִלְּאֲכָתָהּ, וּמִנְעָלִים מִמוּעַד לְמוּעַד – וּמוֹנַעֲלִים חֲדָשִׁים בְּכֹל רֵגֶל מִשְׁלֶשֶׁת הַרְגָלִים, וְכִלְיִים – בְּגָדִים חֲדָשִׁים, בְּשׁוּוֹי שֶׁל חֲמוּשִׁים זֶוּ מִשְׁנָה לְשָׁנָה – כֹּל שֶׁנָּה. וְאִין נוֹתֵנִין לָהּ, לֹא חֲדָשִׁים בִּימֹת הַחֲמָה – לֹא בְּגָדִים חֲדָשִׁים בִּימֹת הַקִּיץ, לְפִי שֶׁמִּחֲמָמִים הִרְבָּה, וְחֲחָקִים – בְּגָדִים שֶׁנִּשְׁתַּחֲקוּ, בִּימֹת הַגִּשְׁמִים – שֶׁאִינֵם מִחֲמָמִים לְמִדֵּי, אֶלְאֹ נֹתֵן לָהּ כִּלְיִים שֶׁל חֲמוּשִׁים זֶוּ בִּימֹת הַגִּשְׁמִים – בְּגָדִים חֲדָשִׁים כְּמַחֲזִיר חֲמוּשִׁים זֶוּ בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, וְהִיא מִתְכַּסֶּה בְּכִלְאוֹתֶיהֶן – כְּבַגְדִיהָ שֶׁכֹּל בִּימֹת הַחֲמָה, וְהִשְׁחָקִים שְׁלָהּ – אֵף כִּשְׁנוֹתָהּ לָהּ בְּגָדִים חֲדָשִׁים בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, אִין הִיא מַחֲזִירָה לּוֹ אֵת הַשְּׁחָקִים, הִיינּוּ בְּגָדִים הַיִּשְׁנִים שֶׁנִּשְׁתַּחֲקוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִתְכַּסֶּה בָּהֶם בִּימֵי טוּמְאָתָהּ.

באור משנה ט

משנתנו מוסיפה ללמד בסיפוק צרכי האשה על ידי הבעל.

נוֹתֵן לָהּ – הַבַּעַל לְאִשְׁתּוֹ, בְּכֹל שָׁבוּעַ, מְעָה כֶּסֶף – שִׁישִׁית הַדִּינָר, לְצַרְפָּה – לְהוֹצֵאוֹת קִטְנוֹת; וְאוֹכֶלֶת עֲמוֹ מִלִּילַי שֶׁבֶת לְלִילַי שֶׁבֶת – אֵף הַמְשֵׁרָה אֵת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שְׁלִישׁ, כְּפִי שֶׁשְׁנִינוּ בַּמְשֻׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, חַיִּיב לְאֹכֹל עִמָּה בְּכֹל לֵיל שֶׁבֶת. בַּגְּמָרָא מוֹבָאֵת בְּרִייתָא: "רַבִּין שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר: אוֹכֶלֶת עִמּוֹ בְּלֵילַי שֶׁבֶת וּשְׁבֶת". וְאִם

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום רביעי עמ' א

12 ארבעה וחמשה.
13 תירוץ נוסף בשם רבי יוחנן: כי אֵתָא רַבִּין מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אָמַר בְּשֵׁם
14 רַבִּי יוֹחָנָן לְתַרְוֵיךָ, שֶׁכָּאֵן מְדוּבָר בְּשׁוֹחֲטֵי תְּמִימִים בְּפָנִים שְׁלֵא לְשֵׁם
15 בְּעֵלִים – שֶׁשֶׁחַט אֵת הַקֹּדְשִׁים בְּתוֹךְ הָעוֹזֵרָה כְּדִינָם, אֵךְ לֹא שֶׁחַטֵם
16 לְשֵׁם הַבַּעֲלִים, וְאִמְנָם הַקֹּרְבָן כֶּשֶׁר וּמוֹתֵר בְּאִכְלִיָּהּ, אֵךְ לֹא עֵלָה
17 לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָתָם, וְכַמְבֹּאֵר בַּמְשֻׁנָה (זְבַחִים ב.). 'שְׁכַל הַזְּבָחִים
18 שְׁנוּבָחוּ שְׁלֵא לְשִׁמְן כֶּשֶׁרִים אֶלֶּא שְׁלֵא עֵלוּ לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָתָן,
19 וְלִכְךָ שְׁחִיטָה עַל תִּירוֹץ זֶה: וְהָרִי כִשְׁחָט בְּאוֹפֵן זֶה, חֲזָרָה הַשְּׁחִיטָה,
20 וְלֹא נִדְרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּדִינוֹ, וְנִמְצָא שְׁלֵא עֵלָה הַקֹּרְבָן לְבַעֲלִים לְשֵׁם
21 חוֹבָתָם, וְלֹא חֲזָרָה הַגְּנִיבָה אֵלֵיהֶם, וְלִכְךָ צָרִיךְ הַגְּנֵב לְשַׁלֵּם. וּמִכֹּל
מָקוֹם כִּיּוֹן שְׁחִיטָה הַשְּׁחִיטָה כְּדִין שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא, וְחַיִּיב עֵלָהּ

1 כְּעֵלִים – שֶׁשֶׁחַט הַגְּנֵב אֵת הַבְּהֵמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא תְּמִימָה בְּלֹא מוּם,
2 בְּתוֹךְ הָעוֹזֵרָה לְשֵׁם הַבַּעֲלִים, וְהִיינּוּ שֶׁהַקֹּרְבָן הוֹקֵרֵב כְּדִין וּשְׁחִיטָה
3 רְאוּיָה הִיא, וְלִכְךָ מַחֲזִיב רַבִּי שִׁמְעוֹן עַל שְׁחִיטָה זֶה.
4 הַגְּמָרָא מְקַשֶׁה עַל תִּירוֹץ זֶה: וְהָרִי כִשְׁחָט בְּאוֹפֵן זֶה, חֲזָרָה הַקֹּרְבָן
5 לְבַעֲלִים – הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהַחֲזִיר אֵת הַגְּנִיבָה לְבַעֲלָהּ, שְׁכִינִן
6 שֶׁהַקֹּרְבָּנָה הַגְּנֵב לְשִׁמְן, הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהַחֲזִירָה לָהֶם, וְגַבֵּי שֶׁהַחֲזִיר
7 אֵת הַגְּנִיבָה לְפָנֵי שְׂבָאוֹ עֲדִים אִינוֹ מְשַׁלֵּם כֹּפֶל וְאַרְבַּעָה וְחַמְשָׁה.
8 אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַ אֲבִי, כָּאֵן מְדוּבָר שֶׁנִּשְׁפָּחֵד הָרָם אַחֲרֵי הַשְּׁחִיטָה,
9 וְלֹא נִדְרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּדִינוֹ, וְנִמְצָא שְׁלֵא עֵלָה הַקֹּרְבָן לְבַעֲלִים לְשֵׁם
10 חוֹבָתָם, וְלֹא חֲזָרָה הַגְּנִיבָה אֵלֵיהֶם, וְלִכְךָ צָרִיךְ הַגְּנֵב לְשַׁלֵּם. וּמִכֹּל
11 מָקוֹם כִּיּוֹן שְׁחִיטָה הַשְּׁחִיטָה כְּדִין שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא, וְחַיִּיב עֵלָהּ

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

חלל רשעי. על צדקיהו הוא אומר ועדיין בימי יחזקאל חי היה וקורחו חלל: לקריתא. להתעסק בעבודת אהוזתם: אייקר תלמודייהו. אשתכח תלמודם מגרסתם. אייקר הוכבד עליהם מחמת שכחה: צערא דידהו. צער גופם ממש כגון עקיצת הרימה: שתי רוחות. של

דף יח עמוד א. המשך דברי רבי חייא בביאור הפסוק שהבאנו לעיל: ומה שנאמר 'וְהַמַּתִּים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה', אֵלּוּ הַרְשָׁעִים שֶׁפְּתִיחַתָּן קְרוּיִין מַתִּים, וְאֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה, הֵינּוּ שֶׁהֵם עוֹשִׂים אֶת עֲצָמָם כְּאִילוֹ אֵינָם יוֹדְעִים מִיּוֹם הַמִּיתָה וְחוּטָאִים. וְהַרְאִיהַ שֶׁהַרְשָׁעִים נִקְרָאִים מַתִּים גַּם בְּחַיֵּיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר בְּנִבְאוֹת יִחְזָקָאל עַל צַדְקִיהוּ (יִחְזָקָאל כֹּא ל') 'וְאַתָּה חָלַל רִשְׁעִי נְשִׂיא יִשְׂרָאֵל', וְאֵף שֶׁהַתְּנַבָּא עַל צַדְקִיהוּ בְּעוֹדוֹ בְּחַיִּים קְרָאוּ 'חִלְלִי' - [מת], וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהַרְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מַתִּים. וְאֵי בְּעֵית אֵימָא - וְאִם תְּרַצָּה תּוֹכִיחַ שֶׁנִּקְרָאִים מַתִּים גַּם בְּחַיֵּיהֶם, מִפְּסוּק זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יז ו') 'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אִו (עַל פִּי) שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמֵּת', וּמְדוּעַ נֶאֱמַר יוֹמַת 'הַמֵּת', הֲרֵי עֵתָה עֵדִינָן חַי הוּא, אֲלָא יוֹמַת הַמֵּת מְעִיקָרָא - זֶה שֶׁהִיא מֵת כְּבַר מִתְחִילָה, כְּלוּמַר, כִּיּוֹן שֶׁהוּא רִשְׁעִי הֲרֵי הוּא כְּבַר חָשׁוּב כְּמַת.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁגָם בְּנֵי רַבִּי חַיִּיא נְחָלְקוּ אִם הַמַּתִּים יוֹדְעִים מִהֶנְעֵשָׂה בֵּין הַחַיִּים: בְּנֵי רַבִּי חַיִּיא נְפִיק לְקַרְיָתָא - יֵצְאוּ לְכַפְרִים לְהַתְּעַסֵּק בְּשׂוֹדוֹתֵיהֶם, אֵיִיקָר לְהוּ תְּלַמּוּדֵיהוּ - נִשְׁכַּח מֵהֶם תְּלַמּוּדִים, הָווּ קָא מְצַעְרֵי לְאַדְבּוּרִיָּה - הֵיוּ מְצַעְרִים אֶת עֲצָמָם לְהִזְכֹּר בּוֹ. אָמַר לִיהִי חֵד מְבַנֵּי רַבִּי חַיִּיא לְחִבְרִיָּה [לֹאחִיו], יָדַע אַבּוֹן בְּהָא צַעְרָא - הָאִם יוֹדַע עֵתָה אֲבִינוּ בְּצַעַר זֶה שִׁישׁ לָנוּ. אָמַר לִיהִי אֵידָךְ - הִשִּׁיב לוֹ הָאֲחֵר, מָנָא יָדַע - מֵהִיכֵן יָדַע, וְהָא כְּתִיב [וְהָרִי נֹאמַר] (אִיּוֹב יד כֹּא) 'יִכְבְּדוּ כְּנִי וְלֹא יָדַע', שְׁגָם אִם יִהְיֶה בְּנֵיּוֹ שֶׁל הַמֵּת מְכּוּבָדִים, לֹא יָדַע מִכֵּךְ, מִשְׁמַע שֶׁאִין הַמַּתִּים יוֹדְעִים מִהֶנְעֵשָׂה בֵּין הַחַיִּים. אָמַר לִיהִי אֵידָךְ - הִשִּׁיבוּ הָאֲחֵר [דְּהֵינּוּ הָאֲחֵר הַרְאִישׁוֹן], וְהָאִם אֲכַן לֹא יָדַע בְּצַעְרָנוּ, וְהָא כְּתִיב - וְהָרִי נֹאמַר עַל הַמֵּת (שֵׁם יד כב) 'אֵן בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְבָּא וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאבְּלוּ', וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּבִיאור פְּסוּק זֶה, קָשָׁה רַמָּה [תּוֹלַעַת הָאוֹכֶלֶת בְּבֶשֶׂר] לְמַת פְּמַחַט הַדּוֹקֶרֶת בְּבֶשֶׂר הַחַי, שֶׁהַמֵּת חָשׁ בְּנַעֲשָׂה בְּגוֹפּוֹ, מִשְׁמַע שֶׁהַמֵּת יוֹדַע מֵה נַעֲשָׂה בְּעוֹלָם. אָמְרֵי - אֲמָרוּ בְּנֵי הִשִּׁיבָה לְדוֹחַת רֵאִיָּה זֶה, בְּצַעְרָא דִּידְהוּ יָדַעִי - בְּצַעַר גּוֹפִם, כְּגוֹן עִקִּיצַת הַרִימָה, יוֹדְעִים הַמַּתִּים, אֲבָל בְּצַעְרָא דְאַחֲרֵינָא לֹא יָדַעִי - בְּצַעְרָם שֶׁל אַחֲרִים אֵינָם יוֹדְעִים.

הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְעוֹסֵק בְּנִידוֹן הָאִם הַמַּתִּים יוֹדְעִים אֶת הַנַּעֲשָׂה בֵּין הַחַיִּים, וְדָנָה בְּכִמְהָ רֵאִיוֹת שֶׁמֵּהֵן נִרְאָה שֶׁהֵם יוֹדְעִים אֶת הַנַּעֲשָׂה. שׂוֹאלַת הַגְּמָרָא: וְלֹא יוֹדְעִים הַמַּתִּים מֵה נַעֲשָׂה בֵּין הַחַיִּים, וְהַתְּנָיָא בְּבִרְיָתָא, מְעַשָּׂה בְּחִסְדֵי אַחֲרֵי שְׁנַתָּן דִּינָר לְעֵנִי בְּעָרֵב רֵאִשׁ הַשְּׁנָה בְּשָׁנֵי בְּצוּרַת [שְׁנַיִם שְׁלֹא יִרְדּוּ בְּהֵן גְּשָׁמִים וְהַתְּבֹאָה וְהַמְזוּן בִּיּוֹקָר], וְהַקְּנִיטָתוֹ [וְהַכְּעִיסָתוֹ וְצִיעֵרָתוֹ] אֲשֶׁתּוֹ עַל כֵּךְ, שֶׁלֹּא הִיא לוֹ לְתַת לְעֵנִי סְכּוּם כּוֹה בְּשָׁנִים קְשׁוֹת כֹּאֲלוֹ, וְהַלֵּךְ מִבֵּיתוֹ מִפְּנֵי כֵךְ, וְלֵן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וְשָׁמַע שְׁתֵּי רִחוֹת שֶׁל שְׁתֵּי יְלָדוֹת מְתוֹת שְׁמִם פְּרוֹת זֶה לְזֶה [שְׁמֵדְבָרוֹת יַחַד]. אָמְרָה חֲדָא [אַחַת] לְחִבְרָתָהּ, חִבְרָתִי בּוֹאִי וְנִשְׁמַע בְּעוֹלָם וְנִשְׁמַע מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד [הַמְּחִיצָה שֶׁבֵּין הַשְּׂכִינָה לְצֵבָא מְרוּם] מֵה פּוֹרְעָנוֹת גּוֹרוֹ הַיּוֹם שִׁיחִיָּה בָּא לְעוֹלָם. אָמְרָה לָהּ חִבְרָתָהּ, אֵינִי יִכְוֹלָה לְבוֹא עִמָּךְ, מִשּׁוֹם שֶׁאֵינִי קְבוּרָה בְּמַחְצֵלַת שֶׁל קְנִים, אֲלָא לְבֵי אֵת, וְמֵה שְׂאֵת שׁוֹמְעַת אֲמְרֵי לִי. הַלֵּכָה הִיא וְשִׁטָּה וְכֹאָה, וְאָמְרָה לָהּ חִבְרָתָהּ, חִבְרָתִי, מֵה שְׁמַעַת מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד. אָמְרָה לָהּ, שְׁמַעַתִּי שְׁפָל הַזּוֹרַע בְּרִבְעֵהָ רֵאִשׁוֹנָה - בּוֹמֵן הַגֶּשֶׁם הַרְאִישׁוֹן, בְּרָךְ שְׁעֵתִיד לְרַדַּת מִיַּד אַחֵר כֵּךְ, מְלָקָה [מְקַלְקֵל] אוֹתוֹ, שְׁמָה שְׁכַבְרָה נּוֹרַע הֲרֵי הוּא מִתְקַשֶּׁה וְהַבְּרַד שׁוֹבְרוֹ. הַלֵּךְ הוּא וְזָרַע בְּרִבְעֵהָ שְׁנִיָּה - בּוֹמֵן הַגֶּשֶׁם הַשְּׁנִי, וְאוֹ כֹּאשֶׁר יִרַד הַבְּרַד, הַזּוֹרַע שָׁל פֶּל הַעוֹלָם פּוֹלוֹ לְקָה, לְפִי שְׁכַבְרָה נִתְקַשֶּׁה וְהַבְּרַד שֶׁבַר אוֹתוֹ, וְאִילוֹ הַזּוֹרַע שָׁלוֹ לֹא לְקָה, לְפִי שֶׁהִיא עֵדִינָן רַךְ. לְשָׁנָה הָאַחֲרַת הַלֵּךְ שׁוֹב אוֹתוֹ חֲסִיד וְלֵן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וְשָׁמַע אוֹתָן שְׁתֵּי רִחוֹת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

שתי ילדות מתות: ונשמע. ונדע מה גזרו היום פורענות בעולם שהעולם נדון בר"ה: הפרגוד. מחיצה המבדלת בין מקום השכינה: ברביעה ראשונה. יורה שלש רביעיות הן בכירה שניה ושלישית ראשונה בי"ז במרחשון שניה בכ"ג שלישית בר"ח כסליו:

שְׁמִסְפְּרוֹת זו עם זו. אִמְרָה הָדָא [אחת] לְחִבְרָתָהּ, בּוֹאֵי וְנִשְׁוִמְ בְּעוֹלָם וְנִשְׁמַע מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד מֵה פּוֹרְעָנוֹת בָּא לְעוֹלָם. אִמְרָה לָהּ, חִבְרָתִי, לֹא כָךְ אִמְרָתִי לָהּ, אֵינִי יְכוּלָה, שְׂאֵנִי קְבוּרָה בְּמַחְצָלַת שֶׁל קָנִים, אֶלָּא לְכִי אֵתָּה, וּמֵה שְׂאֵת שׁוֹמְעַת בּוֹאֵי וְאִמְרֵי לִי. הִלְכָה וְשָׁטָה וּבָאָה, וְאִמְרָה לָהּ חִבְרָתָהּ, חִבְרָתִי, מֵה שְׂמַעַת מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד. אִמְרָה לָהּ, שְׂמַעְתִּי שְׂכַל הַזּוֹרַע בְּרַבִּיעָה שְׁנֵיָהּ, שְׂדֵפּוֹן שְׂעֵתִיד לְבוֹא לְאַחַר מִכֵּן מִלְקָה אוֹתוֹ, שֶׁהִשְׁדַּפּוֹן מִלְקָה אֵת

הרץ שנזרע זה מקרוב ברביעה הסמוכה. הַלֵּךְ הוּא זֹרַע בְּרַבִּיעָה רִאשׁוֹנָה, לְעוֹמֵת שֶׁאֵר הָאֲנָשִׁים שׁוֹרְעוּ בְּרַבִּיעָה שְׁנִיָה בִלְבַד, וְאֵז כֹּאשֶׁר בֹּא הַשְׁדַּפּוֹן, הוֹרַע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלוֹ נִשְׂדָּף, לְפִי שֶׁהִיָּה רַךְ, וְהוֹרַע שֶׁלֹּא לֹא נִשְׂדָּף, לְפִי שֶׁכִּבֵּר נִתְקַשְׂהָ. אִמְרָה לֹא אֲשֵׁתוֹ, מִפְּנֵי מֵה אֲשֵׁתְךָ - בִּשְׁנֵה שֶׁעֲבָרָה הוֹרַע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלוֹ לִקְהָ כִּבְרֵד וְהוֹרַע שֶׁלֹּא לִקְהָ בּוֹ, וְעַבְשֵׁיו הוֹרַע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלוֹ נִשְׂדָּף וְהוֹרַע שֶׁלֹּא לִקְהָ. סָח לָהּ אֵת כָּל הַדְּבָרִים הַלְלוֹ, שֶׁשָּׁמַע מֵאוֹתָן שְׁתֵּי רוּחוֹת מֵה שֶׁנִּגְזַר לְאוֹתָהּ שְׁנֵה וְשַׁעַל פִּי דְבַרְיָהֵן זֶרַע וְלֹא נִיּוּק. אִמְרוּ [סִיפְרוּ שׁוּה הִיָּה הַמִּשְׁךְ הַמַּעֲשֶׂה], לֹא הָיוּ יָמִים מוֹעָטִים - לֹא חִלַּף אִפִּילוֹ זְמַן מוֹעֵט, עַד שֶׁנִּשְׁפְּלָה קִטְמָה בֵּין אֲשֵׁתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חֶסֶד וּבֵין אִמָּה שֶׁל אוֹתָהּ רִיבָה - יִלְדָה שְׁמַתָּה שֶׁשָּׁמַע הַחֲסִיד אֵת דְּבַרְיָהּ בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת, וְאֵז אִמְרָה לָהּ אֲשֵׁתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חֲסִיד לְאוֹתָהּ אִם, לְכִי וְאַרְאֶךָ אֵת בֵּיתְךָ שֶׁהִיא קְבוּרָה בְּמַחְצָלַת שֶׁל קָנִים. לְשִׁנָּה הָאֲחֵרֵת שׁוֹב הַלֵּךְ אוֹתוֹ חֲסִיד וְלֵן בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת, וְשָׁמַע אוֹתָן שְׁתֵּי רוּחוֹת שְׁמִסְפְּרוֹת זו עם זו. אִמְרָה לָהּ הָאֲחֵת לְחִבְרָתָהּ, חִבְרָתִי, בּוֹאֵי וְנִשְׁוִמְ בְּעוֹלָם וְנִשְׁמַע מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד מֵה פּוֹרְעָנוֹת בָּא לְעוֹלָם. אִמְרָה לָהּ, חִבְרָתִי, הַנִּיחַנִּי, דְּבָרִים שֶׁדִּבְרַנּוּ בֵּינִי לְבֵינְךָ כִּבְרָ נִשְׁמַעוּ בֵּין הַחַיִּים. מִסִּימַת הַגְּמָרָא: אֶלְמָא יָדְעִי - מוֹכַח שֶׁהַמְתִּים יוֹדְעִים מֵהַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים בֵּין הַחַיִּים. דּוּחָה הַגְּמָרָא: דִּילְמָא אֵינִישׁ אַחֲרִינָא שְׂכִיב וְאוּיִל וְאִמַר לָהּ - שְׁמָא אָדָם אַחַר מֵת, וְסִיפֵר לָהּ מֵה שֶׁשָּׁמַע בַּחַיִּי.

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שבת קודש עמ' ב

16 שבבחהמות שרוצה לשחוט לצורך הרגל או המשתה, וכגון שקנה
 17 בהמות נוספות פחות משלשים יום קודם לכן, במשך שלשים יום,
 18 אלא ישחטנה עד הרגל בלבד.
 19 מבארת הגמרא: מדוע הברייתא צריכה לומר שלא ישהה את
 20 האחרונה במשך שלושים יום, דְּסִלְקָא דְּעֵתָךְ אִמְנִיָּה - שהיית
 21 מעלה בדעתך לומר, דָּאֵי נִפְסָ לִיָּה רְגֵל - שאם עבר הרגל, וּמִפְּנֵי
 22 וְכִנְהָ עַד הַשְׁתָּא - אבל מעת שקנה את הבחמה עד עתה אֶפְתִּי לֹא
 23 מְלוֹ לִיָּה תְּלָתִין יוֹמִין - עדיין לא עברו שלשים יום, יִכּוּל לְשַׁחוּט
 24 את הבחהמות שקנה מוקדם יותר, ואת הבחהמות שקנה מאוחר יותר
 25 לא ישחוט עד שימלאו שלשים יום לקנייתן, לכן משמיעה
 26 הברייתא שלא נִימָא - לא נאמר תְּלָתִין מִשְׁרָא שְׂרִי לִיָּה לְשַׁחוּטֵי -
 27 שעד שלשים יום מקנייתה מותר לו להשהותה, אֶלָּא כֹּל הַהִיתֵר
 28 הוּא רַק לְצוּרֵךְ הַרְגֵל, וּבִיּוֹן דְּנִפְסָ לִיָּה רְגֵל לֹא מִכְּעִי לִיָּה לְשַׁחוּטֵי -
 29 וכיון שעבר הרגל, אין לו להשהותה.

1 כְּמִדְּבַר שְׂבִיחָהּ, וּכְמִדְּבַר שְׂכִיבָהּ - בגבול עֲבוֹ, שאינם מקומות
 2 ישוב. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִמְרוּ חֲכָמִים שְׂאִין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה, אֶבְל
 3 מְגַדְלִין בְּהֵמָה גְּסָה - בקר, ואף שיש לחשוש שמא יפסידו את
 4 הישוב על ידי אכילת הזרעים בשדות, לְפִי שְׂאִין גּוֹזְרִין גּוֹרָה עַל
 5 הַצְּבוּר, אֶלָּא אִם כֵּן רֹבֵב הַצְּבוּר יְכוּלִין לְעִמּוּד בָּהּ, וְלִכֵּן בְּהֵמָה דְּקָה
 6 שְׂצָרִיכִים אוֹתָהּ בְּעִיקָר לְאִכִּילַת בִּשְׂרָה, אִסְרוּ לְגַדְלָהּ בְּאַרְץ
 7 יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא אֶפְשָׁר לְהִבְיָא אוֹתָהּ מִחוּצָה לְאַרְץ וּלְשַׁחְטָהּ, אִבֵּל
 8 בְּהֵמָה גְּסָה שְׂצָרִיכִים אוֹתָהּ לְהוֹלֵכַת מִשְׁאוֹת עַל גְּבַהּ וּלְחֵרִישַׁת
 9 הַשְּׂדוֹת, אִי אֶפְשָׁר לְהִבְיָא אוֹתָהּ לְצוּרֵךְ זֶה מִחוּצָה לְאַרְץ לְאַרְץ
 10 יִשְׂרָאֵל, וְלִכֵּן לֹא אִסְרוּ חֲכָמִים לְגַדְלָהּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. וְאֵף עַל פִּי
 11 שְׂאִמְרוּ שְׂאִין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה, אֶבְל יֵשׁ זְמַנִּים שְׁמוֹתָר לְגַדֵּל בָּהֶם
 12 בַּהֲמָה דְקָה, דְּהֵינּוּ, הַעוֹלָה לְרַגְל וְצָרִיךְ צָאן לְקָרְבָן, מִשְׁתָּה הוּא -
 13 מוֹתֵר לוֹ לְקַנּוֹת בַּהֲמָה דְקָה קוֹדֵם לְרַגְל שְׁלִשִׁים יוֹם, וְכֵן הַמְשִׂיא אֵת
 14 בְּנוֹ וְצָרִיךְ צָאן לְסַעוּדַת הַנִּישׁוּאִין, מוֹתֵר לוֹ לְקַנּוֹת בַּהֲמָה דְקָה
 15 קוֹדֵם מִשְׁתָּה בְּנוֹ שְׁלִשִׁים יוֹם. וּבְלִבְדֵי שְׂלֵא יִשְׁתָּה אֵת הָאֲחֵרִינָה

54 לחייבו על הטביחה. והעדים משלמים כפל כדן עדים זוממים,
 55 והגנב פטור לגמרי. ואם הזמנו רק על הטביחה, הוא - הגנב משלם
 56 תשלומי כפל, שהרי העידו שגנב, והן - העדים משלמין תשלומי
 57 שלשה, שהרי רצו לחייבו על הטביחה תשלומי ג', והזומ. אמר רבי
 58 יוסי, כמה דברים אמורים שכשהזומו על הטביחה לא נתבטלה
 59 עדות הגניבה, זהו רק כשהעידו על הגניבה והטביחה בשתי עדות,
 60 אבל כשהעידו עליהן בעדות אחת, אזי עדות שפמלה מקצתה
 61 בטלה בולה, וכשהזומו על חלק העדות של הטביחה בטל גם חלק
 62 העדות של הגניבה, ופטור הגנב.
 63 מבררת הגמרא: מאי כוונת רבי יוסי באמרו 'בשתי עדות', ומאי
 64 כוונתו 'בעדות אחת'. אילימא 'בשתי עדות' הכוונה בשתי עדות
 65 ממש, דהיינו בשתי ברות עדים, ושני עדים העידו על הגניבה
 66 ושני עדים אחרים העידו על הטביחה, ו'בעדות אחת' הכוונה בבת
 67 אחת שהעידה בזה אחר זה - שהעידה היום שגנב באחד בשבת,
 68 ולמחר שהעידה שטבח בשני בשבת, ועל זה אמר רבי יוסי שבעדות
 69 אחת, כלומר בבת אחת של עדים שהעידה בזה אחר זה, דהיינו כי
 70 מסקרי אנניקה והדר מסקרי אמניקה - כאשר מעידים על הגניבה
 71 ואחר כך על הטביחה, אזי כי מתומו - כאשר יזומו אמניקה יהיה
 72 הדין שעריות שפמלה מקצתה בטלה בולה, ואיתומו יהו אנניקה -
 73 ותתבטל עדות הגניבה ויפטור הגנב. זה לא יתכן, שכן מתיבא תיתי
 74 תך - מנין לו לרבי יוסי דין זה, שבתלה גם עדות הגניבה, הרי אלו
 75 שתי עדות נפרדות. אלא לאו כוונתו באמרו 'בשתי עדות' היא
 76 בעדות אחת כעין שתי עדות, ומאי ניהו - וכיצד הוא זה, בבת
 77 אחת שהעידה בזה אחר זה על הגניבה ועל הטביחה, והזומה על
 78 הטביחה, שעדות הגניבה לא נתבטלה, אבל 'בעדות אחת', כלומר
 79 בבת אחת שהעידה בבת אחת על הגניבה והטביחה, ואחר כך
 80 הזומה רק על הטביחה, נפטלה גם עדות הגניבה ולא משלם הגנב
 81 כפל, משום שבשעה שהזומה על הטביחה נפטלה למפרע משעה
 82 שהעידה, ומכיון שהעידה על הגניבה והטביחה יחד, נמצא שהיא
 83 עדות אחת ובאותה שעה פסולים היו. אך רבנן סוברים, שאף
 84 באופן זה משלם הגנב כפל.
 85 מבררת הגמרא במה נחלקו: וסבריה - סברה הגמרא לומר דבולוי
 86 עלמא סוברים שתוף כרי דיבור כריבור דמי, ולכן העדות על
 87 הגניבה והעדות על הטביחה הן עדות אחת, ומאי לאו ביה
 88 קמיפלגי, דריבון סברי, עד זומם מאן וליתבא - רק מזמן שהזומ הוא
 89 נפסל, וכיון דרק מהתיא שעתא שהזומו הם קא מיתומי - נפסלים,
 90 ולא למפרע משעה שהעידו, אם כן אמניקה דקא מיתומי איתום,
 91 אנניקה דלא מיתומי לא איתום - על הטביחה שהזומו נתבטלה
 92 עדותם, אך על הגניבה שלא הזומו לא נתבטלה עדותם. ורבי יוסי
 93 סבר, עד זומם למפרע - משעה שהעיד הוא נפסל, וכיון דמידי כי
 94 אסקהו על הטביחה הוא דמיפסלי, שהרי לבסוף הזומו על עדות
 95 זו, ונפסלים למפרע, אזי כי איתומו להו אמניקה, איתומו להו נמי
 96 אנניקה - כשהזומו על הטביחה נפטלה גם עדותם על הגניבה,
 97 שהרי העדות על הגניבה ועל הטביחה היא עדות אחת, דקא תוף
 98 כרי דיבור כריבור דמי. נמצא שנחלקו במחלוקת אביי ורבא, ואביי
 99 סובר כרבי יוסי, שעד זומם למפרע הוא נפסל, ורבא סובר כרבנן,
 100 שמכאן ולהבא הוא נפסל.
 101 דוחה הגמרא: אמר, אי היו סוברים רבנן ורבי יוסי שתוף כרי דיבור
 102 כריבור דמי, והעדות על הגניבה והטביחה היא עדות אחת, אזי
 103 דבולוי עלמא סוברים שעד זומם למפרע הוא נפסל, וכשהזומו על
 104 הטביחה בטלה גם עדות הגניבה. אלא קמא, רבנן ורבי יוסי כדן
 105 'תוף כרי דיבור כריבור דמי' קא מיפלגי, שריבון סברי, תוף כרי
 106 דיבור

1 משום פסקיה דלקוחות - הפסד של לקוחות, שקנו קרקעות
 2 והחתימו עדים אלו על שטרי המקח, ולא ידעו שהעדים העידו
 3 שקר, ולכשיזומו אותם אם הם יפסלו למפרע נמצא שבתלו
 4 שטרות אלו ויפסידו הלקוחות. לכן אין פוסלים אותם למפרע, כדי
 5 שלא יפסלו השטרות שחתמו עליהם בינתיים.
 6 שואלת הגמרא: מאי בנייהו - איזה חילוק למעשה יש בין שתי
 7 הלשונות בטעמו של רבא. משיבה הגמרא: יש חילוק באופן
 8 דאסקהו ביה תרי לתר ותרי לתר - שהעידו שני עדים על אחד
 9 מהעדים המזומים שעמדם היה באותו היום, ושני עדים אחרים
 10 הזימו את השני, ונמצא שכנגד כל אחד מהמזומים יש שני מזימים,
 11 ואין חידוש שמקבלים עדותם של המזימים. אי נמי - חילוק נוסף,
 12 דפסקיהו את העדים הראשונים בגולתיהו - שלא אמרו לעדים
 13 הראשונים 'עמנו הייתם', אלא העידו שהם גולנים ופסולים
 14 לעדות, ובוזו אין חידוש שנאמנים האחרונים יותר מהראשונים,
 15 שכן אינם מכחישים את עדותם, אלא מעידים על העדים עצמם
 16 שהם גולנים. נמצא שלתף לישנא - הלשון הראשון בדעת רבא,
 17 דאמרת שטעמו שלא נפסלים למפרע הוא משום שדין עדים
 18 זוממים הוא חידוש, ליבא בשני אופנים אלו חידוש, כפי שנתבאר,
 19 וגם רבא יודה שנפסלים למפרע. ואילו לתף לישנא - הלשון השני
 20 דאמרת שטעמו משום פסקיהו דלקוחות, איבא גם באופנים אלו
 21 הפסד לקוחות, ולכן נפסלים מכאן ולהבא.
 22 הגמרא מבררת כמי ההלכה: אמר רבי ירמיה מדפתי, עבד רב פפא
 23 עובדא בנותיה דרבא, והכשיר עדותם של עדים שהעידו וחתמו
 24 לפני שהזומו. רב אשי אמר, הלכתא בנותיה דאביי, שנפסל למפרע.
 25 פוסקת הגמרא: והלכתא בנותיה דאביי בע"ל קמ" - ראשי תיבות
 26 של דינים שנחלקו בהם אביי ורבא. ואות ע' הוא 'עד זומם'
 27 שנחלקו אם נפסל למפרע או מכאן ולהבא. ואם כן, הלכה כאביי.
 28 הגמרא מקשה ממשנתנו על שיטת אביי: תנן (לעיל עב'): קנב על
 29 פי שנים, ומבח ומכר על פיהם, ונמצאו זוממין, משלמין את הכל.
 30 מאי לאו - מסתבר שמדובר שהעידו על הגניבה, וקרו והעידו על
 31 הטביחה, ואחר כך הזימו על הגניבה, וקרו והזימו על הטביחה, ואי
 32 סלקא דעתך כדברי אביי, שעד זומם למפרע - משעה שהעיד הוא
 33 נפסל, אם כן הני - העדים המזומים, בין דאיתומו להו אנניקה -
 34 שהזומו על עדות הגניבה, אינלא מילתא למפרע דכי אסקהו
 35 אמניקה - התגלה למפרע, שכשהעידו על הטביחה פסולין לעדות
 36 הו, ואם כן אמאי משלמין אמניקה שהזומו עליה, שהרי כשהעידו
 37 זאת היו פסולים לעדות. מתרצת הגמרא: אמרי, הקא במאי עסקינן,
 38 מדובר כגון שהזומו על הטביחה תחילה, לפני שהזומו על הגניבה
 39 ונפסלו לעדות, ולכן נתחייבו.
 40 מקשה הגמרא עוד: אמרי, סוף סוף, כי הרי מיתומי אנניקה -
 41 כשזומ הזומו על הגניבה, אינלא מילתא דכי אסקהו אמניקה,
 42 פסולין הו, שהרי נפסלו למפרע משעה שהעידו על הגניבה, ואם
 43 כן אמאי משלמין אמניקה. מתרצת הגמרא: והלכתא, מדובר באופן
 44 שהעידו בבת אחת - בתוך כדי דיבור לעדות הגניבה העידו גם על
 45 הטביחה, ואחר כך הזימו עליהן, ואף שנפסלים למפרע, מכל מקום
 46 בשעת עדות הטביחה היו כשרים, שכן הם נפסלים רק מלאחר
 47 העדות ואילך.
 48 הגמרא מבררת האם כבר נחלקו תנאים במחלוקת אביי ורבא:
 49 ליבא שמחלוקת אביי ורבא היא בתבא, ששינוי בברייתא, היו
 50 שנים מעידין אותו - עליו שנגב שור וחייב בכפל, והן - אותם עדים
 51 עצמם מעידין אותו שפמב ומחויב גם בתשלומי ג' והזומו העדים
 52 על הגניבה, אזי עדות שפמלה מקצתה בטלה בולה - כיון שבתלה
 53 עדות הגניבה בטלה אף עדות הטביחה, שמאחר שלא גנב אין

פסידא דלקוחות. שנתמורו על שטר מכירה ביתנים: מאי בינייהו. בין הני תרתי לישנא דרבא: תרי לחד. עמנו היתם ותרתי אחרני לחד דליכא חידושא: בגלגולתא. שלא הוימורו אלא העידו שנים על אלו שנה וזלגין והכא ליכא למימר סמוך אהני דהא מילתא אחריתא היא: וע"ל ק"ג"ם. סימני שמורות הן הן אחר מהן עד וזמם: פסולין הוי. ואין עדותן

עדות: אמאי. משלמי על הטביחה: בי הדר' מיתושי אמריבא. כשהזרין וניזומין על הגניבה איגלאי מילתא ביה: ה"ו והלכתא שהעידו בבת אחת והזומין. ולא גרסינן והזומין בבת אחת דכיון דהעידו בבת אחת ליכא למימר בשעת עדות פסולין פסולין הוי ואפילו אי אמרינן למפרע נפקל דהא תוך כדי דיבור היה והזומה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה ובלבד שיוזמו על הטביחה תחילה. הוי שנים מעידים אותו שגב והן. עצמם מעידים אותו ששבת כפלה כולה. ומשלמי כפל והוא פטור דכיון דלא גב לא טבח ואפילו חזרו והזומו על הטביחה שטרתי: הזומין על הגניבה. ולא על הגניבה: פשה דברים אמורים. והוא משלם כפל ולא כפל עדות גניבה בשתי עדות: בבת אחת בזה אחר זה. שהעידו היום על הגניבה ואמרו באחד בשבת גב ולמחר על הטביחה ואמרו בשני בשבת טבח: וא"ר יוסי. דכי אמרי להו סהדי עמנו היתם ביום שני הזומו אף על הגניבה שביום ראשון מתיכא תיתי האי ומאי ניהו ב' אבל בעדות אחת בבת אחת. שהעידו על שתינן זו בתוך כדי דיבור של זו ואמרו באחד בשבת גב ובשני בשבת טבח והזומו על שני בשבת ואע"ג דאאחד בשבת לא איתומו מידה איגלאי מילתא דכי אסודרו פסולין הוה דסבר ר' יוסי למפרע הוא נפקל ובטלה כל עדות אותה שענה שכולה עדות אחת היא: כרי דיבור. לקמן מפרש: כמאי והלכתא. מיום שהזומו ולא מיום שהעידו: אמריבא דלא מיתומו לא איתומו. ואע"ג דבהדרו אסתיד ליה את לא אסודרו פסוליהו מההיא שעתא דנימא אע"ג דאחדה בשבת לא איתומו מידה שעת עדותן שעת פסלות היתה: דאיתומו להו [נמי] אנגיבה. האי דאיתומו לא תוקמה דוקא (נקט) לשלם ממון אלא איפסולו להו אנגיבה משום פסול עדות: לא

אלא לאו בשתי עדות בעדות אחת פעין שתי עדות ומאי ניהו פת אחת בזה אחר זה אבל בעדות אחת בבת אחת לא וסבריה דכולי עלמא תוך כדי דיבור כדדיבור דמי מאי לאו ביהא קמיפלי דרבנן סברי מכאן ולהכא הוא נפקל וכיון דמהתהיא שעתא קא מיתומו אטביחה דקא מיתומו איתומו אנגיבה דלא מיתומו לא איתומו ר' יוסי סבר למפרע הוא נפקל וכיון דמיידן פי אסתידו הוא דמיופסלי פי איתומו להו אטביחה איתומו להו נמי אנגיבה דהא תוך כדי דיבור כדדיבור דמי אמרי אי תוך כדי דיבור כדדיבור דמי דכולי עלמא למפרע הוא נפקל אלא הכא בתוך כדי דיבור כדדיבור דמי קא מיפלי רבנן סברי תוך כדי דיבור לא

הנגיבה מאחר שהעידו בבת אחת ותוך כדי דיבור כדדיבור דמי כדדיבור דמי כדדיבור דמי ואם באנו ליישב תירוץ זה לסברת אבוי דלקמן דסבר הכחשה לאו תחילת תוקמה היא צריך לגרסו והזומו בבת אחת אבל אין לחוש שאין הנגמרא חושש עתה ליישב דברי אבוי אלא במה שאמר למפרע הוא נפקל והולך ומתיר לפי שיטת המקשה הסובר דהכחשה תחילת תוקמה היא כדפרישית לעיל וכן לקמן כי משני מתני' לאביי אהא דאמר הכחשה לאו תחילת תוקמה היא ומגוץ לה כשהזומו תחילה על הטביחה אין חושש לתרץ למאי דאמר אביי למפרע הוא נפקל כי לפי זה היה צריך להעמידה כגון שהעידו בבת אחת אלא דדרך הנגמרא הוא שאין חושש לתרץ אלא הקוישא שמקשה לו:

משום פסידא דלקוחות. י"מ דהא דתישינן לפסידא דלקוחות היינו דוקא היכא דאיכא עדי מסירה דידעי שהשטר אמת ואין נראה דאיכא איכא בנייהו טובא היכא דאין עדים אלא החתומים על השטר: דאסתידו ביה תרי בחד ותרתי בחד. משמע לפי שיש שני מזימים על כל אחד ואחד לא הוי חידוש ותימה מה בכך דברי תרי במאה הוה ונראה לפרש דאסתידו ביה תרי בחד כגון שאין החתומים מסייע אחד לחבירו שאין האחד יודע כלום בעדותו של חבירו שראה אחד מחלוין זה ואחד מחלוין זה או בהודאה אחר הודאה ואלו שנים מזימים את שניהם שכך שוים אלו כמו אחרים ולא נקט האי לישנא אלא משום דמשמע מניה שאין המזומן מסייען זה את זה:

א' נמי דפסלימו בגלגולתא. תא דאמרי' בפרק זה בורר (סנהדרין דף כו) דההיא מתנה דהוה תהים עליה תרי זולגין סבר רב כפא בר שמואל לאבשריה משום דהא לא אכרינא עליהו ומסיק דגולן דאורייתא לא בעי הכרזה ולא חישוין לפסידא דמקבל מתנה אע"ג דפסידא דלקוחות לאו דוקא דה"ה דש לחוש לפסידא דמקבל מתנה מ"מ פסולין לההיא מתנה דמיירי שכבר העידו עליהן בב"ד קודם שקתמו בשטר מתנה או לא נראית ההיא שטר מתנה עד אחר שנודע פסולין בב"ד ואע"ג דמנה קודם יש לחוש שפאו הקרימו כדפרישית לעיל ומינה הוהא ענבא דפרק זה בורר (דף סח כו) דחד אמר קמאי דידי גב כו' לדני נפשות פשיטא שיש לפסולו למפרע והו' מצי למימר איכא בנייהו לענין דיני נפשות או לאסור אשה לבעלה ולענין גישין וקדושים ועדות החוש דלשעמא דחידוש אין לפוסלן למפרע ולשעמא דפסידא דלקוחות פוסלין למפרע לכל אלו אלא דחדיק לאשבוזי דאיכא בנייהו לענין ממון:

והזומו על הגניבה וזומו על הטביחה. וא"ת אפי' למאן דאמר מכאן ולהכא הוא נפקל תקשה מקבל מקום אם אין גניבה אין טביחה ומכירה ובשטרות והזומו על הטביחה אמאי משלמין ו"ל משום דקסבר הכחשה תחילת תוקמה היא:

שהעידו בבת אחת והזומו. דכיון שהעידו בבת אחת ליכא למימר בשעת עדות טביחה פסולין הוי אע"ג דלמפרע הוא נפקל דכיון שהעידו בבת אחת כשרים הוי כשהעידו על הטביחה כיון שהיו יכולין לחזור בהן על העדות של גניבה דתוך כדי דיבור היה ועל מה שפירש בקונטרס דלא גרסינן והזומו בבת אחת דבהקמה לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה היה ובלבד שהזומו על הטביחה תחילה קשה לר"י דמה מריח בקונט' בהקמת טביחה תחילה דאי משום שאם הזומו על הגניבה תחילה הו' מובחשים על הטביחה ואנן אליביה דאביי משינן דס"ל לקמן דהכחשה לאו תחילת תוקמה היא איכ' גם כשהזומו על הטביחה תחילה הו' מובחשים על

העדות משום דהזומו על הטביחה בטלה כל העדות משום דתוך כדי דיבור כדדיבור דמי ואם באנו ליישב תירוץ זה לסברת אבוי דלקמן דסבר הכחשה לאו תחילת תוקמה היא צריך לגרסו והזומו בבת אחת אבל אין לחוש שאין הנגמרא חושש עתה ליישב דברי אבוי אלא במה שאמר למפרע הוא נפקל והולך ומתיר לפי שיטת המקשה הסובר דהכחשה תחילת תוקמה היא כדפרישית לעיל וכן לקמן כי משני מתני' לאביי אהא דאמר הכחשה לאו תחילת תוקמה היא ומגוץ לה כשהזומו תחילה על הטביחה אין חושש לתרץ למאי דאמר אביי למפרע הוא נפקל כי לפי זה היה צריך להעמידה כגון שהעידו בבת אחת אלא דדרך הנגמרא הוא שאין חושש לתרץ אלא הקוישא שמקשה לו:

55 שאמרו מעדיני - מעידים אנו באיש פלוני, שסימא את עין עקדו,
 56 ויצא העבד לחירות, ואחר כך הפיל האדון את שיניו של העבד,
 57 והתחייב בדמי השן כדן החובל בנן חורין, שהרי הרב אומר בן -
 58 והאדון חפץ בעדותם וכפי שיתבאר להלן, ונמצא העדים זוממין,
 59 שהזימו עדים אחרים, אזי משלמין הזוממים דמי עין לעבד. מברר
 60 רבא: היכי דמי - באיזה אופן מדובר. אלימא שמדובר בקרקתני -
 61 ככתוב בברייתא, דליקא פת עדים אחרניא (אחרת) שכבר
 62 העידה תחילה, אלא רק על פי עדות הזוממים נפסק הדין שיצא
 63 העבד לחרות, זה לא יתכן, משום שאם כן, מדוע משלמין הזוממים
 64 דמי עין לעבד, וכי פתר דמפנין ליה לחירות, דמי עינו קפעי שלומי
 65 - הרי על פי עדותם יוצא העבד לחירות, ואין האדון מחויב לשלם
 66 לו עוד בעד העין, ואם כן, אף כשהזימו העדים אין לחייבם בדמי
 67 העין. ועוד קשה, שלא נזכר כלל בברייתא שדמי בוליה עבד לרב
 68 פעי לשלומי - את כל דמי העבד חייבים הזוממים לשלם לאדון,
 69 שהרי בעדותם רצו להוציא ממנו את העבד לחירות. ועוד קשה
 70 הלשון 'שהרי הרב אומר בן' - שהאדון חפץ בעדותם, וכי הרב מי
 71 ניתא ליה בעדותם, הרי הם מוציאים את עבדו לחירות בשקר.
 72 לכן מבאר רבא בברייתא: אלא לאו שמדובר בגזון דאחרי בן תרי
 73 ואחרי - שתחילה באו שני עדים והעידו שהאדון הפיל את שיניו
 74 ואחר כך סיפא את עינו, דלפי דבריהם פעי מיתבי ליה - צריך
 75 לשלם הרב לעבד דמי עינו, שכן בהפלת שיניו יצא העבד לחירות,
 76 וכשימא האדון את עינו נתחייב לו דמי עינו, ואחרי בן תרי מציעאי
 77 - עדים אמצעים ואמרי שהיה המעשה אחרת, שתחילה סימא
 78 האדון את עינו, ויצא לחירות, וחדד - ואחר כך הפיל את שיניו,
 79 דלפי דבריהם, לא פעי האדון למיתב ליה לעבד אלא דמי שיניו.
 80 ובאופן זה נמצא דקא מכחשי ליה קמאי למציעאי - שהעדים
 81 הראשונים (שמחייבים האדון בדמי עין) מכחישים את האמצעים
 82 ושחייבוהו רק בדמי שן. ולפי זה מובן, שהיינו שנטקש הברייתא
 83 לגבי עדות האמצעים 'שהרי הרב אומר בן', שמשמע דניתא ליה
 84 לאדון קמאי דקאמרי עדים אלו, שכן כבר על פי עדות הראשונים
 85 יוצא העבד לחירות, אלא שלפי עדותם הוא חייב אף לשלם דמי
 86 עין, ואילו על פי האמצעים הוא חייב רק בדמי שן, שהם פחותים
 87 מדמי עין. ולכן נוח לו בעדות האמצעים יותר מעדות הראשונים.
 88 מסיים רבא את ההוכחה: וקתני ברייתא, ונמצא זוממין מציעאי
 89 - שכשהזימו האמצעים משלמין דמי עין לעבד, שהרי העידו
 90 שהאדון חייב לעבד רק דמי שן, ורצו להפסיד את העבד את דמי
 91 עינו שבאמת חייב לו. נמצא שמשלמים האמצעים מדן כ'אשר
 92 זמם', אף שהוכחו מעדות הראשונים לפני שהזימו. שפעי מניה,
 93 הקהשה תחילת הוקח היא, שאם לא כן, אזי מאחר שבטלה עדות
 94 האמצעים כשהוכחה, לא היו נעשים זוממים.
 95 דוחה הגמרא: אמר אביי, לא כך הדין, אלא עדים שהוכחו ואחר
 96 כך הזימו, אינם נעשים זוממים. ואין מדובר בברייתא שהיתה
 97 בתחילה כת נוספת, אלא היו רק שתי כיתות והכת שהעידה סימא
 98 והפיל, והכת המזימה, ומה שאין הזוממים משלמים לאדון דמי
 99 כל העבד, זהו משום שמדובר באופן דאפסינהו ואומינהו -
 100 שהזוממים הוסיפו ואמרו שביום אחר היה מעשה הפוך, שהפיל
 101 האדון את שיניו ואחר כך סימא את עינו, ולכן אין הזוממים
 102 משלמים לאדון דמי כל העבד, שכן העבד יוצא לחירות גם לפי
 103 עדות האחרונים, אלא שלפי עדותם חייב האדון בדמי עין ולא רק
 104 בדמי שן. וכיון שידע האדון שיבואו עדים לחייבו בדמי עין, לכן
 105 היה נוח לו בעדות הראשונים, שלדבריהם חייב לעבד רק דמי שן.
 106 ולכן משלמים הזוממים לעבד דמי עינו שרצו להפסידו.
 107 מבאר אביי: קמאי - מנין לי להעמיד כך את הברייתא, שכן

1 לאו קדיבור דמי, ולכן עדות הגניבה ועדות הטביחה אינן עדות
 2 אחת אלא שתי עדיות נפרדות, ולכן אף שנתבטלה עדות הטביחה,
 3 לא נתבטלה עדות הגניבה, והגנב חייב ככל. ורבי יוסי סבר, תוך
 4 כרי דבור קדיבור דמי, ולכן חשבת העדות על הגניבה והטביחה
 5 לעדות אחת, ומכיון שהזימו על הטביחה ונפסלים למפרע, נמצא
 6 שבשעה שהעידו על הגניבה פסולים היו, ואין הגנב חייב ככל.
 7 מקשה הגמרא: והאם אמנם בבת חולין אצל בהמת עולה ובהמת
 8 דמי, וקתני, המעמיד סמך חולין אצל בהמת עולה ובהמת
 9 שלמים, ואמר 'הרי בהמת חולין זו, תמורת עולה תמורת שלמים',
 10 הרי בהמת החולין הוזהרה להיות תמורת עולה, דברי רבי מאיר. שכן
 11 כשאדם בא להחיל שני דינים על חפץ מסוים, דעתו היא שאם
 12 אפשר שיחולו שניהם, מוטב, ואם לא, תפוס לשון ראשון, ולכן
 13 חלה עליה קדושת עולה, ואין קדושת שלמים יכולה לחול על
 14 קדושת עולה. רבי יוסי אומר, אם לך נתפונן מתחילה באמירתו
 15 שתהיה הבהמה תמורת שתייהן, אזי הואיל ואי אפשר לקרות שני
 16 שמות פאחד, והוכרח לומר אותם בזה אחר זה, דבריו קנימין
 17 והבהמה חציה קדושה בקדושת עולה וחציה בקדושת שלמים,
 18 ותרעה עד שיפול בה מום, ואז תמכר ויביא בדמי חציה עולה
 19 ובדמי חציה שלמים. אך ואם מתחילה אמר 'תמורת עולה' ואז
 20 נמלך ואמר 'תמורת שלמים', הרי בהמה זו תמורת עולה. והיון פה
 21 - דנו בני הישיבה בדברי רבי יוסי. אם אכן נמלך, אזי פשיטא
 22 שאינו יכול לחזור בו והרי הוא עולה ולא שלמים, ואין כל חידוש
 23 בדברי רבי יוסי. ואמר רב פפא, מה שאמר רבי יוסי שנמלך, נמלך
 24 בתוך כרי דבור קאמרינו, שבזה מחדש רבי יוסי שאינו יכול לחזור
 25 בו אפילו תוך כרי דבור, משום שתוך כרי דבור לאו כדיבור דמי.
 26 נמצא ששיטת רבי יוסי היא שתוך כרי דבור לאו כדיבור דמי, ולא
 27 כפי שביארה הגמרא לעיל שרבי יוסי סובר שתוך כרי דבור
 28 כדיבור דמי.
 29 מתירב הגמרא: אמרי, תרי - שני שיעורים של תוך כרי דבור הוי
 30 - ישנם, הרי כרי משך זמן של שאילת שלום של תלמיד לרב, וחד,
 31 כרי משך זמן של שאילת שלום של הרב לתלמיד. כי לית ליה לרבי
 32 יוסי שתוך כרי דבור כדיבור דמי, והוה בשיעור של כרי שאילת
 33 תלמיד לרב שהוא שלום עילך רבי וזוהי דנפיש - שהוא ארוך,
 34 אבל את השיעור של כרי שאילת הרב לתלמיד, שהוא רק שלום
 35 עילך וקצר הוא, אית ליה שתוך כרי דבור כדיבור דמי. ולכן מה
 36 שסובר רבי יוסי לגבי תמורה, שתוך כרי דבור לאו כדיבור דמי,
 37 הכוונה לשאילת שלום של תלמיד לרב שהוא ארוך, ומה שסובר
 38 לגבי צירוף עדיות, שכדיבור דמי, היינו בשאילת שלום של רב
 39 לתלמיד שהוא קצר.
 40 החילוק בין הכחשת עדות להזמת עדות הוא, שהכחשה היא
 41 בעדות, כגון שהעידו עדים שפלוני רצח, ובאו אחרים והעידו
 42 שפלוני לא רצח. אך ההזמה היא בעדים עצמם, כגון שאמרו להם,
 43 יתכן שהוא אכן רצח ביום פלוני בירושלים כדבריכם, אלא אנו
 44 מעידים שאתם עצמכם הייתם עמנו ביום זה בבבל. ובאופן זה
 45 מענישים אותם (דברים יט) 'כאשר זמם לעשות לאחיו'.
 46 אמר רבא, עדים שהוקשו ולכסוף הזימו - עדים שהעידו שפלוני
 47 הרג, ונגמר הדין על פיהם, ובאו עדים אחרים והכחישום, ובאה
 48 כת שלישית והזימה את הראשונים, אזי הראשונים נהרגין מדין
 49 'כאשר זמם', אף שהוכחו ונפסלה עדותם לפני שהזימו, שכן אין
 50 ההכחשה מפסקת בין העדות להזמה, משום דהקהשה תחילת
 51 הוקח היא, אלא שלא נמרה ההזמה עד שבאים עדים ואומרים
 52 'עמנו הייתם'. נמצא שער תחילת ההזמה ואף לאחר שהוכחו
 53 חיתה עדות הזוממים כשרה, ולכן מתחייבים כ'אשר זמם'.
 54 מביא רבא מקור לדבריו: אמר רבא, מנא אמרינן לה, דתניא, עדים

56 הגמרא מקשה על ראיית רבא: אָמַר לִיה רַב אֶהָא גְרִיב דְרַב אֶהָא -
57 לְרַב אֲשֵׁי, דִּיקָא דְרַבָּא - דִּיקוּךְ שֶׁל רַבָּא, שֶׁהַכֹּחֶשׁה תְּחִילַת הַזּוּמָה
58 הַיָּא, מְהִיבָא - מֵאִיזָה חֶלֶק בְּבִרְיָא דִּיקָא כִּי. אֵילִימָא שְׂדִיקָא
59 מְהִרְשָׂא, וְכּוּמָה שֶׁהַעֲמִידָה רַבָּא לְעֵיל (עג: בג' כִּיתוּת עֵדִים,
60 שֶׁהָרֵאשׁוֹנָה וְשֶׁאֲמָרָה שִׁינוּ וְעִינוּ) מְכַחֶשֶׁה אֶת הַשְּׂנִיָּה (שֶׁאֲמָרָה
61 עֵינוּ וְשִׁינוּ), וְאַחַר כֵּךְ הַזִּימָה כֵּת שְׁלִישִׁית אֶת הַשְּׂנִיָּה, וְחֵיבַת
62 הַשְּׂנִיָּה בְּתִשְׁלוּמֵי דְמֵי עֵין לְעֵבֵד, וְמוּכָח שֶׁכִּשְׁהוּכַחְשׁוּ וְאַחַר כֵּךְ
63 הַזּוּמָה חֵיבִים, אִם כֵּן קִשָּׁה עַל הוֹכַחְתּוֹ, רִישָׁא מִי קָא מְתַבְּחָשִׁי
64 מְצִיעָא - וְכִי בְרִישָׁא הֵכֵת הַשְּׂנִיָּה הוֹכַחְשָׁה וּבִטְלָה עֵדוּתָם, הֲרֵי
65 כִּיּוֹן דָּא לֹא מְתַבְּחֵי - אִם לֹא הִיוּ מוּזְמִים, הֲרֵי אָף שֶׁהוּכַחְשׁוּ
66 סְהִירָתָא כְּוֹתִיבָהּ קָא קִימָא - עֵדוּתָם קִימָת, מְשׁוּם דְּדִיקָא
67 כְּוֹתִיבָהּ פְּסִיקוֹן - שֶׁהָדִין הִיָּה נִפְסַק כְּדִבְרֵיהֶם, שֶׁמְשַׁלֵּם הָאֲדוּן רַק
68 דְמֵי שֵׁן, מְשׁוּם דְּרִישׁ בְּכָלֵל מֵאֲתִים מִנָּה, כְּלוּמַר שְׂדֵמֵי עֵינֵן שְׁחִיבָה
69 אֶת הָאֲדוּן הֵכֵת הָרֵאשׁוֹנָה הֵם יוֹתֵר מְדַמֵּי הֵשֵׁן שְׁחִיבָה אֶת הָאֲדוּן.
70 הֵכֵת הַשְּׂנִיָּה, וּבִסְכּוּם שֶׁל דְמֵי שֵׁן הַכֵּל מוּדִים שְׁחִיבֵי, הֲלָכָה, קִמָּא
71 הוּא דְקָא מְתַבְּחָשִׁי - רַק הָרֵאשׁוֹנִים (שְׁחִיבּוּ בְּדֵמֵי עֵין) הוֹכַחְשׁוּ
72 וְדִבְרֵיהֶם בְּטוֹלָה, אֲבָל מְצִיעָא (שְׁחִיבּוּ בְּדֵמֵי שֵׁן) לֹא מְתַבְּחָשִׁי מִיָּד,
73 וְלִכּוֹן כִּשְׁהוּזְמוּ חֵיבִים לְשֵׁלֵם, וְאִיךְ הוֹכִיחַ מִכָּאן רַבָּא שֶׁהַכֹּחֶשׁה
74 תְּחִילַת הַזּוּמָה הִיא. הֲרֵי בְּאֹפֶן שְׁשֵׁנֵי עֵדִים אֹמְרִים שְׁפִלוּנֵי הָרַג
75 וְשֵׁנִים אֹמְרִים שֶׁלֹּא הָרַג, שְׁבִטְלָה עֵדוּת הָרֵאשׁוֹנִים, יִתְכּוֹן שֶׁאֵין
76 בְּהֵם תּוֹרַת הַזּוּמָה, וְאִם הַזּוּמָה אֵינֶם נִהְרִיגִים.
77 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַב אַחָא, אֲבָן דִּיקוּךְ שֶׁל רַבָּא
78 אֵינוֹ מְהִירָשָׁא. אֲלֵא שְׁמִכִּין קִבְרָא דְּבִרְיָא מְדוּבֵר בְּשִׁלְשׁ
79 כִּיתוּת, אִזִּי בְּסִיפָא נְמִי מְדוּבֵר בְּשִׁלְשׁ כִּיתוּת, וְדִיקָא רַבָּא אֶת
80 הוֹכַחְתּוֹ מְהִירָשָׁא, שְׁשִׁינוּ 'מְעִידֵנוּ וְכוּ' שֶׁהִפִּיל וְכוּ' וְסִימָא וְכוּ',
81 שֶׁהֲרֵי הֵעֵבֵד אֹמֵר כֵּן, וְנִמְצָאוּ זֹמְמִין, מְשַׁלְמִים דְמֵי עֵין לְרַב, וְ
82 מִפְּרָשׁ רַבָּא שֶׁמְדוּבֵר בְּנֵנוּ דְּאֶתּוּ בִּי תְרִי וְאָמַר - שְׁבֵאוּ שְׁנֵי עֵדִים,
83 וְהֵעִידוּ שֶׁהִפִּיל אֶת שִׁינוּ וְסִיפָא עֵינוּ, שֶׁלְּדִבְרֵיהֶם חֵיב הָאֲדוּן בְּדֵמֵי
84 עֵינוּ, וּפְסִיקוּנִיהָ לְדִינָא אֲפִיקוּנִיהָ - וּפְסוּקוּ בֵּית הָדִין עַל פִּיהֶם, וְלֵאחֲרַי
85 מִכֵּן אֶתּוּ בִּי תְרִי אַחֲרֵינוּ - אַחֲרֵינוּ, וְאָמַרְנוּ שִׁיפָא אֶת עֵינוּ וְהִפִּיל
86 אֶת שִׁינוּ, וְלִדְבְרֵיהֶם חֵיב רַק בְּדֵמֵי שֵׁן שֶׁהוּא סְכּוּם מוּעֵט מְדַמֵּי
87 עֵין, וְנִמְצָא דְקָא מְתַבְּחָשִׁי לְהוּ לְהֵנִי קִמָּא - שֶׁמְכַחֶשֶׁים הֵם אֶת
88 הָרֵאשׁוֹנִים, וּמַעֲתָה אֵין הָאֲדוּן צְרִיךְ לְשֵׁלֵם אֶת הַהִפְרָשׁ בֵּין דְמֵי
89 עֵין לְדְמֵי שֵׁן, וְנִמְצָא עֵדוּת הָרֵאשׁוֹנִים בְּטוֹלָה, וְאַחַר כֵּךְ נִמְצָאוּ
90 זֹמְמִין קִמָּא - הָרֵאשׁוֹנִים, שֶׁהִזְיִמוּם כֵּת שְׁלִישִׁית, וּפְסִיקָה
91 הִבְרִייתָא שֶׁהוּזְמִימִים מְשַׁלְמִין אֶת הַהִפְרָשׁ שְׁבִין דְמֵי שֵׁן לְדְמֵי עֵין
92 לְרַב, כְּפִי שׁוּמְמוֹ לְהַפְסִידוֹ. וְאֵי סְלִקָא דְעֵתָהּ שֶׁתַּבְּחָשָׁה לְאוּ תְּחִילַת
93 הַזּוּמָה הִיא, אִם כֵּן אֲמָא מְשַׁלְמֵי הַזּוּמִימִים, הָא אֶתְבְּחָשׁוּ לְהוּ
94 מְעִיקָרָא - הֲרֵי הוּכַחְשׁוּ בְּתַחֲלִילָה עַל יְדֵי הַשְּׂנִיָּים. אֶלָּא שְׁמַע מִינָה
95 שֶׁתַּבְּחָשָׁה תְּחִילַת הַזּוּמָה הִיא.
96 מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא כִּיצֵד, לְפִי בִיאור זֶה, יִדְחָה אֲבִי אֶת הָרֵאשׁוֹנִים וְאֶבְיִ
97 אָמַר לָךְ, אֵין הִכְרַח לְפָרֵשׁ אֶת הַסִּפָּא בְּג' כִּיתוּת כְּמוֹ הִרְשָׁא, שֶׁכֵּן
98 בְּשִׁלְשָׁא בְּרִישָׁא לֹא כִּי - אִי אֲפִשֵׁר דְּלֵא לְפָרֵשׁ בְּשִׁלְשׁ כִּיתוּת, שְׁתְּרִי
99 קְתָנִי בְרִישָׁא 'תְּרַב אֹמְרֵי בְּנֵן', שְׁנוּחַ לְרַב בְּעֵדוּתָם, וְלִכּוֹן צְרִיךְ
100 לְדַחֹק שְׁדִיתָה עֵדוּת קוֹדֶמַת שְׁחִיבְתּוֹ בְּדֵמֵי עֵין, וְעֵדִיקָ לֹא בְּעֵדוּת
101 זוּ שְׁאִינָה מְחִיבְתּוֹ אֲלֵא בְּדֵמֵי שֵׁן. אֶלָּא סִיפָא, לְמָה לִי לְדַחֹק
102 וְלִהְעִמִּידָה בְּשִׁלְשׁ כִּיתוּת, וְאִם מְשׁוּם שֶׁכְּתוּב בְּסִיפָא 'שְׁתְּרִי הָעֵבֵד
103 אֹמְרֵי בְּנֵן', יֵשׁ לְדַחֹת שֶׁאֵין זֶה מְשׁוּם שְׁדִיתָה כֵּאֵן עֵדוּת קוֹדֶמַת
104 פְּחוּת טוֹבָה לוֹ, אֲלֵא מְשׁוּם שְׁעָבֵד, כֵּל דְּהוּ - בְּכֹל עֵדוּת שְׁדִיתָה
105 מִיָּד אָמַר דְּנִיחָא לִיה - שֶׁרֹצֵה בּוֹ, כְּדִי דְנִיפּוּךְ - שִׁיצַח לְחִירוֹת,
106 וְאִם כֵּן אֲפִשֵׁר לְהַעֲמִיד אֶת הַסִּפָּא בְּשִׁתֵּי כִיתוּת וּמִיפְךָ וְהוּמָה,
107 כִּימְבֹאֵר לְעֵיל, וְאֵין מִמְנָה רֵאִיָּה שֶׁהַכֹּחֶשׁה תְּחִילַת הַזּוּמָה הִיא.
108 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא, מִנָּן שֶׁהוּכַחְשׁוּ בְּשֵׁנֵי אִיבְרֵי עֵבֵד, מְשַׁלֵּם לוֹ אֶת דְמֵי
109 הָאִיבֵר הַשְּׂנִיָּה מְתַקְּוָה לָהּ רַבִּי וְיָרָא, אֵימָא - אוֹלֵי נֹאמֵר שֶׁאִם סִיפָא
110 אֶת עֵינוּ,

1 מְכִינֵן דְּבִסְפָא שֶׁל הִבְרִייתָא עַל כְּרַחֵךְ מְדוּבֵר בְּמִיפְךָ וְהוּמָה -
2 בְּאֹפֶן שֶׁהַעֲדִים הִזְיִמוּ אֶת הָרֵאשׁוֹנִים וְגַם הֵעִידוּ הַפּוֹךְ מְדִבְרֵיהֶם
3 [כְּפִי שִׁיבָר אֲבִי לְהִלְלוֹ], לִכּוֹן אֶת הִרְשָׁא נְמִי יֵשׁ לְהַעֲמִיד בְּמִיפְךָ
4 וְהוּמָה.
5 מִבְּאֵר אֲבִי מְדוּעַ בְּסִיפָא צְרִיךְ לְפָרֵשׁ בְּמִיפְךָ הַזּוּמָה: דְּקָתָנִי בְּסִיפָא
6 שֶׁל אוֹתָהּ בְּרִייתָא, שֶׁאִם אֲמָרוּ עֵדִים, מְעִידֵנוּ אֶת - (על אִישׁ פְּלוּנִי,
7 שֶׁהִפִּיל אֶת שֵׁן עֵבְדוֹ וְעַל יְדֵי זֶה יִצַּח הָעֵבֵד לְחִירוֹת, וְאַחַר כֵּךְ סִיפָא
8 אֶת עֵינוּ וְהַתְּחִיב בְּדֵמֵי עֵינוּ כְּדִין הַחוּבֵל בְּכֹן חוּרִין, שְׁתְּרִי הָעֵבֵד
9 אֹמְרֵי בְּנֵן - וְנוּחַ לוֹ לְעֵבֵד בְּעֵדוּתָם, שֶׁמִּשְׁתַּחֲרַר וּמִקְבֵּל דְמֵי עֵין,
10 וְנִמְצָאוּ הָעֵדִים זֹמְמִין, מְשַׁלְמִין דְמֵי עֵין לְרַב - לְאֲדוּן. שׁוּאֵל אֲבִי:
11 הֵיכִי דְמֵי - כִּיצֵד מְדוּבֵר, אִי מְדוּבֵר בְּאֹפֶן דְּלֵא קָא מוּדוּ לְהוּ בְּתִרָא
12 בְּתַבְּלָא כְּלָל - שֶׁהַעֲדִים הָאֲחֵרוֹנִים, הַזּוּמִימִים, אֵינֶם מוּדִים כֹּלֵל
13 שֶׁהָאֲדוּן חָבֵל בְּעֵבֵד, אֲלֵא רַק מוּזִימִים אֶת הָרֵאשׁוֹנִים, זֶה לֹא יִתְכּוֹן,
14 מְשׁוּם שֶׁאִם כֵּן מְדוּעַ הָרֵאשׁוֹנִים מְשַׁלְמִים לְאֲדוּן רַק דְמֵי עֵין, הֲרֵי
15 דְמֵי כְּוִלִּיהָ עֵבֵד, לְרַב כְּעֵי שְׁלוּמֵי לִיה - אֶת כֵּל דְמֵי הָעֵבֵד צְרִיכִים
16 הֵם לְשֵׁלֵם לְרַב, שֶׁרֹצֵה לְהַפְסִידוֹ וּלְשַׁחֲרֵר עֵבֵדוֹ בְּשִׁקֵּר. לִכּוֹן מִבְּאֵר
17 אֲבִי: אֵלָּא שְׁפִיטָא שֶׁמְדוּבֵר דְקָא מוּדוּ כְּוִלִּיהָ בְּתַבְּלָא - שֶׁגַם הָעֵדִים
18 הָאֲחֵרוֹנִים מוּדִים שֶׁהָאֲדוּן חָבֵל בְּעֵבֵד, וְיִצַּח לְחִירוֹת וּלְכּוֹן אֵין
19 הָרֵאשׁוֹנִים מְשַׁלְמִים לְאֲדוּן אֶת דְמֵי כֹל הָעֵבֵד. וְדְקָא אֲפִיקוֹן
20 וְאֲמָיְהוּ - וְהָאֲחֵרוֹנִים, שֶׁהִזְיִמוּ אֶת הָרֵאשׁוֹנִים, הוֹסִיפוּ וְהֵעִידוּ
21 שְׁבִיּוּם אַחֵר הִיָּה מַעֲשֵׂה הַפּוֹךְ, שְׁסִימָא עֵינוּ וְאַחַר כֵּךְ הִפִּיל שִׁינוּ,
22 וְלִכּוֹן מְתַחֲיִבֵים הָרֵאשׁוֹנִים לְשֵׁלֵם לְאֲדוּן רַק דְמֵי עֵין, שֶׁרֹצֵה
23 לְהַפְסִידוֹ שִׁיֵּלֵם דְמֵי עֵין בְּמוֹקֵם דְמֵי הַשֵּׁן שְׁבֵאֲמַת חֵיבֵר לְעֵבֵד.
24 וְאִם כֵּן, גַּם בְּרִישָׁא מְדוּבֵר בְּשִׁתֵּי כִיתוּת וּמִיפְךָ הַזּוּמָה, וְלֹא כְּדִבְרֵי
25 רַבָּא שֶׁהַעֲמִיד בְּג' כִּיתוּת הוֹכַחְשׁוּ הָאֲמַצְעִים [בְּגִין עֵדוּת
26 הָרֵאשׁוֹנִים]. אִם כֵּן אֵין רֵאִיָּה מִהִבְרִייתָא לְדִבְרֵי רַבָּא, שֶׁהַכֹּחֶשׁה
27 תְּחִילַת הַזּוּמָה.
28 מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא אֶת הִבְרִייתָא: וְהֵיכִי דְמֵי - כִּיצֵד מְדוּבֵר לְפִי שִׁיטַת
29 אֲבִי, שְׁבִין בְּרִישָׁא וּבִין בְּסִיפָא הֵיךְ רַק שְׁתֵּי כִיתֵי עֵדִים. אֵי דְקָא
30 מְאֲחִירֵי הֵנִי בְּתִרָא - אִם הֵכֵת הַשְּׂנִיָּה הֵעִידָה מֵאֲחֵר יוֹתֵר,
31 כְּגוֹן שֶׁהָרֵאשׁוֹנִים הֵעִידוּ שְׁבִיּוּם רֵאשׁוֹן הִיָּה הַמַּעֲשֵׂה, וְהַשְּׂנִיָּים
32 הֵעִידוּ שְׁבִיּוּם שְׁנִי הִיָּה הַמַּעֲשֵׂה וְהַפּוֹךְ הִיָּה, זֶה לֹא יִתְכּוֹן, שֶׁאִם כֵּן
33 אֲפִתִּי דְמֵי עֵבֵד לְרַב כְּעֵי שְׁלוּמֵי - עֵדִין הָרֵאשׁוֹנִים יִצְטָרְכוּ לְשֵׁלֵם
34 לְאֲדוּן דְמֵי כֹל הָעֵבֵד, מְשׁוּם דְכִּי מְתַחֲיִב לִיה לְנִבְרָא, אֲפִתִּי נִבְרָא
35 לְאוּ פֵר הַיּוֹבָא הוּא - שֶׁכִּשְׁהֵעִידוּ שְׁבִיּוּם א' נִתְחִיב לְשַׁחֲרֵרוֹ,
36 חֵיבּוּהוּ בְּדָבָר שְׁעוֹד לֹא נִתְחִיב בּוֹ אוּ, שֶׁהֲרֵי רַק בִּיּוּם ב' נִתְחִיב,
37 וְנִמְצָא שׁוּמְמוֹ לְשַׁחֲרֵר עֵבֵדוֹ בְּשִׁקֵּר, וְחֵיבִים לְשֵׁלֵם דְמֵי כֹל הָעֵבֵד.
38 מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא: אֶלָּא וְדֵאִי מְדוּבֵר דְקָא מְקַדְמֵי קְדוּמֵי הֵנִי בְּתִרָא
39 - שֶׁהַשְּׂנִיָּים מוּדִים שֶׁחָבֵל בּוֹ עוֹד לִפְנֵי שֶׁהֵעִידוּ הָרֵאשׁוֹנִים.
40 מִמְשִׁיכָה הַגְּמָרָא לְבֵאֵר: וְאֵי מְדוּבֵר דְקוּדְם שֶׁהֵעִידוּ הָרֵאשׁוֹנִים לֹא
41 עָמַד הָעֵבֵד עִם הָאֲדוּן בְּרִין תְּחוּבְעוּ שִׁישְׁחַרְרֵנוּ, זֶה לֹא יִתְכּוֹן, מְשׁוּם
42 שֶׁאִם כֵּן אֲפִתִּי דְמֵי כְּוִלִּיהָ עֵבֵד לְרַב כְּעֵי שְׁלוּמֵי לִיה, שֶׁכֵּן רֹצֵה לְחֵיבּוֹ
43 בְּשִׁחְרוּר הָעֵבֵד בּוּזְמֵן דְּאִתִּי נִבְרָא לֹא מְתַחֲיִב - שֶׁעֵדִין לֹא נִתְחִיב
44 הָאֲדוּן לְשַׁחֲרֵרוֹ, שֶׁהֲרֵי יִצִּיאַת עֵבֵד לְחִירוֹת בְּשׁוֹן וְעֵין הִיא קִנְס,
45 וּמוּדָה בְּקִנְס פְטוּר, וְאִם כֵּן יִכּוֹל הִיָּה הָאֲדוּן לְבוֹא לְבֵית דִּין,
46 לְהוֹדוֹת וְלִהְפָטֵר. אֶלָּא וְדֵאִי מְדוּבֵר דְעָמַד הָאֲדוּן בְּרִין, וְחֵיב
47 לְשַׁחֲרֵרוֹ וּלְשֵׁלֵם לוֹ, וּמִכָּאן וְאֵילֶךְ לֹא יִכּוֹל הִיָּה הָאֲדוּן לְהוֹדוֹת
48 וְלִהְפָטֵר, אֲלֵא שְׁבֵרַח הָאֲדוּן עִם הָעֵבֵד, וְתִבְעוּ הָעֵבֵד בְּבֵית דִּין
49 אַחֵר, שִׁישְׁחַרְרֵנוּ וְיִשְׁלֵם לוֹ דְמֵי עֵינוּ כְּפִי שְׁנַפְסָק, וְהִבֵּיא עֵדִים וְהֵם
50 הָרֵאשׁוֹנִים בְּבִרְיָאֵן שֶׁהֵעִידוּ שֶׁכֵּךְ נִפְסַק דִּינוּ, וּבֵאוּ עֵדִים אַחֲרֵים
51 [וְהֵם הָאֲחֵרוֹנִים בְּבִרְיָאֵן] וְהִזְיִמוּם, וְהֵעִידוּ עוֹד שְׁבִיּוּם אַחֵר, קוּדְם
52 שְׁבֵאוּ הַמוּזְמִימִים לְהֵעִיד, כְּכֵר נִפְסַק דִּינוֹ לְהַשְׁתַּחֲרַר וּלְקַבֵּל דְמֵי
53 שִׁינוּ. לִכּוֹן אֵין הַמוּזְמִים מְשַׁלְמִים לְאֲדוּן דְמֵי הָעֵבֵד, שֶׁכֵּן כְּכֵר
54 שׁוֹחֲרֵר, וְהָאֲדוּן חֵזִיקוּ בִּשְׁלֵם כְּדִין, אִךְ אֶת דְמֵי הָעֵין שֶׁרֹצֵה
55 לְהַפְסִיד לְאֲדוּן, מְשַׁלְמִים.

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלה

תוספות

רש"י

1 כדפריכין לעיל בטר דמפקי ליה לחירות דמי עין בעי לשלומי ליה וחולין לומר לטובתו
 2 באנו בדאמר בפ' היו דווקן (סנהדרין מא.) דיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו וי"ל
 3 דלמאי דמוקי לה השתא במיפך והקמה פסקין דאייירי בשעמד כבר בדין מותקמא כבר
 4 נחפרסם הדבר שיזא העבד לחירות והרב בעצמו מודה בדקתני שהרב אומר כך שעמד
 5 בדין וכל עיקר שבאין לדין עכשו לפי שהעבד
 6 תובע דמי עינו ומזמין את הרב לדין ורבו מודה
 7 לו דמי שינו לכך בי אתו סהדי לא אתו אלא
 8 לגרע כחו של עבד שאם יבאו עדים על דמי עינו
 9 לא יזקה ממש בדבריהם ויודעים הם שבאנו
 10 עדים אכל מעיקרא לא יהו דיעני דמיירי
 11 בשעמד בדין אפי' הרב מודה בקמה פעמים צריך
 12 העבד לעדים דמודה בקנס פטור משום הכי פריך
 13 שפיר בטר דמפקי ליה לחירות כו' וא"ת למה
 14 דחק אביי לאוקמי לסיפא במיפך והקמה כיון
 15 דבעמד בדין מותקמין לה יאמר שהעבד תובע
 16 דמי עינו והרב מודה לו דמי שינו והביא עבד
 17 עדים דהפיל את שינו וסימא את עינו וכאנו עדים
 18 והוינן וי"ל דודאי ד"ה כך שיה אלא מיפך וזה
 19 ע"י הודאת הרב כמו על פי עדים אלא אורקא
 20 דמלתא נקט שאין רגילות הרב להודות כלל
 21 אלא כשש עדים בדבר
 22 **דאכתי** נבא לא מחייב אין הטעם משום דאי
 23 יהו בעי יהו אתי לביד מודה ומיפטר
 24 דאפי' לשמואל דאמר לקמן (דף עה.) מודה בקנס
 25 ואח"כ באו עדים חייב הקא כיון דלא עמד בדין
 26 לא חשיבין לגבאי בר חיובא לענין קנס
 27 כדפרישית בסוף המניח (לעיל לו. ושם ד"ה איכא)
 28 בשעמעתין דהחולט השור
 29 **ונמצאו** וזממין קמאי. בטר סיפא והוצרך
 30 לומר שהעדים שהוצרכו בבירייתא
 31 שהזומם הם היו ראשונים משום דצריך לומר
 32 דפסקין לדינא אפמיניהו דאין העדים וזממין
 33 משלמים עד שיגמר הדין על פיהם ואם לאו שבאו
 34 תחילה לא די' למפסק דינא אפמיניהו אכל
 35 ברישא אע"פ שבאו לסוף פסקין דינא אפמיניהו
 36 **עבד** כל דוד מימר אמר. דהרב יש לתמוה אמאי
 37 קאמר כל דוד דלגמי קאין לסייעיה
 38 הוה

1 **מדיסיפא** בשתי ביות להכי תלי רישא בסיפא דרישא לא ניהא לן לאוקמה בשתי ביות
 2 אלא בג' משום דקתני שהרי הרב אומר כן ואי דלא אתאי בת אחריתי מקמי דידרו ואמרו
 3 איפכא לא יהו ניהא ליה כדני דמפקי ליה לעבד לחירות אלא מדיסיפא מיתוקמא בשתי
 4 ביות וע"כ במיפך והקמה מוקמית ליה הלכך רישא נמי אוקי במיפך והקמה שהרי העבד
 5 **אימר** כן. דניהא ליה דמפקי ליה לחירות וזהו
 6 לה דמי עין: **בתרא**. אותן שפוזמין: **אילימא** דלא
 7 קמודי. הרב בתראי בחבלא דעבד כלל אלא
 8 דקאמרי עמנו הייתם ותו לא מיד: **בוליה** עבד.
 9 בעי קמאי לשלומי: **ואפמיניהו**. ואהנו ליה לרב
 10 לפטרו מדמי עין שהו מרובין מדמי שו ומיהו
 11 עבד נפיק לחירות: **ואפמיניהו**. והבא ליכא למימר
 12 כדאמר רבא ברישא דתאבי בת אחריתי מקמי
 13 דידרו ואמרי איפכא סימא את עינו והפיל את
 14 שינו דאי אתאי בת אחריתי ברישא והדר אמרי
 15 הני הפיל את שינו וסימא את עינו כיון דלא
 16 אפמיניהו פסקין דינא אלא בראשונים
 17 שפוזקיקים את הרב לדמי שו שישנו בכלל דמי
 18 עין של אחרונים אפילו נמצאו וזממין אלו
 19 האחרונים לא יהו מחייבין דאין עדים וזממין
 20 מתחייבים עד שיגמר הדין על פיהם הלכך הר
 21 סיפא מוכחא לפוס ריהקא בשתי ביות ומיפך
 22 והקמה וזהו דמי. בין רישא ובין סיפא כיון
 23 דהשתא מוקמת לה במיפך והקמה ובשתי ביות
 24 עדים היכי דמי: **אי דמאחרי אחורי** הני בתראי.
 25 כגון דאמרי קמאי יום ראשון יהו מעשה ואתו
 26 בתראי ואמרי יום שני יהו מעשה ואיפכא יהו
 27 אבתי בוליה עבד בני לשלומי לרב. דכי מחייב
 28 ליה מום ראשון להקא דהא ביום שני יהו מעשה
 29 לא יהו בר חיובא דהא ביום שני יהו מעשה
 30 ואבתי בוליה עבד בעי לשלומי לרב דכי אתו
 31 לאסחדי לחיוביה לרב אבתי לאו בר חיובא
 32 הוא: **דיקתני** אדוקי הני בתראי. שהם מודים
 33 דקודם שקאת בת ראשונה להעיד נעשה
 34 מעשה: **ואי דלא תעמידו**. העבד לרבו בדין קודם
 35 שבאת בת ראשונה להעיד אבתי בוליה עבד
 36 בעי שלומי דהא בוליה בעי אפסודיה מינה
 37 דאכתי נבא לא מיחייב דאי יהו בעי יהו אתא
 38 לבי דינא ומודה ומפטר דמודה בקנס פטור
 39 לחירות דשן ועין קנס הוא: **בשעמד** בדין. על
 40 החבילות הללו ע"י עדים אחרים כביד אחר
 41 וחיובו להעיד העבד וברך דהשתא אי קאתי
 42 בעלים קמן הא לא מותקמא ליה הודאה וקתבע
 43 ליה האי עבד הפלת את שינו וסימא את עינו
 44 והעמדתיך בדין והתחייבת לי דמי עינו והביא עדים אלו על פך ואתו סהדי אחרניהו ואפמיניהו ואמרו לא חייביניהו ביד אלא דמי שו ואפמיניהו הלכך בין רישא ובין סיפא אדמי עבד לא
 45 מחייב דהא מביד קמא נפך עבד לחירות אלא שזה היה מחזיק בו אבל דמי עין משלמי לעבד בבבא דרישא דהא ממונא דעין אית ליה נביה מבית דין קמא וקבעו הני למיפטריה
 46 ובסיפא משלמי דמי עין לרב דקא מחייב ליה אשקרא וע"כ כדאפמיניהו מוקמת ליה דאי לאו הכי בין דליכא סהדי אבי דינא קמא בוליה עבד בעי שלומי: **דינא**. דהתבשה
 47 תחילת הקמה היא מתיבא: **אילימא** ברישא. דמוקי לה בשלש ביות סוף סוף מי קא איתבחושו דתיקו עדותן בטילה בהכחשה דקמאי הא אי לאו מיתומי דינא כותיהו פסקין ויהיב
 48 דמי שן וישנו בכלל עדות הראשונים ומשום הכי מתיבא בתן תורת הקמה אבל גבי שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג דאיתבחושו קמאי ולא קטלין ליה ולעולם אימא לך בין
 49 דבטיל סהדותיהו לא מתיבא בהו תורת הקמה: **כדרישא**. מוכחא בשלש ביות הרב אומר כן אלא דאתו בת אחריתי ברישא דהוה מחייב ליה דמי עין: **סיפא** נמי בשלש.
 50 ביות וזהו דלא אפשר דתקו בת אחריתי קודמת דאי' דקמאי אמרי סימא וזהו הפיל והני אמרי הפיל והדר סימא לא מיגמר דינא אפמיניהו למיתן דמי עינא אלא דמי שן והו
 51 בכלל דתרוניהו ובין דלא נגמר הדין על פיהם לא מחייב הני מציעאי בהקמה דבת שלישית מיהו הכי מוקי לה דאתו הני בי תרי ברישא ואמרי הפיל והדר סימא ופסקין לדינא
 52 אפמיניהו כו': **דקא פכשי** לקמאי. ובטלה עדותן דלא הויב דמים היתירין וקתני דכי נמצאו וזממין על ידי בת שלישית משלמין: **אילא** סיפא למה לי. לאוקמה בודחא בשלש ביות
 53 הא בתרי סגיא ובדאפמיניהו ואפמיניהו ורישא כדמשמע בשלשה ואלא כדאפמיניהו מיהו מינה ליכא למידק מיד:

הַתְּהִי ליה לא שניתן לאוהרת מיתת ביד. אָבֵל אִי אִין נַהֲרֵגִין לא חשיב לאו שניתן לאוהרת מיתת ביד ותימה לר"י דבכל גמרא משמע אפי' התרו בו למלקות ולא למיתה דאע"ג שלעולם לא יבא לידי חיוב מיתה ביון שלא התרו בו למיתה חשיב לאו שניתן לאוהרת מיתת ביד ובפרק מי שהחשיר (שבת דף קנד. ושם ד"ה בלאו) אמר דאין לוקין על לאו דחמור

משום דהיי לא שניתן לאוהרת מיתת ביד לשאר מלאכות אע"ג דבמחמר אין בו חיוב מיתה ובפ"ק דעירובין (דף יז) אמר דאין לוקין בתחומין דהיי אַהֲרָה נמי להוצאה ואפי' מאן דפליגי נמי לא קאמר אלא משום דמי תתיב אל יוציא אל יצא כתיב אע"פ שאין מיתה בתחומין אפילו למ"ד דאוהרתא ותי' ר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דלגי מוהיתא אם בן הבות הרשע כדאמרין בריש מכות (דף כו) ושם ובפ"ק דסנהדרין (דף י) ושם וכיון דגלי קרא מומקמין ליה לקרא במקום שאין יכול לבא לידי חיוב מיתה פי' ההיא דהתם דמעידין שהוא בן גרושה או בן חלוצה או כמו עדים שהוכחשו בנפש למ"ד אין נהרגין בשחזומו לבסוף אבל למ"ד נהרגין אין סקרא לתעמיד בו הפסוק ביון שיקול לבא לידי חיוב מיתה וכי פריך התם דת"ל מלא תענה פי' ולמ"ל קרא דוהיה אם בן הבות הרשע ומשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה הוה מצד לשנוי דהוה לאו שניתן לאוהרת מיתת ביד כה"ג בעלמא לא לקי אלא דבעי לשנוי לכ"ע אפי' אליבא דר"מ דנפקא ליה אוהרת לעדים וזממין מקרא אחריכא בפ"ק דמכות (דף יז) ואת' ההשקא דמשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה לא אתי אליבא דר"י דוהיה דאמר (שם) לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ור"ל דחזיק טפי לשנוי כר"מ משום דאידידי' התם (שם) כסיפא גבי מאתים וזו נגבי מלקות משמע דבין גרושה או בן חלוצה מודה א"נ אתי ההוא שניתא כרבי יהודה דקא טעמא דרבי' יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו משום דגמיר ממוציא ש"ר ומעדים וזממין בבנין אב ואי לאו דגלי בעדים וזממין מוהיתא אם בן הבות הרשע הוה אמר' בכל דוכתי דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ואת' דההיא שניתא היכי אתי אליבא דר"מ והא לר"מ בלאו וזהה אם בין הבות הרשע דיעקן דלקי עדים וזממין אע"פ שאין בו מעשה דאמרין ממוציא ש"ר פי' היכי דגמיר בפ"ק דמכות (שם) ממוציא ש"ר דעדים וזממין לוקין ומשלמין וי"ל דאע"ג דגמיר ממוציא ש"ר היינו דוקא לענין שלוקין ומשלמין משום דאיבא לאוקמי כד' רשעתו לררשא אחריתי כדאיבא כאלו גירות (כתובות דף לב.) אבל לענין לאו שאין בו מעשה דילפקין מלעשות כאלו הן הלוקין (מכות ד' יג) דבעיקר לאו שיש בו מעשה לא הוה מגרינן ממוציא ש"ר אי לאו דגלי קרא בהדיא ועוד י"ל דמוציא ש"ר גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיתא אם בן הבות הרשע כדאמר בכתובות פרק נגרה (דף מו.) דגמיר וחסרו מוסיפו כו' והא דאמר בפ"ק דמכות (דף רז.) ורגון האי לא תענה מאי דרשי ביה ההוא מביעי ליה לאוהרת עדים וזממין פי' ולהכי לא לקי אלא ארבעים במעידים על פלוני שחייב מלקות לא בעי למימר דלא לקי אלא תענה משום דהיי לאו שניתן לאוהרת מיתת ביד דהא במעידים עליו שהוא בן גרושה אמרי' רבנן דלקי ובמעידים שחייב לפלוני מאתים וזו אי לאו כד' רשעתו הוה ומשלמין אלא ה"פ ההוא מביעי ליה לאוהרת עדים וזממין דמשום באשר ומם לא לוק בשמעידים על פלוני שחייב מלקות אלא משום לא תענה דלא ענש הכתוב א"כ הוהיה הלכך אלאו מלא תענה לא לקי שמונים פי' שילקו משום עזרת שקר שהעידו ומשום באשר ומם ותרתיידו משום לאו אהד אכל במעידים שחייב מאן או דבלאו קרא דלא תענה הוה מתתיב לשלם משום באשר ומם דממון לא בעי אהרה התם ודאי אי לאו כד' רשעתו הוה לקי מלא תענה וכן במעידים שהוא בן גרושה או בן חלוצה י"ל דאם לאו אהד מצטרף עד שיעידו שניהם כאחד הו' הקא השני מצטרף בהדיא היינו שיעידו שניהם בב"ד.

גיפוק בעינו ובשניו. ולעולם דמי לא ניתב ליה. מאי לאו שהעידו על הנגיבה. שגבב באחד בשבת: וקרוי והעידו. ששכב בשני בשבת והזמנו על יום ראשון בשלישי בשבת: וקרוי והזמנו. כרביעי בשבת על יום שני וקתני משלמין ד' וז' וכו' אע"ג דמשלמי' בשבת היו מוכפשים על השביחה דכיון דלא גנב לא טבוח על השביחה תחילה. ונתחייבו בתשלומי

שלשה ועדיין עזרת גניבה קיימת וכשהזמנו ונתחייבו בכפל הרי חמשה: ובפלוניתא. דאבי ודבא פליגי נמי ר' יוחנן ור' אלקנה: דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש. ולא הזמנו. לוקין. משום לא תענה ואע"ג דלאו שאין בו מעשה הוא לא מיתיב בהדיא במס' מכות (דף כ) דמלקות בעדים וזממין כתיב מוהצדיק אותו ויהציק וכו' ותי' כ"ל. לר"א אם הזמנו אחריו בן נהרגין פי' לא הזמנו אמאי לוקין: הנה ליה לאו שניתן לאוהרת מיתת ביד. שלא יעשה כר' שלא ימיתוהו בית דין: ואין לוקין עליו. דמיתת ביד הוא ענישו של לאו מאי חיות דסקבת כו'. בשלמא הוהה חידוש גזירת אהתוב הוא אכל בהקשה לאו חידוש (בשפתהרו) גופה של עזרת הוא דכתביה רחמנא: כבא הרוג ברנליו. אותו שאמר עליו שהוא נהרג בא חי ברנליו לפנינו: מותנו משלם תשלומי כפל. דהאיבא סתדי אנגיבה: ואינו משלם ד' וז'. על הודאת עצמו דמודה בקנס פטור. ונגב וטבח בשבת. פטור אטביחה דהיי' מתתיב בנפשו: ובת אביו. והוא יורשו ולא הוהא טביחה כולה באיסורא: ונגב והקריש. פי' קא טבח דהקדש טבח ולא דבעליו: ר"ש אויבר כו'. בגמרא מפ' אהיא: גמ' ע"פ עד אהד פשיטא. בשלמא ע"פ עצמו אצטרף לאשמעוהו דמודה בקנס פטור אלא ע"פ עד אהד למה ליה פי' אתי עד אהד מצטרף. דהלכה כר' יהושע בן קרחא דאמר סנהדרין (דף ל.) שומעין דבריו של זה היום וכשכאב חבירו למחר שומעין את דבריו: בי אתו עדים מתיב וכי אמרי' דמודה בקנס פטור חיבא דלא כאו עדים אמרי' כן כפי'. שם תעביד: וקתני שמה. לפי שעבד כשר הוה והוה מתאזהר לשחררו אלא שהמותר עבדו עובר בעשה. שפכר אין לך עדים. ועל פי עצמך לא תשלם קנס. הא יש לו עדים. ואתו בטר הודאה חייב. שלא

באחריותם פטור: גמ' על פי עד אהד פשיטא אמרי' הא קמ"ל ע"פ עצמו דוקא דע"פ עד אהד מה ע"פ [עד] אהד פי' אתי עד אהד מצטרף בהדיא מתיב ע"פ עצמו נמי פי' אתו עדים מתיב לאופקי מדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מודה בקנס ואה"כ באו עדים פטור: גופא אמר רב הונא אמר רב מודה בקנס ואה"כ באו עדים פטור: איתביה רב חסדא לרב הונא מעשה בר' שפיטא את עין טבי עבדו והוה שמה שמחה גדולה מצאו לר' יהושע אמר לו אי אתה יודע ששכבי עבדי יצא לחירות אמר לו למה א"ל שסמיתו את עינו אמר לו אין בדברך פלוס שפכר אין לו עדים הא יש לו עדים תיב ושמעונו מיהא מודה בקנס ואה"כ באו עדים תיב א"ל שאני ר"ג דלא כפני כ"ד אודי והא ר' יהושע אב בית דין הוה שלא

משום

56 אָמַר אַבְיָי, רבי אלעזר מדבר באופן שלא הוכחשו העדים על ידי
57 עדים אחרים, אלא כְּבֵא הָרִיג בְּרַגְלָיו - שהאדם שהעידו עליו
58 שנהרג, בא לפנינו חי, ואם כן ברור שהעידו שקר, ולוקים.

משנה

59 משנתינו מבארת אופנים שגבגב חייב כפל, ופטור מארבעה וחמשה:
60 גִּבְגַּב שׁוֹר או שֶׁהָעֵל פִּי שָׁנִים - ששנים העידו על כך, וְיָבֵחַ וְיָכַר עַל
61 פִּי עַד אַחֵר, ועד אחד אינו מחייב ממון, או שהודה על פִּי עֲצָמוֹ
62 שטבח או מכר, ותשלומי ארבעה וחמשה הן קנס ומודה בקנס
63 פטור, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל על הגניבה, שהשרי שנים העידו על כך,
64 וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְהַקְמָשָׁה על הטביחה ומכירה. וכן, גִּבְגַּב
65 וְיָבֵחַ כְּשֶׁבֶת במזיד, והשוחט בשבת חייב מיתה, או שֶׁגִּבְגַּב וְיָבֵחַ
66 לְעִבְדֵי זָרָה, והטובח לעבודה זרה חייב מיתה, וכל מי שמתחייב
67 מיתה מחמת מעשה אינו חייב בתשלומים החלים באותה שעה. או
68 שֶׁגִּבְגַּב מִשָּׁל אֲבִיו, וְזֵמַת אֲבִיו, וְאַחֵר כֶּךָ - לאחר שירש את אביו עם
69 אחיו מִבֵּית וְיָכַר, ונמצא שלא טבח את כולו באיסור שהרי גם לו
70 יש חלק בו. או שֶׁגִּבְגַּב וְהִקְדִּישׁ לקרבן באופן שהקדיש חל ובגון
71 שהקדיש לאחר יאוש הבעלים, שיש כאן עם ההקדש יאוש ושגוי
72 רשותו, וְאַחֵר כֶּךָ מִבֵּית וְיָכַר את מה שהקדיש, שאין חיוב תשלומי
73 כפל וארבעה וחמשה נוהג בהקדש. בכל אלו, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל
74 וְאִינוֹ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְהַקְמָשָׁה, מהטעמים שהתבאר.
75 רַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמַר, מה שאמרו החכמים במקום אחר, שהגונב בהמת
76 הקדש מבית הבעלים פטור מתשלומי כפל וארבעה וחמשה, אינו
77 כן, אלא קְדָשִׁים שְׁחִיבֵי בְּאַחֲרֵיהֶם - שאם נגנבו או נאבדו מידה, אינו
78 הבעלים להפריש אחר תחתיהם, ובגון שאמר 'הרי עלי קרבן',
79 מְשַׁלֵּם הגנב תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְהַקְמָשָׁה אם טבח אותם. וְשֵׁאִין חַיִּיב
80 בְּאַחֲרֵיהֶם - אבל קדשים שאין הבעלים חייבים להפריש אחר
81 תחתיהם כשנאבדו או נגנבו, ובגון שאמר 'הרי זו קרבן', פְּטוּר
82 הגנב מתשלומי ארבעה וחמשה:

נמרא

83 מקשה הגמרא: הדין ששנינו במשנה, שאם טבח או מכר על פִּי עַד
84 אַחֵר אינו משלם ארבעה וחמשה, הרי הוא פְּשִׁימָא - דין פשוט,
85 ולמה הוצרך התנא לשנותו. מתרצת הגמרא: אֲמַרְי - אמרו בני
86 הישיבה, הָא הָא מְשַׁמְעֵ לָן - כששנה דין זה השמיענו התנא,
87 שהמודה על פִּי עֲצָמוֹ שפטור מלשלם הוא דוּמְיָא וְדוּמְיָא וְדוּמְיָא וְדוּמְיָא
88 עַד אַחֵר - באותו אופן שפטור מי שעד אחד מעיד בו, כִּי אֲתֵי עַד
89 [עַד] אַחֵר - כשם שהפטור באופן שעד אחד מעיד בו, כִּי אֲתֵי עַד
90 אַחֵר - כאשר יבוא עד נוסף אחר כך, הוא מְצַטְרֵף בְּהֵדִיָּה - עם העד
91 הראשון ומיחייב - ומתחייב הגנב לשלם, כך כאשר מודה על פִּי
92 עֲצָמוֹ ופטור מלשלם נְפִי כִּי אֲתֵי עֲדִים מִיחֵיב - גם גן כאשר יבואו
93 עדים אחר כך, יתחייב לשלם על פיהם. וכונת המשנה בזה,
94 לְאַפְסוּקֵי מְדַרְבּ הוּנָא אָמַר רַב - להוציא מדינו של רב הונא בשם רב,
95 שאינו סובר כך, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב הוּנָא בְּקִנְסֵי וְאַחֵר כֶּךָ
96 כְּאִו עֲדִים פְּטוּר:
97 הגמרא דנה בדברי רב, שהמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור:
98 גוּפָא, אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, מוּדָה בְּקִנְסֵי וְאַחֵר כֶּךָ כְּאִו עֲדִים,
99 פְּטוּר: אִיתִיבֵיהּ - הקשה רב חֲסָדָא לְרַב הוּנָא, שנינו בברייתא,
100 מְעַשֶׂה בְּרַבִּין גְּמִלְיָאֵל שְׁפִימָא אֵת עֵין מְכִי וְשֶׁהָעֵבֵד עֲבָדוֹ הִכְנַעְנִי,
101 וְהָיָה רַבִּין גְּמִלְיָאֵל שְׁמַח שְׁמַחָה גְּדוּלָה, לפי שחפץ לשתרו מֵאֲחֵר
102 ועבד כשר היה, ונמנע מכך משום שהמשרחר עבדו עובר בעשה
103 (ויקרא כה מו) לְעֵלְמֵם בְּהֵם תְּעַבְדוּ, ועכשיו שסימא את עינו יצא
104 טבי לחירות כדן עבד היוצא בראשי אברים. מְצָאוּ - פגש רבן
105 גמליאל לְרַבִּי הוֹשֵׁעַ, אָמַר לוֹ אֵי - האינן אֲתֵיהּ יוֹדַע שְׁמַכִּי עֲבָדֵי יָצְאוּ

1 נִיפּוּק - ייצא העבד לחירות כְּעֵינוּ, ואם הפיל את שֵׁינוּ, נִיפּוּק
2 בְּשֵׁינוּ, ובאופן שפִּימָא אֵת עֵינוּ ולא עמד עדיין בדין ואחר כך הפיל
3 אֵת שֵׁינוּ, נִיפּוּק לחירות כְּעֵינוּ וְשֵׁינוּ, ולא יתחייב האדון לשלם
4 כלל. מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְיָי עֲלֵיךְ - על שאלתך, לבל נאמר
5 כך, אָמַר קְרָא (שמות כא כו) 'תַּחַת עֵינוּ', ללמד שעל השחתת עינו
6 בלבד משתחרר, וְלֹא תַחַת עֵינוּ וְשֵׁינוּ, ולכן כשחבל בעינו ושנינו,
7 יוצא בעינו ונטול דמי שנינו. וכן אמר הכתוב (שם כא כו) 'תַּחַת
8 שֵׁינוּ', ללמד שעל שנינו בלבד משתחרר, וְלֹא תַחַת עֵינוּ וְשֵׁינוּ, ולכן
9 כשחבל בשנינו ועינו, יוצא בשנינו ונטול דמי עינו.

10 הגמרא מביאה ראייה ממשנתינו שהכחשה תחילת הוזהרה היא:
11 אָמַר רַב אִידִי בְּרַ אֲבִי, אָף אֲנִי נִמִי תִנְיָא - [שנינו] כדברי רבא,
12 שהכחשה תחילת הוזהרה היא, ששנינו (עב) גִּבְגַּב עַל פִּי שָׁנִים וְיָבֵחַ
13 וְיָכַר עַל פִּיהֶם - שנים שהעידו על פלוני שגבגב שור או שד, וחזרו
14 והעידו שטבחו או מכרו, וְנִמְצָאוּ וְזִמְמוּ, מְשַׁלְמִין לוֹ אֵת הַכֶּל
15 -תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְד' שוממו לחייבו. ואומר רב אידו, מָאֵי לָאו -
16 לכאורה מדובר דְּהָעֵדוֹ ביום ראשון על הַגְּנֵיבָה, וְהָרִיב ביום שני
17 וְהָעֵדוֹ עַל הַטְּבִיחָה, וְהוּמֵו ביום שלישי על הַגְּנֵיבָה, וְהָרִיב ביום
18 רביעי והומו על הַטְּבִיחָה. ממשך רב אידו, וְהָא בֵּין שְׁהוּמוֹ ביום
19 שלישי על הַגְּנֵיבָה, נמצא שְׁלֵגֵי עדותם על הַטְּבִיחָה, הָיָה לָהּ
20 מוֹקְשֵׁין כבר אז, עוד לפני שהומו למחרת, שהרי אם לא היתה
21 גניבה לא שייך לחייב על טביחה, ואף שערות הטביחה הוכחשה,
22 קִהְנִי שכשהומו על הטביחה מְשַׁלְמִין לוֹ אֵת הַכֶּל, דהיינו ד' וד'
23 על הטביחה, וְאֵי סִלְקָא דְעֵתָךְ - ואם תאמר שהַקְמָשָׁה לָאו תַחֲלִיל
24 הוּמָה הֵיא, ועדים שהוכחו ולבסוף הומו אינם חייבים לשלם
25 כאשר זממו משום שערותם נפסלה לפני ההוזהרה, אם כן אֲמַכְיָה
26 - על הטביחה אֲמַאי מְשַׁלְמִין, הרי עדותם על הטביחה הוכחשה
27 לפני שהומו, אֵלָא לָאו שְׁמַע מִיָּה שֶׁהַקְמָשָׁה תַחֲלִיל הוּמָה הֵיא.
28 דוחה הגמרא את הראייה: אָמַרְי, הָא מְצָאוּ עֲקָרִין, מדובר גְּזוּן
29 שְׁהוּמוֹ עַל הַטְּבִיחָה תַחֲלִיל לפני שהיא הוכחשה, ואו תנחייבו
30 בתשלומי שנים ושלושה על הטביחה, ורק אחר כך הומו על
31 הגניבה ונתחייבו גם בתשלומי הכפל, ולכן משלמים ד' וה'.

32 מביאה הגמרא שבמחלוקת רבא ואבבי נחלקו עוד אמוראים:
33 וּבְפִלוּתָא - באותה מחלוקת, נחלקו גם רבי יוחנן ורבי אלעזר.
34 שכך נאמר, עֲדִים שהעידו שפלוני הרג, שְׁהוּבְקָשׁוּ על ידי עדים
35 אחרים שהעידו שפלוני לא הרג, וּלְבִסּוּף הוּמוֹ על ידי עדים
36 אחרים שהעידו על הראשונים 'עמנו הייתם באותה שעה במקום
37 אחר', נחלקו רבי יוחנן ורבי אֲלֵעָזָר מה דין המזומים, הָא אָמַר גְּזֵרִין
38 כפי שזממו, וְהָא אָמַר אֵין גְּזֵרִין.
39 מבארת הגמרא: תַּסְתִּיב - תפשוט דְרַבִּי אֲלֵעָזָר הוּא דְאָמַר אֵין
40 גְּזֵרִין, שהרי מצינו דְאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, עֲדִים שְׁהוּבְקָשׁוּ בְּנִפְשָׁ -
41 שהעידו שפלוני חייב מיתה, ולא הומו אלא רק הוכחשו, לִזְקִין,
42 שכן עברו על (שמות כ יג) 'לֹא תַעֲנֶה בְרַעַף עַד שֶׁקֶר'. וְאֵי סִלְקָא
43 דְעֵתָךְ - ואם תאמר שרַבִּי אֲלֵעָזָר הוּא דְאָמַר שאם הומו אחר כך
44 גְּזֵרִין, אם כן אֲמַאי הם לִזְקִין על עדות זו, הרי הוּא לִיָּה לָאו שְׁנִיתָן
45 לְאַחֲרֵת מִיתָת בֵּית דִּין - על עדות זו יכולים הם להתחייב מיתה,
46 אם יבואו עדים ויזימום, וְכֵל לָאו שְׁנִיתָן לְאַחֲרֵת מִיתָת בֵּית דִּין -
47 שהזהירה התורה שלא לעשותו כדי שלא ימיתוהו בית דין, אֵין
48 לִזְקִין עֲלָיו, שמיתה בלבד היא עונשו של הלאו. אֵלָא לָאו שְׁמַע
49 מִיָּה שְׂרַבִּי אֲלֵעָזָר הוּא דְאָמַר שעדים שהוכחו ולבסוף הומו אֵין
50 גְּזֵרִין. מסיקה הגמרא: אֲבָן תַּסְתִּיבֵים כֶּךָ.

51 הגמרא שואלת על דברי רבי אלעזר, שעדים שהוכחו בנפש
52 לוקים: היתכן שהם לִזְקִין, הרי תָּרִי וְתָרִי נִינְהוּ - הם שנים מול
53 שנים, העדים המעידים שפלוני הרג, מול העדים המעידים שלא
54 הרג, ואם כן מָאֵי הִיָּת דְקָמְבַת אֲהֵי - מה ראית להאמין
55 למכחשישם, כְּמוֹךְ אֲהֵי - על המעידים שהרג. משיבה הגמרא:

57 דְקָאֵי כְפוּיָי - שסובר כמוני, אם כן אָנא דְקָאֵרִי - אני שאמרתי
58 שאם באו עדים לאחר שהודה הוא חייב, כְרֵבִי אֶלְעוּר כְרֵבִי שְמַעוּן
59 אמרתי כך.
60 הגמרא מבררת כיצד יפרש רב את המחלוקת בברייתא: לְשִׁמוּאֵל,
61 בְרַחְמֵי תַנְיָא הֵיא - נחלקו תנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון בדין
62 זה, שלדעת תנא קמא המודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור,
63 ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון חייב. אבל לְרַב מִי לִימָא - האם
64 נאמר תַנְיָא הֵיא - שנחלקו התנאים בדין זה, או שנחלקו בענין אחר
65 ואילו המודה בקנס ואחר כך באו עדים לפי כולם הוא פטור.
66 משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ רַב, אָנא דְקָאֵרִי שהמודה בקנס ואחר כך
67 באו עדים פטור, אֶפִּילוּ לְשִׁית רַבִּי אֶלְעוּר כְרֵבִי שְמַעוּן אמרתי כן.
68 הואיל ועד כָּאֵן לֹא קָאֵמַר - לא נחלק רבי אֶלְעוּר כְרֵבִי שְמַעוּן הַתָּם
69 - בברייתא שאף לאחר שהודה הגבג 'בואו עדים ויעידו', אֶלָּא
70 משום דְקָא מוּדֵי מְחַמַּת בְּעֵתוֹתָא דְעֵדִים - שהגבג הודה רק מחששו
71 מהעדים, שקרבו לבית דין להעיד עליו, והודאה זו אינה פוטרת
72 אֶבַל הַבָּא - באופן שדבר רב, דְמוּדָה מְעַצְמוּ וְלֹא מְחַמַּת הַעֲדִים,
73 אֶפִּילוּ רַבִּי אֶלְעוּר כְרֵבִי שְמַעוּן מוּדָה שֶאֱפִילוּ בָאוּ עֲדִים אַחַר כֵּךְ
74 פטור.
75 רב המנונא מגביל את שיטת רב: אָמַר רַב הַמְנוּנָא, מִסְתַּבְרָא
76 מִלְּתֵיהּ דְרַב - מסתבר שדברי רב נאמרו רק כגבג שאומר נְנַבְתִּי
77 וְכָאוּ עֲדִים שְׁנַנְב, ואז הוא פטור, שְהֵרִי בְהוּדָא זו הוּא חֵיבֵי אַת
78 עֲצָמוּ בְקֶרֶן וְשֶהמוּדָה בַּמְמוֹן חֵיבֵי, לְפִיכָר הוּא פְטוּר מִן הַכֶּפֶל. אֶבַל
79 אִם אָמַר לֹא נְנַבְתִּי, וְכָאוּ עֲדִים וְחֵיבוּהוּ פְטוּר מִן כֶּפֶל, וְחֵיזֵי הַגְּנֵב
80 וְאָמַר מְבַחְתִּי וּמְכִירִי, וְכָאוּ עֲדִים שְׂמַבְחֵי וּמְכִרֵי, באופן זה הוא חייב
81 על הטביחה ומכירה, שְהֵרִי בְהוּדָתוּ הוּא פְטוּר אַת עֲצָמוּ מְכֻלִּים -
82 מכל תשלום, ולא התכוון להתחייב ושכן ידע שהמודה בקנס
83 פטור, לְפִיכָר אִם בָאוּ עֲדִים אַחַר כֵּךְ חֵיבֵי.
84 רבא דוחא את דברי רב המנונא: אָמַר לוּ דְרַב לְרַב הַמְנוּנָא,
85 וְקַפְחָתִי קַפְחָתִי - ציערת לְסַבֵּי דְרַבִּי רַב - את תלמידי בית המדרש
86 בכך שאמרת בדעת רב דבר שאינו נכון, שכן מרב הונא שידע
87 דברי רב והיה גדול ממך, מוכח שלא כדבריך. דְהָא - שהרי רַבֵּן
88 גַמְלִיאֵל שהודה שסימא את עין טבי עבדו, הוּמַר עֲצָמוּ מְכֻלִּים הָיָה
89 - פטר את עצמו לגמרי ושהרי המסמא את עין עבדו אינו חייב
90 אלא קנס בלבד, וְקָאֵמַר לֵיה - ואף על פי כן הקשה רב חֲסִדָא לְרַב
91 הוּנָא - שמדברי רבי יהושע 'שהרי אין לך עדים', משמע שאם באו
92 עדים אחר כך חייב, וְלֹא קָא מְשַׁנֵּי לֵיה - ולא תירץ רב הונא לרב
93 חסדא שאין הודאתו זו פוטרת לפי שפטור את עצמו מהכל. ומוכח,
94 שגם בכזה אופן הוא פטור לדעת רב.
95 הגמרא מביאה ראיות לדברי רב המנונא: אִתְקַמַּר נְמִי, אָמַר רַבִּי
96 חֵיָא רַב אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, גַּבֵּי הַשְׁהוּדָה וְאִמַר נְנַבְתִּי, וְכָאוּ אַחַר
97 כֵּךְ עֲדִים שְׁנַנְב, פְטוּר מְכֻלִּים, שְהֵרִי חֵיבֵי הַגְּנֵב אַת עֲצָמוּ בְקֶרֶן,
98 לְפִיכָר מוּעִילָה הוּדָתוּ לְפִטְרוּ מְכֻלִּים. אֶבַל אִם אָמַר שֶהוּא לֹא נְנַב,
99 וְכָאוּ עֲדִים שְׁנַנְב, וְחֵזֵר הַגְּנֵב וְאָמַר מְבַחְתִּי וּמְכִירִי, וְכָאוּ עֲדִים שְׂמַבְחֵי
100 וּמְכִרֵי, חֵיבֵי אַף בְּתַשְׁלוּמֵי אַרְבַּעָה חֲמִשָּׁה, שְהֵרִי כִשֶהוּדָה הוּא
101 פְטוּר אַת עֲצָמוּ מְכֻלִּים, והודאה כזו אינה פוטרת. אָמַר רַב אֲשֵׁי,
102 מְתַנְיָתִין וּבְרִייתָא נְמִי דִיקָא - אף מהם יש לדייק כדברי רב המנונא.
103 מְתַנְיָתִין דְתַנְיָן, נְנַב עַל פִּי עֲדוֹת שְׁנַיִם, וְנַבְחֵי וּמְכִרֵי עַל פִּי עַד אֶחָד או
104 עַל פִּי עֲצָמוּ - שהודה בעצמו, מְשַׁלֵּם תַשְׁלוּמֵי כֶּפֶל עַל הַגְּנֵיבָה
105 שְהֵרִי יֵשׁ עַל כֵּךְ שְׁנֵי עֲדִים, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תַשְׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה
106 עַל הַטְּבִיחָה וּמְכִירָה לְפִי שֶאֵין עַל כֵּךְ שְׁנֵי עֲדִים, והמודה בקנס
107 פטור. ויש לדייק בדברי המשנה, מאחר ורצה התנא ללמדנו
108 שהמודה בקנס פטור לְמַה לִּי דְתַנְיָן - מדוע שנה נְנַב עַל פִּי שְׁנַיִם
109 והשמיענו את דין הודאה בקנס רק בטביחה ומכירה, לִיתַנְיָ -
110 שישנה נְנַב וְנַבְחֵי (וּמְכִרֵי) עַל פִּי עַד אֶחָד או עַל פִּי עֲצָמוּ אִינוּ מְשַׁלֵּם
111 קנס אֶלָּא אַת הַקֶּרֶן, שגם בגנבה הודה הגבג ופטור אף מכפל.

1 מתרצת הגמרא: שְׁלֹא כְפִיתִי דִין הָיָה קָאֵי - רבי יהושע לא היה
2 בבית הדין בשעה שרבן גמליאל הודה לפניו, ורק המודה בבית דין
3 פטור.
4 הגמרא מקשה מברייתא אחרת, ממנה משמע שהברייתא
5 הראשונה חולקת על רב הונא: וְהַתְנַיָא, שכן השיב רבי יהושע
6 לרבן גמליאל, וְאָמַר לוֹ, אֵין בְּדַבְרֵיךָ שְמַעוּן שְטַבִּי יֵצֵא לְחִירוֹת
7 כְּלוּם מִפְּנֵי שְׂבָבֵי הוּדִיתִי, והמודה בקנס פטור. משמע שלא אחר
8 שהודה כבר אי אפשר שוב לחייבו וּאֶפִּילוּ יבואו עדים. מִאי לֹא
9 תַנְיָא הֵיא - מסתבר שנחלקו הברייתות בדין המודה בקנס ואחר
10 כך באו עדים. הֵיא תַנְיָא - התנא בברייתא הראשונה, דְקָאֵמַר שְרַבִּי
11 יהושע השיב אין בדבריך כלום מפני שְׂבָבֵי אֵין לָךְ עֲדִים, ומשמע
12 שאם באו עדים לאחר שהודה חייב, כְּכַר מוּדָה בְקֶנֶס וְאַחַר כֵּךְ בָאוּ
13 עֲדִים חֵיבֵי. וְהֵיא תַנְיָא שֶבְבְרִיתָא הַשְׁנִיָה, וּדְקָאֵמַר שְרַבִּי יהושע השיב
14 אין בדבריך כלום מפני שְׂבָבֵי הוּדִיתִי, ומשמע שאֶפִּילוּ יבואו עדים
15 הוא פטור, כְּכַר מוּדָה בְקֶנֶס וְאַחַר כֵּךְ בָאוּ עֲדִים פְטוּר.
16 משיבה הגמרא: לֹא בְדִין זֶה נִחְלַק, אֶלָּא דְכּוּלֵי עֲלָמָא - שתי
17 הברייתות סוברות מוּדָה בְקֶנֶס וְאַחַר כֵּךְ בָאוּ עֲדִים פְטוּר, וְכִהָא
18 קְמִיפְלֵי - ובוזה נחלקו, הֵיא תַנְיָא שֶבְבְרִיתָא הַרְאֵשׁוּנָה דְקָאֵמַר
19 שְׂבָבֵי אֵין לָךְ עֲדִים, כְּכַר שְרַבִּי יהושע חוּץ לְבֵית דִין הָיָה בְשֶׁעָה
20 שהודה רבן גמליאל, ואין הודאתו מועילה, לְפִיכָר אִם יבואו עדים
21 אחר כך יהא חייב. וְהָא תַנְיָא שֶבְבְרִיתָא הַשְׁנִיָה דְקָאֵמַר שְׂבָבֵי הוּדִיתִי,
22 כְּכַר שְרַבִּי יהושע כְּפִיתִי דִין הָיָה באותה שעה, והועילה הודאתו,
23 לְפִיכָר אֶפִּילוּ יבואו עדים אחר כך פטור.
24 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין מודה בקנס ואחר כך באו
25 עדים: אִתְקַמַר, הַמוּדָה בְקֶנֶס וְאַחַר כֵּךְ בָאוּ עֲדִים, רַב אָמַר פְטוּר,
26 וְשִׁמוּאֵל אָמַר חֵיבֵי. אָמַר רַבָּא רַב אֶחֱיָא, מִאי מְעַמָּא דְרַב - מה
27 טעמו של רב, משום שנאמר בענין חיוב כפל ושהוא קנסו (שמת
28 כב ג) 'אם הִמְצֵא תִמְצֵא בְיָדוֹ הַגְּנֵבָה וגו' שְׁנַיִם וְשֶׁלֶם', ודרש רב
29 'אם הִמְצֵא' - אם הוּבַר הַדְּבַר בְּעֵדִים, או 'תִּמְצֵא' בְּדֵינֵין - הדיינים
30 וְחֵיבֵי אֹתוֹ כֶּפֶל, פֶּרַט לְמַרְשִׁיעַ אֵת עֲצָמוּ - למעט מאופן שהדבר
31 הוּבַר עַל יַדִּי הַשְׁהוּדָה הַגְּנֵב הוֹרְשִׁיעַ אֶת עֲצָמוּ. אלא שיש
32 להקשות, לְמַה לִּי לְדְרוּשׁ כֵּן מִהַפְסוֹק 'הִמְצֵא תִמְצֵא', והרי מִאֲשֶׁר
33 יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים וְשֶׁלֶם שְׁנַיִם לְרַעְהוּ (שם כב ח) נִפְקָא - נלמד דין
34 זה, שכן משמע רק כאשר הורשע הגבג על ידי הדיינים והדיינו על
35 פי העדים) הוא חייב כפל, אבל המרשיע את עצמו מוקדם פטור.
36 אֶלָּא מִמָּה שֶנֶאמְרוּ שְׁנֵי פְסוּקִים בְּעֵינֵי, שְׂמַע מִיָּה - אתה למד
37 לומר שאף המודה בְקֶנֶס וְאַחַר כֵּךְ בָאוּ עֲדִים פְטוּר. וְשִׁמוּאֵל הוֹסִיב
38 שהמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, אָמַר לָךְ, הַהוּא - הפסוק
39 'הִמְצֵא תִמְצֵא', מְכַעֵי לֵיה - נצרך לדעתו, ללמד לְנַבֵּב עֲצָמוּ שְחֵיב
40 כֶּפֶל עַל כֵּל דְבַר שֶגַּב, וּבְדַתְנָא דְרַבִּי חֻזְקָה שֶדְרַשׁ כֵּן (לעיל סג)
41 מִפְסוֹק זֶה. ורק מהפסוק 'אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֹהִים' אנו למדים לפטור
42 את המודה בקנס, לְפִיכָר אִינוּ פְטוּר כִשְׁלֹא בָאוּ עֲדִים אַחַר כֵּךְ.
43 אִיתִיבֵיהּ רַב לְשִׁמוּאֵל, שֵׁנִינוּ בְרִיתָא, אִם רָאָה הַגְּנֵב עֲדִים
44 שְׂמַמְשִׁמְשִׁים וְכָאִים - מתקרבים לבית דין להעיד עליו, וקדם וְאָמַר
45 לבית דין, אִבְן נְנַבְתִּי, אֶבַל לֹא מְבַחְתִּי וְלֹא מְכִירִי, אִינוּ מְשַׁלֵּם אֶלָּא
46 קֶרֶן בְּלַבַּד, לְפִי שֶהמודה בקנס פטור אף על פי שהודה מחמת
47 העדים. ומשמע, שאֶפִּילוּ בָאוּ אַחַר כֵּךְ הַעֲדִים שֶגַּב, הוּא פְטוּר.
48 אָמַר לֵיה - השיב שמואל לרב, הַבָּא - בברייתא זו פְטוּר עַסְקִינֵין -
49 מדובר, בְּגוֹן שְׁחֹזְרוּ עֲדִים לְאֹחֻזְרֵיהֶם וְלֹא בָאוּ לְהַעִיד, ולכן הוא
50 פטור, אבל אם באו והעידו הוא חייב. חוזר רב ומקשה, וְהָא מוּדְתֵי
51 סִיפָא - מזה ששינוי בסוף הברייתא, רַבִּי אֶלְעוּר כְרֵבִי ו-בן רבין
52 שְמַעוּן חוֹלַק וְאוֹמַר, אף לאחר שהודה הגבג ונפטר יבואו העדים
53 וְיעִידוּ וְיַחֲבִיבוּהוּ, מְכַלְל - מתוך דבריו אתה למד דְתַנְיָא קָאֵמַר כְּכַר
54 שְׁלֹא יבואו העדים להעיד לאחר שהודה הגבג, לְפִי שֶהמודה בקנס
55 פטור. אָמַר לֵיה - השיב שמואל לרב, אִבְן תַנָּא קָמָא אִינוּ סוֹבֵר
56 כְמוֹנִי, אֶבַל לֹא אִיקָא - וכי אין את שיטת רבי אֶלְעוּר כְרֵבִי שְמַעוּן

1 משום ביעתותא דעדים קא מודה. והא דאמר בפרק שבעת העדות (שבווער ר' לג)
2 דלרבי אלעזר בר' שמעון לא משכחת לה דמודה מפי עצמו דפטור אלא היבא
3 דליבא עדים קלל היינו אליבא דשמואל. אמר' ליה רבא קפחת לטבי דבי רב. פי'
4 בקונטרס ציערת תלמידים שבבית המדרש שאמר דבר שאינו דהא רב הונא דידע מילתיה

5 דרב גדול ממך אין לו זה החילוק וקשה דבכל
6 דוכתי הוי קפוח לשון ניצוח כמו לקפחני
7 בבבליהו תו כאין בפ' שני דקדושי (ר' נב) דהווי
8 (ר' מט) וכמו קפחניו לתקתא רבן סמיכי
9 בטעמא גיטין (ר' כט) ורשב"ם פי' דל"ג אמר
10 ליה רבא אלא אמר רבא קפחתי לטבי דבי רב
11 פירושו נצחתי את רב המנונא שהוא קבי דבי רב
12 והוכחתי לו מכה דברי רב הונא שהיה יודע דברי
13 רב יותר מפני שאין לחלק כמו שחילק והביא
14 ראיה מפ"ד בסנהדרין (ר' יז) ושם דאמר הקם
15 אמרי' בי רב רב הונא ופרקי והאמר רב הונא
16 אמרי' בי רב ומשני אלא אימא רב המנונא ולהכי
17 קרי ליה קבי דבי רב וקשה תדא שמוחק כאן
18 בספרים אמר ליה ועוד דאין דרך לומר איתמר
19 נמי אתרי שסתר את דבריו ועוד דכוחיה דרב
20 המנונא דיק מותגי וברייתא כדאמר בסמוך ולרב
21 הונא מפקא מתני' מדברי רב ונראה לפרש אמר
22 ליה רבא קפחת לטבי דבי רב כלומר אמר ליה
23 רבא לרב המנונא נצחתי את רב הונא שהוא קבי
24 דבי רב שהוא לא ידע לחלק כאשר חלקת
25 ובסנהדרין מפרש ר"ת אימא רב המנונא פירושו
26 לא תימא אמר רב הונא אמרי' בי רב אלא אמר
27 רב המנונא אמרי' בי רב וכן משמע דלפי האמת
28 נמי הוי אמרי' בי רב הונא דבהג"ל (יבמות ד'
29 פ"ג ושם) קאמר בי רב מני רב הונא ורב הונא אין
30 הלכה קאמר ובקונט' דחק שם לפרש דהא דאמר
31 בסנהדרין אימא רב המנונא וקא היבא דמוכח
32 דהווי היבא דאיבא אמר רב הונא אמרי' בי רב
33 התם הוי רב המנונא וקשה דא"כ פי' קאמר
34 בסנהדרין שלחו מתם רבי יוסי בר הונא מחבו
35 עליה במערבא ר' אלעזר ופרקי הא שלחו מתם
36 לרבי יוסי בר הננא מוצא בו ומשני אלא איפוך
37 ה"ל לשני היבא דמוכח שאני ועוד דלא יתכן
38 כלל שיאמר רב הונא משום רב המנונא שהיה
39 תלמיד תלמידו כדמשמע בריש הדר (עירובין ד'
40 טו) ואין להאריך באן בזה:
ברייתא

1 פטר עצמו מכלום אמר רבא (קפחתי)
2 ולא קא משני ליה איתמר נמי אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן גנבתי ובאו עדים
3 ונשנב פטור שחייב עצמו בקרן אבל אמר לא גנב ובאו עדים שגנב וחזר ואמר טבחתי
4 ובריותא נמי דיקא מתניתין דתנן גנב על פי שנים וטבח ומכר ע"פ עד אחד או על פי
5 עצמו משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה למה לי דתני גנב על פי
6 שנים ליתני גנב וטבח (ומכר) על פי עד אחד או על פי עצמו אינו משלם אלא תקרן
7 אלא

1 הודא גבי קרן ובפל דבעי למיתגי ע"פ עצמו דומיא דעד אחד ולמיתגי דעד אחד דאינ
2 אהו עדים פטור אגל השקא דלא אוי' בקרן דשני עדים שהעידו על הגניבה חיבהוה מטחב אף בארבעה וחמשה לכי אהו סוקרי בר' יוחנן:

1 שלא כבית דין הנה. לא הוי בית דין וישבין ולא מקום ישיבת ב"ד הנה אלא בשוק הנה
2 לו: שכבר הודית. משמע אפילו אהו עדים בתר הכי פטור: תמצא ברינין פרט למרשיעי
3 את עצמו. והאי קרא למי' מאשר ורשיעון אלהים נפקא פרט למרשיעי את עצמו אלא
4 לאו שמע מינה חד למודה בקנס ולא בעדים וחד למודה בקנס ואחר' כן באו עדים: מינעי

5 ליה לגנב עצמו. להיב כפל לגנב עצמו דרשיעון
6 כפל ופטר מהמנא תמצא בדתנא דבי חזקיה: ו
7 ננבתי. וחיוב עצמו בקרן: אבל לא מבחתי ולא
8 מכרתי. רבותא אשמעי' כדאמרין לקמן דאע"ג
9 דאשבתיה לא הודה ונמצא ששבו או מכר דבאו
10 עדים פטור דכיון דמכפל איפטר ליה בהודא
11 דנבתי תו לא מחיבי ארבעה וחמשה דכיון
12 דמלית כפל מנייהו הוי ליה תשלומי שלשה
13 וארבעה והני לא מחיבי: ועיודי. לאחר שהודה
14 והתחייב קנסא: לשמואל ודאי תנא' היא. דהא
15 לא מיצי לטימר דתנא קמא קאי כותיה דהשתא
16 ומה היא דשמע שממשמשין ובאין וממתת
17 ביעותותיהו אוי' פטר ליה ואף ע"ג דהדרין אתו
18 כל שכן מודה מעצמו ואח"כ באו לרב מי ליבא.
19 מי ארבעתרביא ליה לאוקמי מילתיה כתנאי או
20 דלקא מיצי לשניי ר' אלעזר בר ר' שמעון
21 אליביה ולמיתר דשני ליה לר' אלעזר בין ראה
22 עדים שממשמשין ובאין למודה מעצמו בלא
23 פחד עדים: סתתברא מילתיה דרב. דפטר אפילו
24 אם באו עדים: פאמר' ננבתי. דחיבי עצמו
25 לשלם קרן מיהא בהודא הלך הודאא גמורה
26 היא ופטור מכפל ומארבעה וחמשה: שתי' פטר
27 עצמו מכלום. בהודאא דטיבחה לא היה מחייב
28 עצמו בכלום שהיה יודע שהמודה בקנס פטור
29 הלך לא הודאא היא ומשלם אם באו עדים
30 ולא אמרין מודה בקנס ובאו עדים פטור אלא
31 היבא דאיבא קרן וקנס דאיחייב ליה ממנונא
32 בהודאא ומתפזר לחזקיהו: אמר רבא
33 גרסינן ולא גרסינן אמר ליה קפחתינו לטבי דבי
34 רב רב המנונא קרי קבי דבי רב כדאמר בפ"ק
35 דסנהדרין (ר' טז) (קפחתי). יש בדי' תשובה
36 לקפח דבריה דהא רבן גמליאל. בהודאא שסיפא
37 את עין עבדו פטר עצמו מכלום היה דאין באן
38 אלא קנס ובי מודה מפרט מאליו והא חזקין
39 לעיל דאזכריה רב חסדא לרב הונא אמר
40 מדוקא דבגר אין לך עדים הא אתו עדים
41 מחיבי: ולא שני ליה. רב הונא למיתר דשאני רבן
42 גמליאל דפטור עצמו מכלום היה ובי האי הונא
43 צריכא ליה לאוקמי בחזק' לבית דין הא בבית דין
44 מפיטר ליה בהתיא הודאא אליבא דרב: שתי' פטר
45 חייב עצמו בקרן. בהודאא ראשונה הלך נפטר
46 מן הכפל וכיון דליבא כפל תו לא מחיבי
47 בארבעה וחמשה: שתי' פטר עצמו מכלום.
48 כלומר אין זה הודאא שחייב אינו בא להשיב
49 כלום בהודאא דידע הוא דמודה בקנס פטור
50 הלך לפטור עצמו נתכוון: למה לי דתני. הכי
51 הואיל ואתא לאשמעינן דמודה בקנס פטור
52 לשמעין בין כפפל ובין ב' וחמשה וניתני גנב
53 וטבח ומכר ע"פ עד אחד או ע"פ עצמו אינו
54 משלם אלא קרן אלא לאו ש"מ להכי לא נקט
55 הודאא גבי קרן ובפל דבעי למיתגי ע"פ עצמו דומיא דעד אחד ולמיתגי דעד אחד דאינ

1 אהו עדים פטור אגל השקא דלא אוי' בקרן דשני עדים שהעידו על הגניבה חיבהוה מטחב אף בארבעה וחמשה לכי אהו סוקרי בר' יוחנן:

ה"ג אלא לאו הא קמ"ל גב על פי שנים וטבח ומכר ע"פ עצמו או ע"פ אחר דלא חייב עצמו בקרן הוא דאמרין ע"פ עצמו כו'. כלומר בכי האי גוונא הוא דאמר דומיא דעד אחר לחייביה פי הדר אתו סהדי אבל היכא דנגיבה עצמו מודה לא אמרין דומיא דעד אחר. נתיני גבתי או שאמר טבחה ומכרת. פטור מתשלומי ד' וד' ושמעינן מניה תרתי דאע"ג דלא הוה אלא אטביחה ופטור עצמו מכלום הוה הודאה אלא מדלא הני הכי ש"מ טעמא דאמר גבתי כו': ליקא כהנאי. הודאה דטביחה אי הודאה הוה בלא הודאה דנגיבה דלא מחייב עצמו בקרן לפטור אם באו עדים או לא: כגלה כולה. דכיון דלא גבב לא טבח והראשונים משלמין כפל והוא פטור והאחרונים פטורין הווננו עדי טביחה. ולא עדי נגיבה. והן משלמין תשלומי שלשה. לגבב אילימא ארישא.

ה"ג אלא לאו הא קמ"ל גבב על פי שנים וטבח על פי עד אחר או על פי עצמו הוא דלא מחייב עצמו בקרן הוא דאמרין ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחר מה ע"פ עד אחר פי אתי עד אחר מצטרף בהדיה מחייב על פי עצמו נמי פי אתו עדים מחייב אבל גבב וטבח ומכר ע"פ עד אחר או ע"פ עצמו דחייב עצמו בקרן לא אמרין על פי עצמו דומיא דעל פי עד אחר ברייתא דתניא ראה עדים שממשמשין ובאין ואמר גבתי אבל לא טבחתה ולא מכרתה אינו משלם אלא קרן לפיה לי למיתנא ואמר גבתי אבל לא טבחתה ולא מכרתה ניתני או גבתי או טבחתה ומכרתה אלא הא קמ"ל טעמא דאמר גבתי הוא דחייב עצמו בקרן דפטור אבל אמר לא גבתי ובאו עדים שגבב והורו ואמר טבחתה ומכרתה ובאו עדים שטבח ומכר דלא חייב עצמו בקרן חייב אלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אמרי לא היא גופה קמ"ל דכיון דאמר גבתי אע"ג דאמר לא טבחתה ולא מכרתה וטבח ומכר פטור מאי טעמא תשלומי (ארבע) חמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה לימא כהנאי היו שנים מעידין שגבב והיו שנים מעידים אותו שטבח ומכר הווננו עדי נגיבה עדות שפטלה מקצתה בטלה פולה הווננו עדי טביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה משום סומכוס אמרו הן משלמין תשלומי כפל והוא משלם תשלומי שלשה לפי שנים לאיל אהייא קאי סומכוס אילימא ארישא לית ליה לסומכוס עדות שפטלה מקצתה בטלה פולה ואלא אסיפא שפיר קאמרי רבנן הוא משלם תשלומי כפל והם משלמין תשלומי שלשה אלא מילתא אחריתי איכא בינייהו בגוון דאתו פי תרי אמרי ליה גבבת אמר להו אין גבתי וטבחתה ומכרתה מיהו לא בפניכם גבתי ואייתי סהדי ואומיניהו דלא באפיהו גבב ואייתי בעל הבית סהדי ואסחידו ביה דגבב וטבח ומכר ובהודאת טביחה קמפילגי דרבנן סברי אע"ג דהודאה דנגיבה מחמת עדים הוא דקא מודה הודאה דטביחה הודאה היא ופטור וסומכוס סבר פיון דהודאה דנגיבה מחמת עדים הוא דקא מודה דטביחה לאו הודאה והנה עדים קמאי דאומיניהו משלמין תשלומי כפל והוא משלם שלשה לפי שנים לאיל אמר רב אחא בריה דרב איקא לא דכולי עלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אלא בעדות שאר אתה יכול להזימה קמפילגי בגוון דאתו סהדי ואמרי ליה גבבת ואמר להו גבתי וטבחתה ומכרתה מיהו לא בפניכם גבתי אלא בפני פלוני פלוני ואייתי סהדי ואומיניהו דלא באפיהו גבב ואתו פלוני ופלוני ואסחידו ביה דגבב וטבח ומכר ובהא קמפילגי דרבנן סברי תויה לה עדות שאר אתה יכול להזימה וכל עדות שאר אתה יכול להזימה לא תויה עדות וסומכוס סבר עדות שאר אתה יכול להזימה תויה עדות והא קיימא לן דעדות שאר אתה יכול להזימה לא תויה עדות היא היכא דלא ידעי באיזה יום באיזה שעה דליפא לעדות כלא אבל הקא סייגי הוא דקא מסייעי ליה אמר מר הן משלמין תשלומי כפל מדקא מודה דגבב קרן בעי שלומי אמר רבי אלעזר משמיה דרב תני תשלום

תשלום
תשלום
תשלום

ולא מכרתה ניתני או גבתי או טבחתה ומכרתה אלא הא קמ"ל טעמא דאמר גבתי הוא דחייב עצמו בקרן דפטור אבל אמר לא גבתי ובאו עדים שגבב והורו ואמר טבחתה ומכרתה ובאו עדים שטבח ומכר דלא חייב עצמו בקרן חייב אלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אמרי לא היא גופה קמ"ל דכיון דאמר גבתי אע"ג דאמר לא טבחתה ולא מכרתה וטבח ומכר פטור מאי טעמא תשלומי (ארבע) חמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה לימא כהנאי היו שנים מעידין שגבב והיו שנים מעידים אותו שטבח ומכר הווננו עדי נגיבה עדות שפטלה מקצתה בטלה פולה הווננו עדי טביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה משום סומכוס אמרו הן משלמין תשלומי כפל והוא משלם תשלומי שלשה לפי שנים לאיל אהייא קאי סומכוס אילימא ארישא לית ליה לסומכוס עדות שפטלה מקצתה בטלה פולה ואלא אסיפא שפיר קאמרי רבנן הוא משלם תשלומי כפל והם משלמין תשלומי שלשה אלא מילתא אחריתי איכא בינייהו בגוון דאתו פי תרי אמרי ליה גבבת אמר להו אין גבתי וטבחתה ומכרתה מיהו לא בפניכם גבתי ואייתי סהדי ואומיניהו דלא באפיהו גבב ואייתי בעל הבית סהדי ואסחידו ביה דגבב וטבח ומכר ובהודאת טביחה קמפילגי דרבנן סברי אע"ג דהודאה דנגיבה מחמת עדים הוא דקא מודה הודאה דטביחה הודאה היא ופטור וסומכוס סבר פיון דהודאה דנגיבה מחמת עדים הוא דקא מודה דטביחה לאו הודאה והנה עדים קמאי דאומיניהו משלמין תשלומי כפל והוא משלם שלשה לפי שנים לאיל אמר רב אחא בריה דרב איקא לא דכולי עלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אלא בעדות שאר אתה יכול להזימה קמפילגי בגוון דאתו סהדי ואמרי ליה גבבת ואמר להו גבתי וטבחתה ומכרתה מיהו לא בפניכם גבתי אלא בפני פלוני פלוני ואייתי סהדי ואומיניהו דלא באפיהו גבב ואתו פלוני ופלוני ואסחידו ביה דגבב וטבח ומכר ובהא קמפילגי דרבנן סברי תויה לה עדות שאר אתה יכול להזימה וכל עדות שאר אתה יכול להזימה לא תויה עדות וסומכוס סבר עדות שאר אתה יכול להזימה תויה עדות והא קיימא לן דעדות שאר אתה יכול להזימה לא תויה עדות היא היכא דלא ידעי באיזה יום באיזה שעה דליפא לעדות כלא אבל הקא סייגי הוא דקא מסייעי ליה אמר מר הן משלמין תשלומי כפל מדקא מודה דגבב קרן בעי שלומי אמר רבי אלעזר משמיה דרב תני תשלום

משלמין תשלומי כפל לבעלים במקום גבב והוא משלם שלשה לפי עדות שטבח ומכר: תני מילי. דלא תהי עדות: תיקא דאמרי לא ידעין באיזו יום באיזו שעה. דאיכא למימר דלהכי עבדי דמסתמו דלא ליתו סהדי דלומיניהו והלא באותה שעה עמנו הייתם ועדים שקרנים הם: אבל הקא. דהא דאין אתה יכול להזימה היינו משום דקושטא קא מסהדי מכל שכן דעדותן עדות דיסיעי קא מסייעי ליה הלכך הך ראשונים שהווננו משלמים כפל והוא משלם שלשה לתשלומי חמשה פרי ושנים לאיל דעדות איכא והודאה ליכא דהודאה דנגיבה מחמת ביערותא דקמאי אודי והודאה דטביחה פטור עצמו מכלום הוה: תשלומי כפל. אמר סומכוס בכי האי גוונא דקמאי משלמין כפל דמשמע קרן וכפל ואופאי כיון דקא מודה ואמר גבתי אידו קרן קא בעי שלומי דבשלמא קמא דכפל הוה קא בעי לאפסודי בעדות שר דידוהו דאפתי לא עמד ברין ואיכא למימר דמודה ומיפטר אלא קרן הוא מחוייב וקאי ולא מפסדי ליה מידי:

1 ואומר שאם החזמו עדי הגניבה חייב הגנב על הטביחה כיון שלא
 2 החזמו עדי הטביחה, וכי לית ליה לסומכוס שעדות שפמלה מקצתה
 3 בפמלה בולה, והרי אם לא גנב אף לא טבח ומכר. ואלא תאמר
 4 שסומכוס דבר אסיפא, שהחזמו עדי הטביחה, הרי שפיר קאמרי
 5 רבנן שהוא - הגנב משלם תשלומי כפל על פי עדי הגניבה, והם -
 6 עדי הטביחה משלמין לגנב תשלומי שלשה שרצו לחייבו.
 7 אלא בודאי מילתא אחריתי איכא בינייהו - דבר נוסף אחר חכמים
 8 שלא נאמר בברייתא, ועליו חלק סומכוס. וכגון דאתו בי תרי -
 9 שבאו שני עדים ואמרי ליה לגנב גנבת, ואמר ליה הגנב אין - כן,
 10 גנבת, ואף טבחתה ומכרתה אותו, מיהו - אבל לא בפניכם גנבת.
 11 ואייתי סהדי ואומיניהו - והביא הגנב עדים שהזימו את עדי הגניבה,
 12 והעידו דלא באפיהו גנב - שלא בפניהם גנב, אלא הם היו במקום
 13 אחר באותה שעה. ואייתי פלע הפית סהדי - חזור בעל השור והביא
 14 עדים אחרים, ואסחידו ביה - והעידו בו דגנב וטבח ומכר, ובהודאת
 15 מביחה קמיפלגי חכמים וסומכוס, האם וההודאה על הטביחה
 16 נחשבת כדי לפטרו מתשלומי ארבעה וחמשה. דרבנן קברי, אף על
 17 גב ההודאה דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה ואינה פוטרת אותו
 18 מכפל, מכל מקום ההודאה דמביחה הודאה היא שהרי אינו מודה
 19 מחמת העדים, ופטור מארבעה וחמשה אף על פי שלא חייב עצמו
 20 בכלום. לפיכך העדים הראשונים משלמים כפל לגנב כפי שרצו
 21 לחייבו, והגנב נותן אותם לבעלים ופטור מארבעה וחמשה.
 22 וסומכוס סבר, כיון שהודאה דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה
 23 ואינה פוטרת, דמביחה לאו הודאה - גם ההודאה על הטביחה אינה
 24 נחשבת שהרי אינו מחייב את עצמו כלום, וכשיבואו עדים אחר
 25 כך יחייבוהו. ולפיכך, הנך עדים קמאי דאומיניהו - עדי הגניבה
 26 שהחזמו, משלמין תשלומי כפל, והוא - הגנב, משלם שלשה לפי
 27 ושנים לאל על הטביחה, ומשלם לתשלומי ארבעה וחמשה.
 28 נמצא שנחלקו בדין מודה בקנס שפטר עצמו מכלום ובאו עדים
 29 אחר כך, שלחכמים הוא פטור וזכר הונא, ולסומכוס הוא חייב
 30 כרבי יוחנן.
 31 דוחה הגמרא: אמר רב אחא בריה דרב איקא, לא בענין זה נחלקו
 32 חכמים וסומכוס, אלא דכולי עלמא - הכל מודים שהודאה דמביחה
 33 לאו הודאה היא לפי שלא חייב עצמו בכלום, וכרבי יוחנן. אלא בדין
 34 עדות שאי - שאין אותה יכול להזימה - לקיים בה דין הומה קמיפלגי.
 35 וכגון דאתו סהדי ואמרי ליה - לגנב גנבת, ואמר ליה הגנב אכן גנבת
 36 וטבחתה ומכרתה, מיהו - אבל לא בפניכם גנבת, אלא בפני פלוני
 37 ופלוגי. ואייתי סהדי - והביא הגנב עדים, ואומיניהו דלא באפיהו גנב
 38 - והזימו את עדי הגניבה שלא בפניהם גנב אלא הם היו במקום
 39 אחר באותה שעה. ואתו - ובאו אותם פלוני ופלוני שאמר הגנב,
 40 ואסחידו ביה - והעידו על הגנב דגנב וטבח ומכר. ובהא קמיפלגי -
 41 ובה נחלקו חכמים וסומכוס. דרבנן שפטרו מתשלומי ארבעה
 42 וחמשה כברי, מכיון שהודאה הגנב תחילה בעדותם של האחרונים
 43 הנייא ליה עדות האחרונים עדות שאי אתה יכול להזימה, שהרי הגנב
 44 מודה שגנב וטבח ומכר בפניהם, וכל עדות שאי אתה יכול להזימה
 45 לא הנייא עדות, לפיכך הוא פטור לגמרי בדיון מודה בקנס. וסומכוס
 46 סבר עדות שאי אתה יכול להזימה הנייא עדות, לפיכך העדים
 47 הראשונים שהחזמו משלמים כפל לבעלים ובעבור הגנב, והוא
 48 משלם לארבעה וחמשה על פי עדות האחרונים.
 49 מקשה הגמרא: והא קמיא לן - הלכה בידינו עדות שאי אתה יכול
 50 להזימה לא הנייא עדות, וכיצד חולק סומכוס על כך. מתרצת
 51 הגמרא: הני מילי - שאינה עדות, הנייא - רק כאשר הסיבה שאי
 52 אפשר להזימה היא משום דלא ריעי העדים באיזה יום ובאיזה שעה
 53 היתה הגניבה, דליכא - אין קיום לעדות כלה, ויש לחשוש שגמא
 54 שקרו ונמנעו מלומר את הדיום והשעה כדי שלא יוכלו להזימם.
 55 אבל הנייא, הסיבה שאי אפשר להזימם היא משום שהגנב עצמו

1 אלא לאו - בודאי, הא קא משמע לן - דין זה למדתנו המושנה, שרק
 2 אם יגנב על פי שנים, וטבח על פי עד אחד או על פי עצמו, שבאופן
 3 זה הוא דלא מחייב את עצמו בקרן, שהרי כבר העידו עליו שגנב,
 4 הוא דאמרינן - אז אנו אומרים שכשהודה על פי עצמו הוא דומיא
 5 דינו דומה דעל פי עד אחד - לזה שעד אחד מחייבו, ולכן מה -
 6 כשם שהמתחייב על פי עד אחד כי אתי - כשיבוא עד אחד נוסף
 7 ומצטרף בהדיה - עם העד הראשון, מחייב - מתחייב הגנב לשלם
 8 ארבעה וחמשה על פי עדותם, כך על פי עצמו נמי כי אתו עדים
 9 מחייב ואף על פי שכבר הודה, כיון שלא חייב עצמו בכלום. אבל
 10 אם גנב וטבח ומכר על פי עד אחד או על פי עצמו, שגם על הגנבה
 11 אין שני עדים, דחייב הגנב את עצמו בקרן, לא אמרינן שכשהודה
 12 על פי עצמו הוא דומיא דעל פי עד אחד. אלא הואיל וחייב את
 13 עצמו, אפילו יבואו עדים אחר כך נפטר, ואילו בעד אחד אם
 14 יצטרף אליו אחר חייב.
 15 רב אשי מבאר את הראיה לרבי יוחנן מהברייתא. דתניא, אם ראה
 16 הגנב עדים שמשמעין - מתקרבים ובאין להעיד עליו, וקדם ואמר
 17 לבית דין גנבתי, אבל לא טבחתה ולא מכרתה, אינו משלם אלא קרן,
 18 שהמודה בקנס פטור אפילו באו עדים אחר כך. וקשה, למה לי
 19 למיתנא - מדוע שונה התנא ואמר גנבתי אבל לא טבחתה ולא
 20 מכרתה, כלומר שהודה רק בגנבה ולא בטביחה ומכירה, ניתני -
 21 שישנה אכן גנבתי או טבחתה ומכרתה, דהיינו כיון שהודה רק על
 22 הגנבה ובין שהודה רק על הטביחה ומכירה הוא פטור מהקנס.
 23 אלא לכן לא שנה התנא כך, כי הא קא משמע לן - את דינו של רבי
 24 יוחנן הוא בא להשמיענו. לפיכך, מעמא דאמר גנבתי, שבהודאה זו
 25 הוא דחייב עצמו בקרן, אז הוא דפטור מכפל כיון שהודה בקנס. אבל
 26 אם אמר לא גנבתי, ובאו עדים שגנב וחייבוהו לשלם קרן וכפל, וחרו
 27 הגנב ואמר טבחתה ומכרתה, ובאו עדים שטבח ומכר, דלא חייב עצמו
 28 בהודאתו בקרן, שהרי העדים הראשונים כבר חייבוהו על כך, חייב
 29 ארבעה וחמשה, ואינו נפטר משום מודה בקנס. אלא - מוכח
 30 מנאן כרבי יוחנן, שהודאה דמביחה לחוד לאו הודאה היא - אינה
 31 נחשבת הודאה לפטרו, לפי שלא חייב את עצמו כלום.
 32 הגמרא דוחה את ראת רב אשי מהברייתא: אמרי בני הישיבה, לא
 33 את דברי רבי יוחנן כוונת הברייתא להשמיענו, אלא היא גופה -
 34 דין זה עצמו האמור בה קא משמע לן, דכיון דאמר הגנב גנבתי
 35 ונפטר מכפל, אף על גב דאמר לא טבחתה ולא מכרתה ואחר כך באו
 36 עדים שטבח ומכר, פטור אף על הטביחה ומכירה. מאי מעמא,
 37 משום תשלומי (ארבע) [המשה אמר רחמנא - חייבה
 38 התורה לשלם, ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה. וזה שהודה
 39 ונפטר מכפל לא ישלם אלא ארבעה או שלשה, לפיכך הוא פטור
 40 לגמרי.
 41 לימא כתנאי - נאמר שנחלקו תנאים בדיון זה שאמר רבי יוחנן. שכן
 42 שנינו בברייתא, אם היו שנים מעידין על אחד שגנב שור או שה,
 43 והיו שנים אחרים מעידים אותו - עליו שטבח ומכר אותם, והחזמו
 44 עדי הגניבה, כיון שבטלה עדות הגניבה הרי עדות שפמלה מקצתה
 45 בפמלה בולה ובטלה גם עדות הטביחה ומכירה שהרי אם לא גנב
 46 אף לא טבח ומכר, ועדי הגניבה משלמים לגנב כפל והוא פטור
 47 לגמרי. ואם החזמו רק עדי הטביחה, הוא - הגנב משלם לבעלים
 48 תשלומי כפל על פי עדי הגניבה, והן - עדי הטביחה משלמין
 49 תשלומי שלשה לגנב, כיון שרצו לחייבו על הטביחה. משום - בשם
 50 סומכוס אמרו, שהן - עדי הגניבה משלמין לגנב תשלומי כפל, והוא
 51 - הגנב משלם לבעלים תשלומי שלשה לפי ותשלומי שנים לאל על
 52 הטביחה.
 53 הגמרא מבאר תחילה את דברי סומכוס, ומוכיחה את מחלוקת
 54 התנאים בדברי רבי יוחנן: אהניא קאי סומכוס - על איזה דין
 55 בברייתא חלק סומכוס. אילימא - אם נאמר שהוא חולק ארישא,

56 תוֹרָא דְרַאבוּן - שורו של ראובן, כלומר הגבגב שהקדישו, וְהִשְׁתָּא
 57 - לאחר שמכרו, נקרא השור תוֹרָא דְרַאבוּן - שורו של שמעון
 58 הלוקח, וכיון שנשתנה שמו הרי זה מכירה גמורה וחייב ארבעה
 59 וחמישה, אך בְּמִקְרֵי לְשָׁמַיִם - כלומר בשקדושו, לא נשתנה שם
 60 השור בכך, שכן מְעִינָא - קודם ההקדש היה נקרא תוֹרָא
 61 דְרַאבוּן, והִשְׁתָּא - ואף עתה לאחר ההקדש עדיין נקרא תוֹרָא
 62 דְרַאבוּן, אלא שנקרא 'עולת ראובן', ומכל מקום אינו נקרא 'שור
 63 של הקדש', ולכך אין ההקדש כמכירה גמורה שיוצאת מרשותו
 64 לגמרי, ואינו חייב על ההקדש ארבעה וחמשה:
 65 שנינו במשנה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר וְכוּ' קדשים שחייב באחריותם
 66 משלם תשלומי ארבעה וחמישה, ושאינו חייב באחריותם פטור:
 67 ומבינה הגמרא שאין כוונת רבי שמעון שבקדשים שחייב
 68 באחריותן חייב על הטביחה, שהרי מכל מקום יצא השור מרשות
 69 הבעלים הראשונים, ואינו טובח את שור הבעלים להתחייב עליו,
 70 אלא שסובר רבי שמעון שעל עצם ההקדש יש לחייבו ארבעה
 71 וחמשה, לפי שההקדש חשוב כמכירה. ועל ביאור זה אָמְרִי -
 72 הקשו בני הישיבה, הֲיֵי - אף אם נאמר, דְּפָרַר רַבִּי שְׁמַעוֹן מֵהָ לִי
 73 מְקָרוֹ לְהֵדְיוֹת מֵהָ לִי מְקָרוֹ לְשָׁמַיִם, ולכך חייב על עצם ההקדש,
 74 עדיין אִיפְסָא מִפְּעֵי לִיה - היה לו לומר הדין להיפך, שְׁקָדְשִׁים
 75 שְׁחֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתָן פְּטוּר מִתְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעַה וְחַמִּישָׁה, משום דְּאָפְתִי
 76 לֹא נִפְקַ מִרְשׁוּתֵיהּ - שלא יצאה הבחמה מרשותו, לפי שגורם
 77 לממון הוא, אך בְּקָדְשִׁים שְׁאִינוּ חֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתָן חֵיב, משום דְּמִפְּקָי
 78 לִיה מִרְשׁוּתֵיהּ - שבקדש זה יצאה לגמרי מרשות הבעלים, שכן
 79 אף אינו 'גורם לממון', ואילו במשנה אמר רבי שמעון להיפך.
 80 אָמְרִי - תירצו בני הישיבה, אֲנִי בְּאוֹפֵן הַמְּבוּאֵר בְּרִישָׁא שֶׁהַגֵּב
 81 הקדיש את השור, סובר רבי שמעון שאין לחייבו כלל על עצם
 82 ההקדש ואף בקדשים שאינו חייב באחריותם, וכמו שנתבאר לעיל
 83 שעדיין שם הבעלים על ההקדש. ורַבִּי שְׁמַעוֹן אִמְלִיתָא אַחֲרֵי תֵי קָאִי
 84 - מדבר על אופן אחר שנתבט במשנה לעיל, וְהָיִי קִתְּנִי, ששינינו
 85 לעיל (סב). אִין הַגֵּב אַחַר הַגֵּב מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי ד' וְה' - הגונב שור
 86 ובא אחר וגנבו ממנו וטבח או מכר, אינו משלם תשלומי ארבעה
 87 וחמשה, וְכֵן מִתְּבַאֵר מִדִּין זֶה, שאף הַגֵּב בְּהֵמַת הַקֶּדֶשׁ מִבֵּית
 88 הַבְּעָלִים שהקדישוה ולאחר מכן טבח או מכר, אף הוא פְּטוּר על
 89 הטביחה והמכירה, וּמֵאִי מְעַמָּא, לפי שנאמר (שמות כב ו) לעֵן
 90 תְּשֻׁלוּמֵי כֹפֶל וְגֵב מִבֵּית הָאִישׁ אִם יִמְצָא הַגֵּב יִשְׁלֵם שְׁנַיִם, ויש
 91 לדרוש שרק בשגגב 'מבית האיש' כלומר הבעלים, משלם תשלומי
 92 כפל, וְלֹא כִשְׁגַב מִבֵּית הַקֶּדֶשׁ, וכיון שאינו חייב בכפל אינו חייב
 93 אף על טביחה ומכירה, שבמקום שאין כפל אין חיוב ארבעה
 94 וחמשה. ועל אופן זה נאמר כאן, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, יש לחלק בדין
 95 זה של גונב בהמת הקדש מהבעלים, שְׁקָדְשִׁים שְׁחֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתָן,
 96 חֵיב הַגֵּב תְּשֻׁלוּמֵי כֹפֶל וְאַרְבַּעַה וְחַמִּישָׁה, וּמֵאִי מְעַמָּא, משום
 97 שעדיין קָרִינָא בֵיה - בקדשים אלו וְגֵב מִבֵּית הָאִישׁ, משום שהם
 98 'גורם לממון' וחשובים כממון הבעלים. וְקָדְשִׁים שְׁאִינוּ חֵיב
 99 בְּאַחֲרֵיּוֹתָן, פְּטוּר מִכֹּפֶל וְאַרְבַּעַה וְחַמִּישָׁה, משום דְּלֹא קָרִינָן בֵּיה
 100 בקדשים אלו וְגֵב מִבֵּית הָאִישׁ, אלא 'מבית הקדש', שהרי אינם
 101 אף 'גורם לממון' לבעלים.
 102 הגמרא מקשה על ביאור זה: מְקָדֵי - הרי שְׁמַעוֹן לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן
 103 דְּאָמַר לְגַבִּי גַב שֶׁשַׁחַט בְּהֵמָה וְנִמְצְאָת טְרִיפָה (לעיל ע.י), שפטור
 104 עליה מתשלומי ארבעה וחמישה, משום שְׁחֵיבָה שְׁאִינָה רְאוּיָה
 105 לאכילה לֹא שְׁמָה שְׁחֵיבָה, ואם כן קָדְשִׁים נִמְי - אף גב שטבח
 106 קדשים, הרי שְׁחֵיבָה שְׁאִינָה רְאוּיָה לאכילה הִיא, שהרי קדשים
 107 שנשחטו חוץ למקומם, דהיינו חוץ לעזרה, אסורים באכילה, ומדוע
 108 מחייב כאן על טביחת קדשים שחייב באחריותם.
 109 מתרצת הגמרא: כִּי אִתָּא - כשברב רב דימי מארץ ישראל, אָמַר
 110 בשם רַבִּי יוֹהָנָן, לתרץ, שכאן מדובר בְּשׁוֹחֲטֵי תַמִּימִים מִפְּסָנִים לְשֵׁם

1 תְּשֻׁלוּם דְּכָפָל - תשלום הכפל בלבד הם משלמים, אבל את הקרן
 2 משלם הגבגב.
 3 שנינו במשנה: וְגַב הַקֶּדֶשׁ וְאַחַר כֵּן מְבַח וְיִמְכַר כּו', ואינו משלם
 4 תשלומי ארבעה וחמשה:
 5 אָמְרִי - הקשו בני הישיבה, בְּשֻׁלְמָא אֲמַתִּיחָה מוּבֵן שְׁלֹא מְחֵיב
 6 לְשֻׁלֵם, משום דְּכִי קָא מְבַח הַקֶּדֶשׁ קָא מְבַח וְלֹא דְמִרְיָה קָא מְבַח
 7 - שבשעה שטבח היה השור של הקדש, ובמצא שלא טבח שור של
 8 הבעלים, ופטור משלם על הטביחה, אָמַר יְקִשָּׁה, אֲהַקְדֵשׁ לִיחֵיב
 9 - על עצם מה שהקדיש את השור והוציאנו מרשות הבעלים
 10 לרשות הקדש, יש לו להתחייב ארבעה וחמשה כמו אם היה
 11 מוכר השור לאדם אחר, וְהָיִי לִי אִם מְקָרוֹ לְהֵדְיוֹת וְהָיִי לִי אִם מְקָרוֹ
 12 לְשָׁמַיִם - להקדש, הלא בשניהם הוא מכירה המחייבת בארבעה
 13 וחמשה.
 14 מתרצת הגמרא: הָא מְנִי - משנה זו מי שנה אותה, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא,
 15 דְּאָמַר קָדְשִׁים שְׁחֵיב בְּאַחֲרֵיּוֹתָן בְּרִשׁוּתֵיהּ דְּמִרְיָה קְיָיְמִי - שקדשים
 16 שחייבים עליהם הבעלים אחריות, הרי הם כממונו משום שהם
 17 'גורם לממון', שהרי אם נגנבה הבחמה היו חייבים להביא אחרת
 18 ועתה שלא נגנבה ובהמה זו קרבה נפטרו מלהביא בהמה אחרת,
 19 וסובר רבי שמעון שכל דבר ה'גורם לממון' הרי הוא כממונו, ולכך
 20 שור זה שגנבו הגבגב והקדישו לנדרו, לא יצא מרשות הבעלים
 21 לרשות הקדש, ואינו כמכירה גמורה להתחייב עליה ארבעה
 22 וחמשה.
 23 הגמרא מקשה על תירוץ זה: הָא מְדִסְפָּא - הרי ממה שהסיפא של
 24 המשנה רַבִּי שְׁמַעוֹן הָוִי, שהרי שנינו בסיפא רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר
 25 קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ארבעה וחמישה ושאינו
 26 חייב באחריותם פטור, ומבואר שהִרְשָׁא לְאוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא אלא
 27 כדעת רבנן הסבורים שאף קדשים שחייב באחריותם אינם ממון
 28 הבעלים, ושוב יקשה מדוע אין הגבגב משלם ארבעה וחמשה על
 29 עצם ההקדש שהוא כמכירה.
 30 הגמרא מתרצת באופן אחר: אִילָא, הָכָא בְּמֵאִי עֶסְקִינָן, בְּקָדְשִׁים
 31 קְלִיִם - באופן שהגבגב הקדיש את השור לקדשים קלים, כגון לקרבן
 32 שלמים, וְאִילָבָּא דְּרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי - והמשנה כדעת רבי יוסי
 33 הגלילי היא, דְּאָמַר קָדְשִׁים קְלִיִם מְמֵן בְּעָלִים הוּא לְכָל דְּבַר, ואף
 34 לקדש בה אשה, עד שתשחט, ולכך בְּרִשׁוּתֵיהּ קְיָיְמִי - אף הגבגב
 35 שהקדיש השור לקדשים קלים, לא יצא מרשות הבעלים בכך, ואין
 36 הקדש זה כמכירה להתחייב עליו ארבעה וחמשה.
 37 מקשה הגמרא: אָמַר אִם אֲבָן הַקֶּדֶשׁ לְקָדְשִׁי קָדְשִׁים וְכַגֵּן לְעוֹלָה,
 38 מֵאִי יִהְיֶה דִּינוֹ, משמע שְׁמִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי ד' וְחַמִּישָׁה על עצם
 39 ההקדש, שאף לרבי יוסי הגלילי קדשי קדשים ממון גבוה הם, ואם
 40 כן יקשה, אֲדִתְנִי רִישָׁא - עד ששינינו במשנה לעיל, שאם וְגַב וְיִמְכַח
 41 וְאַחַר כֵּן הַקֶּדֶשׁ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי ד' וְה' על הטביחה, משום שכבר
 42 נתחייב על הטביחה לפני שהקדישו, מדוע הוצרכה המשנה לחלק
 43 בין אם היתה הטביחה לפני ההקדש או לאחריה, לִיפְלוֹג וְלִתְנִי
 44 בְּרִידָה - היתה יכולה לחלק אף באופן זה של הסיפא שהטביחה
 45 היתה לאחר ההקדש, ולחלק כך, כְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שאם טבח
 46 לאחר ההקדש אינו משלם ארבעה וחמישה, בְּקָדְשִׁים קְלִיִם, וכרבי
 47 יוסי הגלילי שממון בעלים הם, אָבָל בְּקָדְשֵׁי קָדְשִׁים, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי
 48 אַרְבַּעַה וְחַמִּישָׁה, וממה שלא חילקה כן, משמע שבכל אופן אינו
 49 חייב על ההקדש ואף בקדשי קדשים, ושוב יקשה מדוע אכן אינו
 50 חייב.
 51 הגמרא חוזרת בה ומתרצת באופן אחר: אִילָא לְעוֹלָם לֹא שְׁנָא קָדְשִׁי
 52 קָדְשִׁים וְלֹא שְׁנָא קָדְשִׁים קְלִיִם אינו חייב ארבעה וחמישה על עצם
 53 ההקדש, וְדִקְשָׁא לָךְ מדוע אינו נחשב כמכירה, שהרי מֵהָ לִי אִם
 54 מְקָרוֹ לְהֵדְיוֹת וְהָיִי לִי אִם מְקָרוֹ לְשָׁמַיִם, יש לחלק ביניהם, שכן
 55 בְּמִקְרֵי לְהֵדְיוֹת, מְעִינָא - מתחילה קודם שמכרו היה השור נקרא

1 **ר"ל** אמר כו. ריש לקיש לא קאי אסוגיא דידן דלדידה לא צריך למימר דרבי שמעון
2 קאי אמילתא אחריתי אלא לפי דבריו דמוקי מתניתין לעיל (ו' סה) כשהקדישו
3 בעלים ביד גבגב מוקי לה בשוחט בעלי מומין בחוץ. **בשוחט** בעלי מומין בחוץ. פי
4 בקנטרס דבעלי מומין מעיקרא עסקין דאי בשקדים הקדישו למומן תו לא חזו לפירון
5 משנשחטו דשמעין ליה לר' אליאב דרבי
6 שמעון בשמעמא בתרייתא דתמורה (ו' לב) **ו**
7 דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה
8 ומשנשחטה אין יכולה לעמוד ובעל מום
9 מעיקרו מודה ורבינו תם מקדש דבשעת פירוס
10 בעדן יוכלין לעמוד בני העמדה והערכה ניהו
11 בדאמרינן בפ' דחולין (ו' ל. ושם) ומיהו לאותן
12 המקדשים דבשחיטה מותרה אין מועיל פירוס
13 כמו שפירשתי לעיל (עמוד א צריך לאוקמי
14 כבעל מום מעיקרו כמו שפי' בקנטרס. **והלא**
15 זריקה מתרת. למאן דמוקי לה בשעפר הדם פריך
16 דאי למאן דאמר שלא לשם בעליה פיון דנשחט
17 ונתקב בהכשר שחיטה ראיה היא בלא טעם כל
18 העומד לזרוק כזרוק דמי ואף על גב דבפרק אותו
19 ואת בנו (חולין ד' פ. ושם) בעי למימר דכל שחיטת
20 קדשים שחיטה שאין ראיה היא לא קיימא
21 משקלא הכי אלא במסקנא משמע דבזרוק
22 הדם לכסוף שחיטה ראיה היא אע"פ שלא היה
23 עומד לזרוק כגון באותו ואת בנו דהוי מחוסר זמן
24 ולא אמרינן לרבי שמעון כזרוק דמי אלא
25 במקום שמעודה לזרוק כדאמר בפרק המנחות
26 והנזכרים (מנחות דף קא. ושם) בשלמא פרה
27 עומדת לפדותה פירוש דאם מצא נאה מננה
28 מצדה לפדותה אלא הני מנחות אין מצדה
29 לפדותה ובכריתות בפ' אשם תלוי (ד' כז) אמר
30 כהניא אימור דאמר רבי שמעון במידי דעומד לזרוק והכי אימא הקירא בספרים אלא אמר רבא ה"ק רב המננא אין מלקות אותו ואת בנו נהג בקדשים דכיון דכל ביהא דזרוק דם
31 לא משתיק בשר בעידנא דקא שחית הויא התראת ספק ולא שמייה התראא ולא לקי משמע למאן דאמר שמה התראא לקי אם כן שחיטה ראיה היא היכא דנזרק לבסוף ובקנטרס פי
32 התם דגריס אין מלקות אותו ואת בנו בקדשים ולא יותר ולא משום דהוה התראת ספק אלא משום דמחוסר זמן הוא דשחיטה שאינה ראיה היא וקשה לר"י אי חשיב מחוסר זמן ואסור
33 לחטוהו משום אותו ואת בנו אם כן הוא לוקה משום לא חתשנו פיון דאמר רחמנא אותו ואת בנו נהג בקדשים וא"א אלא בשחיטה שאין ראיה בעל כרחך גזירת הכתוב כפ' היא שהיא
34 בשחיטה הראיה להתחייב עליה מידי דהוה אשחוט חוץ ואע"ג דלמידי אחרניא חשיב שחיטה שאינה ראיה לענין שחוט חוץ מיהא מתייב פיון שאין האיסור מחמת דבר אחר הי"ז
35 באותו ואת בנו אי"ת ואמאי צריך בפרק בתרא דזבחים (דף ק"ג) למעוטי רובע ונרבע דלא מתייב משום שחוט חוץ מדכתוב ואל פתח אתה כו' תיפוק ליה דשחיטה שאין ראיה היא
36 מחמת איסור אחר ודוחק לומר דלרבנן איצטרך קרא ולא לרבי שמעון ויש שהיו רוצים לתרץ דאע"ג דבעלמא ילפינן מוטבח טבח והכין בשחוט חוץ גופיה סברא הוא דילפינן מגופיהו
37 ואין נראה לר"י דאם כן שוחט טריפת חולין בעורה אמאי מותר רבי שמעון בהנאה בספס' דקדושין (דף נח. ושם) ובכיסוי הדם (חולין דף פה. ושם) משום דהויא שחיטה שאינה ראיה נילף
38 מנפח דלעולם שחיטת חולין בעורה שחיטה שאין ראיה היא דקסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעורה דאורייתא אלא משום דאפילו הכי בעינן שלא יהא בה פסול אחר. **והלא**
39 פרייה מתרת. תימה מה פריך דלמא בשפופית איירי שחרי יכול לפדות אחר שחיטה לפי הקנטרס דאיירי בבעל מום מעיקרו וכו' ודלכסוף נפדה הויא שחיטה ראיה כדמובח בחולין (דף פ.
40 ושם) ומיהו לפי"ת דמיירי בהקדישו קודם למומו אע"ג דבשעת פירוס היה יכול לפדותו סתמא דמילתא דגבגב אין נודע לו שהוא דקדשים עד אחר זמן שבקר אין מפרסם אבל לפירוש
41 הקנטרס קשה מיהו לפירושו נמי מצי למימר דסתם גביה שחיטה וכל מעשיה בסתם ומיני אחר שחיטה רגילין לאוכלה וסתמא דמילתא לא נודע לו שהיא דהקדש עד שנאכלה דתו
42 לא מיפרא: **כל** העומד לזרוק כזרוק דמי. תימה דבפרק אותו ואת בנו (חולין דף פ. ושם) אמר רבי אושעיא בולה מתניתין דלא כרבי שמעון כו' עד קדשים בפנים מכדי שמעין ליה לרבי
43 שמעון דאמר שחיטה שאינה ראיה לא שמה שחיטה קדשים נמי שחיטה שאינה ראיה היא דכל ביהא דלא זרק הדם לא משתרי בשר שני אמאי סופג את הארבעים ופסול כלומר
44 דחשיבין ליה לקמא באילו קטליה ונהה ליה בשר שני גמור ואמאי חשיב ליה שחיטה שאין ראיה נהי דלא משתרי בשר אלא בזריקת הדם הלא משעת שחיטה הוי כזרוק דכל העומד
45 לזרוק כזרוק דמי ומפרש רבינו תם דרבי אושעיא לית ליה כל העומד לזרוק כזרוק דמי אלא סבירא ליה כתנא קמא דמתניתין דהתם (ו' פא) דתנן השוחט ונמצאת טריפה השוחט פרת
46 חסאת רבי שמעון פוטר דלא מתייב משום אותו ואת בנו דשחיטה שאין ראיה היא ולית ליה כל העומד לפדות כפדוי דמי והתם בנזירא פריך גלה מדהיא דפרה מטמא טומאת אוכלין
47 ומשני פרת חסאת אינה משנה אבל ר' אושעיא סבר דאדרבה מתניתין דהתם עיקר והוא דפרה ליתא ועוד י"ל דקסבר ר' אושעיא כיון דלא אמרינן כזרוק דמי עד שיתקבל בבוס
48 כדמשמע בפ' דפסחים (דף יג. ושם) דמצוה הוא להתמין מלזרוק עד שתקבל כל דם הנפש הלזק בגמ' השחיטה שעדיין לא נתקבל כל הדם לא אמרינן כזרוק דמי וע"ל דקסבר ר'
49 אושעיא דאפילו הוי כזרוק בשעת שחיטה כיון דבשחיטה לוחדה לא משתרי בשר אלא מחמת דהוי כזרוק לא הוי דומיא דטבח טבח והכין ושחיטה שאין ראיה היא וא"ש דבריש
50 המנחות והנזכרים (מנחות דף קא. ושם) פריך ליה לר' אושעיא מכדי שמעין ליה לר' שמעון כל העומד לזרוק כזרוק דמי כו' ומיהו סוגיא דשמעין חשיב ליה שפיר שחיטה ראיה וכן
51 במסקנא דהתם וכן היכי דפריך התם ארב המננא הוי מצי למפרך לר' אושעיא וכן היכי דמתרץ לרב המננא הוי מצי לתרץ לרבי אושעיא דהא דלא מוקי מתניתין כרבי שמעון משום
52 דלרבי שמעון שני אין סופג את הארבעים דה"ל התראת ספק ור"ת לא גריס ושני אמאי סופג את הארבעים ופסול דשני כבר נפסל דשחיטה ראשונה שחיטה ראיה היא כיון דנזרק הדם
53 בהכשר והוי שני מחוסר זמן אלא גריסין אמאי סופג את הארבעים ותו לא ומן השני דייק דשחיטה שאינה ראיה היא ואמאי סופג את הארבעים ה"ל התראת ספק דשמא לא יזרוק
54 וכזרוק לא הוי כיון דאין מצוה לזרוקו ופריך פשיטא דהכי אימא דהיאך ילקה דהא התראת ספק היא ועוד דאסור לזרוק הדם ופשיטא דלא נתגמ' השחיטה ומשני קדשים כו' והתקא
55 ארבי אושעיא לא מצי פריך דמי אלא לרב המננא:

פרה

פרה

פרה

29 קודם שנורק דמו על המזבח ביום, הרי הוא איסור הנאה שאינו
 30 מְטַמָּא טוּמְאָת אֹכְלִין, אך אם נאסר בלינה' לְאַחַר זְרִיקָה, הרי זה
 31 מְטַמָּא טוּמְאָת אֹכְלִין, שכיון שנורק דמו והיה מותר באכילה, ירד
 32 עליו תורת אוכל באותה שעה, ואף שנאסר לאחר מכן אינו עולה
 33 ממנו. וְנִזְנָמָא לָן - ומקובל בידינו בביאור הברייתא, שְׂמֵיא לָן לְפָנֵי
 34 זְרִיקָה, אין הכוונה שלן לפני זריקת הדם על המזבח ממש, אלא
 35 קודם שְׂנִירָא לְזְרִיקָה - קודם שהיתה אפשרות כלל לזרוק את
 36 הדם, שדווקא באופן זה אינו מטמא טומאת אוכלין, וכן מה שאמר
 37 לָן לְאַחַר זְרִיקָה, לאו דווקא אם אכן נורק הדם על המזבח, אלא
 38 אף אם לָן לְאַחַר שְׂנִירָא לְזְרִיקָה - לאחר שהיתה אפשרות לזרוק
 39 את הדם, אף אם בפועל לא נורק הדם, די בכך בכדי שיטמא
 40 טומאת אוכלין.
 41 ומבארת הגמרא: קודם שְׂנִירָא לְזְרִיקָה לָן, מֵאֵי הֵיא - מהו אופן זה,
 42 דְלֹא הָיָא שְׁהוּת בְּיוֹם לְמִזְרְקֵיהּ - שלא היה די זמן ביום שבו נשחט
 43 הקרבן להספיק לזרוק את הדם, משום דְשִׁחְטֵיהּ - ששחטו כְּמוֹד
 44 לְשִׁקְיעַת הַחֶמֶה, ולכך אֵינוּ מְטַמָּא טוּמְאָת אֹכְלִין. ומה שאמר שאם
 45 לְאַחַר שְׂנִירָא לְזְרִיקָה לָן הרי הוא מטמא בטומאת אוכלין, היינו
 46 באופן דְהָיָא שְׁהוּת בְּיוֹם לְמִזְרְקֵיהּ - שהיתה שהות ביום שנשחט
 47 להספיק לזרוק את הדם, וכגון שלא נשחט כל כך סמוך לשקיעת
 48 החמה, ולכך מְטַמָּא טוּמְאָת אֹכְלִין, אף אם בסופו של דבר לא
 49 נורק הדם באותו יום ומשום כך נאסר הבשר, שכיון שהיה ראוי
 50 לזרוק את הדם והיה מותר באכילה, ירדה עליו בכך תורת אוכל.
 51 אֲלֵמָּא מְבוּאָר מְבָאן, שסובר רבי שמעון כָּל הָעוֹמֵד לְזִרוּק כְּזִרוּק
 52 דְמֵי, ולכך נחשב הבשר כמו שכבר נורק עליו הדם וראוי לאכילה,
 53 אף שבפועל לא נורק עליו ולא הותר באכילה.
 54 וְכֵן הָעוֹמֵד לְפָדוּת כְּפָדוּי דְמֵי, יש ללמוד מִדְּתַנָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן
 55 אָמַר,

1 תירוץ נוסף מדוע אין השחיטה 'שחיטה שאינה ראויה': וְרִישׁ לְקִישׁ
 2 אָמַר, כאן מדובר בְּשׁוֹחֵט פְּעֻלֵי טוּמְאִין פְּחוּץ - בבהמה בעלת מום
 3 ששחטה הגנב מחוץ לעזרה כדנינה, ולכך שחיטה ראויה היא וחיוב
 4 עליה ארבעה וחמישה.
 5 רבי אלעזר מקשה על התירוץ שהחכרו לעיל: תְּהֵי קָה - דייק
 6 בתירוץ אלו רַבִּי אֶלְעָזָר והקשה, לְרַבִּין בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן קָשָׁה, וכי
 7 שְׁחִיטָה לְבִדָּה מְתַרְתָּה הַקְּרֵבן באכילה, וְהֵלֵא זְרִיקָה שֶׁל הַדָּם כְּדִין,
 8 היא זו שְׁמִתְרָת, ולפני הזריקה אסור עדיין לאכול מבשר הקרבן,
 9 ואם כן בשעת השחיטה עדיין שחיטה שאינה ראויה היא. וְלְרִישׁ
 10 לְקִישׁ קָשָׁה, וכי הַשְׁחִיטָה מְתַרְתָּה, וְהֵלֵא הַפְּדִיָּה היא זו שְׁמִתְרָת,
 11 ובשעת השחיטה קודם שפדו את הקרבן, עדיין שחיטה שאינה
 12 ראויה היא.
 13 מתרצת הגמרא: אִישְׁתְּמִיטְתִּיהּ - נשמט מרבי אלעזר הָא דְרַבִּי
 14 שְׁמַעוֹן - מה שאמר רבי שמעון, 'כָּל הָעוֹמֵד לְזִרוּק כְּזִרוּק דְמֵי' - כל
 15 דם העומד להיזרק, דינו כאילו כבר נורק, וְכָל הָעוֹמֵד לְפָדוּת
 16 כְּפָדוּי דְמֵי' - וכל בהמה העומדת להיפדות, דינה כאילו כבר
 17 נפדתה. ולכך אף שעדיין לא נורק הדם ולא נפדתה הבהמה,
 18 שחיטה ראויה היא.
 19 הגמרא מביאה היכן מצאנו שאמר רבי שמעון כן: 'כָּל הָעוֹמֵד
 20 לְזִרוּק כְּזִרוּק דְמֵי', יש ללמוד ממה דְתַנָּא לגבי טומאת אוכלים, רַבִּי
 21 שְׁמַעוֹן אָמַר, 'יֵשׁ נוֹתֵר שְׁהוּא מְטַמָּא טוּמְאָת אֹכְלִין - אותם קרבנות
 22 הנפטלים באכילה ובהנאה אחר שבשר מכל מקום הוא מטמא בטומאת
 23 פעמים שאף שנאסר הבשר מכל מקום הוא מטמא בטומאת
 24 אוכלין, שאם יגע בו שרץ יהיה טמא ואם יגע בו אחר כך אוכל
 25 אחר יטמא. וְיֵשׁ נוֹתֵר שְׁכִיבִין שְׁנָאסֵר בְּהִנָּה אֵינוּ מְטַמָּא טוּמְאָת
 26 אֹכְלִין, כְּדִין אִיסוּרֵי הִנָּה לדעת רבי שמעון שאינם חשובים
 27 אוכל.
 28 ומבארת הברייתא: בְּצִדָּה, אִם לָן לְפָנֵי זְרִיקָה - אם נאסר בלינה'

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, תשט"ו
 ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"ז טבת, בו כותב שאיננו מבין מה שכתבתי במכתבי הקודם כיון
 שהעצבות בא לפי דעתו מהלימוד בספר דרך חיים וכו', הנה יעויין בזה בתניא פרק כ"ו ול"א
 ובהיום יום לכ"ג סיון, וירבה בעבודה בפועל בעצמו ובהשפעה על זולתו ובפרט בחבריו בישיבת
 נשיאינו הקי' זצוקלה"ה נבגי"מ ז"ע, והשי"ת יצליחו להוסיף אור גם בהנוגע לעצמו.

המחכה לבשו"ט ע"ד הענינים שכותב במכתבו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מוזכר

5 שלאחר שנשחטה היתה שעה שהיתה יכולה להיות מותרת
 6 באכילה, ירדה לה באותה שעה תורת אוכל, ושוב אינה עולה
 7 ממנה אף עתה שאינה יכולה להיות מותרת.

1 פרה אדומה מטמא מטמאת אופלין, ואם יגע בה שרץ נטמאת
 2 בטומאת אוכלין, ואם אחר כך יגע בה אוכל יטמא. ואף שהפרה
 3 אטורה בהנאה, ולדעת רבי שמעון איסורי הנאה אינם חשובים
 4 כאוכל לענין טומאת אוכלין, והאילן והיתק לה שעת הכושר - כיון

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שישי עמ' 1

42 ונמצא שלא טבח את כל מה שגנב, ולכך פטור.
 43 הגמרא מביאה כמה ספיקות בענין זה:
 44 פני רבי ורמיה, הגונב בהמה ומכרה חוץ משלשים יום - ששייר
 45 לעצמו שלושים יום לעשות בה מלאכה, ולאחריהם יקבלה
 46 הלוקח, או שמכרה חוץ ממלאכתה - שאם ירצה הלוקח יוכל
 47 לשחטה, אך אם יעשה בה מלאכה תהיה המלאכה שייכת למוכר,
 48 או שמכרה חוץ מעובדה - שאם תלד יהיה העובר שייך למוכר,
 49 מהו, האם נחשב הדבר שלא מכרו כולו ופטור, או שאין זה ששיר
 50 וחייב.
 51 הגמרא מבארת את הספק האחרון, שמכרה חוץ מעובדה: אליבא
 52 דמאן דאמר 'עובר ירך אמו הוא' - שהעובר נחשב כאחד מאיברי
 53 אמו, לא תבעי לך - אין להסתפק אם נחשב העובר לששיר או לא,
 54 דהא ששיר בה - שהרי ששיר בבהמה עצמה, שהעובר הוא כאבר
 55 שלה. כי תבעי לה, אליבא דמאן דאמר דעובר לאו ירך אמו, אלא
 56 נחשב כבהמה בפני עצמה, והם שני גופים, ולדעתו יש להסתפק
 57 מאי, מימר אמרינן - האם יש לומר בין דמחוזר בה - העובר באמו,
 58 הרי הוא כבהמה אחת, ואם ששיר את העובר הווי ששיר במכירת
 59 האם ופטור, או דלמא, בין דלמפרש מינה קאי - כיון שהעובר
 60 עומד לפרוש מאמו, אינו נחשב כבהמה אחת וכששירו במכירה
 61 לא הווי ששיר וחייב על מכירת האם.
 62 איבא דאמרי - יש שביארו הספק בדרך אחרת, האם נאמר בין
 63 דלא ירך אמו הוא, לא הווי ששיר, שהרי העובר כגוף בפני עצמו,
 64 או דלמא, בין דצריך לאשתרוי בההה בשחיטה - כיון שהעובר
 65 צריך להיות נותר עם אמו בשחיטתה, ואם מתה בלא שחיטה
 66 ונמצא בבטנה אף הוא נאסר באכילה, נמצא ששחיטת האם
 67 מועילה לולד והרי הוא נותר בשחיטתה, וכששירו במכירה
 68 כמאן דששיר בגופה דמי - הרי זה כמו ששיר בגוף הבהמה דבר
 69 הניתר עמה בשחיטתה, ופטור. תיקו:
 70 ספק נוסף, פני רב פפא, ננקה לבהמה שלימה, ולאחר מכן קטעה
 71 לרגלה, ומכרה, מהו, האם חייב ארבעה וחמשה על מכירה זו או
 72 לא. וצדדי הספק, מי אמרינן, מאי דננב הא לא זבין - הרי לא מכר
 73 את כל מה שגנב, שהרי גנב בהמה שלימה ומכרה ללא רגלה, ואין
 74 זה 'ומכרו כולו' ופטור, או דלמא, מה דזבין הא לא ששיר - הרי לא
 75 ששיר כלום במכירה ומכר את כל מה שהיה בידו בשעת המכירה,
 76 ונחשב 'ומכרו' כולו וחייב. תיקו:
 77 הגמרא מביאה ברייתא באופנים הנכללים בכלל 'טביחה' או
 78 'מכירה' להתחייב עליהם ארבעה וחמשה: תנו רבנן, ננב בהמה,
 79 ונתן אותה לאחר כדי שיטבח אותה, וננב אותה אדם את הבהמה,
 80 או שגנב ונתן לאחר כדי שימכור אותה, ונכר אותה אדם את
 81 הבהמה,

1 תשלומי ארבעה וחמשה, אך אם ששיר קרניה וניזותיה, דלא צריכי
 2 מביה - שאינם זקוקים לשחיטה, לא הווי ששיר במכירה, ומשלם
 3 ארבעה וחמשה.
 4 מקשה הגמרא: קשיא דרבי שמעון בן אלעזר אדרבי שמעון בן אלעזר
 5 - קשה מדברי רבי שמעון בן אלעזר בברייתא הראשונה על דברי
 6 רבי שמעון בן אלעזר בברייתא השניה. כלומר שהברייתות
 7 סותרות זו את זו. מתרצת הגמרא. תרי תנאי ואלבא דרבי שמעון
 8 בן אלעזר - אכן שני תנאים הם שנחלקו בדבריו.
 9 הגמרא מביאה ברייתא בענין 'וטבחו' כולו: תנו רבנן, הגונב את
 10 הקטמט - בהמה שנקטעה ידה או רגלה, ואת החיורת - או אם גנב
 11 בהמה צולעת בידה או ברגלה, ואת הפוסא - או אם גנב בהמה
 12 עיוורת, וכן הגונב בהמת השותפין, וטבח או מכר, בכל אלו חייב
 13 ארבעה וחמשה, לפי שמכר את כל מה שגנב בלא ששיר. ושותפים
 14 שגנבו יחדיו, וטבחו או מכרו, פטורים.
 15 שואלת הגמרא: והתניא בברייתא אחרת, שותפין שגנבו וטבחו או
 16 מכרו, תיבין ארבעה וחמשה. ושלא כדברי הברייתא כאן
 17 שפטורים. משיבה הגמרא, אמר רב נחמן, לא קשיא, כאן - מה
 18 ששינו בברייתא כאן שפטורים, מדובר בשותף שגנב מחבירו -
 19 שהגנב הוא זה שהיה שותף בבהמה, וגנב את חלקו של חבירו,
 20 וכיון ללא היתה כל הטביחה והמכירה בגניבה אלא בחלקו של
 21 חבירו בלבד פטור. וכאן - מה ששינו בברייתא השנייה שחייבים,
 22 מדובר בשותף שגנב מעלמא - בשני שותפים שגנבו יחדיו בהמה
 23 של אדם אחר, ונעשו שותפים בגניבה, ולכך חייבים שהרי כל
 24 הטביחה והמכירה בגניבה.
 25 רבא מקשה על תירוץ זה: איתיביה רבא לרב נחמן, ממה ששינו
 26 בברייתא, יבול - שמא נאמר ששותף שגנב מחבירו את חלקו, וכן
 27 שותפין שגנבו יחדיו בהמה שאינה שלהם, וטבחו או מכרו והו
 28 תיבין, תלמוד לומר 'ומכחו' ומשמע פולו בעינן - שצריך שתהא
 29 הטביחה והמכירה כולה בגניבה, וליבא - ובשני אופנים אלו אינו
 30 כן, שהשותף שגנב מחבירו טובח או מוכר בגניבה רק את חלק
 31 חבירו, ושנים שגנבו יחדיו מאדם אחר כל אחד מהם טובח רק חצי
 32 מהבהמה. ומבואר שאף שותפים שטבחו או מכרו פטורים ושלא
 33 כתירוצו של רב נחמן.
 34 רב נחמן חוזר ומתירץ באופן אחר: אלא אמר רב נחמן, לא קשיא,
 35 כאן - מה ששינו בברייתא השנייה שחייבים, מדובר בשותף שגנב
 36 לדעת חבירו - שאחר שגנבו השותפים את הבהמה, טבח אחד מהם
 37 את כל הבהמה בהסכמת הגנב השני, ונעשה שליח לטבוח את
 38 חלקו, ולכך הרי זה כמו שטבחו יחדיו את כל הבהמה וחייבים
 39 לשלם ארבעה וחמשה. ואילו כאן - מה ששינו בברייתא כאן
 40 ששותפים שטבחו פטורים, מדובר בשותף שגנב שלא לדעת חבירו
 41 - שאחד משהשותפים שגנבו טבח שלא בהסכמת הגנב השני,

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רמז

רש"י

תוספות

1 **פְּרָה** מטמא טומאת אוכלין כו'. תימה דמדקאמר הואיל והיתיה לה שעת הבושר מכלל והשתא לאו בת פרייה היא ואמאי היא את ליה לר"ש בשבועות (דף יא: ושם) דפרה קדשי בדק
2 הבית היא ולר"ש את ליה דקדשי בך הבית לא היה בכלל העמדה והערכה בהחיה שמעתא גופא ונראה לפרש דהא דקתני הואיל והיתיה לה שעת הבושר מיירי לאחר חזקה
3 דאין סבירא שתתא בת פרייה אתר שזוהיה דמה ואפי' מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתיה לה שעת הבושר קודם הנזקה וא"ת ותא כל העומד להזות כמנוה דמי וי"ל דקודם קבלה לאו
4 כמנוה דמי כדפרישית לעיל הקשה רבינו שמואל בר חיים למיה לי דהיתיה לה שעת הבושר תיפוק ליה דחיבת הקדש מכשרתו ומשניא לה אוכלא כדדרשין בפ"ב דחולין (דף לו: ושם)
5 והקדש לרבות עצים ולבונה וכו' דפרה לר"ש
6 כיון דקדשי בדק הבית היא לא שייך בה חבת
7 הקדש דאפילו בקדשי מזבח לא מהני חבת
8 הקדש אלא כשקדשו קדושת הגוף כבלי שרת
9 כדמובח בריש המנחות והנסיכים (מנחות דף קב:)
10 ובפ' כל הפסולין (ובחסים דף לז:) דהא ע"כ שייך
11 בפרה חבת הקדש אפילו לר"ש דבריש המנחות

פְּרָה מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלִין הוּאִיל וְהִיתָה לָהּ שְׁעַת הַבוֹשֵׁר

ואמר

ואמר

1 והנסיכים פריך לר"ש נותר ופרה אמאי מטמא טומאת אוכלין עפרא בעלמא הוא דכל העומד לשרוף כשרוף דמי ומשני חבת הקדש מכשרתו והיינו טעמא דאע"ג דאין בה קידוש כלי
2 כיון דקדשי בדק הבית היא מימ' שייך ביה חבת הקדש כיון דחטאת קרייה רחמנא וכל עניניה בעין עבודת הגוף שיש בה חזקה ופסולה שלא לשמה ותירץ ר"י דאין חבת הקדש מועלת
3 אלא לשויה שאין אוכל כפאכל כגון נותר ופרה שכן חטוים בעפרא ועצים ולבונה אבל דבר שהוא אוכל אלא שאין מקבל טומאה לר"ש משום אוכל שאין אהיה יכול להאכילו לאחרים
4 לא יזעיל חבת הקדש לעשות האיסור כמותר והא דמשמע בריש כל הפסולין דאוכל בשר שנטמא לפני וריקה ה"א דלא קל על ידי דרשה דכל שאין נותר לטוהרים אין חייבו עליו
5 משום טומאה אי לאו משום דמרבין מיהבשר כמו עצים ולבונה התם כיון דלא בעי פטר ליה אלא משום דבעי למילף מטומאת הגוף ליה לנו לרבות מהבשר מקו' דעצים ולבונה וא"ת
6 אמאי לא אמר דכל קדשים יקבלו טומאה מהיים כיון דמקוה לשרותן ונימא כל העומד לשרותן כשחוט דמי וי"ל דאפילו שחוט לא שייך בה חבת
7 לא נשחט ומיהו שעירי המשלח קשה לר"י שישמא מהיים טומאת אוכלין לר"ש למי' (ומא 10) ושרו איביו כהנזקה כיון שעומד לדחות כדחיי דמי וי"ל דכל העומד לעשות לא אמר
8 דבעשוי דמי אלא באוכל האסור להיות כמותר וקריין ביה אוכל שאהיה יכול להאכילו לאחרים אבל לא מהני לשאין אוכל כמו ב"ח ליחשב כפאכל אע"ג דהוה מהני על האוכל כגון
9 נותר ופרה ליחשב בעפרא אי לאו דמשר לאו חבת הקדש מידי דהוה אבן פקועה ודגים שכן מותרין בלא שחיטה ואפי' חיותן מותרתן לרבנן דפלגי אתר יוסי הלילי בפ' בהמה
10 המקשה (חולין דף עה:). **פְּרָה** מטמא טומאת אוכלין. הקשה בקנטרס בפ' אותו ואת בנו (חולין דף פא: ושם) למיה לי קבלת טומאה תיפוק ליה דהיא גופה מטמאה אדם ונגידים ותירץ
11 דבבב' ג' מפרש בכריתות בפ' דם שחיטה (דף קא:) כגון שחיטה פחות מבביצה בצק אי משויה לה אוכל מצטרף בהדי' בצק ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה ומטמא שאר אוכלים
12 ואי לאו אוכל הוא לא מקבל האי בצק טומאה דלית ביה שיעורא וכי נגעו ביה אוכלין אחרים מותרין לו שאין נוגעין בבבילה אלא בצק בעל' ומה שהוכריז בבילה משום דעלה דכריתות
13 קאמר ומה שאמר ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה נראה לר"י דלא דק דהיא דחפיהו בצק דכריתות מיירי כשיש בוית מן הבבילה ונראה ששמה הבצק מן הבבילה ע"י צרופו
14 לכביצה כמו ששימטא ממקום אחד שחכות' יכול להיות מטמא ומצטרף ונראה שחזו' בו משיתו שהיה רגיל לפרש בכל מקום דאוכל פחות מבביצה מקבל טומאה מן התורה שחרי
15 פירש בהדיא דלא מקבל האי בצק טומאה דלית ביה שיעורא ואין לתרץ קשייתא הקנטרס בדלא צירוף בצק צריך הוא לטעם של שעת הבושר משום דלא מצינו ששטמאה אלא
16 מתעסקין בדרגת גמס' פרה (פ"ח מ"ג) השורה פרה ופרים והמשלח את השעיר מטמא בגדים והן עצמם אין מטמא בגדים הרי זה אומר ומטמאהו (אין זה טמאנוי ואת טמאתני דמי' מטמאה
17 היא אוכלין ומשקין מאחר שסופה לטמא טומאה חמורה את מתעסקין ולא בעי לא הכשר מים ולא הכשר שרץ כדחיי דבי ר' ישמעאל בפ' גא סתם (בהה דף גא: ושם) מה זרעים שאין
18 סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר בו ור"י מתרץ דמה שסופה לטמא טומאה חמורה לא מהני אלא לענין זה דחשבין ליה כאלו הוכשר במים וכאלו נגע בשרץ אבל אין מועיל
19 לעשות שאין אוכל כפאכל הלכך לר"ש דבעי אוכל שאהיה יכול להאכילו לאחרים מה שסופה לטמא טומאה חמורה לא יעשהו (ובאוכל) להאכילו לאחרים ולכך לא מטמא אלא משום
20 שיהיה לה שעת הבושר וכן מובח בנכחים ס"פ טבול יום (דף קה:) דת"ר השורה הפרה ופרים והמשלח השעיר מטמא בגדים והם (ולעצמם) אינם מטמא בגדים אלא מטמא אוכל ומשקה
21 דברי ר"מ וחכמים אומרים פרה ופרים מטמא אוכלין ומשקין אבל לא שעירי המשלח מפני שהוא חי ופריך בשלמא ר"מ כדחיי דבי ר' ישמעאל מה זרעים בו אלא לרבנן אי
22 אית להו דתנא דבי ר' ישמעאל אפילו שעיר המשלח נמי ואי לית להו פרה ופרים מנליה ומשני אין צריכין הכשר טומאה ממקום אחד פי' נהי דהאי דסופה לטמא טומאה חמורה אין צריכין
23 צריכין הכשר טומאה אבל הכשר אוכל בעי ומשני שעירי המשלח דלא חיי לאכילה שהיו חי לא מטמא והשתא פלגי ר"מ סבר דמה שסופה לטמא טומאה חמורה מועיל לישב
24 אכילה ורבנן סברי דפרה ופרים דוקא מטמא ולא שעירי המשלח משום דאינו מועיל ליחשב אוכל ור"ש סבר דוקא פרה הואיל והיתיה לה שעת הבושר קריין ביה אוכל שאהיה יכול
25 להאכילו לאחרים ולא פרים ושעירי המשלח שלא היתה להן שעת הבושר וכן מובח בתוספתא דפרה דבחר מילתיהו דר"מ ורבנן קתני ר"ש אומר פרה מטמא טומאת אוכלין הואיל
26 והיתה לה שעת הבושר פרים הנשרפין ושעירי המשלח אין שטמאין טומאת אוכלין הואיל ולא היתה להן שעת הבושר ועוד מייני ר"י ראיהו דבכמה דוכתי קתני צריכין מחשבה ואין
27 צריכין הכשר בפ' דם שחיטה (כריתות דף כא:) גבי נבלת בהמה טמאה בכל מקום ונבלת העוף בכפרים ובפ' גא סתם (בהה דף גא:) גבי נבלת עוף טהור
28 דאע"פ שאין צריכין הכשר לפי שסופה לטמא טומאה חמורה צריכין מחשבה דלגבי האי ולשויה אוכל לא מהני מה שסופה לטמא טומאה חמורה ותימה אי פלגי ר"מ אפי' נהי ועוד דבפ'
29 ג' (וחולין דף קב:) ובפ' טבול יום (ובחים ד' קה:) בעי למידך דהתרא דצריכה מחשבה ואין צריכה הכשר דטהרות אנתא כרי' מדיספא ר"מ דקתני שחיטה ומליקה מעטרת טריפתה
30 מטומאתה ומשני מידי אריא סיפא ר"מ ורישא רבנן והיכי הוה בעי לאוכותי' הא ע"כ צריכה מחשבה אנתא דלא כרי' מ' ועוד דבהעור והרוטב (וחולין ד' קבת: ושם) גבי חתך בשר מן אבר
31 מן החי וחיוב אכ"ח' חישב עליו טהור אכ"ח' חתכו טמא ומוקמין לה התם כרי' מ' ופריך התם למאן דמוקי לה כשהבושר ליל הוכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו
32 משמע אע"ג דמוקמין לה כרי' מ' ניהא ליה מה שמועיל לטמא טומאה חמורה אגב אביו לענין דלא בעי הכשר ולענין מחשבה לא מהני ואורי' דיש לחלק בין שעירי המשלח דמילא
33 אם היתה נשחט הוי חיי לאכילה בלא מחשבה מה שאין נבלת עוף טהור ובאבר מן החי שאין סופה לעשות אוכל מודה ר"מ דבעינן מחשבה וגרסינן פרה מטמא ול"ג מיטמאה דלמאי
34 נ"מ קבלת טומאה שלה אי לטמא אחרים כיון שיהיה לה שעת הבושר תורת אוכל יש לה בלא קבלת טומאה היא משום אחרים משום דסופה לטמא טומאה חמורה וכתוספתא נמי
35 מובח דגרסינן מטמא ולא מיטמאה דקתני מטמא אוכלין ומשקין ואי גרסינן מיטמא צ"ל כמו שתייר' ור"ש כשיצירפה פחות מבביצה בצק שאי אפשר לפרה לטמא בצק שאין מועיל מה
36 שסופה לטמא טומאה חמורה אלא דהוי כגוגע בשרץ ואילו נגע בשרץ לא היה מטמא את הבצק כיון כששר פרה הוא פחות מבביצה לכך צריך קבלת טומאה ממקום אחד כדי שישמא
37 הבצק וקשה דלמאי נ"מ כמה ששמענן לפחות מבביצה הא בלא"ה אוכל מקבל טומאה בכל שהוא ואי לענין קבלת טומאה דאורייתא לשרוף עליו את הקדשים ותימא אי חבת הקדש
38 דפרה דאורייתא אע"פ אין בה קידוש כלי אבל אם מדרבנן ע"כ לא מקבלי טומאה הני אוכלין אלא מדרבנן דמדאורייתא כשרוף דמי ועפרא בעלמא ניהו ועוד מפרש ר"י מה ששימטא
39 ע"י קבלת טומאה מן השרץ (ו) ונפסלת בכר' אי לאו דהיתה לה שעת הבושר לא היתה מקבלת טומאה ולא היתה נפסלת דאע"ג דקדשי רחמנא בעוסקין בה שיהיו טוהרים לאו משום
40 דהיה מטמא לה אלא משום גזירת התבונה הוא דאפילו בעוסקין בה כגנה או בפשוטי כלי ע"צ בעינן שיהיו טוהרין וא"ת דאי לאפסולי והיא עצמה גם האפר יתיה נפסל כנגיעת טומאה
41 כדאמר בפרק חומר בקדש (הגיהגיה דף כב: ושם) לא יזא אדם אפר חטאת ומי חטאת ויעבדים בספינה משום מעשה שהיה וי"ל דאי חשיבא אוכל מקבל טומאה משני ומשלישי ואי לא
42 לא ואין לומר דנ"מ מה ששימטא טומאת אוכלין דמאתר שנפסל ואין עליו עוד טומאה חמורה אבתי אשתירי בה טומאת אוכלין אי נמי הכי קאמר אתר שנפסקה אם נגע בה שרץ
43 מיטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הבושר דמה שכבר טמא טומאה חמורה אין מועיל לו מאחר דהשתא מיתה אין עוד סופה לטמא טומאה חמורה וראיה מפרק בהמה
44 המקשה (וחולין דף עב:) ואין להאריך כאן בזה דלא יתכן לפרש כאן קלל מדפריך במנחות (דף קב:) כיון דכל העומד לשרוף כשרוף דמי נותר ופרה אמאי מטמא טומאת אוכלין ומאי
45 קושיא והא לאתר שקבלה הפרה טומאה אין עומדת לשרוף דנפסלה ונשתייר בה נגע טומאה ואפילו לא נגע בה שרץ אלא פעם אחת מקל מקום בתחילת נגיעה כבר נפסלה הפרה
46 ובסוף נגיעה מטמאה טומאת אוכלין דאן כבר אין עומדת לשרוף

אומר

היה ר"ש פרה נפדיה כו'. נרא' שר"ל דאפילו מדרבנן מותר לפדותה דבספ' דשבועות (דף יא) דייק אמתיקא (תוספתא פ"א) דמסכת פרה דתקני שחטה על גב מערקה אין לה פדייה עולמית דלא אתי ב"ר דל"ר נפדיה היא כדאשכחן הכא ותימה דע"כ מה שאין נפדיה לרבנן אין זה מן התורה דהא בת העמדה והערכה היא כל

ואמר ר"ש לקיש. איזו שעת הבושר היתה לה דאומר היה ר"ש פרה נפדיה אפילו נחשקה על המערה כמשפט אם מצא אחרת ופה מנחה וזהו שעת הבושר שלה ואע"פ דלא נפדיה אפילו הכי משוי לה אוכלא הואיל וראויה לפדות: אפילו בתפיסין וכ"ש כבעלי מומין בחוץ דשינויא דחיקא הוא: לא הו"א מכירה. דאין קדשים תמימים יוצאים לחולין

1 והלך כבעלי מומין עסקין דאיתנהו בתריןיהו
2 ואזו לטעמיהו. דאיפליגו בה אי בעינן תריןיהו
3 אי לא: לדברי ר"ש. שפוט על טביחתה: גב
4 בלאים. מבכשה ותיש בא ואע"ג דכתיב גבי
5 טביחה שה ואמר רבא לקמן כל מקום שנאמר
6 שה אין בלאים במשמע הכא מחייב דאיתרי
7 בהדיא כדלקמן: מאי לאו ר"ש היא. מדרגט
8 בעירייה כמכירה ולא נקט טביחה: דתנא טריפה
9 כהדא. דלא מצי לערובי בלאים וטריפה
10 ולמינהו טביחה ומכירה בתריןיהו בהדי
11 ואצריך למינהו טריפה כהדא במכירה ולא
12 בטביחה: תנא נמי בלאים כהדא. ואף על גב
13 דאיתיה בתריןיהו ונקט ביה טביחה דפתח ביה
14 קרא ברשא: או. שור או שה דאמר בפ' דלעיל
15 (דף סו) שור דסיפא ושה דרישא מיתר הלך או
16 נמי מיתר: פ"ט לכלאים. דפסול לקרבן: נהיה.
17 דאינו דומה לאביו ולא לאמו שבא מאיל ורחל
18 ודומה לעז: נמי גניבה דכתיב שור או שה. דאי
19 לא הוה כתיב או לרבות לא משתמע בלאים
20 מנייהו שחרי אין מתעברין זה מזה שאין עוברין
21 שוה דבהמה גסה וילדת לתשעה ודקה לחמשה
22 הלך או לרביע אטא ולא להוציא דהא בלאו
23 הכי לא אתי בלאים במשמעות דקרא:
24 להוציא

ואמר ריש לקיש אמר היה רבי שמעון פרה נפדיה
ע"ג מערקה אלמא כל העומד לפדות כפרוי דמי
בשלמא רבי יוחנן לא אמר פרבי שמעון בן לקיש
דקא בעי לאוקמה למתניתין אפילו בתמימין אלא
ריש לקיש מאי מעמא לא אמר פרבי יוחנן אמר
לך ומכחו ומכרו כל היכא דאיתיה במכירה איתיה
בטביחה וכל היכא דאיתיה במכירה ליתיה בטביחה
והני קדשים הואיל דכי מוּזְבֵּן קדשים לא הו"א מכירה
ליתנהו בטביחה ואזו לטעמיהו דאחמר המוכר
טריפה לדברי ר' שמעון רבי יוחנן אמר חייב וריש
לקיש אמר פטור רבי יוחנן אמר חייב אע"ג דליתיה
בטביחה איתיה במכירה וריש לקיש אמר פטור בין
דליתיה בטביחה ליתיה במכירה איתיה רבי יוחנן
לר"ש בן לקיש גב בלאים ומכחה טריפה ומכרה
משלם תשלומי ארבעה וחמשה מאי לאו ר"ש היא
אלמא אע"ג דליתיה במכירה איתיה במכירה אמר
ליה לא רבנן אי רבנן טריפה במכירה איתא בוכיחה
ליתא ואלא מאי ר"ש בלאים במכירה איתא במכירה
ליתא אלא תנא טביחה והוא תדון למכירה אימא

לרבנן נמי תנא מכירה והוא תדון לטביחה ורבי יוחנן אמר לך האי מאי אי אמרת
בשלמא ר"ש אידי דתנא טריפה כהדא תנא בלאים כהדא אלא אי אמרת רבנן נעריבניהו
וניתיניהו גב בלאים וטריפה כתיבין ומכרן משלם תשלומי ארבעה וחמשה קשיא בלאים
שה כתיב ואמר רבא זה בנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הפלאים
שאני הכא דאמר רבא או לרבות את הפלאים וכל או לרבות הוא והתניא שור או כשב
פרט לכלאים או עז פרט לדרמה אמר רבא הכא מענייניה דקרא והכא מענייניה דקרא
הכא גבי גניבה דכתיב שור או שה שאי אתה יכול להוציא בלאים מביניהם או לרבות
בלאים גבי קדשים דכתיב כשב ועז שאתה יכול להוציא בלאים מביניהם או למעט הוא

מההא קרא הוי בנן אב דרבא ונראה לר"י דבנן אב דרבא הוי משה דפסח דכתיב (שמות יב) שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם תרע דהא מסקוין כי איתמר דרבא לעגן פטר חמור
איתמר דתנן אין פודין בו' ובספ' דבכורות ר' יב. ושם מפיק ליה משה לן דפסח וא"ת ומ"ש דהכא קרי ליה בנן אב ובכורות קרי ליה ג"ש דקאמר נאמר כאן שה נאמר להלן שה
ועוד מ"ש דנקט רבא בלאים טפי מעגל ותיק טריפה ושחטה דכל הני נפקא לן דאין פודין פטר חמור משה דפסח דקאמר התם מה להלן פרט לכל השמות הללו ועוד אמאי לא פריך
טריפה שה כתיב כי היכא דפריך בלאים שה כתיב ועוד דלרבי אליעזר דשרי לפדות בכלאים פטר חמור אמאי לא שרי בשחטה וטריפה בן דמוקי לה בנן אב לטמא שנולד בו
כדאיתנהו לקמן אלא מיתר פטור ועוד כי בעי לקמן לרבי אליעזר בנן אב דרבא למאי הלכתא לימא למעטי אתריני אתא דאין פודין וכ"ת דטריפה ושחטה ממשמעותיה דשה נפקא במו עגל
והיה דהא אמר בפרק הוציא לו (יומא ד' מט: ושם) דפר אפילו שחוט קרוי פר וכן שה דפסח א לא דכתיב מהיות משה מחזיתיה דשה ונראה לר"י דבנן אב דרבא וג"ש דבכורות לאו
היא מילתא איה דודאי תריןיהו נפקי משה דפסח ובנן אב דרבא אתי מיתרתיא דכשבים ומון העזים תקחו דמשמעו עז שיהא אביו כבש ואמו כבשה ולגופיה לא איצטרך דמשאר קדשים
נפקא דתניא בסמוך שור או כשב או עז פרט לכלאים אלא ללמוד בעלמא אתי דכל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא בלאים ואי לאו בנן אב מגזירה שוה דשה שה לא הוה ממשטין
בלאים משום דה"א תפדה תפדה ריבה כי היכי דלא ממשטין התם שאינו זכר תמים וכן שנה מג"ש משום תפדה תפדה ריבה וסבירא הוא למעט כולה מגזירה שוה דשה טפי מכלאים
51 ודאיתו נמי מע"ג רבי אליעזר דמוקי בנן אב דרבא לטמא שנולד בו' שרי בכלאים ולקמן דקאמר אי לקדשים כהדא כתיב בהו משמע דאי לא הוה כתיב כהדא הוה אתי
52 ליה שפיר מע"ג דעיקר בנן אב לא הוה מיתר פטור אלא משום דבפסח גופיה לא איצטרך דמקדשים נפקא בן דרך הגמרא ששועב כאילו קים ליה ממקום אחר ודיק אי לקדשים
53 ותאמר דמקרא אחרינא נפקא לן בפסח למעטי בלאים בו' וכענין זה יש בריש קדושין (דף יג: ושם) ובפרק נערה (כתובות דף מו:) גבי קידוש הבת לביאה דקאמר וכ"ת נילף מבושת ופגם
54 אע"ג דבושת ופגם גופיה לא קים לן דאבהו הוא אלא מקדושין בס"פ אלו נערוה (שם דף מ: ושם):

גבי גניבה דכתיב שור או שה שאין אתה יכול להוציא בלאים מביניהם. ואם תאמר בלאו הכי נמי המ"ל גבי גניבה דכתיב שה למעט בלאים כדכרך אתי או לרבינו ויל דמילתא דרבא לא
איתמר אלא היכא דכתיב שה לחדו אגל הכא כתיב נמי שור.

וטבחה/ וְכִי בְּלֵאִים בְּמִכְרֵהָ אִיתָא בְּמִכְרֵהָ לִיתָא - וכי רק על
 טביחת הכלאים חייב ואילו על מכירתה פטור, והרי הדין אינו כן
 אלא חייב עליה אף על מכירתה. אלא בהכרח לומר שתנא מביה
 והוא הדין למכירה - שאמנם שנה התנא שחייב על הטביחה, אך
 הוא הדין שחייב על המכירה, אם כן אימא לתנא נמי - תאמר כך
 אף לדעת רבנן, שלענין גניבת הטריפה תנא מביה והוא הדין
 למכירה - אף ששנה התנא בברייתא שחייב על מכירתה, הוא הדין
 שחייב על טביחתה.
 ורבי יוחנן שהקשה מברייתא זו, אמר לה, האי מאי - מה הוכחה
 היא זו, אי אמרת בשלמא שאכן הברייתא רבי שמעון היא, מובן
 מדוע לענין הכלאים נקטה הברייתא רק שחייב על טביחתה,
 שאידי דתנא פריפה פתחא - שכיון שבטריפה הוצרך לשנות רק
 אופן אחד, שהרי אינו חייב על הטביחה אלא על המכירה, לכך
 אף תנא כלאים פתחא, ואף שאכן חייב בה גם על המכירה. אלא
 אי אמרת שהברייתא רבנן היא, נמצא שלדעתם חייב בין בכלאים
 ובין בטריפה הן על המכירה והן על הטביחה, ומדוע חילקה
 הברייתא וכתבה אופן אחד לכלאים ואופן אחד לטריפה, נפרדיהו
 ונתניהו - היתה צריכה לערב את שניהם ולכתוב יחד, וכלאים
 ופריפה, ומכחן ומכחן, משלם תשלומי ארבעה וחמישה. ובהכרח
 הברייתא רבי שמעון היא, ומבואר שאף לדעתו חייב על המכירה,
 כדעת רבי יוחנן. ואכן קשיא - הברייתא קשה על ריש לקיש.
 הגמרא דנה במה שחייבה הברייתא לעיל לגונב כלאים בתשלומי
 ארבעה וחמישה. מקשה הגמרא: כלאים - וכי נתן לחייב ארבעה
 וחמישה על הכלאים, והרי ששה פתיב לגבי ארבעה וחמישה, וכמו
 שנאמר (שמות כא לו) כי יגב איש שור או שוה וטבח או מכו, ו
 ואמר רבא, שממה שנאמר בפסוק (דברים יד ד) זאת הבקמה
 אשר תאכלו שור שש קשבים ושה עזים, והיה יכול לכתוב ששה
 קשבים ועזים אלא שלכך חילקה התורה שש לכבשים בפני עצמו
 ולעזים בפני עצמו, לומר שרק אם אביו ואמו של השש שווים,
 ששניהם או מכבשים או מעזים, נקרא הנוול מהם ששה, אך בהמת
 כלאים שנוולדה מכבש ועז אינה נקראת ששה, והוה קנה אב לכל
 מקום שנאמר ששה, שאינו בא אלא להוציא - למעט את הכלאים.
 ואף בטביחה ומכירה שנאמר ששה יש למעט כלאים.
 מתרצת הגמרא: שאני הקא בטביחה ומכירה, משום דאמר קרא
 או מיותרת, שור או ששה לרבות את הכלאים.
 מקשה הגמרא: וכי כל מקום שנאמר או, לרבות הוא בא, והתניא,
 נאמר בפסוק (ויקרא כב כז) שור או קשב או עז וכו' ירצה לקרבן
 אשר לה, וממה שנאמר פעמיים או, יש לדרוש, שור או קשב/
 קרבן לכלאים - למעט כלאים שפטולים לקרבן, או עז פקח לנדבה
 - למעט בהמה שאינה דומה לאביה ולאמה, כגון שנוולדה מאיל
 ורחל כדרכה אך דומה לעז, שפטולה לקרבן. הרי שדורשים מה
 שנאמר או למעט כלאים, ומנין לדרוש לגבי טביחה ומכירה שא
 לרבות.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא, אכן יש לדרוש הן לרבות והן למעט,
 והקא מענייניה דקרא והקא מענייניה דקרא - בכל מקום הולכים
 לפי ענינו של הפסוק. הקא לגבי גניבה, דכתיב שור או ששה, שהם
 שני מינים שאי אפשר להם להוציא כלאים מפניהם, לפי שאינם
 מתעברים זה מזה, ואף אם היה נאמר בפסוק שור ושה בלבד היה
 משמעותו כל אחד לבד ולא כלאים, בהכרח מה שכוונו
 התורה או, לרבות כלאים הוא בא ולא למעט. אך לגבי קדשים,
 דכתיב קשב ועז, שאי אפשר להוציא כלאים מפניהם, לכך לולא
 שכתבה התורה או היה מקום לומר שאף בהמת כלאים שמעורב
 בה מכבש ועז יחד אף היא בכלל וכשרה לקרבן, ובהכרח מה
 שכתבה התורה או, למעט הוא בא ולא לרבות.

ואמר ריש לקיש בבאור מה שאמר רבי שמעון שהיתה לפרה
 אדומה שעת הכושר, משום שאמר היה רבי שמעון, פרה אדומה
 שמצאו בית דין פרה אחרת נאה ממנה, נפיתה - מצוה לפדותה
 ותצא לחולין, ויקחו תחתיה את הנאה, ואף שהראשונה כבר על
 גבי מערכתה - נשחטה כדינה על גבי מערכה של עצים.
 ומבואר שכיון שהיה יכול לפדותה, בכך ירד עליה תורת אוכל
 ואף שלא פדה, אלא מוכח מאן, שכל העומד לפדות פדוי דמי.
 הגמרא חוזרת לתירוצי רבי יוחנן וריש לקיש (לעיל עו.) מדוע אין
 שחיטת הקדשים שנגנבו מבית הבעלים אינה שחיטה שאינה
 ראויה, שתיירץ רבי יוחנן שמדובר בקדשים תמימים ששחט אותם
 בעזרה כדין, וריש לקיש תירץ (עו.) שמדובר בקרבנות בעלי
 מומין ששחטם מחוץ לעזרה. ומבררת הגמרא: בשלמא מה שרבי
 יוחנן לא אמר פרי שמעון הן לקיש שמדובר בעלי מומין, משום
 דקא פני לאוקמה למתניתין - לפי שרצה להעמיד המשנה אפילו
 בתמימין ששחטם כדינם בפנים, ולא להעמיד בעלי מומין שזהו
 תירוץ דחוק, אמנם ודאי מודה שאף בעלי מומין הדין כן. אלא
 ריש לקיש, מאי טעמא לא אמר רבי יוחנן שמדובר אף בקרבנות
 תמימים ושחטם בפנים כדינם.
 מבארת הגמרא: אמר לה ריש לקיש, אין להעמיד בשחט תמימים
 בפנים, שלכך נאמר בסמיכות (שמות כא לו) וזכרו/ להקשים
 זה לזה ולומר, שכל היבא דאיתיה במכירה איתיה
 במכירה - בכל מקום ששייך בו האופן של מכירה, שאם ימכור
 יתחייב ארבעה וחמישה, חייבים בו אף על הטביחה, וכל היבא
 דאיתיה במכירה - ובכל מקום שאין שייך בו האופן של מכירה,
 איתיה במכירה - אין חייבים בו אף על הטביחה, והני קדשים שהם
 תמימים, הואיל דכי מפיין קדשים - כיון שאם ימכור אותם לא הוי
 מכירה - אין המכירה חלה, שהרי קדשים תמימים אינם יוצאים
 לחולין, ליתניהו אף במכירה, ולכך אם היה מדובר בקדשים
 תמימים לא היה חייב בהם על הטביחה, ורק בעלי מומים שחלה
 בהם המכירה, חייב בהם אף על הטביחה. ולדעת רבי יוחנן אין
 מקישים את הטביחה למכירה, וחייבים על הטביחה אף במקום
 שאין חייבים על המכירה.
 ומבארת הגמרא: ואודו למענייהו - רבי יוחנן וריש לקיש הולכים
 במחלוקת זו לשיטתם, שכן נחלקו במקום אחר. דאמר, גב
 המוכר פריפה, לדברי רבי שמעון הפוסט על טביחת טריפה (לעיל
 ע.) משום שחיטה שאינה ראויה/ רבי יוחנן אמר חייב על המכירה,
 וריש לקיש אמר, פטור על המכירה. רבי יוחנן אמר חייב, שאף על
 גב דליתיה במכירה, מכל מקום איתיה במכירה, שאין הטביחה
 והמכירה תלוים זה בזה. וריש לקיש אמר פטור, שכיין דליתיה
 במכירה, ליתיה אף במכירה.
 איתיה רבי יוחנן רבי שמעון הן לקיש, ממה ששינוי בברייתא,
 ונגב בהמה של כלאים - שנוולדה מכבשה ותיש, ומכחה, או שגב
 פריפה, ומכחה, משלם תשלומי ארבעה וחמישה. מאי לאו - האם
 לא ברייתא זו רבי שמעון היא, ולכך לא הוזכר בגניבת הטריפה
 טביחה לפי שפטור עליה לדעתו, ומכל מקום מבואר שחייב על
 המכירה, אלא מאי טעמא על גב דליתיה במכירה איתיה במכירה, ושלא
 כדברי ריש לקיש.
 אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, לא - הברייתא אינה כרבי שמעון,
 אלא כרבנן המדויקים בטריפה אף על הטביחה ולכך חייב אף על
 המכירה, אך לרבי שמעון פטור אף על המכירה.
 מקשה הגמרא: אי הברייתא כרבנן, יקשה וכי פריפה במכירה
 איתיה במכירה ליתא - וכי רק על מכירתה חייב ואילו על טביחתה
 פטור, ומדוע נקטה הברייתא בטריפה רק האופן של מכירה בלבד.
 הגמרא מתרצת בשאלה, ואלא מאי טעמא, שהברייתא כרבי
 שמעון, והרי עדיין יקשה על דברי הברייתא בתחילה ונגב כלאים

42 (ויקרא כז לב) 'כל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט', ומאחר שבמעשר
 43 נתמעטו כלאים בגזירה שוה מקדשים כמו שנתבאר לעיל, אף
 44 לענין בכור נתמעטו. 'אִי נָמִי מְכַאן נְלַמֵּד לַמַּעַט כְּלָאִים בְּבִכּוּר,
 45 שאם הַנְּדָמָה הֵקֵל מִכְּלָאִים אֲמַרְתָּ לָא - שאינו קדוש בקדושת
 46 בכור, וכמו דְּקָרִיב לגבי בכור (במדבר יח יז) 'אֲךָ בְּכֹר שׁוֹר', ויש
 47 לדרוש עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא בְּמֵרָאה שֶׁל שׁוֹר, וּבְכֹרֵי בְּמֵרָאה שֶׁל שׁוֹר,
 48 ולא שיהיה הוא במראה אחד ובכורו ובמראה אחר, בְּלָאִים הַחֲמוּר
 49 מְנַדְמָה, מִפְּעֵי שֶׁאִינוּ קְדוּשָׁה.
 50 אֲלֵא, כִּי אֵימָר הַבְּנִין אֵב דְּרָבָא, לְעֵינֵי פֶטֶר חָמוּר, שצריך לפדותו
 51 בשה ולתתו לכהן, וממה שנאמר בו 'שה' יש למעט כלאים, וכמו
 52 שנאמר (שמות יב יג) 'וְכָל פֶּטֶר חָמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה'. וְכִדְתָנּוּ, אִין
 53 פִּדְיוֹן פֶּטֶר חָמוֹר לֹא בְּעֵגֶל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאמַר 'שה' וְלֹא בְּחֵיט, כגון צבי
 54 ואיל, וְלֹא בְּשִׁחֻזָּה ואף הם הוא שוה, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא אַחַר שֶׁנִּשְׁחַט אִינוּ
 55 נִקְרָא 'שה', וְלֹא בְּמֵרָאה - שיש בה מכה שסופה למות ממנה, וְלֹא
 56 בְּכִלְאִים - שגולדה משני מיני בהמות, כגון מתיש הבא על רחל,
 57 ואף ששני המינים הם 'שה' וְלֹא בְּכֹי - כלאים שגולד מבהמה
 58 וזוהי, כגון מתיש וצביה, והוא ספק חיה ספק בהמה.
 59 שואלת הגמרא: וְלִרְבִּי אֶלְעָזָר דְּמַתִּיר לְפִדּוֹת פֶּטֶר חָמוֹר בְּכִלְאִים,
 60 וכמו דְּתַנּוּ בְּמַשְׁנֵה שֶׁם, רְבִי אֶלְעָזָר מַתִּיר בְּכִלְאִים מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֶׁהָא
 61 - כיון ששני המינים שגולד מהם נקראים שוה. אם כן לדעתו לְמֵאִי
 62 הִלְכָתָא - לגבי מה נאמר הבנין אב של רבא, שכל פסוק שנאמר
 63 בו 'שה' בא למעט כלאים.
 64 אֲמַר לָךְ רְבִי אֶלְעָזָר, כִּי אֵימָר דְּרָבָא, לְמַטָּם שְׁנוֹלֵד מִן הַחֲמוּר
 65 וְעִיבּוּרֵי מִן הַטָּמֵא, וכגון סוס שגולד מפרה ואביו סוס, שדינו
 66 כבהמה טמאה ואסור באכילה, שכיון שנאמר (דברים יד ד) 'זאת
 67 הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁהָא כְּשִׁבִים וְשֶׁהָ עֲזִים, יש ללמוד
 68 מה'שה' למעט אופן זה שנתעברה מטמא וילדה טמא, שאסורה
 69 באכילה. וְלִימּוּד זה הוא וְלֹא דְּעַת רְבִי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאִי כִרְבִי יְהוֹשֻׁעַ,
 70 מִ'שֶׁהָ כְּשִׁבִים וְשֶׁהָ עֲזִים' נִפְקָא לִיה דְּבַר זה, ממה שנאמר 'כבשים'
 71 'עזים' בלשון רבים, ומשמע עַד שֶׁיִּהְיֶה אֲבִיו כֶּבֶשׂ וְאִמוֹ כֶּבֶשֶׂה -
 72 כלומר מין טהור, אך בהמה זו שאביה טמא אסורה באכילה,
 73 ולדבריו אין לומדים כן מ'שה'.
 74 מקשה הגמרא: וְהוֹרָה מִמַּמְאָה מִי מֵעֵפְרָא - וכי בהמה טהורה
 75 יכולה להתעבר מבהמה טמאה, שהוצרכו רבי אלעזר ורבי יהושע
 76 ללמד שאסורה באכילה. מתרצת הגמרא, אִין - אכן, יש אופן
 77 שבהמה טהורה התעברה מבהמה הנקראת 'טמאה', ואת הולד
 78 שלה צריך למעט. שכן נחלקו רבי שמעון ורבי יהושע (בכורות ז.)
 79 בבהמה שגולדה לאב ואם טהורים, אלא שאין לה סימני טהרה,
 80 שפרסותיה קלוטות, ולדעת רבי שמעון אסורה באכילה, ולרבי
 81 יהושע כיון שיש לה סימן אחד של טהרה מותרת באכילה, ובוזה
 82 מדובר כאן, כגון דְּתַנּוּ אֶלְעָזָר לְךָ

1 מקשה הגמרא: וְהָא תַּחֲלִיל הַפֶּסֶק הַאֲמוּר לְנִפְי קְדָשִׁים, נָמִי
 2 נֶאמַר 'שׁוֹר אוֹ כְּשִׁב', שהם מינים שאין אֲתָה יוֹכֵל לְהוֹצִיא בְּלָאִים
 3 מִפְּנֵיהֶם, וְנִרְפִי מֵהֵאֲרוֹ הַאֲמוּר שֶׁם כְּלָאִים, וכמו שנתבאר לגבי
 4 גניבה.
 5 מתרצת הגמרא: מִדְּסִיפָא לְמַעַט - כיון שה'או' האמור לגבי כְּשִׁב
 6 או עז, בהכרח בא למעט, וכמו שנתבאר, רִישָׁא נָמִי - אף ה'או'
 7 האמור ברישא בא לְמַעַט כְּלָאִים ולא לרבות.
 8 מקשה הגמרא: אֲדָרְבָּה, מִדְּרִישָׁא לְרִבּוֹת - נאמר שכיון שה'או'
 9 האמור לגבי 'שׁוֹר אוֹ כְּשִׁב' בהכרח לרבות הוא בא, סִיפָא נָמִי -
 10 אף ה'או' האמור בסיפא בא לְרִבּוֹת ולא למעט. מתרצת הגמרא,
 11 הָאִי מֵאִי - מה קושיה היא זו, אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא, שבשניהם בא
 12 ה'או' לְמַעַט, הוּא דְּאֵיצְטְרִיךְ תְּרֵי מֵעוּזֵי - מובן שלכך צריך לשני
 13 מיעוטים, דָּאף עַל גַּב דְּאֵימַעַט בְּלָאִים - שאף לאחר שנתמעטו
 14 כלאים עדיין אֵיצְטְרִיךְ לְמַעוּזֵי - צריך מיעוט נוסף למעט את
 15 הַנְּדָמָה. אֲלֵא אִי אֲמַרְתָּ שבשניהם בא ה'או' לְרִבּוֹת, יש להקשות,
 16 תְּרֵי רִבּוּי לְמָה, הֲלֹא הַשֶּׁמָא אֵף בְּלָאִים אֲדָרְבִי לִיה שכשרים
 17 לקרבן, נְדָמָה מִפְּעֵי - האם צריך עוד לרבות את נדמה, הרי יש
 18 ללמוד להכשירו מקל וחומר. ובהכרח שה'או' בא למעט ולא
 19 לרבות.
 20 הגמרא חוזרת לדון בדברי רבא לעיל. מקשה הגמרא: אֲלֵא הָא
 21 דְּאֵמַר רְבָא זֶה בְּנָה אֲבִי, כֵּל מְקוּם שְׁנֶאמַר 'שה', אִינוּ אֲלֵא לְהוֹצִיא
 22 אֵת הַכְּלָאִים. לְמֵאִי הִלְכָתָא - לגבי איזה דבר נאמר בנין אב זה. אִי
 23 לְעֵינֵי הַקְּרִבַת קְדָשִׁים, שיש למעט בהם כלאים מ'שה', וכמו
 24 שנאמר (במדבר טו יא) 'אוֹ לְשֶׁה בְּכִבְשִׁים אוֹ בְּעֲזִים, אין צורך
 25 בכך שהרי בְּהֵרָא נְרִיבִי בְּהוּ - בפירושו נאמר בהם למעט כלאים,
 26 וכמו שנדרש לעיל 'שׁוֹר אוֹ כְּשִׁב' פֶּרֶט לְכִלְאִים.
 27 ואִי נֶאמַר בְּנִין אֲבִי זֶה לְעֵינֵי מַעַשֵׁר בַּהֲמָה, ללמד שבהמת כלאים
 28 פטורה ממעשר, וכן אינה נספרת למעשר עם שאר הבהמות
 29 להשלימם למנין עשרה, ויש ללמוד כן ממה שנאמר (ויקרא כז
 30 לב) 'וְכָל מַעַשֵׁר בְּקָר וְצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי
 31 יִהְיֶה קָדֵשׁ לַה', ו'צֹאן' ו'צֹאן' ו'שה', אף כאן אין צורך בכך, שהרי
 32 'תַּחַת' ו'תַּחַת' לִיף מִקְדָּשִׁים - כל דיני מעשר למדים בגזירה שוה
 33 'תַּחַת תַּחַת' מקדשים, שבמעשר נאמר (שם) 'כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת
 34 הַשֶּׁבֶט', ובקדשים נאמר (ויקרא כב כז) 'וְהָיָה שְׁבַעַת יָמִים תַּחַת
 35 אֲמוֹ, ומאחר שבקדשים נתמעטו כלאים מ'שׁוֹר אוֹ כְּשִׁב' כמו
 36 שנתבאר לעיל, אף לענין מעשר נתמעטו.
 37 ואִי נֶאמַר שֶׁהַבְּנִין אֲבִי נִצְרָךְ לְגַבִּי בְּכֹר, ללמוד מ'שה' האמור
 38 בבכור למעט כלאים, וכמו שנאמר (ויקרא כז כו) 'אִם שׁוֹר אִם שֶׁהָ
 39 לָהּ הוּא, אף כאן אין צורך בכך, שהרי 'הַעֲבָרָה' ו'הַעֲבָרָה' לִיף
 40 מִמַּעַשֵׁר - כל דיני בכור למדים בגזירה שוה ממעשר, שבבכור
 41 נאמר (שמות יג יב) 'וְהַעֲבַרְתָּ כֹּל פֶּטֶר רְחֵם לַה', ובמעשר נאמר

אגרות קודש

בי"ח, י"ח טבת, תשט"ו

ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר זאב שי

שלום וברכה!

... נתעכב שילוח מ'ז' זה. ובינתים נתקבל מכתב זה מהר"ד שי' וכותב א) שההשקה היא

כמו ח, ויעץ לעשות חור ההולך ישר ולא בדרך מלמעלמ"ט. ומסכים הנני לדעתו. ב) שהתיר והורה

להם לעשות שטאפער מגומי. ואין דעתי כן, ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר מהרש"ב נ"ע - נדפסה בסו"ס

טהרת מים ובס' של הנ"ל טהרת יו"ט ח"י' בהקדמה - וצריך לעשותה מעץ.

1 דאיבער מקלוט כרי' שמעון. קלוט פרוטיו קלוטו ונולד מן הטהור ורבי שמעון קרי ליה טמא דתניא בכורות (דף רב) ובי שמעון אומר גמל גמל שני פעמים אחר גמל הולד מן
 2 הגמלה ואחר גמל הולד מן הפרה ואפילו עברתו מן הטהור משור גמור קאסר ליה ר"ש ופליג עליה רבי יהושע היבא דעברתו מן הטהור משור שאינו קלוט ומתירו בסימן אחד של
 3 טהרה או מגלה גרה או מפריס פרסה ודורש את זה לא תאכלו את הגמל זה אי אתה אוכל בסימן אחד אבל יש אחר שאתה אוכל בסימן אחד ואי זה זה טמא הולד מן הטהור
 4 ועיבורו מן הטהור יכול אף עיבורו מן הטמא כלומר יכול כשם שאני מכשיר בו כך אני מכשיר בבנו אם נהעברה פרה הימנו ת"ל שה כשבים ושה עדים עד שיהא נולד משני כבשים

5 שיהו אביו ואמו כבשים וההיא פסולא דבנו
 6 דנקטא ליה לר' יהושע מכבשים משמע ליה
 7 לרביא משה: מי פטר גנב נפשיה. גבי בעלים:
 8 כבש. דאמר ליה עולה קא מחייבת ועולה
 9 משלימנא לך ולא אפסדת תו מידי דהא יוצא
 10 בה אתה ידי נדרך. גנב פטר עצמו. דאתשלומין
 11 דבעלים מחייב והרי הוציא ידי נדרו ואפסידא
 12 דנקדש מיפטר דמביית האיני כתיב ולא הקדש
 13 ואלקיבא דר' שמעון נקט לה דאמר קדשים
 14 שתיב באחריותן חייב פלוגתיהו דרבנן ור"א
 15 ושמעיהו בפרק בתרא דמנחות: מתני' או

16 שהיה לו בו שותפות. קודם שגנבו לא קרינן
 17 בה ומכור כולו באיסורא: הנהי. קרינן מנחירי
 18 עד לבו והמעקר. עוקר סימנין : פטור. ואפי'
 19 לרבנן דהא לאו שחיטה היא כלל. גמ' מאי
 20 חוץ מנחה פטורה. כלומר ממאי קאמרינן דאי
 21 שחיטה הוי שירא: היתיר עמו. כגון במשור אבל
 22 שירות ערה וקרינא גיזותיה לא הוי שירא: ולוי
 23 אפר. אפילו גיזותיה הוי שירא: המעכב בשחיטה.

24 דבר שאם נישל הימנה נעשית בו נבילה מחיים
 25 כגון וחשט או קנה או תרר וחלל שלה או כבד
 26 או אחר מבני מעיים דלא מתיר לה שחיטה אבל
 27 ידה ורגלה מן הארבוה ולמטה לא וטעמא
 28 דכולהו מפרש לקמן: אלא לרב דאמר כמאן. אי
 29 כמ"ק אפי' חוץ מגיזותיה אי כרבי אפילו דה
 30 נמי לא: מידי דהוי כשחיטה. הוי שירא במכירה:
 31 ור"ש בן אלעזר. לא דריש דומיא דטביחה ומיהו
 32 גיזותיה לא הוי שירא דלמינא קיימי: את

33 הקופעת. אפי' דליבא כולה חייב דמאי דגנב
 34 דא וזבין כוליה: שותף שגנב כחבירו. פטור
 35 מארבעה וחמשה אפי' מחלק חבירו דליבא
 36 וטבחו כולו באיסורא: שותף ששבת לדעת חבירו.
 37 משלמין בין שניהם דאיבא וטבחו כולה בחיובא
 38 דהטובח חייב על חלקו וחבירו נמי עשאו שליח
 39 והא רבין לעיל (דף עא.) דיש שליח לדרב
 40 עבדיה הכא דאמרינן תחת לרבות את השליח:
 41 שותף ששבת שלא לדעת חבירו. פטור דליבא
 42 וטבחו כולו בחיובא דבנהואו פלגא דחבריה לא
 43 נעשה שליח והוא ליה כטובח ומוכר אחר הגנב
 44 דפטור ועל חלקו נמי פטור הואיל וליבא וטבחו

45 כולו בחיובא ואף על גב דאמרו לעיל חמשה
 46 בקר ואפי' חמשה חצאי בקר הוי מילי היבא
 47 שגנב בהמת השותפין וטבחו ואחר כך הודה
 48 לאחד מהם על חלקו דבשעת טביחה הווי
 49 כוליה בחיובא והכי אמרינן בהגוזל לקמן דף קי)
 50 דשותף ששבת שלא לדעת חבירו פטור. חוץ
 51 משלשים יום. אעשה בה מלאכתו: חוץ
 52 ממלאכתה. אם תרצה לשחוקה שחוט מנד ואם

53 נעשה בה מלאכה המלאכה היא שלי מי הוי שירא או לא: עובר ורך אשו הוא. פלוגתא כהמוכר (ל.א.) גנב ונתן לאחר וקנה. לא נתן בכתב דאי' אפילו לא טבח מחייב אנתיה
 54 משום מכירה כדקתני סיפא אלא עשאו שליח לטביחה או למכירה:

1 מי פטר נפשיה בו. אכל הנודר עצמו פשיטא 1
 2 דמצי פטר נפשיה אי לא בעי למיעבר מצוה 2
 3 מן המובחר: 3
 4 גנב 4

5 תור או בן יונה מאי מי אמרינן שם עולה קביל עילויה או דלמא מצי א"ל אלא מצוה
 6 מן המובחר בעינא למיעבר פתר דאיבעיא הדר פשט גנב פטר עצמו כבש לרבנן בעולת
 7 העוף לר' אלעזר בן עזריה רב אחא פריה דרב איקא מתני לה בהדיא אמר רבא הרי עלי
 8 עולה והפריש שור ובא אחר וגנבו פטר עצמו כבש לרבנן ובעולת העוף לר' אלעזר בן
 9 עזריה: מתני' מכרו חוץ מאחד ממאה שבו או שהיתה לו בו שותפות השוחט ונתנבלה
 10 בגידו הנוחר והמעקר משלם תשלומי כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה: גמ' מאי
 11 חוץ מאחד ממאה שבו אמר רב חוץ מדבר הניתר עמו בשחיטה ולוי אמר חוץ מגיזותיה
 12 וכן תניא במתניתא חוץ מגיזותיה מיתבי מכרה חוץ מנדה חוץ מרגלה חוץ מקרנה חוץ
 13 מגיזותיה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה רבי אומר דבר המעכב בשחיטה אינו משלם
 14 תשלומי ארבעה וחמשה ושאינו מעכב בשחיטה משלם תשלומי ארבעה וחמשה ר"ש
 15 בן אלעזר אומר חוץ מקרנה אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה חוץ מגיזותיה משלם
 16 תשלומי ארבעה וחמשה בשלמא ללוי כתנא קמא אלא לרב כמאן אמרי רב דאמר פי

17 האי תנא דתניא ר"ש בן אלעזר אומר מכרה חוץ מנדה וחוץ מרגלה אינו משלם תשלומי
 18 ארבעה וחמשה חוץ מקרנה חוץ מגיזותיה משלם תשלומי ארבעה וחמשה כמאי קמילני
 19 תנא קמא סבר ומכחו פולו בעינן ומכרו פולו בעינן ורבי סבר ומכחו מידי דהוי כמכירה
 20 לאפוקי מידי דלא הווי כמכירה ומכרו דומיא דמכירה ור' שמעון בן אלעזר סבר קרנא
 21 דלא למנא קיימא הוי שירא ואינו משלם תשלום ארבעה וחמשה גיזותיה דלמינא קיימי
 22 לא הוי שירא ומשלם תשלום ארבעה וחמשה ואידך תנא דבי ר' שמעון בן אלעזר סבר
 23 דהוי ורגלו דצריכי טביחה הוי שירא ולא משלם תשלומי ארבעה וחמשה קרניה וגיזותיה
 24 דלא צריכי טביחה לא הוי שירא קשיא דר' שמעון בן אלעזר אדר' שמעון בן אלעזר
 25 תרי תנאי ואלבא דר"ש בן אלעזר ת"ר הגונב הקופעת ואת החיגרת ואת הפסוקא וכן

26 הגונב בהמת השותפין חייב ושותפים שגנבו פטורים והתנאי שותפין שגנבו חייבין אמר
 27 רב נחמן לא קשיא פאן בשותף שגנב מחבירו פאן בשותף שגנב מעלמא איתביה רבא
 28 לרב נחמן יכול שותף שגנב מחבירו ושותפין שגנבו יהו חייבין תלמוד לומר ומכחו פולו
 29 בעינן וליבא אלא אמר רב נחמן לא קשיא פאן בשותף שפכח לדעת חבירו פאן בשותף
 30 שפכח שלא לדעת חבירו בעי רבי ירמיה מכרה חוץ משלשים יום חוץ ממלאכתה חוץ
 31 מעופרה מהו אליבא דמאן דאמר עובר ורך אמו הוא לא תבעי לך דהא שירא בה פי
 32 תבעי לך אליבא דמאן דאמר דעובר לאו ורך אמו מאי מימר אמרינן פיון דמחובר בה הוי
 33 שירא או דלמא פיון דלמפרש מינה קאי לא הוי שירא איבא דאמרי פיון דלאו ורך אמו
 34 הוא לא הוי שירא או דלמא פיון דצריך לאשתרוני בהדה בשחיטה כמאן דשירא בגופה
 35 דמי תיקוי: בעי רב פפא גנבה קמעה ומכרה מהו מי אמרינן מאי דגנב הא לא זבין או
 36 דלמא מה דזבין הא לא שירא תיקוי: תנו רבנן גנב ונתן לאחר וטבח גנב ונתן לאחר ומכר

גנב
 נעשה בה מלאכה המלאכה היא שלי מי הוי שירא או לא: עובר ורך אשו הוא. פלוגתא כהמוכר (ל.א.) גנב ונתן לאחר וקנה. לא נתן בכתב דאי' אפילו לא טבח מחייב אנתיה
 משום מכירה כדקתני סיפא אלא עשאו שליח לטביחה או למכירה:

הקוף

52 ופטור. וכן תנאי קמתניא - בברייתא, שאם מכר חוץ מגזיותיה
53 פטור.
54 הגמרא מקשה מברייתא על דעת רב: מיתבי, הגונב בהמה אם
55 מקרה חוץ מידה, או חוץ מרגלה, חוץ מקנה, חוץ מגזיותיה, אינו
56 משלם תשלומי ארבעה וחמשה. רבי אומר, דבר המעכב בשחיטה -
57 חלק מהבהמה המעכב בשחיטה, שאם היתה חסרה חלק זה בחיה
58 לא היתה ניתרת בשחיטה לפי שללא חלק זה הרי היא נבילה
59 ואין השחיטה מתירתה, אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. וחלק
60 שאינו מעכב את שחיטה, שאף אם היתה חסרה חלק זה בחיה
61 היתה ניתרת בשחיטה, אין זה שיוך ומשלם תשלומי ארבעה
62 וחמשה. רבי שמעון בן אלעזר אומר, מכרה חוץ מקנה אינו משלם
63 תשלומי ארבעה וחמשה, אך אם מכרה חוץ מגזיותיה אין זה שיוך
64 ומשלם תשלומי ארבעה וחמשה.
65 ומבואר שנחלקו תנאים בדבר זה, ובשלמא לוי לא יקשה
66 מהברייתא, שכן יש לומר שהוא סובר בתנאי קמא, שאף אם מכרה
67 חוץ מקנה או גזיותיה הרי זה שיוך ופטור, אלא לרב שאינו פטור
68 אלא אם שייך דבר הניתר עמה בשחיטה, כמאן - כמי מהתנאים
69 המבוארים בברייתא הוא סובר, הרי לתנא קמא אף אם שייך חוץ
70 מגזיותיה הוא שיוך, ולרבי אף אם שייך את ידה שהוא ניתר
71 בשחיטה אינו שיוך עד שישיר בדבר המעכב בשחיטה, ולרבי
72 שמעון בן אלעזר אף קנה הוא שיוך, ואילו לרב אינו שיוך.
73 מתרת הגמרא: אמרי, רב דאמר כי האי תנא - סובר כמו בברייתא
74 ששנאה תנא אחר, שמביא דברי רבי שמעון בן אלעזר באופן
75 אחר, וכמו דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, גנב בהמה ומכרה
76 חוץ מידה וחיוץ - או חוץ מרגלה, אינו משלם תשלומי ארבעה
77 וחמשה, משום שהם דברים הניתרים עמה בשחיטה, אך אם מכרה
78 חוץ מקנה, חוץ מגזיותיה, משלם תשלומי ארבעה וחמשה, משום
79 שאינם ניתרים עם הבהמה בשחיטה, ואינם שיוך.
80 הגמרא מבארת טעם דעות אלו. מבררת הגמרא, כמאי קמילפי -
81 מה טעם מחלוקתם. מבארת הגמרא, תנא קמא קבר, כיון שנאמר
82 'ומכרו' משמע שפולו בעיני - שצריך שיטבח את כל השור, ורק אז
83 חייב, וכן כיון שנאמר 'ומכרו' משמע שפולו בעיני - שצריך
84 שימכור את כל השור, ורק אז חייב, ולכך כל דבר ששייר בו פטור
85 אף שאינו ניתר בשחיטה.
86 ורבי קבר, שיש לדרוש הפסוק כך, 'ומכרו' מידי דהוי כמכירתה -
87 דווקא אותם איברים שבהם שייך שחיטה, שלולא הם לא היתה
88 שחיטת הבהמה מתירתה, בהם נאמר דין המכירה, שצריך
89 שימכור כל איברים אלו אך אם שייך מהם אינה מכירה, ולא צריך
90 מידי דלא הוי כמכירה - למעט אותם האיברים שאין שייך בהם
91 שחיטה, שאף אם היתה הבהמה חסרה איברים אלו היתה
92 השחיטה מתירה את הבהמה, שבהם לא נאמר דין המכירה, ואם
93 מכר את כל הבהמה חוץ מאיברים אלו אין זה שיוך. שכיין שנאמר
94 לאחר 'וטבח' 'ומכרו', משמע שהמכירה צריכה שתהיה דומיא
95 דמכירה - באותם הגדרים של טביחה.
96 ורבי שמעון בן אלעזר קבר שאין לדרוש 'ומכרו' דומיא דטביחה,
97 ולכך קרנא דלא למנא קניא - קרנה של הבהמה שאינה עומדת
98 להיגזו, הרי היא כחלק ממנה, והוי שיוך במכירה, ואינו משלם
99 תשלום ארבעה וחמשה. אך גזיותיה דלמינו קנימי - צמרה של
100 הבהמה שעומד להיגזו, אינו נחשב חלק ממנה, ואם שייך בו לא
101 הוי שיוך במכירה, ומשלם תשלום ארבעה וחמשה. ואידך תנא דבי
102 רבי שמעון בן אלעזר - והתנא של הברייתא השניה המביאה דברי
103 רבי שמעון בן אלעזר באופן אחר, טעמו משום שסבר, שידיו ורגליו
104 שהם איברים דצריכי כמכירה - שצריכים שחיטה. שאינם ניתרים
105 באכילה אלא אחר שחיטת הבהמה, הוי שיוך במכירה, ולא משלם

1 דאיכא מקלות - שידוע שאמה של בהמה זו היתה טהורה אלא
2 שנתעברה מקלות, שפרטותיו של אביה היו שלמות כבהמה
3 טמאה, ולא סדוקות כבהמה טהורה, ולא היה לו אלא סימן אחד
4 משני סימני הטהרה שבהמה, שהיה מעלה גרה. ובהמה זו
5 שגולדה מקלות לומדים רבי אלעזר ורבי יהושע לאוסרה באכילה.
6 ומה שנקרא הקלות 'טמאה' היינו רבי שמעון שאוסרה באכילה.
7 הגמרא מביאה ספק בגונב בהמת הקדש: פני רבא, הנודר ואומר
8 'הרי עלי עולה, והפריש שור לנדרו, וכא אחר ונגב את השור, מי
9 פטר נגב נפשיה - האם יכול לפטור הגנב עצמו מחובתו כלפי
10 הבעלים כקבש - על ידי שיחזיר כבש, לדעת רבנן, או פעולת העוף
11 - תור או בן יונה, לדעת רבי אלעזר בן עזריה, שזהו המין הפחות
12 שיכולים הבעלים להביא לנדרם, וכמו דתנן, הנודר ואומר 'הרי
13 עלי עולה, וביא לפחות קבש לעולה, ואינו יכול להביא עוף. רבי
14 אלעזר בן עזריה אומר, וביא אפילו תור או בן יונה, ואף כאן יש
15 להסתפק, מאי, מי אמרין שם 'עולה' קביל עילוייה - הבעלים קיבלו
16 על עצמם להביא קרבן הנקרא 'עולה', ויכול הגנב לומר לבעלים,
17 עולה התחייבת ועולה החזרתי לך, ואף אם אחזיר לך כבש או עוף
18 לא הפסדתיך דבר, שהרי יוצא הנך ידי חובת נדרך בהם, או דלמא,
19 מצי אמר ליה - יכולים הבעלים לומר לגנב, 'אנא מצוה מן המוכר
20 בעינא למיכר' - אני רוצה לעשות מצוה מוכרת, ולהביא לנדי
21 שור המוכר מוכבש או עוף, וצריך הגנב לשלם לבעלים שור.
22 בתר דאיבעיא הדר פשט - אחר שנסתפק רבא בדיו, חזר ופשט
23 והכריע, שאכן ונגב פטר - יכול לפטור עצמו כקבש לרבנן או
24 פעולת העוף לרבי אלעזר בן עזריה, שכיון שכל חיובו הוא כלפי
25 הבעלים, נפטר הוא במה שיביא הכבש או העוף, שבכך הוציאם
26 ידי חובת נדרם, ועל מה שהקדש נפסד אינו חייב לשלם, שהרי
27 נאמר (שמות כב ו) 'ונגב מבית האישי', ולא מבית הקדש, וכמו
28 שדרשו לעיל (עו.).

29 רב אקא גריה דרב אקא מתני לה בהדיא - היה שונה את דברי
30 רבא בפרוש ולא בלשון ספק, אמר רבא, האומר הרי עלי עולה,
31 והפריש שור, וכא אחר ונגבו, פטר עצמו כקבש לרבנן, ופעולת
32 העוף לרבי אלעזר בן עזריה:

משנה

34 הגונב שור, ומכרו חוץ מחלק אחר ממאה שבו, ששייר שור
35 שאותו לא מכר, או שגנב שור שהיתה לו בו שותפות עוד קודם
36 הגניבה, וטבח או מכרו, ונמצא שלא טבח ומכר באיסור את כל
37 השור, בשני אופנים אלו אינו משלם ארבעה וחמשה, משום שלא
38 מכר את כל השור. וכן תשוחב בהמה שגנב ונתגבלה - מתה
39 הבהמה בידו תוך כדי השחיטה, והשוחב - שקרע מנחיריו עד ליבו,
40 והמעקף - שעקר את סימניו, בכל אלו משלם תשלומי קפל על
41 הגניבה ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה על הטביחה
42 והמכירה, שאין אופנים אלו נקראים טביחה:

גמרא

44 מבררת הגמרא: מאי חוץ מחלק ממאה שבו - איזה חלק מהבהמה
45 אם שיירו נחשב שיוך לענין שלא מכר את כל השור להתחייב
46 ארבעה וחמשה.
47 מבארת הגמרא: אמר רב, חוץ מקרב הניתר עמו בשחיטה - דווקא
48 אם שייך חלק הניתר באכילה על ידי שחיטת הבהמה, כגון חלק
49 מבשרה. אך אם שייך מעור הבהמה או מקרינה או מצמרה, שלא
50 השחיטה מתירה אותם באכילה, אינו נפטר. ולי אמר, אף אם מכר
51 כל הבהמה חוץ מגזיותיה - ששייר מצמרה, הוי זה שיוך במכירה

51 שעשו הכהן או הבעל חוב או השומר, משום שהם שלוחיו לגנוב
52 את הבהמה:

53 **גמרא**
54 הגמרא מסתפקת בדיני שומרים, ומביאה ראייה ממשנתנו לנידון
55 זה: **בְּעֵי** - הסתפק **אֲמִיר**, האם חכמים תיקנו קנין **מְשִׁיכָה בְּשׂוֹמְרִים**,
56 והשומר מתחייב בשמירה רק משעה שמושך, או לא תיקנו
57 משיכה, והשומר מתחייב בשמירה משעה שקיבל עליו לשומרו.
58 רב יימר פושט את הספק ממשנתנו: **אֲמַר רב יימר, הָא שְׂמַע,**
59 **שְׂשִׁינְו בַּמְשָׁנָה, נְתָנְו הַגְּבַב אֶת הַשּׁוֹר לְכַהֵן לְכַבּוּרָוּ בְּנֵו** - לפדיון
60 בנו הבכור, או **לְבַעַל חוֹבוֹ, או לְשׂוֹמֵר חָנָם, וְלִשְׂוֹאֵל, לְנוֹשֵׂא שְׂכָר**
61 **וְלִשׂוֹכֵר, וְהָיָה הַכֹּהֵן או הַבַּעַל חוֹב או הַשּׁוֹמֵר מוֹשְׁכֵו אֶת הַשּׁוֹר**
62 **וְיִזְצָא מִרְשׁוֹת הַבַּעֲלִים, וְיָמַת הַשּׁוֹר בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים קוֹדֵם שׁוֹכֵה בו,**
63 **פְּטוּר. וּמְדַיִק רב יימר, מֵאִי לֹא -** האם לא מדובר שהשומר פטור
64 והגנב חייב, ו**שְׂמַע מִיָּנָה שְׂתִיקְנֵו מְשִׁיכָה בְּשׂוֹמְרֵי, שְׁהָרִי אִם הַשּׁוֹמֵר**
65 **הִיָּה חַיִּב בְּאַחֲרִית הַחֹפֶץ מִיַּד כְּשִׁקְבַּל לְשׂוֹמְרוֹ, הִיָּה הַגְּבַב**
66 **מִתְחַיִּב עַם אֵם הַשּׁוֹמֵר עַדִּין לֹא מִשָּׁךְ. אֲמִיר דוּחָה אֶת הָרֵאִיה:**
67 **אֲמַר לִיָּה אֲמִיר לרב יימר, לֹא -** אין ראייה מהמשנה, משום שיש
68 לפרש שהגנב פטור, כלומר שהמשנה דיברה באופן שבעל
69 הבהמה נתן רשות לכהן או לבעל חוב או לשומר ליטול את
70 בהמתו, ובא אחר וגנב את הבהמה משם ומשך אותה, ואם מתה
71 הבהמה ברשות הבעלים, הגנב פטור כיון שלא עשה קנין בגניבה,
72 ולא מדובר כלל שהשומר משך.
73 מקשה רב יימר לאמימר: איך אתה מעמיד שהגנב משך, **הָא תֵּנָא**
74 **לִיָּה -** הלא התנא שנה ברישא את דינו של הגנב מבית הבעלים,
75 ומדוע נצרך התנא לשנות דין זה שוב. מתוך אמימר לרב יימר:
76 שני דינים שונים הם, **תֵּנָא -** שנה התנא ברישא את דין הגנב **שְׂנַבְב**
77 **מִבֵּית הַבְּעָלִים,** שחייב כפל, **וְתֵּנָא -** ושנה התנא כסיפא דין נוסף
78 **שְׂנַבְב מִבֵּית הַשּׁוֹמֵר** גם הוא חייב כפל.
79 **אֲמַר לִיָּה רב אשי לאמימר, לֹא תִּדְחִיָּה -** אין דבריה דחיה לדברי,
80 שכן מה לי - מה ההבדל אם מדובר בגנב **שְׂנַבְב מִבֵּית הַשּׁוֹמֵר,** ומה
81 לי אם מדובר בגנב **שְׂנַבְב מִבֵּית הַבְּעָלִים,** הרי בשניהם הדין שווה
82 שחייב כפל בין אם גנב מבית הבעלים או מבית השומר, וחוזרת
83 הקושיא מדוע התנא כפל דין זה. **אֲלֵא לֹא -** מוכרחים לבאר
84 שמדובר במשנה שהשומר הוציא את הבהמה בשליחות הגנב,
85 והשומר פטור והגנב חייב, ו**שְׂמַע מִיָּנָה שְׂתִיקְנֵו מְשִׁיכָה בְּשׂוֹמְרֵי,**
86 שהרי הגנב מתחייב בתשלומים רק מחמת משיכת השומר, ולא
87 מיד כשהשומר קיבל על עצמו את השמירה. מסיימת הגמרא: אכן
88 **שְׂמַע מִיָּנָה.**
89 הגמרא מביאה מקורות נוספים לדין זה: **אִתְמַר נְמִי -** כך גם שנינו,
90 **אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כִּדְרַךְ שְׂתִיקְנֵו מְשִׁיכָה בְּלִקְוֹחוֹת, וְקוֹדֵם הַמְשִׁיכָה**
91 **הַלּוֹקַח אֵינּו קוֹנֵה אֶת הַחֹפֶץ, כִּף תִּיקְנֵו מְשִׁיכָה בְּשׂוֹמְרֵי, וְקוֹדֵם**
92 **הַמְשִׁיכָה הַשּׁוֹמֵר אֵינּו מִתְחַיִּב בְּאַחֲרִית הַפִּיקְדוֹן. וְתֵּנָא נְמִי הָכִי**
93 **-** כך שנינו גם בבבביתא, **כִּדְרַךְ שְׂתִיקְנֵו מְשִׁיכָה בְּלִקְוֹחוֹת כִּף תִּיקְנֵו**
94 **מְשִׁיכָה בְּשׂוֹמְרֵי. וְכִשָּׁם שְׂחַפְרָנְעַ נְקִיָּתָה בְּכִסְפָּה שֶׁהַלּוֹקַח נוֹתֵן**
95 **לְמוֹכֵר, או בְּשִׁמְרָה שֶׁהַמוֹכֵר כּוֹתֵב לְלוֹקַח, וְכִתְּוָהָ -** שהלוקח עושה,
96 כְּעִלְתָּ דַלְתָּ או גִּזְרִיהָ או פְּרִיצָה, כִּף גַּם שְׂכִירוֹת נְקִיָּתָה בְּכִסְפָּה
97 בְּשִׁמְרָה וְכִתְּוָהָ.
98 הגמרא מבררת את דברי הבבביתא שהשכירות נקנית בכסף בשטר
99 ובחוקה, **שְׂכִירוֹת דְּמָא -** איזו שכירות נקנית כך, **אִילִמָּא -** אם
100 נאמר

1 וכן אם **נָבְב וְהִקְדִּישׁ** את הבהמה, או **שְׂנַבְב וְהִקְדִּישׁ -** מכרה בהקפה
2 ובאשראי, שלא קיבל תמורתה מעות בשעת המכירה, או **שְׂנַבְב**
3 **וְהִחְלִיף** את הבהמה בחפץ אחר, או **שְׂנַבְב וְנָתַן** את הבהמה **בְּמִתְנָה,**
4 או **שְׂנַבְב וְפָרַע** בה את חובו, או **שְׂנַבְב וְפָרַע בְּהִקְפָּו -** שמכרו לו
5 סחורה בהקפה, ונתנה בפירעון ההקפה, או **שְׂנַבְב וְשָׁלַח** את
6 הבהמה כסְּכָלוֹנוֹת כְּבֵית חֵמִיּוֹ - מתנות שדרך החתן לשלוח
7 לארסתו, בכל אלו **מְשַׁלֵּם תְּשִׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה** כמכירה.
8 שואלת הגמרא: **מֵאִי קָא מוֹשְׁמַע לָן הַבְּרִייתָא** באופנים אלו. מבארת
9 הגמרא, **אֲשְׁמַעִינָן רִישָׁא -** הרישא מחדשת **שְׂנַבְב וְנָתַן לְאֲחָר וְטָבַח**
10 חייב משום **דִּישׁ שְׁלִיחַ לְרַבֵּר עֲבִירָה -** שלענין מכירה או טביחה
11 חייב אף אם לא טבח הוא עצמו אלא שלח שליח שיעשה כן, ו**אִף**
12 **עַל גַּב הַבְּבַל הַתּוֹרָה בּוֹלָה אֵין שְׁלִיחַ לְרַבֵּר עֲבִירָה -** השולח את
13 חברו לעבור על אחת ממצוות התורה, אין המשלח חייב על
14 מעשה העבירה שעשה השליח בשליחותו, אלא השליח הוא
15 שחייב על העבירה שעשה, מכל מקום **הָכָא -** לענין טביחה
16 ומכירה **יֵשׁ שְׁלִיחַ לְרַבֵּר עֲבִירָה,** וחייב המשלח. ו**מֵאִי מְעָמָא,** משום
17 שנאמר (שמות כא לו) **וְטָבַחְוּ וְמָכְרוּ,** ויש להקיש את הטביחה
18 למכירה, מה מכירה דלא **אֲפָשֵׁר דְּלֹא** על ידי אחר - כשם
19 שהמכירה אי אפשר שתיעשה אלא בצירוף אחר שקונה את
20 הבהמה, אף מכירה על ידי אחר **מְחִיב -** כך בטביחה חייבה התורה
21 אף באופן שנעשית בצירוף אחר, והיינו ששלח שליח לטבוח את
22 הבהמה.
23 **וְאֲשְׁמַעִינָן סִיפָא -** והסיפא מחדשת **שְׂנַבְב וְהִקְדִּישׁ** חייב, והטעם
24 משום שמה לי אם **מָכְרוּ לְהַדִּיּוֹף** ומה לי אם **מָכְרוּ לְשִׁמְיָם,** בשניהם
25 מוציא הגנב החפץ מרשותו לרשות אחרת וחייב עליה:

משנה

26 אין הגנב חייב בתשלומי כפל וד' וה' עד שיעשה קנין בחפץ הנגנב.
27 המשנה מבארת אופנים שלא קנה את הגניבה והוא פטור, ואופנים
28 שקנה את הגניבה והוא חייב: **נָבְב** שור או שה **בְּרִשׁוֹת** ו- **מִרְשׁוֹת**
29 **הַבְּעָלִים, וְטָבַח וּמָכַר** אותו לאחר שהוציאו חוץ מְרִשׁוֹתָם של
30 הבעלים, ובשעה שהוציאו ומשכו נעשה עליו גנב וקנה את
31 הגניבה, או **שְׂנַבְב** שור או שה בקנין משיכה כשהיו חוץ מְרִשׁוֹתָם
32 של הבעלים, ו**טָבַח וּמָכַר** אותו מְרִשׁוֹתָם של הבעלים. או **שְׂנַבְב** שור
33 או שה ו**טָבַח וּמָכַר** אותו חוץ מְרִשׁוֹתָם של הבעלים. בכל אופנים
34 אלו, **מְשַׁלֵּם תְּשִׁלוּמֵי אֲרָבָעָה וְחִמְשָׁה** על הטביחה והמכירה. **אֲבָל**
35 **אִם נָבְב וְטָבַח וּמָכַר מְרִשׁוֹתָם של הבעלים, פְּטוּר** מכפל וד' וה'; מפני
36 שהבהמה נשארה ברשות הבעלים, ולא עשה בה קנין.
37 המשנה מבארת אופנים נוספים שהגנב נפטור מכפל: הָיָה הַגְּבַב
38 **מוֹשְׁכֵו** את השור ו**יִזְצָא** מרשות הבעלים, ו**יָמַת** השור **בְּרִשׁוֹת**
39 **הַבְּעָלִים** קודם שהספיק לקנותו במשיכה, **פְּטוּר** לגמרי. אבל אם
40 **הִנְבִּיחָו** ברשות הבעלים, או **הוֹצִיאָו מְרִשׁוֹת הַבְּעָלִים, וְיָמַת** השור,
41 חָיִיב כַּפַּל, שהרי עשה קנין בשור ונעשה עליו גנב. וכן אם נָתַנּוּ
42 הגנב את השור או את השה לכהן ובעודו ברשות הבעלים
43 **לְכַבּוּרָוּ בְּנֵו -** לצורך פדיון בנו הבכור, או **לְבַעַל חוֹב** לפריעת
44 חובו, או **לְשׂוֹמֵר חָנָם, או לְשְׂוֹאֵל, או לְנוֹשֵׂא שְׂכָר -** לשומר שכר
45 **וְלִשׂוֹכֵר, וְהָיָה הַכֹּהֵן או הַבַּעַל חוֹב או הַשּׁוֹמֵר מוֹשְׁכֵו -** מושך את
46 הבהמה, ו**יָמַת** השור או השה **בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים** קודם שזכו בו, **פְּטוּר**
47 הגנב מתשלומין, שהרי עדיין לא נעשה קנין בגניבה. אבל אם
48 הכהן או הבעל חוב או השומר הִנְבִּיחָו או **שְׂחַצִּיאָו** את השור
49 מְרִשׁוֹת הַבְּעָלִים, ו**יָמַת** השור, חָיִיב הגנב בתשלומין על ידי הקנין

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רנה רש"י תוספות

1 והקוף. מכר באמנה ואשראי ולא קיבל דמים: **גַּב וּפְרַע בְּהִקְפּוּי**. שהקפוי חבירו פרקמטאי
2 באשראי ופרע לו בהמה זו: **מִתְנָה** וּמְכָרוּ חוּץ מִרְשׁוֹתָיו. כשהוציא מרשותו נעשה
3 עֲלָיו גַּב (לרב הודיה) וקנאו: או שגָּב חוּץ מִרְשׁוֹתָיו. קנאו במשיכה מיד ונעשה גַּב עליו
4 אָבֵל גַּב וְטָבַח וּמָכַר בְּרִשׁוֹתָיו פְּטוּר דְּלֹא נִעְשָׂה עָלָיו גַּב: הוּא. גַּב מוֹשְׁבֵי חוּצָא פְּטוּר
5 מִכְּלָוִם: הִגְבִּיתוּ. אָפִי בְּרִשׁוֹת בְּעֵלִים שֶׁהָיָה

6 הַגְּבִיחָה קוּנָה כָּכֵל מִקּוֹם בְּמִסְכַּת קְדוּשֵׁין (דף ה'): 1
7 נִתְּנוּ. בְּעֵלְיוֹ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ לְכַחוֹ בְּה' סְלָעִים שֶׁל 2
8 פְּדוּיוֹ הֵבֵן ל"א נִתְּנוּ גַב לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ וְנִתְּנוּ לוֹ 3
9 שֶׁם בְּמִקּוֹם שֶׁגָּבּוּ לְשׁוּמֵר תָּסֵם וּלְשׂוֹאֵל: הָיָה 4
10 מוֹשְׁבֵי. הַכְּתוּב אֵין בַּעַל חוֹב אוֹ הַשׁוֹמֵר וּמֵת 5
11 בְּרִשׁוֹת בְּעֵלִים: פְּטוּר. הִגְבַּב מִכְּלָוִם וְלִשׁוֹן 6
12 אֲחֵרִינָא עֵינָךְ הָיָה חַיִּיב אֲגָבָב קָאִי דְּמַחֲיִיב גַּב 7
13 בְּקַנְוֹן שְׁלִחוֹתָ דְּאִי נִבְטָחוּ בְּעֵלְיוֹ מֵאִי חַיִּיב נָהִי 8
14 דְּשׂוֹאֵל מִצִּי מְלִימֵר חַיִּיב בְּאוֹתוֹסן אֵלָא שֶׁאֵר 9
15 שׁוּמְרִים מִי חַיִּיבִי בְּמִתְּנָה כְּדָרְכָה וְעוֹד לְגַבִּי בְּתוֹן 10
16 וּבַעַל חוֹב מֵאִי חַיִּיב וּפְטוּר אִיבָא מְהִירָא הַפְּסִיד וְלֹא 11
17 הַפְּסִיד מְבַעֵי לִיהֵ: **גַּב** תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִים. 12
18 שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב שׁוֹמֵר בְּשִׂמְרִיחָה עַד שִׂמְשׁוּרָה: מֵאִי 13
19 לֹאִי. הָיָה מוֹשְׁבֵי שׁוֹמֵר וּמֵת חַיִּיב גַּב בְּמִשְׁכִּת 14
20 שׁוּמֵר: לֹא גַב. הָיָה קָאִמֵר נָתַן בַּעַל הַבֵּית 15
21 לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ כִּי וְכֹא גַב לְגוֹבְנָה מִשֶׁם הָיָה 16
22 מוֹשְׁבֵי חוּצָא כּוּ:

גַּב וּפְרַע חוּבוֹ וְהִלְחִיף גַּב וְנָתַן בְּמִתְּנָה
גַּב וּפְרַע חוּבוֹ גַּב וּפְרַע בְּהִקְפּוּי גַּב וְשִׁלַּח סְבֻלוֹנוֹת
בְּבֵית חַמּוּי מוֹשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרַבְעָה וְחִמְשָׁה מֵאִי קַמ"ל
אֲשִׁמְעִינוּ רִישָׁא גַּב וְנָתַן לְאַחֵר וְטָבַח דִּישׁ שְׁלִיחַ לְדָבָר
עֲבִירָה אַע"ג דְּבָכָל הַתּוֹרָה פּוֹלָה אִין שְׁלִיחַ לְדָבָר
עֲבִירָה הַכָּא יֵשׁ שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה מֵאִי טַעְמָא וְטָבַחוּ
וּמְכָרוּ מַה מְכִירָה דְּלֹא אֲפָשָׁר דְּלֹא עַל יְדֵי אַחֵר אַף
מְכִירָה ע"י אַחֵר מַחֲיִיב וְאֲשִׁמְעִינוּ סוּפָא גַּב וְהִקְדִּישׁ
מַה לִּי מְכָרוֹ לְהִדְיוּט מַה לִּי מְכָרוֹ לְשִׁמּוּם: מִתְנָה
גַּב בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים וְטָבַח וּמְכָר חוּץ מִרְשׁוֹתָם אוֹ
שֶׁגָּבּוּ חוּץ מִרְשׁוֹתָם וְטָבַח וּמְכָר בְּרִשׁוֹתָם אוֹ שֶׁגָּבּוּ
וְטָבַח וּמְכָר חוּץ מִרְשׁוֹתָם מוֹשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרַבְעָה
וְחִמְשָׁה אָבֵל גַּב וְטָבַח וּמְכָר בְּרִשׁוֹתָם פְּטוּר הָיָה
מוֹשְׁבֵי חוּצָא וּמֵת בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים פְּטוּר הַגְּבִיחוֹ אוֹ
הוּצִיאָו מִרְשׁוֹת בְּעֵלִים וּמֵת חַיִּיב נִתְּנוֹ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ
אוֹ לְבַעַל חוֹב לְשׁוּמֵר חָנָם לְשׂוֹאֵל לְנוֹשֵׂא שְׂכָר וְלְשׁוֹכֵר וְהָיָה מוֹשְׁבֵי וּמֵת בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים
פְּטוּר הַגְּבִיחוֹ אוֹ שְׁהוּצִיאָו מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים וּמֵת חַיִּיב: גַּב
פְּעִי אִמְיִמֵר תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה
בְּשׁוּמְרִים אוֹ לֹא אָמַר רַב יִימָר ת"ש נִתְּנוּ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ אוֹ לְבַעַל חוֹב לְשׁוּמֵר חָנָם וְלְשׂוֹאֵל
לְנוֹשֵׂא שְׂכָר וְלְשׁוֹכֵר הָיָה מוֹשְׁבֵי חוּצָא וּמֵת בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים פְּטוּר מֵאִי לֹא שׁוּמֵר וּש"מ
תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין אָמַר לִיהֵ לֹא גַב הָא תְּנָא לִיהֵ רִישָׁא תְּנָא גַּב שֶׁגָּבּוּ מִבֵּית הַבְּעָלִים
וְתְּנָא גַּב שֶׁגָּבּוּ מִבֵּית שׁוּמֵר אָמַר לִיהֵ רַב אִישׁ לֹא תִדְרִיחֵיהֵ מַה לִּי גַב שֶׁגָּבּוּ מִבֵּית שׁוּמֵר
מַה לִּי גַּב שֶׁגָּבּוּ מִבֵּית בְּעָלִים אֵלָא לֹא שׁוּמֵר וּש"מ תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין ש"מ אִיתְמַר
נְמוּ אָמַר ר' אֶלְעָזָר בְּרַדְרָף שְׁתִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּלִקְוֹחוֹת פֶּדֶ תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין תְּנָא נְמוּ הָכִי
בְּרַדְרָף שְׁתִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּלִקְוֹחוֹת פֶּדֶ תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין וּכְשֶׁם שְׁתַּקְרַעַק עֲנִיָּת בְּכֶסֶף
בְּשֹׁטֵר וּבְחֻזְקָה פֶּדֶ שְׂכִירוֹת נִקְנִית בְּכֶסֶף בְּשֹׁטֵר וּבְחֻזְקָה שְׂכִירוֹת דְּמֵאִי אוּלְיָמָא
שְׂכִירוֹת

הספינה (שם) משמע שהם עיקר ולא שייך כאן כל היכא דפליגי רב אחא ורבנא הלכה כרבנא לקולא:
נִתְּנוֹ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ אוֹ לְבֵיתֹ. אוֹתוֹ לִשׁוֹן שְׁפִירָשׁ בְּקוֹנְטָרָס דְּאֲבַעְעִלִים קָאִי רְחוּק מְאֹד חִדָּא שְׁרָרְךָ לְפִרְשׁ לְאוֹתוֹ לִשׁוֹן שְׁמֵת בְּפִשְׁיֵיהּ וְלֹא כִי אִירְחִיהּ וְעוֹד לְשׁוֹן חַיִּיב וּפְטוּר לֹא שְׁרָרְךָ אֲבָכוֹרוֹת
בְּנוֹ וּבִיחַ הָרָרְךָ לְחִדּוֹת דְּמִשּׁוֹם אֲחֵרִינָא נָקַט חַיִּיב וּפְטוּר וְעוֹד דְּבַחוּסְפָתָא (פ"ו) קִתְּנֵי הַגְּבִיחוֹ אוֹ נִתְּנוּ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ מְשִׁמַּע דְּאֲגָבָב קָאִי דְּאִי אֲבַעְעִלִים מַה צְרִיךְ הַגְּבִיחָה וְהָא בִּידִידָהּ הוּא
וְעוֹד דְּרָאִהּ דִּמְיִיתִי מִמִּתְּנֵי בְּקָמָא אֲבַעְיָא דְּתַקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִים אִי אֲפָשָׁר לִישְׁבָה לְהֹאִי לִישָׁנָא לְפִי מַה שֶׁמְפָרֵשׁ בְּגַמְוִי וְלֹא שְׁפִירָשׁ בְּקוֹנְטָרָס נִתְּנוּ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ הוּא עֵינָךְ
דְּמַתְחִיב הִגְבַּב בְּמִשְׁכִּת הֵינָּה וְאֵת אֲמֵאִי מַחֲיִיב מְשִׁיכָה וְהָא אִין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה וְ"ל דְּהִנְהוּ לֹא יִדְעֵי דְּאֵתִי לְיָדִיהּ בְּאִיסְרוּרָא אֵלָא סְבוּרִין שְׁתֵּיהּ שֶׁלוֹ וּבִין לְלִישָׁנָא דְּמִפְרֵשׁ בְּפִיק
דְּבָבָא מְצִיעֵי (דף ט) וְשֶׁם טַעְמָא דְּאִין שְׁלִיחַ לְדָבָר עֲבִירָה מִשּׁוֹם דְּשְׁלִיחַ רַב חִיבָא הוּא וְדָבָר הָרַב וְדָבָר הַתְּלִמִיד דְּבָרֵי מִי שׁוּמְעִין וּבִין לְלִישָׁנָא דְּאִי בְּעִי דְּאִי בְּעִי לֹא עֲבִיד אִין שְׁרָרְךָ
לְכֹאֵן דְּהִתְּנָה אִין יוֹדֵעַ הוּא שְׂקִיחַ מֵאַחֵר שְׂקוֹר שְׂהוּא כְּסוּר שְׂהוּא שְׁלֹו וְלֵעִיל (ע"א). גַּבִּי גַב וְטָבַח שְׂבַת דְּמוֹקִי לַה טָבֻחַ עַל יְדֵי אַחֵר וּפְרִיךְ וְכִי יִתְּנֵנוּ מְצִינוּ שְׁנָה
חִזְעֵת וְהָא מַחֲיִיב הוּי מְצִי מְלִימֵר דְּסוּבֵר שְׂהוּא שְׁלֹו אָבֵל מְשִׁנֵי שְׁפִיר וְהָאֲמַת אָבֵל ק"ק חֵיבִי וְלִיף מַה מְכִירָה ע"י אַחֵר אֵף טְבִיחָה כִּי דְלִמָּא דְּוָקָא בְּשִׁבּוּר שְׂהוּא שְׁלֹו כִּי דְלִיבָא יוֹתֵר:
וְעִינִן תּוֹס קְדוּשֵׁין מִבֵּי דְּמֵא אִתְּנָא:

הִתְּנָנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמְרִין אוֹ לֹא. הָא לֹא מְבַעֵי לִיהֵ אִי מְשַׁעַת מְשִׁיכָה וְאוֹ מְשַׁעַת מְלָאכָה מִתְּחִיבִים כֵּל חוּד חוֹד כְּרִינָה שׁוּמֵר חָנָם בְּפִשְׁיֵיהּ וּשׁוּמֵר שְׂכָר בְּגִיבָה וְאֲבִידָה וְשׂוֹאֵל בְּאוֹסְנִין
דְּפִשְׁטָא דְּמְשַׁעַת מְשִׁיכָה מִתְּחִיבִים דְּאִם לֹא כֵן מֵאִיתֵיהּ דְּבַחְשׂוֹאֵל (כ"מ דף צח: ושם) תָּנַן אִם אָמַר לוֹ הַשׂוֹאֵל שְׁלַח וְשִׁלְחָה וּמֵתָה חַיִּיב וּמִגְּבָרָא אָמַר פְּרַה בְּמִשְׁכִּיחַ וּבְשִׁמְעִיתָן
דְּשׂוֹאֵל קְדוּשָׁה (שם צט). אָמַר אִי לְאוֹתוֹסִים מִשֶׁם פְּרַה דְּמְשַׁעַת שְׂאֵלָה אֵלָא אֲוִרִי: דְּמְבַעֵי לִיהֵ בְּשׂוֹאֵל וְשׁוֹכֵר אִי מְצִי מְשִׁאֵל מוֹסְפִיר לְמִיתָדִי בִּיהֵ אָפִי מִשְׁךְ עַד שִׁיתְחַלֵּל מְלָאכָה אוֹ
לֹא דְאִיבָא לְמִד' דֵּשׁ שׂוֹאֵל קוֹרְדוּס מַחְבִּירוֹ בִּיקַע בּוֹ קִנְאוֹ לֹא בִיקַע בּוֹ לֹא בִיקַע עַד שִׁמְעֵיהּ בַּה מְלָאכָה וּפְשִׁיט לִיהֵ מִמְתַּיְתוּן דְּנִתְּנוּ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ דְּקִתְּנֵי
הַגְּבִיחוֹ אוֹ שְׁהוּצִיאָו מִרְשׁוֹת בְּעֵלִים וּמֵת חַיִּיב מֵאִי לֹא שׁוּמֵר וּמִדְּמַחֲיִיב גַּב אֲמַשְׁכִּת שׁוּמֵר ש"מ דְּמְשִׁיכָה גְּמוּרָה הוּא שְׂאִין יְכוּל לְחַזְרוֹ בּוֹ שְׂאֵם הָיָה יְכוּל לְחַזְרוֹ בּוֹ לֹא הָיָה מַתְחַיֵּב
בְּמִשְׁכִּחוֹ מְשִׁנֵי לֹא גַבִּי שְׁתֵּיהּ גַּב מוֹשְׁכָה מִבֵּית שׁוּמְרִים וְתָנָא גַב שֶׁגָּבּוּ מִבֵּית שׁוּמְרִים וּמִיָּרִי שֶׁלֹּא תָּנַן לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ וּלְבַעַל חוֹב לְגַמְרִי דְּאִי כִי הוּא בְּעֵלִים וְלֹא שׁוּמֵר אֵלָא אֲפוּתִיקִי
בְּעִלְמָא עֵשָׂה לְהֵם שְׂאֵם לֹא יִפְרַע עוֹד יִפְלוּי שִׁיתָא קְנוֹ לְהֵם רַב וְהוּנָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק הַשׂוֹאֵל דְּלֹא בִיקַע בּוֹ מְצִי מְשִׁאֵל הָרַב בִּיהֵ הָרַב דְּחֵי חֵבִי וְלֹא חִישִׁל לְפִרְכָּא דְּבִסְמוּךְ מַה לִּי גַבִּי
מִרְשׁוֹת שׁוּמֵר מַה לִּי גַבִּי מִרְשׁוֹת בְּעֵלִים וּבְהֵאֲשִׁר מְקִדָּשׁ (קְדוּשֵׁין דף מו: ושם) אִיבָא תָּנָא כִּרְבַּח הוּנָא דְּאָפִי: בְּמִלְחָה יְכוּל לְחַזְרוֹ כִּי זָמַן שְׂאֵל הוּצִיאָו כִּישׁ שְׂאִילָה וְגו' מְקוּלוֹת בְּדָבָר דְּלָרְבַּב
הוּנָא לֹא תַקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוּמֵר וְלֹא א' תַקְנֵנוּ בְּרַקְאָמֵר הָתָם וּפְלִיגָא דְּר"א וְלֹר' אֶלְעָזָר נְמוּ מְדִאוּרִיחָתָא יְכוּל לְחַזְרוֹ אֵלָא בְּמִלְחָה תַקְנֵנוּ דְּלֹא מְצִי הָרַב בִּיהֵ מְשַׁעַת מְשִׁיכָה וְעוֹד קָאִמֵר שְׁנָה
וּפְלִיגָא אֲרָדְרִי אָמִי דְּאָמַר ר' אָמִי הַמְשַׁלֵּא קוֹרְדוּס שֶׁל הַקְּדֵשׁ לְחִבְרֵוֹ מַעַל וְחִבְרֵוֹ מוֹתָר לְבַקַּע בּוֹ לְכַתְחִילָה מְשַׁעַת דְּסָבַר דְּקָנָה מְדִאוּרִיחָתָא דְּאִי מוֹרְדָּנָן וּמַעַל מְשׁוֹם דְּמִדְרָגְנָן אִין יְכוּל:
לְחַזְרוֹ כִּמְנוּ נִתְּנוּ לְכָלוֹן בְּפֶרֶק הַזֵּהוּב (כ"מ דף מח: ושם) אִי כִי הָיָה חוּמְרָא דְּאֵתִי לִידֵי קוּלָא דְּחִבְרֵוֹ מוֹתָר לְבַקַּע בּוֹ לְכַתְחִילָה:

הוטהמך

1 **שְׁהֶמְיִן** בחורשין. פי' הטמין עצמו וסיד' שהלך בחשאי וקטב בהקמה במקום שהוא
2 ומשה' פריך וקא לא משך:

3 **בֵּינָן** דראוהו גזלן הוא. כלומר שעשה במקום גלוי ולא דמי לגנוב בבית או בחצר. **וְרַבִּי**
4 יוחנן קא דמטמרי כו'. למיד' בהבוסה (לעיל דף נו. וסג) דר' יוחנן לטסיס מוזיין בין

5 דמטמור מאניש' גנב הוא אצטריך להאי טעמא
6 דלמיד' דגזלן הוא לר' יוחנן לא צריך להאי
7 טעמא כלל:

8 **מַפְנֵי** מה החמירה תורה כו'. בטוען טענת גנב
9 וטענת גזלן לא שדך האי טעמא כלל:

10 **אֵין** מגדלין בהמה דקה. אפי' בבית קאמרי
11 דלרעות אפי' בהמה גסה אסור בדאמרינן

12 קוב בורר (טסורין דף כה) רועה שאמרו אחר
13 רועה בהמה גסה ואחר רועה בהמה דקה וא"ת

14 והא דמסקי התם דרבא מגדלין אייתמר דמגדלין
15 בהמה דקה בארץ ישראל פסולין בחוצה לארץ

16 כשרים מגדלין בהמה גסה אפי' בא"י כשרים מאי
17 קמשמע לן דהא דבבב"ל כשרים מתיני' היא

18 דאפי' בסוריא שרי כ"ש בחור' ויש לומר דרדאי
19 לא אצטריך אלא אידי' דאמר דבא"י פסולין

20 קמסיים דבבב"ל כשרים ומגדלין בהמה גסה
21 דאפי' בא"י כשרים אצטריך לאשמעוין דאי

22 ממונתוין הוה אמנא דאפי' גסה אסור והא
23 דנקט דקה לאשמעוין דאפי' דקה שרי בסוריא

24 ונראה דקה דאמרינן בפ"ק דב"מ (דף ה) דרועה
25 בהמות של אחרים כשר דאין אדם חוטא ולא לו

26 היינו דוקא גסה שמוחר לגדל אבל דקה בא"י או
27 בבבל לרב אין נראה לחלק בין מגדל שלו לשל

28 אחרים דהא אפי' שקורה כבדעי המשה אסור
29 ולא בדברי המפרש לקמן דסבר רב הונא שמוחר

30 למסור לאשתו כמו שמוחר לרועה ולכך היתה
31 מנשרת ליה וחבה דהא בין בבבל בא"י לבהמה

32 דקה אין לו לחלק בין על ידי עצמו בין ע"י
33 אחרים ותהו עיני דאכלי ודשיל' בהדרעא

34 בחוקת הבתים (כ"ב דף לו.) וקאמר שאני עיני
35 דמסירי לרועה אף על גב דנהדרעא היא בכל

36 שמא לא הוי כל כך נחרים על דברי רב שאמר
37 בכל בא"י לבהמה דקה שגם רב הונא לא החמיר

38 וכן משמע דאפי' ע"י אחרים אסור מדלא מסר
39 ההוא חסיד בהמה לרועה וכן בעלי בתים

40 שגבלין מסתמא לא היו מרעין בעצמן את צאנן
41 ורועה שעשה תשובה מי לא עסקין שמוצא

42 אחרים שרעו לו ואפי' הוי קאמרי ימכור על יד'
והטבת

שכירות דמטלטלין מטלטלי' בני שטרך ניהו אמר
רב חסדא שכירות דקרקע: אמר ר' אלעזר ראוהו

שהטמין בחורשין וטבב ומכר משלם תשלומי ארבעה
ותמישה אמאי הוא לא משך א"ר חסדא שהכנישה

במקל אמרי וכיון דראוהו גזלן הוא בין דקא במטמרי
מנייהו גנב הוא ואלא גזלן הכי דמי אמר ר' אבהו

בגזן בנייהו בן יהודע שנאמר ויגזל את החנית מיד
המצרי ויהרגוהו בחניתו ר' יוחנן אמר בגזן פעלי שכס

שנאמר וישימו לו בעלי שכס מארבים על ראשי
ההרים ויגלו [את] כל אשר יעבר עליהם בדרך

ור' אבהו מאי טעמא לא אמר מהאי אמר לך בין
דמטמרי איטמורי לא גזלני ניהו ור' יוחנן קא דקא

מטמרי דלא ניהוניהו אינשי ויערקו מנייהו שאלו
תלמודיו את רבן יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה

תורה בגנב יותר מגזלן אמר להן זה השוה כבוד עבד
לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו

בביבול עשה עין של מטה פאילו אינה רואה ואוון
של מטה פאילו אינה שומעת שנאמר הוי הפעמקים

מה' לסתור עצה והיה במחשד מעשיהם וגו' וכתיב
ויאמרו לא יראה יה' ולא יבין אלהי יעקב וכתיב

כי [אמרו] עוב ה' את הארץ ואין ה' רואה (תניא)
אמר ר' מאיר משלו משל משום רבן גמליאל למה

דחבר דומה לשני בני אדם שהיו בעיר ועשו מזשה
אחד זימן את בני העיר ולא זימן את בני המקד

ואחד לא זימן את בני העיר ולא זימן את בני המקד
איזה מהן עונשו מרובה הוי אומר זה שזימן את

בני העיר ולא זימן את בני המקד אמר רבי מאיר
בא וראה כמה גדול כח של מלאכה שור שביטלו

ממלאכתו חמשה שה' שלא ביטלו ממלאכתו ארבעה
אמר רבן יוחנן בן זכאי בא וראה כמה גדול כבוד

הבריות שור שהלך ברגליו חמשה שה' שהרכיבו על
ברגליו דקה בא"י אבל מגדלין בסוריא ובמדרות של ארץ ישראל אין מגדלין תרנגולין בירושלים ולא בהנים

בארץ ישראל מפני הטהרות אין מגדלין חזירין בכל מקום לא יגדל אדם את הכלב אלא אם בן היה קשור בשלשלת אין

פורסין נישוכים לזנים אלא אם בן היה רחוק מן הישוב ל' רים: גמ' ת"ר אין מגדלין בהמה דקה בא"י אבל מגדלין

בחורשין שבארץ ישראל בסוריא אפילו גישוב ואין צריך לומר בחוצה לארץ תניא אידך אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל

אבל מגדלין במדבר שבהיהודה ובמדבר שבספר עכו ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה אבל מגדלין בהמה גסה

לפי שאין גזרין גזרה על הצפור אלא אם בן רוב צבור יכולין לעמוד בה בהמה דקה אפשר להביא מחוצה לארץ בהמה

גסה אי אפשר להביא מחוצה לארץ ואף על פי שאמרו אין מגדלין בהמה דקה אבל משהה הוא קודם לרגל שלשים יום

וקודם משהה בנו ל' יום ובבלבד שלא ישהה את האחרונה שלשים יום דסד"א דאי נפק ליה רגל ומכי ובנה עד השתא

אפתי לא מלו ליה תלתין יומין לא נימא תלתין משרא שרי ליה לשהויי אלא פון דנפק ליה רגל לא מפעי ליה לשהויי

והטבת

1 שכירות דמטלטלי. שהשכיר לו בליה בני שטרך ניהו. בתמיה הוא לא מקנו מטלטלין

2 אלא במשיכה בדאמרינן בקדושין (דף כו.) ויהי נמי דמקנו בכספא לענין קבולי מי שפרע

3 מיהו בשטר לא מיקנו מידי דדברים בעלמא ניהו בדאמרינן בהקוב (כ"ב דף מט.) דברים

4 אין בהם משום מחוסרי אמנה: שהטמין בחורשין. שנטמן בעיר לגנוב בהמות הרעות שם:

5 וכן דראוהו גזלן הוא. ולא דומה לגנב בפני

6 שנים דהתם אע"ג דחונו ליה שאר אינשי לא

7 מיסתפי מנייהו דמימרי אמר לא מנייהו

8 שקילנא מידי אבל חורשין מרעה לכל היא ולא

9 נדע דמנא ניהו דה' בהמה וכיון דלא מיסתפי

10 מכולי עלמא גזלן הוא: החמירה תורה. לשלם

11 כפל ארבעה וחמשה: השוה כבוד עבד. לא ירא

12 מפני אדם בדרך שלא ירא מהקב"ה אבל גנב לא

13 השוה עבד לקונו אלא כיבד העבד יותר מקונו

14 שהוא ירא מפני אדם ומעין של מעלה לא נוקה:

15 לפתרי עצוה. כמו להסתיר יועץ במסתרים לגנוב

16 להרע: שה' שהרכיבו. הגב על כתיפו וזלזל את

17 עצמו בו לפיכך היקל הקב"ה עליו בתשלומין:

18 מתני' אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל.

19 משום ישוב א"י שמכעיר את השדות וכל שדות

20 א"י נתמן דישאל: אבל מגדלין בסוריא: ארם

21 עובד דודו כפישה וקסבר דלא שמה כפישו

22 והואי בחוצה לארץ ובחוצה לארץ מותר לגדל

23 דלא חישינן לישוב ואם יסירו שדות אחרים

24 ישלמנה: אין מגדלין תרנגולין בירושלים: אפי'

25 ישראל: מפני הקדשים. שישאל אובלים שם

26 כשר שלמים ותורה ומעשר בהמה ודרך

27 תרנגולים לנכר באשפה שמא יביאו עצם

28 בעצמה מן חורשן ויטמאו את הקדשים: ולא

29 יגזלו כהנים תרנגולין. בכל א"י מפני הטהרות.

30 שהכתמים אובלים תרומה הן צריכין להחזיר

31 בטהרתן: חזירין. טעמא מפרש בגמרא: את

32 הכלב מפני שנשך ומנבח ומפלת אשה

33 מיראתו: נישוכים. חמים שלא ילכדו בהן זני בני

34 דישוכו: שלשים רים. ארבע מילין: גמ'

35 בחורשין. ביערות כדמתרגמינן בעיר חורשין:

36 בהמה גסה. צריכה בישוב למשאו ולחרישה:

37 שלא ישעה האחרונה שבהן שלשים יום. לקח

38 בהמות קודם לרגל שלשים יום וקמור לרגל לא

39 יאמר הריני שוחט את המוקדמות ומאחר את

40 האחרונות אף לאחרת לרגל עד מלאות שלשים

41 יום למקחן:

והטבת

56 הגמרא מביאה משל לכאר את ההבדל שבין גנב לגזלן: (תניא) 57
 58 אָמַר רַבִּי מֵאִיר, מְשַׁלּוּ מְשַׁלְּ מִשּׁוּם [–] בְּשֵׁם רַבִּן נְמָלִיאֵל, לְמַה הַדְּבָר 59
 60 דִּימָה, לְשֵׁנִי בְּנֵי אֲרָם שְׁהִי עֵצִיר וְעֵשׂוּ מִשְׁתָּה, אֶחָד מֵהֶם וְיִמֵן אֶת 61
 62 בְּנֵי הָעִיר לְמִשְׁתָּה וְלֹא וְיִמֵן אֶת בְּנֵי הַמֶּלֶךְ, וְאַחֵר – הַשֵּׁנִי לֹא וְיִמֵן 63
 64 אֶת בְּנֵי הָעִיר וְלֹא וְיִמֵן אֶת בְּנֵי הַמֶּלֶךְ, אִיזָה מִתָּן עֲוֹנָשׁ מִרְבָּה, הָיָה 65
 66 אוֹמֵר, שְׁוֹה שְׁוִימָן אֶת בְּנֵי הָעִיר וְלֹא וְיִמֵן אֶת בְּנֵי הַמֶּלֶךְ עֲוֹנָשׁוֹ 67
 68 מִרְבּוֹה מִמֵּי שְׁלֹא וְיִמֵן אֶף אַחַד, מִפְּנֵי שְׁהוּא אִדָּם וְלֹא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ 69
 70 יוֹתֵר מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ. וְכִמּוּ כֵן גַּבַּ שִׁירָא מִבְּנֵי אִדָּם וְלֹא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ 71
 72 הוּא, עֲוֹנָשׁוֹ חֲמוּר יוֹתֵר מִגְּזוּלָן שְׁלֹא יִרְא לֹא מִבְּנֵי אָדָם וְלֹא 73
 74 מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. 75

משנה

76 אחרי ששנינו דיני נזיקין של בהמה מדאורייתא, המשנה אומרת 77
 78 דינים דרבנן הנוגעים לבהמות: אין מגדלין בהמה דקה – צאן פֶּאֲרִין 79
 80 וְשִׂרְאֵל, מפני שהיא אוכלת את הזרעים שבשדות, ומפסידה את 81
 82 שדותיהם של ישראל, אֶבֶל מְגִדְלִין פְּסוּרִיא – ארם צובה שכבשה 83
 84 דוד, שאין בה משום ישוב ארץ ישראל, וּבְמִקְדוּתָּהּ שֶׁל אֶרֶץ 85
 86 וְשִׂרְאֵל, שאין בהם ישוב כלל. 87
 88 דין נוסף: אין מגדלין תְּרַנְגוּלִין בִּירוּשָׁלַיִם, ואפילו אם המגדל הוא 89
 90 ישראל, מִפְּנֵי הַקְּדוּשָׁה שֶׁאֵינָה יָכוֹלִים בָּהּ, כיון שדרך התרנגולים לנקר 91
 92 באשפה, וחוששים שמא יביאו בשר שרץ בשיעור ערשה ויטמאו 93
 94 את הקדשים, וְלֹא בְּהֵנִים – והכהנים לא יגדלו תרנגולים ככל אֶרֶץ 95
 96 וְשִׂרְאֵל, מִפְּנֵי הַתְּהֻרָה – התרומה שהם אוכלים. 97
 98 דינים נוספים: אין מגדלין חֲזִירִין בְּכָל מְקוֹם ואף בחוץ לארץ, משום 99
 100 מעשה שהיה. וכן לא יגדל אֲרָם אֶת הַכֶּלֶב בְּכָל מְקוֹם, מפני שעלול 101
 102 לנשוך או לנבוח ולהבהיל אדם ועל ידי כך להזיקו, אֲלֵא אִם בְּן 103
 104 הָיָה הַכֶּלֶב קָשׁוּר בְּשַׁלְשֵׁלָתוֹ, שאז אנשים יכולים להיזהר מלעבור 105
 106 בקירבתו. 107
 108 אגב האיסורים הקודמים, מבארת המשנה איסור נוסף: אין פּוֹרְסִין 109
 110 נִישׁוּכִים [–] רשתות מלכות [ליונים לשם לכידתם, שמא היונים 111
 112 שייכים לבני הישוב הסמוך למקום הלכידה, אֲלֵא אִם בְּן הָיָה 113
 114 המקום רחוק מן הישוב שְׁלֹשִׁים רִים שהם ארבעה מילין, כיון 115
 116 שיותר ממרחק זה אין היונים מתרחקים ממקומם, ואין לחשוש 117
 118 שמה יצוד את יוני בני הישוב.

גמרא

109 הגמרא מביאה ברייתא בענין גידול בהמה דקה: הָנוּ רַבִּנּוּ, אֵין 110
 111 מְגִדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה פֶּאֲרִין וְשִׂרְאֵל, מפני שאוכלת את הזרעים 112
 113 שבשדות, ומפסידה את ישוב ארץ ישראל, אֶבֶל מְגִדְלִין אוֹתָהּ 114
 115 בַּחוּרְשִׁין [–] יערות] שְׁבִיבֵי אֶרֶץ וְשִׂרְאֵל, מפני שאינם מקומות ישוב, ואין 116
 117 בהם חשש הפסד הישוב. וכן בְּפוּרְיָא וְאֶפִּילוּ בִישׁוּב שְׁבָה, משום 118
 119 שאין בישובה משום ישוב ארץ ישראל, וְאֵין צְרִידָה לִימָר שִׁמְגִדְלִים 120
 121 אותה פְּחוּצָה לְאֶרֶץ מִמֶּשׁ, שאין חוששים שם להפסיד את הישוב. 122
 123 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תְּנִיא אֶרֶץ – שנינו. 124
 125 ברייתא אחרת. אין מגדלין בְּהֵמָה דְּקָה פֶּאֲרִין וְשִׂרְאֵל, אֶבֶל מְגִדְלִין 126

1 שְׁכִירוֹת דְּמִשְׁלָלִין, כגון כלים, יקשה, מְשַׁלְּלִי בְּנֵי שְׁמָרָא נִינְהוּ – 2
 3 וכי מיטלטלין נקנים בשטר, הלא הם נקנים רק במשיכה. משיבה 4
 5 הגמרא: אָמַר רַב הִקְדָּא, כוונת הברייתא לשְׁכִירוֹת דְּפִרְקָעָה, 6
 7 שהשכירות חלה על ידי שהשוכר נותן למשכיר כסף, או 8
 9 שהמשכיר כותב ומוסר לשוכר שטר 'ביתי מושכר לך', או 10
 11 שהשוכר מחזיק בבית, ואז אינם יכולים לחזור בהם. 12
 13 הגמרא מבארת את אופני המשיכה שבגנב, ואת ההבדל בין גנב 14
 15 לגזלן: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, רְאוּהוּ עֵדִים אֶת הַגֵּבַב שֶׁהָטְמִין – שהתחבא 16
 17 בַּחוּרְשִׁין – ביער לגנוב את הבהמות הרועות שם, וְאַחֵר כֵּךְ בְּכַבֵּשׁ 18
 19 וּמְכַר אֶת הַבְּהֵמָה, מְשַׁלְּם תְּשֻׁלוּמֵי אֲרֻבָּעָה וְחֲמִשָּׁה. שואלת הגמרא: 20
 21 אֲפֹאֵי – מדוע משלם ד' וז', הֵא – הרי לא מִשְׁשָׁה אֶת הַבְּהֵמָה. 22
 23 משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי הִקְדָּא, מדובר שֶׁהִפְשִׁיחָה – הכה את 24
 25 הבהמה בְּמִקְלָה, וכשעקרה הבהמה יד ורגל מחמת מכתו זה נחשב 26
 27 משיכה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אָמַרְי, וְכִינּוּן דְּרָאוּהוּ בְּנֵי אָדָם הַנִּמְצָאִים 28
 29 ביער, מְגִלְן הוּא וְלֹא גַבַּ, ומדוע מתחייב בד' וז'. מתרצת הגמרא: 30
 31 בְּיָנּוּ דְקָא מִטְּמִיר מַנְיָהוּ – כיון שהוא מסתתר מהם, נִגְבַּב הוּא. 32
 33 שואלת הגמרא: וְאֵלֵא אִם כֵּן מְגִלְן חֲרִיב דְּמֵי – באיזה אופן נחשב 34
 35 גזלן ולא גנב, שהרי אף אם ראוהו הוא נחשב גנב. משיבה הגמרא: 36
 37 אָמַר רַבִּי אֶבְרָהָה, גִּזְלָן הוּא בְּגִזְלָן בְּגִיחָה בְּן יְהוּדָיָה, שְׁנֵאמַר עֲלוּ 38
 39 (שמואל ב' כג כא) וְיִגְדְּלוּ אֶת הַתְּהִיט מִיַּד הַמִּצְרִי וְהַתְּהִיטוּ בְּתַנְיָתוֹ, 40
 41 ומבואר שלשון 'גזילה' נאמר על החוטף מיד חבירו. הגמרא 42
 43 מביאה מקור נוסף ש'גזלן' הוא החוטף מחבירו: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, בְּגִזְלָן 44
 45 בְּעֵלֵי שְׂכָם שִׁמְרָדוּ בִּאֲבִימֶלֶךְ, שְׁנֵאמַר (שופטים ט ד) וַיִּשְׁמְרוּ לוֹ 46
 47 בְּעֵלֵי שְׂכָם מִאֲרָבִים עַל רֵאשֵׁי הַתְּהִיטִים וְיִגְדְּלוּ [את] כָּל אִשָּׁר יַעֲבֹר 48
 49 עֲלֵיהֶם בְּדָרְךְ, ומבואר שלשון 'גזילה' נאמר על החוטף מיד חבירו. 50
 51 מקשה הגמרא: וְרַבִּי אֶבְרָהָה מֵאֵי מַעְמָא לֹא אָמַר מִתְּהֵא – מדוע לא 52
 53 למד מבעלי שכם. מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רַבִּי אַבְהוּ, בְּיָנּוּ דְּבַעֲלֵי 54
 55 שְׂכָם מִטְּמִיר אִיטְמוּרֵי – הסתתרו, כמו שנאמר וַיִּשְׁמְרוּ לוֹ בְּעֵלֵי 56
 57 שְׂכָם מִאֲרָבִים, לֹא מְגִלְן נִינְהוּ – אינם נחשבים גזלנים, אלא גנבים. 58
 59 וְרַבִּי יוֹחָנָן הִלּוּמֵד מִבְּעֵלֵי שְׂכָם סַבַּר שְׁאִינִם גַּבְבִּים, משום דְּהָא דְקָא 60
 61 מִטְּמִיר – שהטעם שהם הסתתרו הוא מפני שאמרו, עֲדִיף לִנוּ 62
 63 להסתבאות דְּלֹא נִיחְוִינְהוּ אִינְשֵׁי – כדי שלא יראונו אנשים וְנִיעֲרָקוּ 64
 65 מֵעֵינֵיהוּ – ויברחו מאיתנו, אבל לא הסתתרו מחמת שפחדו לגזול, 66
 67 ולכן אינם נחשבים גנבים. 68
 69 הגמרא מבארת את טעם החילוק שבין תשלומי גנב לתשלומי 70
 71 גזלן: שְׁאֵלוּ תְּלִמְדֵיהּ אֶת רַבִּין יוֹחָנָן בְּן זְבַדִּי, מִפְּנֵי מַה הַחֲמִידָה הַתּוֹרָה 72
 73 בְּגַבַּב שִׁמְשַׁלֵּם כֹּפֶל ד' וז', יוֹתֵר מְגִלְן שִׁמְשַׁלֵּם רַק קָרָן. אָמַר לָהּ 74
 75 רַבִּין יוֹחָנָן בֵּן זְבַדִּי, וְהָ – גִּזְלָן הַשְּׁוֹה כְּבוֹד עֲבָד [–] בן אדם] לְכַבֵּד קוֹנֵי 76
 77 [–] הקדוש ברוך הוא, שאינו ירא לא מבני אדם ולא מהקדוש 78
 79 ברוך הוא. וְהָ – גַבַּב לֹא הַשְּׁוֹה כְּבוֹד עֲבָד לְכַבֵּד קוֹנֵי, שהוא נחבא 80
 81 וירא מבני אדם ואינו ירא מהקדוש ברוך הוא, ונמצא שהוא מכבד 82
 83 את האדם יותר ממה שהוא מכבד את הקדוש ברוך הוא, כְּבִיבּוּל 84
 85 עֲשָׂה עֵין שֶׁל מִשָּׁה בְּאִילוּ אִינְהָ רוּחָהּ, וְאִזְוֹן שֶׁל מִשָּׁה בְּאִילוּ אִינְהָ 86
 87 שׁוּמְעָתָה. ומביאה הגמרא פסוקים על הרשעים הכופרים בהשגחת 88
 89 ה', שְׁנֵאמַר דְּבַרְבֵּי יִשְׁעֵיהוּ הַמְתַּאוּנָן עַל הַעַם הַחוּשְׁבִים לְהַסְתִּיר 90
 91 עֲצַתָּם הַרְעָה מִדָּה [ישעיהו כט טו], 'הוֹי הַמְּעַמִּיקִים מִדָּה' לְקַתִּיר עֲצָה 92
 93 וְהִיא בְּמַחְשָׁה מְעַשִּׂיהֶם וַיֹּאמְרוּ מִי רֹאנֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנּוּ' וְגו', כלומר, 94
 95 שהרשעים מעמיקים במחשבתם להסתיר את עצתם הרעה מה'; 96
 97 כי הם חושבים שה' אינו משיגה בעיניו הארץ, וכאילו הם עושים 98
 99 את מעשיהם בחושך כלפי מעלה. וְכַתִּיב (תהלים צד ז) וַיֹּאמְרוּ לֹא 100
 101 רְאָה הָיָה וְלֹא יִבִּין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, כלומר, שהרשעים עושים את 102
 103 מעשיהם הרעים, ואומרים שה' אינו רואה ואינו שומע מעשי בני 104
 105 אדם. וְכַתִּיב (יחזקאל ט ט) 'כִּי [אמרו] עֲזֹב ה' אֶת הָאָרֶץ וְאֵין ה' 106
 107 רְאָה, כלומר, שהרשעים אומרים שה' אינו רואה מה שנעשה 108
 109 בארץ, וכופרים בשכר ועונש.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצייונים - הלכות שבת ~

י לא הצריכו להניח על המת דבר המתיר במלטול אלא במת ערום, או שהוא לבוש בתכריכים, שהן במלין אצלו, ואסורים במלטול כמוהו. אבל מת שהוא לבוש בבגדו שהיה לבוש בו מחיים - אין צריך להניח עליו פלום, שבגד זה הוא מתיר במלטול, שאינו בטל אצלו, מפני שעתידים להפשיטו מעליו ולהלבישו בתכריכים מהו:

חלק ב סימן שיא, דין מת בשבת ושאר טלטול מן הצד, סעיף י:

ביאורי הלכה

מה] ולהלבישו תכריכים – המיטה שהמת עליה אינה נחשבת כדבר המותר המתיר הטלטול⁴³.

צייונים והוספות

43) הנחת כיכר או תינוק מועילה לתקן הטלטול כשמטלטל שניהם כאחד (והקילו במת לומר שהעיקר הוא הדבר המותר, והדבר האסור טפל אליו אף שאוחז בדבר האסור וכוונתו אליו), אבל בנשיאת המת על ידי המיטה [כדרכו] אינו מטלטל שניהם כאחד אלא מטלטל את המת על ידי המיטה כ"יד ארוכה", והתרת טלטול זה כמוה כהתרת הטלטול לגמרי שהתירו בלא-הכי כשאין לו כיכר או תינוק.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ראש-השנה ~

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תקפו דיני שופר של ראש השנה :

י דיבק שבדי שופר זה עם זה ועשה מהם שופר אחד שלם פסול לפי שאין זה קרוי שופר ואפילו יש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר שלם מכל צדדיו אעפ"כ הוא נפסל מחמת השברים הנוספים על שבר זה שהקול יוצא דרך שם והתורה אמרה קול היוצא משופר אחד ולא היוצא משני שופרות:
יא וכן מטעם זה אם הוסיף כל שהוא על אורך השופר שלם בענין שהקול יוצא דרך התוספת ההיא בין שהתוספת ממין השופר בין שאינו ממין השופר בין שהוסיף בצד הקצר בין שהוסיף בצד הרחב פסול מטעם שנתבאר:
יב הפכו ותקע בו לא יצא בין שהפכו כדרך שהופכין חלוק שהחזיר פנימיות השופר להיות חיצוניותו וחיצוניותו להיות פנימיותו בין שהניחו כמות שהיה אלא שהרחיב את צד הקצר שלו וקיצר את הרחב ברוחחין ותקע בין בצד

הקצר בין בצד הרחב שהיה קצר מתחלה לא יצא שנאמר והעברת שופר וגו' כדרך העברתו שהאיל מעבירו בראשו מחיים פרט להפך ועיין בס' תק"צ:

יג היה ארוך וקצרו אם נשאר בו שיעור שופר כשר.

וכמה שיעור שופר טפח כדי שיאחזנו התוקע בידו דהיינו בד' אצבעותיו בינונים ויראה השופר מכאן ומכאן שהטפח הוא ד' אצבעות גודלן כדי שלא יאמרו לתוך ידו הוא תוקע ואפילו אם התוקע הוא אדם גדול ואין השופר נראה מתוך ידו אף על פי כן אין צריך יותר מטפח של אדם בינוני דהיינו ד' גודליו ומודדו במקום הרחב של הגודל כמ"ש בס' י"א וכן הדין בכל אצבעות שבתורה:

יד גרדו בין מבפנים בין מבחוץ עד שעשאו דק מאוד כמו גלד כשר ואע"פ שאינו כדרך שהאיל מעבירו בראשו ממש מכל מקום כיון שהוא כדרך צמיחתו בראש האיל נקרא כדרך העברתו ולא מיעטו אלא אם הפכו ששינה אותו מדרך צמיחתו בראש האיל:

ולא קול שני שופרות:

בא כל דבר הפוסל ביום ראשון בשופר פוסל גם ביום שני אע"פ שאינו אלא מדבריהם:

בב שופר של ראש השנה אין מחללין עליו יו"ט מפני שיו"ט הוא עשה ולא תעשה כמ"ש בס' תצ"ח ואין עשה דשופר דוחה את לא תעשה ועשה ואפילו בדבר שאיסורו אינו אלא מדרבנן אין מחללין עליו לפי שחכמים השוו את דבריהם לשל תורה והעמידו דבריהם לבטל דברי תורה בשב ואל תעשה:

בג כיצד היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אחר אלא הוא אינו עולה באילן ואינו שט על פני המים כדי להביאו ואם נפל עליו גל של אבנים אסור למלטל האבנים כדי ליטלו ואין לילך חוץ לתחום כדי לשמוע קול שופר ואין צריך לומר שאין מביאין אותו מחוץ לתחום:

~ יום רביעי ~

בד במה דברים אמורים ע"י ישראל אבל ע"י נכרי מותר לעשות כל דבר שאיסורו אינו אלא מדברי סופרים כגון לעלות באילן ולהביאו מחוץ לתחום וכל כיוצא בזה אבל אסור לומר לנכרי לעשות מלאכה גמורה בשבילו.

ומכל מקום אם הנכרי עשה מעצמו מלאכה גמורה כגון שעשה שופר ביו"ט מותר לתקוע בו ואע"פ שעשה בשביל ישראל ואין חוששין שמא יאמר הישראל לנכרי לעשותו אין חוששין לזה אלא כדבר שיש הנאה לגוף אדם אבל המצות שלא ניתנו להנאת הגוף אין חוששין שיעבור עבירה כדי לקיים המצוה:

בה במה דברים אמורים כשעשה הנכרי השופר מקרן שלו דאין בו משום איסור גולד ביו"ט כיון שבין השמשות היה הקרן ביד הנכרי והנכרי לא הקצה דעתו מלעשות ממנו שופר שהרי בידו וברשותו הוא לעשות ממנו מה שירצה.

אבל אם עשה נכרי שופר ביו"ט מקרן של ישראל כיון שבין השמשות לא היה הקרן עומד לעשות ממנו שופר שהרי לא היה ברשותו של נכרי א"כ זה השופר הוא גולד ביו"ט ואסור הישראל למלטלו כדי לתקוע בו שאין דוחין שבות מפני תקיעת שופר.

ומכל מקום אם אין שם שופר אחר אלא הוא מותר לתקוע בו ויש לסמוך על המתירין גולד ביום טוב כדי שלא לבטל מצות עשה של תורה:

בו אם נכרי הביא שופר ביום טוב מחוץ לתחום בשביל ישראל אפילו הביאו מחוץ ל"ב מיל מותר לתקוע בו אף הישראל שהובא בשבילו אפילו להאומרים דחין ל"ב מיל יש איסור תחומין מן התורה שהרי דבר הבא מחוץ לתחום מותר בטלטול ואינו אסור אלא באכילה או בהנאה דהיינו להשתמש בו כמ"ש בס' תקט"ז וזה שתוקע בו תקיעה של מצוה אין זו חשובה הנאה כלל כמו שנתבאר למעלה.

~ יום שני ~

מן אם הוציא הזכרות מן הקרן ועשה ממנו שופר כגון שניקב בו פסול לפי שאין נקרא שופר אלא דבר שהוא חלול בטבעו ששופר הוא לשון שפופרת והזכרות כיון שאינו חלול בטבעו אינו נקרא שופר אבל אם לא הוציא הזכרות מן הקרן אלא נקב בו נקב כשר ואפילו לכתחלה מותר לעשות כן ואפילו הזכרות מפסיק בין הקול להדבר החלול בטבעו שנקרא שופר אין בכך כלום דמין במינו אינו חוצץ והרי הוא כמו שלא היה שם זכרות כלל:

מן צריך שלא יהא שום הפסק בין פי התוקע להשופר לפיכך אם ציפהו זהב במקום הנחת הפה כדי לנאותו אפילו אם הציפוי הוא באורך השופר אם הוא מיד סמוך לראשו בצד הקצר פסול לפי שהתוקע מכניס קצתו בפיו ושפתו מכסה עליו ונמצא הוהב חוצץ בין שפתו לשופר אבל אם הציפוי הוא רחוק מפי התוקע כשר במה דברים אמורים כשלא נשתנה קולו מחמת הציפוי או שאינו יודע אם נשתנה דמן הסתם לא נשתנה קולו בשביל ציפוי כל שהוא אבל אם יודע שנשתנה הקול מחמת הציפוי ואע"פ שהשינוי הוא מעט פסול לפי שאין קול שופר לבד אלא קול שופר וקול דבר אחר דהיינו הציפוי:

ין במה דברים אמורים כשהציפוי הוא הוספה על עובי השופר או על רחבו אבל אם הוא הוספה על ארכו אפילו בצד הרחב שלו אם נתן שם זהב משהו על עובי השופר כענין שנתארך השופר משהו פסול אע"פ שלא נשתנה קולו כלל מטעם שנתבאר למעלה:

יח המציירים בשופר צורות כדי לנאותו לא יפה הן עושין אע"פ שאין כולו מצופה במיני הציורין לפעמים הקול משתנה אבל מותר לחקוק בשופר עצמו צורות כדי לנאותו שאפילו אם ישתנה קולו על ידי כן אין בכך כלום שאין כאן קול מן דבר אחר אלא קול השופר לבד וכל הקולות כשרים בשופר:

~ יום שלישי ~

יט הרחיק את השופר מעט מפיו ונפח בו ותקע לא יצא ידי חובתו כיון שיש הפסק מעט בין פיו לשופר:

כ נתן שופר בתוך שופר אם שמע קול פנימי לבד כגון שבצד הקצר הוא בולט יותר מן החיצון ונתן הפנימי בפיו ותקע ובצד הרחב אין החיצון בולט יותר מן הפנימי אלא הפנימי בולט יותר או ששניהם שווין דנמצא שאין בתקיעה זו שום תערובות קול מן החיצון אלא מן הפנימי לבד לפיכך יצא ידי חובתו שאין כאן אלא קול שופר אחד והוא שלא נשתנה קולו מחמת שהוא נתון בתוך החיצון אבל אם נשתנה קולו או שהחיצון בצד הרחב שלו בולט יותר מן הפנימי או שבצד הקצר שלו הם שווים דאז אי אפשר שלא שמע אלא קול שניהם לא יצא דקול שופר אחד אמרה תורה

אחר אור היום וכן האומר למו שמתעסק בתקיעות בלא כוונה להוציא שום אדם בתקיעתו ובאמצע התקיעה אמר לו כוון להוציאני ותקע ומשך בה שיעור תקיעה כל אלו כיון שמקצת התקיעה הוא שלא כתקנה אע"פ שבמקצתה שהיא כתקנה יש בה שיעור תקיעה שיתבאר בסימן תק"צ לא יצא ידי חובתו לפי שכל תקיעה צריכה שתהא בכשרות מתחילתה ועד סופה אפילו היא ארוכה הרבה:

ה התוקע בבית הכנסת ויש עומדים בחוץ רחוק קצת מבית הכנסת אם אין ברור להם ששמעו קול שופר צריכים לשמוע התקיעות שנית לפי שאפשר ששמעו קול הברה אבל אם נראה להם ברור שקול שופר שמעו אינם צריכים להחמיר על עצמם ולשמוע שנית:

חלק ד סימן תקפח זמן תקיעת שופר:

א זמן תקיעת שופר ביום שנאמר יום תרועה וגו' ביום ולא בלילה וכל היום כשר לתקיעת שופר מעלות השחר עד צאת הכוכבים אלא שהכמים הצריכו להמתין עד שתנין החמה שיצא מכלל ספק לילה שאין הכל בקיאות בעמוד השחר ומכל מקום אם עבר ותקע משעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה יצא ואין צריך לתקוע שנית:

ב אם שמע מקצת תקיעה קודם עמוד השחר ומקצתה אחר עמוד השחר נתבאר בסימן תקפ"ו:

ג שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום או מתשע בני אדם שתקעו כאחד נתבאר בסימן תק"צ:

ד יו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר אע"פ שהתקיעה בשופר אינה מלאכה ואינה אסורה בשבת ויו"ט אלא מדברי סופרים משום עובדין דחול ולמה אין דוחין איסור קל כזה מפני מצות עשה של תורה כמו שדוחין אותו בכל יו"ט של ראש השנה הואיל ואין בו שבות גמור לפי שהכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאות בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירו ד' אמות ברשות הרבים:

~ שבת קודש ~

ה ודין מטלול השופר בשבת זו כדין מטלולו בכל שבתות השנה שאין מטלמין אותו כי אם לצורך מקומו או לצורך גופו דהיינו לסמוך בו את הקערה וכיוצא בזה. כמה דברים אמורים בשבת אבל אם חל בחול אע"פ שמותר למטלו אפילו שלא לצורך גופו ומקומו כיון שתוקעין בו ביום ודינו ככלי שמלאכתו להיות שנתבאר בסימן ש"ה מכל מקום אסור להשתמש בו וליהנות ממנו בו ביום כגון לסמוך בו את הקערה וכיוצא בזה שהרי הוקצה למצותו וכמו שיתבאר בסימן תרס"ה ע"ש:

ו קטן התוקע בשבת זו בית דין מצווין להפרישו אע"פ שלא הגיע לחינוך כמו"ש בסי' שמו"ג ע"ש.

ומכל מקום צריך לזהר שלא יטלמנו חוץ לד' אמות ועל דרך שנתבאר בסי' תקט"ו ועיין שם בסוף הסימן:

בז יכול ליתן בתוכו מים או יין כדי לצחצחו ואין זה כמתקן כלי ביו"ט אבל מי רגלים אף בחול אסור מפני הכבוד:

~ יום חמישי ~

חלק ד סימן תקפז דין התוקע לתוך הבור:

א שמיעת קול שופר צריכה להיות בלא ערבוב קול אחר כלל אבל אם שמע הקול בערבוביא לא יצא לפיכך העומד בתוך הבית גדולה או בבור או ברות דהיינו בנין שרובו תחת הקרקע (אבל אם רובו למעלה מן הקרקע אע"פ שמקצתו בתוך הקרקע דינו בבית) וכן העומד בתוך המערה ותוקע ושמעו אחרים מבחוץ אם ברור להם ששמעו קול שופר יצאו ואם לאו לא יצאו לפי שהקול מתבלבל בהבל הבור והרות קודם שיצא לחוץ ואפשר שלא שמעו אלא קול הברה וטוב להחמיר שאף שברור לו שקול שופר שמע לא יסמוך על בקיאותו ויחזור וישמע שנית התקיעות שלא מן התוקע בבור אבל לא יברך שנית אלא אם כן ברור לו ששמע קול הברה דספק ברכות להקל:

ב כמה דברים אמורים באותם העומדים חוץ לבור אבל התוקע עצמו וכן אותם העומדים עמו בבור יצאו שבודאי קול שופר שמעו. כמה דברים אמורים בבור ודות ומערה אבל בחבית גדולה שהברתה גדולה אף התוקע והעומדים עמו בתוכה אפשר שישמעו קול הברה לפיכך אם ברור להם ששמעו קול שופר יצאו ואם לאו לא יצאו:

ג אם התחיל לתקוע בבור ועלה חוץ לבור וגמר את התקיעה שהתחיל בבור יצא ידי חובתו שכל מה ששמע בין כשהיה בפנים בין כשהיה בחוץ היה בודאי קול שופר ואם כשעלה מהבור הוציא אזניו חוץ לבור קודם שהוציא השופר לחוץ לא יצא אלא אם כן ברור לו שברגע ההיא שמע קול שופר ולפי שאי אפשר לצמצם שיוציא האזנים והשופר כאחד לכן טוב שיוציא השופר תחלה קודם לאזנים דאו בודאי ישמע קול שופר כיון שהשופר הוא בחוץ במקום שאין שם קול הברה.

ואותם שהיו עומדים עמו בבור בשעה שהתחיל לתקוע שם אף על פי שלא יצאו עמו מהבור אף על פי כן הם יוצאים בתקיעות דכשארם בבור והשופר חוץ לבור בודאי שומע קול השופר ולא קול הברה כמו שנתבאר:

~ יום שישי ~

ד השומע מקצת תקיעת קול שופר ומקצת קול הברה כגון שהיה עומד חוץ לבור והתוקע התחיל לתקוע בבור ובאמצע התקיעה יצא חוץ לבור וגמרה שם וכן השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב דהיינו קודם אור היום ומקצתה

שנה וסלקוהו מפני שחששו לדברי האומר דסומא פטור מכל המצות האמורות בתורה אם אין בקי בתקיעה כמוהו וחזירותו למינויו אבל לכתחלה אין לסלקו אע"פ שנמצא בקי כמוהו לפי שהעיקר אצלינו דסומא חייב בכל המצות האמורות בתורה:

מ טומטום ואנדרוגיניוס אין חייבין אלא מספק שמא הן זכרים לפיכך אינן מוציאין את אחרים שחייבים בודאי אבל מוציא הוא האנדרוגיניוס את האנדרוגיניוס כמוהו שאינו חייב אלא מספק אבל אינו מוציא את הטומטום ואפילו טומטום כמוהו אינו מוציא אף על פי ששניהם ספק דשמא לכשיקרע טומטום זה ימצא זכר ולכשתקרע זו תמצא נקבה:

אע"פ שעיקר מצות שמיעת שופר היא שמיעת קולו בלבד מכל מקום) אם התוקע הוא פטור ממצוה זו אינו מוציא אחרים ידי חובתן בתקיעתו ואלו הן הפטורים נשים ועבדים מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא וחרש ושוטה וקטן אע"פ שהגיע לחינוך אינו מוציא את הגדולים ידי חובתן שחייבים מן התורה:

ז חרש השומע ואינו מדבר הרי הוא כפיקח וחייב בתקיעת שופר ולפיכך הוא מוציא אחרים ידי חובתן ואחד מהשומעין מברך והוא תוקע אבל המדבר ואינו שומע אינו מוציא דכיון דאינו שומע לאו בר חיובא הוא דאין המצוה בתקיעה אלא בשמיעה:

ח סומא חייב בתקיעת שופר ואם היה מוחזק לתקוע בכל

~ 'תורה אור' פרשת בא - הפרשה החסידית ~

בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה

חֶכֶם, חֶסֶד, רַחֲמֵי כו' וְכִינֹצָא בְהֵן. כִּי הוּא יִתְבַּרְךְ מְרוֹמָם וְנִשְׁגָב וּמוֹבְדֵל מִכָּל גְּדָרִים אֱלוֹ. שְׁהַחֲכֵמָה, שְׁהִיֵּא הַמַּעֲלָה הַרְאִשׁוֹנָה בְּנִבְרָאִים הִיא נַחֲשֶׁבֶת פְּעֻשֵׁיהַ גְּשָׁמִית לְגַבֵּי מַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ יִתְבַּרְךְ; וּמִכָּל שֵׁפָן בְּחִינַת הַמְּדוּת, וּכְמֵאָמֵר: "דְּלֵאוּ מִכָּל אֲלֵין מְדוּת אִיהוּ כָּלֵל", וּכְנֻדָּע.

וְאֵף עַל פִּי כו', יֵשׁ מִצִּיאוֹת עֲנִין הַתּוֹאֲרִים הַלְלוּ, שְׁבָאוּ בַּתְּנִי"ךְ וּבְדַבְרֵי חו"ל. דְּהֵינּוּ עַל דֶּרֶךְ מֵאָמֵר רַו"ל: "בְּמִקּוֹם שְׁאֵתָהּ מוֹצֵא גְדוּלָתוֹ כו' שֵׁם אֵתָהּ מוֹצֵא עֲנֻתָנּוֹתוֹ", שְׁהוּא יִתְבַּרְךְ מִשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ לְהִיּוֹת מִתְלַבֵּשׁ בְּעֶשֶׂר כְּלִים דְּאֲצִילוֹת, שְׁהֵן בְּחִינַת חֶסֶד וּגְבוּרָה כו', וְג' רֵאשׁוֹנוֹת - תְּפִיד, וְאֵז שְׁיִיד לְקָרוֹתוֹ בְּתוֹאֲרִים - שְׁנִקְרָא 'חֶכֶם' מִצַּד הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ בְּחֲכָמָה.

וּכְמֵאָמֵר אֵלֵיהּ: "אֵנֶת חֲכִים", פִּירוּשׁ: שְׁמִסְפָּר בְּעֲנֻתָנּוֹתוֹ, שְׁמִשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּבְחִינַת כְּלֵי הַחֲכָמָה, עִם הִיּוֹת שְׁהַחֲכָמָה אֵין עֲרוּךְ אֵלָיו כָּלֵל כְּנ"ל. וְכֵן מִשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּבְחִינַת חֶסֶד וּנְקֵרָא אֵז 'הַגְּדוּל', או 'חֶסֶד'.

וְהוּוּ שְׁהַגְּדוּלָה הִיא "עֲנֻתָנּוֹתוֹ", שְׁעַל יְדֵי עֲנָה וְהַשְׁפָּלָה שְׁהַשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּמִדַּת חֶסֶד, אֵז דִּיקָא שְׁיִיד לְקָרוֹתוֹ גְּדוּל. מַה שְׁאֵין כֵּן מַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ מְרוֹמָם מְגֵדֵר זֶה כְּנ"ל.

"בַּעֲצֵם! הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שְׁמוֹת יב, מא):

הִנֵּה אָמְרוּ רַו"ל עַל חֲנָה (בְּרִכּוֹת לא, ב): מִיּוֹם שְׁבָרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא אֶת עוֹלָמוֹ לֹא הִיָּה אָדָם שְׁקֵרָאוּ לְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא צְבָאוֹת עַד שְׁפָתַת חֲנָה כו'.

דְּהֵינּוּ שְׁהִיא פְתִיחָה תַּחֲלָה לְקָרוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא - "הַיּוֹ"ה צְבָאוֹת" (שְׁמוֹת א' א, יא).

וְאָמֵר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא: עֲתִיד בֵּן שְׁלֹף לְפִתּוּחַ בְּנִבּוּאָה בְּשֵׁם זֶה, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (שְׁמוֹת א' טו, א-ב): "וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל: [. . .] כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת פִּקְדֵתִי כו'". וְהִנְבִּיאִים הָאֲחֵרוֹנִים נִבְּאוּ בְּשֵׁם זֶה, וּבְפִרְט חֲנִי, זְכַרְיָה וּמִלְאָכִי יוֹתֵר מִכּוּלָן. וְקִיַּיָּמָא לָן (סוֹף פֶּרֶק ד' דְּשִׁבְעוֹת) דְּצְבָאוֹת הוּא מִן הַשְּׁמוֹת שְׁאֵינָן נִמְחָקִין.

וְהִנֵּה מִתְחַלָּה יֵשׁ לְהַקְדִּים עֲנִין הַשְּׁמוֹת מַהוּ? גַּם מַעֲלַת שֵׁם הַמְּיוּחַד שֵׁם הַיּוֹ"ה עַל שְׁאֵר הַשְּׁמוֹת. וְאַחַר כֵּן יִתְבָּאֵר אִם יִרְצָה הַשֵּׁם, עֲנִין שֵׁם צְבָאוֹת.

הִנֵּה יְדוּע, שְׁמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הָאֵין-סוֹף בְּרוּךְ הוּא, הוּא פְּשוּט בְּתַכְלִית הַפְּשִׁימוּת, וְלֹא שְׁיִיד כָּלֵל בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ עֲנִין הַתּוֹאֲרִים שְׁנִמְצָאוּ, שְׁכִינּוֹ לֹא יִתְבַּרְךְ בְּתוֹרָה, וּבְדַבְרֵי הַנְּבִיאִים, וּבְדַבְרֵי רַו"ל, כְּמוֹ:

1. (נֵאמֵר בַּיּוֹם שְׁבַת בָּא, בַּסְּעוּדָה שְׁחֵרִית, ו' שְׁבַט תַּקס"ה).

לפי שהמשיך התלבשות אור אינסוף בכלים דין"א. ומשם נמשך התורה כנ"ל.

(ומשם היתה נבואתו. פי עיקר נבואתו היתה מאצילות, רק דרך מעבר נמשך על ידי הבריאה. כמו שכתב בשער הקדושה להרמ"ח, חלק ג', שער ו').

אבל לא המשיך שיהיה גם כן התלבשות אור אינסוף בבי"ע – על דרך שהוא מתייחד עם פלים דאצילות כד היתה מתייחד עם פלים דבי"ע – זה לא המשיך משה, ולא הוצרך לזה. פי המשכת התורה המשיך מבחינת אצילות ממש, ושם מתייחד אור אינסוף עם הפלים עד ד"איהו וגרמוהי חד"כנ"ל. מה שאין כן בבי"ע, אין הגילוי כלל בהפלים. (ולאו איהו וגרמוהי חד בהון", פנודע).

אבל הנביאים שאחריו המשיכו את אור אינסוף ברוך הוא שיתלבש גם כן בכלים דבי"ע, מה שלא היה כן בימי משה רבנו עליוהשלום.

והיינו שחנה פתחה תחלה בשם צבאות, ואחריה נמשכו כל הנביאים: שענין שם זה, הוא מורה על ענין התלבשות אור אינסוף בכלים דבי"ע להיות מיוחד עמהם גם כן. וכמו שיתבאר אם ירצה השם.

והוצרכו לזה, פי בימי משה רבנו עליוהשלום, שהיתה נבואתו מאצילות, על כן המשיך להם למטה התורה משם, מבחינת אצילות, והוא היה דבר ה' בפי משה, וקיימו ישראל התורה כו'.

אבל בימי הנביאים שאחריו, שלא היו ישראל עושין רצונו של מקום, והוצרכו הנביאים להוכיחם,

– וענין ההפך בין תוכחה שאומר הנביא לשאר מוכיח הוא: פי בהנביא, הנה התוכחה היא דבר ה' המתלבש בדבורו של הנביא, ונמצא הוא יתברך הוא המוכיח –

ולזאת הוכרח להיות המשכת התורה מאצילות לבי"ע כדי שיקיימו ישראל התורה, פי בהיותה באצילות כבימי משה לא היו מקיימים אותה ישראל שבימי הנביאים אחר דורו של משה, מצד שגשגבה מהם, והיתה התורה בפני עצמה והאדם בפני עצמו;

ולכך היה צריך להיות התלבשות התורה מאצילות לבריאה, ונמשך שם דבר ה' בפירוש הנביא להזהיר את ישראל שיקיימו התורה כו', והגיע להם על ידי זה התוכחה מדבר ה' ממש המתלבש בכלים דבי"ע, ומשם בפי הנביא כו'.

והנה, "שמותיו של הקדוש ברוך הוא" הם הפלים דעשר ספירות דאצילות, שמתלבש בהן אור אינסוף ברוך הוא, ומתייחד עמהן בתכלית היחוד על דרך ד"איהו וגרמוהי חד". היינו, שם אג הוא בבחינת פלי החסד, ושם אלקים – בבחינת פלי הגבורה, ושם אדנ"י – בבחינת מלכות.

אמנם שם הוי"ה הוא הפנימיות של כל השמות שהם הפלים. פי הוא בבחינת האורות המתלבשים בתוך הפלים. דהיינו, בבחינת אל שהוא השם שבכלי החסד, הנה בבחינת האור הנמשך מאינסוף ברוך הוא להתלבש בו, הוא בחינת שם הוי"ה. וכן גם בבחינת שם אלקים שבכלי הגבורה, מתלבש בתוכו שם הוי"ה שהוא בבחינת האור מאינסוף המתלבש בתוך הפלים הנ"ל.

ועל דרך זה בכל השמות שאינן נמחקין – שהם בבחינת הפלים, ושם הוי"ה הוא בבחינת האורות המתלבשים בהן. ולכך שם הוי"ה מצטרף עם כל השמות, כמו שכתוב (בראשית ג, ה): "ביום עשות הוי"ה אלקים ארץ ושמים כו'", וכתוב: "הוי"ה צבאות כו'", מפני שבחינת שם הוי"ה הוא הממשיך את האור אינסוף להתלבש בשמות אלקים וצבאות, שהם הפלים כו', שהוא הממוצע בין אורות וכלים. ולכך הוא המחבר האורות עם הפלים:

והנה פתיב (שמות ג, טו): "זה שמי לעלם וזה זכרי כו'": ופירש בתקוני זהר: "שמי" עם ו"ה – שס"ה לאתעשה. "זכרי" עם ו"ה – רמ"ח מצותעשה. והיינו, שכללות התורה – רמ"ח מצותעשה ושם"ה לאתעשה – הם מושרשים בשם הוי"ה, שהוא בחינת ז"א דאצילות:

רמ"ח מצותעשה נמשכים מבחינת החסדים שבז"א, ושם"ה לאתעשה מבחינת הגבורות שבז"א. ובהם נכללים כל פרטי הדינים דאסור והיתר; פשר ופסול; חייב ונפאי כו'. שההיתר והפשר נמשך מבחינת החסד דז"א, והעובר אלאתעשה ממשיך עליו מבחינת הגבורות להיות נענש כו'. ואור אינסוף ברוך הוא, הוא מלוכב בפלים דז"א, עד ד"איהו וגרמוהי חד"כדלעיל. וזהו בחינת שם הוי"ה.

ובזה יובן מה שבכל התורה לא נזכר שם צבאות, רק שם הוי"ה לבדו, רק חנה אמרה: "ה' צבאות": פי משה רבנו עליוהשלום שזכה שתנתן התורה על ידו, היינו

ישראל בשם זה. כי מבחינת זו שבכריאה נמשך הנבואה להנביא – דבר ה' ממש הוא המוכיח את ישראל. ולא דמי כלל לשאר מוכיח כו' – שהיא תוכחת הנבואה, וזהו תוכחת הנבואה יתברך ממש.

והכח להמשיכה זו, שיהיה אור אינסוף מתלבש בבי"ע על דרך הנ"ל כבאצילות, המשיכו הנביאים מבחינת העיגול וה"סובב כל עלמין", אשר שם "בהשכה פאורה"² – שוין, "השוה ומשוה קטן וגדול" שהוא דוקא יכול לישפל את עצמו למטה מטה גם בבי"ע, כי קמיה יתברך כולם שוים, וכמו שפיתוב (דברים לז, כו): "ומתחת זרועות עולם".

(ובזה יובן מה שפיתוב בנהה (שמאל א' א, ריא): "ותתפלל על ה' כו', ותאמר הו"ה צבאות", שפדי להמשיך בחינת צבאות הוצרך להמשיך מבחינת "על הו"ה", היינו למעלה משם הו"ה. כמבואר הפירוש בזה במקום אחר – עיין בפרשת משפטים על פסוק "לא תהיה משפלה ועקרה כו'" (לקחו עמ, אי-ב).):

וזהו שפיתוב: "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות וגו'": פירושו: "צבאות הו"ה" הוא לשון סמוך, שהצבאות נשפלו לשם הו"ה, אבל אינו לשון שם התואר כמו "הו"ה צבאות".

והיינו, בחינת הנצוצים שנתבררו בגלות דמצרים ונתעלו ליפול בשם הו"ה, הם הנקראים "צבאות הו"ה". כי רפ"ח נצוצים נפלו בשבירת הכלים, ומזה נתברר בגלות מצרים ר"ב נצוצים ועל זה נאמר (שמות יב, לו): "וינצלו את מצרים". וזהו שפיתוב (שם, לח): "וגם ערב רב עלה אתם". וכתוב (דברים ג, כו): "רב לך כו'".

ופירוש וענין שנקראו "צבאות הו"ה" – בחינת טפול וסמוך לשם הו"ה, הענין: כי מספר רפ"ח נצוצים הם מבחינת שמות ע"ב, ס"ג, מ"ה, כ"ן כו'. וכאשר נתבררו מבי"ע לחזור לשרשם, אז אינם נקראים בשמות אלו כלל, מפני שנתכללו במקורם בתכלית היחוד לכך אינם עולים בשם כלל.

והמשל בזה: כשהארם משביל בגדולת ה' בהתבוננות והשגה, אזי נרגשת ההשגה בבחינת יש ודבר. אבל כשנתפטר ממציאות לגמרי אז אינו מרגיש ההשגה והפטול בבחינת יש ודבר מה, כי אם הוא פטול לגמרי בתכלית הפטול בלי הרגשה כלל.

והנה הגם ש"אין נביא רשאי לחדש דבר", אך אין זה חדש ותוספת על תורת משה רבנו עליו השלום. רק המשכת התורה בלי תוספת וגרעון מאצילות לבריאה. וזהו ענין שם צבאות שנוכר בנביאים:

כי צבאות הוא לשון חיילות. והם גדודי נשמות ומלאכים דבריאה אשר "אין מספר לגדודיו", והם נבראים ומחודשים מאין ליש ממש. ואינן אלהות כלל כמו אצילות שהוא בחינת אלהות ממש.

ואף על פי כן הנביאים המשיכו שיתלבש בהם אור אינסוף ברודי הוא בתכלית היחוד כמו שנתלבש בפלים דאצילות, עד ד"איהו וגרמוהי חד", עד שיהיה נקרא האור אינסוף המלוכש בהם בשם צבאות, שהוא שם התואר, שהוא עצמו הוא בחינת הצבאות ממש;

פענין "איהו וגרמוהי חד" שבאצילות, שהוא עצמו "הוא הדעה כו'", כך מתייחד בפלים דבי"ע עד שהוא עצמו הוא הצבאות כו'. ולא שהם נפרדים בפני עצמם רק שבטלים אליו, אלא שמתייחד עמהן ממש.

וכמשל יחוד וחבור הנשמה עם הגוף: שהגם שהגוף הוא תכלי והעיקר היא הנשמה, עם כל זה מתאחדת עם הגוף; שנקרא "אדם" – הנשמה שבגוף, ואין להגוף שם בפני עצמו כו'. ו"כהרין קמצא דלבושיה מיניה וביה".

וכמו שקורין לאדם שלמד חכמה בשם "חכם", הנה החכמה קודם שלמדה, היא מהות בפני עצמה, וזלת האדם שלמדה, והאדם מהות בפני עצמו. וכשקנה החכמה נקרא חכם, על שם החכמה שהוא שם התואר;

כך על דרך משל למעלה: עם היות הכלים דבי"ע הם מהות בפני עצמו – בחינת נשמות ומלאכים נבראים, רק שבטלים אליו יתברך, אך עם כל זה על ידי שהמשיכו הנביאים להיות גלוי אור אינסוף ברודי הוא בהם על דרך יחודו באצילות, אז נקרא הוא יתברך "הו"ה צבאות" שהוא שם התואר – שהוא יתברך הוא אחד עם הצבאות הנ"ל ואינן נפרדים כו'. ולכן שם הו"ה מצטרף לשם צבאות, כי שם הו"ה הוא באצילות, והוא המשכת אור אינסוף בפלים דאצילות. ואם כן, פדי שיתמשך אור אינסוף בבי"ע הוא על ידי שם הו"ה בתחלה, וזהו "הו"ה צבאות".

ולאחר שהמשיכו הנביאים בחינה זו, אזי הוכיחו את

2. (תהלים קלז, יב).

אָז "צבאות הַיְיָ" - שְׁהֵם מַפְלִים וּסְמוּכִים וְנִכְלָלִים בְּשֵׁם הַיְיָ"ה.
 ופירושו "הוציא ה' את בני ישראל [.] על צבאתם" (שמות יב, נא) - היינו ששמות ישראל הן למעלה מבחינת ניצוצין הנ"ל. :

כִּף עַל דְּרֹךְ מִשְׁלַח הַנְּצוּצִים דְּתַחוּ שְׁנַפְלוּ בְּשִׁבְרָה יֵשׁ לְהֵן שְׁמוֹת, שְׁזָה מוֹרָה בְּחִינַת יֵשׁ וְדָבָר; עַל דְּרֹךְ שְׁנִקְרָא בְּשֵׁם, שְׁזָהוּ הַגִּילוי לְזוּלָתוֹ; כְּמוֹ הָאָדָם, שְׁבִפְנֵי עֲצָמוֹ אֵינוֹ צְרִיךְ לְשֵׁם, רַק שְׁחִבְרוּ קוֹרְאוֹ בְּשֵׁם.
 וְכִיּוֹן שְׁתַּבְּרָרוּ וְחִזְרוּ לְמִקְוֶם בְּתַכְלִית הַבְּטוּלָה לְהַתְּכַלֵּל בְּאֵלְקוּת, אֲזִי אֵין לְהֵם שְׁמוֹת כְּלָל. וְלָכֵן נִקְרָאוּ

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

לדרגין אחרני' ונתבדר לסמרי עלמא וירד ה' לראות כו' לאשגחא עלייהו כדינא כו' ובגין דהאי מלה מטא לעילא אשגחת' דלעילא הוה בה בקדמיתא כמ"ש וירד ה' לראות כו' אשר בנו בני האדם בנינא ודאי אמרו ובעי למיבני לעילא ע"כ (ושם ע"ב) ויהי בנסע' מקדם אתנטילו מעילא לתתא אמרי הא הכא אתר למדבק ונעשה לנו שם כו' ויתרבק סיוע דלתת' באתר דא בגין דכד דינא אתא לאשראה בעלמא הא אתר דא לקבלי' ומהכי יתהני עלמא ויתון דהא לעילא דחיקא איהו לאתונא מני' ויא' ה' הן עם א' כו' כולחו כחדא ביהודא עבדין ויצלחון יתבדרון דרגין כל חד לסמרי' ובג"כ יתבדרון כל הני דלתתא מה כתיב ויפץ ה' אותם משם כו' וההוא לישנא דהוּו ממלחין בלה"ק עבד לון סיוע בגין דבעובדא ובמילולא דמלה תליין מילין אלין לאדבקא כוונה דלכא ליעבד סיוע להאי אתר דבעו לאקמא וכיון דאתבלבל לישנהון לא יכילו לאתקפ' רעותא ולא אצלחו בעובדיהון בגין דחילא דלעילא לא אשתמודע בר בלה"ק ומיד ויחדלו לבנות העיר דהא איתבר חילהון ותוקפא דלהון ע"כ (ובדף ע"ו ע"ב) הן עם א' ושפה אחת בגין דאינון בלכא חד וברעותא חד וממללי בלה"ק ועתה לא יבצר כו' ולית מאן דימנע עובדא דילהון מאי איעבד אבלכל לון דרגין דלעילא ולישנא דלהון לתתא וכדין אתמנע עובדא דילהון מכאן דמארי מחלוקת לית לון קיומא דהא כל זמנא דבני עלמא אלין עם אלין ברעותא חד ולכא חד אע"ג דמרדי בי' בקודב"ה לא ישלט בהו דינא דלעילא כיון דאתפלגו מיד ויפץ ה' אותם כו' ולעתיד כתיב אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם א' ע"כ לשון הזוהר:

(ב) והנה במדרש א' ויהי כל הארץ שפה אחת שכולם דברו בלה"ק ודבריו אחדים שכולם באו בעצה אחת נעלה לרקיע כו' ד"א אחדים על יחידו של עולם כו' ויהי בנסע' מקדם שהסיעו עצמם מקדמונו של עולם כו' ויפץ ה' אותם כו' ללמדך שדור הפלגה אין להם חלק לעוה"ב וכי איזו קשה של דור המבול או דור הפלגה אבל אלו דור הפלגה פשטו יד בעיקר (להלחם בו) ואלו של דור המבול לא פשטו יד בעיקר רק ששטפו בומה וגזל וחמם כו' וא"כ למה אלו דור המבול נשטפו ונאבדו ואלו דור הפלגה לא נאבדו (כי נשארו לפלטה רק שהפיצם ע"פ כל הארץ) ללמדך ששנאווי המחלוקת וגדול השלום אלו דור המבול הי' גזל וחמם ומריבה ביניהן ע"כ נאבדו ואלו דור הפלגה היו נוהגי' אהבה ואחזה וריעות ביניהן שנא' שפה אחת ודבריו כו' ע"כ ובזוהר (פ' נח ד' ע"ד ע"א בסופו) פ' ויהי בנסעם מקדם מקדמא דעלמא כמ"ש ונהר יוצא מעדן (דכתיב כי' ויטע ה' אלקי' גן בעדן מקדם מקדמונו ש"ע) ומשם יפרד כיון דנטלי מתמן הוה פרודא וכד אינון כנישי' תמן לא הוה פרודא וז"ש וימצאו בקעה כו' דתמן נטלי לאפקא מרשו עילאה לרשו אחרא כו' (ובד' ע"ה ע"א) א"ר אבא בחכמתא דרשיעי אתו בגין לאפקא מרשו עילאה לרשו אחרא ולאחלא יקרי' ליקרא נוכראה כד מטאן להאי בקעה דאיהו רשו נוכראה כו' אמרו הא אתר למיתב ולאיתקפא לכא לאתהנא' ביה תתאי כו' נתקין באתר דא עיר ומגדל ונעשה לנו שם אתר דא יהא לן לדחלא נבנה לאתר דא עיר ומגדל ולמה לן לסלקא לעילא דלא נוכל לאתהנא' מיני' הא הכא אתר מתתקנא ונעשה לנו שם דחלא למפלח תמן פן נפוין

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ואולם חי אני

מהמציאות שהם עכשוו וכמו ענין עלמין סתימין דלא אתגליין שהם נתהוו רק מבחי' המחשבה א' הנ"ל, ועד"ו הי' ג"כ מציאות כל העולמות בהתהוותם ע"י מחשבה זו שהיה אז מציאותם נעלה ורוחני ביותר, וכדי שירדו במציאותם זה שהם עכשוו בבחי' עלמין דאתגליין הוא ע"י דבורו ית' כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו וכו' ויהי אור כו')* נמצא שע"י בחי' מחשבה נבראו עלמין סתימין דלא אתגליין וע"י דבורו ית' נבראו עלמין דאתגליין כו':

ב. והנה מחשבת אנא אמלך הנ"ל נק' בשם כבוד (כי הכבוד מתייחס לבחי' מלוכה דוקא שלכך מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ועוד כי כבוד הוא לשון לבוש כמו קארי למאנא מכבודתא וכך בחי' מחשבה היא לבוש וכן בחי' מלכות נק' לבוש כמ"ש ה' מלך גיאות לבש) וכמ"ש כבוד מלכותך יאמרו כו' וכבוד מלכותו כו' וזהו לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהן ג' עולמות עולם הנשמות ועולם המלאכים ועולם העשיה הם לכבודי, דהיינו כדי שיהי' בחי' אנא אמלך כי אין מלך בלא עם עם דייקא שהם בחי' נפרדים דוקא משא"כ על בנים לא שייך ענין מלוכה. והנה בחי' מלוכה זו וכבוד זה הוא בחי' ירידה גדולה לפניו ית' כי על מי הוא מולך אחרי שכל העולמות במחשבה א' נבראו וכולא קמיה כלא ממש (וכמו שאין שייך כלל לומר באדם שיתפאר לפני זכוכ כן יותר מזה אין הנבראים תופסים מקום אצלו ית' ולכך כדי שיומשך רצון להיות בחי' אנא אמלך הוא ע"י ירידה והשפלה גדולה וז"ל לפני כבוד עונה שכדי שיהיה התהוות בחי' הכבוד שהוא מחשבת אנא אמלך הוא ע"י ענוה והשפלה וכמארו"ל במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו כמ"ש במ"א). ולזאת צריך ברכה והמשכה להמשיך בחי' מלוכה זו ממקומו ושרשה, דהיינו שיהי' הוא ית' נמשך ומתמצמץ בבחי' מחשבה א' זו דאנא אמלך הגם דכלא חשיבי' קמו' ית', וכמאמר ברכות והודאות למלך אל חי וקיים, שאנו ממישיכי' ברכה לבחי' מלך כו', וזהו פ' מ"ש ברוך כבוד ה' ממקומו פ' ממקומו הוא בחי' מקור הוצבו של בחי' הכבוד דהיינו שעצמותו ומקורו נק' מקומו, ע"ד מארו"ל השגור אצלם ממקומו הוא מוכרע שאינו מקום גשמי רק שרש של אותו דבר ומקורו שבתורה הוא נק' מקומו וכך הוא בחי' מקומו דכבוד ה' הוא בחי' מקור מחצב של בחי' מחשבה זו דאנא אמלך, ומקור

ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ. וכן כתוב לשון כזה בתהלים (ע"ב י"ט) וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ, וצ"ל לשון זה דברוך שם כבודו שהוא ענין ברכה והמשכה שיהי' נמשך בחי' שם כבודו לעולם וכמ"כ אנו אומרים בק"ש בשכמל"ו שהוא בקשת ברכה והמשכה שיהי' כבודו נמשך לעולם, וכמ"כ לשון וימלא כבוד ה' כו' שהוא לשון עתיד, והלא כתיב (ישעי' ו) מלא כל הארץ כבודו, וכתיב את השמים ואת הארץ אני מלא, וא"כ איך כאן אומר וימלא לשון עתיד דמשמע שעדיין אינו מלא, וסתרי הכתובים אהרדי. גם להבין מהו משרתיו שואלים ול"ו איה מקום כבודו כו' והלא הם אומרים קק"ק מכה"כ, וכיון שאומרים בעצמם שמכה"כ א"כ מהו השאלה איה מקום כבודו (וכך י"ל ענין ברוך כבוד ה' ממקומו, דלשון ממקומו היינו מפני שאין יודעין איה מקום כבודו וכרפי' הרד"א בסידור קדושה, וק' כנ"ל דהא אומרים מכה"כ): הנה ארו"ל עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד, ולכאורה אינו מובן ענין מציאת שמו קודם שנברא העולם שהרי בפני עצמו אין שייך ענין שם, שהשם אינו רק שזולתו קוראו בו אבל בפ"ע אין צריכים לשם, וא"כ קודם שנברא העולם שלא הי' עדיין שום מציאות זולתו ית' שיהי' קוראו בשמו, א"כ מהו ענין שם זה. ויובן ע"פ מ"ש כי לא מחשבותי מחשבותיכם ופי' הרמ"ק דהכוונה כי הנה מחשבת ב"ו הבל המה ואין בהם מועיל להתהוות ממחשבתו שום דבר גם כשיחשוב על דבר מה כמה שעות לא יוכל להוסיף אור וחיות בדבר ההוא מלבד שיש מציאות לדבר ההוא בלתי מחשבתו אבל מחשבתו לא תוסיף בו מאומה עד תצא לפועל ע"י כח המעשה דוקא, משא"כ במחשבתו ית' כי במחשבה א' נבראו כל העולמות, והיינו מחשבת אנא אמלך וכמ"ש בע"ח כשעלה ברצונו הפשוט וכזהו כד סליק ברעותיה למיברי עלמא הנה ע"י רצון זה נתהוו העולמות ממש וכמ"ש הוא אמר ויהי, ויאמר אלקים, שהוא אמירה בלב, וז"ס מארו"ל בראשית נמי מאמר הוא (והוא בחי' מאמר הכולל כל ה' מאמרות שאח"כ שע"י מאמר זה נתהוו כל הנבראים ממש רק שנפרטו אח"כ במ' מאמרות. ומה שהוצרכו להפרט במ' מאמרות ולא די להם בהתהוותם ע"י המחשבה אחת דאנא אמלך הוא מפני שבהתהוותם ע"י המחשבה היו מציאותם דק ורוחני למעלה מעלה

המחשבה (שנבפש) וזהו ענין בכה"מ פ' שיומשך גלוי המחשבה דאנא אמלוך הנק' כבודו ממקומו שהוא מקור מחצבו שהיא בחי' כח המחשבה המיוחד עמו כו', ובוה מוכן ג"כ מארז"ל עד שלא נה"ע היה הוא ושמו בלבד, היינו קודם שנתגלה בחי' מחשבת אנא אמלוך שבהגלות נגלות מחשבה זו מיד נתהוו העולמות כנ"ל אבל קודם גילוי והמשכת מחשבה זו או עד שלא נברא העולם, ומ"מ היה הוא ושמו פ' שמו הוא כח המחשבה המיוחד עמו שבחי' זו הוא מקור וכה להמשכת המחשבה דאנא אמלוך כו':

מחשבה זו הוא בחי' כח המחשבה, ומבשרי אחזה דהנה אנו רואים שכח המחשבה שבאדם אינו נפסק לעולם והגם שאינו חושב שום ענין ואין המחשבה בגילוי* מ"מ הוא תמיד בכחו לחשוב וכשבא לו איזה ענין לחשוב מתגלה כח המחשבה ובאה לירי גילוי, וכן הוא למעלה בו ית' ג"כ יש בחי' מחשבה הנגלה ובחי' כח המחשבה המיוחד עמו והוא המדע כו', ולהיות כן הנה המשכת מחשבה זו דאנא אמלוך היא נמשכה מבחי' כח המחשבה המיוחד עמו ית' (שהיא בטילה שם במקורה במציאות כביטול מחשבה א' לגבי כללות כח

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ששה משמותם

בבחי' תפלה דהיינו שהתפלה יהי' ג"כ בבחי' מס"ג דהיינו בבחי' רעו"ד, ואו נק' אותיות התפלה בחי' אבנים טובים שנעשים כתר ועטרה לקונו, ועי"ז נמשך המשכה מלמעלה ג"כ מבחי' כתר וכמ"ש הטוב כי לא כלו רחמיק שע"י הטוב בעיניך עשיתי נמשך מבחי' הטוב כי לא כלו רחמיק שהוא בחי' טוב וישר ה' מקור י"ג מדה"ר שהוא בחי' רחמים פשוטים דלית שמאלא בהאי ע"ק, כי תפלה הוא בחי' רצון דהיינו המשכת רצון חדש כו' רפאנו בךך עלינו שהוא ענין י"ב ברכות אמצעיות, כי ג' ראשונות הוא ענין בחי' העלאה ממטה למעלה סנדל קושר כתרם לקונו מתפלתיהן של ישראל, וי"ב ברכות אמצעיות הם המשכה שמלמעלה למטה. וזהו ג"כ ענין חשן המשפט שהיו בו י"ב אבנים, שהוא כנגד י"ב ברכות אמצעיות, כי מהאבנים דהיינו מאותיות שמות השבטים נעשה כתר לקונו, ועי"ז נמשך המשכה מלמעלה למטה, ולזה הי' גם שמות האבות על האבנים שהי' כתוב על הטור האחד אברהם יצחק יעקב ראובן, ובסוף הי' כתוב שבטי ישורון כמ"ש במד"ר ס"פ תצוה, וחד אמר הוא הבחיי שאות א' מהאבות הי' אצל כל שבט ושבט, והיינו שג' אבות הוא ע"ד ג' ראשונות וי"ב שמות השבטים הוא ענין י"ב אמצעיות, ושבטי ישורון הוא ג' אחרונות, וזהו שנק' חשן ע"ש חושה לעזרתו דהיינו שהמשכה נמשך במהירות ובמרוצה למטה ואינו מתעכב ההמשכה למעלה, כי פעם יכול להתעכב, אבל ע"י החשן הי' נמשך במהרה עד שנמשך אפי' בגשמי' ההשפעה, וזהו חשן המשפט ע"ד מה שנאמר כמשפטו אשר הראת בהר, ופריך בירושלמי וכי יש משפט

ד) אך הנה כתי' בעטרה שעטרה לו אמו כו' ביום שמחת לכו, דהנה עטרה נעשה מאבנים טובים הגם שהם אבנים בחי' דומם אעפ"כ כשהם אבנים טובים שהם מאירים נעשים עטרה למלך ע"ג הראש, לפי שהוא דבר חידוש, והנה אבנים הם אותיות, וכשאבנים הם אבנים טובים או נעשים עטרה וכמשארז"ל מלאך סנדל קושר כתרם לקונו מתפלתיהן של ישראל והיינו כשאותיות התפלה הם בחי' אבנים טובים. ופי' אבנים טובים, דהנה כתי' בחוקי' המלך שא' והטוב בעיניך עשיתי וארז"ל שסמך גאולה לתפלה, ולכא' אינו מוכן מהו הרבותא כ"כ שסמך גאולה לתפלה שהרי הכל סומכין גאולה לתפלה, אך הענין הוא דהנה גאולה נק' טוב וכמ"ש אם גאלך טוב אמרו לצדיק כי טוב, כי גאולה וצדיק הוא בחי' יסוד ויסוד נק' טוב, והנה ק"ש הוא בחי' גאולה לפי שק"ש הוא למסור נפשו באחד ועי" המס"ג דק"ש נמשך בחי' גאולה [שהוא יוצא מן המיצר, וזהו שמסיימים בק"ש אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ היינו מן המצרים וגבולים, וע' בלקו"ת בפ' בהעלותך בד"ה ראיתי והנה מנורת זהב בענין וגולה על ראשה, ובספר חמש מגילות ברות ע"פ וזאת לפנים בענין על הגאולה שז"ע אחד אם כיון לכו יצא פי' יצא הנה"א מן המיצר דנה"ב, ועל התמורה ועד, ע"ש], (לפי שק"ש הוא בחי' יחוד אר"א, וע"י יחוד אר"א נמשך בחי' גאולה וכמ"ש ונהר יוצא מעדן ונהר הוא בחי' יסוד יוצא מעדן הוא בחי' חכ', והיינו לפי ששרש היסוד הוא מבחי' חכ' כו', וע' בדרוש אלה תולדות נח כו'), והנה סמיכת גאולה לתפלה הוא שענין המס"ג שהי' בק"ש יומשך ג"כ

נשי' שזוהו ג"כ ענין התפלה שע"י התפלה נתעלו הנרות בבחי' נר הוי' נשמת אדם. אך הענין הוא דהנה העלאת הנרות הוא ע"י בחי' תפלה שהיא בבחי' חיצוני' הלב דהיינו שהתפלה היא בבחי' רצון התחתון רצון שנמשך ע"פ שכל וטו"ד שזה נק' חיצוני' הלב, משא"כ ענין העלאת האבנים שעל החשן הוא ג"כ בחי' תפלה רק שהוא בבחי' רעו"ד שנעשה כתר ועטרה שהוא בבחי' פנימי' הלב שהוא בחי' על' עליונה יותר, וזהו ע"ד ההפך שפעם אמרו שתפלה כנגד קרבנות תקנו, ופעם נא' חכונ תפלתי קטרת לפנדך, שקטרת הי' על מזבח הפנימי, וההפך הוא כנ"ל, שכשהתפלה היא בבחי' חיצוני' הלב לבד אז הוא כנגד הקרבנות שהי' על מזבח החיצון לבד, וכשהתפלה היא בבחי' רעו"ד אז הוא כנגד קטרת שהי' על מזבח הפנימי כו'.

לקרשים, אלא קרש שזכה להנתן בצפון ינתן בצפון ושזכה לינתן בדרום ינתן בדרום כו', והיינו שמשפט הוא שמעמיד דבר על מקומו, וזהו מ"ש לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל, והיינו לפי שישראל למעלה הם במעלה עליונה שנשי' עלו במח', אבל למטה יכול להיות להיפך שנשי' היו בגלות תחת ע' שרים, נמצא שאין זה כמשפט שהם למעלה, אבל לעשות משפט עמו היינו שכמו שנשי' הם למעלה במדרגה עליונה כך יהיו למטה ממש, וזהו משפט עמו, וכך חשן המשפט היינו שההמשכה שנמשך למעלה ממשיך למטה ג"כ בגשמי' ממש, וגם שההמשכה אינו מתעכב כלום למעלה ולכך נק' חשן המשפט.

(וזהו שכה"ג הי' צריך לשאת את האבנים על שמות בני' ולהעלות אותם אף שענין המנורה הוא ג"כ העלאת

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

כי תצא למלחמה, שבת פרשת תצא, תער"ג

וממילא גם חכ' התו' שבוה הוא דבר נבדל כו', וגם התו' כמו שהיא ברוחני' בג"ע הרי מדברת בעניני הנבראים כו', וגם התו' כמו שהיא באצי' הרי מדברת בעניני השתל' כו', ובכל מקום התו' היא בבחי' השגה דגם תו' דאצי' ה"ה בהשגה באצי' כו', וע"כ כ"ז בכלל בחי' חיצוני' התו' שהיא רק נובלות חכ' שלמע' כו', וע"כ שייך בזה ענין ההתקשרות כו'. ועיקר פנימי' התו' הוא בחי' העונג שבתו' ובמדר' זו שבתו' אמרו אורייתא וקוב"ה כולא חד כו'. ובוה מיושב ג"כ מה שבמא' תלת קשרין אמרו וכולהו כו' סתים וגליא, הרי גם סתים דתו' היא בבחי' התקשרות כו'. הענין הוא דהן בחיצוני' התו' והן בפנימי' התו' יש סתים וגליא כו', ופנימי' התו' שבאה בהשגה בג"ע ובאצי' ה"ז בחי' הנגלה שע"פ הסוד (והיא בכלל בחי' חיצוני' התו' והיינו בחי' החיצוני' שבפנימי' כו'), ובוה שייך ג"כ התקשרות לפי שכ"ז מבחי' נובלות חשמי' כו', ועיקר פנימי' הוא בחי' הסתים שלמע' מהשגה והיינו בחי' העונג שבתורה כו', ובמדר' זו התורה היא בבחי' חד ממש כו'.

קפג) אמנם באמת גם על חיצוני' התו' אמרו אורייתא וקוב"ה כולא חד, דהרי במש"ב פכ"ג אומר על האדם העוסק בתו' שנעשה בבחי' יחוד ע"ד אורייתא וקוב"ה כו", והכוונה היא גם על העסק בחיצוני' התו' כו',

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו כו', וצ"ל דמתחלה אומר כי תצא למלחמה ה"ו בכח עצמו ואח"כ ונתנו ה' אלקיך הרי שנותנים מלמע' כו'. וגם מ"ש אח"כ ושבית שביו אחרי שנתנו ה' אלקיך כו' מהו"ע השבי' שהרי שבי' זהו שבא בדרך הכרה ומאחר דונתנו ה' אלקיך מהו"ע השבי' כו'. גם צ"ל אומרו ושבית שביו הדול"ל שבי' וכמ"ש אח"כ וראית בשבי' כו', דשביו משמע שביו של אויב, וצ"ל מהו"ע ושבית שביו של אויב כו'. גם מהו"ע וראית בשבי' אשת יפת תואר כו'. ולהבין כ"ז ילה"ק משנת"ל לתוך ב' מאה"ז דלפעמים אי' תלת קשרין מתקשראין דא כדא קוב"ה אורייתא וישראל, דהתקשרות שייך ברבר הנבדל חוקא דברבר א' כמו אור ומאור אינו שייך התקשרות כ"א ברבר הנבדל כו', הרי דתו' היא בבחי' נבדל והיא בבחי' התקשרות כו', ופעמים אי' אורייתא וקוב"ה כו"ח ה"ה בבחי' חד ממש לא רק בבחי' התקשרות כו'. דזהו ההפך בין תו' למצות דהיחוד שע"י המצות הוא ע"ד איהו וגרמוהו חד שהן ב' דברים המתייחדים כו', והיחוד דתו' הוא כמו איהו וחיוהי שזוהו בבחי' יחוד ממש כו'. ונת' שזוהו ההפך בכלל בין בחי' חיצוני' התו' ופנימי' התו', דחיצוני' התו' ה"ה אותי' התו' שהאותי' ה"ה דבר בפ"ע כו', ועוד שהרי כל התו' נתלכשה בענינים גשמי' שהן דברים נפרדים

וקס"ו דא"ק מובדל מכל המדר' בזה שהוא בחי' כלל על הכל בשוה כו', מ"מ ה"ז נכלל בכלל כתר שהרי או' במ"ח שהוא כדוגמת אריך כו', ומכ"ש דבחי' פנימי' א"ק נכלל בכלל בחי' הכתר כו'), והתו' כמו שהיא בכתר זהו התו' כמו שהיא בבחי' שעשועים העצמי' כו', ואח"כ הוא המשכת בחי' העונג בחו"ב כו', ועל התו' כמו שהיא בבחי' שעשועים העצמי' א' באנה"ק ד"ה דוד זמירות כו' שעז"א א"ת אמון אלא אמון כו'. והנה על המדר' א' או' ואהי' אצלו אמון, ואי' בת"ז תי' מ"ב אמון מופלא ומכוסה דאיהו אין כו', והיינו דמופלא ומכוסה שניהם בכתר רק דמופלא הוא פנימי' הכתר ומכוסה הוא חיצוני' הכתר כו' (ובמ"א אי' להיפך ושרש הדבר במ"ש לא נפלאות היא ולא רחוקה שיש בזה ב' פ"י), וכמ"ש במ"א בענין שכל מופלא ושכל נעלם דשכל נעלם הוא בחי' מו"ם שהוא בחי' העלם של הגילוי וה"ז בבחי' שייכות לחכ' דאצי' כו', ושכל מופלא הוא שמופלא ומובדל בערך שוהו בחי' חכ' דא"ק כו', ובמא"א אות א' סצ"ה אי' אמון מופלא נק' מו"ם כו'. וי"ל דכל בחי' חכ' בבחי' הפנימי' שבה נק' מופלא וע"כ נק' חכ' דעתיק בשם מופלא דבעתיק הכל בבחי' פנימי' כו', וכן חכ' שבכתר וגם חכ' דאצי' בחי' הפנימי' הוא בחי' מופלא כו', ומכ"ש דחכ' דא"ק הוא בבחי' מופלא כו', ואפשר י"ל דחכ' דא"ק הוא בחי' אמון סתם שלמע' גם מבחי' מופלא כו', וזהו מ"ש בפסוק סתם ואהי' אצלו אמון כו'.

קיצור. ובאמת גם חיצוניות התורה שהיא בהשגה ובבחי' נבדל היא כולא חד, הא' מפני שהארת עונג העצמי (שהיא ג"כ עצמי) יש בכל המדר' שבתו', והב' מפני שחכ' דתורה היא עצמי, והענין דבפסוק ואהי' אצלו אמון חשיב ה' דברים, והן ה' מדר' שירדה בהם התורה, חו"ב וז"ג ב"ע, והכל מדבר בהמשכת פנימיות הכתר בחי' עונג, שהמדר' הא' היא ואהי' אצלו אמון, אמון מופלא ומכוסה, שכל מופלא עתיק, וי"ל דכל פנימיות חכ' נק' מופלא, וי"ל דחכ' דא"ק נק' אמון סתם.

דאא"ל דהכוונה היא על העוסק בפנימי' התו' דוקא שהרי מחלק שם רק בין המצות לתו' שע"י עסק המצות היחוד הוא כמו יחוד האברים כו', וע"י התו' היחוד הוא בבחי' חד ממש כו', הרי שהכוונה על עסק התו' בכלל גם בחי' חיצוני' התורה כו'. ויותר מובן כן בפ' דו"ה דמבו' שם איך שע"י השגת התו' ה"ה מתייחד ותופס בבחי' עצמות א"ם דלית מתב"כ כ"א כאשר איהו תפיסא באורייתא ומצותי' כו', ושם הכוונה בבחי' השגה דוקא שע"י נעשה מקיף ומוקף כו', וכ' שם בפ"ד דאורייתא היא חכמתו כו' וקוב"ה בכבודו ובעצמו כו"ח כו', הרי שמש"כ בזהר אורייתא וקוב"ה כו"ח הוא גם בתו' כמו שבאה בבחי' חכ' והשגה דהיינו בד"כ בחי' חיצוני' התו' כו'. ואי' סותר למש"א דאורייתא מתקשראה בקוב"ה שנת"ל פקע"ה דהיינו כמו דבר הנבדל שמתקשר כו', דהתו' גם כמו שהיא בבחי' דבר הנבדל הרי היא כו"ח ממש כו'. וזהו משום ב' דברים, הא' להיות שהתו' כמו שהיא בבחי' שעשועים העצמי' נמשך הארת בחי' התענוג בכל המדר' דתורה גם כמו שירדה למטה כו' וכמשי"ת, והארה זו היא ג"כ בחי' עצמי' כו' (ולא כמו הארה שבעולמות שאינה העצם כידוע, והארת התענוג שבתו' גם ההארה היא עצמי' כו'), ומתייחדת היא עם הידיעת והשגת התו' כו'. והב' שגם עצם החכמה דתו' שהיא הידיעה וההשגה ה"ה ג"כ בחי' עצמות א"ם ב"ה כו'. והענין הוא דהנה כתי' ואהי' אצלו אמון כו', וחשיב בפסוק זה ה' ענינים בתורה, א' ואהי' אצלו אמון, ב' ואהי' שעשועים יום יום, ג' משחקת לפניו בכל עת, ד' משחקת בתכל ארצו, ה' ושעשועי את בנ"א, וכל ה' מדר' הכל הוא בבחי' העונג כו', ומדבר בה' מדר' שהתורה ירדה ונמשכה כו', והיינו התו' כמו שהיא בשרשה ומקורה בחי' הכתר כו', ואח"כ כמו שירדה בחו"ב ואח"כ בז"א ובמל' ובעולמות ב"ע כו', והכל הוא בהמשכת העונג בכל המדר' האלו, ובחי' הכתר הכוונה הוא על בחי' פנימי' הכתר שהרי העונג הוא בחי' פנימי' הכתר כידוע. ונודע דבכלל כתר נכלל כל המדר' שלמע' מאצי' גם בחי' א"ק (הגם שנת"ל פקס"ה

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

מרגלא וכו' תכלית חכמה תשובה - י"ט כסלו פ"ט בסעודה

הן בחי' חיצוני' הלב עדיין, והוא בחי' אהבה חיצוני' מפני שבאה מן השגה והתבוננות ואינו נתפס בזה בחי' העצמות דא"ם כ"א בחי' מציאות לבר, אבל אהבה פנימית הוא בחי'

(ו) והנה כללות ב' בחי' אהבה הנ"ל, הן האהבה הנכאה ע"י ההתבוננות בגדולת אוא"ם ב"ה והן האהבה הנכאה ע"י ההתבוננות בהפלאות אוא"ם ב"ה, הנה בכללותם

עיי"ז האהבה, אבל א"צ לזה התבוננות פרטי' לפי שהאהבה היא מצד העצמות דוקא, ולכן אנו רואים אשר דוקא הבן יש בו היכולת לעורר את עצמות האב מה שאין זה ביכולת אדם אחר לעורר כ"כ, וכמו כאשר הבן צועק אבא ניזון האב בכל עצם מהותו ממש מה שלא הי' ניזון באופן כזה מצעקת אחר שאינו בנו שניזון ג"כ עיי"ז מ"מ אינו ניזון בכל עצמותו ממש כמו מצעקת הבן, והיינו לפי שצעקת הבן שהוא מעצם עצמותו ממש ה"ה נוגע בזה (ער רירט אן) בעצמות האב, והוא מצד ההתקשרות שלהם בבחי' העצמות שלהם ממש, וכמו"כ יובן בהתקשרות האמיתי דנש"י באלקות שנק' בנים כמו"ש בנים אתם לד' אלקיכם וכתוב בני בכורי ישראל, שהן בבחי' התקשרות עצמית לאלקות שיש כמו טבע עצמי' בנפש האלקי' לידבק במקור חוצבה שאין שום טעם וסבה אל האהבה והתקשרות הזאת כ"א מצד שהן כעצם אחר, וההתקשרות הזאת היא תמידית בנפש ורק צריכים לעוררה לפעמים, והיינו ע"י שזוכר ומשים אל לבו איך שאתה אבינו כו' או שבאה לגילוי ע"י הריחוק וכמו מן המיצר קראתי כו', וכמו ויאנחו בני" מן העבודה ויועקו, והצעקה מה שצועק אל ה' הוא משום כי אתה אבינו, והיינו שאו נרגש בו (ווערט אין אים דער הערט) זאת דכי אתה אבינו, ומתעורר בחי' ההתקשרות העצמית, ובחי' ההתקשרות הזאת ה"ה תופס בבחי' העצמות ממש, וכמו הבן שמעורר עצמות האב כנ"ל, כמו"כ נש"י בהתקשרות עצמית שלהם ה"ה תופסים בבחי' העצמות מה שלית מחשבה תפיסא בי' כלל, כי בחי' מח' והשגה תופס בבחינת גילויים לבר לא בבחי' העצמות, כ"א בחי' רעו"ד להיותו אחוז וקשור בבחי' העצמי' ע"כ בזה דוקא נתפס בחי' העצמות, ולכן הנה התכלית והעיקר דחכמה הוא תשובה ומעשים טובים להיות בזה נתפס העצמות ב"ה. קיצור. וכללות ב' בחי' אהבה הוא רק חיצוניות הלב, ואהבה פנימית הוא שלמעלה מהשכל והוא ההתקשרות פנימי ועצמי, וכמו התקשרות האב והבן שהיא התקשרות עצמי מה שאינו דומה להתקשרות האוהב והאהוב שבא בסיבת דבר מה, משא"כ באב ובן שהוא עצמי, ולכן צעקת הבן דוקא מעורר את רחמי האב, והו"ע כי אבינו אתה, ולזאת רעו"ד תופס את העצמות.

פנימי' הלב שלא תבא מהתבוננות השכל כ"א היא באה מלמעלה מן השכל והיא הנק' רעו"ד שבה ועל ידה יש בחי' תפיסא גם בבחי' עצמות, וכמו שדקדק באמרו דוקא לית מח' תפיסא בי', מח' דוקא, אבל ברעו"ד נתפס בחי' העצמות. והענין, דהנה פנימי' הלב היינו ההתקשרות בבחי' עצמי' שבא מבחי' יחידה שבנפש דוקא, וכמו ער"מ התקשרות הבן עם האב שאינו ע"פ טו"ד כלל, אלא רק מצד שנמשכה נפש הבן מן האב מבחי' עצמותו ממש ונחשב כמוהו ממש כענין ברא כרעא דאבוהי, וממילא ההתקשרות היא בעצמות האב דוקא, ואינו דומה לאהבת אוהב ואהוב הגם שיכול להיות בזה ג"כ תוקף האהבה ותוקף ההתקשרות (מיט א אוועק לייג), הנה יש בזה איזה סבות אל האהבה וההתקשרות, אם מפני שמטיב עמו או מצד העילוי והמעלה שבו שהוא איש מעולה ומשו"ז הוא אוהב אותו ומקושר אליו, הרי צ"ל בזה איזה התבוננות והשגת השכל איך שהוא איש הטוב ואיך שמטיב בחסדו עמו או שיבין בשכלו את הטוב והעילוי במה שהוא מעולה, וכאשר יבין אופן העילוי ה"ה נעשה מקושר אליו ומסור אליו (ער ווערט צו אים איבער גיגעבין), אבל זהו דוקא כאשר מבין העילוי שלו, משא"כ בלעדי זאת לא יהי' מקושר ומסור אליו, וממילא האהבה וההתקשרות שלו מוגיע רק בהגילוי של האהוב ולא בעצמותו ממש, מאחר שזאת היא סבת האהבה מצד טוב מדותיו או טוב שכלו או העילוי שלו הרי ממילא ההתקשרות הוא ג"כ רק בזאת לבר, ולא בהעצמות שלו ממש, משא"כ אהבת האב אל הבן אינו מצד הטוב שבו ולא מצד העילוי ולא מצד ההשפעה שמשפיע לו כ"א מצד שהוא עצם א' עמו, ולזאת א"צ ע"ז שום התבוננות, שהרי אין שום טעם וסבה אל האהבה וההתקשרות שיצטרך להתבונן בזה ושעיי"ז תהי' האהבה כ"א הוא מצד העצם, וממילא ההתקשרות הוא בהעצמי' ממש לא בהגילוי לבר, מאחר שאין הגילויים סבת האהבה כ"א העצמות דוקא, והאהבה וההתקשרות הזאת היא בתמידות בהבן, רק לפעמים היא בהעלם וצריכים לעוררה מההעלם אל הגילוי, והיינו כאשר משים אל לבו שהוא אביו הנה בזה גופא מתעוררת האהבה, או לפעמים מתעורר ע"י הריחוק כאשר הם מרוחקים זמ"ז מתעוררת

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

חג השבועות, תרצ"ד

ואשר בעולם הזה ישנם טוב ורע, יצר טוב ויצר הרע. מלאכים מקבלים ידיעות לעתים קרובות על הנעשה בעולם הזה על ידי המלאכים הנבראים ממעשי בני אדם.

יז. הנשמות לפני ירידתן למטה להתלבש בגוף – אין להן שום שייכות לעניני עולם הזה, שלא כמו המלאכים שיודעים שקיים עולם הזה ויודעים גם מהו העולם הזה

יח. עוד מקטנותו ניכרו באדמו"ר האמצעי כשרונות גאוניים. מתמיד עצום היה וכשלמד אצל המלמד הראשון שלו – מלמד דרדקי – היה המלמד מתרעם על שאין הילד מניח לו ללמוד עם שאר הילדים, כי רוצה שילמדו רק אתו.

אצל המלמד היו שתי כיתות, כיתה אחת לומדת אלף-בית וצירופי מלים, והכיתה השניה – פירוש המלות של התפלה והתחלת חומש.

בשעה שהמלמד למד עם כיתה אחת, היתה הכיתה השניה חוזרת על לימודיה. רבנו האמצעי למד אז בכיתה הראשונה ובשעה שכיתתו היתה צריכה לחזור על לימודיה היה הוא מאזין לנלמד עם הכיתה השניה.

המלמד הצטער על כך, ברם הוא בחן את הילד והילד ידע היטב מה שלמדו אתו, כי תפיסתו וכוח זכרונו היו מופלאים.

בשובו מה"חדר" הביתה, היה חוזר בעל-פה על מה שהאזין למה שלמדו עם הכיתה השניה, וכך נהיה בקי בהרבה פרקי תנ"ך בעל-פה.

"זמן" (עונת לימודים) אחד למד ב"חדר" עם תלמידים בגילו ואחר כך למד עם חברים קשישים בהרבה ממנו, כי התקדם בלימודיו באופן מופלא ביותר.

פעם אחת בערב, בשעה שהילד חזר מה"חדר", מצא כמה חסידים יושבים בחדר הקדמי של אביו – גן עדן התחתון, כפי שקראו חסידים לחדר זה – בליאזנא, וביניהם החסידים ר' שמואל מונקס, ר' איסר קיסס ור' שלמה רפאל'ס מוילנה, בהמתנינם להתקבל ב"יחידות" אצל רבנו הזקן.

בתוך כך נכנס גם ר' יוסף משקלוב, שהיה מקודם מהמתנגדים והפך לחסיד והיה מגדולי העשירים ובעלי המסחר בשקלוב ונדיב גדול. ישבו כל הנוכחים והתועודו ביניהם.

ואילו הנשמות אינן יודעות מהו העולם הזה ומהו גוף גשמי.

אמנם, גם בנשמות ישנן כאלו שיודעות מהו העולם הזה ומהו גוף גשמי, אלא שאלו הן הנשמות שהיו כבר בגוף בעולם הזה וחזרו לעולם העליון, נשמות אלו יודעות מהו העולם הזה ומהו גוף גשמי, ואילו הנשמות שבאוצר הנשמות אינן יודעות מהו העולם הזה ומהו הגוף הגשמי.

בזוהר מובא לעתים קרובות הביטוי "וי להני בני נשא סתימין עינין ואטימין אודנין, חזין ולא ידעין מאי חזין, שמעין ולא ידעין מאי שמעין". לפעמים הביטוי הוא "סתימא מוחא ואטומא לבא".

הזוהר הקדוש מבכה ומצטער על אותם שיש להם מוח להבין, לב להרגיש, עינים לראות ואזנים לשמוע, כלומר, יש להם הבנה ורגש, ראייה ושמיעה, ובכל זאת הם "סתימא מוחא", מוחות סתומים, "סתימין עינין" – עינים סגורות, "אטומא לבא" – לבבות סתומים, "אטומא אודנין" – אזניים סתומות.

דוד המלך עליו-השלום מתאר את העבודה זרה:¹ "עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם", ומונה ששה אברים: פה, עין, אוזן, אף, יד ורגל, שחמשה מהם הם כלים של חמשת החושים.

חמשת החושים הם: ראייה, שמיעה, ריח, טעם ומישוש, שהם חמשת האברים: עין – ראייה, אוזן – שמיעה, פה – טעם, אף – ריח, יד – מישוש.

דוד המלך ע"ה מונה גם רגל, שכן לרגל יש מעלה שהיא מעמידה ומובילה את האדם להיכן שהראש מבין והלב מרגיש ששם צריכים ללכת.

העבודה-זרה למרות שיש בה כל האברים של החושים וגם אברי הרגלים, ומכל מקום "פה להם ולא ידברו, עינים להם ולא יראו וגו'".

(1) תהלים קטו, ד.

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

כָּכָר נֹדַע אֲשֶׁר בְּעִבּוּרַת הָאֱלֹקִים יִשְׁנָה עוֹד שִׁיטָה גְדוֹלָה וּמְעוּפָהּ, אֲשֶׁר לֹא לְבַד הַמְדַרְשׁ וְלִימוּד הַתּוֹרָה הוּא הָעֵיקָר, כִּי אִם גַּם הַמְעֻשָׂה וְהָעִבּוּדָה שְׂפֵלֵב בְּתַפְלָה, וְכָל הָאוּמָר אֵין לִי אֶלָּא תּוֹרָה בְּלִבְדּוֹ, גַּם תּוֹרָה אֲמִיתִית אֵין לוֹ¹¹⁰.

(110) [ראה יבמות קט, ב. לקוטי תורה ויקרא ה, א. קונטרס עץ החיים פרק יב. ספר המאמרים תרפ"ח ע' קנ. ובכ"מ.]

אמיתית התורה, היא התורה אשר הלומד יודע שזהו חכמתו ורצונו ית' שפך גזרה חכמתו העליונה באם שיטעון ראובן כף ושמעון כף יהיה פסק ההלכה כף וכף¹¹¹, והלומד תורה עליו להתדבק בקדושת ההלכה, ובקדושת האותיות, ואשר בשכלו יקיף את דבר ד', ואחרי כן הנה שכלו מוקף מדבר ד', ומתאחד עם האור אין סוף ב"ה שבתורה¹¹².

ובכדי אשר האדם במוחו הגשמי יתקרב אל הקודש פנימה, הוא על ידי עבודה שפלב זו תפילה, הבאה על ידי ידיעת גדולתו ורוממותו, וההתבוננות וההסתכלות ביקרא דמלכא.

בכל החיים של חיי האדם והנבראים וענפיהם המרובים בסיבות מסיבות שונות, ובמאורעות ממאורעות שונים מוצא מורנו כ"ק הבעל שם טוב נ"ע¹¹³ את האלוקים, פי אין דבר בכל הדומם צומח חי מדבר והד' יסודות אש רוח מים עפר אשר לא יראה באצבע על אלקות.

שיטת מורנו כ"ק הבעל שם טוב נ"ע היא תורה אחת בשתי נוסחאות¹¹⁴: א) אלקות הוא הכל, דער אייבערשטער איז אלץ, ב) הכל הוא אלקות, אלץ איז דער אייבערשטער.

ועל יסוד זה הולך וסובב כל ענייני התורה והמצוה בביאורים והסברים שונים על פי דרכי הבנת תורת החסידות בכל חיי האדם על פני האדמה.

האדם התחתון החי על הארץ אשר ברא ויצר אדון כל, הוא דמות תבניתו של אדם העליון אשר עליו נאמר¹¹⁵ ודמות כמראה אדם עליו מלמעלה, ולכן נקראת בריאה זו אדם, אדמה לעליון.

ובכן בכל עבודת האדם למטה יכול הוא להתאחד ולהתקשר באור אין סוף ב"ה, והמאחד המה התורה והמצוה דכתיב בה¹¹⁶ זאת התורה אדם, דיש בה רמ"ח מצות עשה ושס"ה מצות לא תעשה.

וזה כל האדם, אשר תמיד כל ימי חייו יהיה שלשלת ארוכה של עבודה ופועל טוב, להתרחק מן הגשם ולהתקרב אל הרוחני, על ידי עבודה וגייעה שמעמל ומייגע נפשו, למאוס בחומר, ולבחור בצורה.

* * *

בימים ההם כבר נודע אשר תלמידי מורנו כ"ק המגיד נ"ע, הם אנשים בעלי צורה נכבדה, שוקדים בתורה, בעלי כשרון גאוני, עובדי ד' בעבודת הלב, בעלי מדות טובות, בוחרי הבדירות הפניעה והענוה.

נודע הדבר אשר הוד כ"ק רבנו הגדול נ"ע בהיותו בן ט"ז היה גאון גדול, וגם מקובל וחקרן, וכמאמר¹¹⁷ הוד כ"ק אאזמור"ר מורנו הצמח צדק (בן שמעתי מכבוד אמי זקנתי הרבנית הצדקנית מרת רבקה זצ"ל¹¹⁸) אז דער זיידע וואלט זיין בזמן התנאים וואלט ער זיין א גרויסער תנא, און

(115) יחזקאל א, כו (ושם: דמות).

(116) חוקת יט, יד. וראה זהר חלק ב קיז, ריש עמוד ב. חלק

ג כט, ב. ובכמה מקומות].

(117) ראה ספר השיחות - תורת שלום [ע' 169] נוסחא אחרת.

(118) [אשת כ"ק אדמור"ר מהר"ש. - ראה אודותיה ספר

התולדות אדמור"ר מהר"ש [קה"ת, תש"ז ע' 12].

(111) ראה תניא פרק ה (ט, סוף עמוד א ואילך).

(112) ראה תניא שם.

(113) ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 134. 193. 194 (ובהערה

28).

(114) ראה שיחת שמחת תורה תר"ץ סעיף ב. ספר השיחות

תשי"א ע' 47. וראה גם דיבור-המתחיל והניף ידו דאחרון של פסח

תשי"א (ספר המאמרים תשי"א ע' 42).

אז ער וואלט זיין בזמן הנביאים, וואלט ער זיין א גרויסער נביא¹¹⁹, (וס"י) דער זיידע איז געווען א תנא און א נביא, נאר וויילע דער דור איז געווען ניט פדאי, דערפאר איז דאס געווען בהעלם נאר פאר די וואס זיינען געווען ראוי לזה.

* * *

הוד כ"ק¹²⁰ רבנו הגדול נ"ע אמר לבנו הוד כ"ק אדמו"ר רבינו האמצעי, המאמר פל האומר אין לי אלא תורה כו' הביא אותי ללכת למעזריטש.

געגויעים גדולים היה לי לכנוס בתורה להבין ולהשיג, כל מה שידעתי והשגתי היה לי לאפס ואין לעומת גודל תשוקתי לדעת את התורה.

בהיותי בן י"ג שנה התחלתי ללמוד רוב הזמן לעצמי, ושעות לימודי היו שמונה עשר שעות יום יום, ושלש שנים רצופות למדתי בחול שני שלישיים גמרא ופוסקים ראשונים ושליש אחד מקרא, אגדה, זוהר, מדרש, קבלה וחקירה, ובשבת שלישי גמרא ופוסקים, שלישי מקרא, אגדה וחקירה, ושליש מדרש, זוהר וקבלה¹²¹.

באחד הימים עצבון רוח אצוני, כי האפשר הדבר אשר אשאר בלא רב, ומה יהיה אחרית דבר זה, והחלטתי, כי בא מועד ללכת למקום תורה, למקום מורה דר, ואתבונן אנה אלך כי שמעתי אשר שני מאורות ישנם בעולם.

המאור האחד במעזריטש תלמידו של הבעל שם טוב, והמאור השני בוילנא, חבורת גדולי תורה, אין ווילנא לערנט מען ווי צו לערנען, און אין מעזריטש לערנט מען ווי צו דאוונען (בוילנא לומדים איך ללמוד, ובמעזריטש לומדים איך להתפלל)¹²².

גודל תשוקתי אל ידיעת התורה אילצה אותי ללכת לוילנא, ואלכה ימים אחדים בדרפי זה המובילה לוילנא ובהלכי התבוננתי הלא ללמוד הנני יכול במעט, ואיך עובדים את ד' בתפלה לא אדע, על פן אלכה תחלה למעזריטש, ואראה מה היא דרפם ומשם אלכה לוילנא.

עשר שנים עברו והוד כ"ק מורנו רבנו הגדול הוא אחד מעמודי התוף אשר בית ישראל קדישא נשען עליו, ובשנת תקל"ד הגהו אחד ממנהיגי המועצה בסדרי פלפלת ענין הסידות אף אשר טרם נקראה בשם זה.

באסיפת¹²³ כ"ק תלמידי המגיד נ"ע בשנת תקל"ו הגהו הקורא ומקריא ועושה סדר בתלוקת המדינות אשר בהם יתיישבו תלמידי המגיד נ"ע ויתעסקו להפיץ תורת כ"ק מורנו הבעל שם טוב על פי יסודי ההוראה אשר קבלו ממורם ורפם.

זקן התלמידים והארי שפחבורה קדישא כ"ק האדמו"ר ר' מנחם מענדל זצ"ל מהארצאק

בטאון חב"ד גליון 2019 (3938) ע' 38. ספר התולדות אדמו"ר הזקן (קה"ת - אה"ק, תשמ"ו) ח"א ע' 72.
122) ראה גם ספר השיחות תש"ה ע' 132. תש"ח ע' 197.
וש"נ.

123) בהבא לקמן - ראה מאמר "אבות החסידות" סעיף י"א ואילך ("התמים" חוברת ב' ע' נ [עב, בן ואילך]). ספר השיחות תרפ"ז ע' 54.

119) כעין זה אמרו על ר' יהודה החסיד (ספר מעשיות [וזה לשונו: "אילו הי' בימי האמוראים הי' אמורא, בימי התנאים הי' תנא, ובימי הנביאים הי' נביא" - הועתק בספר חסידים הראשונים - וואיטצן, תרע"ז. וראה שיחת י"ט כסלו תשט"ו]).
120) בהבא לקמן - ראה "רבנו הזקן" להרב א. ח. גליצנשטיין.

121) ראה גם רשימות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (סעיף ג) -

דורש מאתו לקיים פקודת מורנו כ"ק המגיד נ"ע לקחת על עצמו העבודה בהפצת תורת והדרת כ"ק מורנו הבעל שם טוב נ"ע.

אחת ההחלטות של האסיפה היא היתה שהתלמידים לא יוסיפו עוד להסתיר ידיעתם בתורה, כדרךם בתחילה שהיו מתנהגים בעונה, ומסתירים את עצמם אלא אדרבא ידברו דברי תורה בנגלה מעל הבימה, בריש גלי, ואחרי כל פלפול או דבר הלכה יבארו את ההלכה היא או את הפלפול שהוא מה עניינו בעבודת האדם לתקן מדות בני אדם.

ובבוא רבינו הגדול נ"ע לביתו לליאזני התחיל לבחור באיזה אברכים, אשר באו אליו, ואשר התקברו אליו בהליכתו בדרך, ללמדם דרכי התסידות, ויבחר רק בבעלי פשרון גאוני ובעלי ידיעה רחבה בתורה.

בשנה היא עשה רבינו הגדול נ"ע שני מסעות אשר בשני המקומות הגיד דברי תורה בקהלה רב, והשיב על כל השאלות אשר שאלוהו, ובמסעיו אלו נדבקו בו הרבה בעלי פשרון גאוני אשר נסעו אחריו לביתו.

שלל המסעות הנה לרכוש גדול אשר באבני חן הללו יסד רבינו הגדול נ"ע פנת יקרת חדר הוראה בתורת כ"ק מורנו הבעל שם טוב נ"ע.

שמונה עשר שנים עברו ובחסדי אל עליון ישנה מפלגה נקראת בשם חסידים, ועדת החסידים עושה חיל, וכעשרת אלפים איש נחשבים על דגל רבינו הגדול נ"ע.

בעת ההיא יוצא לאור ספר התניא¹²⁴ אשר קירב אלפי לבבות לאבינו שבשמים, והתנגדות הפללית נהפכת מלשם שמים לשם קנאה, ויוצא עגל המסירה הידועה, דבר אשר הכאיב גם את לבן של גדולי התורה אשר בין המתנגדים.

עוברים שלש עשרה שנה של התפשטות תורת החסידות גם בתוככי הקמון, רבים המה הנהנים לאורה של החסידות, בידיעה מסתפקים המה גם במיעוט אבל בעבודה ופועל דורשים הם מעצמם הרבה, ולעומתם בעלי הידיעה מתפלכלים על מבוועי דחוקמתא מאמרי ודרושי התורה אור, לקושי תורה, סידור ובאורי הזהר.

המלחמה הצרפתית מנודת את הנשך מקינו, ובערב שבת קודש מברכין אלול תקע"ב¹²⁵ עוזב רבינו הגדול נ"ע עם בני ביתו ואיזה מהחסידים את העיר ליאדי, ובששים עגלות¹²⁶ הולכים בגולה במחסה של החיל הרוסי.

¹²⁴ ספר התניא נדפס בפעם הראשונה בשנת תקנ"ז.
¹²⁵ כן הוא [דבערב שבת קודש מברכים החדש אלול עזב אדמו"ר הזקן את ליאדי] ברשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ("דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" - נדפס בספר התולדות אדמו"ר הזקן (קה"ת - ארץ הקודש, תשמ"ו) חלק ד ע' 1029 ואילך): ביום ערב שבת [6] פ' עקב כ"ב מנחם-אב [6] שהוא ערב שבת קודש מברכים החדש אלול]. עזב כ"ק אדמו"ר הזקן ומשפחתו את ליאדי. ואיתם עמם כשלים איש. ביום השישי [6] פרשת ויגש] בשמונה לחודש טבת* באו כששים עגלות לכפר פיענא.

אבל ברשימת אדמו"ר הצמח-צדק (אגרות-קודש שלו (קה"ת, תשמ"מ) חלק א ע' שכא - מגוף כתב יד קדשו) ובשיחת י"ט כסלו רצ"ג סעיף ד: ביום ו' [6] פרשת ראה, כט מנחם-אב] ערב ראש חודש אלול נסע עם כל בני ביתו לקראסנא [ויבואו ביום א' ב' דראש חודש אלול לעיר קראסנא - שיחת י"ט כסלו שם]. ובמכתב אדמו"ר האמצעי (אגרות-קודש הנ"ל ע' רמא): . . . ובקראסנא בערב שבת הסמוך לראש חודש אלול. ובבואו לקראסנא בחצי היום ערב שבת קודש כו'.
¹²⁶ כן הוא גם ("ששים עגלות") בספר השיחות תורת שלום ע' 86. שיחת י"ט כסלו שבהערה הקודמת. רשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שבהערה הקודמת. ובמכתב כ"ק אדמו"ר האמצעי שבהערה הקודמת (ע' רמ): וברחנו על ב' עגלות לבד. ושם ע' רמ: נסענו ברוב עם יותר מששים עגלות. ואולי הב' עגלות היו

רַבְּנֵנוּ הַגָּדוֹל עֹיֵן אֶת הַמֶּלֶךְ נֶאֱפֹלִיאֵן¹²⁷, בְּאֶשֶׁר חָשְׁבוּ לְמַכְחַשׁ בְּאַלְקִים, וְעַל אֲשֶׁר הִתְנַגָּהּ כִּי בָּחָהּ וְעֹצֵם יָדוֹ עָשָׂה כָּל גְּבוּרֹתָיו, וּבְכֵן לֹא חָפֵץ לְהִיטֵת תַּחַת רִשְׁוֹתוֹ אֶפְּלוֹ שָׁעָה קְלָה.

וּבְקִיץ תַּקְעָה¹²⁸ בָּא הוֹד כ"ק אֶזְמוֹר כ"ק אֶדְמוֹר הָאֲמָצְעִי לְלִיּוּבְאוּיִטְשׁ עִם כָּל בְּנֵי בֵּיתוֹ הוֹד כ"ק אֶזְמוֹר, כ"ק אֶדְמוֹר הַצְּמַח צָדֵק, וְכָל אֵלֹהֵי אֲשֶׁר יִצְאוּ אִתָּם עִמָּם בְּדָרְךָ, וְאֲשֶׁר נִסְפְּחוּ אֲלֵיהֶם בְּיָמֵי יְשָׁבָם בְּעִיר קְרַעְמַעְנָצוּג וְהַסְּבִיבָה.

וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה תַּקְעָהּ הִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְדַבְרֵי יָמֵי בֵּית רַבִּי, וְלִהְיֵת סְדוּתָם בְּלִיּוּבְאוּיִטְשׁ, בְּיַרְת הַחֲסִידוֹת חַב"ד.

כְּשֵׁנִים עָשָׂר שָׁנָה הִתְלַהֲבָה הַחֲסִידוֹת בְּיָמֵי כ"ק רַבְּנֵנוּ הָאֲמָצְעִי, רוֹב הַחֲסִידִים מָסְרוּ וְנָתְנוּ עֲצָמָם עַל לִמּוּד הַחֲסִידוֹת וְעִבְדָהּ שֶׁבֶלֶב זֶה תִּפְלָה בְּאַרְיִכוֹת גְּדוּלָה יוֹם יוֹם.

בְּהַחְמִישִׁים שָׁנָה, שָׁנוֹת הַתְּפִלְסוֹת תּוֹרַת חֲסִידוֹת חַב"ד וְדַרְכֵי הַדְּרָכָה וְעִבְדוּתָהּ עַל יְדֵי שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים כ"ק מוֹרְנוּ רַבְּנֵנוּ הַגָּדוֹל, וּבְנֹו כ"ק מוֹרְנוּ רַבְּנֵנוּ הָאֲמָצְעִי, נִפְתְּחוּ חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בֵּינָה.

בְּעֵת הַהִיא נִעְשְׂתָה תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת לְקַנְיָן עִם אֲלוֹקֵי אַבְרָהָם, הִרְבָּה עֲשִׂירֵי אֲלָפִים אִישׁ מִסְתַּפְּלִים בִּיקְרָא דְמֶלְכָא עֵילָאָה מִתּוֹךְ דִּיעָה וְהַשְׁגָּה גְּדוּלָה וְיַחְבָּה, וְהִרְבָּה עֲשִׂירֵי אֲלָפִים מְדַבְּרִים בְּשִׁפְהַ בְּרוּרָה עַל אֹדוֹת טְהִירוֹ עֵילָאָה וְעַל אֹדוֹת הָעוֹלָמוֹת הָעֵלְיוֹנִים מוֹשְׁלֵי הַגִּשְׁם הָעוֹמְדִים בְּחִלּוֹ שֶׁל אֵין סוּף ב"ה.

128 גם קונטרס אדמו"ר "הצמח צדק" ותנועת "ההשכלה" ע' 3, שכ"ק התיישב בליובאוויטש תחילת תמוז תקע"ד. אבל באגרות קודש חלק ג ע' תק"ב ואילך: יום ב', פרשת ניצבים-וילך, י"ח אלול תקע"ג קבע דירתו בעיר ליובאוויטש, פלך מאהליב. וכן הוא בספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 95, ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם: ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ג אות ח ההתיישבות בקביעות הייתה בחודש מרחשון שנת תקע"ד. וראה ספר השיחות תש"ט ע' 332 הערה 51.

עבור רבנו ומשפחתו, והשאר - עבור החסידים ועוד שנסעו בשיירה זו (ראה על דבר זה אגרות קודש שם ע' רלד-רלה בהערת המו"ל).
127 ראה מכתב אדמו"ר הזקן (אגרות קודש הנ"ל ע' קנקנא).
מכתב אדמו"ר האמצעי, רשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ושיחת י"ט כסלו שבהערה 126. ספר השיחות תורת שלום ע' 203. שיחת שבת פרשת וישב תשנ"ב סעיף ה. בית רבי חלק א פרק כב (מה, ב ואילך). ועוד.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ואיומות צרות, ל"ע ולי"ע, אשר אתם עמם לוקח ח"יו גם המוח והכת, ות"ל בעד העבר, ועל העתיד נקוה לדי' כי לא יטוש חסדו הטוב מאתנו.

הצרות הגדולות ר"ל, הנידודים, המחזות הנוגות, והסגר המדינה, השכיחו מהלב כל אוהב ורַץ, וכאיש המתערר מהתעלפותו ר"ל אשר לא ידע במה יִדְבֵר, ומה יהי' תוכן ונושא נאומו, בלול משמחה ותוגה כאחד.

כן אנכי היום, מעבר מזה שמחה גדולה לראות מסירות נפש אחינו ב"י ד' עליהם יחיו במדינתנו על

ב"ה כ"ט שבט, פ"ב

כבוד ידידי הנעלה הרב הנכבד ומרומם

ווי"ח אי"א מוהר"ד שי

שלום וברכה,

בטח קרא כבודו מכתבי הערוכים לידידנו אני"ש שי הכללים והפרטים, ועד היום לא ידעתי אדרעס פרטי לבוא בכתובי אל כבודו ביחוד.

אם כי ימינו כצל עובר, אבל בכנפיהם תלאו נוראות

הילולא דהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נייע זי"ע, בשני לניסן, יום אשר בו יזכור איש ואיש מהמתיחס על דגלו את מורו ורבו, וידברו יראי ד' לסדר שיעורי לימוד זמני התועדות.

וכפי הידיעות שקבלתי רבים מאנ"ש שי הקדישו את היום הזה לברכת אל בשמים בתורה תפלה ולימוד דא"ח, יהי משכורתם שלמה מאת האלקים בבני חייה ומזונא רויחא, לטוב להם כה"י בגו"ר.

לא אפונה אשר ידינו אנ"ש שי הקשורים בעב[נ]ותת אהבה, בעלי דעה ורגש אמיתי, יקבעו יום הזה (וגם הבא אחריו) ליום עבודה בצדקה תורה ושיחת רעים, בדברים המעוררים לחיזוק התורה.

יהי ד' אלקי אבותינו בעזר אנ"ש שי בתוך כאחב"י שי לברך את כל מעשי ידיהם ברו"ג.

מאד ינעם לי לשמוע מנועם שלומו הטוב, ושלום אנ"ש שי היושבים במחנם, ומוסדי התורה אשר במקום מגורם ואשר מסביב להם כולם יעמדו על הברכה.

לימוד התורה וקיום המצוה, ומעבר השני עצב ויגון מהמצב הכלכלי ומחי' המרה, אשר אינו דומה שמיעה לראיית אנשים נופלים מרעב ר"ל.

לפני מונח מכתב ידידי מר אלטהויו ר' אלי חיים שי מעיר ניקולייב, הכותב לי אשר בחערסאון מתים בכ"י, ירחם ה' - כמה אנשי' מהרעב הנורא, ובמחנם - ניקולייב - ג"כ, עם רשימת אנשי', דבר המבהיל את הרעיון, והמחשבות מתבלבלים, והלב צועק אנא ד' הושיעה נא.

בני תורה ות"ח גועים ברעב, ר"ל ותורתנו מה תהא עלי. עזרה נכונה במדה גדולה, נחוצה בהקדם האפשרי. ועל כבוד הרבנים ופרנסי הקהלות, וגבאי בתי כנסיות לעורר את לב אחינו ב"י לקום לעזרת אחיהם השעה נוראה כזו. והאל הטוב יהי בעזרם כי יתעוררו בהתעוררות אמיתי' לשם השם הנכבד והנורא ותורתו ית', וזכות התורה והמצוה ופקוח נפשות תגן על העושים והמעשים יחיו להתברך בברכה כפולה ומכופלת בגו"ר.

בשנה החולפת עוררתי את אנ"ש שי על דבר יום

אגרות קודש

ב"ה, י"א שבט, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

... בהנוגע לשאלתו אודות נסיעה לכאן למשך איזה שבועות, הרי אף שאינני רואה הכרחיות בזה, אלא כיון שכפי שכותב הוא דרובא של ההוצאות יש לו מקור לכסותם, הרי מהיכי תיתי, אבל שהנסיעה תהי' לפני הפסח ולחוג כאן חג הפסח, לא נראה לי כיון שמנהג גוברין יהודאין אם רק אפשר לחוג ביחד עם ביתם, וכיון שלא הי' מוכרח בזה עד עתה בטח אין נוגע אם תתאחר הנסיעה בשבועות מספר.

ולקנייתם את הדירה ולהכנסם אלי' בעתיד הקרוב (ובטח יכניסו להדירה לכל לראש, סידור חומש תהלים ותניא), יה"ר מהשי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ויהי' משנה מקום משנה מזל לטובה ולברכה, וישמח לבכם בזחוי"ק בקרוב.

הפ"נ נתקבל.

בברכה.

בית קדוש

במאמר 'באתי לגני' אותו אנו לומדים ביו"ד שבט, מזכיר הרבי הרי"צ את השאלה מדוע נאמר בתורה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", והרי היה צריך לכתב 'ושכנתי בתוכו (של המקדש)'"? ומביא על כן את תשובת המדרש ש"בתוכם" הכוונה בתוכו של כל יהודי, שצריך לעשות 'משכן' להשם ולהיות ראוי שהשכינה תשרה בתוכו, וזה על ידי עבודת ה'קרבנות' - ההתקרבות שלנו להשם.

מענין שגם בפרשת השבוע - פרשת בא - אנחנו רואים את אותו הרעיון.

אחרי שנים רבות של סבל ויסורים במצרים, באה שעת הגאולה. השם מצוה את בני ישראל להתכונן לתאריה הגדול - י"ד בניסן - בו ישחטו את קרבן הפסח ויאכלו אותו בבית, יחד עם בני המשפחה.

יש הבדל גדול בין הקרבן הזה - שהיה הראשון שהקריבו בני ישראל, לבין שאר הקרבנות:

בזמן שבית המקדש היה קיים, היו חייבים להקריב קרבנות אך ורק בבית המקדש ולא בשום מקום אחר. גם לפני כן (לפני תקופת משכן שילה), כשהיה מתר להקריב קרבנות בחוץ, יכלו לעשות את זה רק במקום צבורי ('במות הצבור'), אבל לא בבית הפרטי.

הפעם האחת והיחידה בה הצטוו עם ישראל להקריב ולאכל את הקרבן דוקא בבית, היתה בליל הסדר הראשון, במצרים. למה ומדוע? ואיך זה קשור לנושא של 'באתי לגני'?

ביציאת מצרים נולד עם חדש, עם ישראל. מיד עם הלידה למד אותנו השם משהו חשוב: המטרה של בריאת העולם בכלל ושל עם ישראל בפרט היא לעשות להשם 'דירה בתחתונים' - להפוך את העולם שלנו, שהוא לא כזה קדוש, אלא חמרי ו'תחתון' בדרגה הרוחנית שלו, למקום בו שורה השכינה, על ידי התורה והמצוות שאנחנו מקיימים.

החדוש הוא שלא רק המשכן והמקדש, אלא כל העולם כלו יהיה משכן להשם. לכן, צוה אותנו השם להקריב את קרבן הפסח הראשון דוקא כל אחד בבית שלו, כדי שהבית של כל יהודי יהפוך למשכן - למקום בו שורה השכינה.

מסבה זו גם היה צריך לתת מדים הקרבן על משקוף הבית (לא רק כדי להראות שזה בית של יהודי ובכך להצילו ממפת בכורות, אלא גם) כדי להראות שהקדשה היא חלק מהבית.

מזה אנו לומדים שגם אנו יכולים להפוך את הבית והחדר הפרטי שלנו למשכן להשם, על ידי שאנו מניחים בו קפת צדקה וספרי קדש, ומתנהגים בו כראוי לחדר 'צבאות השם'.

(מעובד ע"פ לקו"ש חכ"ו עמ' 77 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

פרשת בא

~ נקודות משיחות קודש ~

לכו נא הגברים ועבדו את ה' (י, יא)
 זוהי שיטת פרעה. אך שיטת משה (ואתפשטוטיה בכל דרא ודרא) היא, אשר בנערינו, בשנים או בחכמה, ובקנינו גלף, בכנינו ובכנומינו - ודוקא על-גידיוה חג ה' לנו. וכדאימא בזהר על הפסוק "נודע בשערים בעלה": 'בעלה' דא קודשא בריך הוא, "דאיהו אטינדע . . . לכל חד וחד לפום שיעורא דיליה, לפום מה דמשער בליביה". והינו, שפלים צריכים לדעת את ה', כל אחד לפי שעורו.

(אגרות קודש ב עמ' שלב)

שני י' ויאמר יהוה אל-משה נמה ירד על-ארץ מצרים בארפה ויעל על-ארץ מצרים ויאכל את-פלעשב הארץ את פל-אשר השאיר הפרד: י' ויש משה את-מטהו על-ארץ מצרים ויהוה נהג רוח-קדים בארץ פל-היום והוא וכל-העלילה הפרד הוה ורוח הקדים נשא את-הארפה: י' ויעל הארפה על פל-ארץ מצרים וינח בכל גבול מצרים פבר מאד לפניו לא-היה כן ארפה פמהו ואחריו לא יהיה-כן: י' ויכס את-עין פל-הארץ ותחשך הארץ ויאכל את-פלעשב הארץ ואת פל-פרי העץ אשר חותיר הפרד ולא-נותר פל-ירק בעץ ובעשב השדה בכל-ארץ מצרים: י' וימחר פרעה לקרא למשה ולאהרן ויאמר חטאתי ליהוה אלהיכם ולכם: י' ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו ליהוה אלהיכם ויסר מעלי רק את-המנות הזה: י' ויצא מעם פרעה ויעתר אל-יהוה: י' ויהפך יהוה רוחים חזק מאד וישא את-הארפה ויתקעוה ימה סוף לא נשאר ארפה אחד בכל גבול מצרים: י' ויחזק

י' ויאמר יהוה אל-משה בא אל-פרעה פיאני הכבדתי את-לבו ואת-לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבן: י' ולמען תספר באוני בנדך ובן-בנדך את אשר התעללתי במצרים ואת-אתתי אשר-שמתי כם וידעתם פיאני יהוה: י' ויבא משה ואהרן אל-פרעה ויאמרו אליו פה-אמר יהוה אלהי העברים עד-מתי מאנת לענת מפני שלח עמי ויעבדני: (לוי ד פי אס-מאן אתה לשלח את-עמי הנני מביא מחר ארפה בגלדך: ה וכסה את-עין הארץ ולא יוכל לראת את-הארץ ואכל את-יתר הפלטה הנשארת לכם מן-הפרד ואכל את-פל-העץ הצמח לכם מן-השדה: ו ומלאו בתיך ובתי כל-עבדיך ובתי כל-מצרים אשר לא-ראו אבתיך ואבות אבתיך מיום היותם על-הארמה עד היום הזה ויפן ויצא מעם פרעה: (ישאל) י' ויאמרו עבדי פרעה אליו עד-מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את-האנשים ויעבדו את-יהוה אלהיהם הטרים תדע פי אבדה מצרים: ה וישב את-משה ואת-אהרן אל-פרעה ויאמר אלהם לכו עבדו את-יהוה אלהיכם מי ומי החלכים: י' ויאמר משה בנערינו ובקנינו גלף בכנינו ובכנותנו בצאננו ובבקרנו גלף פי חגי-הזה לנו: ויאמר אלהם יהי כן יהוה עמכם פאשר אשלח אתכם ואת-טפכם ראו פי רעה נגד פניכם: י' לא כן לכו נא הגברים ועבדו את-יהוה פי אתה אתם מבקשים ויגרש אתם מאת פני פרעה: י' ס

יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: פ ^{כא} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטְהַר יָדְךָ
 עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֶשֶׁד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ
 חֶשֶׁד: כב וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי
 חֶשֶׁד־אֶפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
 כג לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ
 מִתַּחַתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה
 אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~

ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשלת ימי אפלה (רש"י, כב)
 ואלו בגאולה העתידה, שהיא אחרי מתן תורה, וגאלו גם
 אותם הרשעים שלא נגאלו ממצרים, שהרי אז תקב"ה
 "אוחזו בידיו ממש איש איש . . . תלקטו לאחד אחד בני
 ישראל" (רש"י נצבים ל, א). ובלשון ספר התניא: כל יהודי
 "בירדאי סופו לעשות תשובה . . . כי לא ידח ממנו נדח". זהו
 "אלו הנה שם לא הנה נגאל" - מה שאין-כן בגאולה
 העתידה סופו לעשות תשובה ונאף הוא וגאל.

(לקוטי שיעורי יא עמ' 2)

כְּלִי־כֶסֶף וְכִלְי וְזָבִי: וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֶן הָעַם
 בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם | הָאִישׁ מֹשֶׁה גָּדוֹל מְאֹד
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פְרַעֲהַ וּבְעֵינֵי
 הָעַם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו . . . כלי כסף
 וכלי זהב (יא, ס)
 יש לשאל: הרי בני ישראל ותרו על בנות מצרים, כמאמר
 רז"ל (ברכות ט, ס) "אמרו לו, ולנאי שנצא בעצמנו. משל
 לאדם שהיה חבוש בבית האסורים, והיו אומרים לו בני
 אדם, מוציאין אותך מחר . . . ונותנין לך מומן הרבה, ואומר
 להם . . . הוציאוני היום ואני מבקש כלום". אם כן, מדוע
 לא ותר הקב"ה עליה. ויש לומר, דהנה התכלית של גלות
 מצרים היתה כדי להוציא ולהעלות את ניצוצות הקדושה
 שהיו במצרים, כולל גם ניצוצות הקדושה שהיו בפקסו ובזקב
 של בנות מצרים. מוכן אפוא, שמדבר בענין עקרי שאין לוותר
 עליו.

(לקוטי שיעורי יא עמ' 15)

רביעי - וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֵת
 הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: ה וַיֵּמֶת כָּל־בְּכוֹר
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרַעֲהַ הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ
 עַד בְּכוֹר הַשִּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחַר הָרְחִים וְכָל בְּכוֹר
 בַּהֲמָה: ו הִיְתִיחָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נִהְיְתָה וּכְמָהוּ לֹא תִסָּף:
 וְלִכְל | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרֹץ־פֶּלֶל לְשֹׁנוֹ
 לְמֵאִישׁ וְעַד־בַּהֲמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה
 יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל: ה וַיִּרְדּוּ כָּל־
 עַבְדֵיךָ אֵלֶּה אֵלֵי וְהִשְׁתַּחֲוִּי־לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּה
 וְכָל־הָעַם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֲצֵא וַיֵּצֵא
 מֵעַם־פְּרַעֲהַ בְּחָרִי־אָף: ס וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֵלֵיכֶם פְּרַעֲהַ לְמַעַן רַבּוֹת
 מוֹפְתָי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ
 אֶת־כָּל־הַמִּפְתִּים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פְרַעֲהַ וַיַּחֲזֹק
 יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲהַ וְלֹא־שָׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מֵאֶרְצוֹ: ס יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־

שלישי כו ויקרא פרעה אל־משה ויאמר לכו עבדו
 את־יהוה רק צאנכם ובקרכם יצג גם־טפכם
 ילך עמכם: כז ויאמר משה גם־אתה תתן
 בידנו זבחים ועלת ועשינו ליהוה אלהינו:
 כח וגם־מקננו ילך עמנו לא תשא לך פרסה כי
 ממנו נקח לעבד את־יהוה אלהינו ואנחנו
 לא־נדע מה־נעבד את־יהוה עַד־בֵּאֵנו שָׁמָּה:
 כט ויחזק יהוה את־לב פרעה ולא אבה
 לשלחם: סו ויאמר־לו פרעה לך מעלי השמר
 לך אל־תסוף ראות פניו כי ביום ראיתך פני
 תמות: סא ויאמר משה כן דברת לא־אסף עוד
 ראות פניך: פ יא ויאמר יהוה אל־משה
 עוד נגע אחד אביא על־פרעה ועל־מצרים
 אחרי־כן ישלח אתכם מזה בשלחו בלה גרש
 וגרש אתכם מזה: כב דבר־נא באזני העם
 וישאלו איש | מאת רעהו ואשה מאת רעותה

לֹא־יַעֲשֶׂה בָּהֶם אֶדְ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא
 לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: ^ה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַמִּצְוֹת פִּי
 בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתֵיכֶם
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה
 לְדֹרֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם: ^ו בְּרֹאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה
 עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם
 הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב: ^ז שִׁבְעַת יָמִים
 שָׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּבֵיתְכֶם פִּי | פֶּלֶא־אֲכֹל מִחֻמְצַת
 וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר
 וּבְאֹרַח הָאֶרֶץ: ^ח פֶּלֶא־מִחֻמְצַת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל
 מוֹשְׁבֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: ^ט פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ראשו על פרעיו ועל קרבו (יב, ט)

לפנינו שלשה סוגים של 'עבודה זרה', שיש 'לשרף'
 ולבטל לגמרי. ראשו - השקל המגבל הופך לסמכות
 עליונה. פרעיו - תאנת השלטון והכח מביאה את האדם
 לרמס ברגליו את כל הסובב אותו. קרבו - מזונו של אדם
 ופרנסתו הופכים ל'אליל', וכל האמצעים קשרים כדי
 להשיגם.

(אגרות קודש כד עמ' קה)

חמישי ^א וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
 אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאֵן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם
 וּשְׁחַטוּ הַפֶּסַח: ^ב וּלְקַחְתֶּם אֲגֵדַת אוֹזֵב וּטְבַלְתֶּם
 בְּדָם אֲשֶׁר־בִּסְפָּה וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל־
 שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן־הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְפָּה וְאַתֶּם לֹא
 תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר: ^ג וְעִבֵּר יְהוָה
 לַנֶּגֶף אֶת־מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת־יְהוָה עַל־הַמִּשְׁקוֹף
 וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וַפֶּסַח יְהוָה עַל־הַפֶּתַח וְלֹא
 יָתַן הַמִּשְׁחָת לָבֹא אֶל־בְּתֵיכֶם לַנֶּגֶף:
^ד וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה לְחֻק־לֶךְ וּלְבְנֵיךְ
 עַד־עוֹלָם: ^ה וְהָיָה כִּי־תָבֹאוּ אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
 יָתַן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־
 הַעֲבֵרָה הַזֹּאת: ^ו וְהָיָה כִּי־יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם
 מָה הַעֲבֵרָה הַזֹּאת לָכֶם: ^ז וַאֲמַרְתֶּם זְבַח־פֶּסַח

אֲהָרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ^א הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם
 רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:
^ב וַדַּבְּרוּ אֶל־כָּל־עֵדֶת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֵשֶׂר
 לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֶׁה לְבֵית־אֲבֹת
 שֶׁה לְבֵיתוֹ: ^ג וְאִם־יִמְעַט הַבַּיִת מִהוּיֹת מִשֶּׁה
 וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ תִקְרַב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסֵת
 נִפְשֹׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִכְסּוּ עַל־הַשֶּׁה: ^ד שֶׁה
 תָּמִים זָכַר בּוֹ־שָׁנָה יְהִיֶּה לָכֶם מִן־הַכֹּבָדִים
 וּמִן־הָעֵזִים תִּקְחוּ: ^ה וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד
 אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחַטוּ אֹתוֹ כָּל
 קְהַל עֵדֶת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים: ^ו וְלָקַחוּ מִן־
 הַדָּם וְנָתְנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמִּשְׁקוֹף עַל
 הַבָּתִּיּוֹם אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: ^ז וְאָכְלוּ אֶת־
 הַבֶּשֶׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמִצְוֹת עַל־מִרְיָם
 יֹאכְלוּ: ^ח אֶל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָא וּבִשָּׁל מִבִּשָּׁל
 בָּמִים פִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֵאשׁוֹ עַל־פְּרַעְיוֹ וְעַל־
 קְרָבוֹ: ^ט וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנַּחַר
 מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: ^י וְכָכָה תֹאכְלוּ
 אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים גַּעֲלֵיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם
 בִּידְכֶם וְאֶכְלַתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזֵן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:
^{יא} וְעִבֵּרְתִי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלֵּילָה הַזֶּה וְהַפִּיִתִי
 כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה
 וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:
^{יב} וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּיּוֹם אֲשֶׁר אַתֶּם
 שָׂם וּרְאִיתִי אֶת־הַדָּם וַפֶּסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִיֶּה
 בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחָת בְּהַכְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
^{יג} וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג
 לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם תַּחֲנֻהוּ: ^{יד} שִׁבְעַת
 יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ אֶד בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ
 שָׂאֵר מִבְּתֵיכֶם פִּי | פֶּלֶא־אֲכֹל חֲמִץ וּנְכַרְתָּה
 הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד־יוֹם
 הַשִּׁבְעִי: ^{טו} וּבַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא־לֶךְשׁ וּבַיּוֹם
 הַשִּׁבְעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יְהִיֶּה לָכֶם פֶּלֶא־מִלֵּאכָה

הוא ליהוה אשר פסח על-בתי בני-ישראל במצרים בנגפו את-מצרים ואת-בתינו הציל ויקד העם וישתחוו: ^{כה} וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה יהוה את-משה ואהרן פן עשו: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~

משכו וקחו לכם צאן . . ושחטו הפסח (יב, כא)

משכו ודיכם מעבודה זרה . . ושחטו לאלהיהם של מצרים (מכילתא)

עבודה זרה - היינו עבודה שהיא זרה ליהודי, שנבדל אף ורק לשמש את קונו. שחטו לאלהיהם של מצרים - של כל הסביבה, שהיא מגבלת ומדודה במצרים וגבולים של החמר והגשם. ויש לעשות זאת בבחינת פסח ידלוג', לא רק בעליה מדונה לרעה; צריכים להפך את החשך של הגוף והנפש-הבהמית לאור ולקדושה.

(לקוטי שיחות ב עמ' 666)

ששי ^{כט} ויהי | בחצי הלילה ויהוה הפה כל-בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על-פסאו עד בכור השבוי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה: ^ל ויקם פרעה לילה הוא וכל-עבדיו וכל-מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כפי-אין בית אשר אין-שם מת: ^{לא} ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את-יהוה כדברכם: ^{לב} גם-צאונכם גם-בקרכם קחו כאשר דברתם ולכו וברכתם גם-אתי: ^{לד} ותחזקו מצרים עליהם למהר לשלחם מן-הארץ כי אמרו בלגו מתים: ^{לה} וישא העם את-בצקו טרם יחמין משארתם צרות בשמלתם על-שכמם: ^{לו} ובני-ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים פלי-כסף וכלי זהב ושמלת: ^{לז} ויהוה נתן את-חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את-מצרים: ^{לח} ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה פשש-מאות אלף רגלי הגברים לחד מפת: ^{לט} וגם-ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד: ^{לס} ויאפו

את-הבצק אשר הוציאו ממצרים ענת מצות כי לא חמץ פירגשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם-צדה לא-עשו להם: ^ט ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: ^{יב} והי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל-צבאות יהוה מארץ מצרים: ^{יג} ליל שמרים הוא ליהוה להוציאם מארץ מצרים הוא-הלילה הזה ליהוה שמרים לכל-בני ישראל לדרתם: ^{יד} ויאמר יהוה אל-משה ואהרן זאת חקת הפסח כל-בן-בכר לא-יאכל בו: ^{טו} וכל-עבד איש מקנת-כסף ומלתה אתו או יאכל בו: ^{טז} תושב ושכיר לא-יאכל בו: ^{יז} בבית אחד יאכל לא-תוציא מן-הבית מן-הבשר חוצה ועצם לא תשברו-בו: ^{יח} כל-עדת ישראל יעשו אתו: ^{יט} וכי-יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל-זכר ואז יקרב לעשתו והיה פאזרח הארץ וכל-ערל לא-יאכל בו: ^כ תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוככם: ^{כא} ויעשו כל-בני ישראל כאשר צוה יהוה את-משה ואת-אהרן פן עשו: ^{כב} ויהי בעצם היום הזה הוציא יהוה את-בני ישראל מארץ מצרים על-צבאתם: ^{כג}

~ נקודות משיחות קודש ~

המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו (יב, מח)

מילת בני הקטנים . . מעבדת אותו (רמב"ם הלכות קרבן פסח ה, ה)

מפאן יש ללמד הוראה על גדל חשיבות החינוך: אבא שלא מלא את חובתו כלפי בנו ולא הכניסו לברית, פוגע לא רק בטובת בנו, אלא גם בטובתו שלו עצמו. שכן, הוא מנוע מלהקריב קרבן פסח, והוא מפסיד אף את הברכה הנובעת מקיום מצוה זו - פגעי העולם פוסחים עליו ולא מדיקים לו.

(אגרות קודש כו עמ' שסא)

שביעי יג א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^ב קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רפא. אמן בעלמא די כרא
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיחה. אמן בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל,
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מכד
 לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רפא מברך לעלם
 ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
 ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

היום אתם יוצאים בחדש האביב (יג, ד)

בתקופת החורף נראה פאלו העולם חדל מלצמח
 ולהתקדם, ולפתע, בחדש האביב, האילנות מלבלבים
 והשדות צטופים ירק. כך מתגלה לעין כל, שימות החורף היו
 ימים של אגירת כוחות לקראת לבלוב ופריחת האביב. ואף
 בחג הפסח בן: בגלות מצרים שקעו ישראל במ"ט שצרי
 טמאה, אך במשך זמן מועט, חמשים יום, זכו לקבל התורה
 מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו! כך התגלה לעין כל, שימות
 הגלות היו ימים של זכוף והכנה לקבלת התורה.

(אגרות קודש ד עמ' רסז)

מפטיר י' והיה כיישאלך בנגד מחר לאמר מה
 זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה
 ממצרים מבית עבדים: ויהי כייחששה פרעה
 לשלחנו ויהרג יהוה פל'בכור בארץ מצרים
 מבכר אדם ועד בכור בהמה על פני אני זבח
 ליהוה פל'פטור רחם הזכרים וכל בכור בני
 אפדה: ויהי לאות על ידכה ולטוטפת בין
 עיניך בי בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים:

ססס

ק"ה פסוקים, ימנ"ה סימן

ובבהמה לי הוא: ג ויאמר משה אליהם זכור
 את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית
 עבדים בי בחזק יד הוציא יהוה אתכם מזה
 ולא יאכל חמץ: ה היום אתם יוצאים בחדש
 האביב: ה והיה כייביאך יהוה אל ארץ
 הפניעני והחתי והאמרי והחוי והיבוי אשר
 נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש
 ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה:
 ו שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג
 ליהוה: ז מצות יאכל את שבעת הימים ולא
 יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך:
 ח והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה
 עשה יהוה לי בצאתי ממצרים: ט והיה לך
 לאות עלייך ולפורזן בין עיניך למען תהיה
 תורת יהוה בפניך פי ביד חזקה הוציאך יהוה
 ממצרים: י ושמרת את החקה הזאת למועדה
 מימים ימימה: יא והיה כייביאך יהוה
 אל ארץ הפניעני כאשר נשבע לך ולאבותיך
 ונתנה לך: יב והעברת כל פטר רחם ליהוה
 וכל פטר י שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים
 ליהוה: יג וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא
 תפדה וערפתו וכל בכור אדם בכניך תפדה:
 ד והיה כיישאלך בנגד מחר לאמר מה זאת
 ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים
 מבית עבדים: טו ויהי כייחששה פרעה לשלחנו
 ויהרג יהוה פל'בכור בארץ מצרים מבכר אדם
 ועד בכור בהמה על פני אני זבח ליהוה פל'
 פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה:
 טז והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך בי
 בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים: ססס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה

שי למורא

במערכת צבא פשוטים הכריזו לומר. פֶּרַעַה מִלֶּךְ מִצְרַיִם שְׂאוֹן, שְׁפִיעָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם הַמָּוֶדֶת קול שְׂאוֹן בְּנֵאוֹת. הַעֲבִיר הַמּוֹעֵד, לא בא להלחם בְּיָדָם בַּיּוֹם הַמּוֹעֵד הַקָּבֹעַ, מִפְּנֵי לִבְבוֹ. יח) כִּי פְתוּבֹר גּוֹי, כִּי כְּפִי שְׂדֵבֵר אֲמַת הוּא שְׂתִבּוֹר קָבֹעַ בְּהָרִים, וְהִר הַכַּרְמֶל עַל הַיָּם, כִּן אֲמַת יְבוֹא הַדָּבָר הַזֶּה עַל

מִצְרַיִם. יט) וְנִצַּחְתָּ, לְשׁוֹן צִיָּה. כ) עֲגֹלָה יִפְהַדְפִּיָּה מִצְרַיִם שְׁהוּתָה מַלְכוּת יִפְהַ עֲגֹלָה יִפְהַ, קִרְיָן, חֲתוּד וְכִרְיָתָה. מִצְפּוֹן, מִכְּבֹל בָּא בָּא, כִּפֵּל תְּמִלָּה לְחֹק וְלִמֵּר שְׂבֹדָי יְבוֹא. כא) שְׂכַרְיָה, שְׂרָה. פְּרוּשׁ אַחַר, "שְׂכַרְיָה", גִּיסוֹת שְׂשִׁכְרוּ לְעוֹרָה. כְּעֲגֹלֵי מִרְבֵּק, יִכְלוּ לִשְׂכַח כְּעֲגֹלִים מִפְּסָמִים בְּמִרְבֵּק (= בְּרִפְתָּ). ג) הַפְּהוּ, גַּם הַשְּׂרִים, (וְגַם הַשְּׂכִירִים). הַפְּהוּ, הַפְּהוּ עֲרָפֶם לְנוֹם. אִידָם, לְשׁוֹן שְׂבָר וְאִסוּן. עַת פְּקַדְתֶּם, זְמַן מִיתְתֶּם. כב) קוֹלָה בְּנִחְשׁ יִלְךְ, כְּמוֹ הַנְּחֹשׁ שְׂנִצְצוּ רִגְלָיו, כִּן מִצְרַיִם יִצְצוּ רִגְלֵיהֶם, כְּלוֹמֵר שְׂלֵא יִכְלוּ לִלְכַת מִמְּקוֹמָם לְמִשַׁל חֲזוֹן לְאַרְצָם. כִּי בְּחֹל וְלִכְו, חַפְשִׁים יִלְכוּ עֲלֵיהֶם בְּחֹל רַב וּבְקַרְדָּמוֹת בָּאוּ לָהֶן, יְבוֹאוּ עֲלֵיהֶן לְכַרְתָּה בְּקַרְדָּמוֹת. כְּחֻטְבֵי עֲצִים, שְׂלֵא יִכְלוּ לִמְנַע מִעֲצָמָם אֶת תְּרַב חַפְשִׁים, כְּמוֹ הַעֲצִים. כג) כְּרָתוּ יַעֲרָה, כִּחַ יֵשׁ בְּהֶם לְכַרַת כָּל יַעֲרָה. כִּי לֹא יִחְקֹר, לֹא יִחְקֹר מִסְפָּר צָבָא חַפְשִׁים. כד) הַבִּישָׁה, הַחֲבִישָׁה. כה) אָמוֹן מִנָּא, כְּמוֹ הַמּוֹן. פְּרוּשׁ אַחַר "אָמוֹן", שֵׁם שֶׁר הָעִיר "נֹא". "מִנָּא", מִהָעִיר "נֹא", וְהִיא "אַלְכְּסַנְדְּרִיָּה". כו) וְאַחֲרֵי כֵן, מִשְׁנֵי אַרְבָּעִים שָׁנָה. כִּימֵי קָדְם, כְּלוֹמֵר שְׂשִׁבּוּ בְּשִׁקְטָא בְּאַרְצָם. כז) וְאַתָּה אֶל תִּירָא, צְדִיקִים שְׂבִתוּד מִצְרַיִם,

מִבְּקִשֵׁי נַפְשָׁם וּבִיד נְבוּכַדְרֶאצַּר מִלֶּךְ-כְּבֹל וּבִיד עַבְדָּיו וְאַחֲרֵי-כֵן תִּשְׁכַּן בְּיַמֵּי-קָדְם נְאֻם-יְהוָה: כו וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב

וְעַל-פְּרַעַה וְעַל-מִצְרַיִם וְעַל-אֱלֹהֵיהֶן וְעַל-מַלְכוּתָהּ שֶׁל מַלְכוּת רַבּוֹת שְׂשִׁבּוּ בְּאַרְצָן מִצְרַיִם, כְּמוֹ שְׂאִפְקוּד וְעַל פְּרַעַה וְעַל הַבְּטָחִים בּוֹ כִּן אֲפִקוּד עַל הַיּוֹם הַבְּטָחִים בּוֹ: הַפּוֹרְעָנִת הַבָּאָה לְמִצְרַיִם הוּא לְעוֹנֵשׁ שְׂתַעַד לְיִשְׂרָאֵל בְּיַתֵּיָם שִׁישַׁק מִלֶּךְ מִצְרַיִם וְכֵן פְּרַעַה נִבְּהַ שְׂהִמִּית יִאֲשֶׁהוּ: כו וְגַתִּים בְּיַד מִבְּקִשֵׁי נַפְשָׁם וּבִיד נְבוּכַדְרֶאצַּר מִלֶּךְ-כְּבֹל וּבִיד עַבְדָּיו וְאַחֲרֵי-כֵן תִּשְׁכַּן בְּיַמֵּי-קָדְם בְּלִי גִלוֹת נְאֻם-יְהוָה: בא לְחַס הַגּוֹלִים לְכָבֵל לְכָל יִתְאַשׁוּ מִן הַנְּאוּקָה כִּרְאוּתָם שְׂמִצְרַיִם גְּלוּ וְחִירוּ מִחַר וְהֵם גְּלוּ וְעָדוּן לֹא שָׁבוּ: כז וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב כִּי לֹא תִשָּׂאֵר בְּגוֹלָה וְאַל-תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּן יִשְׁתַּקְּעוּ שְׂמָה כְּכָבֵל

בְּמִצְרַיִם, כִּי פְּרַעַה מִלֶּךְ-מִצְרַיִם בא בְּשְׂאוֹן קוֹל תְּשׂוּאוֹת גְּדוֹל וְעַם רַב לְהַתְּחַלל בְּחִילוֹתָיו, וְאַחַר כֵּן קָרָאוּ כִּי פְּרַעַה הַעֲבִיר הַמּוֹעֵד קָבֹעַ מוֹעֵד אַחַר לְמִלְךָ כְּבֹל לְצֵאת לְהַלְחֵם עִמּוֹ כִּי בא מוֹרֵךְ בְּלִבְבוֹ: יח חִי-אֲנִי נְאֻם-הַמֶּלֶךְ יְהוָה צְבָאוֹת שְׂמוֹ כִּי פְתוּבֹר קָבֹעַ בְּהָרִים וּבְכַרְמֶל עוֹמֵד בֵּינָם עַל יַד

הַיָּם, כִּן יְבוֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר עַל מִצְרַיִם: יט כִּלֵי גוֹלָה עֲשִׂי לְךָ לְשַׁתוֹת וְלִאֲכֹל יוֹשֶׁבֶת לְכַחַת בְּתִמְצְרַיִם כִּי תִגְלוּ מִמֶּנָּה כִּי-נִגַּף שְׂחִתָּה עִיר מִמְּלַכָּה לְשִׁמְיָה לְשִׁמְיָה תְּהִיָּה וְנִצַּחְתָּ וְתַתִּיחַ שְׂמָתָה מֵאִין יוֹשֶׁב: כ עֲגֹלָה יִפְהַדְפִּיָּה יִפְהַ כִּיֹּתֵר הוּא בּוֹחֲרִים לְעַבְדוּתָהּ שֶׁל מִצְרַיִם קִרְיָן רְמִיזָה הוּא לְחַס עַל יְדֵי מִנְחָשִׁים כִּי מִצְפּוֹן מִכְּבֹל שְׂהוּא צְפוּנִית מִמִּצְרַיִם בא בא יְבוֹא עֲלֵיהֶן נְבוּכַדְרֶאצַּר: כא גַּם-שְׂכַרְיָה שְׂרָה אֲשֶׁר בְּקַרְבָּהּ יִכְלוּ לִשְׂכַח כְּעֲגֹלֵי מִרְבֵּק מִפְּסָמִים כִּי-גַם-הַפְּהוּ הַשְּׂרִים הַפְּהוּ עוֹרָף מִן הַמְּלַחְמָה לְכַת לְאַרְצָם גַּם יְחִידוֹ לֹא עָמְדוּ עַל עַמְדָם וְלֹחַ כְּאֲשֶׁר הַשְּׂרִים הַאֲוִיב נְפְלוּ בְּנִפְלִים כִּי וְהֵם אִידָם עַת רַעַתָם בא עֲלֵיהֶם עַת פְּקַדְתֶּם פְּקִידָת כָּל הוּא לְמֹת: כב קוֹלָה שֶׁל מִצְרַיִם בְּנִחְשׁ יִלְךְ (כְּשִׁקְטָא תְּקוּדָה-שְׂבִירָתָהּ הוּא אֶת רִגְלֵי הַנְּחֹשׁ (כְּרַאשֵׁי ג יד) הִלְךְ קוֹלוֹ שֶׁל נְחֹשׁ מִסּוּף הַעוֹלָם וְעַד סוּפֹ) כִּי חַפְשִׁים בְּחֹל רַב יִלְכוּ עֲלֵיהֶם וּבְקַרְדָּמוֹת לְמַצֵּן רִגְלֵיהֶם בָּאוּ לָהֶן כְּחֻטְבֵי עֲצִים שְׂנִצְצוּם בְּקַרְדָּמוֹת: כג אַתֶּם בְּנֵי כְשָׁדִים כְּרָתוּ יַעֲרָה הֲרִגוּ כָּל אֲנָשֵׁי מִצְרַיִם נְאֻם-יְהוָה כִּי לֹא יִחְקֹר מִסְפָּר אֲנָשֵׁי כְשָׁדִים כִּי רַבּוֹ מֵאַרְבֶּה וְאִין לְהֶם מִסְפָּר: כד הַבִּישָׁה הַכְּלָמִי בַת עֲדָה מִצְרַיִם כִּי נִתְּנָה נִמְסָרָה בְּיַד עַם צְפוֹן הֵם כְּשָׁדִים: כה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֲנִנֵּי פוֹקֵד אֲשֶׁנִּים לְהִבִּיא פּוֹרְעָנוֹת אֶל-אָמוֹן מִנָּא מַעִיר נֹא שְׂהוּא אֶלְכְּסַנְדְּרִיא

וְעַל-פְּרַעַה וְעַל-מִצְרַיִם וְעַל-אֱלֹהֵיהֶן וְעַל-מַלְכוּתָהּ שֶׁל מַלְכוּת רַבּוֹת שְׂשִׁבּוּ בְּאַרְצָן מִצְרַיִם, כְּמוֹ שְׂאִפְקוּד וְעַל פְּרַעַה וְעַל הַבְּטָחִים בּוֹ כִּן אֲפִקוּד עַל הַיּוֹם הַבְּטָחִים בּוֹ: הַפּוֹרְעָנִת הַבָּאָה לְמִצְרַיִם הוּא לְעוֹנֵשׁ שְׂתַעַד לְיִשְׂרָאֵל בְּיַתֵּיָם שִׁישַׁק מִלֶּךְ מִצְרַיִם וְכֵן פְּרַעַה נִבְּהַ שְׂהִמִּית יִאֲשֶׁהוּ: כו וְגַתִּים בְּיַד מִבְּקִשֵׁי נַפְשָׁם וּבִיד נְבוּכַדְרֶאצַּר מִלֶּךְ-כְּבֹל וּבִיד עַבְדָּיו וְאַחֲרֵי-כֵן תִּשְׁכַּן בְּיַמֵּי-קָדְם בְּלִי גִלוֹת נְאֻם-יְהוָה: בא לְחַס הַגּוֹלִים לְכָבֵל לְכָל יִתְאַשׁוּ מִן הַנְּאוּקָה כִּרְאוּתָם שְׂמִצְרַיִם גְּלוּ וְחִירוּ מִחַר וְהֵם גְּלוּ וְעָדוּן לֹא שָׁבוּ: כז וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב כִּי לֹא תִשָּׂאֵר בְּגוֹלָה וְאַל-תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּן יִשְׁתַּקְּעוּ שְׂמָה כְּכָבֵל

קריאת התורה למנחת שבת קודש

לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיִּחַנּוּ לִפְנֵי
 פִּי הַחַיִּית בֵּין מִגְדַּל בֵּין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צִפֹּן
 נִכְחוּ תַחֲנוּ עֲלֵיהֶם: וַאֲמַר פְּרַעֲהַ לְבָנָיו
 יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאַרְצֵי סֹגֵר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:
 וַחֲזַקְתִּי אֶת־לֵב־פְּרַעֲהַ וְרַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם
 וַאֲפַבְּדָה בַּפְּרַעֲהַ וּבְכָל־חִילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם
 כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַלְאָךְ
 מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לְבַב פְּרַעֲהַ וַעֲבָדוּ
 אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי־שָׁלַחֲנוּ
 אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעֲבָדָנוּ: וַיֹּאסֵר אֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־
 עֲמֹד לָקַח עִמּוֹ: וַיִּקַּח שֵׁש־מֵאוֹת רֶכֶב בַּחֹר
 וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עַל־כִּלּוֹ: וַיִּחַזַּק
 יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲהַ מַלְאָךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֵּף אַחֲרָיו
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאוּ בַיּוֹם הַהוּא:

יג וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרַעֲהַ אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחֵם
 אֱלֹהִים דַּרְךְ אֲרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי |
 אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה
 וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה: יד וַיֹּסֵב אֱלֹהִים | אֶת־הָעָם דַּרְךְ
 הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמֹשִׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם: טו וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף
 עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁפִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־
 עֲצָמֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם: טז וַיִּסְעוּ מִסִּפְתַּי וַיִּחַנּוּ
 בְּאֶתְרֵם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: טז וַיְהִי הַלַּיְלָה לִפְנֵיהֶם
 יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְיַלָּה בְּעַמּוּד
 אֵשׁ לְהַאֲוִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וּלְיַלָּה: טז לֹא־
 יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לְיַלָּה לִפְנֵי
 הָעָם: פ (לוי) ז וַיִּדְבַּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג טבת, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר

דוד שי

שלום וברכה! לאחר שתיקתו הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מח' טבת, ויה"ר שהטבת
 המצב בקבוצת הנוער שכותב יקוים בו פתגם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, צי דען אז גוט איז גוט איז
 בעסער ניט בעסער, וכבר הגיע הזמן שהחסידים ואפילו נשי ובנות חב"ד זאלען זיך פארגייען
 לדרוש מעצמן וכן מהסביבה, כי הרי רואים במוחש איך שמשפיעים מלמעלה הצלחה למעלה מדרך
 הטבע אלא מפני שנתמעטו הלבבות מכינים רק כלים קטנים ובמילא ההשפעה מלמעלה מחכה עד
 שיתעוררו ויקיימו הכתוב הרחב פ"ך שאז יקוים סוף הפסוק ואמלאהו גם לאחר ההרחבה, ויה"ר
 שתה"י הרחבה שגם התורה תקרא לזה הרחבה ולא רק עפ"י מדידת בשר ודם...

בברכת הצלחה בכל הנ"ל ולבשו"ט בקרוב.

לוח זמנים לשבוע פרשת בא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ה) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצאת שבת	כניסת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	16:40	16:39	08:37	08:38	09:13	09:13	10:07	10:08	12:20	12:20	17:27	17:32	16:44	17:43
חיפה (ח)	06:43	06:41	08:37	08:38	09:14	09:14	10:07	10:08	12:19	12:21	17:24	17:29	16:30	17:40
ירושלים (ח)	06:40	06:38	08:36	08:36	09:12	09:12	10:05	10:06	12:18	12:20	17:25	17:30	16:26	17:40
תל אביב (ח)	06:42	06:41	08:38	08:38	09:14	09:14	10:07	10:08	12:20	12:22	17:26	17:31	16:40	17:42
אוסטריה, וינה (ח)	07:41	07:37	09:03	09:02	09:50	09:49	10:36	10:36	12:33	12:35	16:34	17:03	16:15	17:25
אוסטרליה, מלבורן (ק)	06:13	06:19	09:03	09:08	09:49	09:53	11:03	11:07	14:05	14:07	20:43	21:17	20:24	21:27
אוקראינה, אודסה (ח)	07:38	07:34	09:04	09:04	09:50	09:49	10:37	10:37	12:36	12:38	16:43	17:11	16:23	17:32
אוקראינה, דוניצ'ק (ח)	07:15	07:11	08:37	08:36	09:24	09:23	10:10	10:10	12:08	12:10	16:01	16:09	15:50	17:00
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	07:28	07:23	08:48	08:48	09:36	09:35	10:22	10:22	12:19	12:21	16:10	16:19	15:59	17:10
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	08:00	07:55	09:15	09:14	10:05	10:04	10:50	10:49	12:44	12:46	16:29	17:08	16:18	17:31
אוקראינה, קייב (ח)	07:54	07:49	09:08	09:07	09:58	09:57	10:43	10:42	12:37	12:39	16:20	17:00	16:10	17:23
ארה"ב אמריקות, אבו דאבי (ח)	07:08	07:08	09:14	09:15	09:48	09:49	10:44	10:45	13:01	13:03	17:54	18:21	17:38	18:35
איטליה, מילאנו (ח)	08:00	07:57	09:29	09:29	10:14	10:13	11:02	11:02	13:02	13:04	17:07	17:15	16:53	18:00
אקוודור, קיטו (ח)	06:19	06:21	08:48	08:51	09:19	09:21	10:22	10:24	12:53	12:55	18:27	18:29	18:11	19:02
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:55	06:01	08:45	08:49	09:27	09:31	10:40	10:43	13:38	13:40	20:11	20:09	19:50	20:50
ארגנטינה, ברילינ'ה (ח)	06:29	06:36	09:19	09:25	10:10	10:14	11:26	11:29	14:31	14:33	21:19	21:16	20:58	22:04
ארה"ב, בולטימור (ח)	07:25	07:22	09:08	09:08	09:48	09:48	10:39	10:39	12:45	12:47	17:06	17:13	16:53	17:55
ארה"ב, ברוקלין (ח)	07:18	07:15	08:58	08:58	09:39	09:39	10:29	10:30	12:35	12:37	16:52	17:24	16:39	17:42
ארה"ב, גריס סיטי (ח)	07:19	07:16	08:59	08:59	09:40	09:40	10:30	10:30	12:35	12:37	16:52	17:24	16:40	17:43
ארה"ב, דטרויט (ח)	07:59	07:56	09:36	09:36	10:18	10:18	11:07	11:08	13:11	13:13	17:23	17:30	17:11	18:16
ארה"ב, האוסטון (ח)	07:18	07:17	09:17	09:18	09:52	09:53	10:46	10:47	13:00	13:02	17:44	17:49	17:29	18:26
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:57	06:56	08:50	08:51	09:27	09:27	10:20	10:21	12:31	12:33	17:05	17:11	16:52	17:50
ארה"ב, מיאמי (ח)	07:09	07:09	09:14	09:15	09:48	09:48	10:43	10:44	13:00	13:02	17:51	18:17	17:36	18:31
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	07:16	07:13	08:55	08:55	09:36	09:36	10:26	10:26	12:31	12:33	16:46	17:18	16:33	17:37
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:42	07:39	09:22	09:22	10:03	10:03	10:53	10:54	12:59	13:01	17:16	17:23	17:04	18:07
ארה"ב, שיקגו (ח)	07:16	07:13	08:54	08:54	09:36	09:35	10:25	10:26	12:29	12:31	16:43	17:16	16:31	17:35
בוליביה, לה-פס (ח)	06:11	06:15	08:51	08:54	09:24	09:27	10:34	10:31	13:14	13:16	19:12	19:12	18:54	19:47
בלגיה, אנטוורפן (ח)	08:41	08:36	09:53	09:52	10:44	10:43	11:28	11:28	13:21	13:23	17:01	17:11	16:51	18:06
בלגיה, בריסל (ח)	08:40	08:35	09:53	09:52	10:44	10:42	11:28	11:27	13:21	13:23	17:03	17:13	16:53	18:07
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:32	05:37	08:16	08:20	08:52	08:55	10:01	10:04	12:49	12:51	19:04	19:03	18:40	19:35
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)	05:22	05:26	08:05	08:09	08:41	08:44	09:50	09:52	12:37	12:39	18:45	18:45	18:27	19:22
בריטניה, לונדון (ח)	08:01	07:55	09:11	09:10	10:01	10:03	10:46	10:46	12:39	12:41	16:30	16:59	16:11	17:23
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	08:18	08:12	09:21	09:20	10:16	10:14	10:58	10:57	12:48	12:50	16:18	16:28	16:11	17:27
גרמניה, ברלין (ח)	08:11	08:05	09:18	09:17	10:11	10:10	10:54	10:54	12:45	12:47	16:21	17:02	16:10	17:27
גרמניה, פרנקפורט (ח)	08:20	08:15	09:35	09:34	10:25	10:24	11:10	11:09	13:04	13:06	16:49	17:29	16:39	17:52
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:27	05:32	08:13	08:17	08:50	08:53	10:00	10:03	12:50	12:52	19:12	19:11	18:46	19:42
הודו, מומבאי (ח)	07:15	07:15	09:27	09:28	09:59	10:00	10:56	10:58	13:19	13:19	18:24	18:20	18:05	18:58
הודו, פונה (ח)	07:10	07:10	09:22	09:24	09:55	09:56	10:54	10:52	13:13	13:15	18:17	18:21	18:02	18:55
הונגריה, בודפשט (ח)	07:28	07:24	08:51	08:51	09:38	09:37	10:24	10:24	12:23	12:25	16:18	16:26	16:06	17:16

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת				
			מג"א		אדמו"ר													
			ש	א	ש	א									ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	07:21	07:24	09:03	09:03	09:03	09:45	09:44	10:34	10:35	12:39	12:41	16:55	17:02	17:27	17:34	16:43	17:46	
יוון, אתונה (ח)	07:38	07:40	09:26	09:26	10:05	10:05	10:56	10:57	13:04	13:06	17:59	17:59	17:34	17:34	17:59	18:05	17:15	18:16
מולדובה, קישינב (ח)	07:43	07:47	09:11	09:12	09:57	09:58	10:45	10:45	12:43	12:45	16:48	16:48	17:24	17:17	17:24	16:29	17:38	17:38
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	07:13	07:13	09:24	09:26	09:57	09:57	10:54	10:55	13:15	13:17	18:17	18:21	18:42	18:42	18:46	18:02	18:56	18:56
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	05:16	05:07	07:55	08:03	08:52	08:57	10:09	10:13	13:18	13:19	20:13	20:07	20:51	20:44	20:44	19:50	20:59	20:59
נפאל, קטמנדו (ח)	06:55	06:56	08:58	08:59	09:32	09:33	10:27	10:28	12:42	12:44	17:29	17:34	17:56	17:56	18:01	17:15	18:11	18:11
סין, בייג'ינג (ח)	07:32	07:35	09:16	09:16	09:57	09:57	10:47	10:48	12:53	12:55	17:11	17:18	17:43	17:43	17:50	16:57	18:02	18:02
סינגפור, סינגפור (ח)	07:14	07:12	09:40	09:42	10:11	10:13	11:13	11:15	13:43	13:46	19:15	19:17	19:39	19:39	19:41	18:59	19:50	19:50
פולין, ורשא (ח)	07:34	07:40	08:47	08:46	09:40	09:38	10:23	10:23	12:15	12:17	15:51	16:00	16:33	16:33	16:42	15:41	16:57	16:57
פרו, לימה (ח)	05:57	05:54	08:32	08:35	09:04	09:06	10:10	10:12	12:49	12:51	18:40	18:41	19:04	19:04	19:05	18:23	19:14	19:14
צרפת, ליון (ח)	08:15	08:19	09:47	09:47	10:32	10:31	11:19	11:19	13:20	13:22	17:21	17:29	17:56	17:56	18:04	17:09	18:17	18:17
צרפת, פריז (ח)	08:35	08:40	09:59	09:59	10:48	10:47	11:33	11:33	13:30	13:32	17:21	17:30	17:58	17:58	18:06	17:09	18:20	18:20
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:11	06:09	08:35	08:37	09:05	09:07	10:07	10:08	12:35	12:37	18:02	18:04	18:25	18:25	18:27	17:46	18:37	18:37
קנדה, טורונטו (ח)	07:45	07:49	09:22	09:22	10:06	10:05	10:54	10:54	12:56	12:58	17:08	17:15	17:39	17:39	17:46	16:53	17:58	17:58
קנדה, מונטריאול (ח)	07:28	07:31	09:00	09:00	09:45	09:44	10:33	10:33	12:33	12:35	16:37	16:44	17:11	17:11	17:18	16:24	17:31	17:31
קפריסין, לינקה (ח)	06:51	06:53	08:44	08:45	09:22	09:22	10:14	10:15	12:24	12:26	16:56	17:01	17:25	17:25	17:31	16:42	17:42	17:42
רוסיה, ליובאווטש (ח)	09:06	09:13	10:10	10:08	11:07	11:05	11:48	11:47	13:35	13:37	16:58	17:09	17:44	17:44	17:53	16:49	18:10	18:10
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:44	08:51	09:44	09:43	10:43	10:40	11:23	11:22	13:08	13:10	16:30	16:41	17:13	17:13	17:23	16:17	17:40	17:40
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	08:04	08:04	09:29	09:28	10:15	10:14	11:02	11:02	13:00	13:02	16:56	17:04	17:33	17:33	17:40	16:45	17:54	17:54
שווייץ, ציריך (ח)	08:05	08:10	09:33	09:33	10:20	10:19	11:06	11:06	13:05	13:07	17:05	17:13	17:37	17:37	17:45	16:49	17:59	17:59
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:46	06:45	09:03	09:04	09:34	09:35	10:33	10:35	12:57	12:59	18:09	18:12	18:33	18:33	18:36	17:54	18:46	18:46

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגו הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם רעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואזרב ולסמים וחיית רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7